

ಭಾರತದ ಲೆಕ್ಕನಿಯಂತ್ರಕರು ಮತ್ತು ಮಹಾಲೆಕ್ಕಪರಿಶೋಧಕರ
ವರದಿ

ಕಾರ್ಯನಿರ್ವಹಣಾ ಲೆಕ್ಕಪರಿಶೋಧನೆ:
ಕರ್ನಾಟಕದಲ್ಲಿನ ರಾಷ್ಟ್ರೀಯ ಉದ್ಯಾನವನಗಳು ಮತ್ತು
ವನ್ಯಜೀವಿಧಾಮಗಳ ಆಡಳಿತ ನಿರ್ವಹಣೆ

ಕರ್ನಾಟಕ ಸರ್ಕಾರ
2017ನೇ ವರ್ಷದ ವರದಿ ಸಂಖ್ಯೆ 6

ವಿಷಯಸೂಚಿ

ಅಧ್ಯಾಯ	ವಿವರ	ಪುಟ ಸಂಖ್ಯೆ
ಅ	ಪ್ರಸ್ತಾವನೆ	iii
ಆ	ಕಾರ್ಯನಿರ್ವಹಣಾ ಸಾರಾಂಶ	v
1	ಪೀಠಿಕೆ	1
2	ಲೆಕ್ಕಪರಿಶೋಧನೆಯ ವಿಧಾನ	5
3	ಅರಣ್ಯ ವ್ಯಾಪ್ತಿಯ ಕ್ರಿಯಾಶೀಲತೆ	8
4	ಮಾನವ ವನ್ಯಜೀವಿ ಸಂಘರ್ಷಗಳು ಮತ್ತು ವನ್ಯಜೀವಿ ಪಥಗಳು	18
5	ರಕ್ಷಿತ ಪ್ರದೇಶಗಳ ಸುತ್ತಮುತ್ತ ವಾಣಿಜ್ಯ ಚಟುವಟಿಕೆಗಳು ಮತ್ತು ಪರಿಸರ-ಪ್ರವಾಸೋದ್ಯಮ	34
6	ಅರಣ್ಯ ಭೂಮಿಯ ಒತ್ತುವರಿ/ಸ್ವಾಧೀನತೆ ಮತ್ತು ಗ್ರಾಮಸ್ಥರ ಪುನರ್ವಸತಿ	46
7	ಕಳ್ಳಬೇಟೆ/ಕಳ್ಳಬೇಟೆ ನಿರೋಧಿ ಕಾರ್ಯಾಚರಣೆಗಳು ಮತ್ತು ರಸ್ತೆ ಸಾವುಗಳು	57
8	ಕಾಡ್ಗಿಚ್ಚುಗಳು ಮತ್ತು ಕಳೆ ನಿರ್ವಹಣೆ	66
9	ಸಂಕುಲಗಳ ಸಂಶೋಧನೆ ಮತ್ತು ಮೇಲ್ವಿಚಾರಣೆ	75
10	ನಿರ್ವಹಣಾ ಯೋಜನೆ ಮತ್ತು ಹುಲಿ ಸಂರಕ್ಷಣಾ ಯೋಜನೆಯ ತಯಾರಿಕೆ	82
11	ಮಾನವ ಸಂಪನ್ಮೂಲ ನಿರ್ವಹಣೆ	93
12	ನಿರ್ಣಯ	99
13	ಗ್ರಂಥಸೂಚಿ	103

ಅನುಬಂಧಗಳು

ಅನುಬಂಧ ಸಂಖ್ಯೆ	ವಿವರ	ಪುಟ ಸಂಖ್ಯೆ
1	1973-2016ರಲ್ಲಿ ರಕ್ಷಿತ ಪ್ರದೇಶಗಳಲ್ಲಿ ಭೂ ಬಳಕೆ ಭೂ ವ್ಯಾಪ್ತಿಯನ್ನು ಸೂಚಿಸುವ ಚಿತ್ರಗಳು	109
2	ರಕ್ಷಿತ ಪ್ರದೇಶಗಳ ಸುತ್ತಮುತ್ತ 1973 ಮತ್ತು 2016ರ ನಡುವೆ ಭೂ ಬಳಕೆ ಭೂ ವ್ಯಾಪ್ತಿ ಬದಲಾವಣೆಗಳು	142
3	ಕಿರು ಜಲವಿದ್ಯುತ್ ಯೋಜನೆಗಳಿಂದ ಮಾನವ ಆನೆ ಸಂಘರ್ಷಗಳಲ್ಲಿ ಏರಿಕೆಯನ್ನು ಎತ್ತಿಹೇಳುವ ಅರಣ್ಯಗಳ ಮುಖ್ಯ ಸಂರಕ್ಷಣಾಧಿಕಾರಿಗಳು, ಆನೆ ಯೋಜನೆ ಇವರ ಪತ್ರ	144
4	ಉಪಗ್ರಹ ಚಿತ್ರಗಳಿಂದ ರಕ್ಷಿತ ಪ್ರದೇಶಗಳಲ್ಲಿನ ಅತಿಕ್ರಮಣಗಳ ನಿರ್ಧಾರಣೆ	147
5	2011-12ರಿಂದ 2015-16ರ ಅವಧಿಯಲ್ಲಿ ರಕ್ಷಿತ ಪ್ರದೇಶಗಳಲ್ಲಿ ದಾಖಲಾದ ಕಳ್ಳಬೇಟೆ ಪ್ರಕರಣಗಳ ವಿವರಗಳು	160
6	ಬೆದರಿಕೆಗಳೆಂದು ನಿರ್ದರಿಸಲಾದ ರಕ್ಷಿತ ಪ್ರದೇಶಗಳು, ಕಳೆಗಳ ಮತ್ತು ನಿರ್ವಹಣಾ ಯೋಜನೆ/ಹುಲಿ ಸಂರಕ್ಷಣಾ ಯೋಜನೆಯಲ್ಲಿ ಪ್ರಸ್ತಾವಿಸಲಾದ ಕ್ರಿಯಾಯೋಜನೆಯ ವಿವರಗಳು	161

ಪ್ರಸ್ತಾವನೆ

1. ಮಾರ್ಚ್ 2016ಕ್ಕೆ ಕೊನೆಗೊಂಡ ವರ್ಷದ ಈ ವರದಿಯನ್ನು ಭಾರತದ ಸಂವಿಧಾನದ 151ನೆಯ ಅನುಚ್ಛೇದದಡಿ, ರಾಜ್ಯದ ಶಾಸಕಾಂಗದಲ್ಲಿ ಮಂಡಿಸುವುದಕ್ಕಾಗಿ, ಕರ್ನಾಟಕದ ರಾಜ್ಯಪಾಲರಿಗೆ ಸಲ್ಲಿಸಲು ಸಿದ್ಧಪಡಿಸಲಾಗಿದೆ.
2. 2011-16ರ ಅವಧಿಯನ್ನು ವ್ಯಾಪಿಸುವ ಈ ವರದಿಯು 'ಕರ್ನಾಟಕದಲ್ಲಿ ರಾಷ್ಟ್ರೀಯ ಉದ್ಯಾನವನಗಳ ಮತ್ತು ವನ್ಯಜೀವಿಧಾಮಗಳ ಆಡಳಿತ ನಿರ್ವಹಣೆ'ಯ ಕಾರ್ಯನಿರ್ವಹಣಾ ವರದಿಯ ಫಲಿತಾಂಶಗಳನ್ನು ಒಳಗೊಂಡಿದೆ.
3. ಭಾರತದ ಲೆಕ್ಕನಿಯಂತ್ರಕರು ಮತ್ತು ಮಹಾಲೇಖಪರಿಶೋಧಕರಿಂದ ನೀಡಲಾದ ಲೆಕ್ಕಪರಿಶೋಧನಾ ಮಾನಕಗಳಿಗೆ ಅನುಗುಣವಾಗಿ ಲೆಕ್ಕಪರಿಶೋಧನೆಯನ್ನು ನಿರ್ವಹಿಸಲಾಗಿದೆ.
4. ಈ ಭಾಷಾಂತರಿಸಿದ ಆವೃತ್ತಿಯಲ್ಲಿನ ಯಾವುದೇ ಸಂದೇಹಗಳಿಗೆ ಆಂಗ್ಲ ಭಾಷಾ ಆವೃತ್ತಿಯೇ ಅಧಿಕೃತವೆಂದು ಪರಿಗಣಿಸತಕ್ಕದ್ದು.

ಕಾರ್ಯನಿರ್ವಹಣಾ ಸಾರಾಂಶ

ಜೀವ ವೈವಿಧ್ಯತೆಯ ನಾಶ ಇಂದಿನ ಜಾಗತಿಕ ವಿದ್ಯಮಾನಗಳಲ್ಲಿ ಒಂದಾಗಿದೆ. ಜೀವ ವೈವಿಧ್ಯತೆಯ ಶೀಘ್ರಗತಿಯ ನಾಶವನ್ನು ಪ್ರಧಾನವಾಗಿ ಮಾನವಜನ್ಯದ ಚಟುವಟಿಕೆಗಳಿಗೆ ಅಧ್ಯಾರೋಪಿಸಲಾಗಿದೆ. ಅಭಿವೃದ್ಧಿಯ ಹೆಸರಿನಲ್ಲಿ ನಡೆಯುವ ಜಲಯೋಜನೆಗಳು, ಅರಣ್ಯ ಭೂಮಿಯ ಅತಿಕ್ರಮಣ, ಕೃಷಿ ಚಟುವಟಿಕೆಗಳ ವಿಸ್ತರಣೆ, ಅರಣ್ಯಗಳ ವಿಘಟನೆಯೇ ಮುಂತಾದ ಕಾರಣಗಳಿಂದ ನಡೆಯುವ ಸ್ವಾಭಾವಿಕ ನೆಲೆಗಳ ನಾಶ ಮತ್ತು ಇದರಿಂದ ಉಂಟಾಗುವ ಮಾನವ ವನ್ಯಜೀವಿ ಸಂಘರ್ಷ, ಕಳ್ಳಬೇಟೆ, ಪರಕೀಯ ಕಳೆ ಪ್ರಭೇದಗಳ ಆಕ್ರಮಣ, ಮುಂತಾದವು ಜೀವ ವೈವಿಧ್ಯತೆಯ ನಷ್ಟಕ್ಕೆ ಕಾರಣೀಭೂತಗಳಾಗಿವೆ. ಸ್ವಾಭಾವಿಕ ನೆಲೆಗಳು ಸಂಪೂರ್ಣವಾಗಿ ಕಣ್ಮರೆಯಾಗಬಹುದು ಅಥವಾ ಅವನತಿ/ವಿಘಟಿತವಾಗಲೂಬಹುದು; ಪ್ರಭೇದಗಳ ಹಾಗೂ ಜೈವಿಕ ವ್ಯವಸ್ಥೆಯ ಪ್ರಕ್ರಿಯೆಗಳ ಮೇಲೆ ಇವೆರಡೂ ಗಂಭೀರ ಪರಿಣಾಮವನ್ನು ಉಂಟುಮಾಡುತ್ತದೆ.

ಭಾರತವು ಶೇಕಡಾ 21.34ರಷ್ಟು ಅರಣ್ಯ ವ್ಯಾಪ್ತಿ ಹೊಂದಿದೆ ಮತ್ತು ಕರ್ನಾಟಕದಲ್ಲಿ ಇದು ಶೇಕಡಾ 19ರಷ್ಟಿದೆ. ಕರ್ನಾಟಕವೂ ಸೇರಿದಂತೆ (ದಕ್ಷಿಣ) ಭಾರತದ ಆರು ರಾಜ್ಯಗಳ ಮೂಲಕ ಹಾದುಹೋಗುವ ಪಶ್ಚಿಮ ಘಟ್ಟ ಪ್ರದೇಶವು, ಅದರ ವಿಶಿಷ್ಟ ದರ್ಜೆಯ ಸ್ಥಳೀಯತೆಗಾಗಿ, ಭೂಮಿಯ 35 ಸಕಿಯ ಜೀವ ವೈವಿಧ್ಯ ಪ್ರದೇಶಗಳಲ್ಲಿ ಒಂದೆಂದು ಗುರುತಿಸಲ್ಪಟ್ಟಿದೆ. ವಿಶ್ವಸಂಸ್ಥೆಯ ಶೈಕ್ಷಣಿಕ, ವೈಜ್ಞಾನಿಕ ಮತ್ತು ಸಾಂಸ್ಕೃತಿಕ ಸಂಘಟನೆಯೂ ಸಹ ಇದನ್ನು ವಿಶ್ವ ಪರಂಪರೆಯ ತಾಣವೆಂದು 2012ರಲ್ಲಿ ದಾಖಲಿಸಿದೆ. ಮುಂದುವರೆದು, ನೀಲಗಿರಿ ಮೀಸಲು ಜೈವಿಕವಲಯವು ದೇಶದ ಅತ್ಯಂತ ಹಳೆಯ ಜೈವಿಕವಲಯಗಳಲ್ಲಿ ಒಂದಾಗಿದೆ ಹಾಗೂ ಕರ್ನಾಟಕದಲ್ಲಿ ಇದು ರಾಜ್ಯದ ದಕ್ಷಿಣ ಭಾಗದಲ್ಲಿನ ಪಶ್ಚಿಮ ಘಟ್ಟಗಳೊಂದಿಗೆ ಸಮ್ಮಿಲಿತಗೊಂಡಿದೆ. ಈ ವಲಯಗಳು ಸ್ಥಳೀಯ ಮತ್ತು ಅಪಾಯಕ್ಕೆ ಸಿಲುಕಿರುವ ಪ್ರಭೇದವನ್ನು ಒಳಗೊಂಡಂತೆ ಬಹುವಿಧದ ಸಸ್ಯ ಮತ್ತು ಪ್ರಾಣಿ ಸಂಪತ್ತಿಗೆ ನೆಲೆಯಾಗಿವೆ. ದೇಶದಲ್ಲಿನ ಅತಿ ಹೆಚ್ಚು ಸಂಖ್ಯೆಯ ಹುಲಿಗಳು ಮತ್ತು ಆನೆಗಳು ರಾಜ್ಯದಲ್ಲಿರುವುದು ಹೆಮ್ಮೆಯ ವಿಷಯ. ಆದಾಗ್ಯೂ, ಜನಸಂಖ್ಯೆಯ ಹೆಚ್ಚಳವು ಅರಣ್ಯಗಳ ಅವನತಿ ಮತ್ತು ವಿಘಟನೆಗಳ ಜೊತೆಗೂಡಿ, ಈ ಸೂಕ್ಷ್ಮ ಜೈವಿಕ ವ್ಯವಸ್ಥೆಯ ಮೇಲೆ ಒತ್ತಡ ಹಾಕುತ್ತಿವೆ; ಇದು ಹೆಚ್ಚುತ್ತಿರುವ ಮಾನವ ವನ್ಯಜೀವಿ ಸಂಘರ್ಷಗಳು, ನಿಯಮಿತವಾಗಿ ಸಂಭವಿಸುವ ಕಾಳ್ಗಿಚ್ಚು, ಆಕ್ರಮಣಕಾರಿ ಪ್ರಭೇದಗಳ ಸಂತತಿವೃದ್ಧಿ, ಮುಂತಾದವುಗಳಿಂದ ಸುಸ್ಪಷ್ಟವಾಗುತ್ತದೆ.

ಅತಿಕ್ರಮಣಕಾರಿ ಚಟುವಟಿಕೆಗಳ ಪ್ರಭಾವವನ್ನು ನಿರ್ಧರಿಸಲು ಮತ್ತು ಇದನ್ನು ಕನಿಷ್ಠಗೊಳಿಸುವಲ್ಲಿ ಅರಣ್ಯ ಇಲಾಖೆಯ ಪಾತ್ರ ಹಾಗೂ ಪ್ರಯತ್ನಗಳನ್ನು ಅಧ್ಯಯನ ಮಾಡಲು, ಪಶ್ಚಿಮ ಘಟ್ಟ-ನೀಲಗಿರಿ ಮೀಸಲು ಜೈವಿಕವಲಯ ಪ್ರದೇಶದ 14 ನಮೂನೆ ರಾಷ್ಟ್ರೀಯ ಉದ್ಯಾನವನಗಳು ಮತ್ತು ವನ್ಯಜೀವಿಧಾಮಗಳನ್ನು ಕೇಂದ್ರೀಕರಿಸಿ 'ಕರ್ನಾಟಕದಲ್ಲಿ ರಾಷ್ಟ್ರೀಯ ಉದ್ಯಾನವನಗಳ ಹಾಗೂ ವನ್ಯಜೀವಿಧಾಮಗಳ ಆಡಳಿತ ನಿರ್ವಹಣೆ'ಯ ಮೇಲೆ ಕಾರ್ಯನಿರ್ವಹಣಾ ಲೆಕ್ಕಪರಿಶೋಧನೆಯನ್ನು ನಡೆಸಲಾಯಿತು. ಲೆಕ್ಕಪರಿಶೋಧನೆಯಲ್ಲಿ ಕಂಡುಬಂದ ಪ್ರಮುಖ ಅಂಶಗಳನ್ನು ಕೆಳಗೆ ನೀಡಲಾಗಿದೆ:

ಮಾನವ ವನ್ಯಜೀವಿ ಸಂಘರ್ಷಗಳು ಪ್ರಮುಖ ಕಾಳಜಿಯಾಗಿ ಮುಂದುವರೆದಿದ್ದು, ಅರಣ್ಯ ಇಲಾಖೆಯಿಂದ ತೆಗೆದುಕೊಳ್ಳಲಾದ ಉಪಶಮನ ಕ್ರಮಗಳು ಯಾವುದೇ ಮಹತ್ವದ ಪರಿಣಾಮವನ್ನು ಬೀರಲಿಲ್ಲ. ಆನೆಗಳಿಗೆ ವಿಶಾಲವಾದ ಮೇವುದಾಣಗಳ ಅಗತ್ಯವಿದೆ ಮತ್ತು ಸಂಚಾರಕ್ಕಾಗಿ ನಿರ್ದಿಷ್ಟ ವಲಸೆ ಮಾರ್ಗಗಳನ್ನು ಬಳಸುತ್ತವೆ, ಇವೆರಡೂ ಅರಣ್ಯಗಳ ವಿಘಟನೆಯಿಂದ ಭಾದೆಗೊಳಗಾಗಿವೆ. ವ್ಯವಸಾಯ/ಅಭಿವೃದ್ಧಿಪರ ಚಟುವಟಿಕೆಗಳ ಹೆಚ್ಚಳವೂ ಮಾನವ ವನ್ಯಜೀವಿ ಸಂಘರ್ಷಕ್ಕೆ ಕಾರಣವಾಗಿದೆ. ಅಂತಹ ಘಟನೆಗಳನ್ನು ಕಡಿಮೆಮಾಡಲು ಮತ್ತು ಒಂದು ಧೀರ್ಘಾವಧಿಯ ಕ್ರಮವಾಗಿ ಅರಣ್ಯಗಳನ್ನು ಸೇರಿಸುವ ಪಥಗಳು ಇಂದಿನ ಅಗತ್ಯತೆಯಾಗಿದೆ. ಪಶ್ಚಿಮ ಘಟ್ಟಗಳು-ನೀಲಗಿರಿ ಮೀಸಲು ಜೈವಿಕವಲಯಗಳಲ್ಲಿ ಸದೃಢೀಕರಣಕ್ಕಾಗಿ ಐದು ಇಂತಹ ಪಥಗಳನ್ನು ಒಂದು ದಶಕದ ಹಿಂದೆಯೇ ಗುರುತಿಸಿದ್ದರೂ, ಅವು ಇನ್ನೂ ಫಲಪ್ರದವಾಗಿಲ್ಲ.

(ಕಂಡಿಕೆ 4.2.1)

2011 ಮತ್ತು 2013ರ ನಡುವೆ ರಾಷ್ಟ್ರೀಯ ವನ್ಯಜೀವಿ ಮಂಡಳಿಯಿಂದ ಅನುಮೋದನೆಗೊಂಡ ಮೂರು ಸಂರಕ್ಷಿತ ಪ್ರದೇಶಗಳ ವಿಸ್ತರಣೆಯು ಅಧಿಸೂಚಿತವಾಗಿಲ್ಲ.

(ಕಂಡಿಕೆ 4.2.2.1)

ಆರು ಸಂರಕ್ಷಿತ ಪ್ರದೇಶಗಳ ಸುತ್ತಮುತ್ತ, 51 ವಿಹಾರಧಾಮಗಳು ಮತ್ತು ಹೋಟೆಲ್‌ಗಳು ಹಾಗೂ 50 ಹೋಂಸ್ಟೇಗಳು ಕಾರ್ಯನಿರ್ವಹಿಸುತ್ತಿದ್ದು, ಇವುಗಳ ಪೈಕಿ 44 ವಿಹಾರಧಾಮಗಳು/ಹೋಟೆಲ್‌ಗಳು ಇಲಾಖೆಯ ಅನುಮೋದನೆ ಪಡೆದಿರಲಿಲ್ಲ. ಇವುಗಳಲ್ಲಿ ನಾಲ್ಕು ವಿಹಾರಧಾಮಗಳು ಆನೆ ಪಥದಲ್ಲಿದ್ದವು ಮತ್ತು ಐದು ವಿಹಾರಧಾಮಗಳು/ಹೋಟೆಲ್‌ಗಳು ಅರಣ್ಯ ಪ್ರವಾಸೋದ್ಯಮ ನೀತಿಗೆ ವ್ಯತಿರಿಕ್ತವಾಗಿ ಅವರಣಗಳ ಒಳಗೆ ಕಾರ್ಯನಿರ್ವಹಿಸುತ್ತಿದ್ದುದು ಕಂಡುಬಂದಿತು. ಬಿಳಿಗಿರಿ ರಂಗನಾಥಸ್ವಾಮಿ ದೇವಸ್ಥಾನ ಹುಲಿಧಾಮದ ಒಳಗಿದ್ದ ಒಂದು ಕಾಫಿ ತೋಟವು ಗುತ್ತಿಗೆ ಅವಧಿಯನ್ನು ಮೀರಿ ಕಾರ್ಯನಿರ್ವಹಿಸುತ್ತಿದ್ದಿತು.

(ಕಂಡಿಕೆ 5.3)

ಕರ್ನಾಟಕದಲ್ಲಿ ಅರಣ್ಯಗಳ ಅತಿಕ್ರಮಣವು 1995 ಮತ್ತು 2014ರ ನಡುವೆ 42,518 ಎಕರೆಯಿಂದ 2,04,442 ಎಕರೆಗೆ ಏರಿತು. ಆಯ್ದು 14 ರಕ್ಷಿತ ಪ್ರದೇಶಗಳಲ್ಲಿ, ಮಾರ್ಚ್ 2016ರಲ್ಲಿದ್ದಂತೆ, 4,393 ಕುಟುಂಬಗಳು 9,524 ಎಕರೆ ಪ್ರದೇಶವನ್ನು ಅತಿಕ್ರಮಿಸಿದ್ದರೂ ಕೇವಲ 1,384 ಅರಣ್ಯ ಅಪರಾಧ ಪ್ರಕರಣಗಳು ದಾಖಲಾಗಿದ್ದವು. ಬಂಡೀಪುರ ಮತ್ತು ನಾಗರಹೋಳೆ ಹುಲಿಧಾಮಗಳ ಬಗ್ಗೆ ಗಮನಿಸಿದ್ದೇನೆಂದರೆ, ಅತಿಕ್ರಮಣಗಳ ವ್ಯಾಪ್ತಿಯು ಕ್ರಮವಾಗಿ 1,686 ಮತ್ತು 148 ಎಕರೆಯಷ್ಟು ಕಡಿಮೆಯಾಗಿ ವರದಿಯಾಗಿದ್ದವು.

(ಕಂಡಿಕೆ 6.1.1)

ಜುಲೈ 2015ರ ವೇಳೆಗೆ 1,041 ಎಕರೆ ವ್ಯಾಪ್ತಿಯಷ್ಟು ಅತಿಕ್ರಮಣಗಳನ್ನು ವಶಪಡಿಸಿಕೊಳ್ಳಲು ಒಂದು ಕ್ರಿಯಾ ಯೋಜನೆಯ ವಾಗ್ದಾನವನ್ನು ಕರ್ನಾಟಕ ಉಚ್ಚ ನ್ಯಾಯಾಲಯಕ್ಕೆ ಸಲ್ಲಿಸಿದ್ದರೂ, ತೀರುವಳಿಯಾದ ಅತಿಕ್ರಮಣಗಳು ಕೇವಲ 469 ಎಕರೆಯಾಗಿದ್ದಿತು. ನಾಲ್ಕು ಸಂರಕ್ಷಿತ ಪ್ರದೇಶಗಳಲ್ಲಿ ಪುನರ್ವಸತಿ/ಪುನರ್ನಿಲೆಗಾಗಿ ಸ್ವೀಕರಿಸಿದ್ದ ಒಟ್ಟು 2,510 ಅರ್ಜಿಗಳಿಗೆದುರಾಗಿ, 1,357 ಕುಟುಂಬಗಳು ಪುನರ್ವಸತಿಗೊಂಡವು. ಭದ್ರ ಹುಲಿಧಾಮದಲ್ಲಿ ಪುನರ್ವಸತಿಯಲ್ಲಿನ ವಿಳಂಬವು ಪ್ರಮುಖವಾಗಿ ನಿಧಿಗಳ ಅಲಭ್ಯತೆಯಿಂದ ಆಗಿತ್ತು.

(ಕಂಡಿಕೆ 6.1.3 ಮತ್ತು 6.3)

ರಾಷ್ಟ್ರೀಯ ಹುಲಿ ಸಂರಕ್ಷಣಾ ಪ್ರಾಧಿಕಾರದ ಪ್ರಕಾರ 2011-16ರ ಸಾಲಿನಲ್ಲಿ, ದೇಶದಲ್ಲಿ ಕಳ್ಳಬೇಟೆಯಾದ 26 ಹುಲಿಗಳ ಪೈಕಿ 9 ಕರ್ನಾಟಕದಿಂದ ವರದಿಯಾಗಿದ್ದವು. ಆದಾಗ್ಯೂ, ವಿಭಾಗಗಳಿಂದ ಸಲ್ಲಿಸಲಾದ ವಿವರಗಳು ಈ ಅವಧಿಯಲ್ಲಿ ಹುಲಿ ಕಳ್ಳಬೇಟೆಯ ಕೇವಲ ಒಂದು ಪ್ರಕರಣವನ್ನು ಸೂಚಿಸಿದ್ದವು.

(ಕಂಡಿಕೆ 7.1)

ಐದು ವರ್ಷದ ಅವಧಿಯಲ್ಲಿ 14 ನಮೂನೆ ಸಂರಕ್ಷಿತ ಪ್ರದೇಶಗಳಲ್ಲಿ ಒಟ್ಟು 50 ರಸ್ತೆ ಸಾವುಗಳು ದಾಖಲಾಗಿದ್ದರೆ ಐದು ಸಂರಕ್ಷಿತ ಪ್ರದೇಶಗಳಲ್ಲಿ ದಾಖಲಾತಿಗಳು ಕಂಡುಬರಲಿಲ್ಲ. ಇದು ಕುದುರೆಮುಖಿ ವನ್ಯಜೀವಿ ವಿಭಾಗವು 45 ದಿನಗಳ ಕಾಲ ಗಮನಿಸಿ ತಿಳಿಸಿದ 1,338 ರಸ್ತೆ ಸಾವುಗಳ ಸಂಖ್ಯೆಗೆ ತೀವ್ರ ವ್ಯತಿರಿಕ್ತವಾಗಿದ್ದಿತು.

(ಕಂಡಿಕೆ 7.3)

ಬಂಡೀಪುರ ಮತ್ತು ನಾಗರಹೋಳೆ ಹುಲಿಧಾಮಗಳಲ್ಲಿ 2012ರಲ್ಲಿ ಸಂಭವಿಸಿದ ಕಾಡ್ಡಿಚ್ಚಿನ ವಿಷಯದಲ್ಲಿ ಗಮನಿಸಿದ್ದೇನೆಂದರೆ, ವಿಭಾಗಗಳಿಂದ ಮಾಡಲಾದ ಸುಟ್ಟುಹೋದ ಪ್ರದೇಶಗಳ ನಿರ್ಧಾರಣೆಯು, ಅರಣ್ಯಗಳ ಪ್ರಧಾನ ಮುಖ್ಯ ಸಂರಕ್ಷಣಾಧಿಕಾರಿಗಳ ವರದಿಯ ನಿರ್ಧಾರಣೆಗೆ ಹೋಲಿಸಿದಾಗ, ಬಹಳಷ್ಟು ಕಡಿಮೆಯಿದ್ದಿತು. 2014ರಲ್ಲಿ ಸಹಾ ನಾಗರಹೋಳೆ ಹುಲಿಧಾಮದಲ್ಲಿ ಕಡಿಮೆ ನಿರ್ಧಾರಣೆಗಳನ್ನು ಗಮನಿಸಲಾಯಿತು; ಇಲ್ಲಿ 60 ಹೆಕ್ಟೇರ್‌ನ ಆರಂಭಿಕ ನಿರ್ಧಾರಣೆಯು ವಾಸ್ತವಿಕ ನೆಲೆ ಆಧರಿಸಿ ಪರಿಶೀಲಿಸಿದಾಗ 179 ಹೆಕ್ಟೇರ್‌ಗೆ ಹೆಚ್ಚಿಸಲ್ಪಟ್ಟಿತು. ಈ ಪರಿಷ್ಕೃತ ನಿರ್ಧಾರಣೆಯು ಉಪಗ್ರಹ ಆಧಾರಿತ ನಿರ್ಧಾರಣೆಯಾದ 172 ಹೆಕ್ಟೇರ್‌ಗೆ ಹೆಚ್ಚುಕಡಿಮೆ ಸಮವಾಗಿತ್ತು.

(ಕಂಡಿಕೆ 8.1.1)

ಆರು ಸಂರಕ್ಷಿತ ಪ್ರದೇಶಗಳಲ್ಲಿ, ಲಂಟಾನಾ ಕಾಮರಾ, ಪಾರ್ಥೇನಿಯಂ, ಯುಪಟೋರಿಯಂ, ಕ್ರೋಮೋಲಿಸ್ ಒಡೋರಟದಂತಹ ಅತಿಕ್ರಮಣಕಾರಿ ಪರಕೀಯ ಪ್ರಭೇದಗಳು ಪ್ರಮುಖ ಬೆದರಿಕೆಯಾಗಿದ್ದರೂ, ಈ ಸಮಸ್ಯೆಯನ್ನು ಬಗೆಹರಿಸಲು ತೀವ್ರ ಕ್ರಮಗಳನ್ನು ತೆಗೆದುಕೊಳ್ಳಲಿಲ್ಲ.
(ಕಂಡಿಕೆ 8.2)

ಸಂರಕ್ಷಿತ ಪ್ರದೇಶಗಳ ಉತ್ತಮ ನಿರ್ವಹಣೆಗಾಗಿ ಪ್ರಮುಖ ಚಟುವಟಿಕೆಯಾಗಿರುವ ಸಂಶೋಧನೆಗೆ ಸಾಕಷ್ಟು ಪ್ರಾಮುಖ್ಯತೆ ನೀಡಲಿಲ್ಲ. ಸಂರಕ್ಷಿತ ಪ್ರದೇಶಗಳ ಒಳಗೆ ಸಂಶೋಧನೆ/ಅಧ್ಯಯನಕ್ಕಾಗಿ ನೀಡಿದ್ದ 18 ನಡೆಯುತ್ತಿರುವ ಯೋಜನೆಗಳು ಸೇರಿದ್ದ 129 129 ಅನುಮತಿಗಳಿಗಿದ್ದರಾಗಿ, ಒಂಬತ್ತು ಯೋಜನೆಗಳ ಸಂಬಂಧದಲ್ಲಿ ಮಾತ್ರ ವರದಿಗಳು ಸ್ವೀಕೃತವಾಗಿದ್ದವು. ಹುಲಿ, ಆನೆ, ಚಿರತೆ ಮತ್ತು ಸಿಂಗಳೀಕದಂತಹ ಕೆಲವು ಪ್ರಭೇದಗಳ ಸಂಬಂಧದಲ್ಲಿ ದತ್ತಾಂಶವು ಲಭ್ಯವಿದ್ದು, ಇತರ ಕಡಿಮೆ ಪರಿಚಯವಿರುವ ಸಸ್ತನಿಗಳ ಮೇಲೆ ದತ್ತಾಂಶವನ್ನು ಸಂರಕ್ಷಿತ ಪ್ರದೇಶಗಳು ಹೊಂದಿರಲಿಲ್ಲ.
(ಕಂಡಿಕೆ 9)

ಏಳು ಸಂರಕ್ಷಿತ ಪ್ರದೇಶಗಳಲ್ಲಿ ನಿರ್ವಹಣಾ ಯೋಜನೆಗಳು/ಹುಲಿ ಸಂರಕ್ಷಣೆ ಯೋಜನೆಗಳ ತಯಾರಿಕೆಯಲ್ಲಿ ವಿಳಂಬವಿದ್ದಿತು. ನಾಲ್ಕು ನಿರ್ವಹಣಾ ಯೋಜನೆಗಳು/ಹುಲಿ ಸಂರಕ್ಷಣೆ ಯೋಜನೆಗಳಲ್ಲಿ ಮಾನವ ವನ್ಯಜೀವಿ ಸಂಘರ್ಷಗಳ ಕಡಿಮೆ ವ್ಯಾಪಿಸುವಿಕೆಯು ಗಮನಿಸಲ್ಪಟ್ಟಿದ್ದರೆ, ಕ್ರಿಯಾಯೋಜನೆಗಳ ಜಾರಿಗಾಗಿ ಪ್ರದೇಶಗಳು/ಜಾಗಗಳು ಗುರುತಿಸಲ್ಪಟ್ಟಿರಲಿಲ್ಲ.
(ಕಂಡಿಕೆ 10.1.1)

ಪ್ರತಿ ಸಿಬ್ಬಂದಿಗೆ ಅರಣ್ಯ ಪ್ರದೇಶವು ಹುಲಿಧಾಮಗಳಿಗಿಂತ ಇತರ ಸಂರಕ್ಷಿತ ಪ್ರದೇಶವು ಜಾಸ್ತಿಯಿದ್ದಿತು. ಸಂರಕ್ಷಿತ ಪ್ರದೇಶಗಳಿಗೆ ಸರಬರಾಜಾದ 401 ಆಯುಧಗಳಲ್ಲಿ 156 ಮತ್ತು ಸರಬರಾಜಾದ 1,142 ನಿಸ್ತಂತು ಉಪಕರಣಗಳ ಪೈಕಿ 248 ಉಪಕರಣಗಳು ಕಾರ್ಯಸಮರ್ಥವಾಗಿರಲಿಲ್ಲ.
(ಕಂಡಿಕೆ 11.2 ಮತ್ತು 11.4)

**ಕಾರ್ಯನಿರ್ವಹಣಾ ಲೆಕ್ಕಪರಿಶೋಧನೆ:
ಕರ್ನಾಟಕದಲ್ಲಿನ ರಾಷ್ಟ್ರೀಯ ಉದ್ಯಾನವನಗಳ
ಮತ್ತು ವನ್ಯಜೀವಿಧಾಮಗಳ ಆಡಳಿತ ನಿರ್ವಹಣೆ**

ಅಧ್ಯಾಯ 1

ಪೀಠಿಕೆ

ಕರ್ನಾಟಕವು ಅದರ ಭೌತಿಕ ವಿಸ್ತೀರ್ಣದ (1,91,791 ಚದರ ಕಿಮೀ)¹ ಶೇಕಡಾ 19ರಷ್ಟಾದ 36,421 ಚದರ ಕಿಮೀನಷ್ಟು ದಾಖಲಿತ ಅರಣ್ಯ ಪ್ರದೇಶವನ್ನು ಹೊಂದಿದೆ. ನೀಲಗಿರಿ ಮೀಸಲು ಜೈವಿಕವಲಯದಿಂದ ಕೂಡಿದ ಪಶ್ಚಿಮ ಘಟ್ಟಗಳು ರಾಜ್ಯದ ಅರಣ್ಯ ವ್ಯಾಪ್ತಿಯ ಶೇಕಡಾ 84ರಷ್ಟಾಗುತ್ತವೆ. ಪಶ್ಚಿಮ ಘಟ್ಟಗಳು ಅರಣ್ಯಯುಕ್ತ ಪರ್ವತ ಶ್ರೇಣಿಗಳಾಗಿದ್ದು ಭಾರತದ ಪರ್ಯಾಯ ದ್ವೀಪದ ಪಶ್ಚಿಮ ಕರಾವಳಿಯುದ್ದಕ್ಕೆ ಗುಜರಾತಿನ ತಪತಿ ನದಿಯಿಂದ ಭಾರತದ ದಕ್ಷಿಣ ತುದಿಯಾದ ತಮಿಳು ನಾಡಿನ ಕನ್ಯಾಕುಮಾರಿಯವರೆಗೆ ಆರು ರಾಜ್ಯಗಳನ್ನು² ಹಾದುಹೋಗಿದೆ ಮತ್ತು 1,60,000 ಚಕಿಮೀ ವಿಸ್ತೀರ್ಣವನ್ನು ಹೊಂದಿದೆ. ಅರಬ್ಬಿ ಸಮುದ್ರಕ್ಕೆ ಸಮೀಪವಿರುವುದರಿಂದ ಮತ್ತು ಸಮುದ್ರಮಟ್ಟದಿಂದ 900ಮೀನಿಂದ 2,400ಮೀವರೆಗೆ ಎತ್ತರವಿರುವುದರಿಂದ, ಅವು ಪ್ರತಿ ವರ್ಷ ಸುಮಾರು 1,000-6,000 ಮಿಮೀ ನೈರುತ್ಯ ಮಾರುತಗಳ ಭಾರಿ ಮಳೆಯನ್ನು ಪಡೆಯುತ್ತವೆ. ಪಶ್ಚಿಮ ಇಳಿಜಾರು ಪ್ರದೇಶಗಳು ಮತ್ತು ಬೆಟ್ಟಸಾಲುಗಳು ಪ್ರಾಥಮಿಕವಾಗಿ ನಿತ್ಯಹರಿದ್ವರ್ಣದ ಮಳೆ ಕಾಡುಗಳನ್ನು ಹೊಂದಿದ್ದರೆ, ಮಳೆ ನೆರಳಿನ ಪ್ರದೇಶದಲ್ಲಿರುವ ಪೂರ್ವದ ಇಳಿಜಾರುಗಳು ಎಲೆ ಉದುರುವ ಮತ್ತು ಪೊದೆ ಅರಣ್ಯಗಳನ್ನು ಹೊಂದಿದೆ. ಬೆಟ್ಟಗಳ ಜಾಲದಲ್ಲಿ ಲಭ್ಯವಿರುವ ಸೂಕ್ಷ್ಮಜೀವಿಗಳು ಮತ್ತು ಹಲವು ಶ್ರೇಣಿಯ ಸಸ್ಯರಾಶಿಯೊಂದಿಗೆ ಭೂದೃಶ್ಯಗಳ ವಿಶಿಷ್ಟತೆಗಳು ಉನ್ನತ ವೈವಿಧ್ಯತೆಯ ಸಸ್ಯ ಮತ್ತು ಪ್ರಾಣಿ ಸಂಪತ್ತನ್ನು ಪೋಷಿಸುತ್ತದೆ.

ಪಶ್ಚಿಮ ಘಟ್ಟಗಳ ಪರ್ವತ ಶ್ರೇಣಿಯ ವಿಶಿಷ್ಟವಾದ ಭೂಭೌತಿಕ ಮತ್ತು ಪರಿಸರ ವಿಜ್ಞಾನದ ಪ್ರಕ್ರಿಯೆಯೊಂದಿಗೆ ಅತಿ ಪ್ರಾಮುಖ್ಯತೆಯ ಭೂರೂಪಶಾಸ್ತ್ರದ ಲಕ್ಷಣಗಳನ್ನು ಪ್ರತಿನಿಧಿಸುತ್ತದೆ ಮತ್ತು ಜಗತ್ತಿನ 35³ ಜೀವವೈವಿಧ್ಯ ಸಂಪತ್ತಿನ ಪ್ರದೇಶಗಳಲ್ಲಿ ಒಂದೆಂದು ಗುರುತಿಸಲ್ಪಟ್ಟಿದೆ ಹಾಗೂ ವಿಶ್ವಸಂಸ್ಥೆಯ ಶೈಕ್ಷಣಿಕ, ವೈಜ್ಞಾನಿಕ ಮತ್ತು ಸಾಂಸ್ಕೃತಿಕ ಸಂಘಟನೆಯಿಂದ ವಿಶ್ವ ಪರಂಪರೆಯ ತಾಣವೆಂದು ಅಕ್ಟೋಬರ್ 2012ರಿಂದ ಗುರುತಿಸಲ್ಪಟ್ಟಿದೆ. ಕರ್ನಾಟಕವು ಹೊಬಿಡುವ ಸಸ್ಯಗಳ 4,500 ತಳಿಗಳಿಗೆ, ವೃಕ್ಷಗಳ 650 ತಳಿಗಳಿಗೆ, ಪಕ್ಷಿಗಳ 508 ತಳಿಗಳಿಗೆ, ಸಸ್ತನಿಗಳ 150 ತಳಿಗಳಿಗೆ, 156 ಸರೀಸೃಪಗಳ ತಳಿಗಳಿಗೆ, 135 ಉಭಯಚರಿಗಳ ತಳಿಗಳಿಗೆ, ಮತ್ಸ್ಯಗಳ 694 ತಳಿಗಳಿಗೆ, ಚಿಟ್ಟೆಗಳ 330 ತಳಿಗಳಿಗೆ ಮತ್ತು ಔಷಧೀಯ ಸಸ್ಯಗಳ⁴ 1,493 ತಳಿಗಳಿಗೆ ನೆಲೆಯಾಗಿದೆ. ರಾಜ್ಯವು ಸುಮಾರು 406 ಹುಲಿಗಳು⁵ ಮತ್ತು 6,500 ಕಾಡಾನೆಗಳನ್ನು⁶ ಹೊಂದಿದ್ದು, ಇದು ದೇಶದಲ್ಲಿ ಅತಿ ಹೆಚ್ಚಿನದಾಗಿದೆ.

ಪಶ್ಚಿಮ ಘಟ್ಟಗಳು ಅಸಾಧಾರಣ ಮಟ್ಟದ ಸಸ್ಯ ಮತ್ತು ಪ್ರಾಣಿ ವೈವಿಧ್ಯತೆ ಹಾಗೂ ಒಂದು ಭೂಖಂಡ ಪ್ರದೇಶದ ಸ್ಥಳೀಯತೆಯನ್ನು ಹೊಂದಿದೆ. ಪಶ್ಚಿಮ ಘಟ್ಟದಲ್ಲಿ ದಾಖಲಾಗಿರುವ 4,000-5,000 ಸಸ್ಯ ತಳಿಗಳ ಸ್ಥಳೀಯತೆಯ ಮಟ್ಟವು ಅತಿ ಉತ್ಕೃಷ್ಟವಾಗಿದೆ. ಕಂಡುಬಂದ 650 ವೃಕ್ಷ ತಳಿಗಳಲ್ಲಿ, 352 ಸ್ಥಳೀಯವಾಗಿವೆ. ಪ್ರದೇಶವು ಉನ್ನತ ಮಟ್ಟದ ಪ್ರಾಣಿ ವೈವಿಧ್ಯತೆಯನ್ನು ಸಹ ಹೊಂದಿದ್ದು, ಇಲ್ಲಿ ಕಂಡುಬರುವ ಶೇಕಡಾ 85 ಉಭಯಚರಿಗಳು, ಶೇಕಡಾ 62 ಸರೀಸೃಪಗಳು, ಶೇಕಡಾ 41 ಮತ್ಸ್ಯಗಳು ಮತ್ತು ಶೇಕಡಾ 12 ಸಸ್ತನಿಗಳು⁷ ಸ್ಥಳೀಯವಾಗಿವೆ. ಪಶ್ಚಿಮ ಘಟ್ಟಗಳು ಜಾಗತಿಕವಾಗಿ ಬೆದರಿಕೆಯುಳ್ಳ ಸಸ್ತನಿಗಳಾದ ಏಶಿಯಾ ಆನೆ, ಭಾರತೀಯ ಗೌರ್, ಹುಲಿಯ ಜೊತೆಗೆ ಅಪಾಯದಲ್ಲಿರುವ ಮತ್ತು ಸ್ಥಳೀಯ ತಳಿಗಳಾದ ಸಿಂಗಳೀಕ, ನೀಲಗಿರಿ ಥಾರ್ ಮತ್ತು ನೀಲಗಿರಿ ಲಂಗೂರ್‌ಗಳಿಗೆ ನೆಲೆಯಾಗಿದೆ.

¹ ಅರಣ್ಯ ವರದಿ 2015, ಭಾರತದ ಅರಣ್ಯ ಸರ್ವೇಕ್ಷಣೆ

² ಗುಜರಾತ್, ಗೋವ, ಕರ್ನಾಟಕ, ಕೇರಳ, ಮಹಾರಾಷ್ಟ್ರ ಮತ್ತು ತಮಿಳು ನಾಡು

³ http://www.bsienvi.nic.in/Database/Biodiversity-Hotspots-in-India_20500.aspx

⁴ ಎಕ್ಸ್‌ಪ್ಲೋರಿಂಗ್ ಬಯೋಡೈವರ್ಸಿಟಿ ಅಂಡ್ ಎಕೋಲಜಿ ಆಫ್ ವೆಸ್ಟರ್ನ್ ಫಾಟ್, ಸಹ್ಯಾದ್ರಿ ಕನ್ಸರ್ವೇಶನ್ ಸೀರೀಸ್ 13

⁵ ಹುಲಿ ಗಣತಿ 2014

⁶ ಆನೆ ಗಣತಿ 2012

⁷ ಎಕ್ಸ್‌ಪ್ಲೋರಿಂಗ್ ಬಯೋಡೈವರ್ಸಿಟಿ ಅಂಡ್ ಎಕೋಲಜಿ ಆಫ್ ವೆಸ್ಟರ್ನ್ ಫಾಟ್, ಸಹ್ಯಾದ್ರಿ ಕನ್ಸರ್ವೇಶನ್ ಸೀರೀಸ್ 13

ಚಿತ್ರ 1.1: ದಾಂಡೇಲಿ-ಅಂತಿ ಹುಲಿಧಾಮದಲ್ಲಿನ ಪಶ್ಚಿಮ ಘಟ್ಟದ ಒಂದು ಮಲಿನಗೊಳ್ಳದ ಭಾಗ
ಆಧಾರ: ಲೆಕ್ಕಪರಿಶೋಧನೆಯ ಕ್ಷೇತ್ರ ಭೇಟಿಯ ಸಮಯದಲ್ಲಿ ತೆಗೆದ ಚಿತ್ರ

ವಿಶ್ವಸಂಸ್ಥೆಯ ಶೈಕ್ಷಣಿಕ, ವೈಜ್ಞಾನಿಕ ಮತ್ತು ಸಾಂಸ್ಕೃತಿಕ ಸಂಘಟನೆಯು (ಯುನೆಸ್ಕೋ) 2012ರಲ್ಲಿ ಪಶ್ಚಿಮ ಘಟ್ಟಗಳನ್ನು ವಿಶ್ವ ಪರಂಪರೆಯ ಪಟ್ಟಿಯಲ್ಲಿ ಸೇರಿಸಿತು ಮತ್ತು “ಪಶ್ಚಿಮ ಘಟ್ಟಗಳ ತಳಿಗಳ ಪ್ರಸರಣ ಮತ್ತು ಭಿನ್ನತೆಯ ಮೇಲಿನ ‘ಆಫಿಕ್‌ದ ಹೊರಗೆ’ ಮತ್ತು ‘ಏಶಿಯದ ಹೊರಗೆ’ ಎನ್ನುವ ಕಲ್ಪನೆಯನ್ನು ಚಿತ್ರಿಸುವ ವಿಕಾಸಾತ್ಮಕ ಜೈವಿಕ ಬದಲಾವಣೆ (ಎಕೋಟೋನ್)” ಎನ್ನುವ ವಸ್ತುಸ್ಥಿತಿಯ ಆಧಾರದ ಮೇಲೆ ಮಹೋನ್ನತ ಸಾರ್ವತ್ರಿಕ ಮೌಲ್ಯದ ಘೋಷಣೆಯನ್ನು ಅಳವಡಿಸಿಕೊಂಡಿತು. ವಿಶ್ವ ಪರಂಪರೆಯ ಆಸ್ತಿಯೆಂದು ಗುರುತಿಸಲಾದ ಆಸ್ತಿಯು ನಾಲ್ಕು ರಾಜ್ಯಗಳಲ್ಲಿ ಹರಡಿದ್ದು 39 ತಾಣಗಳನ್ನು ಹೊಂದಿದ್ದು, ಇವುಗಳಲ್ಲಿ 10⁸ ಕರ್ನಾಟಕದಲ್ಲಿದೆ. ಕರ್ನಾಟಕದ ತಾಣಗಳಲ್ಲಿ ಐದು ಸಂರಕ್ಷಿತ ಪ್ರದೇಶಗಳಾದ⁹ ಪುಷ್ಪಗಿರಿ ವನ್ಯಜೀವಿಧಾಮ, ಬ್ರಹ್ಮಗಿರಿ ವನ್ಯಜೀವಿಧಾಮ, ತಲಕಾವೇರಿ ವನ್ಯಜೀವಿಧಾಮ, ಸೋಮೇಶ್ವರ ವನ್ಯಜೀವಿಧಾಮ ಮತ್ತು ಕುದುರೆಮುಖಿ ರಾಷ್ಟ್ರೀಯ ಉದ್ಯಾನವನಗಳು ಸೇರಿವೆ. ನೀಲಗಿರಿ ಮೀಸಲು ಜೈವಿಕ ವಲಯವು ಇವುಗಳೊಂದಿಗೆ ಸಂಮಿಶ್ರವಾಗಿದ್ದು, ಕರ್ನಾಟಕ, ತಮಿಳು ನಾಡು ಮತ್ತು ಕೇರಳ ರಾಜ್ಯಗಳಲ್ಲಿ ಸುಮಾರು 5,520 ಚ ಕಿಮೀ ಪ್ರದೇಶವನ್ನು ವ್ಯಾಪಿಸಿದೆ. ನೀಲಗಿರಿ ಮೀಸಲು ಜೈವಿಕ ವಲಯವು ದೇಶದಲ್ಲಿ ಮೊದಲನೆಯ ಮತ್ತು ಅತಿ ದೊಡ್ಡದಾದ ಜೈವಿಕ ವಲಯವಾಗಿದ್ದು 1986ರಲ್ಲಿ ವಿಶ್ವಸಂಸ್ಥೆಯ ಶೈಕ್ಷಣಿಕ, ವೈಜ್ಞಾನಿಕ ಮತ್ತು ಸಾಂಸ್ಕೃತಿಕ ಸಂಘಟನೆಯಿಂದ ವಿಶ್ವ ಪರಂಪರೆಯ ತಾಣಗಳಲ್ಲಿ ಒಂದೆಂದು ಗುರುತಿಸಲ್ಪಟ್ಟಿದೆ.

ಕರ್ನಾಟಕದಲ್ಲಿ ಪಶ್ಚಿಮ ಘಟ್ಟಗಳು 11 ಜಿಲ್ಲೆಗಳ¹⁰ ಮೂಲಕ ಹಾದುಹೋಗುತ್ತವೆ; ಈ ಜಿಲ್ಲೆಗಳ 62,795 ಚ ಕಿಮೀ ಭೌತಿಕ ವಿಸ್ತೀರ್ಣದ ಪೈಕಿ 30,573 ಚ ಕಿಮೀನಷ್ಟು ಅರಣ್ಯ ವ್ಯಾಪ್ತಿಯನ್ನು ಕೊಡುಗೆಯಾಗಿ ನೀಡಿದೆ. ರಾಜ್ಯದಲ್ಲಿ 35 ರಾಷ್ಟ್ರೀಯ ಉದ್ಯಾನವನಗಳು ಮತ್ತು ವನ್ಯಜೀವಿ ಧಾಮಗಳಿಂದ ವ್ಯಾಪಿಸಲ್ಪಟ್ಟ 9,576.88 ಚ ಕಿಮೀಗೆ ಎದುರಾಗಿ, 16 ಪಶ್ಚಿಮ ಘಟ್ಟ-ನೀಲಗಿರಿ ಮೀಸಲು ಜೈವಿಕವಲಯದಲ್ಲಿದ್ದು, ರಾಜ್ಯದಲ್ಲಿನ ರಕ್ಷಿತ ಪ್ರದೇಶಗಳಲ್ಲಿ ಶೇಕಡಾ 88ರಷ್ಟಾಗುವ 8,485 ಚ ಕಿಮೀ ವಿಸ್ತೀರ್ಣವನ್ನು ವ್ಯಾಪಿಸಿದೆ.

ಒಂದು ಕಾಲದಲ್ಲಿ ಕೂಡು ಅರಣ್ಯವಾಗಿದ್ದ ಪಶ್ಚಿಮ ಘಟ್ಟ-ನೀಲಗಿರಿ ಮೀಸಲು ಜೈವಿಕವಲಯವು, ಕಾಲಕ್ರಮೇಣವಾಗಿ ವ್ಯವಸಾಯ, ಟೀ ಮತ್ತು ಕಾಫಿ ತೋಟಗಳು, ಜಲವಿದ್ಯುತ್ ಯೋಜನೆಗಳ

⁸ ಆಗುಂಬೆ ಮೀಸಲು ಅರಣ್ಯ, ಬಾಲಹಳ್ಳಿ ಮೀಸಲು ಅರಣ್ಯ, ಬ್ರಹ್ಮಗಿರಿ ವನ್ಯಜೀವಿಧಾಮ, ಕೇರ್ತಿ ಮೀಸಲು ಅರಣ್ಯ, ಕುದುರೆಮುಖಿ ರಾಷ್ಟ್ರೀಯ ಉದ್ಯಾನವನ, ಪಡಿನಲ್ಕಾಡ್ ಮೀಸಲು ಅರಣ್ಯ, ಪುಷ್ಪಗಿರಿ ವನ್ಯಜೀವಿಧಾಮ, ಸೋಮೇಶ್ವರ ವನ್ಯಜೀವಿಧಾಮ, ತಲಕಾವೇರಿ ವನ್ಯಜೀವಿಧಾಮ

⁹ ರಾಷ್ಟ್ರೀಯ ಉದ್ಯಾನವನ ಅಥವಾ ವನ್ಯಜೀವಿಧಾಮ ಅಥವಾ ಒಂದು ಸಂರಕ್ಷಿತ/ಸಮುದಾಯ ರಕ್ಷಿತ ಪ್ರದೇಶವೆಂದು ಅಧಿಸೂಚಿತವಾದ ಯಾವುದೇ ಪ್ರದೇಶವನ್ನು ಸಾಮಾನ್ಯವಾಗಿ ರಕ್ಷಿತ ಪ್ರದೇಶವೆಂದು ಕರೆಯಲಾಗುವುದು

¹⁰ ಬೆಳಗಾವಿ, ಚಾಮರಾಜನಗರ, ಚಿಕ್ಕಮಗಳೂರು, ದಕ್ಷಿಣ ಕನ್ನಡ, ಧಾರವಾಡ, ಹಾಸನ, ಮಡಿಕೇರಿ, ಮೈಸೂರು, ಶಿವಮೊಗ್ಗ, ಉಡುಪಿ ಮತ್ತು ಉತ್ತರ ಕನ್ನಡ

ನಿರ್ಮಾಣ, ಅರಣ್ಯ ನಾಶ, ಅತಿಕ್ರಮಣ, ಕಾಡ್ಡಿಚ್ಚು, ಮುಂತಾದ ಹೆಸರಿನಲ್ಲಿ ಬೆಳೆಯುತ್ತಲೇ ಇರುವ ಜನಸಂಖ್ಯೆಯ ಅಗತ್ಯಗಳ ಪೂರೈಕೆಗಾಗಿ ಭಿದ್ರವಾಗಿ ಹೋಗಿದೆ. ಇಂತಹ ಬಲವಂತದ ಮಾನವಮೂಲ ಚಟುವಟಿಕೆಗಳು ದುರ್ಬಲ ಜೈವಿಕ ವ್ಯವಸ್ಥೆಯ ಅಸ್ತಿತ್ವಕ್ಕೆ ಬೆದರಿಕೆ ಹಾಕಿದ್ದು, ಸಂರಕ್ಷಣೆ ಮತ್ತು ರಕ್ಷಣೆಯ ಬಗ್ಗೆ ಪ್ರಾಮುಖ್ಯತೆ ಕೊಡುವ ಅಗತ್ಯವಿದೆ.

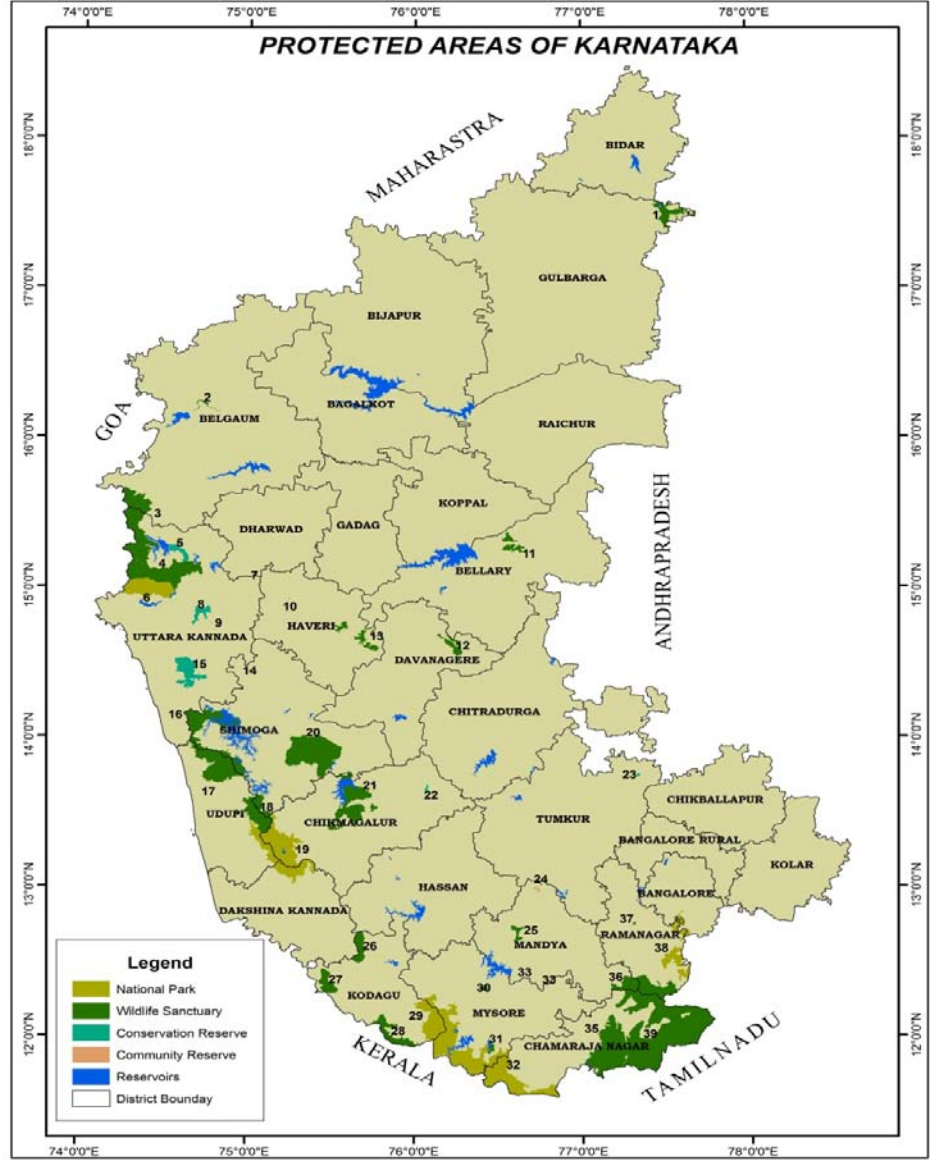

ಚಿತ್ರ 1.2: ನೀಲಗಿರಿ ಮೀಸಲು ಜೈವಿಕವಲಯದ ಭಾಗವಾಗಿರುವ ಮಲೈ ಮಹದೇಶ್ವರ ಬೆಟ್ಟದ ಶ್ರೇಣಿ ಆಧಾರ: ಲೆಕ್ಕಪರಿಶೋಧನೆಯ ಕ್ಷೇತ್ರ ಭೇಟಿಯ ಸಮಯದಲ್ಲಿ ತೆಗೆದ ಚಿತ್ರಣ

ವನ್ಯಜೀವಿ (ರಕ್ಷಣೆ) ಕಾಯ್ದೆ, 1972ನ್ನು, ವನ್ಯಜೀವಿಗಳ ಪರಿಣಾಮಕಾರಿ ರಕ್ಷಣೆ ಎನ್ನುವ ಉದ್ದೇಶದೊಂದಿಗೆ ಮತ್ತು ಅದಕ್ಕೆ ಸಂಬಂಧಿತ ಅಥವಾ ಪೂರಕವಾದ ಅಥವಾ ಪ್ರಾಸಂಗಿಕವಾದ ವಿಷಯಗಳಿಗಾಗಿ ರೂಪಿಸಲಾಯಿತು. ಈ ಉದ್ದೇಶಕ್ಕೆ ಅನುಗುಣವಾಗಿ ರಾಜ್ಯ ಸರ್ಕಾರವು, ಈ ಕಾಯಿದೆಯಡಿಯಲ್ಲಿ, ಜೀವಪರಿಸರ, ಜೀವ ಸಂಕುಲ, ಸಸ್ಯ ಸಂಕುಲ, ಭೌತ-ಆಕೃತಿ ವಿಜ್ಞಾನ, ಪ್ರಾಕೃತಿಕ ಅಥವಾ ಪ್ರಾಣಿ ವಿಜ್ಞಾನದ ಮಹತ್ವವಿರುವ ಯಾವುದೇ ಪ್ರದೇಶವನ್ನು, ವನ್ಯಜೀವಿಗಳ ರಕ್ಷಣೆ ಮತ್ತು ಅದರ ಪರಿಸರದ ರಕ್ಷಣೆ, ಪುನರುತ್ಪತ್ತಿ ಅಥವಾ ಅಭಿವೃದ್ಧಿಗಾಗಿ ರಾಷ್ಟ್ರೀಯ ಉದ್ಯಾನವನ, ವನ್ಯಜೀವಿಧಾಮ, ಸಂರಕ್ಷಣಾ ಮೀಸಲು ಪ್ರದೇಶ ಅಥವಾ ಸಮುದಾಯ ಮೀಸಲು ಪ್ರದೇಶವೆಂದು ಘೋಷಿಸಬಹುದಾಗಿದೆ. ಮುಂದುವರೆದು, ಗಮನಾರ್ಹ ಸಂಖ್ಯೆಯ ಹುಲಿಗಳಿರುವ ಪ್ರದೇಶವನ್ನು ರಾಷ್ಟ್ರೀಯ ಹುಲಿ ಸಂರಕ್ಷಣಾ ಪ್ರಾಧಿಕಾರದ ಅನುಮೋದನೆಯಡಿ, ಹುಲಿಧಾಮವೆಂದು ಘೋಷಿಸಬಹುದಾಗಿದೆ. ರಾಜ್ಯದಲ್ಲಿ 10,222.19 ಚ ಕಿಮೀ ವಿಸ್ತೀರ್ಣದಲ್ಲಿ ಹಬ್ಬಿಕೊಂಡಿರುವ 5 ರಾಷ್ಟ್ರೀಯ ಉದ್ಯಾನವನಗಳು, 30 ವನ್ಯಜೀವಿಧಾಮಗಳು, 13 ಸಂರಕ್ಷಣೆ ಮೀಸಲು ಪ್ರದೇಶಗಳು ಮತ್ತು 1 ಸಮುದಾಯ ಮೀಸಲು ಪ್ರದೇಶಗಳಿದ್ದು, ಇವುಗಳಲ್ಲಿ ಐದು¹¹ ರಾಷ್ಟ್ರೀಯ ಉದ್ಯಾನವನಗಳು/ವನ್ಯಜೀವಿ ಧಾಮಗಳು, ಹುಲಿಧಾಮಗಳೆಂದು ಘೋಷಿತವಾಗಿವೆ. ಪ್ರದೇಶದಲ್ಲಿ ಕಂಡುಬಂದ ಅಮೂಲ್ಯವಾದ ಜೀವವೈವಿಧ್ಯತೆಯ ದೃಷ್ಟಿಯಿಂದ, ಪಶ್ಚಿಮ ಘಟ್ಟ-ನೀಲಗಿರಿ ಮೀಸಲು ಜೈವಿಕ ವಲಯದಲ್ಲಿನ ರಾಷ್ಟ್ರೀಯ ಉದ್ಯಾನವನ ಮತ್ತು ವನ್ಯಜೀವಿಧಾಮಗಳ ಆಡಳಿತ ನಿರ್ವಹಣೆಯನ್ನು ಕೇಂದ್ರೀಕರಿಸಿ, ಪ್ರದೇಶದಲ್ಲಿ ನಡೆಯುತ್ತಿರುವ ಬಲವಂತದ ಚಟುವಟಿಕೆಗಳ ಪರಿಣಾಮವನ್ನು ಅಳೆಯಲು ಮತ್ತು ಇದನ್ನು ಕಡಿಮೆಗೊಳಿಸುವಲ್ಲಿ ಅರಣ್ಯ ಇಲಾಖೆಯ ಪಾತ್ರ ಮತ್ತು ಪ್ರಯತ್ನಗಳ ಬಗ್ಗೆ ಅಧ್ಯಯನ ನಡೆಸಲು ಕಾರ್ಯನಿರ್ವಹಣಾ ಲೆಕ್ಕಪರಿಶೋಧನೆಯು ಪ್ರಯತ್ನಿಸಿತು. ರಾಜ್ಯದ ಸಂರಕ್ಷಿತ ಪ್ರದೇಶಗಳ ಭೂಪಟವನ್ನು ಕೆಳಗಿನ ಚಿತ್ರ 1.3ರಲ್ಲಿ ನೀಡಲಾಗಿದೆ:

¹¹ ಬಂಡೀಪುರ ರಾಷ್ಟ್ರೀಯ ಉದ್ಯಾನವನ, ಭದ್ರ ವನ್ಯಜೀವಿಧಾಮ, ದಾಂಡೇಲಿ-ಅಂಶಿ, ಬಿಳಿಗಿರಿ ರಂಗನಾಥಸ್ವಾಮಿ ದೇವಾಲಯ ವನ್ಯಜೀವಿಧಾಮ ಮತ್ತು ರಾಜೀವ್‌ಗಾಂಧಿ (ನಾಗರಹೋಳೆ) ರಾಷ್ಟ್ರೀಯ ಉದ್ಯಾನವನ

ಚಿತ್ರ 1.3: ಕರ್ನಾಟಕದಲ್ಲಿ ರಕ್ಷಿತ ಪ್ರದೇಶಗಳನ್ನು ಸೂಚಿಸುವ ಭೂಪಟ

ಭೂಪಟ	ರಕ್ಷಿತ ಪ್ರದೇಶದ ಹೆಸರು	20	ಶೆಟ್ಟಿಹಳ್ಳಿ (ವನ್ಯಜೀವಿ)
1	ಚಿಂಚೋಲಿ (ವನ್ಯಜೀವಿ)	21	ಭದ್ರ (ವನ್ಯಜೀವಿ ಮತ್ತು ಹುಲಿ)
2	ಘಟಪ್ರಭ (ವನ್ಯಜೀವಿ)	22	ಬಸೂರು ಅಮೃತ್ ಮಹಲ್ ಕಾವಲು (ಸಮುದಾಯ)
3	ಭೀಮಗಢ (ವನ್ಯಜೀವಿ)	23	ಜಯಮಂಗಲಿ (ಸಮುದಾಯ)
4	ದಾಂಡೇಲಿ (ವನ್ಯಜೀವಿ ಮತ್ತು ಹುಲಿ)	24	ಆದಿಚಂಚನಗಿರಿ (ವನ್ಯಜೀವಿ)
5	ಹೊಂಬಿಲ್ (ಸಮುದಾಯ)	25	ಮೇಲುಕೋಟೆ (ವನ್ಯಜೀವಿ)
6	ಆಂಶಿ (ರಾಷ್ಟ್ರೀಯ ಉದ್ಯಾನವನ ಮತ್ತು ಹುಲಿ)	26	ಪುಷ್ಪಗಿರಿ (ವನ್ಯಜೀವಿ)
7	ಅತ್ತಿವೇರಿ (ವನ್ಯಜೀವಿ)	27	ತಲಕಾವೇರಿ (ವನ್ಯಜೀವಿ)
8	ಬೇಡ್ಡಿ (ಸಮುದಾಯ)	28	ಬ್ರಹ್ಮಗಿರಿ (ವನ್ಯಜೀವಿ)
9	ಶಾಲ್ಮಲ (ಸಮುದಾಯ)	29	ನಾಗರಹೋಳೆ (ರಾಷ್ಟ್ರೀಯ ಉದ್ಯಾನವನ ಮತ್ತು ಹುಲಿ)
10	ಬಂಕಾಪುರ (ಸಮುದಾಯ)	30	ಅರಬಿತಿಟ್ಟು (ವನ್ಯಜೀವಿ)
11	ದರೋಜಿ (ವನ್ಯಜೀವಿ)	31	ನುಗು (ವನ್ಯಜೀವಿ)
12	ರಂಗಯ್ಯನದುರ್ಗ (ವನ್ಯಜೀವಿ)	32	ಬಂಡೀಪುರ (ರಾಷ್ಟ್ರೀಯ ಉದ್ಯಾನವನ ಮತ್ತು ಹುಲಿ)
13	ರಾಣಿಬೆನ್ನೂರು (ವನ್ಯಜೀವಿ)	33	ರಂಗನತಿಟ್ಟು (ವನ್ಯಜೀವಿ)
14	ಗುಡವಿ (ವನ್ಯಜೀವಿ)	34	ಕೊಕ್ಕರೆ ಬೆಳ್ಳೂರು (ಸಮುದಾಯ)
15	ಅಘನಾಶಿನಿ (ಸಮುದಾಯ)	35	ಬಿಳಿಗಿರಿ ರಂಗಸ್ವಾಮಿ ದೇವಾಲಯ (ವನ್ಯಜೀವಿ ಮತ್ತು ಹುಲಿ)
16	ಶರಾವತಿ (ವನ್ಯಜೀವಿ)	36	ಕಾವೇರಿ (ವನ್ಯಜೀವಿ)
17	ಮೂಕಾಂಬಿಕ (ವನ್ಯಜೀವಿ)	37	ರಾಮದೇವರಬೆಟ್ಟ (ವನ್ಯಜೀವಿ)
18	ಸೋಮೇಶ್ವರ (ವನ್ಯಜೀವಿ)	38	ಬನ್ನೇರುಘಟ್ಟ (ರಾಷ್ಟ್ರೀಯ ಉದ್ಯಾನವನ)
19	ಕುದುರೆಮುಖ (ವನ್ಯಜೀವಿ)	39	ಮಲ್ಲೇ ಮಹದೇಶ್ವರ ವನ್ಯಜೀವಿಧಾಮ

ಆಧಾರ: ಕರ್ನಾಟಕ ಅರಣ್ಯ ಇಲಾಖೆ

ಅಧ್ಯಾಯ 2

ಲೆಕ್ಕಪರಿಶೋಧನೆಯ ವಿಧಾನ

2.1 ಲೆಕ್ಕಪರಿಶೋಧನೆಯ ಉದ್ದೇಶಗಳು

ಈ ಕಾರ್ಯನಿರ್ವಹಣಾ ಲೆಕ್ಕಪರಿಶೋಧನೆಯ ಉದ್ದೇಶಗಳು ಇವುಗಳನ್ನು ನಿರ್ಧರಿಸುವುದಾಗಿದೆ:

❖ ಈ ಕೆಳಗಿನವುಗಳ ಪರಿಕ್ಷೆಯಿಂದ ವನ್ಯಜೀವಿಗಳ ಸ್ವಾಭಾವಿಕ ನೆಲೆ ಸೇರಿದಂತೆ, ಅವುಗಳ ರಕ್ಷಣೆ ಮತ್ತು ಸಂರಕ್ಷಣೆಗಳು, ತಕ್ಕದಾಗಿ ಯೋಜಿತವಾಗಿದ್ದವೇ ಮತ್ತು ರಕ್ಷಿತ ಪ್ರದೇಶಗಳ ಆಡಳಿತದಲ್ಲಿ ಜಾರಿಯಾದವೇ

- ನಿರ್ವಹಣಾ ಯೋಜನೆ/ಹುಲಿ ಸಂರಕ್ಷಣೆ ಯೋಜನೆ, ಅವುಗಳ ಜಾರಿ ಮತ್ತು ಪರಿಣಾಮಗಳ ನಿರ್ಧಾರಣೆ,
- ಗಡಿಗಳ ಕ್ರೋಢೀಕರಣ, ಅತಿಕ್ರಮಣಗಳ ಸ್ಥಿತಿ ಮತ್ತು ರಕ್ಷಿತ ಪ್ರದೇಶಗಳ ಒಳಗೆ ವಾಸವಿರುವ ವ್ಯಕ್ತಿಗಳ ಪುನರ್ವಸತಿ,
- ಇಲಾಖೆ ಮತ್ತು ಇತರ ಮೂಲಗಳಿಂದ ಮಾಡಲಾದ ಸಂಶೋಧನೆ ಮತ್ತು ಸಂಶೋಧನೆಯಲ್ಲಿ ಕಂಡುಬಂದ ಅಂಶಗಳ ಜಾರಿ, ಮತ್ತು
- ಸಂಪನ್ಮೂಲಗಳ ನಿರ್ವಹಣೆ (ಮಾನವಶಕ್ತಿ ಮತ್ತು ಆರ್ಥಿಕ)

❖ ರಕ್ಷಿತ ಪ್ರದೇಶಗಳಲ್ಲಿ ಜೈವಿಕ ಮಧ್ಯಪ್ರವೇಶ¹² ಮತ್ತು ಮಾನವಮೂಲ ಬೆದರಿಕೆಗಳಿಗೆ ಸಂಬಂಧಿಸಿದ ವಿಷಯಗಳನ್ನು ಪರಿಹರಿಸಲು, ಈ ಕೆಳಗಿನವುಗಳಿಗೆ ಸಂಬಂಧಿಸಿದಂತೆ ಸಾಕಷ್ಟು ಕ್ರಮಗಳು ತೆಗೆದುಕೊಳ್ಳಲ್ಪಟ್ಟವೇ

- ಮಾನವ-ವನ್ಯಜೀವಿ ಸಂಘರ್ಷ ಮತ್ತು ಪಥಗಳು,
- ಕಾಡ್ಗಿಚ್ಚು, ಅಸ್ವಾಭಾವಿಕ ಮರಣ ಮತ್ತು ರಸ್ತೆ ಸಾವುಗಳು,
- ಗಸ್ತು, ಕಳ್ಳಬೇಟೆ ವಿರೋಧಿ ಶಿಬಿರಗಳು ಮತ್ತು ಕಳ್ಳಬೇಟೆ,
- ಪ್ರವಾಸೋದ್ಯಮ, ವಿಹಾರಧಾಮಗಳು ಮತ್ತು ಇತರ ವಾಣಿಜ್ಯ ಚಟುವಟಿಕೆಗಳು.

2.2 ಲೆಕ್ಕಪರಿಶೋಧನೆಯ ವ್ಯಾಪ್ತಿ ಮತ್ತು ವಿಧಾನ

ಪಶ್ಚಿಮ ಘಟ್ಟ/ನೀಲಗಿರಿ ಮೀಸಲು ಜೈವಿಕವಲಯವು ಹಲವು ಸ್ಥಳೀಯ ಮತ್ತು ವಿಪತ್ತಿನಲ್ಲಿರುವ ತಳಿಗಳಿಗೆ ಮನೆಯಾಗಿದೆ ಮತ್ತು ರಾಜ್ಯದ ಅರಣ್ಯ ವ್ಯಾಪ್ತಿಗೆ ಒಂದು ಮಹತ್ತರವಾದ ಕೊಡುಗೆಯನ್ನು ನೀಡುತ್ತಿದೆ. ಅವುಗಳ ಜೈವಿಕ ಪ್ರಾಮುಖ್ಯತೆಯ ಕಾರಣದಿಂದ, ವಿಶ್ವ ಪರಂಪರೆಯ ತಾಣವೆಂದು ದಾಖಲಾಗಿದೆ. ಪ್ರದೇಶದ ಸ್ಥಳೀಯತೆ/ಪ್ರಾಮುಖ್ಯತೆಯ ದೃಷ್ಟಿಯಿಂದ, ಈ ಸ್ವಾಭಾವಿಕ ವನ್ಯಜೀವಿ ನೆಲೆಗಳನ್ನು ಸಂರಕ್ಷಿಸುವ ಅಗತ್ಯವಿದೆ. ಆದ್ದರಿಂದ, ಪ್ರದೇಶದ 14 ಸಂರಕ್ಷಿತ ಪ್ರದೇಶಗಳನ್ನು ಆಯ್ದುಕೊಳ್ಳಲಾಯಿತು

ಪಶ್ಚಿಮ ಘಟ್ಟ ಮತ್ತು ನೀಲಗಿರಿ ಮೀಸಲು ಜೈವಿಕವಲಯದಲ್ಲಿನ 3 ರಾಷ್ಟ್ರೀಯ ಉದ್ಯಾನವನಗಳು ಮತ್ತು 11 ವನ್ಯಜೀವಿಧಾಮಗಳಿಗೆ¹³ ಸಂಬಂಧಿಸಿದ 2011-12ರಿಂದ 2015-16ರವರೆಗಿನ ಅವಧಿಯ

¹² ಅರಣ್ಯ ಪ್ರಭೇದಗಳ ಮೇಲೆ ಪಶು, ಕಳೆ, ಮಾನವ, ಮುಂತಾದ ಪರಕೀಯ ಜೈವಿಕ ಜೀವಿಗಳ ಒತ್ತಡ

¹³ ಬಂಡೀಪುರ, ನಾಗರಹೊಳೆ, ಕುದುರೆಮುಖಿ ರಾಷ್ಟ್ರೀಯ ಉದ್ಯಾನವನಗಳು, ಅಂಶಿ-ದಾಂಡೇಲಿ, ಬಿಳಿಗಿರಿ ರಂಗನಾಥಸ್ವಾಮಿ ದೇವಾಲಯ, ಭದ್ರ, ಬ್ರಹ್ಮಗಿರಿ, ಕಾವೇರಿ, ಮಲೈ ಮಹದೇಶ್ವರ ಬೆಟ್ಟಗಳು, ಮೂಕಾಂಬಿಕ, ಪುಷ್ಪಗಿರಿ, ಶರಾವತಿ, ಸೋಮೇಶ್ವರ ಮತ್ತು ತಲಕಾವೇರಿ ವನ್ಯಜೀವಿಧಾಮಗಳು

ದಾಖಲೆಗಳ ಪರಿಶೀಲನೆಯನ್ನು ಸಚಿವಾಲಯ, ಅರಣ್ಯಗಳ ಪ್ರಧಾನ ಮುಖ್ಯ ಸಂರಕ್ಷಣಾಧಿಕಾರಿಗಳ (ವನ್ಯಜೀವಿ) ಕಚೇರಿಯಲ್ಲಿ ಹಾಗೂ ಆಯ್ದ ರಾಷ್ಟ್ರೀಯ ಉದ್ಯಾನವನಗಳು ಮತ್ತು ವನ್ಯಜೀವಿಧಾಮಗಳಿಗೆ ಸಂಬಂಧಿಸಿದ ಕ್ಷೇತ್ರ ಮಟ್ಟದ ಕಚೇರಿಗಳ ದಾಖಲೆಗಳ ಪರಿಶೀಲನೆ ತನಿಖೆಯ ಮೂಲಕ ನಡೆಸಲಾಯಿತು. ದತ್ತಾಂಶ ದಾಖಲೆಗಳ ವಿಶ್ಲೇಷಣೆ, ಲೆಕ್ಕಪರಿಶೋಧನೆಯ ಕೇಳಿಕೆ/ಪ್ರಶ್ನಾವಳಿ/ ನಿಗದಿಪಡಿಸಿದ ನಮೂನೆಗಳಿಗೆ ಪ್ರತಿಕ್ರಿಯೆಯ ಮೂಲಕ ಸಂಗ್ರಹಿಸಲಾಯಿತು. ಇವುಗಳನ್ನು ಇತರ ಪಾಲುದಾರರಿಂದ ಸಂಗ್ರಹಿಸಲಾದ ಮಾಹಿತಿಯಿಂದ ಪೂರಕಗೊಳಿಸಲಾಯಿತು. ಜೊತೆಗೆ, ಮಾದರಿ ಸಂರಕ್ಷಿತ ಪ್ರದೇಶಗಳ ಸುತ್ತಮುತ್ತ ಭೂ-ಬಳಕೆ ಭೂ-ವ್ಯಾಪ್ತಿ ವಿಶ್ಲೇಷಣೆಯ ಮತ್ತು ಸಂರಕ್ಷಿತ ಪ್ರದೇಶಗಳಲ್ಲಿ ಅತಿಕ್ರಮಣಗಳ ಉಪಗ್ರಹ ಆಧಾರಿತ ನಿರ್ಧಾರಣೆಯನ್ನು ಭಾರತೀಯ ವಿಜ್ಞಾನ ಸಂಸ್ಥೆಯ ಮೂಲಕ ಮಾಡಿಸಲಾಯಿತು. ಈ ಉದ್ದೇಶಕ್ಕಾಗಿ ಭೂಪಟ ಮತ್ತು ಉಪಗ್ರಹ ಚಿತ್ರಗಳನ್ನು ಅರಣ್ಯ ಇಲಾಖೆ, ಕರ್ನಾಟಕ ರಾಜ್ಯ ದೂರಸಂವೇದಿ ಅನ್ವಯಿತ ಕೇಂದ್ರ ಮತ್ತು ರಾಷ್ಟ್ರೀಯ ದೂರಸಂವೇದಿ ತಿಳುವಳಿಕೆ ಕೇಂದ್ರದಿಂದ ಪಡೆದುಕೊಳ್ಳಲಾಯಿತು.

ಸರ್ಕಾರದ ಅಪರ ಮುಖ್ಯ ಕಾರ್ಯದರ್ಶಿ, ಅರಣ್ಯ, ಜೀವಿಪರಿಸ್ಥಿತಿ ಮತ್ತು ಪರಿಸರ ಇಲಾಖೆ, ಇವರೊಂದಿಗೆ ಲೆಕ್ಕಪರಿಶೋಧನೆಯ ಉದ್ದೇಶಗಳು, ಮಾನದಂಡ ಮತ್ತು ವ್ಯಾಪ್ತಿಯನ್ನು ಚರ್ಚಿಸಲು ಪ್ರವೇಶ ಸಭೆಯನ್ನು 25 ಏಪ್ರಿಲ್ 2016ರಂದು ನಡೆಸಲಾಯಿತು. ಲೆಕ್ಕಪರಿಶೋಧನೆಯಲ್ಲಿ ಕಂಡುಬಂದ ಅಂಶಗಳನ್ನು ಸರ್ಕಾರದ ಅಪರ ಮುಖ್ಯ ಕಾರ್ಯದರ್ಶಿ, ಅರಣ್ಯ, ಜೀವಿಪರಿಸ್ಥಿತಿ ಮತ್ತು ಪರಿಸರ ಇಲಾಖೆ, ಇವರೊಂದಿಗೆ 23 ಮಾರ್ಚ್ 2017ರಂದು ನಡೆದ ನಿರ್ಗಮನ ಸಭೆಯಲ್ಲಿ ಚರ್ಚಿಸಲಾಯಿತು. ಸರ್ಕಾರದ ಪ್ರತಿಕ್ರಿಯೆಗಳನ್ನು ವರದಿಯಲ್ಲಿ ಸೂಕ್ತವಾಗಿ ಅಳವಡಿಸಿಕೊಳ್ಳಲಾಗಿದೆ.

2.3 ಲೆಕ್ಕಪರಿಶೋಧನೆಯ ಮಾನದಂಡ

ಈ ಕೆಳಗಿನವುಗಳನ್ನು ಲೆಕ್ಕಪರಿಶೋಧನಾ ಮಾನದಂಡದ ಮೂಲಗಳಾಗಿ ಕಾರ್ಯನಿರ್ವಹಣಾ ಲೆಕ್ಕಪರಿಶೋಧನೆಗೆ ಬಳಸಲಾಯಿತು:

1. ವನ್ಯಜೀವಿ (ರಕ್ಷಣೆ) ಕಾಯಿದೆ, 1972,
2. ಅರಣ್ಯ ಸಂರಕ್ಷಣೆ ಕಾಯಿದೆ, 1980,
3. ಪರಿಸರ ರಕ್ಷಣೆ ಕಾಯಿದೆ, 1986,
4. ರಾಷ್ಟ್ರೀಯ ವನ್ಯಜೀವಿ ನೀತಿ, 2002,
5. ರಾಷ್ಟ್ರೀಯ ವನ್ಯಜೀವಿ ಕ್ರಿಯಾಯೋಜನೆ 2002-2016,
6. ಪರಿಶಿಷ್ಟ ಜನಾಂಗ ಮತ್ತು ಇತರ ಸಾಂಪ್ರದಾಯಿಕ ಅರಣ್ಯ ನಿವಾಸಿಗಳ (ಅರಣ್ಯ ಹಕ್ಕುಗಳ ಮಾನ್ಯತೆ) ಕಾಯಿದೆ, 2006,
7. ಸರ್ವೋಚ್ಚ ನ್ಯಾಯಾಲಯ, ರಾಷ್ಟ್ರೀಯ ಹಸಿರು ನ್ಯಾಯಾಧಿಕರಣ ಹಾಗೂ ಉಚ್ಚ ನ್ಯಾಯಾಲಯದ ಆದೇಶಗಳು ಮತ್ತು ಇತರ ನಿರ್ದೇಶನಗಳು,
8. ಅರಣ್ಯ ಇಲಾಖೆಯು ಸಂಹಿತೆಗಳು ಮತ್ತು ಕೈಪಿಡಿಗಳು,
9. ನಿರ್ವಹಣಾ ಯೋಜನೆ/ಹುಲಿ ಸಂರಕ್ಷಣಾ ಯೋಜನೆಯ ತಯಾರಿಕೆಗಾಗಿ ಭಾರತ ವನ್ಯಜೀವಿ ಸಂಸ್ಥೆ, ರಾಷ್ಟ್ರೀಯ ಹುಲಿ ಸಂರಕ್ಷಣಾ ಪ್ರಾಧಿಕಾರದಿಂದ ನೀಡಲಾದ ಮಾರ್ಗದರ್ಶಿ ಸೂತ್ರಗಳು,
10. ಭಾರತ ಸರ್ಕಾರ, ಕರ್ನಾಟಕ ಸರ್ಕಾರ, ಕರ್ನಾಟಕ ಅರಣ್ಯ ಇಲಾಖೆಯಿಂದ ನೀಡಲಾದ ಯೋಜನಾ ಮಾರ್ಗದರ್ಶಿ ಸೂತ್ರಗಳು ಮತ್ತಿತರ ಆದೇಶಗಳು, ಸೂಚನೆಗಳು, ಕ್ರಿಯಾ ಯೋಜನೆಗಳು, ನೀತಿಗಳು, ಮತ್ತು
11. ಭಾರತೀಯ ವಿಜ್ಞಾನ ಸಂಸ್ಥೆ, ಭಾರತ ವನ್ಯಜೀವಿ ಸಂಸ್ಥೆ, ಸಲೀಂ ಆಲಿ ಪ್ರಕೃತಿ ಸಂರಕ್ಷಣಾ ಕೇಂದ್ರ, ಪ್ರಕೃತಿ ಸಂರಕ್ಷಣಾ ಪ್ರತಿಷ್ಠಾನ, ಅಳಿವಿನಂಚಿನಲ್ಲಿರುವ ತಳಿಗಳ ಅಂತರಾಷ್ಟ್ರೀಯ ವ್ಯಾಪಾರ ಸಮಾವೇಶ, ಅಂತರಾಷ್ಟ್ರೀಯ ಪ್ರಕೃತಿ ಸಂರಕ್ಷಣ ಒಕ್ಕೂಟ, ವನ್ಯಜೀವಿ ಸಂರಕ್ಷಣಾ ಸಮಾಜ, ಮುಂತಾದವುಗಳ ಸಂಶೋಧನೆ/ಅಧ್ಯಯನ ವರದಿಗಳು.

2.4 ಕೃತಜ್ಞತೆ

ಈ ಕಾರ್ಯನಿರ್ವಹಣಾ ಲೆಕ್ಕಪರಿಶೋಧನೆಯ ನಿರ್ವಹಣೆಯಲ್ಲಿ ಸಹಕಾರ ನೀಡಿದ ಕರ್ನಾಟಕ ಅರಣ್ಯ ಇಲಾಖೆಯ ಸಿಬ್ಬಂದಿ, ಭಾರತೀಯ ವಿಜ್ಞಾನ ಸಂಸ್ಥೆ, ಕರ್ನಾಟಕ ರಾಜ್ಯ ಕರ್ನಾಟಕ ರಾಜ್ಯ ದೂರಸಂವೇದಿ ಅನ್ವಯಿತ ಕೇಂದ್ರ, ಕರ್ನಾಟಕ ರಾಜ್ಯ ಸರ್ವೆ ಮತ್ತು ಭೂದಾಖಲೆಗಳ ಇಲಾಖೆ ಹಾಗೂ ಸರ್ಕಾರೇತರ ಸಂಸ್ಥೆಗಳಿಗೆ ಲೆಕ್ಕಪರಿಶೋಧನೆಯು ಕೃತಜ್ಞತೆ ಸಲ್ಲಿಸುತ್ತದೆ.

ಲೆಕ್ಕಪರಿಶೋಧನೆಯಲ್ಲಿ ಕಂಡುಬಂದ ಅಂಶಗಳು

ನಿರಂತರವಾಗಿ ಹೆಚ್ಚುತ್ತಿರುವ ಜನಸಂಖ್ಯೆಯ ಜೊತೆಗೆ ಹಲವಾರು ಅಭಿವೃದ್ಧಿ ಚಟುವಟಿಕೆಗಳು, ವನ್ಯಜೀವಿಗಳ ಸ್ವಾಭಾವಿಕ ನೆಲೆಯನ್ನು ಛಿದ್ರಗೊಳಿಸಿ ಮಾನವ ವನ್ಯಜೀವಿ ಸಂಘರ್ಷಗಳು, ಅತಿಕ್ರಮಣ, ಕಳ್ಳಬೇಟೆ, ಕಾಡ್ಗಿಚ್ಚು, ಮುಂತಾದವುಗಳಿಗೆ ಕಾರಣೀಭೂತವಾಗಿವೆ; ಇದನ್ನು ನಿಗ್ರಹಿಸುವುದು ಮತ್ತು ಪರಿಹಾರ ಹುಡುಕುವುದು ಇಲಾಖೆಗೆ ದೊಡ್ಡ ಸವಾಲಾಗಿ ಸಂಭವಿಸಿದೆ. ರಾಜ್ಯದಲ್ಲಿ ಹುಲಿ ಮತ್ತು ಆನೆಗಳ ಸಂಖ್ಯೆಯನ್ನು ಸ್ಥಿರವಾಗಿರಿಸುವುದಕ್ಕೆ ಇಲಾಖೆಯು ಉತ್ತಮವಾಗಿ ಕಾರ್ಯವೆಸಗಿದ್ದರೂ, ಈ ಹೆಚ್ಚಿದ ಜನಸಂಖ್ಯೆಯನ್ನು ನಿಭಾಯಿಸಲು ತಯಾರಿಯ ಕೊರತೆಯಿದ್ದು ಮಾನವ ವನ್ಯಜೀವಿ ಸಂಘರ್ಷದ ಏರಿಕೆಗೆ ಕಾರಣವಾಗಿದೆ. ಸಂರಕ್ಷಿತ ಪ್ರದೇಶಗಳ ವಿಸ್ತರಣೆಗೆ ರಾಷ್ಟ್ರೀಯ ವನ್ಯಜೀವಿ ಮಂಡಳಿಯಿಂದ ಅನುಮೋದಿತವಾಗಿದ್ದ ಕೆಲವು ಪ್ರದೇಶಗಳನ್ನು ಅಧಿಸೂಚಿಸಲು ಸಹ ಇಲಾಖೆಯು ವಿಫಲವಾಯಿತು; ಇದು ಇತರ ಸಂರಕ್ಷಿತ ಪ್ರದೇಶಗಳನ್ನು ಜೋಡಿಸುತ್ತಿತ್ತು ಮತ್ತು ಮಾನವ ವನ್ಯಜೀವಿ ಸಂಘರ್ಷವನ್ನು ಕಡಿಮೆಗೊಳಿಸುತ್ತಿತ್ತು. ಜೈವಿಕ ಸೂಕ್ಷ್ಮ ವಲಯಗಳಲ್ಲಿ ಮತ್ತು ಸಂರಕ್ಷಿತ ಪ್ರದೇಶಗಳ ಪ್ರವೇಶ ಭಾಗದಲ್ಲಿ ವಾಣಿಜ್ಯ ಚಟುವಟಿಕೆಗಳು ಗಮನಕ್ಕೆ ಬಂದಿದ್ದು, ವನ್ಯಜೀವಿ ಮತ್ತು ಅದರ ಸಂರಕ್ಷಣೆಯ ಮೇಲೆ ಇದು ಋಣಾತ್ಮಕ ಪ್ರಭಾವವನ್ನು ಬೀರಬಹುದು. ಸಂರಕ್ಷಿತ ಪ್ರದೇಶದ ಅಭಿವೃದ್ಧಿಯ ಮುಖ್ಯ ಅಂಶಗಳಲ್ಲಿ ಸಂಶೋಧನೆಯು ಒಂದಾಗಿದೆ, ಆದಾಗ್ಯೂ, ಈ ವಿಷಯದಲ್ಲಿ ಇಲಾಖೆಯು ಸರಿಯಾಗಿ ತೊಡಗಿಸಿಕೊಂಡಿಲ್ಲ ಎನ್ನುವುದನ್ನು ಸತ್ಯಾಂಶಗಳಾದ ಕಡಿಮೆ ಪರಿಚಿತವಾಗಿರುವ ಹಲವಾರು ಪ್ರಭೇದಗಳ ಮೂಲಭೂತ ದತ್ತಾಂಶಗಳ ಗೈರು ಮತ್ತು ಹಲವಾರು ವಿಜ್ಞಾನಿಗಳು ಹಾಗೂ ಸಂಶೋಧಕರು ಹೊಸ ಪ್ರಭೇದಗಳು ಅದರಲ್ಲೂ ವಿಶೇಷವಾಗಿ ಉಭಯಚರಿ ಮತ್ತು ಪಕ್ಷಿಗಳಲ್ಲಿ ದಾಖಲಿಸುತ್ತಿದ್ದರೂ, ಇದರ ಬಗ್ಗೆ ನಿರ್ವಹಣಾ ಯೋಜನೆ/ಹುಲಿ ಸಂರಕ್ಷಣಾ ಯೋಜನೆಯಲ್ಲಿ ಯಾವುದೇ ಉಲ್ಲೇಖ ಮಾಡಿರುವುದಿಲ್ಲ ಎನ್ನುವುದರಿಂದ ಗಮನಿಸಬಹುದಾಗಿದೆ. ಅತಿಕ್ರಮಣ ಮತ್ತು ಪುನರ್ವಸತಿ ಕುರಿತು ತೆಗೆದುಕೊಳ್ಳಲಾದ ಕ್ರಮಗಳು ಮಂದಗತಿಯಿಂದಿವೆ ಮತ್ತು ಅದನ್ನು ತೀವ್ರಗೊಳಿಸುವ ಅಗತ್ಯವಿದೆ. ಕಾಡ್ಗಿಚ್ಚಿನ ವ್ಯಾಪ್ತಿಯ ಬಗ್ಗೆ ಇಲಾಖೆ ಮತ್ತು ವಿಭಾಗೀಯ ದತ್ತಾಂಶಗಳಲ್ಲಿ ವ್ಯತ್ಯಾಸಗಳಿದ್ದುದನ್ನು ಗಮನಿಸಲಾಯಿತು ಮತ್ತು ಇದನ್ನು ವಾಸ್ತವಿಕತೆಯಿಂದ ಪರಿಶೀಲಿಸುವ ಅಗತ್ಯವಿದೆ. ಕೆಲವು ನಿರ್ವಹಣಾ ಯೋಜನೆ/ಹುಲಿ ಸಂರಕ್ಷಣಾ ಯೋಜನೆಗಳು ಸಕಾಲದಲ್ಲಿ ತಯಾರಾಗಲಿಲ್ಲ; ಹಳೆಯ ನಿರ್ವಹಣಾ ಯೋಜನೆ/ಹುಲಿ ಸಂರಕ್ಷಣಾ ಯೋಜನೆಯ ಗಡುವು ಮುಕ್ತಾಯಕ್ಕೆ ಮುನ್ನವೇ ಇವು ತಯಾರಾಗುವ ಅಗತ್ಯವಿದೆ.

ಅಧ್ಯಾಯ 3

ಅರಣ್ಯ ವ್ಯಾಪ್ತಿಯ ಕ್ರಿಯಾಶೀಲತೆ

3.1 1973-2016ರ ಅವಧಿಯಲ್ಲಿ ಸಂರಕ್ಷಿತ ಪ್ರದೇಶಗಳಲ್ಲಿ ಮತ್ತು ಸುತ್ತಮುತ್ತ ಭೂ-ಬಳಕೆ ಭೂ-ವ್ಯಾಪ್ತಿ

ಅರಣ್ಯಗಳು ಯಾವುದೇ ದೇಶದ ಸಾಮಾಜಿಕ, ಸಾಂಸ್ಕೃತಿಕ, ಚಾರಿತ್ರಿಕ, ಆರ್ಥಿಕ ಮತ್ತು ಕೈಗಾರಿಕಾ ಅಭಿವೃದ್ಧಿಯಲ್ಲಿ ಮತ್ತು ಅದರ ಜೀವಿಪರಿಸ್ಥಿತಿಯ ಸಮತೋಲನವನ್ನು ಉಳಿಸಿಕೊಳ್ಳುವಲ್ಲಿ ಒಂದು ಬಹುಮುಖ್ಯ ಪಾತ್ರವನ್ನು ನಿರ್ವಹಿಸುತ್ತದೆ. ಅವು ಅದರ ಜನಸಂಖ್ಯೆಯ ಪೋಷಣೆಗೆ ಮೂಲ ಸಂಪನ್ಮೂಲವಾಗಿದೆ ಮತ್ತು ಜೀವವೈವಿಧ್ಯತೆಯ ಕಣಜವಾಗಿದೆ. ಇತರ ಭೂಬಳಕೆಯ ವೃತ್ತಿಗಳಾದ ವ್ಯವಸಾಯ ಮತ್ತು ಪಶುಪಾಲನೆಗಳು, ಅರಣ್ಯ ಮತ್ತು ಅರಣ್ಯ ಭೂಮಿಯ ಮೇಲೆ ಅವಲಂಬಿತವಾಗಿದೆ. ಅರಣ್ಯಗಳು ತೇವಾಂಶ ಸ್ಥಿತಿಯನ್ನು ಕಾಪಾಡುವುದು ಮತ್ತು ಸುಧಾರಿಸುವುದು ಹಾಗೂ ಸ್ವಚ್ಛ ಗಾಳಿಯನ್ನು ಒದಗಿಸುವುದು ಮಾತ್ರವಲ್ಲದೆ ನೆಲಗೊಬ್ಬರವನ್ನು ಉತ್ಪಾದಿಸುತ್ತದೆ ಹಾಗೂ ಮಣ್ಣಿನ ಫಲವತ್ತತೆಯನ್ನು ಕಾಪಾಡುತ್ತದೆ.

ಮಾನವ ಮತ್ತು ಅಭಿವೃದ್ಧಿ ಚಟುವಟಿಕೆಗಳು ಹೆಚ್ಚಾಗುತ್ತಿರುವುದರಿಂದಾಗಿ, ಅರಣ್ಯಗಳು ತೀವ್ರವಾಗಿ ಛಿದ್ರಗೊಂಡಿವೆ ಮತ್ತು ಹಲವಾರು ಜಾಗಗಳಲ್ಲಿ ಶಿಥಿಲವಾಗಿದ್ದು, ಹಲವಾರು ಪ್ರಭೇದಗಳ ಸ್ಥಳೀಯ ಸಸ್ಯ ಮತ್ತು ಪ್ರಾಣಿ ಸಂಕುಲಗಳಿಗೆ ಅಳಿವಿನ ಬೆದರಿಕೆ ಉಂಟುಮಾಡುತ್ತಿವೆ. ಅರಣ್ಯಗಳ ಪ್ರಸಕ್ತ ಸ್ಥಿತಿಯೂ ಬಹಳ ತೃಪ್ತಿಕರವಾಗಿಲ್ಲ (ಏಕೆಂದರೆ ಕರ್ನಾಟಕದಲ್ಲಿನ ಅರಣ್ಯ ವ್ಯಾಪ್ತಿಯು ಶೇಕಡಾ 19 ಇದ್ದು, ಇದು ರಾಷ್ಟ್ರೀಯ ಸರಾಸರಿಯಾದ ಶೇಕಡಾ 21ಕ್ಕಿಂತ ಕಡಿಮೆಯಿದೆ) ಮತ್ತು ಶಿಥಿಲೀಕರಣವು ಹಲವಾರು ಜೈವಿಕ ವ್ಯವಸ್ಥೆಗಳ ಮೇಲೆ ಪ್ರತಿಕೂಲ ಪರಿಣಾಮವನ್ನು ಬೀರಬಹುದು. ಭೂ ನಿರ್ವಹಣಾ ನೀತಿಗಳು, ಜನಸಂಖ್ಯೆ, ವ್ಯವಸಾಯೋತ್ಪತ್ತಿ ಮತ್ತು ನಗರ ವಿಸ್ತರಣೆಗಳನ್ನು ಭೂ-ಬಳಕೆ ಭೂ-ವ್ಯಾಪ್ತಿ ಬದಲಾವಣೆಯ ಪ್ರಮುಖ ಚಾಲಕ ಶಕ್ತಿಯೆಂದು ಪರಿಗಣಿಸಲಾಗಿದೆ.

ಈ ವಿಷಯದಲ್ಲಿ, ಯಾವುದೇ ಪ್ರದೇಶದ ಭೂ-ಬಳಕೆ ಭೂ-ವ್ಯಾಪ್ತಿ ಮಾಹಿತಿಯು ಜೈವಿಕ-ಭೂಭೌತಿಕ ಪ್ರಕ್ರಿಯೆ ಮತ್ತು ಮಾನವಮೂಲದ ಒತ್ತಡಗಳನ್ನು ಅರ್ಥಮಾಡಿಕೊಳ್ಳಲು ಆಧಾರವಾಗಿ ನೆರವಾಗುತ್ತದೆ. ಭೂ ವ್ಯಾಪ್ತಿಯನ್ನು ಭೂಮಿಯ ಮೇಲ್ಮೈನ ಜೀವಭೌತ ವಿಜ್ಞಾನದ ಲಕ್ಷಣಗಳೆಂದು ಮತ್ತು ಭೂ ಬಳಕೆಯನ್ನು ಈ ಜೀವಭೌತ ವಿಜ್ಞಾನದ ಲಕ್ಷಣಗಳ ಪರಿಣಾಮಕಾರಿ ಬಳಕೆಗೆ ಅಳವಡಿಸಲಾದ ಆಶಯ ಅಥವಾ ಮಾನವ ಉದ್ದೇಶವೆಂದು ಉಲ್ಲೇಖಿಸಲಾಗುತ್ತದೆ.

ಭೂ-ಬಳಕೆ ಭೂ-ವ್ಯಾಪ್ತಿಯು ಸಂರಕ್ಷಿತ ಪ್ರದೇಶಗಳ ಸುತ್ತಮುತ್ತ ಉಂಟಾಗುತ್ತಿರುವ ಬದಲಾವಣೆಗಳ ಪ್ರಮುಖ ಸೂಚಕವಾಗಿದ್ದು ವನ್ಯಜೀವಿಗಳ ಮತ್ತದರ ಸ್ವಾಭಾವಿಕ ನೆಲೆಯ ರಕ್ಷಣೆ ಮತ್ತು ಸಂರಕ್ಷಣೆಯ ಮೇಲೆ ಒಂದು ಧಾರಣೆಯನ್ನು ಹೊಂದಿದೆ. ಈ ವಿಷಯದಲ್ಲಿ ಯಾವುದೇ ಇಲಾಖಾ ಅಧ್ಯಯನ/ದತ್ತಾಂಶಗಳು ಲಭ್ಯವಿರದಿದ್ದರಿಂದ, ಈ ಬದಲಾವಣೆಗಳ ಮೇಲಿನ ಅಧ್ಯಯನವನ್ನು ಉಪಗ್ರಹ ದತ್ತಾಂಶಗಳ ವಿಶ್ಲೇಷಣೆಗಾಗಿ, ಭಾರತೀಯ ವಿಜ್ಞಾನ ಸಂಸ್ಥೆಯ ಪರಿಸರ ವಿಜ್ಞಾನ ಕೇಂದ್ರಕ್ಕೆ ಮಹಾಲೇಖಪಾಲರ ಕಚೇರಿ, ಆರ್ಥಿಕ ಮತ್ತು ರಾಜಸ್ವ ವಲಯ ಲೆಕ್ಕಪರಿಶೋಧನೆ, ಬೆಂಗಳೂರು ಇವರಿಂದ ವಹಿಸಲ್ಪಟ್ಟಿತು.

3.1.1 ಅಧ್ಯಯನ ವಿಧಾನ

ಆಯ್ದು ರಕ್ಷಿತ ಪ್ರದೇಶಗಳ ಸುತ್ತಮುತ್ತಲಿನ (10 ಕಿಮೀ ತ್ರಿಜ್ಯ) ಭೂ-ಬಳಕೆ ಭೂ-ವ್ಯಾಪ್ತಿಯಲ್ಲಿ ಬದಲಾವಣೆಗಳಿಗೆ ಸಂಬಂಧಿಸಿದ ವಿಶ್ಲೇಷಣೆಯು, ಉಪಗ್ರಹ ಚಿತ್ರಗಳ ಮತ್ತು ಸಂಬಂಧಿತ ದತ್ತಾಂಶಗಳ ವಿಶ್ಲೇಷಣೆಯನ್ನೊಳಗೊಂಡಿರುವ ಒಂದು ವಿಶೇಷ ಅಧ್ಯಯನವಾಗಿದೆ. ಭೂ-ಬಳಕೆ ಭೂ-ವ್ಯಾಪ್ತಿ ಬದಲಾವಣೆಗಳ ಮತ್ತು ಅತಿಕ್ರಮಣಗಳ ಅಧ್ಯಯನದಲ್ಲಿ ತೊಡಗಿರುವ ಪ್ರಧಾನ ಸಂಸ್ಥೆಗಳಲ್ಲಿ ಭಾರತೀಯ ವಿಜ್ಞಾನ ಸಂಸ್ಥೆಯ ಪರಿಸರ ವಿಜ್ಞಾನ ಕೇಂದ್ರವು ಒಂದಾಗಿದೆ. ಉಪಗ್ರಹ ಆಧಾರಿತ ಚಿತ್ರಗಳನ್ನು ಬಳಸಿದ ಭಾರತೀಯ ವಿಜ್ಞಾನ ಸಂಸ್ಥೆಯು, ಉತ್ತರ ಕನ್ನಡ ಜಿಲ್ಲೆಯಲ್ಲಿ ಭೂ-ಬಳಕೆ ಭೂ-ವ್ಯಾಪ್ತಿ ಪ್ರಕ್ರಿಯೆಯ ಅಧ್ಯಯನ ನಡೆಸಿದೆ ಮತ್ತು ಬನ್ನೇರುಘಟ್ಟ ರಾಷ್ಟ್ರೀಯ ಉದ್ಯಾನವನದಲ್ಲಿ ಅತಿಕ್ರಮಣಗಳ ವ್ಯಾಪ್ತಿಯನ್ನು ವಿಶ್ಲೇಷಿಸಿದೆ. ಈ ಪರಿಣಿತಿ ಮತ್ತು ಅನುಭವವನ್ನು ಪರಿಗಣಿಸಿ, ಭಾರತೀಯ ವಿಜ್ಞಾನ ಸಂಸ್ಥೆಗೆ ಈ ಕೆಲಸವನ್ನು ವಹಿಸಲಾಯಿತು.

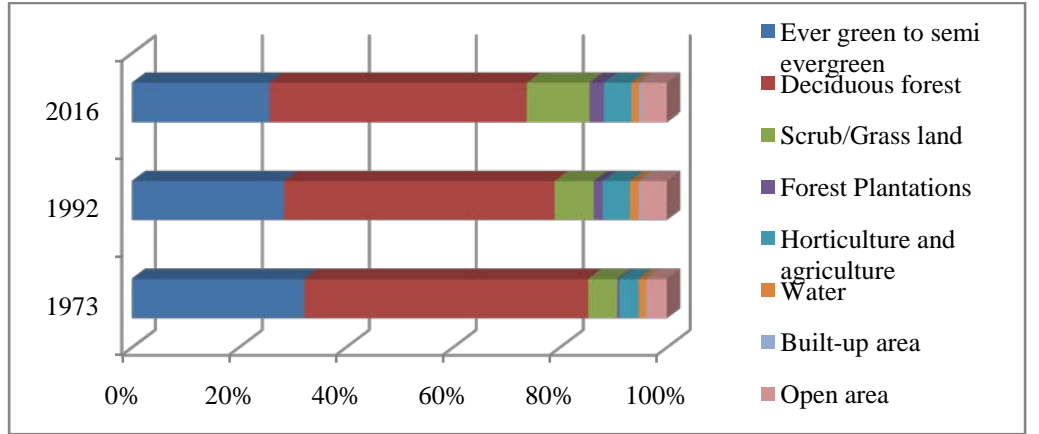
ಗಡಿನಕ್ಷೆಗಳನ್ನು¹⁴ ಅರಣ್ಯ ಇಲಾಖೆಯಿಂದ ಪಡೆದರೆ ಕಡ್ಯಾಸ್ಟಲ್ (ಪಹಣಿ) ನಕ್ಷೆಗಳನ್ನು¹⁵ ಕರ್ನಾಟಕ ರಾಜ್ಯ ದೂರಸಂವೇದಿ ಅನ್ವಯಿತ ಕೇಂದ್ರದಿಂದ ಪಡೆಯಲಾಯಿತು. ಈ ನಕ್ಷೆಗಳನ್ನು ಬೇರೆ ಬೇರೆ ಕಾಲಾವಧಿಗೆ ಸಂಬಂಧಿಸಿದ ಉಪಗ್ರಹ ಚಿತ್ರಗಳ (ರಾಷ್ಟ್ರೀಯ ದೂರಸಂವೇದಿ ತಿಳುವಳಿಕೆ ಕೇಂದ್ರ ಮತ್ತು ಗೂಗಲ್ ಅರ್ತ್ ದತ್ತಾಂಶದಿಂದ ಪಡೆದಿದ್ದು) ಮೇಲೆ, ಭೂ-ಬಳಕೆ ಭೂ-ವ್ಯಾಪ್ತಿಯಲ್ಲಿನ ಬದಲಾವಣೆಗಳನ್ನು ಖಚಿತಪಡಿಸಿಕೊಳ್ಳಲು ಮೇಲುಹಾಯಿಸಲಾಯಿತು.

ಹದಿಮೂರು¹⁶ ಆಯ್ದು ಸಂರಕ್ಷಿತ ಪ್ರದೇಶಗಳ ಮತ್ತು ನಡುಕಾಪು ವಲಯಗಳಲ್ಲಿ, ಸಂರಕ್ಷಿತ ಪ್ರದೇಶದ ಗಡಿಯಿಂದ 10 ಕಿಮೀ ತ್ರಿಜ್ಯ ಮಿತಿಯನ್ನು ಪರಿಗಣಿಸಿ, ನಡು ಪ್ರದೇಶಗಳಲ್ಲಿ ಅಧ್ಯಯನವನ್ನು¹⁷ ನಡೆಸಲಾಯಿತು. ಮೂರು ಅವಧಿಯ ಮಧ್ಯಂತರದ (ಅಂದರೆ 1973, 1991/92 ಮತ್ತು 2016) ಚಿತ್ರಗಳನ್ನು, ಅರಣ್ಯ ವ್ಯಾಪ್ತಿಯ ಸ್ಥಿತಿ ಮತ್ತು ಹಾನಿಗಳ ವಿವರಗಳನ್ನು ಪಡೆಯುವುದಕ್ಕಾಗಿ ವಿಶ್ಲೇಷಿಸಲಾಯಿತು. ಒಂಬತ್ತು ವರ್ಗಗಳಾದ, ನಿತ್ಯಹರಿದ್ವರ್ಣದಿಂದ ಮತ್ತು ಅರೆ ನಿತ್ಯಹರಿದ್ವರ್ಣ ಅರಣ್ಯದವರೆಗೆ, ಎಲೆ ಉದುರುವ ಕಾಡುಗಳು, ಪೊದೆ ಅರಣ್ಯಗಳು, ನೆಡುತೋಪುಗಳು, ವ್ಯವಸಾಯ, ತೋಟಗಾರಿಕೆ, ಜಲ, ಮುಕ್ತ ಪ್ರದೇಶಗಳು ಮತ್ತು ನಿರ್ಮಿಸಲ್ಪಟ್ಟ ಪ್ರದೇಶಗಳನ್ನು, ಅರಣ್ಯಗಳ ಸ್ಥಿತಿ ಮತ್ತು ಹಾನಿಗಳಿಗೆ ಸೂಚಕವನ್ನಾಗಿ ಪರಿಗಣಿಸಲಾಯಿತು.

3.1.2 ಅಧ್ಯಯನದ ಫಲಿತಾಂಶಗಳು

ಹದಿಮೂರು ಸಂರಕ್ಷಿತ ಪ್ರದೇಶಗಳ ಭೂ-ಬಳಕೆ ಭೂ-ವ್ಯಾಪ್ತಿಯಲ್ಲಿ ಗಮನಿಸಿದ ಸಂಚಿತ ಬದಲಾವಣೆಗಳನ್ನು ರೇಖಾಚಿತ್ರ 3.1ರಲ್ಲಿ ಹೊರತರಲಾಗಿದೆ:

ರೇಖಾಚಿತ್ರ 3.1: 1973-2016ರ ಕಾಲಾವಧಿಯಲ್ಲಿ ಭೂ-ಬಳಕೆ ಭೂ-ವ್ಯಾಪ್ತಿಯಲ್ಲಿ ಬದಲಾವಣೆಗಳು

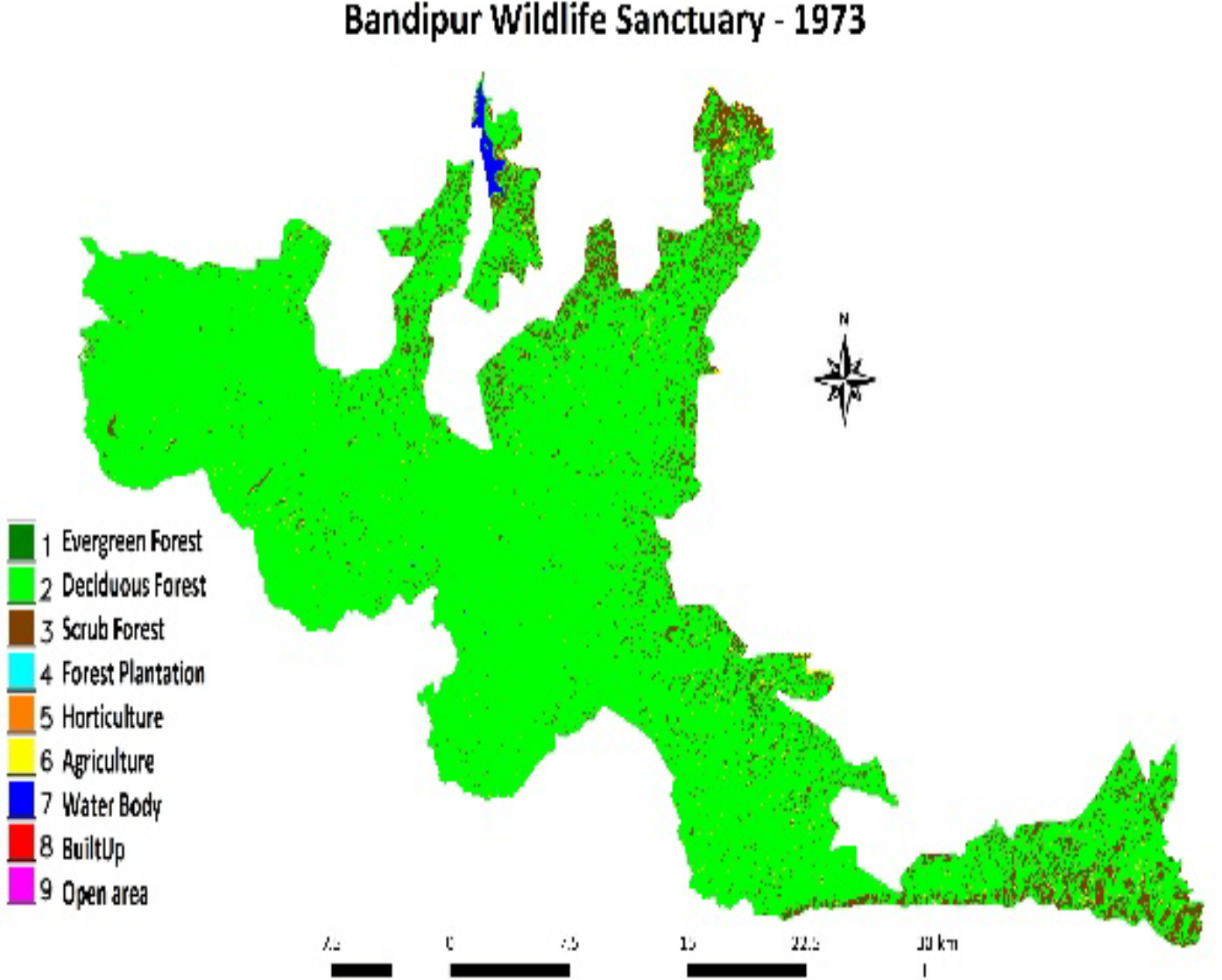

ರೇಖಾಚಿತ್ರ 3.1ರಿಂದ ಕಾಣಬಹುದಾದಂತೆ, ನಿತ್ಯಹರಿದ್ವರ್ಣದಿಂದ ಅರೆ ನಿತ್ಯಹರಿದ್ವರ್ಣ ಅರಣ್ಯ ಪ್ರದೇಶಗಳಲ್ಲಿ ಮತ್ತು ಎಲೆ ಉದುರುವ ಅರಣ್ಯಗಳಲ್ಲಿ ಸ್ಥಿರ ಇಳಿಕೆಯಿದ್ದರೆ, ವ್ಯವಸಾಯ, ತೋಟಗಾರಿಕೆ, ನಿರ್ಮಿಸಲ್ಪಟ್ಟ ಪ್ರದೇಶ (ಕಟ್ಟಡಗಳು, ರಸ್ತೆಗಳು ಮತ್ತು ಮೂಲಸೌಕರ್ಯಗಳು) ಮತ್ತು ಮುಕ್ತ ಪ್ರದೇಶಗಳಲ್ಲಿ (ಹಲವು ಮಾನವಮೂಲ ಒತ್ತಡಗಳಿಂದ ಅರಣ್ಯ ಮರಗಳ ಮೇಲಾವರಣಗಳ ವಿರಳವಾಗುವಿಕೆ) ಏರಿಕೆಯಿದ್ದಿತು. ಇದು ಅರಣ್ಯಗಳ ಸ್ಥಿರ ಅವನತಿಯನ್ನು ಮತ್ತು ಸಂರಕ್ಷಿತ ಪ್ರದೇಶಗಳ ಮೇಲೆ ಮಾನವಮೂಲ ಒತ್ತಡದ ಏರಿಕೆಯನ್ನು ತೋರಿಸುತ್ತದೆ; ಇದನ್ನು ಉಪಗ್ರಹ

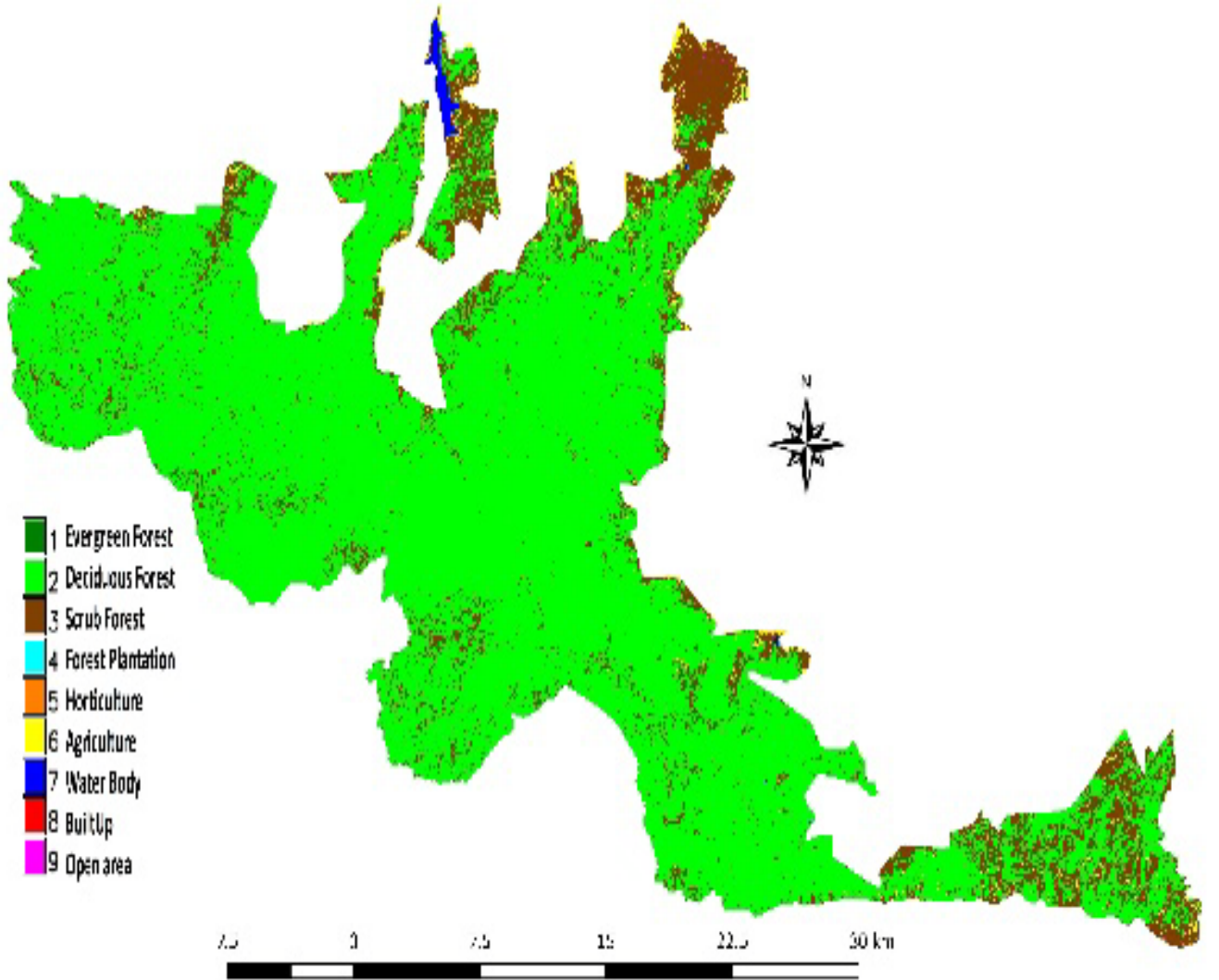
¹⁴ ರಕ್ಷಿತ ಪ್ರದೇಶದ ಬಾಹ್ಯ ಗಡಿಯನ್ನು ಸೂಚಿಸುವ ನಕ್ಷೆಗಳು
¹⁵ ರಕ್ಷಿತ ಪ್ರದೇಶದ ಒಳಗಿರುವ ಆವರಣಗಳು/ಗ್ರಾಮಗಳಿಗೆ ಸಂಬಂಧಿಸಿದ ಕಂದಾಯ ನಕ್ಷೆಗಳು
¹⁶ ಬಂಡೀಪುರ, ಭದ್ರ, ಬಿಳಿಗಿರಿ ರಂಗನಾಥ ದೇವಾಲಯ, ಬ್ರಹ್ಮಗಿರಿ, ಕಾವೇರಿ, ದಾಂಡೇಲಿ ಆಂಶಿ, ಕುದುರೆಮುಖಿ, ಮಲ್ಲೆ ಮಹದೇಶ್ವರ, ಮೂಕಾಂಬಿಕ, ನಾಗರಹೊಳೆ, ಪುಷ್ಪಗಿರಿ, ಸೋಮೇಶ್ವರ, ಶರಾವತಿ
¹⁷ ಸ್ಥಳಾಕೃತಿಯ ನಕ್ಷೆಗಳು ದೂರಸಂವೇದಿ ದತ್ತಾಂಶವನ್ನು ಮತ್ತು ಸ್ಯಾಟೆಲೈಟ್ ಮಾಡಿದ ಕಾಗದದ ನಕ್ಷೆಗಳನ್ನು (ಸ್ಥಳಾಕೃತಿಯ ನಕ್ಷೆಗಳು) ಸರಿಪಡಿಸಲು ಭೂನಿಯಂತ್ರಣ ಬಿಂದುಗಳನ್ನು ಒದಗಿಸಿವೆ. ಭಾರತೀಯ ಸರ್ವೆಯ ಟೋಪೋ ಪುಟಗಳು ಹಾಗೂ ದಕ್ಷಿಣ ಭಾರತದ ಸಸ್ಯವರ್ಗದ ನಕ್ಷೆಗಳು, ಹಲವಾರು ಅರಣ್ಯ ವ್ಯಾಪ್ತಿ ಮಾದರಿಗಳನ್ನು ಗುರುತಿಸಲು ಮತ್ತು ಸಸ್ಯವರ್ಗದಲ್ಲಾದ ಬದಲಾವಣೆಗಳನ್ನು ಕಂಡುಹಿಡಿಯಲು ವಿವಿಧ ಕಾಲಾವಧಿಗಳಲ್ಲಿ ವಿಶ್ಲೇಷಣೆಗಾಗಿ, ಅಂಕೀಕೃತಗೊಳಿಸಲ್ಪಟ್ಟವು.

ಚಿತ್ರಗಳ ಮೂಲಕ ಸ್ಪಷ್ಟವಾಗಿ ವೀಕ್ಷಿಸಬಹುದು. ಮೂರು ಬೇರೆಬೇರೆ ಕಾಲಾವಧಿಯ ಎರಡು ಸಂರಕ್ಷಿತ ಪ್ರದೇಶಗಳ ಚಿತ್ರಗಳನ್ನು ಕೆಳಗಿನ ರೇಖಾಚಿತ್ರ 3.2ರಲ್ಲಿ ಚಿತ್ರಿಸಲಾಗಿದೆ:

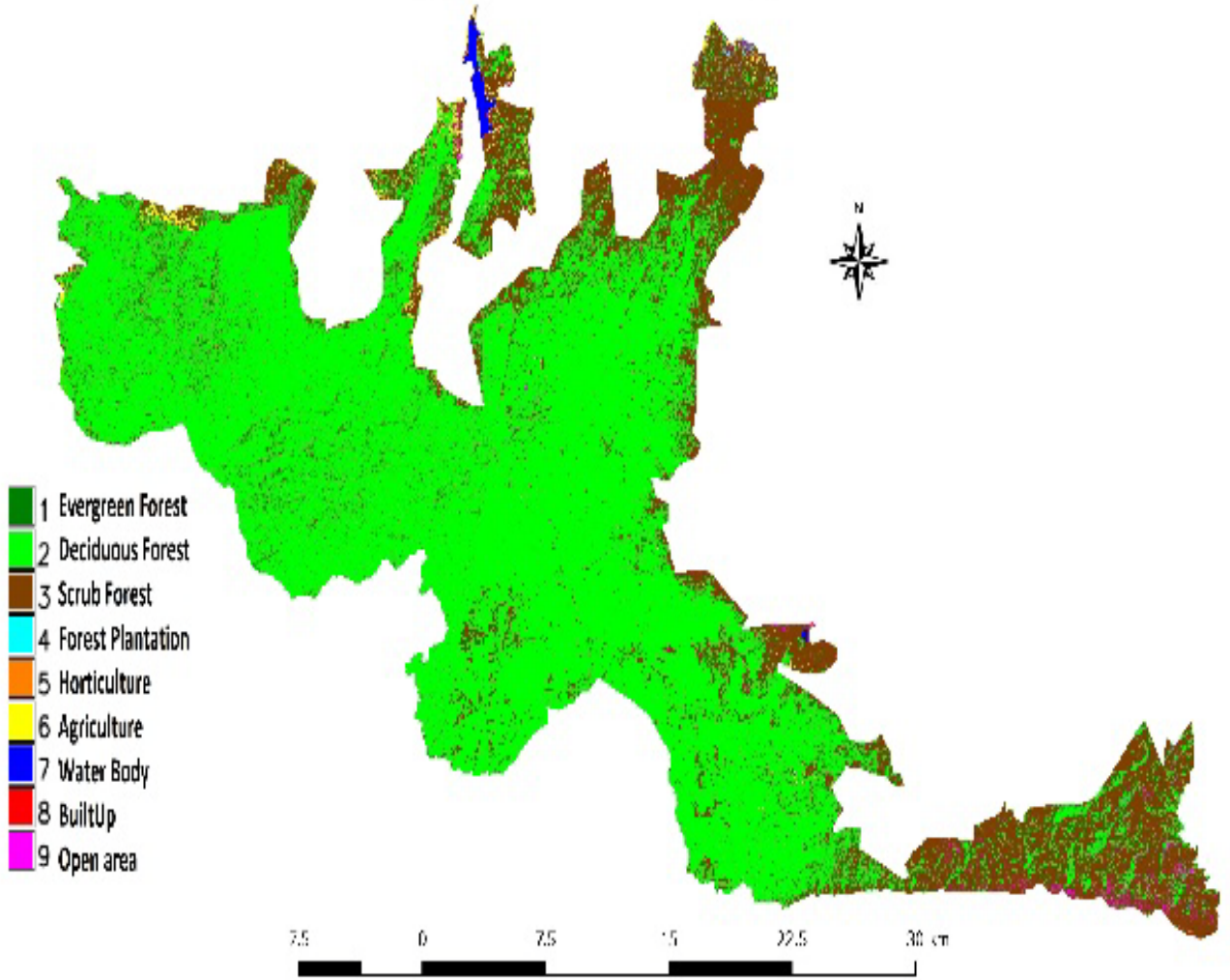
ರೇಖಾಚಿತ್ರ 3.2: 1973, 1991 ಮತ್ತು 2016ರಲ್ಲಿದ್ದಂತೆ, ಬಂಡೀಪುರ ಹುಲಿಧಾಮ ಮತ್ತು ಮಲೈ ಮಹದೇಶ್ವರ ವನ್ಯಜೀವಿಧಾಮದಲ್ಲಿ ಗಮನಿಸಿದ ಭೂಬಳಕೆ ಭೂವ್ಯಾಪ್ತಿ ವ್ಯತ್ಯಾಸಗಳು

Bandipur Wildlife Sanctuary - 1991

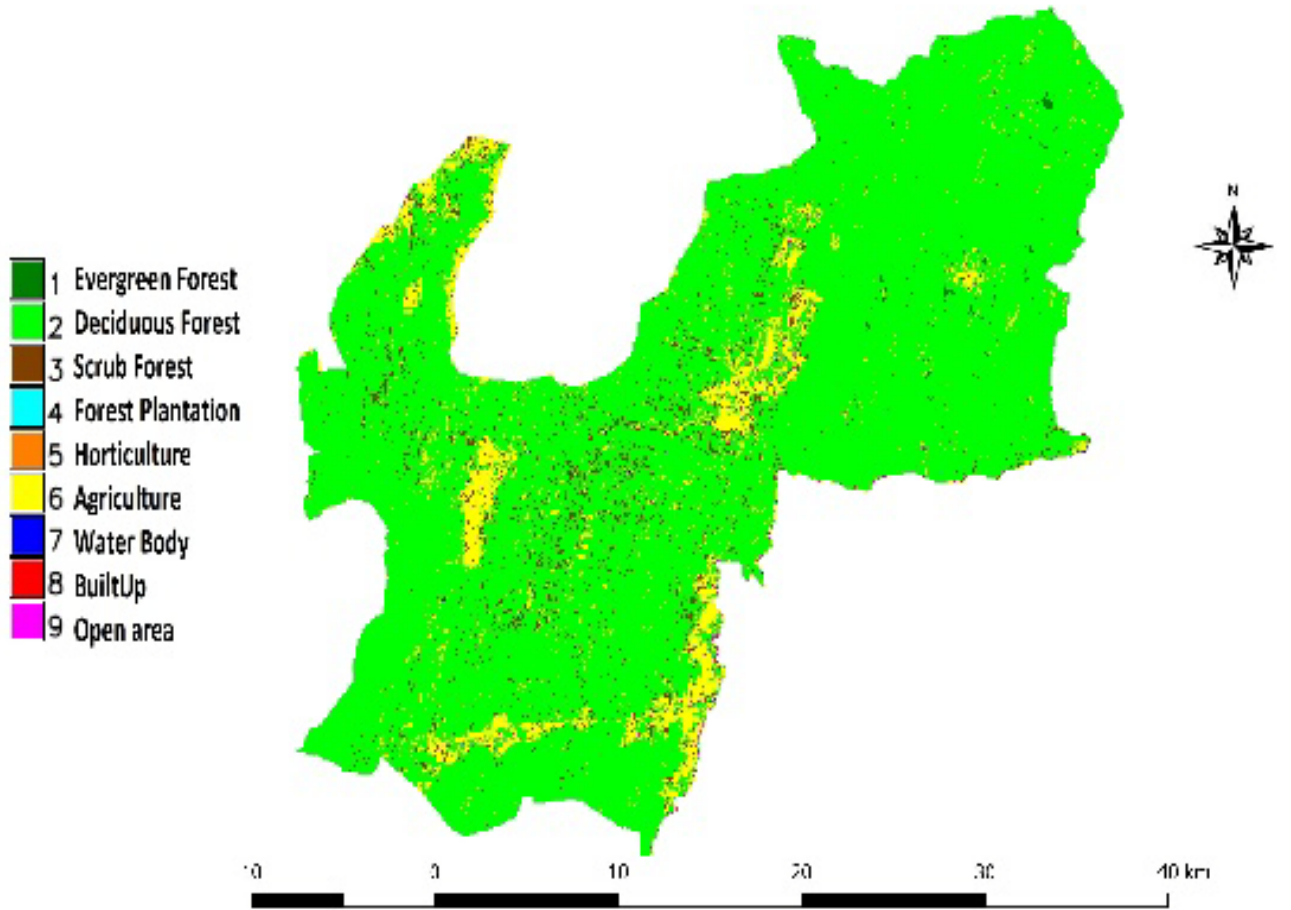

Bandipur Wildlife Sanctuary - 2016

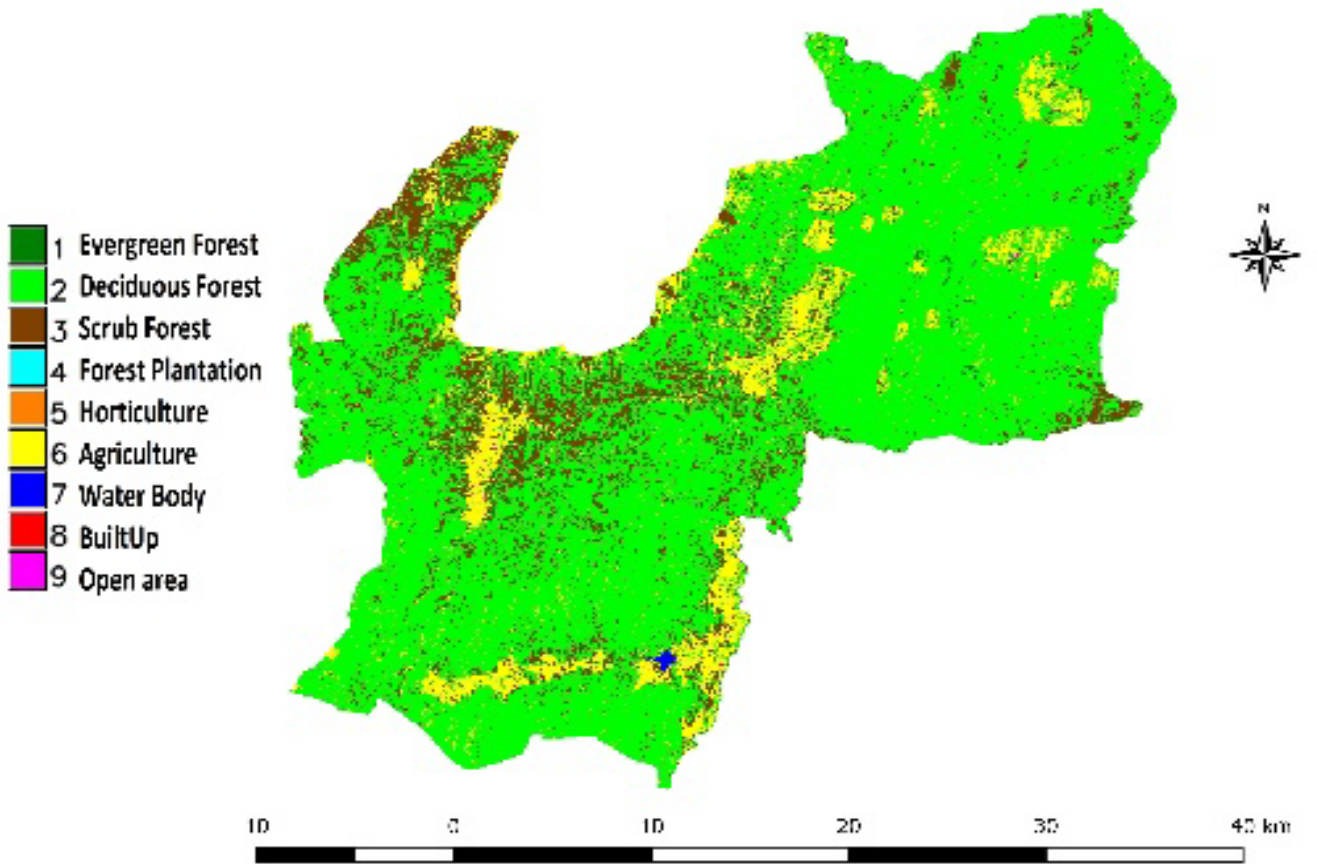

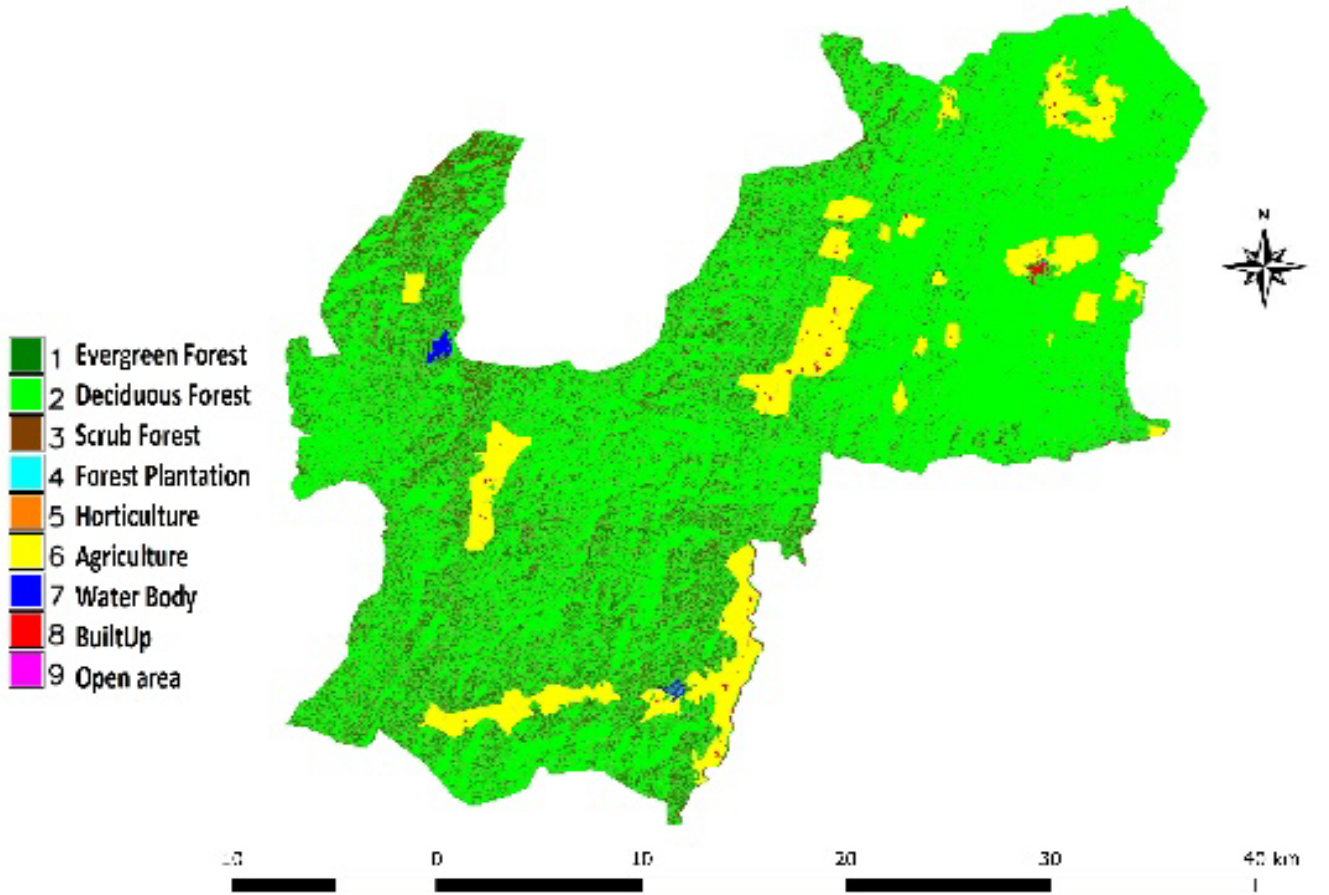
MM Hills Wildlife Sanctuary - 1973

MM Hills Wildlife Sanctuary - 1991

MM Hills Wildlife Sanctuary - 2016

ಮುಂದುವರೆದು, ಭೂ-ಬಳಕೆ ಭೂ-ವ್ಯಾಪ್ತಿಯಲ್ಲಿ ಗಮನಿಸಿದ ಸಂರಕ್ಷಿತ ಪ್ರದೇಶವಾರು ಬದಲಾವಣೆಗಳ ವಿಶ್ಲೇಷಣೆಯು ಈ ಕೆಳಗಿನವುಗಳನ್ನು ತಿಳಿಯಪಡಿಸಿತು:

- ❖ ಆಯ್ದು 13ರ ಪೈಕಿ 12 ಸಂರಕ್ಷಿತ ಪ್ರದೇಶಗಳಲ್ಲಿ ನಿತ್ಯಹರಿದ್ವರ್ಣದಿಂದ ಅರೆ ನಿತ್ಯಹರಿದ್ವರ್ಣ ಅರಣ್ಯ ಪ್ರದೇಶಗಳು ಕಡಿಮೆಯಾಗಿತ್ತು. ಈ ಅರಣ್ಯವರ್ಗದ ಪ್ರದೇಶಗಳ ಅಸ್ತಿತ್ವವು ಕಾವೇರಿ ವನ್ಯಜೀವಿಧಾಮದಲ್ಲಿ ಇರುವುದಿಲ್ಲ.
- ❖ ಆರು ಸಂರಕ್ಷಿತ ಪ್ರದೇಶಗಳಲ್ಲಿ ಎಲೆ ಉದುರುವ ಅರಣ್ಯಗಳು ಏರಿಕೆಯಾಗಿದ್ದವು ಮತ್ತು ಏಳು ಸಂರಕ್ಷಿತ ಪ್ರದೇಶಗಳಲ್ಲಿ ಕಡಿಮೆಯಾಗಿದ್ದವು.
- ❖ ಕೃಷಿ ಪ್ರದೇಶಗಳ ಒಟ್ಟು ವಿಸ್ತೀರ್ಣವು ಅಂದರೆ ವ್ಯವಸಾಯ ಮತ್ತು ತೋಟಗಾರಿಕೆಯಡಿ ಬರುವ ಪ್ರದೇಶಗಳು ಎಲ್ಲ ರಕ್ಷಿತ ಪ್ರದೇಶಗಳಲ್ಲಿಯೂ ಏರಿಕೆಯಾದವು.
- ❖ ಮುಂದುವರೆದು, 13 ಸಂರಕ್ಷಿತ ಪ್ರದೇಶಗಳ ಪೈಕಿ 11ರಲ್ಲಿ ನಿರ್ಮಿಸಲ್ಪಟ್ಟ ಪ್ರದೇಶಗಳ ಏರಿಕೆಯಾಗಿದ್ದರೆ, ಒಂಬತ್ತು ಸಂರಕ್ಷಿತ ಪ್ರದೇಶಗಳಲ್ಲಿ ಮುಕ್ತ ಪ್ರದೇಶಗಳು ಏರಿಕೆಯಾಗಿದ್ದವು.

ಮುಂದುವರೆದು, ಅನುಬಂಧ 1 ಮತ್ತು ಅನುಬಂಧ 2ರಲ್ಲಿ ನೋಡಬಹುದಾದಂತೆ, ಈ 13 ಸಂರಕ್ಷಿತ ಪ್ರದೇಶಗಳ 10 ಕಿಮೀ ತ್ರಿಜ್ಯ ವ್ಯಾಪ್ತಿಯ ಪ್ರದೇಶಗಳು ಸಹ ಭೂ-ಬಳಕೆ ಭೂ-ವ್ಯಾಪ್ತಿಯಲ್ಲಿ ಬದಲಾವಣೆಗಳನ್ನು ಸೂಚಿಸಿದವು. ಈಗಿನ ಮತ್ತು 1973 ಮತ್ತು 1991/1992ರಲ್ಲಿದ್ದಂತೆ ಅರಣ್ಯಗಳ, ಕೃಷಿ ಪ್ರದೇಶದ, ನಿರ್ಮಿಸಲ್ಪಟ್ಟ ಮತ್ತು ಮುಕ್ತ ಪ್ರದೇಶಗಳ ಸ್ಥಿತಿಯ ವ್ಯತ್ಯಾಸವನ್ನು ಕೋಷ್ಟಕ 3.1ರಲ್ಲಿ ಪಟ್ಟಿಮಾಡಲಾಗಿದೆ:

ಕೋಷ್ಟಕ 3.1: ಸಂರಕ್ಷಿತ ಪ್ರದೇಶಗಳ ಸುತ್ತಮುತ್ತ 10 ಕಿಮೀ ತ್ರಿಜ್ಯದ ವ್ಯಾಪ್ತಿಯೊಳಗೆ ಭೂ-ಬಳಕೆ ಭೂ-ವ್ಯಾಪ್ತಿಯಲ್ಲಿ ಬದಲಾವಣೆಗಳು

ವರ್ಗ	1973		1991/92		2016	
	ವಿಸ್ತೀರ್ಣ (ಹೆ)	ಶೇಕಡಾ	ವಿಸ್ತೀರ್ಣ (ಹೆ)	ಶೇಕಡಾ	ವಿಸ್ತೀರ್ಣ (ಹೆ)	ಶೇಕಡಾ
ನಿತ್ಯಹರಿದ್ವರ್ಣದಿಂದ ಅರೆ ನಿತ್ಯಹರಿದ್ವರ್ಣ	6,77,773.61	28.79	5,79,550.30	25.46	5,03,914.58	23.10
ಎಲೆ ಉದುರುವ ಅರಣ್ಯ	13,43,774.33	36.58	12,20,220.29	33.66	11,51,048.86	31.90
ಪೊದೆ/ಹುಲ್ಲುಗಾವಲು	1,82,488.23	5.13	2,47,767.44	6.82	3,50,842.85	9.37
ಅರಣ್ಯ ನೆಡುತೋಪು	17,658.19	0.56	52,390.51	1.60	76,962.90	2.29
ತೋಟಗಾರಿಕೆ	2,53,307.57	8.77	2,82,212.65	9.73	3,15,201.05	10.92
ವ್ಯವಸಾಯ	4,75,835.37	13.15	5,04,211.39	13.98	4,51,068.81	12.78
ನೀರು	33,722.47	1.06	69,355.25	2.13	75,637.03	2.39
ನಿರ್ಮಿಸಲ್ಪಟ್ಟ ಪ್ರದೇಶ	15,199.76	0.52	31,072.73	0.94	41,297.26	1.26
ಮುಕ್ತ ಪ್ರದೇಶ	1,51,901.27	5.44	1,64,880.24	5.68	1,85,687.46	5.99
ಒಟ್ಟು	31,51,660.80	100	31,51,660.80	100	31,51,660.80	100

(ಆಧಾರ: ಭಾರತೀಯ ವಿಜ್ಞಾನ ಸಂಸ್ಥೆಯ ಪರಿಸರ ಅಧ್ಯಯನ ಕೇಂದ್ರದ ತಾಂತ್ರಿಕ ವರದಿ)

ನಿತ್ಯಹರಿದ್ವರ್ಣ/ಅರೆ ನಿತ್ಯಹರಿದ್ವರ್ಣ ಅರಣ್ಯಗಳು ಪರಿಶುದ್ಧ ಅರಣ್ಯವಾಗಿದ್ದು, ಭಾರಿ ಮಳೆ ಮತ್ತು ಎತ್ತರದ ಮರಗಳಿಂದ ಕೂಡಿದೆ. ಅವು ಒಂದು ವಿಶಿಷ್ಟ ಜೈವಿಕ ವ್ಯವಸ್ಥೆಯನ್ನು ರೂಪಿಸಿದ್ದು, ಇವುಗಳಲ್ಲಿ ಕೆಲವು ಪ್ರಭೇದಗಳು ಸ್ಥಳೀಯದ್ದಾಗಿವೆ ಮತ್ತು ಅರಣ್ಯಗಳ ವಾತಾವರಣ ಸೌಮ್ಯಗೊಳಿಸುವಲ್ಲಿ ಒಂದು ಪ್ರಮುಖ ಪಾತ್ರ ವಹಿಸುತ್ತವೆ. ಆದಾಗ್ಯೂ, ಕೋಷ್ಟಕ 3.1ರಿಂದ ಕಾಣಬಹುದಾದಂತೆ, ನಿತ್ಯಹರಿದ್ವರ್ಣ/ಅರೆ ನಿತ್ಯಹರಿದ್ವರ್ಣ ಅರಣ್ಯಗಳ ಹರವು ಅವನತಿಯಿಂದ ಕ್ರಮೇಣ ಕಡಿಮೆಯಾಗಿವೆ ಮತ್ತು ಪರಿಣಾಮವಾಗಿ ಒಂದು ಅವಧಿಯಲ್ಲಿ ಎಲೆ ಉದುರುವ ಅರಣ್ಯಗಳಾಗಿ ಮಾರ್ಪಾಡಾಗಿವೆ. ಎಲೆ ಉದುರುವ ಅರಣ್ಯಗಳು ಅಗಲವಾದ ಎಲೆಗಳುಳ್ಳ ಅರಣ್ಯಗಳಾಗಿವೆ; ನಿತ್ಯಹರಿದ್ವರ್ಣ/ಅರೆ ನಿತ್ಯಹರಿದ್ವರ್ಣ ಅರಣ್ಯಗಳಿಗೆ ಹೋಲಿಸಿದಾಗ ಇವು ಚಿಕ್ಕ ಮರಗಳನ್ನು ಹೊಂದಿರುವ ಮತ್ತು ವರ್ಷಪೂರ್ತಿ ಶುಷ್ಕವಾಗಿರುವ ಮುಕ್ತ ಅರಣ್ಯಗಳಾಗಿವೆ. ಒಂದು ಅವಧಿಯಲ್ಲಿ ಪೊದೆಸಸ್ಯ ಅರಣ್ಯಗಳು ಮತ್ತು ಹುಲ್ಲುಗಾವಲುಗಳಾಗಿ ಮಾರ್ಪಾಡಾಗಿ ಅವನತಿಯತ್ತ ಸಾಗಿದೆ. ಈ ಪ್ರದೇಶಗಳಲ್ಲಿನ ಹಲವಾರು ಮಾನವಮೂಲ ಚಟುವಟಿಕೆಗಳನ್ನು ಈ ಬದಲಾವಣೆಗಳಿಗೆ ನೇರವಾಗಿ ಅಧ್ಯಾರೋಪಿಸಬಹುದಾಗಿದ್ದು,

ವ್ಯವಸಾಯ ಮತ್ತು ತೋಟಗಾರಿಕೆಯಡಿ ಸಂಚಿತ ಪ್ರದೇಶದ ಏರಿಕೆಯಿಂದ ಧೃಡವಾಗುತ್ತದೆ. ಜೊತೆಗೆ, ನಿರ್ಮಿಸಲ್ಪಟ್ಟ ಮತ್ತು ಮುಕ್ತ ಪ್ರದೇಶಗಳ ಸ್ಥಿರ ಏರಿಕೆಯು, ಸಂರಕ್ಷಿತ ಪ್ರದೇಶಗಳ ಸುತ್ತಮುತ್ತಲಿನ ಅರಣ್ಯಗಳ ಮಿತಿಮೀರಿದ ಅವನತಿಯನ್ನು ಸಹ ಸೂಚಿಸುತ್ತದೆ.

ನಿತ್ಯಹರಿದ್ವರ್ಣ/ಅರೆ ನಿತ್ಯಹರಿದ್ವರ್ಣ ಅರಣ್ಯಗಳ ಹರಿವು ಕಡಿಮೆಯಾಗಿವೆ ಎನ್ನುವ ವಾಸ್ತವಾಂಶವನ್ನು ಇಲಾಖೆಯು ಸ್ವೀಕರಿಸಿತು ಮತ್ತು ಇದನ್ನು ನಿಯಂತ್ರಿಸಲು ತಕ್ಕ ಕ್ರಮಗಳನ್ನು ತೆಗೆದುಕೊಳ್ಳಲಾಗುವುದು ಎಂದು ತಿಳಿಸಿತು.

ಅರಣ್ಯಗಳ ಅವನತಿಯ ಜೊತೆಗೆ ವ್ಯವಸಾಯ ಮತ್ತು ನಿರ್ಮಿಸಲ್ಪಟ್ಟ ಪ್ರದೇಶಗಳ ಏರಿಕೆಯು ಸಂರಕ್ಷಿತ ಪ್ರದೇಶದ ಸುತ್ತಮುತ್ತ ಮಾನವಮೂಲ ಒತ್ತಡಗಳ ಹೆಚ್ಚಳವನ್ನು ಸ್ಪಷ್ಟವಾಗಿ ಸೂಚಿಸುತ್ತದೆ. ಅರಣ್ಯಗಳ ಅವನತಿಯು ವನ್ಯಜೀವಿಗಳ ಆವಾಸಸ್ಥಾನಗಳಿಗೆ ಪ್ರಮುಖ ಬೆದರಿಕೆಯಾಗಿದ್ದು ವನ್ಯಜೀವಿಗಳ ಮೇಲೆ ಪ್ರತಿಕೂಲ ಪರಿಣಾಮವನ್ನು ಉಂಟುಮಾಡುತ್ತಿದೆ ಮತ್ತು ಸಂರಕ್ಷಿತ ಪ್ರದೇಶಗಳ ಅವನತಿಯು 1973-2016ರ ಅವಧಿಯಲ್ಲಿ ಜರುಗಿದೆ ಎನ್ನುವುದನ್ನು ದೂರಸಂವೇದಿ ಮೌಲ್ಯಮಾಪನಗಳು ಧೃಢೀಕರಿಸುತ್ತವೆ. ರಾಷ್ಟ್ರೀಯ ಉದ್ಯಾನವನಗಳಲ್ಲಿ ಮತ್ತು ವನ್ಯಜೀವಿಧಾಮಗಳಲ್ಲಿ ಅರಣ್ಯೀಕರಣ ಕಾಮಗಾರಿಗಳನ್ನು ಕೈಗೊಳ್ಳುವುದು ಸೂಕ್ತವಲ್ಲದ ಕಾರಣ, ಅರಣ್ಯಗಳ ಮತ್ತಷ್ಟು ಅವನತಿಯನ್ನು ನಿಯಂತ್ರಿಸಲು ಸಾಕಷ್ಟು ರಕ್ಷಣಾತ್ಮಕ ಕಾರ್ಯಗಳನ್ನು ನಿರೀಕ್ಷಿಸಬಹುದಾಗಿದೆ. ಈ ಒತ್ತಡಗಳನ್ನು ನಿರಂತರವಾಗಿ ಹೆಚ್ಚುತ್ತಿರುವ ಮಾನವ ವನ್ಯಜೀವಿ ಸಂಘರ್ಷಗಳು, ಅನಿಯಂತ್ರಿತ ವಾಣಿಜ್ಯ ಚಟುವಟಿಕೆಗಳು, ನಿರಂತರ ಅತಿಕ್ರಮಣಗಳು ಮತ್ತು ಮಂದಗತಿಯ ಪುನರ್ವಸತಿ ಕಾರ್ಯಗಳ ಜೊತೆಗೆ ಆಕ್ರಮಣಶೀಲ ಕಳೆಗಳ ಅಸಮರ್ಪಕ ನಿರ್ವಹಣೆ, ಕಾಳಿಚ್ಚುಗಳ ಕಡಿಮೆ ವರದಿ, ಯೋಜನೆಗಳ ಮತ್ತು ಮಾನವ ಶಕ್ತಿಯ ಕೊರತೆಗಳ ಮೂಲಕ, ಈ ವರದಿಯ 4ರಿಂದ 11ನೆಯ ಅಧ್ಯಾಯದವರೆಗೆ ಚರ್ಚಿಸಲಾಗಿದೆ.

ಅಧ್ಯಾಯ 4

ಮಾನವ-ವನ್ಯಜೀವಿ ಸಂಘರ್ಷಗಳು ಮತ್ತು ವನ್ಯಜೀವಿ ಪಥಗಳು

4.1 ಮಾನವ ವನ್ಯಜೀವಿ ಸಂಘರ್ಷಗಳು

ಕೃಷಿ ಭೂಮಿಗಳ ವಿಸ್ತರಣೆಯು ಜಗತ್ತಿನಾದ್ಯಂತ ಅರಣ್ಯಗಳ ವಿಘಟನೆಗೆ ಕಾರಣವಾಗಿದೆ. ಏರುತ್ತಿರುವ ಜನಸಂಖ್ಯೆಯು ಅಭಿವೃದ್ಧಿ ಚಟುವಟಿಕೆಗಳಾದ ಜಲವಿದ್ಯುತ್ ಯೋಜನೆಗಳು, ನೀರಾವರಿ ಕಾಲುವೆಗಳು, ಕಾಫಿ ತೋಟಗಳು, ರಸ್ತೆ ಮತ್ತು ರೈಲ್ವೆ ಜಾಲ ಹಾಗೂ ನಗರೀಕರಣದತ್ತ ಒಯ್ಯುತ್ತದೆ. ಉಷ್ಣವಲಯದ ಅರಣ್ಯಗಳ ನಷ್ಟದ ಜೊತೆಗೆ ಅರಣ್ಯಗಳ ವಿಘಟನೆಗಳು, ಮಾನವಕುಲಕ್ಕೆ ಬಹು ಅಮೂಲ್ಯವಾದ ಮಣ್ಣು ಮತ್ತು ಜೀವರಾಶಿಯಲ್ಲಿ ಇಂಗಾಲದ ಸಂಗ್ರಹ, ಜಲಾನಯನ ಪ್ರದೇಶ ನಿಯಂತ್ರಣ ಮತ್ತು ಮಳೆ ಸುರಿಯುವಿಕೆ, ಹವಾಮಾನ ಮತ್ತು ನದಿ ಹರಿವಿನ ಸಮನ್ವಯತೆ, ಸಾಂಕ್ರಾಮಿಕ ರೋಗಗಳ ನಿಯಂತ್ರಣ ಮತ್ತು ಹಲವು ಪ್ರಭೇಧಗಳ ಮೇವಿನ ಜಾಗಗಳ ಕೊರತೆಯಂತಹ ಜೈವಿಕವ್ಯವಸ್ಥೆಯ ಸೇವೆಗಳ ಇಳಿಕೆಗೆ ಕಾರಣವಾಗಿದೆ. ಪ್ರಾಣಿ ಸಮೂಹವು ಪರ್ಯಾಯ ಮೂಲಗಳಿಗಾಗಿ ಮಾನವ ವಸತಿ ಪ್ರದೇಶಗಳತ್ತ ನೋಡುತ್ತವೆ ಮತ್ತು ಅಂತಿಮವಾಗಿ ಸಂರಕ್ಷಿತ ಪ್ರದೇಶಗಳ ಅಂಚಿನಲ್ಲಿ ಮಾನವ ವನ್ಯಜೀವಿ ಸಂಘರ್ಷಗಳಲ್ಲಿ ಕೊನೆಗೊಳ್ಳುತ್ತದೆ.

ಅರಣ್ಯಗಳ ವಿಘಟನೆಯು ಅರಣ್ಯಗಳ ನಿರಂತರತೆಗೆ ತಡೆಯೊಡ್ಡಿದೆ ಮತ್ತು ಒಂದು ಅರಣ್ಯದಿಂದ ಇನ್ನೊಂದಕ್ಕೆ ಆನೆ ಮತ್ತು ಹುಲಿಗಳು ಸೇರಿದಂತೆ ವನ್ಯಜೀವಿಗಳ ಸಂಚಾರಕ್ಕೆ ದೊಡ್ಡ ಅಡಚಣೆಯಾಗಿದೆ. ಅಂತಹ ಸಂಚಾರಗಳ ನಡುವೆ, ವನ್ಯಮೃಗಗಳು ಮಾನವ ವಸತಿಯನ್ನು ಅಡ್ಡಹಾಯುತ್ತವೆ ಮತ್ತು ಅದರ ಪುರಾತನ ವಲಸೆ ಮಾರ್ಗದ ಮೇಲೆ ವಾಸಿಸುತ್ತಿರುವ/ಅತಿಕ್ರಮಿಸಿರುವ ಜನರ ಸಂಪರ್ಕಕ್ಕೆ ಬಂದು ಮಾನವ ವನ್ಯಜೀವಿ ಸಂಘರ್ಷದಲ್ಲಿ ಕೊನೆಗೊಳ್ಳುತ್ತದೆ.

ಮಾನವ ವನ್ಯಜೀವಿ ಸಂಘರ್ಷಗಳಲ್ಲಿ ಕೂಡಿರುವ ಪ್ರಮುಖ ಪ್ರಭೇಧಗಳಲ್ಲಿ ಕೆಲವು ಆನೆಯಂತಹ ಬೃಹತ್ ಸಸ್ಯಾಹಾರಿ ಮತ್ತು ಹುಲಿ, ಚಿರತೆಗಳಂತಹ ಮಾಂಸಾಹಾರಿಗಳಾಗಿವೆ. ಮುಂಚೂಣಿಯಲ್ಲಿರುವ ಈ ಪ್ರಮುಖ ಪ್ರಭೇಧಗಳಲ್ಲದೇ, ಕಾಡುಹಂದಿ, ಕಾಡುಕೋಣ ಮತ್ತು ಸಾಂಬಾರ್ ಜಿಂಕೆಗಳು ಸಹ ಬೆಳೆದುನಿಂತಿರುವ ಪೈರಿಗೆ, ಮಾನವ ಜೀವಕ್ಕೆ ಮತ್ತು ಅವರ ಆಸ್ತಿಗೆ ಹಾನಿ ಉಂಟುಮಾಡಬಲ್ಲದು. ಆದಾಗ್ಯೂ, ಆನೆಗಳು ಒಂದು ಪ್ರಮುಖ ಸಂಘರ್ಷ ಪ್ರಭೇಧವಾಗಿ ನಿಲ್ಲುತ್ತವೆ ಏಕೆಂದರೆ ಅವು ಹೆಚ್ಚಿನ ಆರ್ಥಿಕ ಹಾನಿಗಳನ್ನು ಉಂಟುಮಾಡುತ್ತವೆ ಮತ್ತು ಹೆಚ್ಚಿನ ಸಂಖ್ಯೆಯ ಮಾನವ ಸಾವುಗಳಿಗೆ ಕಾರಣವಾಗಿವೆ. ಭಾರತದಲ್ಲಿ ಆನೆಗೆ ಸಂಬಂಧಿಸಿದ ಘರ್ಷನೆಗಳಲ್ಲಿ ವಾರ್ಷಿಕವಾಗಿ ಸುಮಾರು 400 ಜನ ಸಾವಿಗೀಡಾಗುವರು ಎಂದು ಅಂದಾಜಿಸಲಾಗಿದೆ ಮತ್ತು ಬೆಳೆಗಳನ್ನು ಧ್ವಂಸ ಮಾಡುವುದರ ಮೂಲಕ ಸುಮಾರು 5,00,000ದಷ್ಟು ಕುಟುಂಬಗಳಿಗೆ ಅವು ಹಾನಿ ಮಾಡುತ್ತವೆ (ಪರಿಸರ ಮತ್ತು ಅರಣ್ಯ ಮಂತ್ರಾಲಯ 2010). ಇದೇರೀತಿಯಲ್ಲಿ, 'ಸಮಸ್ಯೆಯ' ಪ್ರಾಣಿಗಳನ್ನು ಹೊರದೂಡುವ ಪ್ರಯತ್ನದಲ್ಲಿ ರೈತರಿಂದ ಪ್ರತೀಕಾರದಿಂದ 100 ಆನೆಗಳು ಕೊಲ್ಲಲ್ಪಟ್ಟವು. 2008-09ರಿಂದ 2010-11ರ ಅವಧಿಯಲ್ಲಿ, ಕರ್ನಾಟಕ ರಾಜ್ಯದಲ್ಲಿ¹⁸ ಆನೆಗಳಿಂದ 91 ವ್ಯಕ್ತಿಗಳು ಕೊಲ್ಲಲ್ಪಟ್ಟರೆ ಪ್ರತೀಕಾರದಲ್ಲಿ 101 ಆನೆಗಳು ಕೊಲ್ಲಲ್ಪಟ್ಟವು.

4.1.1 ಒಟ್ಟಾರೆ ಸಂಘರ್ಷದ ಪ್ರಕರಣಗಳು

ಆಯ್ದು ಸಂರಕ್ಷಿತ ಪ್ರದೇಶಗಳ ಸುತ್ತಲೂ ಅಂಚಿನಲ್ಲಿ 956 ಗ್ರಾಮಗಳಿರುವುದರ ಜೊತೆಗೆ ಕೃಷಿ ಭೂಮಿಗಳು ಮತ್ತು 9,512 ಎಕರೆಯಷ್ಟು ಅರಣ್ಯ ಅತಿಕ್ರಮಣಗಳಿವೆ. ಮಾನವ ಮೃಗ ಸಂಘರ್ಷವನ್ನು ಉಪಶಮನಗೊಳಿಸುವ ನಿಟ್ಟಿನಲ್ಲಿ ಇಲಾಖೆಯು ಅಲ್ಪಾವಧಿ ಕ್ರಮಗಳಾದ ಆನೆ ನಿರೋಧಕ ಕಂದಕಗಳ ಅಗತ, ಸೌರಬೇಲಿ, ವಿಶೇಷ ರಚನೆಗಳು, ಆನೆಯಿಂದಾಗುವ ಹಾನಿಗಳ ಬಗ್ಗೆ ಶಿಬಿರಗಳ ರಚನೆ, ಮುಂತಾದ ಕ್ರಮಗಳನ್ನು ಕೈಗೆತ್ತಿಕೊಂಡಿದೆ. ಒಟ್ಟು 26,685 ಪರಿಹಾರ ಘಟನೆಗಳ¹⁹ ಪ್ರಕರಣಗಳು

¹⁸ ಆನೆಗಳ ಸವಾಲು - ಬೃಹತ್ ಏಶಿಯಾ ಆನೆಗಳ ಸಂಖ್ಯೆಯಲ್ಲಿ ಮಾನವ ಆನೆ ಸಂಘರ್ಷದ ಹಂಚಿಕೆ, ದಕ್ಷಿಣ ಭಾರತ - ಸಂಜಯ್ ಗುಬ್ಬಿ ಮತ್ತಿತರರು - ಬಯೋಡೈವರ್ಸಿಟಿ ಕನ್ಸರ್ವೇಶನ್ (2014) 23:633-647
¹⁹ ಪೈರು, ಪಶು ಮತ್ತು ಮಾನವ ನಾಶಗಳು, ಮಾನವ ಗಾಯಗಳು ಮತ್ತು ಆಸ್ತಿ ಹಾನಿಯಂತಹ ಪ್ರಕರಣಗಳು

ದಾಖಲಾಗಿವೆ ಮತ್ತು ಇದರ ಮೇಲೆ ಕೋಷ್ಟಕ 4.1ರಲ್ಲಿ ತೋರಿಸಿರುವಂತೆ 2011-12ರಿಂದ 2015-16ರ ನಡುವಿನ ಅವಧಿಯಲ್ಲಿ ಪರಿಶೀಲನೆ ತನಿಖೆಗೊಳಪಟ್ಟ 14 ಸಂರಕ್ಷಿತ ಪ್ರದೇಶಗಳಲ್ಲಿ ₹ 11.43 ಕೋಟಿ ಮೊತ್ತವನ್ನು ಭರಿಸಲಾಗಿದೆ:

ಕೋಷ್ಟಕ 4.1: 2011-16ರ ಅವಧಿಯ ಸಂರಕ್ಷಿತ ಪ್ರದೇಶವಾರು ಪರಿಹಾರ ಘಟನೆಗಳು ಮತ್ತು ಪಾವತಿಯಾದ ಮೊತ್ತದ ವಿವರಗಳು

(ಮೊತ್ತ ₹ನಲ್ಲಿ)

ರಕ್ಷಿತ ಪ್ರದೇಶ/ವಿಭಾಗ	ಬೆಳೆ ಪರಿಹಾರ ಪ್ರಕರಣಗಳ ಸಂಖ್ಯೆ	ಬೆಳೆ ಪರಿಹಾರದ ಮೇಲೆ ಖರ್ಚು ಮಾಡಿದ ಒಟ್ಟು ಮೊತ್ತ	ಮಾನವ ಸಾವುಗಳ ಸಂಖ್ಯೆ	ಪಾವತಿಸಿದ ಪರಿಹಾರದ ಮೊತ್ತ	ಮಾನವ ಗಾಯ	ಪಾವತಿಸಿದ ಪರಿಹಾರದ ಮೊತ್ತ	ಹಾನಿಯಾದ ಆಸ್ತಿಗಳ ಸಂಖ್ಯೆ	ಪಾವತಿಸಿದ ಪರಿಹಾರದ ಮೊತ್ತ	ಸಾವಿಗೀಡಾದ ಪಶುಗಳ ಸಂಖ್ಯೆ	ಪಾವತಿಸಿದ ಪರಿಹಾರದ ಮೊತ್ತ
ಬಂಡೀಪುರ ಹುಲಿಧಾಮ	7,171	1,56,26,821	9	45,00,000	82	12,73,482	35	71,840	544	18,14,682
ಭದ್ರ ಹುಲಿಧಾಮ	882	54,38,532	1	5,00,000	1	20,000	0	0	22	90,500
ಬಿಳಿಗಿರಿ ರಂಗನಾಥ ದೇವಾಲಯ ಹುಲಿಧಾಮ	2,635	94,40,211	15	72,00,000	34	3,24,401	0	0	49	2,42,000
ಕಾವೇರಿ ವನ್ಯಜೀವಿಧಾಮ	995	30,06,250	8	40,00,000	8	1,11,983	0	0	75	4,72,000
ದಾಂಡೇಲಿ ಅಂತಿ ಹುಲಿಧಾಮ	736	22,99,857	3	1,50,000	12	2,01,085	0	0	399	21,33,095
ಕುದುರೆಮುಖಿ ವನ್ಯಜೀವಿ ವಿಭಾಗ (3 ರಕ್ಷಿತ ಪ್ರದೇಶ)	322	10,98,546	1	5,00,000	0	0	0	0	54	1,96,983
ಮಲ್ಲೇ ಮಹದೇಶ್ವರ ಬೆಟ್ಟಗಳು	559	18,12,221	7	32,00,000	14	1,67,221	20	83,455	10	38,000
ಮಡಿಕೇರಿ ವನ್ಯಜೀವಿ ವಿಭಾಗ (3 ರಕ್ಷಿತ ಪ್ರದೇಶ)	4,495	1,36,30,548	1	5,00,000	6	74,500	40	2,66,450	47	2,10,800
ನಾಗರಹೋಳೆ ಹುಲಿಧಾಮ	6,477	2,55,06,707	8	38,50,000	27	3,51,241	23	1,08,900	532	21,38,800
ಶರಾವತಿ ವನ್ಯಜೀವಿಧಾಮ	258	12,62,840	0	0	1	4,049	0	0	67	3,94,520
ಒಟ್ಟು	24,530	7,91,22,533	53	2,44,00,000	185	25,27,962	118	5,30,645	1799	77,31,380

(ಆಧಾರ: ಇಲಾಖೆಯಿಂದ ಸಲ್ಲಿಸಲಾದ ಮಾಹಿತಿ)

ಒಟ್ಟು ₹ 11.43 ಕೋಟಿ ಮೊತ್ತದ ಪೈಕಿ, ಬೆಳೆ ನಷ್ಟದ ಕಡೆಗೆ ₹ 7.91 ಕೋಟಿ, ಮಾನವ ಸಾವಿನ ಕಡೆಗೆ ₹ 2.44 ಕೋಟಿ ಮತ್ತು ಮಾನವ ಗಾಯದ (ಆನೆ, ಹುಲಿ/ಚಿರತೆಯಿಂದ ಉಂಟಾದ) ಕಡೆಗೆ ₹ 25.27 ಲಕ್ಷ ಪಾವತಿಯಾಯಿತು. ಬೆಳೆ ದಾಳಿಗಳು (ಕೋಷ್ಟಕ 4.2) ಮತ್ತು ಪರಿಹಾರ ಘಟನೆಗಳು ವರ್ಷಗಳ ಜೊತೆಗೆ ಏರಿಕೆಯ ಪ್ರವೃತ್ತಿ ತೋರಿಸಿತ್ತು. ಆಯ್ದ ಸಂರಕ್ಷಿತ ಪ್ರದೇಶಗಳಲ್ಲಿ 2011-12ರಿಂದ 2015-16ರ ಅವಧಿಯಲ್ಲಿ ಒಟ್ಟು 50 ಜನರು ಆನೆಗಳಿಂದ ದಂಡಿಸಲ್ಪಟ್ಟರು ಮತ್ತು ಮೂವರು ಹುಲಿಗಳಿಂದ ಸಾವಿಗೀಡಾದರೆಂದು ವರದಿಯಾಯಿತು ಮತ್ತು ₹ 2.44 ಕೋಟಿಯನ್ನು ಉದಾರವಾಗಿ (ಎಕ್ಸ್ ಗ್ರೇಶಿಯ) ಪಾವತಿಸಲಾಯಿತು.

ಹೀಗೆ, ತೆಗೆದುಕೊಳ್ಳಲಾದ ಉಪಶಮನ ಕ್ರಮಗಳು ಅಲ್ಪಾವಧಿ ಸ್ವರೂಪದ್ದಾಗಿದ್ದರಿಂದ, ಮಾನವ ಮೃಗ ಸಂಘರ್ಷಗಳ ಪ್ರಕರಣಗಳನ್ನು ನಿಯಂತ್ರಿಸಲು ಅಥವಾ ಕಡಿಮೆಗೊಳಿಸಲು ಅಸಮರ್ಪಕವಾಗಿತ್ತು ಎನ್ನುವುದನ್ನು ಕಾಣಬಹುದು. ಆದ್ದರಿಂದ ಸಮಸ್ಯೆಯ ಪರಿಹಾರವು, ವನ್ಯಜೀವಿ ಪ್ರದೇಶಗಳ ವಿಸ್ತರಣೆ, ಪ್ರಾಣಿ ಸಂಚಾರಪಥಗಳ ಭದ್ರಗೊಳಿಸುವಿಕೆ, ಮಾನವ ವಾಸಸ್ಥಾನಗಳ ಪುನರ್ವಸತಿಯಂತಹ ಧೀರ್ಘಾವಧಿ ಕ್ರಮಗಳ ಅನ್ವೇಷಣೆ ಮತ್ತು ನಿರ್ವಹಣೆಯಲ್ಲಿದೆ; ಆದಾಗ್ಯೂ, ಇವುಗಳಿಗೆ ಆದ್ಯತೆ ನೀಡಲಿಲ್ಲ.

4.1.2 ಆನೆಗಳದೇಸಿಯಿಂದ ಬೆಳೆ ಪರಿಹಾರ

ಬೆಳೆ ಹಾನಿಗೆ ಆನೆಗಳು ಪ್ರಮುಖ ಕಾರಣವಾಗಿವೆ. ಆನೆಗಳ ಸಂಖ್ಯೆಯಲ್ಲಿನ ಉಲ್ಲಂಘನೆಯಿಂದಾಗಿ ಅವುಗಳಿಗೆ ಹೆಚ್ಚಿನ ಮೇವು ಪ್ರದೇಶದ ಅಗತ್ಯತೆಯಿದೆ. ಆದರೆ, ನಮ್ಮ ಬಹುತೇಕ ಸಂರಕ್ಷಿತ ಪ್ರದೇಶಗಳಲ್ಲಿ ಲಂಟಾನ ಮುಂತಾದ ಕಳೆಸಸ್ಯಗಳು ವ್ಯಾಪಕವಾಗಿವೆ (ಅಧ್ಯಾಯ 8.2ರಲ್ಲಿ ಹೇಳಿದೆ); ಇವು ಆನೆಗಳ ಮೇವಿನ ಸ್ಥಳಗಳ ಬಹುಪಾಲನ್ನು ಆಕ್ರಮಿಸಿಕೊಂಡಿರುವುದರಿಂದ, ಆನೆಗಳು ಈಗ ಆಹಾರದ ಬದಲಿ ಮೂಲಗಳನ್ನು ಹುಡುಕುವ ನಿರ್ಬಂಧಿತ ಉಂಟಾಗಿದೆ. ಹೊಸ ಮೇವಿನ ಜಾಗಗಳನ್ನು ಹುಡುಕುತ್ತ ಅಲೆದಾಡುವ ಆನೆಗಳು, ಅಂಚಿನ ಗ್ರಾಮಗಳಲ್ಲಿ ಬೆಳೆದುನಿಂತಿರುವ ಆರ್ಥಿಕ ಬೆಳೆಗಳಾದ ಬಾಳೆ, ಕಬ್ಬು, ಮುಂತಾದವುಗಳತ್ತ ಆಕರ್ಷಿತವಾಗುತ್ತವೆ ಮತ್ತು ಇದು ಬೆಳೆಗಳನ್ನು ಕಾಯುತ್ತಿರುವ ಜನರೊಂದಿಗೆ ಸಂಘರ್ಷದಲ್ಲಿ ಕೊನೆಯಾಗುತ್ತವೆ. ಅಂತಹ ವರದಿಗಳು ಭವಿಷ್ಯಕ್ಕೆ ಎಚ್ಚರಿಕೆಯ ಸಂಕೇತವನ್ನು ರವಾನಿಸುತ್ತದೆ ಮತ್ತು ಮಾನವ ಮತ್ತು ವನ್ಯಮೃಗಗಳ ಉತ್ತಮ ಸಹಬಾಳ್ವಿಕೆಯನ್ನು ಖಚಿತಪಡಿಸಿಕೊಳ್ಳಲು ಇಲಾಖೆಯ ತಯಾರಾಗಿರುವಿಕೆಯ ಅಗತ್ಯತೆಯನ್ನು ಎತ್ತಿಹೇಳುತ್ತವೆ. ಇಲಾಖೆಯು ಮಾನವ ವನ್ಯಮೃಗ ಸಂಘರ್ಷವನ್ನು ಕಡಿಮೆಗೊಳಿಸಲು, ಸೌರಬೇಲಿ, ಆನೆ ನಿರೋಧಕ ಕಂದಕಗಳು, ಪಶು ನಿರೋಧಕ ಕಂದಕಗಳು, ರೈಲ್ವೆ ಪ್ರತಿಬಂಧಕಗಳು, ವಿನಾಶ ವಿರೋಧಿ ಪಡೆಗಳು, ವಿಶೇಷ ರಚನೆಗಳು, ಮುಂತಾದ ಹಲವಾರು ಉಪಶಮನ ಕ್ರಮಗಳನ್ನು ತೆಗೆದುಕೊಂಡಿದೆ. ಆದಾಗ್ಯೂ, ಬೆಳೆ ನಾಶದ ಪ್ರಕರಣಗಳು ಕಡಿಮೆಯಾಗಿಲ್ಲ, ಆದರೆ ಕೋಷ್ಟಕ 4.2ರಿಂದ ಕಾಣಬಹುದಾದಂತೆ ಇನ್ನೂ ಹೆಚ್ಚಾಗಿದೆ:

ಕೋಷ್ಟಕ 4.2: 2011-12ರಿಂದ 2015-16ರ ಅವಧಿಯ ಸಂರಕ್ಷಿತ ಪ್ರದೇಶವಾರು ಆನೆಗಳಿಂದಂಟಾದ ಬೆಳೆ ಹಾನಿ ಘಟನೆಗಳ ವರ್ಷಾವಾರು ವಿವರಗಳು

(ಮೊತ್ತ ₹ನಲ್ಲಿ)

ರಕ್ಷಿತ ಪ್ರದೇಶ/ ವಿಭಾಗ	2011-12		2012-13		2013-14		2014-15		2015-16		ಒಟ್ಟು	
	ಪ್ರಕರಣ ಗಳ ಸಂಖ್ಯೆ	ಮೊತ್ತ	ಪ್ರಕರಣ ಗಳ ಸಂಖ್ಯೆ	ಮೊತ್ತ	ಪ್ರಕರಣ ಗಳ ಸಂಖ್ಯೆ	ಮೊತ್ತ	ಪ್ರಕರಣ ಗಳ ಸಂಖ್ಯೆ	ಮೊತ್ತ	ಪ್ರಕರಣ ಗಳ ಸಂಖ್ಯೆ	ಮೊತ್ತ	ಪ್ರಕರಣ ಗಳ ಸಂಖ್ಯೆ	ಮೊತ್ತ
ಬಂಡೀಪುರ ಹುಧಾ	965	19,68,827	878	18,82,375	1,371	32,62,725	1,030	23,90,506	2,927	61,22,388	7,171	1,56,26,821
ಭದ್ರ ಹುಲಿಧಾಮ	150	6,89,690	284	20,66,179	122	9,31,016	240	12,19,501	86	5,32,146	882	54,38,532
ಬಿಳಿಗಿರಿ ರಂಗನಾಥ ದೇವಾಲಯ ಹುಧಾ	514	15,53,158	1,411	52,09,712	440	15,92,904	210	7,74,824	60	3,09,613	2,635	94,40,211
ಕಾವೇರಿ ವಜೀರಾ	64	1,82,263	0	0	270	6,94,374	359	10,06,227	302	11,23,386	995	30,06,250
ದಾಡೇಲಿ ಅಂತಿ ಹುಧಾ	128	3,24,855	110	3,03,345	103	3,04,467	218	8,94,697	177	4,72,493	736	22,99,857
ಕುದುರೆಮುಖ ವಜೀರಾ (3 ರಕ್ಷಿತ ಪ್ರದೇಶ)	39	92,752	64	1,94,112	98	3,41,270	48	1,96,747	73	2,73,665	322	10,98,546
ಮಲೈ ಮಹದೇಶ್ವರ ವಜೀ ವಿಭಾಗ	286	8,85,990	175	4,69,654	59	2,51,093	19	1,02,692	20	1,02,792	559	18,12,221
ಮಡಿಕೇರಿ ವಜೀ ವಿಭಾಗ (3 ರಕ್ಷಿತ ಪ್ರದೇಶ)	645	20,27,488	1,239	32,32,750	693	24,37,200	1,427	44,22,820	491	15,10,290	4,495	1,36,30,548
ನಾಗರಹೋಳೆ ಹುಧಾ	1,053	44,67,027	1,871	85,16,171	1,302	48,01,222	1,401	46,58,319	850	30,63,968	6,477	2,55,06,707
ಶಲಾವತಿ	7	37,500	36	1,33,150	14	78,158	63	5,60,830	138	4,53,202	258	12,62,840
ಒಟ್ಟು	3,851	1,22,29,550	6,068	2,20,07,448	4,472	1,46,94,429	5,015	1,62,27,163	5,124	1,39,63,943	24,530	7,91,22,533

(ಆಧಾರ: ಇಲಾಖೆಯಿಂದ ಸಲ್ಲಿಸಲಾದ ವಿವರಗಳು)

ಕಾಣಬಹುದಾದಂತೆ, ಇಳಿಕೆ ಪ್ರವೃತ್ತಿಯನ್ನು ಪ್ರದರ್ಶಿಸಿದ ಬಿಳಿಗಿರಿ ರಂಗನಾಥ ದೇವಾಲಯ ಹುಲಿಧಾಮ ಮತ್ತು ಮಲೈ ಮಹದೇಶ್ವರ ವನ್ಯಜೀವಿಧಾಮದ ಪ್ರಕರಣಗಳನ್ನು ಹೊರತುಪಡಿಸಿ, ಉಳಿದ ಸಂರಕ್ಷಿತ ಪ್ರದೇಶಗಳು ವಿವಿಧ ವರ್ಷಗಳಲ್ಲಿ ವಿವಿಧ ಬೆಳೆದಾಳಿ ಪ್ರಕರಣಗಳನ್ನು ತೋರಿಸಿದವು.

ಘಟನೆಗಳು ಸಾಮಾನ್ಯವಾಗಿ ಏರಿಕೆ ಪ್ರವೃತ್ತಿಯನ್ನು ತೋರಿಸುತ್ತಿದ್ದರೂ, ವರ್ಷದಿಂದ ವರ್ಷದಲ್ಲಾಗುತ್ತಿರುವ ಏರಿಳಿತಗಳಿಗೆ ಕಾರಣಗಳನ್ನು ಮತ್ತಷ್ಟು ತನಿಖೆ ಮಾಡುವ ಮತ್ತು ವಿಶ್ಲೇಷಿಸುವ ಅಗತ್ಯವಿದೆ.

ಬೆಳೆನಾಶಗಳ ಏರಿಕೆಯನ್ನು ಆನೆ ನಿರೋಧಕ ಕಂದಕಗಳ ಮತ್ತು ಸೌರಬೇಲಿಗಳ ಸೂಕ್ತ ನಿರ್ವಹಣೆಯಲ್ಲಿ ಇಲಾಖೆಯ ವೈಫಲ್ಯಕ್ಕೆ ಅಧ್ಯಾರೋಪಿಸಬಹುದು. ಹಲವಾರು ಸ್ಥಳಗಳಲ್ಲಿ ಸೌರಬೇಲಿಗಳು ಕಾರ್ಯನಿರ್ವಹಿಸುತ್ತಿರಲಿಲ್ಲ ಮತ್ತು ಕೆಡವಲಾಗಿತ್ತು, ಹಲವಾರು ಸ್ಥಳಗಳಲ್ಲಿ ಆನೆ ನಿರೋಧಕ ಕಂದಕಗಳು ಮುಚ್ಚಿಹೋಗಿದ್ದವು ಎನ್ನುವುದನ್ನು ಗಮನಿಸಲಾಯಿತು. ಹಲವಾರು ಅಂಚಿನ ಗ್ರಾಮಗಳಲ್ಲಿ ಆನೆ, ಕಾಡುಕೋಣ ಮತ್ತು ಕಾಡುಹಂದಿಗಳನ್ನು ಆಕರ್ಷಿಸುವ ಕಬ್ಬು, ಬಾಳೆ, ಭತ್ತ, ಮುಂತಾದ ಆರ್ಥಿಕ ಬೆಳೆಗಳನ್ನು ಬೆಳೆದಿರುವುದನ್ನು ಸಹ ಗಮನಿಸಲಾಯಿತು. ಆದಾಗ್ಯೂ, ಅಂತಹ ರೈತರಿಗೆ ಬೆಳೆ ಪದ್ಧತಿಯ ಬದಲಾವಣೆಗೆ ಮತ್ತು ಹತ್ತಿ, ಅರಿಶಿನ, ಮುಂತಾದ ವನ್ಯಮೃಗಗಳು ಆಕರ್ಷಿತವಾಗದ ಬೆಳೆ ಬೆಳೆಯುವಂತೆ ಮನವರಿಕೆ ಮಾಡಲು ಇಲಾಖೆಯು ವಿಫಲವಾಯಿತು. ಮುಂದುವರೆದು, ಬೆಳೆ ನಾಶದ ಪರಿಹಾರ ಪಾವತಿಯಲ್ಲಿ ಆರು ತಿಂಗಳುಗಳವರೆಗೆ ವಿಳಂಬವಾಗಿದ್ದು, ಇಂತಹ ವಿಳಂಬವು ಪ್ರತೀಕಾರಾತ್ಮಕ ಕೊಲೆಗಳ ರೂಪದಲ್ಲಿ ವನ್ಯಜೀವಿಗಳಿಗೆ ಬೆದರಿಕೆ ಒಡ್ಡುತ್ತದೆ.

ಹೀಗೆ, ಘರ್ಷಣೆಗಳನ್ನು ಉಪಶಮನಗೊಳಿಸಲು ತಂತ್ರಗಳ ನಿರಂತರ ವಿಕಾಸದ ಅವಶ್ಯಕತೆಯಿದೆ ಮತ್ತು ಇಲಾಖೆಯಿಂದ ಪ್ರಾರಂಭಿಸಲಾದ ಒಂದು ಪ್ರಮುಖ ಉಪಶಮನ ಕ್ರಮವನ್ನು ಮುಂದಿನ ಕಂಡಿಕೆಗಳಲ್ಲಿ ಹೊರತರಲಾಗಿದೆ:

4.1.3 ನವ ಉಪಶಮನ ಕ್ರಮ

ಅಳವಡಿಸಿಕೊಳ್ಳಲಾಗುತ್ತಿರುವ ಹೊಸ ಉಪಶಮನ ಕ್ರಮಗಳಲ್ಲಿ ಒಂದೆಂದರೆ ಹಳೆಯ ರೈಲ್ವೆ ಕಂಬಿಗಳನ್ನು ಬಳಸಿ ಸಂರಕ್ಷಿತ ಪ್ರದೇಶಗಳಲ್ಲಿ ಪ್ರತಿಬಂಧಕ ಬೇಲಿಗಳನ್ನು ನಿರ್ಮಿಸುವುದಾಗಿದೆ. ಇದು ಒಂದು ಮಹತ್ತರ ಯೋಜನೆಯಾಗಿದ್ದು, 2013-16ರ ಅವಧಿಯಲ್ಲಿ ₹ 37.38 ಕೋಟಿಯನ್ನು ವ್ಯಯಿಸಲಾಗಿದೆ ಮತ್ತು ಬಂಡೀಪುರ ಹಾಗೂ ನಾಗರಹೊಳೆ ಹುಲಿಧಾಮಗಳಲ್ಲಿ ಇಂತಹ ಪ್ರಯತ್ನಗಳನ್ನು ನಡೆಸಲಾಗುತ್ತಿದೆ. ಬಳಸಿದ ರೈಲ್ವೆ ಕಂಬಿಗಳನ್ನು ರೈಲ್ವೆ ಇಲಾಖೆಯಿಂದ ರದ್ದಿ ದರದಲ್ಲಿ ಖರೀದಿಸಿ, ಸಂಬಂಧಿಸಿದ ಕಾಮಗಾರಿ ಸ್ಥಳಕ್ಕೆ ಸಾಗಿಸಲಾಗುತ್ತದೆ ಮತ್ತು ಈ ಕಂಬಿಗಳನ್ನು ಬಳಸಿಕೊಂಡು ಒಂದು ಪ್ರತಿಬಂಧಕ ಬೇಲಿಯನ್ನು ನಿರ್ಮಿಸಲಾಗುತ್ತದೆ. ಈ ಕ್ರಮವು ದಕ್ಷಿಣ ಆಫ್ರಿಕಾದ ಅಡ್ಡೋ ರಾಷ್ಟ್ರೀಯ ಉದ್ಯಾನವನದ ಇದೇ ರೀತಿಯ ರಚನೆಯ ಯಶಸ್ವೀ ಕತೆಯ ಮೇಲೆ ಆಧಾರಿತವಾಗಿದೆ. ಬಂಡೀಪುರ ಮತ್ತು ನಾಗರಹೊಳೆ ಹುಲಿಧಾಮಗಳಲ್ಲಿ, ಮಾರ್ಚ್ 2016ರವರೆಗೆ, ಕ್ರಮವಾಗಿ 3.5 ಕಿಮೀ ಮತ್ತು 9 ಕಿಮೀಯಷ್ಟು ರೈಲ್ವೆ ಪ್ರತಿಬಂಧಕ ಬೇಲಿಗಳ ಕಾಮಗಾರಿಯು ಮುಗಿದಿತ್ತು.

ಆನೆಗಳು ಅತ್ಯಂತ ಬುದ್ಧಿಶಾಲಿ ಪ್ರಾಣಿಗಳಲ್ಲಿ ಒಂದಾಗಿದ್ದು ಹೊಸ ಪರಿಸ್ಥಿತಿಗಳಿಗೆ ಸುಲಭವಾಗಿ ಹೊಂದಿಕೊಳ್ಳುತ್ತವೆ ಮತ್ತು ಈಗಾಗಲೇ ಆನೆ ನಿರೋಧಕ ಕಂದಕ ದಾಟುವುದನ್ನು ಮತ್ತು ಸೌರಬೇಲಿ ನುಸುಳುವುದನ್ನು ಕಲಿತಿವೆ. ಚಿತ್ರ 4.1ರಲ್ಲಿ ತೋರಿಸಿರುವಂತೆ ಹೊಸದಾಗಿ ನೆಡಲಾದ ರೈಲ್ವೆ ಪ್ರತಿಬಂಧಕ ಬೇಲಿಗಳನ್ನು ಸಹ ಅವು ನುಸುಳುತ್ತಿವೆ:

ಚಿತ್ರ 4.1: ನಾಗರಹೋಳೆ ಹುಲಿಧಾಮದಲ್ಲಿ ಒಂದು ಆನೆಯು ರೈಲ್ವೆ ಪ್ರತಿಬಂಧಕ ಬೇಲಿಯನ್ನು ಯಶಸ್ವಿಯಾಗಿ ದಾಟುತ್ತಿರುವುದು ಮತ್ತು ಇನ್ನೊಂದು ಪ್ರತಿಬಂಧಕ ಬೇಲಿಯನ್ನು ದಾಟುವ ಪ್ರಕ್ರಿಯೆಯಲ್ಲಿ ಸಿಕ್ಕಿಹಾಕಿಕೊಂಡಿರುವುದು. ಆಧಾರ ಚಿತ್ರ: ಕರ್ನಾಟಕ ಅರಣ್ಯ ಇಲಾಖೆ

ಈ ಸಮಸ್ಯೆಯನ್ನು ಬಗೆಹರಿಸಲು, ತದನಂತರ ಪ್ರತಿಬಂಧಕ ಬೇಲಿಯ ಎತ್ತರವನ್ನು 12 ಅಡಿಗಳಿಗೆ ಏರಿಸಲಾಯಿತು. ಆದಾಗ್ಯೂ, ಇದು ಹೊಸದಾದ ಉಪಶಮನ ಕ್ರಮವಾಗಿದ್ದು ಇನ್ನೂ ಶೈಶವಾವಸ್ಥೆಯಲ್ಲಿರುವುದರಿಂದ (ಮಾರ್ಚ್ 2016ರಲ್ಲಿದ್ದಂತೆ 12.5 ಕಿಮೀ) ಅದರ ಸಾಮರ್ಥ್ಯತೆಯನ್ನು ನಿರ್ಧರಿಸುವುದು ಅಕಾಲಿಕವಾಗುವುದು. ಆನೆಗಳ ಒಂದು ಹಿಂಡಿಗೆ 600 ಚ ಕಿಮೀಗಿಂತ ಹೆಚ್ಚಿನ ಆವಾಸ ವಲಯದ²⁰ ಅವಶ್ಯಕತೆಯಿದ್ದರೆ ರಾಜ್ಯದಲ್ಲಿರುವ ಸಂರಕ್ಷಿತ ಪ್ರದೇಶಗಳು ಸುಮಾರು 500 ಚ ಕಿಮೀ ವಲಯವನ್ನು ಹೊಂದಿದೆ. ಈ ಸ್ಥಿತಿಯಲ್ಲಿ, ಸಂರಕ್ಷಿತ ಪ್ರದೇಶಗಳು ಕಂಬಿ ಬೇಲಿಗಳಿಂದ ಸುತ್ತುವರಿಯಲ್ಪಟ್ಟರೆ, ವಿಶಾಲವಾದ ಮೇವಿನ ಸ್ಥಳದ ಅವಶ್ಯಕತೆಯಿರುವ ಆನೆಗಳ ಸುಲಭ ಸಂಚಾರಕ್ಕೆ ಅವು ಅಡ್ಡಿಯಾಗುತ್ತವೆ ಮತ್ತು ಇದು ಈ ಪ್ರಾಣಿಗಳ ಮೇಲೆ ಒಂದು ಋಣಾತ್ಮಕ ಪ್ರಭಾವವನ್ನು ಬೀರುತ್ತದೆ. ಆದ್ದರಿಂದ, ಹೊಸ ಉಪಶಮನ ಕ್ರಮಗಳನ್ನು ಪ್ರಾಯೋಗಿಕವಾಗಿ ಯಾವುದಾದರೊಂದು ಸಂರಕ್ಷಿತ ಪ್ರದೇಶದಲ್ಲಿ ಅಳವಡಿಸಿ ಪ್ರಯತ್ನಿಸುವುದು ವಿವೇಕಯುಕ್ತವಾಗಿರುವುದು ಮತ್ತು ಅದರ ಯಶಸ್ಸು ಮತ್ತು ಪರಿಣಾಮಗಳನ್ನು ನಿರ್ಧರಿಸಿದ ನಂತರ ಅದನ್ನು ಇತರ ಸಂರಕ್ಷಿತ ಪ್ರದೇಶಗಳಿಗೆ ವಿಸ್ತರಿಸಬಹುದಾಗಿದೆ.

4.1.4 ಜಾನುವಾರುಗಳ ನಾಶ

ಜಾನುವಾರುಗಳು ಬಡ ರೈತರ ಜೀವನೋಪಾಯದ ಪ್ರಮುಖ ಮೂಲಗಳಲ್ಲಿ ಒಂದಾಗಿರುವುದರಿಂದ ಅಮೂಲ್ಯವಾಗಿವೆ ಮತ್ತು ಅವುಗಳ ನಾಶವು ಅವರಿಗೆ ತುಂಬಲಾರದ ನಷ್ಟವಾಗಿದೆ. ಆದರೆ ಏರುತ್ತಿರುವ ಜನಸಂಖ್ಯೆ, ಕುಗ್ಗುತ್ತಿರುವ ಮತ್ತು ಛಿದ್ರವಾದ ವಾಸಸ್ಥಾನಗಳಿಂದ ವನ್ಯಮೃಗಗಳ ಸಂಚಾರವು

²⁰ ದಿ ಐಯುಸಿಎನ್ ರೆಡ್ ಲಿಸ್ಟ್ ಆಫ್ ಥೈಟನ್ಡ್ ಸ್ಪೀಶೀಸ್: ಎಲಿಫಾನ್ ಮ್ಯಾಕ್ಸಿಮಸ್ - 2008ರಲ್ಲಿ ಪ್ರಕಾಶಿತ

ನಿರ್ಬಂಧಿಸಲ್ಪಟ್ಟವೆ ಮತ್ತು ಮಾಂಸಾಹಾರಿಗಳಾದ ಹುಲಿ, ಚಿರತೆಗಳಿಗೆ ಸೀಮಿತ ಸಂಪನ್ಮೂಲಗಳಿವೆ. ಆದ್ದರಿಂದ, ಗಡಿಯಂಚಿನ ಗ್ರಾಮಗಳ ಮತ್ತು ಸಂರಕ್ಷಿತ ಪ್ರದೇಶದಲ್ಲಿ ಕಾನೂನುಬಾಹಿರವಾಗಿ ಮೇಯಿಸಲ್ಪಡುವ ಜಾನುವಾರುಗಳು ಅವುಗಳಿಗೆ ಸುಲಭವಾಗಿ ಬಲಿಯಾಗುತ್ತವೆ. ಆದ್ದರಿಂದ, ಜಾನುವಾರು ನಾಶವು ಸಹ ಮಾನವ ಮೃಗ ಸಂಘರ್ಷಗಳ ಒಂದು ಮುಖ್ಯ ಸೂಚಕವಾಗಿದೆ. 2011-12ರಿಂದ 2015-16ರವರೆಗೆ ವಿವಿಧ ರಕ್ಷಿತ ಪ್ರದೇಶಗಳಲ್ಲಿ ದಾಖಲಾದ ಜಾನುವಾರು ನಾಶದ ವಿವರಗಳನ್ನು ಕೋಷ್ಟಕ 4.3ರಲ್ಲಿ ಹೊರತರಲಾಗಿದೆ:

ಕೋಷ್ಟಕ 4.3: 2011-12ರಿಂದ 2015-16ರ ಅವಧಿಯಲ್ಲಿ ಸಂರಕ್ಷಿತ ಪ್ರದೇಶಗಳಲ್ಲಿ ದಾಖಲಾದ ಜಾನುವಾರು ಸಾವುಗಳ ವಿವರಗಳು

(ಮೊತ್ತ ₹ನಲ್ಲಿ)

ರಕ್ಷಿತ ಪ್ರದೇಶದಲ್ಲಿ ಕೊಲ್ಲಲ್ಪಟ್ಟ ಜಾನುವಾರು	2011-12		2012-13		2013-14		2014-15		2015-16		ಒಟ್ಟು	
	ಪ್ರಕರಣಗಳ ಸಂಖ್ಯೆ	ಮೊತ್ತ	ಪ್ರಕರಣಗಳ ಸಂಖ್ಯೆ	ಮೊತ್ತ	ಪ್ರಕರಣಗಳ ಸಂಖ್ಯೆ	ಮೊತ್ತ	ಪ್ರಕರಣಗಳ ಸಂಖ್ಯೆ	ಮೊತ್ತ	ಪ್ರಕರಣಗಳ ಸಂಖ್ಯೆ	ಮೊತ್ತ	ಪ್ರಕರಣಗಳ ಸಂಖ್ಯೆ	ಮೊತ್ತ
ಬಂಡೀಪುರ ಹುಲಿಧಾಮ	115	2,59,600	49	1,39,411	105	2,88,000	102	2,92,000	173	8,35,671	544	18,14,682
ಭದ್ರ ಹುಲಿಧಾಮ	2	5,000	5	13,500	3	8,000	6	18,000	6	46,000	22	90,500
ಬಿಳಿಗಿರಿ ರಂಗನಾಥ ಹುಲಿಧಾಮ	8	23,000	9	30,500	5	15,000	11	68,000	16	1,05,500	49	2,42,000
ಕಾವೇರಿ ವನ್ಯಜೀವಿಧಾಮ	0	0	0	0	1	3,000	6	31,000	68	4,38,000	75	4,72,000
ದಾಂಡೇಲಿ ಅಂಶಿ ಹುಲಿಧಾಮ	75	2,36,000	102	3,05,000	55	1,77,000	75	5,22,500	92	8,92,595	399	21,33,095
ಕುದುರೆಮುಖಿ ವನ್ಯಜೀವಿ ವಿಭಾಗ	12	41,433	16	44,050	5	15,000	15	46,000	6	50,500	54	1,96,983
ಮಲ್ಲೇ ಮಹದೇಶ್ವರ ವನ್ಯಜೀವಿಧಾಮ	8	29,000	2	9,000	0	0	0	0	0	0	10	38,000
ಮಡಿಕೇರಿ ವನ್ಯಜೀವಿ ವಿಭಾಗ	2	6,000	24	70,800	4	12,000	5	22,000	12	1,00,000	47	2,10,800
ನಾಗರಹೋಳೆ ಹುಲಿಧಾಮ	48	1,40,000	138	4,10,000	158	4,72,000	89	7,90,300	99	7,49,500	532	2561800
ಶರಾವತಿ ವನ್ಯಜೀವಿಧಾಮ	3	6,850	20	66,000	8	30,500	13	90,670	23	2,00,500	67	394520
ಒಟ್ಟು	273	7,46,883	365	10,88,261	344	10,20,500	322	18,80,470	495	34,18,266	1,799	8154380

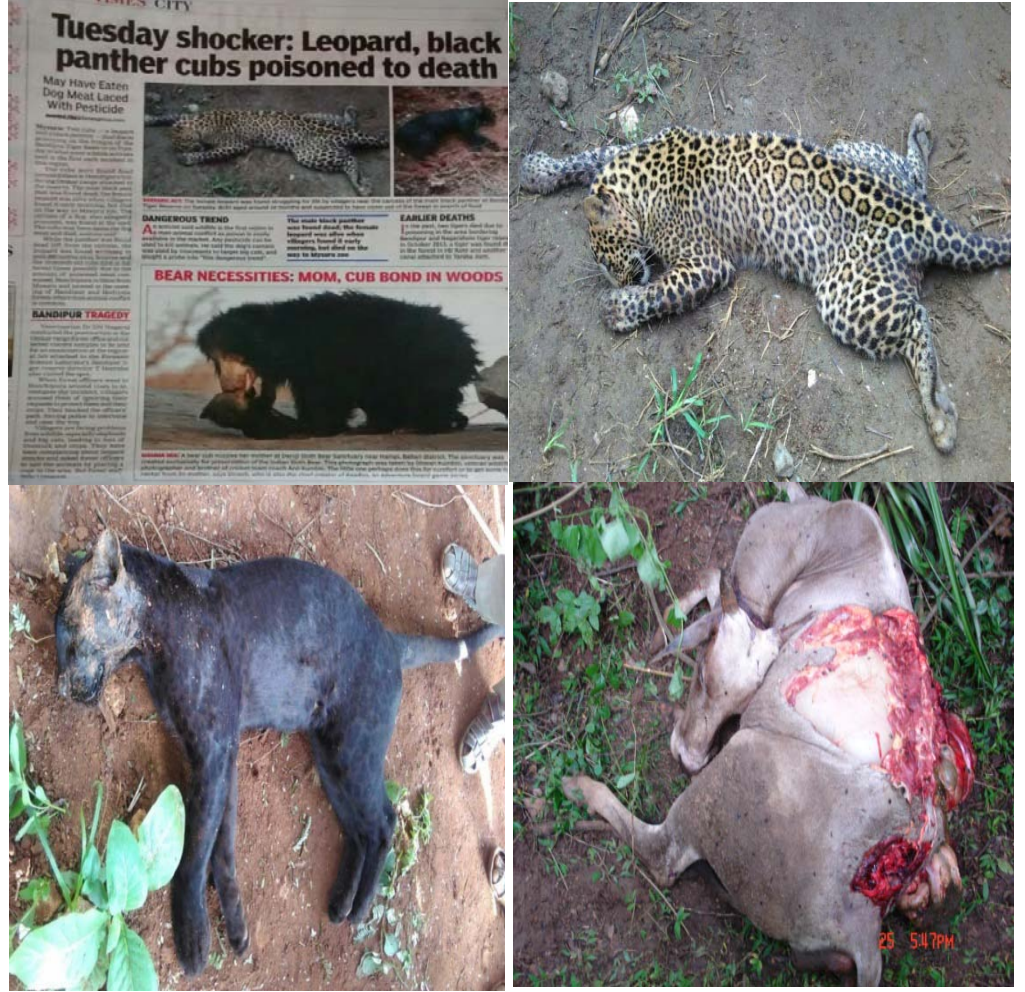
(ಆಧಾರ: ಇಲಾಖೆಯಿಂದ ಸಲ್ಲಿಸಲಾದ ವಿವರಗಳು)

ಮೇಲಿನ ಕೋಷ್ಟಕ 4.3ರಿಂದ ಕಾಣಬಹುದಾದಂತೆ, 2011-12ರಿಂದ 2015-16ರ ಅವಧಿಯಲ್ಲಿ 1,799 ಜಾನುವಾರು ನಾಶದ ಪ್ರಕರಣಗಳು ವರದಿಯಾಗಿದ್ದವು ಮತ್ತು ₹ 81.54 ಲಕ್ಷ ಪರಿಹಾರಧನ ಪಾವತಿಯಾಗಿತ್ತು. ಕುದುರೆಮುಖಿ ವನ್ಯಜೀವಿ ವಿಭಾಗ, ಭದ್ರ ವನ್ಯಜೀವಿಧಾಮ ಮತ್ತು ಮಲ್ಲೇ ಮಹದೇಶ್ವರ ವನ್ಯಜೀವಿಧಾಮವನ್ನು ಹೊರತುಪಡಿಸಿ, ಉಳಿದ ಸಂರಕ್ಷಿತ ಪ್ರದೇಶಗಳು 2011-12ರಿಂದ 2015-16ರ ಅವಧಿಯಲ್ಲಿ ಜಾನುವಾರು ನಾಶದಲ್ಲಿ ಏರಿಕೆಯ ಪ್ರವೃತ್ತಿಯನ್ನು ತೋರಿಸಿದ್ದವು.

4.1.5 ದೊಡ್ಡ ಮಾಂಸಾಹಾರಿ ಪ್ರಾಣಿಗಳಲ್ಲಿ ಏರಿಕೆಯ ಪ್ರಭಾವ

ಮೇಲಿನವುಗಳಲ್ಲದೇ, ಬಂಡೀಪುರ ಹುಲಿಧಾಮ ಮತ್ತು ನಾಗರಹೋಳೆ ಹುಲಿಧಾಮದಲ್ಲಿ ಹೆಚ್ಚುತ್ತಿರುವ ಮಾನವ-ಹುಲಿ/ಚಿರತೆ ಸಂಘರ್ಷಗಳು, ಈ ಪ್ರದೇಶಗಳಲ್ಲಿ ಅಪಾಯಕಾರಿ ಪರಿಸ್ಥಿತಿಯನ್ನು ಉಂಟುಮಾಡಿದೆ. 2015-16ರಲ್ಲಿ, ಹುಲಿಗಳಿಂದ ಉಂಟಾದ ಮಾನವ ಸಾವುಗಳ ಎರಡು ಪ್ರಕರಣಗಳಿದ್ದವು, ಇವುಗಳಲ್ಲಿ ಒಂದು ಹುಲಿಯನ್ನು ಗುಂಡಿಟ್ಟು ಕೊಂದರೆ (ಅದು ನರಭಕ್ಷಕನಾಗಿ ಮಾರ್ಪಾಡಾಗಿದ್ದರಿಂದ) ಇನ್ನೊಂದನ್ನು ಸೆರೆಹಿಡಿದು ಮೈಸೂರಿನ ಮೃಗಾಲಯದಲ್ಲಿ ಇಡಲಾಯಿತು. ಮುಂದುವರೆದು, ಸಂರಕ್ಷಿತ ಪ್ರದೇಶಗಳ ಸುತ್ತಮುತ್ತಲಿನ ಹಲವಾರು ಮಾನವ ವಸತಿ ಪ್ರದೇಶಗಳಿಂದ ಚಿರತೆಗಳನ್ನು ಸೆರೆಹಿಡಿದ ಮತ್ತು ಅವುಗಳನ್ನು ಮತ್ತೆ ಕಾಡಿಗೆ ಬಿಟ್ಟ ಹಲವಾರು ಪ್ರಕರಣಗಳು ಇಲಾಖೆಯಿಂದ ವರದಿಯಾಗಿದ್ದವು. ಅಂತಹ ಸಂದರ್ಭಗಳಲ್ಲಿ ಈ ಜಾನುವಾರುಗಳು ವನ್ಯಮೃಗಗಳಿಗೆ

ಬಲಿಯಾಗುತ್ತಿರುವಾಗ, ಗ್ರಾಮಸ್ಥರಲ್ಲಿ ಅಸಹಿಷ್ಣುತೆಯ ಭಾವನೆಯು ಬೆಳೆಯುತ್ತದೆ ಮತ್ತು ಉದಾರಧನ/ಪರಿಹಾರಧನ ಪಾವತಿಯಲ್ಲಿ ವಿಳಂಬವು ಅದನ್ನು ಇನ್ನೂ ಉಲ್ಬಣಗೊಳಿಸುತ್ತದೆ; ಇದು ಸಂರಕ್ಷಿತ ಪ್ರದೇಶದ ಸುತ್ತಮುತ್ತಲಿನಲ್ಲಿ ವಿಷಪ್ರಾಶನ, ಗುಂಡುಹೊಡೆಯುವಿಕೆ ಮತ್ತು ವಿದ್ಯುತ್ ಹಾಯಿಸುವಿಕೆ ಮೂಲಕ ವನ್ಯಮೃಗಗಳ ಪ್ರತೀಕಾರದ ಕೊಲೆಗಳಿಗೆ ಕಾರಣವಾಗುತ್ತದೆ (ಚಿತ್ರ 4.2 ಅ, ಆ ಮತ್ತು ಇ).

ಚಿತ್ರ 4.2 ಅ: ಪ್ರತೀಕಾರದ ಕೊಲೆಗಳ ವಾರ್ತಾಪತ್ರಿಕೆಗಳ ವರದಿ. ಆ ಮತ್ತು ಇ: ಬಂಡೀಪುರ ಹುಲಿಧಾಮದ ಅಂಚಿನಲ್ಲಿ ಎಳೆ ಚಿರತೆಗಳ ಪ್ರತೀಕಾರದ ಕೊಲೆಗಳು. ಈ: ನಾಗರಹೋಳೆ ಹುಲಿಧಾಮದಲ್ಲಿ ಚಿರತೆಯಿಂದ ಜಾನುವಾರು ನಾಶ. ಆಧಾರ ಚಿತ್ರ: ಕರ್ನಾಟಕ ಅರಣ್ಯ ಇಲಾಖೆ

ಭಾರತದಲ್ಲಿನ ಹುಲಿಗಳ ಸ್ಥಿತಿ, 2014ರ²¹ ವರದಿಯ ಪ್ರಕಾರ, ನಾಗರಹೋಳೆ ಹುಲಿಧಾಮ, ಬಂಡೀಪುರ ಹುಲಿಧಾಮ ಮತ್ತು ಬಿಳಿಗಿರಿ ರಂಗನಾಥ ದೇವಾಲಯ ಹುಲಿಧಾಮಗಳು, ಪ್ರತಿ 100 ಚ ಕಿಮೀ ಅರಣ್ಯಕ್ಕೆ ಸರಾಸರಿ 8.5ರಿಂದ 9.5 ಹುಲಿಗಳಿಗೆ ಪ್ರತಿಯಾಗಿ, ಪ್ರತಿ 100 ಚ ಕಿಮೀಗೆ ಅಂದಾಜು 10.28, 11.09 ಮತ್ತು 11.29 ಹುಲಿಗಳನ್ನು ಹೊಂದಿವೆ. ಈ ಸಂಖ್ಯೆಯಲ್ಲಿ ಉಲ್ಬಣವು ಹಲವು ಮುದಿ ಹುಲಿಗಳನ್ನು ಗಡಿ ಅಂಚಿನ ಪ್ರದೇಶಕ್ಕೆ ತಳ್ಳಿದ್ದರೆ, ಎಳೆಯ ಹುಲಿಗಳು ತಮ್ಮ ನೆಲೆಗಳ ಸ್ಥಾಪನೆಗಾಗಿ ಹೊಸ ಪ್ರದೇಶಗಳನ್ನು ಹುಡುಕುತ್ತಾ ಅಲೆದಾಡುತ್ತವೆ ಮತ್ತು ಕೊನೆಯಲ್ಲಿ ಮಾನವ ಸಂಪರ್ಕಕ್ಕೆ ಬರುತ್ತವೆ. ಎರಡೂ ಸನ್ನಿವೇಶಗಳ ಫಲಿತಾಂಶಗಳು ಸಂಘರ್ಷವಾಗಿದೆ. ಆದ್ದರಿಂದ, ಈ ಸಮಸ್ಯೆಗಳ ಪರಿಹಾರಕ್ಕಿರುವ ಏಕೈಕ ಮಾರ್ಗವೆಂದರೆ ಮಾನವ ಮೃತ್ಯು/ಪ್ರತೀಕಾರ ಕೊಲೆಗಳು ಆಗಾಗ್ಗೆ ಹೆಚ್ಚಾಗಿ ಸಂಭವಿಸುವ ಸಮಸ್ಯಾತ್ಮಕ ಪ್ರದೇಶಗಳನ್ನು ಗುರುತಿಸುವುದು ಮತ್ತು ಈ ಪ್ರದೇಶಗಳ ಮಾನವರನ್ನು ಪುನರ್ವಸತಿ/ಸ್ಥಳಾಂತರಿಸುವುದಾಗಿದೆ.

²¹ ಸ್ಟೇಟಸ್ ಆಫ್ ಟೈಗರ್ ಇನ್ ಇಂಡಿಯಾ 2014, ಕೆ ಉಲ್ಲಾಸ್ ಕಾರಂತ್, ಎನ್ ಸಾಂಬ ಕುಮಾರ್, ರವಿಶಂಕರ್ ಪರಮೇಶ್ವರನ್, ಅರ್ಜುನ್ ಶ್ರೀವತ್ಸ, ಸುಷ್ಮ ಶರ್ಮ, ವನ್ಯಜೀವಿ ಸಂರಕ್ಷಣಾ ಸೊಸೈಟಿ-ಭಾರತ ಮತ್ತು ವನ್ಯಜೀವಿ ಅಧ್ಯಯನ ಕೇಂದ್ರ

ಮಾನವ-ವನ್ಯಮೃಗ ಸಂಘರ್ಷ ಮತ್ತು ಅದರ ತೀವ್ರತೆಗೆ ಗಂಭೀರತೆ ನೀಡುವುದಾದರೆ, ಅಂತಹ ಸಂಘರ್ಷವನ್ನು ತಡೆಯುವ ಮತ್ತು ತಗ್ಗಿಸುವ ನಿಟ್ಟಿನಲ್ಲಿ ನಿರಂತರ ಕಾರ್ಯಕ್ರಮಗಳಿರಬೇಕು. ಒಟ್ಟಿನಲ್ಲಿ 2011-12ರಿಂದ 2015-16ರವರೆಗೆ ಇಲಾಖೆಯು, ಉಪಶಮನ ಕ್ರಮಗಳಿಗೆ ₹ 74.68 ಕೋಟಿಯಷ್ಟನ್ನು ಮತ್ತು ಪರಿಹಾರದ ಕಡೆಗೆ ₹ 11.38 ಕೋಟಿಯಷ್ಟನ್ನು ಅಲ್ಲ ಯಶಸ್ವಿಗೋಸ್ಕರ ಖರ್ಚು ಮಾಡಿದೆ. ನಿರ್ಗಮನ ಸಭೆಯಲ್ಲಿ ಸರ್ಕಾರವು, ಸ್ಥಳೀಯ ಜನರನ್ನು ಆನೆ ನಿರೋಧಕ ಕಂದಕಗಳ ಮತ್ತು ಸೌರಬೇಲಿಗಳ ನಿರ್ವಹಣೆಯಲ್ಲಿ ಸೇರಿಸಿಕೊಳ್ಳಲಾಗುವುದು ಎಂದು ಹೇಳಿತು, ಆದರೆ ಅದು ಇಂತಹ ಕ್ರಮಗಳ ಪರಿಣಾಮಕಾರಿತ್ವವನ್ನು ಹೇಗೆ ಸುಧಾರಿಸಬಹುದೆನ್ನುವುದು ಲೆಕ್ಕಪರಿಶೋಧನೆಗೆ ಸ್ಪಷ್ಟವಾಗಲಿಲ್ಲ.

ಇಂತಹ ಸ್ಥಿತಿಯಲ್ಲಿ, ಹುಲಿಗಳು ಮತ್ತು ಆನೆಗಳೆರಡಕ್ಕೂ ಅವುಗಳ ಉಳಿವಿಗಾಗಿ ಹೆಚ್ಚಿನ ಆವಾಸದ ವಲಯಗಳ ಅಗತ್ಯವಿರುವುದರಿಂದ, ಒಂದು ದೀರ್ಘಾವಧಿಯ ಪರಿಹಾರವು ಏಕಮಾತ್ರ ದಾರಿಯಾಗಿದೆ. ವನ್ಯಜೀವಿಗಳ ಸುಲಭ ಸಂಚಾರಕ್ಕಾಗಿ ಅರಣ್ಯಗಳನ್ನು ಮತ್ತು ವಿಘಟಿತವಾಗಿರುವ ಪ್ರದೇಶಗಳನ್ನು ಜೋಡಿಸುವ ಸೂಕ್ತ ಪಥಗಳ ಸ್ಥಾಪನೆಯ ಅಗತ್ಯವಿದೆ; ಇದು ಮಾನವ ವನ್ಯಜೀವಿ ಸಂಘರ್ಷವನ್ನು ಕಡಿಮೆಮಾಡಬಲ್ಲದು ಮತ್ತು ರಕ್ತ ವಿನಿಮಯದ ರೂಪದಲ್ಲಿ ಒಂದು ಸಂಕುಲದ ವಂಶವಾಹಿ ಸಂಗ್ರಹದ²² ಸುಧಾರಣೆಯಲ್ಲಿ ಪ್ರಮುಖ ಪಾತ್ರವನ್ನು ನಿರ್ವಹಿಸಬಲ್ಲದು.

ಶಿಫಾರಸು 1: ಅರಣ್ಯ ಇಲಾಖೆಯು ವನ್ಯಜೀವಿ ಸಂಚಾರದ ನವೀಕರಿಸಿದ ದತ್ತಾಂಶವನ್ನು ನಿರ್ವಹಿಸುವ ಅವಶ್ಯಕತೆಯಿದೆ. ಸಂರಕ್ಷಿತ ಪ್ರದೇಶದ ಸುತ್ತಲೂ ರೈತರು ಆರ್ಥಿಕತರ ಬೆಳೆ ಬೆಳೆಯುವುದಕ್ಕೆ ಪ್ರೋತ್ಸಾಹಿಸಬೇಕು ಮತ್ತು ಬೆಳೆ ವಿಮೆ ತೆಗೆದುಕೊಳ್ಳಬಹುದು. ಮಾನವ ವನ್ಯಜೀವಿ ಸಂಘರ್ಷವನ್ನು ಕಡಿಮೆ ಮಾಡಲು, ಆನೆ ನಿರೋಧಕ ಕಂದಕಗಳ, ಸೌರಬೇಲಿಗಳ ಮತ್ತು ವಿಶೇಷ ರಚನೆಗಳ ನಿರ್ವಹಣೆಯನ್ನು ಖಚಿತಪಡಿಸಿಕೊಳ್ಳಬಹುದು.

4.2 ವನ್ಯಜೀವಿ ಪಥಗಳು ಮತ್ತು ಸಂರಕ್ಷಿತ ಪ್ರದೇಶಗಳ ವಿಸ್ತರಣೆ

ವನ್ಯಜೀವಿ (ರಕ್ಷಣೆ) ಕಾಯಿದೆ, 1972ರಡಿ, ಜೀವಪರಿಸರ, ಜೀವಸಂಕುಲ, ಸಸ್ಯಸಂಕುಲ, ಭೌತ-ಆಕೃತಿ ವಿಜ್ಞಾನ, ಪ್ರಾಕೃತಿಕ ಅಥವಾ ಪ್ರಾಣಿ ವಿಜ್ಞಾನದ ಮಹತ್ವವಿರುವ ಯಾವುದೇ ಪ್ರದೇಶವನ್ನು, ವನ್ಯಜೀವಿ ಅಥವಾ ಅದರ ಪರಿಸರದ ರಕ್ಷಣೆ, ಪುನರುತ್ಪತ್ತಿ ಅಥವಾ ಅಭಿವೃದ್ಧಿಗಾಗಿ ರಾಷ್ಟ್ರೀಯ ಉದ್ಯಾನವನ, ವನ್ಯಜೀವಿಧಾಮ, ಸಂರಕ್ಷಣಾ ಮೀಸಲು ಪ್ರದೇಶ ಅಥವಾ ಸಮುದಾಯ ಮೀಸಲು ಪ್ರದೇಶವೆಂದು ಘೋಷಿಸಬಹುದಾಗಿದೆ. ರಾಷ್ಟ್ರೀಯ ಉದ್ಯಾನವನಗಳು ಮತ್ತು ವನ್ಯಜೀವಿಧಾಮಗಳು ರಾಜ್ಯದ ವಿವಿಧ ಭಾಗಗಳಲ್ಲಿ ಹರಡಿವೆ. ಒಂದು ದೊಡ್ಡದಾದ ಅಥವಾ ಹಲವಾರು ಚಿಕ್ಕ ಸಂರಕ್ಷಿತ ಪ್ರದೇಶಗಳ ನಡುವೆ, ಸಂರಕ್ಷಣೆಯ ದೃಷ್ಟಿಯಿಂದ ಹಲವಾರು ಚಿಕ್ಕ ಮಾದರಿಗಳು ಒಂದು ದೊಡ್ಡ ಸಂರಕ್ಷಿತ ಪ್ರದೇಶದ ಮೇಲೆ ಗೆಲುವು ಸಾಧಿಸಿವೆ ಮತ್ತು ಮಾನವ ಸಂಖ್ಯೆಯು ಅತಿಯಾಗಿದ್ದಾಗ ಇದೊಂದು ಪ್ರಾಯೋಗಿಕ ಮಾದರಿಯಾಗಿದೆ. ಹಲವಾರು ಸಣ್ಣ ಮಾದರಿಗಳು ಪರಿಣಾಮಕಾರಿಯಾಗಿರಲು, ವಂಶವಾಹಿಗಳ ಹರಿವನ್ನು ಅನುಕೂಲಿಸಲು ಪ್ರಾಣಿಗಳ ಸಂಚಾರಕ್ಕಾಗಿ ಮಾರ್ಗಗಳನ್ನು ಒದಗಿಸುವ ಮೂಲಕ ಅಂತಹ ಸಂರಕ್ಷಿತ ಪ್ರದೇಶಗಳನ್ನು ಜೋಡಿಸುವುದು ಅತ್ಯಂತ ಮುಖ್ಯವಾಗಿದೆ. ಎರಡು ಆವಾಸಸ್ಥಳಗಳ ನಡುವಿನ ಜೈವಿಕ ಬದಲಾವಣೆ (ಎಕೋಟೋನ್)²³ ಮತ್ತು ಜೀವಪರಿಸರ ಪ್ರವಣತೆಗಳನ್ನು (ಎಕೋಲಾಜಿಕಲ್ ಗ್ರೇಡಿಯಂಟ್)²⁴ ಪ್ರತಿನಿಧಿಸುವ ವಾಸಸ್ಥಳಗಳ ಭಾಗಗಳನ್ನು ಪರಿಣಾಮಕಾರಿಯಾಗಿ ಸಂರಕ್ಷಿಸಬೇಕು²⁵.

²² ಉತ್ತಮ ತಳಿ ವೈವಿಧ್ಯತೆ, ಜೀವಶಾಸ್ತ್ರೀಯ ಸಾಮರ್ಥ್ಯ ಮತ್ತು ಉಳಿವಿನ ಹೆಚ್ಚಿದ ಅವಕಾಶವನ್ನು ಸೂಚಿಸುತ್ತದೆ
²³ ಎರಡು ಜೈವಿಕ ಸಮುದಾಯಗಳ ನಡುವಿನ ಪರಿವರ್ತನೆಯ ವಲಯ, ಇವು ಎರಡು ವಲಯಗಳಿಗಿಂತ ಹುಲುಸಾದ ತಳಿಗಳಿಂದಿರುವುದು (ಆಕ್ಸ್‌ಫೋರ್ಟ್ ಅರ್ಥಕೋಶ)
²⁴ ಸ್ಥಳ ಅಥವಾ ಕಾಲದ ಮೂಲಕ ಅಜೈವಿಕ ಅಂಶಗಳಲ್ಲಿ ಕ್ರಮೇಣ ಬದಲಾವಣೆ
²⁵ ನ್ಯಾಶನಲ್ ಫಾರೆಸ್ಟ್ ಕಮಿಷನ್, 2006ರ ವರದಿ

4.2.1 ವನ್ಯಜೀವಿ ಪಥಗಳ ಪುನಃಸ್ಥಾಪನೆ

ವನ್ಯಜೀವಿ ಪಥವು ಸ್ಥಳೀಯ ಸಸ್ಯವರ್ಗವನ್ನೊಳಗೊಂಡ ಭೂಮಿಯ ಒಂದು ಕಿರಿದಾದ ಪಟ್ಟಿಯಾಗಿದ್ದು ಸಮಾನವಾದ ಆವಾಸಸ್ಥಳಗಳ ಎರಡು ಅಥವಾ ಅಧಿಕ ದೊಡ್ಡ ಪ್ರದೇಶಗಳನ್ನು ಅಥವಾ ಅರಣ್ಯದ ತುಣುಕುಗಳನ್ನು ಸಂಪರ್ಕಿಸುತ್ತದೆ ಮತ್ತು ಸಸ್ಯ ಹಾಗೂ ಪ್ರಾಣಿ ಸಮುದಾಯಗಳ ವಲಸೆ, ವಸಾಹತೀಕರಣ ಮತ್ತು ಸಂತಾನೋತ್ಪತ್ತಿ ಸೇರಿದಂತೆ ಜೀವಪರಿಸರ ಪ್ರಕ್ರಿಯೆಯ ನಿರ್ವಹಣೆಗೆ ನಿರ್ಣಾಯಕವಾಗಿ, ಬದುಕುಳಿಯುವಿಕೆಯ ಅವಕಾಶಗಳನ್ನು ಹೆಚ್ಚಿಸುತ್ತದೆ.

ಭೂದೃಶ್ಯದ ಉದ್ದಗಲಕ್ಕೆ ಜೀವ ವೈವಿಧ್ಯತೆಯ ನಿರಂತರವಾದ ಅವನತಿಗೆ, ಆವಾಸಸ್ಥಳದ ನಾಶ ಮತ್ತು ಭಿದ್ರೀಕರಣ ಇವೆರಡೂ ಪ್ರಮುಖವಾಗಿ ನೆರವಾಗಿವೆ. ಮಾನವನ ತ್ವರಿತ ಅಭಿವೃದ್ಧಿಯ ಕಾರಣದಿಂದ ಅರಣ್ಯಗಳ ಭಿದ್ರೀಕರಣ ಮತ್ತು ಅರಣ್ಯಗಳ ತುಣುಕುಗಳನ್ನು ಸಂಪರ್ಕಿಸುವ ಪಥಗಳ ಅತಿಕ್ರಮಣದ ಫಲವಾಗಿ ಹಲವಾರು ಸಸ್ಯ ಮತ್ತು ಪ್ರಾಣಿ ಪ್ರಭೇದಗಳು ಪ್ರತ್ಯೇಕಿಸಲ್ಪಟ್ಟಿವೆ ಇವು ಆನೆ, ಹುಲಿಗಳಂತಹ ದೊಡ್ಡ ಸಸ್ತನಿಗಳ ಸಂಚಾರವನ್ನು ಸಹ ಭಾದಿಸಿದೆ.

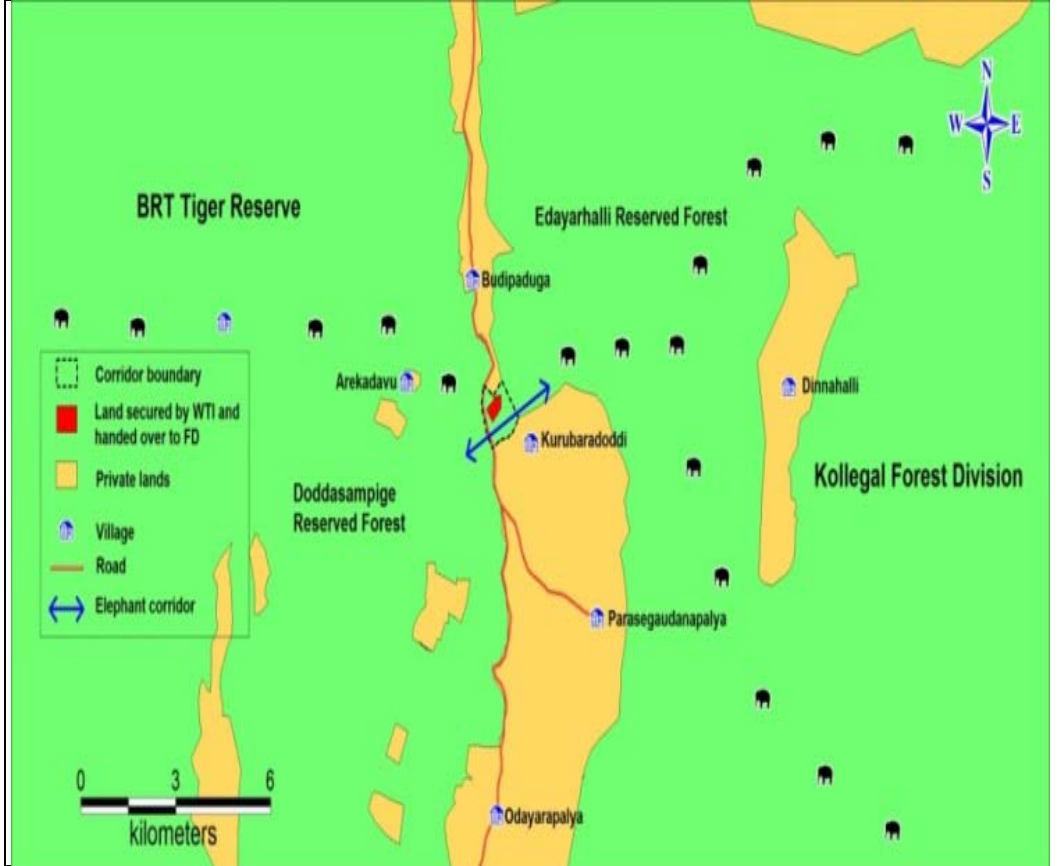
ಭಾರತ ವನ್ಯಜೀವಿ ವಿಶ್ವಸ್ಥ ಮಂಡಳಿಯು ಹೊರತಂದಿರುವ “ದಿ ರೈಟ್ ಆಫ್ ಪ್ರಾಸೇಜ್” (2005) ವರದಿಯಲ್ಲಿ, ಆನೆಗಳ ಸಂರಕ್ಷಣೆಗಾಗಿ ಒಟ್ಟು 88 ವನ್ಯಜೀವಿ (ಆನೆ) ಪಥಗಳು ಗುರುತಿಸಲ್ಪಟ್ಟಿವೆ. ದಕ್ಷಿಣ ಭಾರತದ ಪಥಗಳಿಗೆ ಸಂಬಂಧಿಸಿದಂತೆ 20 ಪಥಗಳನ್ನು ಗುರುತಿಸಿದ್ದು, ಅವುಗಳಲ್ಲಿ ಏಳು ಕರ್ನಾಟಕದಲ್ಲಿವೆ. ಇದನ್ನು ಪರಿಸರ ಮತ್ತು ಅರಣ್ಯ ಮಂತ್ರಾಲಯದ ಅರಣ್ಯ ಕ್ರಿಯಾಪಡೆ ಸಮಿತಿಯು ಹೊರತಂದಿರುವ ವರದಿ “ಗಜ”ದಲ್ಲಿ (2010) ಮತ್ತು ಭಾರತ ವನ್ಯಜೀವಿ ವಿಶ್ವಸ್ಥ ಮಂಡಳಿಯಿಂದ ಹೊರತರಲಾಗಿರುವ “ಪಶ್ಚಿಮ ಘಟ್ಟಗಳ ದಕ್ಷಿಣಭಾಗದಲ್ಲಿ ಆಯ್ದು ಆನೆ ಪಥಗಳ ಭದ್ರತೆಯ ಸಂರಕ್ಷಣಾ ಯೋಜನೆ”ಯಲ್ಲಿ (2011) ಪುನರುಚ್ಚರಿಸಲಾಗಿದೆ.

ಕರ್ನಾಟಕದಲ್ಲಿ ಗುರುತಿಸಲಾಗಿರುವ ಏಳು ಪಥಗಳಲ್ಲಿ ಐದು, ಪಶ್ಚಿಮ ಘಟ್ಟ-ನೀಲಗಿರಿ ಜೈವಿಕವಲಯ ಪ್ರದೇಶದಲ್ಲಿ ಅಂದರೆ, ಕಣಿಯಾಣಪುರ-ಮೋಯಾರ್ (ಬಂಡೀಪುರ ಹುಲಿಧಾಮ), ಚಾಮರಾಜನಗರ-ತಲಮಲೈ (ತಲವಾಡಿ-ಮುದ್ದಹಳ್ಳಿ, ಬಿಳಿಗಿರಿ ರಂಗನಾಥ ದೇವಾಲಯ ಹುಲಿಧಾಮ), ಚಾಮರಾಜನಗರ-ತಲಮಲೈ, ಪುಂಜೂರು (ಪುಂಜೂರು-ಕೋಳಿಪಾಳ್ಯ, ಬಿಳಿಗಿರಿ ರಂಗನಾಥ ದೇವಾಲಯ ಹುಲಿಧಾಮ), ಎಡಯರಹಳ್ಳಿ-ದೊಡ್ಡಸಂಪಿಗೆ (ಮಲೈ ಮಹದೇಶ್ವರ ವನ್ಯಜೀವಿಧಾಮ) ಮತ್ತು ಬ್ರಹ್ಮಗಿರಿ-ತಿರುನೆಲ್ಲಿಗಳಲ್ಲಿ (ಮಡಿಕೇರಿ ವನ್ಯಜೀವಿ ವಿಭಾಗ) ಇದ್ದು, ನಮ್ಮ ಪ್ರಧಾನ ಕಾಳಜಿ ಮತ್ತು ಅಧ್ಯಯನ ಕ್ಷೇತ್ರವಾಗಿವೆ. ಇವುಗಳಲ್ಲಿ ಮೂರು ಜೀವಪರಿಸರದ ಉನ್ನತ ಆದ್ಯತೆಯಾಗಿ ಮತ್ತು ಸಂರಕ್ಷಣಾ ಕಾರ್ಯಸಾಧ್ಯತೆಯುಳ್ಳ ಪಥಗಳೆಂದು ಪರಿಗಣಿಸಲ್ಪಟ್ಟಿದ್ದರೆ, ಎರಡು ಜೀವಪರಿಸರದ ಮಧ್ಯಮ ಆದ್ಯತೆಯಾಗಿ ಸಂರಕ್ಷಣಾ ಕಾರ್ಯಸಾಧ್ಯತೆಯುಳ್ಳ ಪಥಗಳೆಂದು ಗುರುತಿಸಲ್ಪಟ್ಟಿವೆ. ಈ ಪಥಗಳ ಸ್ಥಿತಿ, ಜೀವಪರಿಸರದ ಆದ್ಯತೆ ಮತ್ತು ಸಂರಕ್ಷಣಾ ಕಾರ್ಯಸಾಧ್ಯತೆಯನ್ನು ಕೆಳಗಿನ ಚಿತ್ರ 4.3ರಲ್ಲಿ ಹೊರತರಲಾಗಿದೆ:

ಚಿತ್ರ 4.3: ಮಾರ್ಗಗಳ ಜೀವಪರಿಸ್ಥಿತಿ ಪ್ರಾಮುಖ್ಯತೆ ಮತ್ತು ಸ್ಥಿತಿ

<p>1. ಬ್ರಹ್ಮಗಿರಿ-ತಿರುನೆಲ್ಲಿ (ಮಡಿಕೇರಿ ವನ್ಯಜೀವಿ ವಿಭಾಗ)</p>	<p>2. ಕಣಿಯಾಣಪುರ-ಮೋಯಾರ್ (ಬಂಡೀಪುರ ಹುಲಿಭಾಗ)</p>
<p>ಸ್ಥಿತಿ: ಪಥವು ಹಲವಾರು ಟೀ ತೋಟಗಳು ಮತ್ತು ನೆಡುತೋಪುಗಳ ನಡುವೆ ಹಾದು ಹೋಗುತ್ತದೆ. ಜೀವಪರಿಸರದ ಆದ್ಯತೆ-ಮಧ್ಯಮ ಸಂರಕ್ಷಣಾ ಕಾರ್ಯಸಾಧ್ಯತೆ-ಮಧ್ಯಮ</p>	<p>ಸ್ಥಿತಿ: ಈಗಾಗಲೇ 0.4 ಕಿಮೀ ಅಗಲದ 1 ಕಿಮೀ ಉದ್ದದ ಪಥದ ಅಸ್ತಿತ್ವವಿದೆ, ಆದರೆ ಅಗಲೀಕರಣದ ರೂಪದಲ್ಲಿ ಸದೃಢೀಕರಿಸುವ ಅಗತ್ಯವಿದೆ ಜೀವಪರಿಸರದ ಆದ್ಯತೆ-ಉನ್ನತ ಸಂರಕ್ಷಣಾ ಕಾರ್ಯಸಾಧ್ಯತೆ-ಉನ್ನತ</p>
<p>3. ಚಾಮರಾಜನಗರ-ತಲಮಲೈ (ಬಿಳಿಗಿರಿ ರಂಗನಾಥ ದೇವಾಲಯ ಹುಲಿಭಾಗ)</p>	<p>4. ಚಾಮರಾಜನಗರ-ತಲಮಲೈ, ಪುಂಜೂರು</p>
<p>ಸ್ಥಿತಿ: ಅಸ್ತಿತ್ವದಲ್ಲಿರುವ 1 ಕಿಮೀ ಅಗಲ ಮತ್ತು 1.5 ಕಿಮೀ ಉದ್ದದ ಮಾರ್ಗವಾಗಿದ್ದು ಸದೃಢೀಕರಣದ ಅಗತ್ಯವಿದೆ. ಜೀವಪರಿಸರದ ಆದ್ಯತೆ- ಉನ್ನತ ಸಂರಕ್ಷಣಾ ಕಾರ್ಯಸಾಧ್ಯತೆ-ಮಧ್ಯಮ</p>	<p>ಸ್ಥಿತಿ: 1.5 ಕಿಮೀ ಅಗಲ ಮತ್ತು 1 ಕಿಮೀ ಉದ್ದದ ಅಳತೆಯ ಅಸ್ತಿತ್ವದಲ್ಲಿರುವ ಮಾರ್ಗವಾಗಿದ್ದು ಸದೃಢೀಕರಣದ ಅಗತ್ಯವಿದೆ. ಜೀವಪರಿಸರದ ಆದ್ಯತೆ-ಮಧ್ಯಮ ಸಂರಕ್ಷಣಾ ಕಾರ್ಯಸಾಧ್ಯತೆ-ಮಧ್ಯಮ</p>

5. ಎಡಯರಹಳ್ಳಿ-ದೊಡ್ಡಸಂಪಿಗೆ (ಮಲೈಮಹದೇಶ್ವರ ವನ್ಯಜೀವಿಧಾಮ)

ಸ್ಥಿತಿ: ಅಸ್ತಿತ್ವದಲ್ಲಿರುವ 0.5 ಕಿಮೀ ಉದ್ದ 2 ಕಿಮೀ ಅಗಲದ ಮಾರ್ಗವಾಗಿದ್ದ ಸದ್ಯಥೀಕರಣದ ಅಗತ್ಯವಿದೆ.
ಜೀವಪರಿಸರದ ಆದ್ಯತೆ- ಉನ್ನತ
ಸಂರಕ್ಷಣಾ ಕಾರ್ಯಸಾಧ್ಯತೆ- ಉನ್ನತ
ಸಚಿತ್ರ ವಿವರಣೆ ಆಧಾರ: ಕರ್ನಾಟಕ ಅರಣ್ಯ ಇಲಾಖೆ

ಪಥಗಳಿಗೆ ಸಂಬಂಧಿಸಿದಂತೆ ಪ್ರಸ್ತುತ ಸ್ಥಿತಿಯನ್ನು ಕೆಳಗೆ ನೀಡಲಾಗಿದೆ:

- ❖ ಈ ಎಲ್ಲ ಪಥಗಳಲ್ಲಿರುವ ಸಾಮಾನ್ಯ ಬೆದರಿಕೆಯೆಂದರೆ ಕೃಷಿ ಕ್ಷೇತ್ರಗಳ ಜೊತೆಗೆ ಗ್ರಾಮಗಳ ಇರುವಿಕೆ ಮತ್ತು ಸಂರಕ್ಷಿತ ಪ್ರದೇಶಗಳಲ್ಲಿ ಜಾನುವಾರುಗಳ ಮೇಯಿಸುವಿಕೆ.
- ❖ ಮಡಿಕೇರಿ ವನ್ಯಜೀವಿ ವಿಭಾಗದಲ್ಲಿನ ಶ್ರೀಮಂಗಲ ವಲಯದ ಬ್ರಹ್ಮಗಿರಿ-ತಿರುನೆಲ್ಲಿ ಪಥವು ಹೆಚ್ಚಿನ ಆನೆಗಳ ಸಂಚಾರದೊಂದಿಗೆ ಒಂದು ಪ್ರಮುಖ ಪಥವಾಗಿದೆ. ಈ ವಲಯದಲ್ಲಿ ಎರಡು ಮಾನವ ಮೃತ್ಯು, 2,990 ಬೆಳೆನಾಶ, 38 ಆಸ್ತಿನಾಶ ಪ್ರಕರಣಗಳನ್ನೊಳಗೊಂಡಂತೆ 2011-12ರಿಂದ 2015-16ರ ಅವಧಿಯಲ್ಲಿ ಒಟ್ಟು 3,047 ಸಂಘರ್ಷ ಪ್ರಕರಣಗಳು ದಾಖಲಾಗಿದ್ದು, ಒಟ್ಟು ₹ 1.04 ಕೋಟಿ ಪರಿಹಾರವನ್ನು ಪಾವತಿಸಲಾಗಿದೆ. ಈ ಪಥದ ಪುನರುಜ್ಜೀವನಕ್ಕಾಗಿ ಖಾಸಗಿ ಜಮೀನನ್ನು ಸ್ವಾಧೀನಪಡಿಸಿಕೊಳ್ಳುವ ಪ್ರಕ್ರಿಯೆಗಳು 2008 ಮತ್ತು 2012ರಲ್ಲಿ ಪ್ರಾರಂಭವಾದರೂ, ಇದುವರೆಗೆ ಯಾವುದೇ ಪ್ರಗತಿಯನ್ನು ಸಾಧಿಸಿಲ್ಲ.
- ❖ ಕಣಿಯಾಣಪುರ ಪಥವು ಬಂಡೀಪುರ ಹುಲಿಧಾಮದ ಕುಂದುಕೆರೆ ವಲಯದ ಸಮೀಪದಲ್ಲಿದೆ. ಜೀವಪರಿಸರದ ಉನ್ನತ ಆದ್ಯತೆ ಮತ್ತು ಸಂರಕ್ಷಣಾ ಕಾರ್ಯಸಾಧ್ಯತೆಯುಳ್ಳ ಈ ಪಥವು ಹಲವಾರು ಆನೆಹಿಂಡುಗಳಿಂದ ಮತ್ತು ಕಾಡುಕೋಣಗಳಿಂದ ನಿರಂತರವಾಗಿ ಬಳಸಲ್ಪಡುತ್ತಿರುವುದರಿಂದ ಆದ್ಯತೆಯ ಮೇಲೆ ಪುನರುಜ್ಜೀವನಗೊಳ್ಳಬೇಕಿದೆ. ಗ್ರಾಮಸ್ಥರು ಸ್ವಯಿಚ್ಛೆಯಿಂದ ತಮ್ಮ ಜಮೀನನ್ನು ಪರಿಹಾರದ ಅಡಿಯಲ್ಲಿ ಬಿಟ್ಟುಕೊಡಲು ಸಿದ್ಧರಾಗಿದ್ದರೂ ಮತ್ತು ಭೂಸ್ವಾಧೀನ ಪ್ರಕ್ರಿಯೆಗಳು 2013ರಲ್ಲಿಯೇ ಪ್ರಾರಂಭವಾಗಿದ್ದರೂ ಸಹ, ಇದುವರೆಗೂ ಯಾವುದೇ ಕಾರ್ಯಪ್ರಗತಿಯನ್ನು ಸಾಧಿಸಿರುವುದಿಲ್ಲ.

- ❖ ಬಿಳಿಗಿರಿ ರಂಗನಾಥ ದೇವಾಲಯ ಹುಲಿಧಾಮದ ಪುಂಜೂರುನಲ್ಲಿನ ಚಾಮರಾಜನಗರ-ತಲಮಲೈ ಪಥದ ಸಂಬಂಧದಲ್ಲಿ, 1990ರ ಅವಧಿಯಲ್ಲಿ, ಬಿಳಿಗಿರಿ ರಂಗನಾಥಸ್ವಾಮಿ ಬೆಟ್ಟಗಳಿಂದ ಈ ಪಥಕ್ಕೆ ಬುಡಕಟ್ಟು ಜನರನ್ನು ಅವೈಜ್ಞಾನಿಕವಾಗಿ ಪುನರ್ವಸತಿಗೊಳಿಸಲಾಗಿತ್ತು. ಇದು ಜೀವಪರಿಸರದ ಉನ್ನತ ಆದ್ಯತಾ ಪಥವಾಗಿರುವುದರಿಂದ, ಪಥವನ್ನು ಭದ್ರಗೊಳಿಸುವುದಕ್ಕಾಗಿ ಈ ನೆಲೆಗಳನ್ನು ಹೊಸ ಜಾಗಗಳಿಗೆ ಪುನಃ ಸ್ಥಳಾಂತರಿಸಬೇಕಾಗಿದೆ. ಆದಾಗ್ಯೂ, ಹುಲಿ ಸಂರಕ್ಷಣಾ ಯೋಜನೆಯಿಂದ ಕಂಡುಬಂದಂತೆ, ಈ ವಿಷಯದಲ್ಲಿ ಯಾವುದೇ ಕ್ರಮವು ಆರಂಭವಾಗಿಲ್ಲ.
- ❖ ಬಿಳಿಗಿರಿ ರಂಗನಾಥ ದೇವಾಲಯ ಹುಲಿಧಾಮದಲ್ಲಿ ವನ್ಯಜೀವಿಗಳ ಸಂಚಾರಕ್ಕಾಗಿ ಮಾರ್ಗವನ್ನು ಭದ್ರಗೊಳಿಸುವ ನಿಟ್ಟಿನಲ್ಲಿ ಪ್ರಥಮ ಹೆಜ್ಜೆಯಾಗಿ, ಎಡೆಯನಹಳ್ಳಿ ಪಥಕ್ಕೆ ಹೊಂದಿಕೊಂಡಿದ್ದ 25.37 ಎಕರೆ ಖಾಸಗಿ ಜಮೀನನ್ನು ಸ್ಥಳೀಯ ರೈತರಿಂದ, ಒಂದು ಸರ್ಕಾರೇತರ ಸಂಸ್ಥೆಯಾದ ನವದೆಹಲಿಯ ಭಾರತೀಯ ವನ್ಯಜೀವಿ ವಿಶ್ವಸ್ಥ ಮಂಡಳಿಯು, ಪಥದ ಅಗಲೀಕರಣಕ್ಕಾಗಿ ಖರೀದಿಸಿತು. ಭಾರತದಲ್ಲಿ ಪಥ ಸಂರಕ್ಷಣೆ ಹಾದಿಯಲ್ಲಿ ಇದೊಂದು ಪ್ರಪ್ರಥಮ ಪ್ರಯತ್ನವಾಗಿತ್ತು. ಈ ಜಮೀನನ್ನು ಖರೀದಿಸಿ 24 ಡಿಸೆಂಬರ್ 2009ರಂದು ಇಲಾಖೆಗೆ ದಾನವಾಗಿ ನೀಡಿದ್ದರೂ ಸಹ, ಇದನ್ನು ಸಂರಕ್ಷಿತ ಪ್ರದೇಶದಡಿ ಅರಣ್ಯವೆಂದು ಅಧಿಸೂಚಿಸಲು ಇಲಾಖೆಯು ಇದುವರೆಗೂ (ಫೆಬ್ರವರಿ 2017) ವಿಫಲವಾಗಿದೆ.

ಪಥಗಳ ಪುನರುಜ್ಜೀವನ/ಸದೃಢೀಕರಣಕ್ಕಾಗಿ ಖಾಸಗಿ/ಕೃಷಿ ಭೂಮಿಗಳ ಸ್ವಾಧೀನತೆಯು ಅಗತ್ಯವಾಗಿರುವುದರಿಂದ, ಬೇಕಾಗಿರುವ ಜಮೀನಿನ ಪ್ರಮಾಣವನ್ನು ನಿರ್ಧರಿಸಬೇಕೆಂದು ಮತ್ತು ಅದನ್ನು ಸ್ವಾಧೀನ ಪಡಿಸಿಕೊಳ್ಳಲು ಕ್ರಿಯಾಯೋಜನೆಯನ್ನು ಆರಂಭಿಸಬೇಕೆಂದು. ಆದಾಗ್ಯೂ, ಈ ಎಲ್ಲ ಪಥಗಳೂ 2005ರ ಮುನ್ನವೇ ಗುರುತಿಸಲ್ಪಟ್ಟಿದ್ದರೂ ಮತ್ತು ಪ್ರಾಣಿಗಳ ಅದರಲ್ಲೂ ವಿಶೇಷವಾಗಿ ಆನೆಗಳ ಮುಕ್ತ ಸಂಚಾರಕ್ಕಾಗಿ ಮಹತ್ವಪೂರ್ಣವಾಗಿದ್ದರೂ, ಅವುಗಳನ್ನು ಪುನರುಜ್ಜೀವನಗೊಳಿಸಲು ಅಗತ್ಯವಿರುವ ಭೂಮಿಯ ವ್ಯಾಪ್ತಿಯ ನಿರ್ಧಾರಣೆಯಾಗಿಲ್ಲ. ಜೊತೆಗೆ, ಚಾಲ್ತಿಯಲ್ಲಿರುವ ಸಂಬಂಧಿತ ನಿರ್ವಹಣಾ ಯೋಜನೆ/ಹುಲಿ ಸಂರಕ್ಷಣಾ ಯೋಜನೆಗಳು ಈ ಪಥಗಳನ್ನು ಪಡೆಯುವ ಬಗ್ಗೆ ಯಾವುದೇ ಕ್ರಿಯಾ ಯೋಜನೆಯನ್ನು ಒಳಗೊಂಡಿಲ್ಲ.

ಮಾನವ-ವನ್ಯಜೀವಿ ಸಂಘರ್ಷಕ್ಕೆ ಒಂದು ದೀರ್ಘಾವಧಿ ಉಪಶಮನ ಕ್ರಮವಾಗಿ ಕೂಡ ವರ್ತಿಸುವ ಹೊಸ ತಲೆಮಾರನ್ನು ತರುವುದಕ್ಕಾಗಿ, ಒಂದು ಶಕ್ತಿಶಾಲಿ ವಂಶವಾಹಿನಿಯನ್ನು ಸಂಚಯಿಸುವುದಕ್ಕಾಗಿ ಮತ್ತು ಉತ್ತಮ ಸಂರಕ್ಷಣೆಗಾಗಿ, ವನ್ಯಮೃಗಗಳಿಗೆ ಪಕ್ಕದ ಅರಣ್ಯಗಳಿಗೆ ಸಂಚರಿಸುವ ಮುಕ್ತ ಸಂಚಾರದ ಹಕ್ಕನ್ನು ಪಥಗಳ ಸ್ಥಾಪನೆಯ ಮೂಲಕ ನೀಡುವ ಮಾರ್ಗೋಪಾಯಗಳನ್ನು ಕಂಡುಹಿಡಿಯುವುದು ಅನಿವಾರ್ಯವಾಗಿದೆ. ಈದಿಸೆಯಲ್ಲಿ, ಅಧಿಸೂಚಿತ ಆನೆ ಪಥಗಳಲ್ಲಿ ಬರುವ ಖಾಸಗಿ ಪ್ರದೇಶಗಳ ಸ್ವಾಧೀನತೆಗಾಗಿ ₹ 20 ಕೋಟಿ ಮೊತ್ತದ ಅನುದಾನದೊಂದಿಗೆ ಒಂದು ಹೊಸ ಯೋಜನೆಯನ್ನು ಸರ್ಕಾರವು ಘೋಷಿಸಿದೆ ಎಂದು ಅರಣ್ಯಗಳ ಪ್ರಧಾನ ಮುಖ್ಯ ಸಂರಕ್ಷಣಾಧಿಕಾರಿಗಳು (ವನ್ಯಜೀವಿ) ಹೇಳಿದರು (ಸೆಪ್ಟೆಂಬರ್ 2016). ಆದಾಗ್ಯೂ, ಸ್ವಾಧೀನತೆಗೆ ಕೋಟ್ಯಂತರ ರೂಪಾಯಿಯ ಅಗತ್ಯತೆ ಇರುವುದರಿಂದ, ಅಲ್ಪಾವಧಿಯಲ್ಲಿ ಯಾವುದೇ ಫಲಿತಾಂಶದ ಬಗ್ಗೆ ಇಲಾಖೆಯು ಅನುಮಾನ ಹೊಂದಿದೆ. ನಿರ್ಗಮನ ಸಭೆಯಲ್ಲಿ, ದೀರ್ಘಾವಧಿಯಲ್ಲಿ ಮಾನವ ವನ್ಯಜೀವಿ ಸಂಘರ್ಷಗಳನ್ನು ಕಡಿಮೆಗೊಳಿಸುವಲ್ಲಿ ಪಥಗಳ ಪ್ರಾಮುಖ್ಯತೆಯನ್ನು ಒಪ್ಪಿಕೊಳ್ಳುತ್ತಾ ಸರ್ಕಾರವು ಈ ದಿಸೆಯಲ್ಲಿ ಸೂಕ್ತ ಕ್ರಮ ತೆಗೆದುಕೊಳ್ಳಲಾಗುವುದು ಎಂದು ಹೇಳಿತು.

ಶಿಫಾರಸು 2: ಒಂದು ಕಾಲಮಿತಿಯೊಳಗೆ ಖಾಸಗಿ ಜಮೀನನ್ನು ಖರೀದಿಸುವ ಮೂಲಕ ಪಥ ಸದೃಢೀಕರಣ ಕಾಮಗಾರಿಗೆ ತ್ವರಿತ ಕ್ರಮವನ್ನು ಕೈಗೊಳ್ಳಬೇಕು. ಇಲಾಖೆಯು “ದಿ ರೈಟ್ ಆಫ್ ಪ್ರಾಸೇಜ್” (2005), “ಗಜ” (2010), “ಪಶ್ಚಿಮ ಘಟ್ಟಗಳ ದಕ್ಷಿಣದಲ್ಲಿ ಆಯ್ದು ಆನೆ ಪಥಗಳ ಭದ್ರತೆಗಾಗಿ ಸಂರಕ್ಷಣಾ ಯೋಜನೆ” ಮತ್ತು ಸೆಪ್ಟೆಂಬರ್ 2012ರಲ್ಲಿ ಕರ್ನಾಟಕ ಉಚ್ಚ ನ್ಯಾಯಾಲಯಕ್ಕೆ ಸಲ್ಲಿಸಿದ “ಕರ್ನಾಟಕ ಆನೆ ಕ್ರಿಯಾಪಡೆಯ ವರದಿ” ಮುಂತಾದ ವರದಿಗಳಲ್ಲಿ ನೀಡಿರುವ ಶಿಫಾರಸುಗಳ ಅನುಷ್ಠಾನವನ್ನು ಪರಿಗಣಿಸಬಹುದು.

4.2.2 ಸಂರಕ್ಷಿತ ಪ್ರದೇಶಗಳ ವಿಸ್ತರಣೆ

ಶ್ರೀಮಂತ ಮತ್ತು ವೈವಿಧ್ಯತಾಪೂರ್ಣವಾದ ಜೀವಿ-ವೈವಿಧ್ಯತಾ ಪ್ರದೇಶಗಳನ್ನು ಗುರುತಿಸಿ ಸಂರಕ್ಷಿಸುವ ಅಗತ್ಯವಿದೆ. ಅದೇರೀತಿ, ಬಹಳ ಸೀಮಿತವಾಗಿ ಹಬ್ಬಿಕೊಂಡಿರುವ ಅಪರೂಪದ ಸ್ಥಳೀಯ ಸಂಕುಲಗಳನ್ನೊಳಗೊಂಡಿರುವ ಪ್ರದೇಶಗಳನ್ನು, ಅವುಗಳ ನಾಶಕ್ಕೆ ಮುಂಚಿತವಾಗಿಯೇ ಆದ್ಯತೆಯ ಮೇರೆಗೆ ಸಂರಕ್ಷಿಸಲ್ಪಡುವ ಅಗತ್ಯತೆಯಿದೆ. ಆದ್ದರಿಂದ, ಜೀವವೈವಿಧ್ಯತೆಯ ಪ್ರದೇಶಗಳನ್ನು ಸೇರಿಸಿಕೊಂಡ ಸಂರಕ್ಷಿತ ಪ್ರದೇಶಗಳ ವಿಸ್ತರಣೆಯು ಅತ್ಯಂತ ಅಗತ್ಯದ್ದಾಗಿದೆ.

ರಾಜ್ಯದ ಪಶ್ಚಿಮ ಘಟ್ಟ-ನೀಲಗಿರಿ ಮೀಸಲು ಜೈವಿಕವಲಯಲ್ಲಿ ಕಳೆದ ಐದು ವರ್ಷಗಳಲ್ಲಿ, ಆಯ್ದ ಮಾದರಿಗಳ ಪೈಕಿ ನಾಲ್ಕು ಸಂರಕ್ಷಿತ ಪ್ರದೇಶಗಳ ಹರವು, ರಾಷ್ಟ್ರೀಯ ವನ್ಯಜೀವಿ ಮಂಡಳಿಯ ಅನುಮೋದನೆಯಡಿ (ನವೆಂಬರ್ 2011) ಹೊಂದಿಕೊಂಡಿದ್ದ ಪ್ರದೇಶಗಳನ್ನು ಸೇರಿಸುವುದರ ಮೂಲಕ ಹೆಚ್ಚಿಸಲ್ಪಟ್ಟಿತು. ಈ ರಕ್ಷಿತ ಪ್ರದೇಶಗಳ ಹಿಂದಿನ ಹರವು ಮತ್ತು ಸೇರಿಸಿದ ಪ್ರದೇಶದ ಹರವಿನ ವಿವರಗಳನ್ನು ಕೆಳಗಿನ ಕೋಷ್ಟಕ 4.4ರಲ್ಲಿ ನೀಡಲಾಗಿದೆ:

ಕೋಷ್ಟಕ 4.4: 2011-16ರ ಅವಧಿಯಲ್ಲಿ ಸಂರಕ್ಷಿತ ಪ್ರದೇಶಗಳಿಗೆ ಸೇರಿಸಲಾದ ಹರವಿನ ವಿವರಗಳು

(ಚ ಕಿಮೀನಲ್ಲಿ)

ರಾಷ್ಟ್ರೀಯ ಉದ್ಯಾನವನ/ವನ್ಯಜೀವಿಧಾಮದ ಹೆಸರು	ಅಸ್ತಿತ್ವದಲ್ಲಿರುವ ಹರವು	ಸೇರಿಸಲಾದ ಹೊಸ ಹರವು	ಒಟ್ಟು
ಕಾವೇರಿ ವನ್ಯಜೀವಿಧಾಮ	526.95	500.58	1,027.53
ದಾಂಡೇಲಿ ವನ್ಯಜೀವಿಧಾಮ	638.34	248.06	886.41
ಮೂಕಾಂಬಿಕ ವನ್ಯಜೀವಿಧಾಮ	247	123.37	370.37
ಸೋಮೇಶ್ವರ ವನ್ಯಜೀವಿಧಾಮ	88.4	225.85	314.25
ಒಟ್ಟು	1,500.69	1,097.86	2,598.56

ಆಧಾರ: ಕರ್ನಾಟಕ ಅರಣ್ಯ ಇಲಾಖೆ

ಹೀಗೆ, ಈ ಸಂರಕ್ಷಿತ ಪ್ರದೇಶಗಳ ಅಸ್ತಿತ್ವದಲ್ಲಿರುವ 1,500.69 ಚಕಿಮೀಗೆ, ಒಟ್ಟು 1,097.86 ಚಕಿಮೀನಷ್ಟು ಪ್ರದೇಶವನ್ನು ಸೇರಿಸಲಾಯಿತು; ಈ ಏರಿಕೆಯು ಹಿಂದಿನ ಹರವಿನ ಮೇಲೆ ಶೇಕಡಾ 73ರಷ್ಟಾಗಿತ್ತು. 906.18 ಚ ಕಿಮೀ ವಿಸ್ತೀರ್ಣದಷ್ಟು ಹರವನ್ನು ಹೊಂದಿರುವ ಮಲೆ ಮಹದೇಶ್ವರ ವನ್ಯಜೀವಿಧಾಮವನ್ನು ಹೊಸ ಸಂರಕ್ಷಿತ ಪ್ರದೇಶವನ್ನು ಸಹ 2013ರಲ್ಲಿ ಘೋಷಿಸಲಾಯಿತು. ಇದು ಪ್ರದೇಶದಲ್ಲಿ ಸಂರಕ್ಷಿತ ಪ್ರದೇಶಗಳ ಜಾಲವನ್ನು 2,004 ಚಕಿಮೀನಷ್ಟು ಪರಿಣಾಮಕಾರಿಯಾಗಿ ಹೆಚ್ಚಿಸಿತು. ಸಂರಕ್ಷಿತ ಪ್ರದೇಶಗಳ ಹರವಿನಲ್ಲಿ ಏರಿಕೆಯು ರಾಜ್ಯದಲ್ಲಿ ಆಡಳಿತ ನಿರ್ವಹಣೆಯ ಧನಾತ್ಮಕ ಅಂಶಗಳಲ್ಲಿ ಒಂದಾಗಿತ್ತು ಮತ್ತು ದೇಶದಲ್ಲಿ ವನ್ಯಜೀವಿ ಸಂರಕ್ಷಣೆಯತ್ತ ಕೆಲಸದ ಉತ್ತಮ ಉದಾಹರಣೆಗಳಲ್ಲಿ ಒಂದಾಗಿತ್ತು.

ಆದಾಗ್ಯೂ, ಸಂರಕ್ಷಿತ ಪ್ರದೇಶಗಳ ವಿಸ್ತರಣೆಯ ಬಗ್ಗೆ ಲೆಕ್ಕಪರಿಶೋಧನೆಯ ಅವಧಿಯಲ್ಲಿ ಹಲವಾರು ಇತರ ಅಂಶಗಳನ್ನು ಗಮನಿಸಲಾಗಿದ್ದು, ಅವುಗಳನ್ನು ಮುಂದಿನ ಕಂಡಿಕೆಗಳಲ್ಲಿ ವಿವರಿಸಲಾಗಿದೆ:

4.2.2.1 ರಾಷ್ಟ್ರೀಯ ವನ್ಯಜೀವಿ ಮಂಡಳಿಯಿಂದ ಅನುಮೋದಿಸಲ್ಪಟ್ಟ ವಿಸ್ತರಣೆಗಳನ್ನು ಅಧಿಸೂಚಿಸುವಲ್ಲಿ ವಿಫಲತೆ

ಅ. ಕುದುರೆಮುಖಿ ರಾಷ್ಟ್ರೀಯ ಉದ್ಯಾನವನ ಮತ್ತು ಭದ್ರ ವನ್ಯಜೀವಿಧಾಮ

ರಾಷ್ಟ್ರೀಯ ವನ್ಯಜೀವಿ ಮಂಡಳಿಯು ವನ್ಯಜೀವಿ ರಕ್ಷಣೆ ಕಾಯಿದೆ, 1972ರಡಿ ರಚಿತವಾದ ಒಂದು ಶಾಸನಬದ್ಧ ಸಂಸ್ಥೆಯಾಗಿದೆ. ರಾಷ್ಟ್ರೀಯ ವನ್ಯಜೀವಿ ಮಂಡಳಿಯು ವನ್ಯಜೀವಿ ಸಂಬಂಧಿತ ವಿಷಯಗಳನ್ನು ಪರಾಮರ್ಶಿಸಲು ಶೃಂಗ ಸಂಸ್ಥೆಯಂತೆ ಕಾರ್ಯ ನಿರ್ವಹಿಸುತ್ತದೆ ಮತ್ತು ರಾಷ್ಟ್ರೀಯ ಉದ್ಯಾನವನಗಳ ಮತ್ತು ವನ್ಯಜೀವಿಧಾಮಗಳ ಸುತ್ತಮುತ್ತಲಿನ ಯೋಜನೆಗಳನ್ನು ಅನುಮೋದಿಸುತ್ತದೆ. ರಾಷ್ಟ್ರೀಯ ವನ್ಯಜೀವಿ ಮಂಡಳಿಯಿಂದ ನವೆಂಬರ್ 2011ರಲ್ಲಿ ನೀಡಲ್ಪಟ್ಟ ಅನುಮೋದನೆಯು ಇನ್ನೂ ಎರಡು ವಿಸ್ತರಣೆಗಳನ್ನು ಒಳಗೊಂಡಿತ್ತು, ಅವುಗಳೆಂದರೆ ಕುದುರೆಮುಖಿ ರಾಷ್ಟ್ರೀಯ ಉದ್ಯಾನವನ (201.69 ಚ ಕಿಮೀ) ಮತ್ತು ಭದ್ರ ವನ್ಯಜೀವಿಧಾಮ (348.33 ಚ ಕಿಮೀ); ಅನುಮೋದನೆಯಾಗಿ ಐದು ವರ್ಷಗಳ ನಂತರವೂ, ಕರ್ನಾಟಕ ಸರ್ಕಾರದ ಮುಖ್ಯ ಕಾರ್ಯದರ್ಶಿಗಳ ನಿರ್ದಿಷ್ಟವಾದ ಸೂಚನೆಗಳಿದ್ದರೂ (ಜುಲೈ 2014) ಸಹ, ಇವುಗಳಿಗೆ ಅಧಿಸೂಚನೆಯನ್ನು ಹೊರಡಿಸಿಲ್ಲ.

ಸಮಾನಾಂತರ ಬೆಳವಣಿಗೆಯೊಂದರಲ್ಲಿ ರಾಜ್ಯ ವನ್ಯಜೀವಿ ಮಂಡಳಿಯು, ನವೆಂಬರ್ 2011ರಲ್ಲಿ ರಾಷ್ಟ್ರೀಯ ವನ್ಯಜೀವಿ ಮಂಡಳಿಯಿಂದ ಈಗಾಗಲೇ ಅನುಮೋದನೆಗೊಂಡಿರುವಂತೆ, ಎರಡು ಮೀಸಲು ಅರಣ್ಯಗಳ ಸಹಿತ ಒಟ್ಟು ನಾಲ್ಕು ಮೀಸಲು ಅರಣ್ಯಗಳನ್ನು ಸೇರಿಸಿ ಕುದುರೆಮುಖಿ ರಾಷ್ಟ್ರೀಯ ಉದ್ಯಾನವನದ ಹರವನ್ನು 938.67 ಚ ಕಿಮೀಗೆ (ಅಸ್ತಿತ್ವದಲ್ಲಿದ್ದ 600.57 ಚ ಕಿಮೀ ವಿಸ್ತೀರ್ಣದಿಂದ) ವಿಸ್ತರಿಸುವ ಅರಣ್ಯಗಳ ಪ್ರಧಾನ ಮುಖ್ಯ ಸಂರಕ್ಷಣಾಧಿಕಾರಿಗಳ (ವನ್ಯಜೀವಿ) ಪ್ರಸ್ತಾವನೆಯನ್ನು ಚರ್ಚಿಸಿತು (15 ಜುಲೈ 2014). ಪರಿಷ್ಕೃತ ಪ್ರಸ್ತಾವನೆಯನ್ನು ರಾಜ್ಯ ವನ್ಯಜೀವಿ ಮಂಡಳಿಯ ಉಪಸಮಿತಿಗೆ ಕ್ಷೇತ್ರ ಭೇಟಿ, ಪರಿಶೀಲನೆ ಹಾಗೂ ವರದಿ ಸಲ್ಲಿಕೆಗಾಗಿ ವಹಿಸಲಾಯಿತು (ಜುಲೈ 2014). ಮಾರ್ಚ್ 2016ರಲ್ಲಿದ್ದಂತೆ ಕ್ಷೇತ್ರ ಭೇಟಿಯು ಇನ್ನೂ ಕಾರ್ಯರೂಪಕ್ಕೆ ಬಂದಿರಲಿಲ್ಲ.

ಆದಾಗ್ಯೂ, ರಾಷ್ಟ್ರೀಯ ವನ್ಯಜೀವಿ ಮಂಡಳಿಯಿಂದ ಅದಾಗಲೇ ಅನುಮೋದಿತವಾಗಿದ್ದ ವಿಸ್ತರಣೆಗಳ ಸಂಬಂಧದಲ್ಲಿ ಸರ್ಕಾರವು ವಿಸ್ತರಣೆಗಾಗಿ ಅಧಿಸೂಚನೆಯನ್ನು ಹೊರಡಿಸಬಹುದಾಗಿತ್ತು ಮತ್ತು ಕುದುರೆಮುಖದ ಮತ್ತಷ್ಟು ವಿಸ್ತರಣೆಯನ್ನು ಪ್ರತ್ಯೇಕವಾಗಿ ಮುಂದುವರಿಸಬಹುದಾಗಿತ್ತು ಎನ್ನುವುದನ್ನು ಗಮನಿಸಲಾಯಿತು. ಇದಕ್ಕೆ ಉತ್ತರವಾಗಿ, ಈ ವಿಸ್ತರಣೆಯ ಪ್ರಸ್ತಾವನೆಗಳನ್ನು ಪಟ್ಟುಹಿಡಿದು ಅನುಸರಿಸಲಾಗುತ್ತಿದೆ ಎಂದು ಅರಣ್ಯಗಳ ಪ್ರಧಾನ ಮುಖ್ಯ ಸಂರಕ್ಷಣಾಧಿಕಾರಿಗಳು (ವನ್ಯಜೀವಿ) ತಿಳಿಸಿದರು (ಸೆಪ್ಟೆಂಬರ್ 2016). ಹೀಗೆ, ರಾಷ್ಟ್ರೀಯ ವನ್ಯಜೀವಿ ಮಂಡಳಿಯಿಂದ ಈ ಸಂರಕ್ಷಿತ ಪ್ರದೇಶಗಳ ವಿಸ್ತರಣೆಯು 2011ರಷ್ಟು ಹಿಂದೆಯೇ ಅನುಮೋದಿತವಾಗಿದ್ದರೂ, ಅಧಿಸೂಚನೆಗಳನ್ನು ಇನ್ನೂ ಹೊರಡಿಸಬೇಕಾಗಿದೆ (ಫೆಬ್ರವರಿ 2017).

ಆ. ಪುಷ್ಪಗಿರಿ ವನ್ಯಜೀವಿಧಾಮ

ಹನ್ನೆರಡು ಮೀಸಲು/ರಾಜ್ಯ ಅರಣ್ಯಗಳನ್ನು²⁶ ಸೇರಿಸಿ ಪುಷ್ಪಗಿರಿ ವನ್ಯಜೀವಿಧಾಮದ ವಿಸ್ತರಣೆಯು ರಾಜ್ಯ ವನ್ಯಜೀವಿ ಮಂಡಳಿಯ ಸದಸ್ಯರಾದ ಶ್ರೀ ಸಂಜಯ್ ಗುಬ್ಬಿಯವರಿಂದ ಪ್ರಸ್ತಾವಿಸಲ್ಪಟ್ಟಿತು (ಜುಲೈ 2011). ಪುಷ್ಪಗಿರಿ ವನ್ಯಜೀವಿಧಾಮ, ಕುದುರೆಮುಖಿ ರಾಷ್ಟ್ರೀಯ ಉದ್ಯಾನವನ ಮತ್ತು ನಾಗರಹೋಳೆ ರಾಷ್ಟ್ರೀಯ ಉದ್ಯಾನವನಗಳು ಒಂದೇ ರೇಖೆಯಲ್ಲಿವೆ ಮತ್ತು ಪಶ್ಚಿಮ ಘಟ್ಟ ವ್ಯವಸ್ಥೆಯ ಭಾಗವಾಗಿವೆ. ಆದಾಗ್ಯೂ, ಈ ಪರಿಶುದ್ಧ ಅರಣ್ಯಗಳು ಹಲವಾರು ಮಾನವ ಅಭಿವೃದ್ಧಿ ಚಟುವಟಿಕೆಗಳಿಂದ ಬೇರ್ಪಟ್ಟಿವೆ. ಮುಂದುವರೆದು, ಮೇಲೆ ಹೇಳಿದ ಪ್ರಸ್ತಾವನೆಯ ಪ್ರಕಾರ, ಈ ಮೀಸಲು ಅರಣ್ಯಗಳು/ರಾಜ್ಯ ಅರಣ್ಯಗಳನ್ನು ಸಂರಕ್ಷಿತ ಪ್ರದೇಶಗಳಿಗೆ ತಂದರೆ, ಆಗ ಇದು ಪುಷ್ಪಗಿರಿ ಧಾಮದ ಉತ್ತರ ಭಾಗವನ್ನು ಕುದುರೆಮುಖಿ ರಾಷ್ಟ್ರೀಯ ಉದ್ಯಾನವನದ ದಕ್ಷಿಣದ ತುದಿಗೆ ಜೋಡಿಸುವುದನ್ನು ಖಚಿತಪಡಿಸುತ್ತದೆ, ಆ ಮೂಲಕ ಪ್ರಮುಖ ಸಂರಕ್ಷಿತ ಪ್ರದೇಶಗಳಲ್ಲಿ ಎರಡಾದ ಕುದುರೆಮುಖಿ ಮತ್ತು ನಾಗರಹೋಳೆ ರಾಷ್ಟ್ರೀಯ ಉದ್ಯಾನವನಗಳನ್ನು ಜೋಡಿಸುವ ಒಂದು ಉತ್ತಮ ಅವಕಾಶವು ಒದಗಿಬರುತ್ತದೆ²⁷. ಈ ಮೀಸಲು ಅರಣ್ಯ/ರಾಜ್ಯ ಅರಣ್ಯಗಳ ಮೇಲ್ದರ್ಜೀಕರಣವು ಆನೆಗಳು ಪಶ್ಚಿಮ ಘಟ್ಟಗಳ ದಕ್ಷಿಣ ಮತ್ತು ಉತ್ತರದ ಮಧ್ಯೆ ಸಂಪರ್ಕ ಸಾಧಿಸುವುದನ್ನು ಖಚಿತಪಡಿಸುವುದು; ಇದು ಮಾನವ ವನ್ಯಜೀವಿ ಸಂಘರ್ಷವನ್ನು ಬಹುಮಟ್ಟಿಗೆ ಕಡಿಮೆ ಮಾಡುವಲ್ಲಿ ಸಹಾಯಕವಾಗುವುದು. ಪುಷ್ಪಗಿರಿ ವನ್ಯಜೀವಿ ಧಾಮಕ್ಕೆ 433.44 ಚ ಕಿಮೀನಷ್ಟು ಅರಣ್ಯ ಸೇರಿಸುವುದನ್ನು ಈ ಪ್ರಸ್ತಾವನೆಯು ಒಳಗೊಂಡಿತ್ತು ಮತ್ತು ರಾಜ್ಯ ಮಂಡಳಿಯಿಂದ ಅದರ ನಾಲ್ಕನೆಯ ಸಭೆಯಲ್ಲಿ (ಜುಲೈ 2011) ಅನುಮೋದಿತವಾಗಿ ಸರ್ಕಾರಕ್ಕೆ ರವಾನೆಯಾಯಿತು (ಸೆಪ್ಟೆಂಬರ್ 2011). ಆದಾಗ್ಯೂ, ಈ ಪ್ರಸ್ತಾವನೆಯು ರಾಷ್ಟ್ರೀಯ ವನ್ಯಜೀವಿ ಮಂಡಳಿಗೆ ರವಾನೆಯಾಗದಿದ್ದುದಕ್ಕೆ ಕಾರಣಗಳು ದಾಖಲೆಯಲ್ಲಿರಲಿಲ್ಲ.

ಆಧಾರ: ಕರ್ನಾಟಕ ಅರಣ್ಯ ಇಲಾಖೆ

ಆದರೆ, ಅಷ್ಟರಲ್ಲಿ (ಜೂನ್ 2012) ಮಾನವ ಆನೆ ಸಂಘರ್ಷವನ್ನು ಕಡಿಮೆಮಾಡುವ ನಿಟ್ಟಿನಲ್ಲಿ ಕುದುರೆಮುಖಿ ರಾಷ್ಟ್ರೀಯ ಉದ್ಯಾನವನಕ್ಕೆ ಸಂಪರ್ಕ ಕಲ್ಪಿಸಲು ಪುಷ್ಪಗಿರಿ ವನ್ಯಜೀವಿಧಾಮಕ್ಕೆ ಹಾಸನ ಜಿಲ್ಲೆಯ ಅಕ್ಕಪಕ್ಕದ ಮೀಸಲು ಅರಣ್ಯಗಳನ್ನು ಸೇರಿಸುವ ಇನ್ನೊಂದು ಪ್ರಸ್ತಾವನೆಯನ್ನು ಮಾಡಲಾಯಿತು.

²⁶ ಬಿಸ್ಸೆ, ಬಿಸ್ಸೆ ವಿಸ್ತರಣೆ, ಕೆಂಪು ಹೊಳೆ, ಕಾಗನೇರಿ, ಕಾಂಚನಕುಮಾರಿ, ಮಿಯಾರ್, ಶಿರಾಡಿ-ಶಿಶಿಲ, ಭಾಗಿಮಲೆ, ಸುಬ್ರಮಣ್ಯ, ಕಿರಿಬಾಗ್, ಕಬ್ಬಿನಾಲೆ

²⁷ ರಾಜ್ಯ ವನ್ಯಜೀವಿ ಮಂಡಳಿಯ ಸದಸ್ಯರಾದ ಶ್ರೀ ಸಂಜಯ್ ಗುಬ್ಬಿಯವರ ತಾ. 5.7.2011ರ ಪತ್ರ

ಪುಷ್ಪಗಿರಿ ವನ್ಯಜೀವಿಧಾಮಕ್ಕೆ 213.32 ಚ ಕಿಮೀನಷ್ಟಿರುವ ಏಳು²⁸ ಮೀಸಲು ಅರಣ್ಯಗಳ ಸೇರಿಸುವಿಕೆಯನ್ನು ಒಳಗೊಂಡಿದ್ದ ಈ ಪ್ರಸ್ತಾವನೆಯು ರಾಜ್ಯ ವನ್ಯಜೀವಿ ಮಂಡಳಿಯಿಂದ ಅನುಮೋದಿತವಾಯಿತು (ಡಿಸೆಂಬರ್ 2012) ಮತ್ತು ಜೂನ್ 2013ರಲ್ಲಿ ರಾಷ್ಟ್ರೀಯ ವನ್ಯಜೀವಿ ಮಂಡಳಿಯಿಂದ ಅನುಮೋದಿತವಾಯಿತು. ಅನುಮೋದನೆಯ ಮೂರು ವರ್ಷಗಳ ನಂತರವೂ ವಿಸ್ತರಣೆಯ ಅಧಿಸೂಚನೆಯು ಜಾರಿಯಾಗಿಲ್ಲ. ಸೇರಿಕೆಗೆ ಪ್ರಸ್ತಾಪವಾಗಿದ್ದ ಪ್ರದೇಶಗಳು ಹಲವಾರು ಕಿರು ಜಲವಿದ್ಯುತ್ ಯೋಜನೆಗಳನ್ನು ಹೊಂದಿರುವುದು ಅಧಿಸೂಚನೆ ಜಾರಿಗೆ ಮುಖ್ಯ ತೊಡಕಾಗಿತ್ತು ಮತ್ತು ಅಧಿಸೂಚನೆಯು ಎತ್ತಿನಹೊಳೆ ಯೋಜನೆಯ ಭವಿಷ್ಯದ ವಿಸ್ತರಣೆ ಮತ್ತು ಭಾರತದ ರಾಷ್ಟ್ರೀಯ ಹೆದ್ದಾರಿ ಪ್ರಾಧಿಕಾರದ ಸಂಪರ್ಕ ರಸ್ತೆ ಯೋಜನೆಗೆ ಸಮಸ್ಯೆಯನ್ನು ಉಂಟುಮಾಡುತ್ತದೆ ಎನ್ನುವುದು ಕೂಡ ಒಂದು ತೊಡಕಾಗಿತ್ತು.

ಪಥ ಸಂಪರ್ಕಗಳನ್ನು ಹೊಂದುವುದರ ಮೂಲಕ ಕುದುರೆಮುಖ ರಾಷ್ಟ್ರೀಯ ಉದ್ಯಾನವನವನ್ನು ನಾಗರಹೋಳೆ ಉದ್ಯಾನವನದೊಂದಿಗೆ ಜೋಡಿಸುವುದು, ಮಾನವ ವನ್ಯಜೀವಿ ಸಂಘರ್ಷವನ್ನು ಕಡಿಮೆ ಮಾಡುವಲ್ಲಿ ದೀರ್ಘಾವಧಿಯ ಅತ್ಯುತ್ತಮ ಉಪಶಮನ ಕ್ರಮಗಳಲ್ಲಿ ಒಂದಾಗಿರುತ್ತಿತ್ತು. ಜೊತೆಗೆ ನೇತ್ರಾವತಿ ನದಿ ಮತ್ತದರ ಉಪನದಿಗಳ ಜಲಾನಯನದ ಸಂರಕ್ಷಣೆಯಲ್ಲೂ ಸಹಾಯವಾಗುತ್ತಿತ್ತು. ಕರ್ನಾಟಕವು ಸಂರಕ್ಷಿತ ಪ್ರದೇಶಗಳನ್ನು ವಿಸ್ತರಿಸುತ್ತಿದ್ದರೂ, ಪುಷ್ಪಗಿರಿ ವನ್ಯಜೀವಿಧಾಮದ ವಿಸ್ತರಣೆಯ ಪ್ರಸ್ತಾವನೆಯು ಹಲವಾರು ಆಡಳಿತಾತ್ಮಕ ವಿಳಂಬದಿಂದ ಬಳಲುತ್ತಿದ್ದು ಉನ್ನತ ಮಟ್ಟದಲ್ಲಿ ತಕ್ಷಣದ ಮಧ್ಯಪ್ರವೇಶದ ಅಗತ್ಯವಿದೆ.

ರಾಷ್ಟ್ರೀಯ ವನ್ಯಜೀವಿ ಮಂಡಳಿಯಿಂದ ಈಗಾಗಲೇ ಅನುಮೋದಿತವಾಗಿರುವ ವಿಸ್ತರಣೆಗಳಿಗಾಗಿ ಅಧಿಸೂಚನೆ ಹೊರಡಿಸುವ ವಿಷಯದಲ್ಲಿ, ವಿಳಂಬಕ್ಕೆ ಸಾಮಾಜಿಕ-ರಾಜಕೀಯ ಕಾರಣಗಳು ಪ್ರಮುಖವಾಗಿ ಹೊಣೆಯಾಗಿದ್ದರೂ, ವನ್ಯಜೀವಿ ರಕ್ಷಣೆಯ ಉದ್ದೇಶವನ್ನು ಅಧಿಸೂಚನೆ ಇಲ್ಲದಿದ್ದರೂ ಸಾಧಿಸಬಹುದು ಎಂದು ಸರ್ಕಾರವು ನಿರ್ಗಮನ ಸಭೆಯಲ್ಲಿ ಹೇಳಿತು.

ಆದಾಗ್ಯೂ, ಈ ಪ್ರದೇಶಗಳನ್ನು ಅರಣ್ಯೇತರ ಉದ್ದೇಶಗಳಿಗೆ ಸುಲಭವಾಗಿ ಮಾರ್ಗಪಲ್ಲಟ ಮಾಡಬಹುದಾಗಿರುವುದರಿಂದ ಮತ್ತು ಈ ಪ್ರದೇಶಗಳಲ್ಲಿ ಕಿರು ಜಲವಿದ್ಯುತ್ ಯೋಜನೆಗಳು, ಜಲವಿಜ್ಞಾನ ಯೋಜನೆಗಳು, ಮುಂತಾದವುಗಳಿಗೆ ಸಾಕಷ್ಟು ಅವಕಾಶವಿರುವುದರಿಂದ, ಅಧಿಸೂಚನೆ ಜಾರಿಗೊಳಿಸದಿರುವಿಕೆಯು ಈ ಪ್ರದೇಶಗಳನ್ನು ಅಂತಹ ಚಟುವಟಿಕೆಗಳಿಗೆ ಈಡು ಮಾಡಬಹುದಾಗಿದ್ದು, ಇದು ವನ್ಯಜೀವಿ ಸಂರಕ್ಷಣೆಯ ಮೇಲೆ ದೀರ್ಘಾವಧಿಯ ಋಣಾತ್ಮಕ ಪ್ರಭಾವ ಬೀರುವುದು. ಜೊತೆಗೆ, ಈ ವಿಸ್ತರಣೆಗಳು ಮೂರರಿಂದ ಐದು ವರ್ಷಗಳ ಹಿಂದೆ ಅನುಮೋದಿತವಾಗಿದ್ದು ಮತ್ತಷ್ಟು ವಿಳಂಬವು ಪರಿಸ್ಥಿತಿಯನ್ನು ಇನ್ನಷ್ಟು ಜಟಿಲಗೊಳಿಸಬಹುದು.

4.2.2.2 ಕೊಡಗಿನ ಮೂರು ಧಾಮಗಳನ್ನು ಬೃಹತ್ ತಲಕಾವೇರಿ ವನ್ಯಜೀವಿಧಾಮವೆಂದು ಜೋಡಿಸುವುದು

ಹಲವಾರು ಪರಿಸರವಾದಿ ಸಂಸ್ಥೆಗಳು (ಕಾರ್ಯಕರ್ತರು), ಹಿರಿಯ ಮಂತ್ರಿಗಳು ಮತ್ತು ಅಧಿಕಾರಿಗಳ ಒಂದು ಉನ್ನತ ಮಟ್ಟದ ಸಭೆಯಲ್ಲಿ (4 ಆಗಸ್ಟ್ 2003), ಕೊಡಗಿನ ಅರಣ್ಯಗಳನ್ನು ಒಂದು ಜೀವ ವೈವಿಧ್ಯತೆಯ ವಲಯವನ್ನಾಗಿ ಮಾಡಲು ಮುಖ್ಯಮಂತ್ರಿಗಳು ಬಯಸಿದರು ಮತ್ತು ಈ ಸಂಬಂಧದಲ್ಲಿ ಒಂದು ವಿವರವಾದ ವರದಿ ಸಲ್ಲಿಸಲು ಪ್ರಧಾನ ಕಾರ್ಯದರ್ಶಿ, ಅರಣ್ಯ, ಜೀವಿಪರಿಸ್ಥಿತಿ ಮತ್ತು ಪರಿಸರ ಇಲಾಖೆ ಇವರಿಗೆ ಸೂಚಿಸಿದರು. ಪ್ರಧಾನ ಕಾರ್ಯದರ್ಶಿಗಳು ಇದನ್ನು ಪರಿಶೀಲಿಸಿ ವರದಿ ಸಲ್ಲಿಸಲು ಅರಣ್ಯಗಳ ಪ್ರಧಾನ ಮುಖ್ಯ ಸಂರಕ್ಷಣಾಧಿಕಾರಿಗಳಿಗೆ (ವನ್ಯಜೀವಿ) ಸೂಚಿಸಿದರು (19 ಆಗಸ್ಟ್ 2003). ಪ್ರತಿಕ್ರಿಯೆಯಾಗಿ, ಅರಣ್ಯಗಳ ಸಂರಕ್ಷಕರು, ಕೊಡಗು ವೃತ್ತ ಇವರು, ಕೊಡಗಿನ ಮೂರು ಅಭಯಾರಣ್ಯಗಳು ಅಂದರೆ ಬ್ರಹ್ಮಗಿರಿ, ಪುಷ್ಪಗಿರಿ ಮತ್ತು ತಲಕಾವೇರಿಗಳ ಹರವನ್ನು ಜಿಲ್ಲೆಯ ಘಟ್ಟ ಪ್ರದೇಶದ ಆರು ಅರಣ್ಯಗಳ²⁹ 812.14 ಚ ಕಿಮೀ ವಿಸ್ತೀರ್ಣವನ್ನು ಸೇರಿಸಿ ವಿಸ್ತರಿಸಲು ಪ್ರಸ್ತಾವನೆಯನ್ನು ಸಲ್ಲಿಸಿದರು (ಸೆಪ್ಟೆಂಬರ್ 2003). ಈ ಅರಣ್ಯಗಳು ಶ್ರೀಮಂತ ಜೀವವೈವಿಧ್ಯತೆ, ಸೂಕ್ಷ್ಮತೆ, ಅಳಿವಿನಂಚಿನಲ್ಲಿರುವ ಪ್ರಭೇದವಾದ ಸಿಂಗಳೀಕಗಳ ನೆಲೆಬೀಡಾಗಿರುವುದರಿಂದ, ಇದು ವನ್ಯಜೀವಿ

²⁸ ಬಿಸ್ಲೆ, ಬಿಸ್ಲೆ ವಿಸ್ತರಣೆ, ಕಾಗನೇರಿ, ಕೆಂಚನಕುಮಾರಿ, ಕೆಂಪು ಹೊಳೆ, ಮೂರ್ಕಾನಗುಡ್ಡ ಮತ್ತು ಕಬ್ಬಿನಾಲೆ

²⁹ ಕದಮಕಲ್ ಘಟ್ಟ, ಪತ್ತಿಘಟ್ಟ, ಪಡಿನಲ್ಕಾಡ್ ಘಟ್ಟ, ಕೇರ್ತಿ, ಉರ್ತಿ ಮತ್ತು ಬ್ರಹ್ಮಗಿರಿ ಘಟ್ಟ

ಸಂರಕ್ಷಣೆಗೆ ಮಾತ್ರವಲ್ಲದೇ ಜೊತೆಯಲ್ಲಿ ವರ್ಷಾಕಾಲದ ನೀರಿನ ಸಂರಕ್ಷಣೆಯಲ್ಲಿ ಮತ್ತು ಪ್ರದೇಶದ ಹವಾಮಾನದ ಸಮತೋಲನವನ್ನು ನಿರ್ವಹಿಸುವಲ್ಲಿ ಸಹಾಯ ಮಾಡುತ್ತದೆ ಎಂದು ತಿಳಿಸಿದರು.

ಆಧಾರ: ಕರ್ನಾಟಕ ಅರಣ್ಯ ಇಲಾಖೆ

ಆದಾಗ್ಯೂ, ಈ ನಿಟ್ಟಿನಲ್ಲಿ ಪ್ರಗತಿ ಸಾಧಿಸಿಲ್ಲವೆನ್ನುವುದನ್ನು ಗಮನಿಸಲಾಯಿತು. ಇದಕ್ಕೆ ಕಾರಣವನ್ನು ಕೋರಿದಾಗ, ಅರಣ್ಯಗಳ ಪ್ರಧಾನ ಮುಖ್ಯ ಸಂರಕ್ಷಣಾಧಿಕಾರಿಗಳು (ವನ್ಯಜೀವಿ) ಬೃಹತ್ ತಲಕಾವೇರಿ ವನ್ಯಜೀವಿಧಾಮದ ಸ್ಥಾಪನೆಯು ಪರಿಗಣನೆಯಲ್ಲಿದೆ ಎಂದು ಉತ್ತರಿಸಿದರು (ಸೆಪ್ಟೆಂಬರ್ 2016). 2003ರಲ್ಲಿ ಚರ್ಚಿಸಲಾಗಿದ್ದ ಪ್ರಸ್ತಾವನೆಯು ಈಗಿನ ಪರಿಸ್ಥಿತಿಯಲ್ಲಿ ಬಹಳ ಕಷ್ಟಕರವಾದದ್ದೆಂದು ಸಹ ಅವರು ಹೇಳಿದರು. ಆದಾಗ್ಯೂ, ಇದು ಮೂರು ಧಾಮಗಳನ್ನು ಜೋಡಿಸುವುದರಿಂದ ಮತ್ತು ಹೊಸ ಅರಣ್ಯಗಳ ಸ್ವಾಧೀನ/ಅಧಿಸೂಚನೆಯ ಅಗತ್ಯವಿರದೆ ಕೇವಲ ಮೀಸಲು ಅರಣ್ಯಗಳನ್ನು ಮಾತ್ರ ಒಳಗೊಂಡಿರುವುದರಿಂದ, ವೈಜ್ಞಾನಿಕ ಸಂಸ್ಥೆ/ಸಂಘಗಳ ಕಾರ್ಯಸಾಧ್ಯತೆ ಅಧ್ಯಯನಗಳ ಬೆಂಬಲದೊಂದಿಗೆ ಬೃಹತ್ ತಲಕಾವೇರಿ ವನ್ಯಜೀವಿಧಾಮವನ್ನು ಸಾಧಿಸುವುದು ಅಸಾಧ್ಯವಲ್ಲ.

ಕರ್ನಾಟಕ ರಾಜ್ಯವು ಸಂರಕ್ಷಿತ ಪ್ರದೇಶಗಳ ವಿಸ್ತರಣೆಗಳನ್ನು ತೆಗೆದುಕೊಂಡ ಮತ್ತು ಕಳೆದ ಕೆಲವು ವರ್ಷಗಳಲ್ಲಿ ಹಲವು ಹೊಸ ಅಭಯಾರಣ್ಯಗಳನ್ನು ಘೋಷಿಸಿರುವ ರಾಜ್ಯಗಳಲ್ಲಿ ಒಂದಾಗಿದ್ದರೂ, ಅದು ಮೇಲೆ ಹೇಳಿರುವಂತೆ ಅಧಿಕ ಪ್ರದೇಶಗಳನ್ನು ಪಡೆಯುವ ಹಲವು ಅವಕಾಶಗಳನ್ನು ಕಳೆದುಕೊಂಡಿದೆ; ಇದಕ್ಕೆ ತಕ್ಷಣದ ಗಮನ ಮತ್ತು ನಮ್ಮ ವನ್ಯಜೀವಿಯ ಉತ್ತಮ ಸಂರಕ್ಷಣೆಗಾಗಿ ಸ್ಥಳವನ್ನು ಭದ್ರಗೊಳಿಸುವ ಅಗತ್ಯವಿದೆ.

ಶಿಫಾರಸು 3: ರಾಷ್ಟ್ರೀಯ ವನ್ಯಜೀವಿ ಮಂಡಳಿಯಿಂದ ಅನುಮೋದಿತವಾಗಿರುವ ಮೂರು ರಕ್ಷಿತ ಪ್ರದೇಶಗಳ (ಕುದುರೆಮುಖಿ ರಾಷ್ಟ್ರೀಯ ಉದ್ಯಾನವನ, ಭದ್ರ ಮತ್ತು ಪುಷ್ಪಗಿರಿ ವನ್ಯಜೀವಿಧಾಮ) ವಿಸ್ತರಣೆಗಾಗಿ ಅಧಿಸೂಚನೆಯನ್ನು, ನಾಗರಹೋಳೆ ಮತ್ತು ಕುದುರೆಮುಖಿ ರಾಷ್ಟ್ರೀಯ ಉದ್ಯಾನವನಗಳ ನಡುವೆ ಉತ್ತಮ ಸಂಪರ್ಕವನ್ನು ಖಚಿತಪಡಿಸಿಕೊಳ್ಳುವುದಕ್ಕಾಗಿ, ಚುರುಕುಗೊಳಿಸಬೇಕು.

ಅಧ್ಯಾಯ 5

ರಕ್ಷಿತ ಪ್ರದೇಶಗಳ ಸುತ್ತಮುತ್ತ ವಾಣಿಜ್ಯ ಚಟುವಟಿಕೆಗಳು ಮತ್ತು ಪರಿಸರ-ಪ್ರವಾಸೋದ್ಯಮ

ಸಂರಕ್ಷಿತ ಪ್ರದೇಶಗಳು ಜೀವ-ವೈವಿಧ್ಯತೆಯ ನಿಕ್ಷೇಪ ನಿಧಿಗಳಾಗಿರುವುದರಿಂದ, ವನ್ಯಜೀವಿ ಆವಾಸಸ್ಥಳಗಳ ಮೇಲೆ ಋಣಾತ್ಮಕ ಪ್ರಭಾವ ಬೀರುವ ಚಟುವಟಿಕೆಗಳನ್ನು ನಿಯಂತ್ರಿಸುವುದು ಬಹು ಮುಖ್ಯವಾಗಿದೆ. ಸಂರಕ್ಷಿತ ಪ್ರದೇಶಗಳ ಸುತ್ತಮುತ್ತ ಕಿರು ಜಲವಿದ್ಯುತ್ ಯೋಜನೆಗಳು, ವಿಹಾರಧಾಮಗಳು, ಹೋಂಸ್ಟೇಗಳು, ತೋಟಗಳು, ಮುಂತಾದ ವಾಣಿಜ್ಯ ಚಟುವಟಿಕೆಗಳ ಬೆಳವಣಿಗೆಗಳು ಕಾಳಜಿಯ ಮೂಲವಾಗಿವೆ ಹಾಗೂ ಪರಿಸರ ಮತ್ತು ಇಂತಹ ಅಭಿವೃದ್ಧಿಪರ ಚಟುವಟಿಕೆಗಳಿಂದ ಉಂಟಾಗುವ ಪರಿಸರ ಹಾನಿಯನ್ನು ಕಡಿಮೆಗೊಳಿಸಲು ಸಂರಕ್ಷಿತ ಪ್ರದೇಶಗಳ ಸುತ್ತಮುತ್ತ ಜೈವಿಕ-ಸೂಕ್ಷ್ಮವಲಯಗಳ ಘೋಷಣೆ ಬಗ್ಗೆ ಪರಿಸರ ಮತ್ತು ಅರಣ್ಯ ಮಂತ್ರಾಲಯವು ಮಾರ್ಗದರ್ಶಿ ಸೂತ್ರಗಳನ್ನು ಜಾರಿಮಾಡಿತು (ಫೆಬ್ರವರಿ 2011). ಮಾರ್ಗದರ್ಶಿ ಸೂತ್ರಗಳು ಹಲವಾರು ಚಟುವಟಿಕೆಗಳನ್ನು (ವಾಣಿಜ್ಯ ಗಣಿಗಾರಿಕೆ, ಮರ ಕುಯ್ಯುವ ಕಾರ್ಖಾನೆ, ಮಾಲಿನ್ಯಕಾರಕ ಕೈಗಾರಿಕೆಗಳ ಸ್ಥಾಪನೆ, ಬೃಹತ್ ಜಲವಿದ್ಯುತ್ ಯೋಜನೆಗಳ ಸ್ಥಾಪನೆ, ಮುಂತಾದವು) ನಿಷೇಧಿಸಿತು ಮತ್ತು ಹೋಟೆಲ್/ವಿಹಾರಧಾಮಗಳ ಸ್ಥಾಪನೆ, ನೈಸರ್ಗಿಕ ಜಲಸಂಪನ್ಮೂಲಗಳ ವಾಣಿಜ್ಯ ಬಳಕೆ, ಮುಂತಾದವುಗಳನ್ನು ನಿಯಂತ್ರಿಸಿ ಚಟುವಟಿಕೆಗಳಡಿ ತಂದಿತು.

ಪರಿಸರ-ಸೂಕ್ಷ್ಮವಲಯಗಳ ಘೋಷಣೆಯ ಸ್ಥಿತಿ

ಮಾದರಿ ರಾಷ್ಟ್ರೀಯ ಉದ್ಯಾನವನಗಳು ಮತ್ತು ವನ್ಯಜೀವಿಧಾಮಗಳಿಗೆ ಸಂಬಂಧಪಟ್ಟಂತೆ, ಬಂಡೀಪುರ ರಾಷ್ಟ್ರೀಯ ಉದ್ಯಾನವನಕ್ಕೆ ಸಂಬಂಧಿಸಿದಂತೆ ಮಾತ್ರ ಪರಿಸರ-ಸೂಕ್ಷ್ಮವಲಯವು ಅಧಿಸೂಚಿತವಾದರೆ (2012), ರಾಜೀವ್ ಗಾಂಧಿ (ನಾಗರಹೋಳೆ) ರಾಷ್ಟ್ರೀಯ ಉದ್ಯಾನವನವನ್ನು ಹೊರತುಪಡಿಸಿ ಇತರ ಸಂರಕ್ಷಿತ ಪ್ರದೇಶಗಳಿಗೆ ಕರಡು ಅಧಿಸೂಚನೆಗಳನ್ನು ಹೊರಡಿಸಲಾಗಿದೆ.

ವನ್ಯಜೀವಿ ಆವಾಸಸ್ಥಳಗಳ ಮೇಲೆ ಋಣಾತ್ಮಕವಾಗಿ ಪ್ರಭಾವ ಬೀರುತ್ತಿರುವ ಪ್ರಮುಖ ವಾಣಿಜ್ಯ ಚಟುವಟಿಕೆಗಳನ್ನು ಮುಂದಿನ ಕಂಡಿಕೆಗಳಲ್ಲಿ ಚರ್ಚಿಸಲಾಗಿದೆ:

5.1 ಕಿರು ಜಲವಿದ್ಯುತ್ ಯೋಜನೆಗಳು

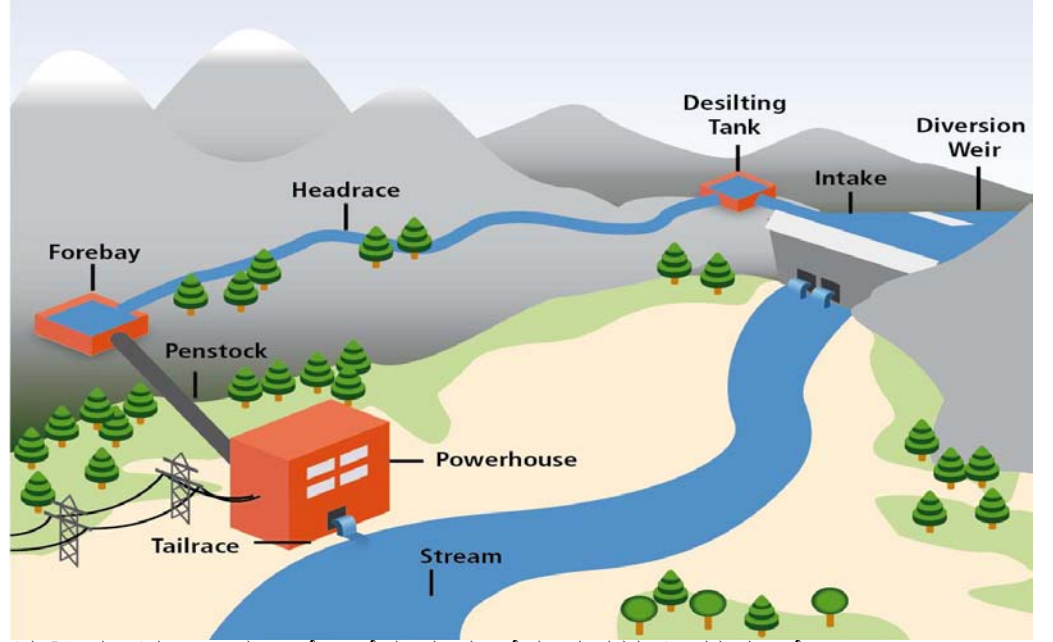
25 ಮೆಗಾವ್ಯಾಟ್ ಸಾಮರ್ಥ್ಯದವರೆಗಿನ ಜಲವಿದ್ಯುತ್ ಯೋಜನೆಗಳು ಕಿರು ಜಲವಿದ್ಯುತ್ ಯೋಜನೆಗಳೆಂದು ವರ್ಗೀಕೃತವಾಗಿವೆ. ಇವುಗಳನ್ನು ತೊರೆ/ನದಿಗಳಿಗೆ ಅಡ್ಡಲಾಗಿ ವಿದ್ಯುತ್ ಉತ್ಪಾದನೆಗಾಗಿ ಕಟ್ಟಲಾಗುವ ಕಿರು ಜಲವಿದ್ಯುತ್ ಯೋಜನೆಗಳೆಂದು ಕರೆಯಲ್ಪಡುತ್ತವೆ. ಪರಿಸರಾತ್ಮಕ ಪರಿಣಾಮ ನಿರ್ಧಾರಣೆ ಅಧಿಸೂಚನೆ, 2006ರ ಪ್ರಕಾರ, ಕಿರು ಜಲವಿದ್ಯುತ್ ಯೋಜನೆಗಳು ಪರಿಣಾಮ ನಿರ್ಧಾರಣೆಗಳಿಂದ, ವಿನಾಯಿತಿ ಪಡೆದಿವೆ. ರಾಜ್ಯದಲ್ಲಿ, ಕರ್ನಾಟಕ ನವೀಕರಿಸಬಹುದಾದ ಇಂಧನ ಅಭಿವೃದ್ಧಿ ನಿಗಮವು ಕಿರು ಜಲವಿದ್ಯುತ್ ಯೋಜನೆಗಳ ಅನುಷ್ಠಾನಕ್ಕೆ ನೋಡಲ್ ಸಂಸ್ಥೆಯಾಗಿದೆ. ಮಾರ್ಚ್ 2015ರ ಕೊನೆಯವರೆಗೆ, 92 ಕಿರು ಜಲವಿದ್ಯುತ್ ಯೋಜನೆಗಳು ಕಾರ್ಯೋನ್ಮುಖವಾಗಿದ್ದರೆ, 209 ಕಿರು ಜಲವಿದ್ಯುತ್ ಯೋಜನೆಗಳು ಯುನೆಸ್ಕೋನಿಂದ ವಿಶ್ವಪರಂಪರೆಯ ತಾಣವೆಂದು ಗುರುತಿಸಲ್ಪಟ್ಟಿರುವ ಪಶ್ಚಿಮ ಘಟ್ಟ ಪ್ರದೇಶದಲ್ಲಿ ಸ್ಥಾಪನೆಗೊಳ್ಳಲು ಅನುಮೋದನೆ ಪಡೆದಿವೆ.

ಸ್ವತಂತ್ರ ಸಂಶೋಧನೆ/ಇಲಾಖೆಯು ಗಮನಿಸಿದ ಪುರಾವೆಯಂತೆ, ಸಣ್ಣ ಜಲವಿದ್ಯುತ್ ಯೋಜನೆಗಳ ನಿರ್ಮಾಣದಿಂದ ಉಂಟಾದ ಪ್ರಭಾವವನ್ನು ಮುಂದಿನ ಕಂಡಿಕೆ 5.1.1ರಲ್ಲಿ ಹೊರತರಲಾಗಿದೆ:

5.1.1 ಕಿರು ಜಲವಿದ್ಯುತ್ ಯೋಜನೆಗಳ ಪರಿಣಾಮ

ಕಿರು ಜಲವಿದ್ಯುತ್ ಯೋಜನೆಗಳು ಪರಿಸರ ಪರಿಣಾಮ ನಿರ್ಧಾರಣಾ ಅಧ್ಯಯನದಿಂದ ವಿನಾಯಿತಿ ಪಡೆದಿದ್ದರೂ, ಅವು ತೂಬು, ಕಾಲುವೆಗಳು, ಪ್ರಸರಣಾ ತಂತಿಗಳು, ರಸ್ತೆಗಳು, ಮುಂತಾದವುಗಳ ನಿರ್ಮಾಣದಿಂದ ಭೂದೃಶ್ಯ ಅಡಚಣೆ, ಜೀವವೈವಿಧ್ಯತೆಗೆ ಅಡ್ಡಿ ಮತ್ತು ವಾಸಸ್ಥಳಗಳ ವಿಘಟನೆಯನ್ನು

ಉಂಟುಮಾಡುತ್ತವೆ; ಇವು ನಿರ್ದಿಷ್ಟವಾಗಿ ನಿರ್ಮಾಣ ಸಮಯದಲ್ಲಿ ಒಟ್ಟಾರೆಯಾಗಿ ಮತ್ತು ಕಾರ್ಯಪಾಲನೆಯ ಸಮಯದಲ್ಲಿ³⁰ ಸ್ವಲ್ಪ ಕಡಿಮೆ ಪ್ರಮಾಣದಲ್ಲಿ ನದಿ ಮತ್ತು ಅರಣ್ಯ ವ್ಯವಸ್ಥೆಗೆ ಗಮನಾರ್ಹ ಅಡ್ಡಿಯನ್ನುಂಟುಮಾಡುತ್ತವೆ. ಒಂದು ಪ್ರಾತಿನಿಧಿಕ ಕಿರು ಜಲವಿದ್ಯುತ್ ಯೋಜನೆಯ ಚಿತ್ರಾತ್ಮಕ ವರ್ಣನೆಯನ್ನು ಚಿತ್ರ 5.1ರಲ್ಲಿ ತೋರಿಸಲಾಗಿದೆ.

ಚಿತ್ರ 5.1: ನದಿ ಕಿರು ಜಲವಿದ್ಯುತ್ ಯೋಜನೆಯ ಹರಿಯುವಿಕೆಯ ಘಟಕಗಳ ಚಿತ್ರಾತ್ಮಕ ವರ್ಣನೆ
ಆಧಾರ: ಅಲ್ಪನೇಟ್ ಹೈಡ್ರೋ ಎನರ್ಜಿ ಸೆಂಟರ್, ಇಂಡಿಯನ್ ಇನ್‌ಸ್ಟಿಟ್ಯೂಟ್ ಆಫ್ ಟೆಕ್ನಾಲಜಿ, ರೂರ್ಕಿ

ಪುಷ್ಪಗಿರಿ, ಮಲೈ ಮಹದೇಶ್ವರ ಮತ್ತು ಕಾವೇರಿ ವನ್ಯಜೀವಿಧಾಮಗಳಲ್ಲಿ ಅಥವಾ ಸುತ್ತಮುತ್ತ ಕೆಲವು ಕಿರು ಜಲವಿದ್ಯುತ್ ಯೋಜನೆಗಳು ಕಾರ್ಯನಿರ್ವಹಿಸುತ್ತಿರುವುದು/ನಿರ್ಮಾಣ ಹಂತದಲ್ಲಿರುವುದನ್ನು ನಾವು ಗಮನಿಸಿದೆವು. ಅವುಗಳಲ್ಲಿ ಒಂದು ಸಂರಕ್ಷಿತ ಪ್ರದೇಶದ ಒಳಗಿದ್ದರೆ, ಉಳಿದವು ಸಂರಕ್ಷಿತ ಪ್ರದೇಶದ ಗಡಿಯ ಏಳು ಕಿಮೀ ವ್ಯಾಪ್ತಿಯೊಳಗೆ, ಕೋಷ್ಟಕ 5.1ರಲ್ಲಿ ತೋರಿಸಿರುವಂತೆ, ಇದ್ದವು:

ಕೋಷ್ಟಕ 5.1: ಸಂರಕ್ಷಿತ ಪ್ರದೇಶದ ಒಳಗೆ ಮತ್ತು ಸುತ್ತಮುತ್ತಲಿನ ಸಣ್ಣ ಜಲವಿದ್ಯುತ್ ಯೋಜನೆಗಳ ವಿವರ

ಕ್ರಮ ಸಂಖ್ಯೆ	ಯೋಜನೆಯ ಹೆಸರು	ಕಾರ್ಯೋನ್ಮುಖತೆಯ ದಿನಾಂಕ	ರಕ್ಷಿತ ಪ್ರದೇಶದಿಂದ ದೂರ	ರಕ್ಷಿತ ಪ್ರದೇಶದ ವಿವರಗಳು
1	ಬೀಡಳ್ಳಿ ಸಣ್ಣ ಜಲವಿದ್ಯುತ್ ಯೋಜನೆ	13/6/2016	1.5 ಕಿಮೀ	ಪುಷ್ಪಗಿರಿ ವನ್ಯಜೀವಿಧಾಮ
2	ಭೋರುಕ ವಿಧ್ಯುತ್ ಯೋಜನೆ	14/9/2006	6.76 ಕಿಮೀ	ಮಲೈ ಮಹದೇಶ್ವರ ವನ್ಯಜೀವಿಧಾಮ
3	ಪಯೋನೀರ್ ಪ್ರೈ ಲಿ. ಆರ್‌ಎಂ‌ಎಚ್‌ಪಿ (24.75 ಮೆವ್ಯಾ)	29/7/2007	1.94 ಕಿಮೀ	ಮಲೈ ಮಹದೇಶ್ವರ ವನ್ಯಜೀವಿಧಾಮ
4	ಕಾವೇರಿ ಜಲವಿದ್ಯುತ್ ಯೋಜನೆ (3 ಮೆವ್ಯಾ)	10/9/1998	1.21 ಕಿಮೀ	ಮಲೈ ಮಹದೇಶ್ವರ ವನ್ಯಜೀವಿಧಾಮ
5	ಏಟಿಯ ವಿಧ್ಯುತ್ ಯೋಜನೆ (6 ಮೆವ್ಯಾ), ಶಿವನಸಮುದ್ರ	1/8/2001	600 ಮೀ	ಮಲೈ ಮಹದೇಶ್ವರ ವನ್ಯಜೀವಿಧಾಮ
6	ಪಯೋನೀರ್ ಪ್ರೈ ಲಿ. (24 ಮೆವ್ಯಾ)	1/7/2005	50 ಮೀ	ಕಾವೇರಿ ವನ್ಯಜೀವಿಧಾಮ
7	ಏಟಿಯ ವಿಧ್ಯುತ್ ಯೋಜನೆ (24 ಮೆವ್ಯಾ), ಗಾಣಾಳು	1/11/2001 24/10/2011	50 ಮೀ	ಕಾವೇರಿ ವನ್ಯಜೀವಿಧಾಮ
8	ಲಿಂಬಾವಳಿ ವಿಧ್ಯುತ್ ಯೋಜನೆ (12 ಮೆವ್ಯಾ)	7/4/2009	ಧಾಮದ ಒಳಗೇ ಇದೆ	ಕಾವೇರಿ ವನ್ಯಜೀವಿಧಾಮ

ಆಧಾರ: ಕರ್ನಾಟಕ ಅರಣ್ಯ ಇಲಾಖೆ

³⁰ ಪರಿಸರ ಪರಿಣಾಮ ನಿರ್ದಾರಣೆ, 2006ರಿಂದ ವ್ಯಾಪಿಸಲ್ಪಡದ ಚಟುವಟಿಕೆಗಳ ಮಹತ್ವಪೂರ್ಣ ಪರಿಣಾಮಗಳ ಮೇಲೆ ಪರಿಸರ ನಿರ್ವಹಣೆ ಮತ್ತು ಕಾರ್ಯನೀತಿ ಸಂಶೋಧನೆ ಸಂಸ್ಥೆಯ ಅಧ್ಯಯನ ವರದಿ (2014)

ಹಲವಾರು ಅಧ್ಯಯನಗಳು ಹೊರತಂದಿರುವ ಕಿರು ಜಲವಿದ್ಯುತ್ ಯೋಜನೆಗಳ ಋಣಾತ್ಮಕ ಪರಿಣಾಮಗಳನ್ನು ಕೆಳಗೆ ಹೇಳಲಾಗಿದೆ:

- ❖ ಪಶ್ಚಿಮ ಘಟ್ಟ ಪ್ರದೇಶದಲ್ಲಿ ಕಾಡುಮನೆ-2 ಕಿರು ಜಲವಿದ್ಯುತ್ ಯೋಜನೆಯ ನಿರ್ಮಾಣವು ತೊರೆಗಳ, ಉಪನದಿಗಳ ಮತ್ತು ನದಿಗಳ ನೀರಿನ ಹರಿಯುವಿಕೆಯ ಸ್ವರೂಪವನ್ನು, ಅವುಗಳ ನೈಸರ್ಗಿಕ ಹರಿವಿನಲ್ಲಿ ಬದಲಾವಣೆಯಿಂದ ಭಾದಿಸಿದೆ. ನೀರಿನ ಹರಿಯುವಿಕೆಯಲ್ಲಿನ ಈ ತಿರುವು, ಈ ಸೂಕ್ಷ್ಮ ಪರಿಸರ ವ್ಯವಸ್ಥೆಯ ಭಾಗವಾಗಿರುವ ಜಲಜೀವಿ ವ್ಯವಸ್ಥೆಯ ಜಲವಿಜ್ಞಾನ, ಮೀನುಗಳ ವಲಸೆ, ಇತರ ಜಲಜೀವಿಗಳ ಜೀವಸ್ವರೂಪ ಮತ್ತು ವನ್ಯಜೀವಿಯ ಮೇಲೆ ಒಂದು ಸರಣಿಗಳಲ್ಲಿ ಪರಿಣಾಮ ಉಂಟುಮಾಡಿದೆ. ಮುಂದುವರೆದು, ವಿದ್ಯುತ್ ಹೊರಸಾಗಣೆಯ ತಂತಿಗಳು ಮತ್ತು ಭಾರಿ ಮಳೆಯಿಂದ (ವರ್ಷಕ್ಕೆ ಸುಮಾರು 5,000 ಮಿಮೀ) ಈ ಕಡಿದಾದ ಪ್ರದೇಶಗಳಲ್ಲಿ ಭೂ ಸವೆತ/ಹಾನಿ ಸಂಭವಿಸುತ್ತದೆ; ಇದು ಈ ಸೂಕ್ಷ್ಮ ಭೂವೈಜ್ಞಾನಿಕ ಪ್ರದೇಶಕ್ಕೆ³¹ ದುರಸ್ತಿ ಮಾಡಲಾಗದ ಹಾನಿ ಉಂಟುಮಾಡುತ್ತದೆ.
- ❖ ಎಲ್ಲ ಕಿರು ಜಲವಿದ್ಯುತ್ ಯೋಜನೆಗಳು, ತಮ್ಮ ಕಾರ್ಯವನ್ನು ಪ್ರಾರಂಭಿಸುವುದಕ್ಕೆ ಮುನ್ನ ಯೋಜನಾ ಸ್ಥಳದಲ್ಲಿ ಬೆಳೆದು ನಿಂತಿರುವ ಮರಗಳನ್ನು ತೆರವುಗೊಳಿಸಬೇಕಿದ್ದರೂ, ಯಾವುದೇ ಪ್ರಕರಣದಲ್ಲಿಯೂ ತೆರವುಗೊಳಿಸಿದ ಮರಗಳ ಪ್ರಮಾಣದ ದಾಖಲೆಯು ಲಭ್ಯವಿರಲಿಲ್ಲ. ಪುಷ್ಪಗಿರಿ ವನ್ಯಜೀವಿಧಾಮದ ವಿಸ್ತರಣೆಗೆ ಪ್ರಸ್ತಾವನೆಯಾಗಿದ್ದ ಜಾಗದಲ್ಲಿದ್ದ ಕಾಡುಮನೆ-2 ಕಿರು ಜಲವಿದ್ಯುತ್ ಯೋಜನೆಗೆ ಸಂಬಂಧಿಸಿದಂತೆ, ಈ ಜೀವ-ವೈವಿಧ್ಯತೆ ಶ್ರೀಮಂತಿಕೆಯ ಪಶ್ಚಿಮ ಘಟ್ಟ ಪ್ರದೇಶದಿಂದ 432 ಮರಗಳನ್ನು³² ತೆರವುಗೊಳಿಸಲಾಯಿತು. ಲಿಂಬಾವಳಿ ಸಣ್ಣ ಜಲವಿದ್ಯುತ್ ಯೋಜನೆಯ ಪ್ರಕರಣದಲ್ಲಿ, ಗಂಧ, ಮತ್ತಿ, ಹೊಂಗೆ, ಕರಗಿ, ಮುಂತಾದ ಹಲವು ಮರಗಳನ್ನು, ಸಂಖ್ಯೆಯ ದಾಖಲೆ ಲಭ್ಯವಿರದಿದ್ದರೂ, ತೆರವುಗೊಳಿಸಲಾಯಿತು.
- ❖ ಮುದುಮಲೈ-ನಾಗರಹೊಳೆ-ಬ್ರಹ್ಮಗಿರಿ-ಮುತ್ತೋಡಿ ವಲಸೆ ಮಾರ್ಗವು ದಕ್ಷಿಣ ಭಾರತದಲ್ಲಿನ ಬಹು ಮುಖ್ಯವಾದ ಎರಡು ಸಾಂಪ್ರದಾಯಿಕ ವಲಸೆ ದಾರಿಗಳಲ್ಲಿ ಒಂದಾಗಿದ್ದು, ಇದರಲ್ಲಿ ಬಿಸ್ಲೆ ಮೀಸಲು ಅರಣ್ಯ, ಕಾಗಿನಹಾರೆ (ಕಾಗೆನೇರಿ), ಕಾಂಚನಕುಮಾರಿ ಮತ್ತು ಕೆಂಪು ಹೊಳೆ ಮೀಸಲು ಅರಣ್ಯಗಳು ಸೇರಿವೆ. ಆನೆಗಳು ಮುದುಮಲೈ ರಾಷ್ಟ್ರೀಯ ಉದ್ಯಾನವನದಿಂದ ನಾಗರಹೊಳೆ ಕಡೆಗೆ, ಪುಷ್ಪಗಿರಿ ವನ್ಯಜೀವಿಧಾಮ ಮತ್ತು ಬಿಸ್ಲೆ ಮೀಸಲು ಅರಣ್ಯದ ಮೂಲಕ ಮುತ್ತೋಡಿಯವರೆಗೆ ಸಂಚರಿಸುತ್ತವೆ. ಸಮೃದ್ಧಿ ಮತ್ತು ವೈವಿಧ್ಯಪೂರ್ಣ ಸಸ್ಯಗಳಿರುವ ಈ ತುಣುಕು ಈ ದಾರಿಯಲ್ಲಿ ಸಂಚರಿಸುವ ಆನೆಗಳಿಗೆ ವಿಫುಲ ಸಂಪನ್ಮೂಲಗಳನ್ನು ಒದಗಿಸುತ್ತದೆ. ಈ ಪ್ರದೇಶದಲ್ಲಿ ಕಿರು ಜಲವಿದ್ಯುತ್ ಯೋಜನೆಗಳ ಸ್ಥಾಪನೆಯು ಅರಣ್ಯವನ್ನು ಭಿದ್ರೀಕರಿಸಿರುವುದೂ ಅಲ್ಲದೇ ವಲಸೆ ಮಾರ್ಗವನ್ನೂ ಭಾಧಿಸಿದ್ದು, ಈಗ ಹೆಚ್ಚಾದ ಮಾನವ-ಆನೆ ಸಂಘರ್ಷಕ್ಕೆ ಸಾಕ್ಷಿಯಾಗಿದೆ.
- ❖ ದಕ್ಷಿಣದಲ್ಲಿನ ಎರಡು ಉನ್ನತ ವೈಶಿಷ್ಟ್ಯತೆಯ ವನ್ಯಜೀವಿಧಾಮಗಳಾದ ನಾಗರಹೊಳೆ ಹುಲಿಧಾಮ ಮತ್ತು ಪುಷ್ಪಗಿರಿ ವನ್ಯಜೀವಿಧಾಮದ ನಡುವಿನ ಬಹು ಮುಖ್ಯವಾದ ಆನೆ ಮಾರ್ಗವಾದ ಕೆಂಪು ಹೊಳೆ, ಕಾಗೆನೇರಿ ಮತ್ತು ಕಾಂಚನಕುಮಾರಿ ಮೀಸಲು ಅರಣ್ಯಗಳಲ್ಲಿ ನಾಲ್ಕು³³ ಕಿರು ಜಲವಿದ್ಯುತ್ ಯೋಜನೆಗಳಿವೆ. ಈ ಮೀಸಲು ಅರಣ್ಯಗಳು ಜೀವ-ವೈವಿಧ್ಯತೆಯಲ್ಲಿ ಸಮೃದ್ಧವಾಗಿವೆ ಮತ್ತು ಅಪಾಯದಲ್ಲಿರುವ ಸಂಕುಲಗಳಾದ ಆನೆ ಮತ್ತು ಸ್ಲೆಂಡರ್ ಲಾರಿಸ್, ಅಳಿವಿನ ಅಂಚಿನಲ್ಲಿರುವ ಸಂಕುಲಗಳಾದ ಬೂದು ತಲೆಯ ಬುಲ್‌ಬುಲ್, ಮಲಬಾರ್ ಪೈಡ್ ಹಾರ್ನ್‌ಬಿಲ್, ಮುಂತಾದ ಸ್ಥಳೀಯ ಸಂಕುಲಗಳ ಅತ್ಯುತ್ತಮ ನೆಲೆಬೀಡಾಗಿದೆ. ಈ ಮೀಸಲು ಅರಣ್ಯಗಳ ಜೀವಶಾಸ್ತ್ರೀಯ/ಪರಿಸರಾತ್ಮಕ/ಸಾಮಾಜಿಕ ಪ್ರಾಮುಖ್ಯತೆಯನ್ನು ಗಮನಿಸಿ, ಅವುಗಳನ್ನು ಪುಷ್ಪಗಿರಿ ವನ್ಯಜೀವಿಧಾಮದ ವಿಸ್ತರಣೆಯಲ್ಲಿ ಸೇರಿಸಲು ಪ್ರಸ್ತಾವಿಸಲಾಯಿತು. ಪ್ರದೇಶದ ಪರಿಸರ ಸ್ಥಿತಿ

³¹ ಕರ್ನಾಟಕದಲ್ಲಿನ ಪಶ್ಚಿಮ ಘಟ್ಟಗಳ ಪ್ರದೇಶದಲ್ಲಿ ಅರಣ್ಯೇತರ ಬಳಕೆಗಾಗಿ ಅರಣ್ಯ ಭೂಮಿಯ ಆರೋಪಿತ ಕಾನೂನುಬಾಹಿರ ಮಾರ್ಗಪಲ್ಲಟದ ಮೇಲೆ ಕೇಂದ್ರ ಅಧಿಕಾರಯುಕ್ತ ಸಮಿತಿಯ ವರದಿ

³² ಅರಣ್ಯಗಳ ಉಪ ಸಂರಕ್ಷಣಾಧಿಕಾರಿ, ಪ್ರಾದೇಶಿಕ ವಿಭಾಗ, ಹಾಸನ ಇವರು ಸಲ್ಲಿಸಿದ ವರದಿ

³³ ಕಾಡುಮನೆ-1, ಕಾಡುಮನೆ-2, ಐಪಿಸಿಎಲ್ ಕೆಂಪು ಹೊಳೆ ಮತ್ತು ಮಾರುತಿ ಪವರ್ ಜೆನ್

ಮತ್ತು ಸೂಕ್ಷ್ಮತೆ, ಅಳಿವಿನಂಚಿನಲ್ಲಿರುವ ಸಸ್ಯ ಮತ್ತು ಪ್ರಾಣಿ ಸಂಪತ್ತನ್ನು ಆಧರಿಸಿ, ಇಂತಹ ಪ್ರದೇಶವನ್ನು ವಾಸ್ತವಿಕವಾಗಿ ಅರಣ್ಯೇತರ ಉದ್ದೇಶಗಳಿಗೆ ಮಾರ್ಗಪಲ್ಲಟ ಮಾಡಬಾರದು³⁴.

- ❖ ಅರಣ್ಯಗಳ ಮುಖ್ಯ ಸಂರಕ್ಷಣಾಧಿಕಾರಿ ಮತ್ತು ಕ್ಷೇತ್ರ ನಿರ್ದೇಶಕರು, ಆನೆ ಯೋಜನೆ, ಮೈಸೂರು ಇವರು ಅರಣ್ಯಗಳ ಪ್ರಧಾನ ಮುಖ್ಯ ಸಂರಕ್ಷಣಾಧಿಕಾರಿ (ವನ್ಯಜೀವಿ) ಇವರಿಗೆ ಬರೆದ ತಮ್ಮ ಪತ್ರದಲ್ಲಿ (26 ಸೆಪ್ಟೆಂಬರ್ 2011), ಕಿರು ಜಲವಿದ್ಯುತ್ ಯೋಜನೆಗಳಿಂದ (ಲಿಂಬಾವಳಿ, ಏಟ್ರಿಯ, ಎಂಎಸ್ ಮಿನಿ ಹೈಡೆಲ್ ಮತ್ತು ಪಯೋನೀರ್) ಆಫಾತಗೊಂಡಿರುವ ಆನೆಗಳು ತಮ್ಮ ಆವಾಸದಲ್ಲಿ ತೊಂದರೆ ಉಂಟುಮಾಡುತ್ತ ಬೆಳೆಗಳ ಮೇಲೆ ದಾಳಿಗಾಗಿ ಐದರಿಂದ ಏಳು ಆನೆಗಳ ಚಿಕ್ಕ ಗುಂಪುಗಳನ್ನು ಕಟ್ಟಿಕೊಂಡು ಅಲೆದಾಡುತ್ತಿದ್ದು, ಮಾನವ ಆನೆ ಸಂಘರ್ಷದ ಏರಿಕೆಗೆ ಕಾರಣವಾಗಿದೆ ಎಂದು ಹೇಳಿದರು. ಅರಣ್ಯಗಳ ಮುಖ್ಯ ಸಂರಕ್ಷಣಾಧಿಕಾರಿ ಮತ್ತು ಕ್ಷೇತ್ರ ನಿರ್ದೇಶಕರು, ಮಾನವ ಆನೆ ಸಂಘರ್ಷವನ್ನು ಉಪಶಮನಗೊಳಿಸಲು ಆವಾಸವ್ಯಾಪ್ತಿಯ ಪ್ರದೇಶಗಳನ್ನು ಅಡಚಣೆಯಿಂದ ಮುಕ್ತಗೊಳಿಸಲು ತಕ್ಷಣದ ಕ್ರಮ ತೆಗೆದುಕೊಳ್ಳುವ ಅವಶ್ಯಕತೆಯಿದ್ದು, ಮೀಸಲು ಅರಣ್ಯದ ಸುತ್ತಮುತ್ತಲಿನ ಸರ್ಕಾರೇತರ/ಖಾಸಗಿ ಜಮೀನು ಇಲಾಖೆಯಿಂದ ಸ್ವಾಧೀನವಾಗಬೇಕು, ಬಾಳೆ, ಕಬ್ಬು, ಮೆಕ್ಕೆಜೋಳ, ಮುಂತಾದ ಬೆಳೆ ಬೆಳೆಯುವುದನ್ನು ವಿರೋಧಿಸಬೇಕು ಎನ್ನುವುದನ್ನು ಗಮನಿಸಿದ್ದರೂ (ಅನುಬಂಧ 3) ಸಹ, ಆವಾಸವ್ಯಾಪ್ತಿಯನ್ನು ಅಡಚಣೆಯಿಂದ ಮುಕ್ತಮಾಡಲು ಪರಿಹಾರ ಕ್ರಮಗಳನ್ನು ತೆಗೆದುಕೊಳ್ಳಲಿಲ್ಲ.
- ❖ ಐಪಿಸಿಎಲ್ ಕೆಂಪು ಹೊಳೆ ಯೋಜನೆಗೆ (18 ಮೆಗಾವ್ಯಾಟ್) ಸಂಬಂಧಿಸಿದಂತೆ ಒಂದು ಅಧ್ಯಯನವು³⁵ ತಿಳಿಯಪಡಿಸಿದ್ದೇನೆಂದರೆ, ಯೋಜನೆಯ ತುಂಬು ಸುಮಾರು 21 ಮೀನಷ್ಟು ಎತ್ತರವಾಗಿದ್ದು, ಇದು ದೇಶದಲ್ಲಿನ 100 ಮೆಗಾವ್ಯಾಟ್‌ಗಿಂತ ಹೆಚ್ಚು ವಿದ್ಯುತ್ ಉತ್ಪಾದಿಸುವ ಯೋಜನೆಗಳ ತುಂಬಿಗಿಂತ ಎತ್ತರವಾಗಿದೆ ಮತ್ತು ಸಿಕ್ಕಿನ 97 ಮೆಗಾವ್ಯಾಟ್‌ನ ತಾಶಿಡಿಂಗ್ ವಿದ್ಯುತ್ ಯೋಜನೆಯ ತುಂಬಿಗಿಂತ ಕಡೇಪಕ್ಷ 9 ಮೀನಷ್ಟು ಎತ್ತರವಾಗಿತ್ತು. ಮಾರ್ಗಪಲ್ಲಟವು ಒಂದು ಕಿಮೀನಷ್ಟು ನದಿ ಪಾತ್ರವನ್ನು ಬಹುತೇಕ ಬತ್ತಿಸಿದ್ದು, ಪ್ರದೇಶದ ವನ್ಯಜೀವಿ ಮತ್ತು ಜೀವವೈವಿಧ್ಯವನ್ನು ಭಾದಿಸುವುದು ಖಚಿತ. ನಿರ್ಮಿಸಲಾದ ಬೃಹತ್ ರಚನೆಗಳನ್ನು ಪರಿಗಣಿಸಿ, ಯೋಜನೆಯ ಪ್ರತಿಪಾದಕರಿಂದ ಉಂಟಾದ ಮಾರ್ಗಪಲ್ಲಟಗಳನ್ನು ಲೆಕ್ಕಪರಿಶೋಧನೆಗೆ ನಿಷ್ಕರ್ಷಿಸಲಾಗಲಿಲ್ಲ ಏಕೆಂದರೆ ಈದಿಸೆಯಲ್ಲಿ ಯಾವುದೇ ದಾಖಲೆಗಳನ್ನು ಅರಣ್ಯ ಇಲಾಖೆಯು ಒದಗಿಸಲಿಲ್ಲ. ಈ ವಿಷಯದಲ್ಲಿ ಗಂಭೀರ ತನಿಖೆಯ ಅಗತ್ಯವಿದೆ.

ಪಶ್ಚಿಮ ಘಟ್ಟ-ನೀಲಗಿರಿ ಜೈವಿಕವಲಯ ಮೀಸಲು ಪ್ರದೇಶದಲ್ಲಿ ಇರುವ ಇತರ ಕಿರು ಜಲವಿದ್ಯುತ್ ಯೋಜನೆಗಳಲ್ಲಿಯೂ ಸಹ ಮೇಲಿನ ಪರಿಣಾಮಗಳನ್ನು ಗಮನಿಸಲಾಯಿತು, ಈ ಶ್ರೀಮಂತ ಜೀವವೈವಿಧ್ಯ ಪ್ರದೇಶದ ಸೂಕ್ಷ್ಮ ಜೀವಪರಿಸ್ಥಿತಿಯ ಮೇಲೆ ಈ ಕಿರು ವಿದ್ಯುತ್ ಯೋಜನೆಗಳ ಒಟ್ಟು ಪರಿಣಾಮವು ಇನ್ನೂ ತೀವ್ರವಾಗಿರುವುದು. ಪರಿಸರ ಪರಿಣಾಮ ನಿರ್ಧರಣೆಯು ಕಿರು ಜಲವಿದ್ಯುತ್ ಯೋಜನೆಗಳಿಗೆ ಅನ್ವಯಿಸದಿರುವುದರಿಂದ, ಈ ರಚನೆಗಳು ದಿಗಿಲಾಗುವ ರೀತಿಯಲ್ಲಿ ಅಣಬೆಗಳಂತೆ ಬೆಳೆಯುತ್ತಿದ್ದು, ಇದನ್ನು ಯೋಜನೆಯ ಮಂಜೂರಾತಿಗೆ ಮುನ್ನವೇ ಜೀವಪರಿಸ್ಥಿತಿ ಮೌಲ್ಯ ನಿರ್ಧಾರಣೆಗಳ ಮೂಲಕ ನಿಯಂತ್ರಿಸುವ ಅಗತ್ಯವಿದೆ. ಕಿರು ಜಲವಿದ್ಯುತ್ ಯೋಜನೆಗಳಿಗೆ ಸಂಬಂಧಿಸಿದಂತೆ ಪಶ್ಚಿಮ ಘಟ್ಟ ಪ್ರದೇಶಗಳ ಧಾರಣಾ ಸಾಮರ್ಥ್ಯವನ್ನು ನಿರ್ಧರಿಸಲು ಒಂದು ಸಮಿತಿಯನ್ನು ರಚಿಸಲಾಗಿದೆಯೆಂದು ಸರ್ಕಾರವು ಉತ್ತರಿಸಿತು.

5.1.2 ಕಿರು ಜಲವಿದ್ಯುತ್ ಯೋಜನೆಗಳಿಂದ ಉಲ್ಲಂಘನೆಗಳು

ಅರಣ್ಯ (ಸಂರಕ್ಷಣೆ) ಕಾಯಿದೆ, 1980ರ ಸೆಕ್ಷನ್ 2ರ ಪ್ರಕಾರ ಯಾವುದೇ ಅರಣ್ಯವನ್ನು ಪರಿಸರ ಮತ್ತು ಅರಣ್ಯ ಮಂತ್ರಾಲಯದ ಅನುಮೋದನೆಯಿಲ್ಲದೆಯೇ ಅರಣ್ಯೇತರ ಉದ್ದೇಶಗಳಿಗೆ ಮಾರ್ಗಪಲ್ಲಟ ಮಾಡುವಂತಿಲ್ಲ. ಜೊತೆಗೆ, ಯೋಜನೆಗೆ ಅನುಮತಿ ನೀಡುವ ಸಮಯದಲ್ಲಿ ಹಾಕಿದ್ದ ಷರತ್ತುಗಳಿಗೆ

³⁴ ತಾ. 19.3.2014ರ ಪತ್ರದಲ್ಲಿ, ಕೆಂಪು ಹೊಳೆ, ಕಾಗನೇರಿ ಮತ್ತು ಕಾಂಚನಕುಮಾರಿ ಮೀಸಲು ಅರಣ್ಯದ ಮೇಲೆ ಅರಣ್ಯಗಳ ಪ್ರಧಾನ ಮುಖ್ಯ ಸಂರಕ್ಷಣಾಧಿಕಾರಿಗಳು (ಅರಣ್ಯ ಪಡೆ ಮುಖ್ಯಸ್ಥರು) ಇವರ ಅಭಿಪ್ರಾಯ

³⁵ ಕರ್ನಾಟಕದಲ್ಲಿನ ಕಿರು ಜಲವಿದ್ಯುತ್ ಯೋಜನೆಗಳ ಮೇಲೆ, ಹಸಿರು ಇಂಧನ, ಕಿರು ಜಲವಿದ್ಯುತ್, ವಿಜ್ಞಾನ ಮತ್ತು ಪರಿಸರ ಕೇಂದ್ರ 2013ಕ್ಕಾಗಿ ಗ್ರೀನ್ ನಾರ್ಮ್‌ನಿಂದ ಒಂದು ಪ್ರಕರಣ ಅಧ್ಯಯನ

ಯೋಜನೆಯ ಪ್ರತಿಪಾದಕರು ನಿಷ್ಕರಾಗಿರಬೇಕು ಮತ್ತು ಸಂಬಂಧಿಸಿದ ಅಧಿಕಾರಿಗಳಿಂದ ಮೇಲ್ವಿಚಾರಣೆಯಾಗಬೇಕು. ಯೋಜನೆಯ ಪ್ರತಿಪಾದಕರಿಂದ ಹಲವಾರು ಉಲ್ಲಂಘನೆಗಳು ನಮ್ಮ ಪರಿಶೀಲನೆಯಿಂದ ತಿಳಿದುಬಂದಿದ್ದು, ಅದನ್ನು ಕೆಳಗೆ ಚರ್ಚಿಸಲಾಗಿದೆ:

5.1.2.1 ಅರಣ್ಯ (ಸಂರಕ್ಷಣೆ) ಕಾಯಿದೆಯಡಿ ಅನುಮತಿ ಪಡೆಯದ ಕಿರು ಜಲವಿದ್ಯುತ್ ಯೋಜನೆಗಳು

ಅ) ಮೆ. ಕೊಡಗು ಹೈಡಲ್ ಪ್ರಾಜೆಕ್ಟ್ ಪ್ರೈವೇಟ್ ಲಿಮಿಟೆಡ್‌ನಿಂದ ತೆಗೆದುಕೊಳ್ಳಲಾದ ಬೀಡಳ್ಳಿ ಕಿರು ಜಲವಿದ್ಯುತ್ ಯೋಜನೆಯು (3 ಮೆಗಾವ್ಯಾಟ್) ಏಪ್ರಿಲ್ 2006ರಲ್ಲಿ ಅನುಮೋದಿತವಾಯಿತು. ಕಾಮಗಾರಿಯ ಗಣನೀಯ ಪ್ರಗತಿಯ ನಂತರ (₹ 13 ಕೋಟಿ ವೆಚ್ಚ), ಯೋಜನೆಯನ್ನು ಪರಿಗಣಿತ ಅರಣ್ಯ ಪ್ರದೇಶದಲ್ಲಿ ನಡೆಸಲಾಗುತ್ತಿದೆ ಮತ್ತು ಯೋಜನೆಗೆ ಅರಣ್ಯ ಸಂರಕ್ಷಣಾ ಕಾಯಿದೆಯ ಪ್ರಕಾರ ಅನುಮತಿ ಪಡೆದಿಲ್ಲವೆನ್ನುವುದು ಗಮನಕ್ಕೆ ಬಂದಿತು. ಪುಷ್ಪಗಿರಿ ವನ್ಯಜೀವಿಧಾಮದ ಜೈವಿಕ ಸೂಕ್ಷ್ಮ ಪ್ರದೇಶದಲ್ಲಿದ್ದ ಯೋಜನೆಯು ಪಶ್ಚಿಮ ಘಟ್ಟ ವಲಯದಲ್ಲಿನ ವ್ಯಾಪಕ ಅರಣ್ಯವನ್ನು ಮುರಿದಿತ್ತು ಮತ್ತು ಬಹು ಸಂಖ್ಯೆಯ ಮರಗಳನ್ನು ತೆರವುಮಾಡಲಾಗಿತ್ತು. ಈ ನದಿಯ ತೀರವು, ಅಳಿದು ಹೋಗಿದೆಯೆಂದು ಒಮ್ಮೆ ಭಾವಿಸಲಾಗಿದ್ದ ಆದರೆ 120 ವರ್ಷಗಳ ನಂತರ 2004ರಲ್ಲಿ ಪುನಃ ಪತ್ತೆಯಾದ ಒಂದು ತೀವ್ರವಾಗಿ ಅಳಿವಿನಂಚಿನಲ್ಲಿರುವ ನದಿತೀರದ ಸಸ್ಯಪ್ರಭೇಧವಾದ ಮಧುಕ ಇನ್‌ಸೈನಿಸ್ ಬೆಳೆಯುವ ಜಾಗವಾಗಿದೆ. ನಿವೇಶನದಲ್ಲಿ ತೆಗೆದುಕೊಳ್ಳಲಾದ ನಿರ್ಮಾಣ ಕಾಮಗಾರಿಗಳಿಂದ ಅವುಗಳಿಗೆ ಈಗಾಗಲೇ ಸಾಕಷ್ಟು ಹಾನಿಯಾಗಿದೆ. ಅರಣ್ಯಗಳ ಕಳೆಯುವಿಕೆ ಮತ್ತು ಆವಾಸಸ್ಥಳದ ವಿಘಟನೆಯನ್ನು ಚಿತ್ರ 5.2 (ಅ) ಮತ್ತು (ಆ)ನಲ್ಲಿ ತೋರಿಸಿರುವಂತೆ ಸ್ಥಳದ ಎರಡು ಉಪಗ್ರಹ ಚಿತ್ರಗಳಿಂದ ಕಾಣಬಹುದು:

ಚಿತ್ರ 5.2 (ಅ): ನಿವೇಶನದ 26.2.2010ರ ಚಿತ್ರಣ

ಚಿತ್ರ 5.2 (ಆ): ನಿವೇಶನದ 7.2.2014ರ ಚಿತ್ರಣ

ಆಧಾರ: ಗೂಗಲ್ ಅರ್ತ್

ಈ ವಿಷಯವು ಉಚ್ಚ ನ್ಯಾಯಾಲಯಕ್ಕೆ ಒಯ್ಯಲ್ಪಟ್ಟು, ಅದು ಅರಣ್ಯ ಸಂರಕ್ಷಣೆ ಕಾಯಿದೆಯಡಿ ಮಾರ್ಗಪಲ್ಲಟಕ್ಕೆ ಆವಶ್ಯಕ ಅನುಮೋದನೆ ಪಡೆಯಲು ಆದೇಶಿಸಿತು (ಜೂನ್ 2014). ಅರಣ್ಯ ಪಡೆಯ ಮುಖ್ಯಸ್ಥರ ವಶದಲ್ಲಿ ಈ ವಿಷಯವಿದ್ದು, ವನ್ಯಜೀವಿ ವಿಭಾಗವು ಅರಣ್ಯ ಪಡೆಯ ಮುಖ್ಯಸ್ಥರ ಜೊತೆ ಸಹಯೋಗದಲ್ಲಿ ಈ ವಿಷಯವನ್ನು ಎಚ್ಚರಿಕೆಯಿಂದ ಬಿಡದೆ ಅನುಸರಿಸುವುದಾಗಿ ಅರಣ್ಯಗಳ ಪ್ರಧಾನ ಮುಖ್ಯ ಸಂರಕ್ಷಣಾಧಿಕಾರಿಗಳು (ವನ್ಯಜೀವಿ) ಉತ್ತರಿಸಿದರು. ಆದರೆ, ಯೋಜನೆಯು ಜೂನ್ 2016ರಲ್ಲಿ ಕಾರ್ಯೋನ್ಮುಖವಾಗಿದೆ ಎನ್ನುವುದನ್ನು ಗಮನಿಸಲಾಯಿತು.

ಆ) ಲಿಂಬಾವಳಿ ವಿದ್ಯುತ್ ಯೋಜನೆ: 12 ಮೆವ್ಯಾ ಸಾಮರ್ಥ್ಯದ ಈ ಯೋಜನೆಯು ಕಾವೇರಿ ವನ್ಯಜೀವಿಧಾಮದ ಸರ್ವೆ ಸಂಖ್ಯೆ 277ರಲ್ಲಿ ಧನಾಗುರ್ ರಾಜ್ಯ ಅರಣ್ಯದಲ್ಲಿ ಮತ್ತು ದಾಬಲ್ಲಿ ಸರ್ವೆ ಸಂಖ್ಯೆ 77ರಲ್ಲಿದೆ ಮತ್ತು ಅರಣ್ಯ ಸಂರಕ್ಷಣೆ ಕಾಯಿದೆಯ ಅನುಮತಿಯಿಲ್ಲದೆಯೇ 2005-06ರಿಂದ ಕಾರ್ಯನಿರ್ವಹಿಸುತ್ತಿದೆ. ಯೋಜನೆಯ ಪ್ರತಿಪಾದಕರು, ಸಂರಕ್ಷಿತ ಪ್ರದೇಶ/ಜೀವವೈವಿಧ್ಯ ಅರಣ್ಯಗಳಲ್ಲಿ ಯೋಜನೆಗಳನ್ನು ಪ್ರಾರಂಭಿಸಲು ಅಗತ್ಯವಿರುವ ಮುಖ್ಯ ವನ್ಯಜೀವಿ ಪಾಲಕರ ಮತ್ತು ಅರಣ್ಯ ಇಲಾಖೆಯ ಅನುಮೋದನೆಯನ್ನು ಪಡೆಯದೆ, ಈ ಜಾಗವು ಅಧಿಕೃತ ಆನೆ ಮಾರ್ಗವಾಗಿದ್ದರೂ ಸಹ ವಿದ್ಯುತ್ ಉತ್ಪಾದನೆಯನ್ನು ಪ್ರಾರಂಭಿಸಿದರು. ಜೊತೆಗೆ, ಯೋಜನೆಯ ಪ್ರತಿಪಾದಕರು ಧನಾಗುರ್ ಮೀಸಲು ಅರಣ್ಯದಲ್ಲಿ 200 ಎಕರೆ ಅರಣ್ಯ ಭೂಮಿಯನ್ನು ಒತ್ತುವರಿ ಮಾಡಿಕೊಂಡಿದ್ದರು. ಯೋಜನೆಯು ಅತಿಕ್ರಮಿತ ಪ್ರದೇಶದಲ್ಲಿ ಆರು ವರ್ಷಗಳಿಗೂ ಮೀರಿ ಕಾರ್ಯನಿರ್ವಹಿಸುತ್ತಿದ್ದರೂ ಅದರ ಬಗ್ಗೆ ಗಮನ ಹರಿಸಲು ಅರಣ್ಯ ಇಲಾಖೆಯು ವಿಫಲವಾಗಿದ್ದರಿಂದ, ಅರಣ್ಯಗಳ ಪ್ರಧಾನ ಮುಖ್ಯ ಸಂರಕ್ಷಣಾಧಿಕಾರಿಗಳು (ಅರಣ್ಯ ಪಡೆ ಮುಖ್ಯಸ್ಥರು) ವಿಷಯವನ್ನು ಪರಿಶೀಲಿಸಿ ಹೊಣೆ ಹೊರಿಸಲು ಮೈಸೂರು ವೃತ್ತದ ಅರಣ್ಯಗಳ ಸಂರಕ್ಷಕರಿಗೆ ಸೂಚಿಸಿದರು. ತರುವಾಯ, ಅರಣ್ಯ (ಸಂರಕ್ಷಣೆ) ಕಾಯಿದೆ, 1980, ಕರ್ನಾಟಕ ಅರಣ್ಯ ಕಾಯಿದೆ, 1963ರ ಸೆಕ್ಷನ್ 24ರ ಉಲ್ಲಂಘನೆಯ ಮೇರೆಗೆ ಮತ್ತು

ರಾಜ್ಯ ವನ್ಯಜೀವಿ ಮಂಡಳಿಯ ಪೂರ್ವಾನುಮೋದನೆಯಿಲ್ಲದೆಯೇ ಕಿರು ಜಲವಿದ್ಯುತ್ ಯೋಜನೆಯು ನಿರ್ವಹಿಸುತ್ತಿದ್ದುದಕ್ಕಾಗಿ ಯೋಜನೆಯ ಆಸ್ತಿಗಳು ಅರಣ್ಯ ಇಲಾಖೆಯಿಂದ ಜಪ್ತಿ ಮಾಡಲ್ಪಟ್ಟವು (ಜನವರಿ 2016). ಈ ಕ್ರಮದಿಂದ ನೊಂದ ಯೋಜನೆಯ ಪ್ರತಿಪಾದಕರು ಉಚ್ಚ ನ್ಯಾಯಾಲಯದಲ್ಲಿ ರಿಟ್ ಅರ್ಜಿಯನ್ನು ಹಾಕಿದರು ಮತ್ತು ತಡೆಯಾಜ್ಞೆಯನ್ನು ಪಡೆದರು (ಫೆಬ್ರವರಿ 2016). ತಡೆಯನ್ನು ರದ್ದುಗೊಳಿಸಲು ಇಲಾಖೆಯಿಂದ ತೆಗೆದುಕೊಳ್ಳಲಾದ ಕ್ರಮಗಳ ಬಗ್ಗೆ ತಿಳಿಸಿಲ್ಲ.

5.1.1.2 ಅನುಮೋದನೆಯಿಲ್ಲದೆಯೇ ಅರಣ್ಯಗಳ ಮೂಲಕ ಹಾದುಹೋಗುತ್ತಿರುವ ಪ್ರಸರಣ ಮಾರ್ಗಗಳು

ಅ) ಏಟಿಯ ವಿದ್ಯುತ್ ಯೋಜನೆ (24 ಮೆವ್ಯಾ), ಗಾಣಾಳು: ಕಾವೇರಿ ವನ್ಯಜೀವಿಧಾಮದ ಬಸವನ ಬೆಟ್ಟ ಮೀಸಲು ಅರಣ್ಯದ ಪಕ್ಕದ 13.35 ಎಕರೆ ಭೂಮಿಯಲ್ಲಿರುವ ಯೋಜನೆಯು 2004ರಿಂದ ಕಾರ್ಯನಿರತವಾಗಿದೆ. ಯೋಜನೆಯ ಪ್ರತಿಪಾದಕರು ಕಾವೇರಿ ವನ್ಯಜೀವಿಧಾಮದ ಧನಗೂರ್ ಮೀಸಲು ಅರಣ್ಯದ ಐದು ಎಕರೆ ಪ್ರದೇಶದಲ್ಲಿ ಅಗತ್ಯ ಅನುಮೋದನೆ ಪಡೆಯದೆಯೇ ಪ್ರಸರಣ ಮಾರ್ಗಗಳನ್ನು ಸ್ಥಾಪಿಸಿದ್ದರು. ಇತರ ಕಿರು ಜಲವಿದ್ಯುತ್ ಯೋಜನೆಗಳಾದ ಲಿಂಬಾವಳಿ, ಏಟಿಯ, ಎಂಎಸ್ ಹೈಡ್ರೋ ಪವರ್ ಪ್ರಾಜೆಕ್ಟ್ ಮತ್ತು ಪಯೋನೀರ್ ಕಿರು ಜಲವಿದ್ಯುತ್ ಯೋಜನೆಗಳ ಜೊತೆಗೆ ಈ ಕಿರು ವಿದ್ಯುತ್ ಯೋಜನೆಯು ಕಳೆದ 10 ವರ್ಷಗಳಲ್ಲಿ ಸಂಚಿತ ಅಡಚಣೆಯುಂಟುಮಾಡುತ್ತಾ, ಮಾನವ ಆನೆ ಸಂಘರ್ಷಣೆಗಳಿಗೆ³⁶ ಕಾರಣೀಭೂತವಾಗಿರುವುದನ್ನು ಗಮನಿಸಲಾಯಿತು. ಅರಣ್ಯ ಸಂರಕ್ಷಣೆ ಕಾಯಿದೆಯ ಉಲ್ಲಂಘನೆಯಲ್ಲಿ ಯೋಜನೆಯ ಪ್ರತಿಪಾದಕರು ಕಾರ್ಯನಿರ್ವಹಿಸುತ್ತಿದ್ದುದು ಕಂಡುಬಂದರೂ, ಜನವರಿ 2016ರತನಕ, ಅರಣ್ಯ (ಸಂರಕ್ಷಣೆ) ಕಾಯಿದೆ ಮತ್ತು ಕರ್ನಾಟಕ ಅರಣ್ಯ ಕಾಯಿದೆಯ ಉಲ್ಲಂಘನೆಗಾಗಿ ಸಂಬಂಧಿತ ಅರಣ್ಯ ವಲಯಾಧಿಕಾರಿಗಳಿಂದ ಕಿರು ಜಲವಿದ್ಯುತ್ ಯೋಜನೆಗೆ ಸೂಚನಾ ಪತ್ರ ನೀಡುವವರೆಗೆ, ಯಾವುದೇ ಕ್ರಮ ತೆಗೆದುಕೊಂಡಿರಲಿಲ್ಲ.

ಆ) ಪಯೋನೀರ್ ಪವರ್ ಕಾರ್ಪೊರೇಶನ್ ಲಿಮಿಟೆಡ್ (ರಂಗನಾಥ ಸ್ವಾಮಿ ಕಿರು ಜಲವಿದ್ಯುತ್ ಯೋಜನೆ): 2007ರಲ್ಲಿ ಕಾರ್ಯಾರಂಭಗೊಂಡ 24.75 ಮೆವ್ಯಾ ಸಾಮರ್ಥ್ಯದ ಕಿರು ಜಲವಿದ್ಯುತ್ ಯೋಜನೆಯ ಸ್ಥಾಪನೆಗಾಗಿ 4.863 ಹೆಕ್ಟೇರ್‌ನಷ್ಟು ಅರಣ್ಯ ಭೂಮಿಯ ಮಾರ್ಗಪಲ್ಲಟಕ್ಕೆ³⁷ ಯೋಜನಾ ಪ್ರತಿಪಾದಕರಿಗೆ ಅರಣ್ಯ ಇಲಾಖೆಯು ಅನುಮೋದನೆ ನೀಡಿತು. ಕರ್ನಾಟಕದ ಉಚ್ಚ ನ್ಯಾಯಾಲಯದಿಂದ ರಚಿತವಾದ ಆನೆ ಕ್ರಿಯಾ ಪಡೆಯು, ಅರಣ್ಯ ಪ್ರದೇಶವು ಆನೆ ಮತ್ತಿತರ ವನ್ಯಜೀವಿಗಳ ಓಡಾಟದ ದಾರಿಯಾಗಿರುವುದರಿಂದ ಯೋಜನೆಗೆ ಅನುಮೋದನೆ ನೀಡಬಾರದಿತ್ತು ಎಂದು ಅಭಿಪ್ರಾಯಪಟ್ಟಿತು (ಸೆಪ್ಟೆಂಬರ್ 2012). ಆದ್ದರಿಂದ, 1998ರಲ್ಲಿ ನೀಡಲಾದ ಸೂಚನೆಗಳಂತೆ ಮುಖ್ಯ ವನ್ಯಜೀವಿ ಪಾಲಕರ ಅನುಮೋದನೆ ಮತ್ತು ಅರಣ್ಯ ಭೂಮಿಯ ಮಾರ್ಗಪಲ್ಲಟವು ಸೂಕ್ತ ನಿರ್ಧಾರಣೆಯಿಲ್ಲದೆಯೇ ನೀಡಲ್ಪಟ್ಟಿತು.

ಕರ್ನಾಟಕ ಆನೆ ಕ್ರಿಯಾ ಪಡೆಯು³⁸ ತನ್ನ ವರದಿಯಲ್ಲಿ (ಸೆಪ್ಟೆಂಬರ್ 2012), ಕೆಟ್ಟದಾಗಿ ಯೋಜಿತವಾಗಿದ್ದ ವಾಣಿಜ್ಯ ಮೂಲಸೌಕರ್ಯ ಯೋಜನೆಗಳು ಅರಣ್ಯದ ವಿಘಟನೆಯನ್ನು ಉಂಟುಮಾಡಿದೆ ಎಂದು ತೀರ್ಮಾನಿಸಿತು ಮತ್ತು ಸಕಲೇಶಪುರ ಹಾಗೂ ಮಳವಳ್ಳಿ ತಾಲ್ಲೂಕಿನ ಕಿರು ಜಲವಿದ್ಯುತ್ ಯೋಜನೆಗಳ ಸ್ಥಳಗಳು ತಪ್ಪು ಸಲಹೆಯಿಂದಾಗಿವೆ ಎಂದು ಹೇಳಿತು. ಕರ್ನಾಟಕ ಉಚ್ಚ ನ್ಯಾಯಾಲಯವು ತಮ್ಮ ಆದೇಶದಲ್ಲಿ (ಅಕ್ಟೋಬರ್ 2013)³⁹, ಆನೆ ಆವಾಸಸ್ಥಳ ಮತ್ತು ಮಾರ್ಗಗಳಲ್ಲಿ ಅರಣ್ಯೇತರ ಚಟುವಟಿಕೆಗಳನ್ನು ಪರಿಶೀಲಿಸಲು ಮತ್ತು ಉಲ್ಲಂಘನೆಗಳು ಆಗಿರುವೆಡೆ ಸೂಕ್ತ ಕ್ರಮ ತೆಗೆದುಕೊಳ್ಳಲು ರಾಜ್ಯ ಸರ್ಕಾರಕ್ಕೆ ನಿರ್ದೇಶಿಸಿತು. ಆದರೆ, ಮೇಲೆ ಹೇಳಿರುವಂತೆ ಅತಿಕ್ರಮಣಗಳು ಮತ್ತಿತರ ಉಲ್ಲಂಘನೆಗಳಿಂದ ಮೇಲಿನ ಆದೇಶದ ಅನುಸರಣೆಗೆ ಕ್ರಮ ತೆಗೆದುಕೊಳ್ಳದಿದ್ದುದು, ಈ ಆವಾಸಸ್ಥಳಗಳ ಮೇಲೆ ಮುಂದುವರೆದ ಒತ್ತಡಗಳಿಗೆ ಕಾರಣವಾಯಿತು.

ಆನೆ ಆವಾಸಸ್ಥಳದ ಮತ್ತು ಮಾರ್ಗದಲ್ಲಿರುವ ಈ ಎಲ್ಲ ಯೋಜನೆಗಳನ್ನು ಇಲಾಖೆಯು ಪರಿಶೀಲಿಸುತ್ತಿದೆ ಎಂದು ಅರಣ್ಯಗಳ ಪ್ರಧಾನ ಮುಖ್ಯ ಸಂರಕ್ಷಣಾಧಿಕಾರಿಗಳು (ವನ್ಯಜೀವಿ)

³⁶ ಅರಣ್ಯಗಳ ಮುಖ್ಯ ಸಂರಕ್ಷಕರು ಮತ್ತು ಕ್ಷೇತ್ರ ನಿರ್ದೇಶಕರು, ಆನೆ ಯೋಜನೆ, ಮೈಸೂರು ಇವರ 26.9.2011ರ ಪತ್ರ
³⁷ ಸರ್ಕಾರದ ಆದೇಶದ ಸಂಖ್ಯೆ ಎಫ್‌ಇಇ 41 ಎಫ್‌ಎಲ್‌ಎಲ್ ತಾ. 26.10.2005
³⁸ ಕರ್ನಾಟಕ ಉಚ್ಚ ನ್ಯಾಯಾಲಯದಿಂದ ರಚಿತವಾದ ಕರ್ನಾಟಕ ಆನೆ ಕ್ರಿಯಾ ಪಡೆ
³⁹ ಡಬ್ಲ್ಯುಪಿ ಸಂಖ್ಯೆ 14029/2008ರಲ್ಲಿ ತಾ. 8 ಅಕ್ಟೋಬರ್ 2008ರ ಉಚ್ಚ ನ್ಯಾಯಾಲಯದ ತೀರ್ಪಿನ ಕಂಡಿಕೆ 28(5)

ಉತ್ತರಿಸಿದರು (ಸೆಪ್ಟೆಂಬರ್ 2016). ಉತ್ತರವು ಸಾಮಾನ್ಯ ಸ್ವಭಾವದ್ದಾಗಿದ್ದಿತು ಮತ್ತು ಉಚ್ಚ ನ್ಯಾಯಾಲಯವು 2013ರಲ್ಲಿಯೇ ಎಲ್ಲ ಪ್ರಕರಣಗಳ ಪರಿಶೀಲನೆ ಮತ್ತು ಹೊಸ ಯೋಜನೆಗಳಿಗಾಗಿ ಸಂಭಾವ್ಯ ಪರಿಣಾಮಗಳ ನಿರ್ಧಾರಣೆಗೆ ಆದೇಶಿಸಿದ್ದರೂ, ಈ ಯಾವ ಪ್ರಕರಣದಲ್ಲಿಯೂ ಇಲಾಖೆಯು ಬಲವಾದ ಕ್ರಮ ತೆಗೆದುಕೊಂಡಿರಲಿಲ್ಲ ಎನ್ನುವುದನ್ನು ಸೂಚಿಸಿತು.

ಕಿರು ಜಲವಿದ್ಯುತ್ ಯೋಜನೆಗಳಿಗೆ ಸಂಬಂಧಿಸಿದಂತೆ ಪಶ್ಚಿಮ ಘಟ್ಟಗಳ ಧಾರಣಾ ಶಕ್ತಿಯನ್ನು ನಿರ್ಧರಿಸಲು ಒಂದು ಸಮಿತಿಯನ್ನು ರಚಿಸಲಾಗಿದೆ ಮತ್ತು ಪ್ರದೇಶದಲ್ಲಿ ಹೊಸ ಕಿರು ಜಲವಿದ್ಯುತ್ ಯೋಜನೆಗೆ ಅನುಮತಿ ನೀಡಲಾಗುವುದಿಲ್ಲ ಎಂದು ನಿರ್ಗಮನ ಸಭೆಯಲ್ಲಿ (ಮಾರ್ಚ್ 2017) ಸರ್ಕಾರವು ಹೇಳಿತು. ಆದರೆ, ಈಗಾಗಲೇ ಇರುವ ಕಿರು ಜಲವಿದ್ಯುತ್ ಯೋಜನೆಗಳ ವಿಷಯದಲ್ಲಿ ಸರ್ಕಾರವು ಮೌನವಾಗಿದ್ದು, ಉಲ್ಲಂಘನೆಗಳನ್ನು ಗಮನಿಸಲಾಗಿರುವೆಡೆಯಲ್ಲಿ ಸೂಕ್ತ ಕ್ರಮ ಕೈಗೊಳ್ಳುವ ಅಗತ್ಯವಿದೆ.

ಶಿಫಾರಸು 4: ಯಾವುದೇ ಹೊಸ ಕಿರು ಜಲವಿದ್ಯುತ್ ಯೋಜನೆಗಳ ಕಾರ್ಯೋನ್ಮುಖತೆಯು ಸೂಕ್ತ ಪರಿಸರಾತ್ಮಕ ನಿರ್ಧಾರಣೆಗೆ ಒಳಪಟ್ಟಿರಬೇಕು.

5.2 ಪರಿಸರ ಪ್ರವಾಸೋದ್ಯಮ

ಸಂರಕ್ಷಿತ ಪ್ರದೇಶಗಳ ಒಳಗೆ ಪರಿಸರ ಪ್ರವಾಸೋದ್ಯಮ ಚಟುವಟಿಕೆಗಳ ಅರಿವು ಮೂಡಿಸಲು/ನೈಸರ್ಗಿಕ ಶಿಕ್ಷಣಕ್ಕಾಗಿ ಉತ್ತೇಜಿಸಲಾಯಿತು. ರಾಜ್ಯವು ನೈಸರ್ಗಿಕ ಅರಣ್ಯಗಳಿಗೆ ತವರಾಗಿರುವುದರಿಂದ ಮತ್ತು ಪ್ರಮುಖ ಸಂಕುಲಗಳಿಗೆ ಮನೆಯಾಗಿರುವುದರಿಂದ, ಪ್ರವಾಸೋದ್ಯಮ ಇಲಾಖೆಯು ಪರಿಸರ ಪ್ರವಾಸೋದ್ಯಮಕ್ಕೆ ಒತ್ತುನೀಡಿ ಉತ್ತೇಜಿಸುತ್ತಿದೆ. ಹಲವು ವರ್ಷಗಳಿಂದ ಪರಿಸರ ಪ್ರವಾಸೋದ್ಯಮವು ಜನಪ್ರಿಯತೆಯನ್ನು ಗಳಿಸುತ್ತಿರುವುದರಿಂದ, ವಿಹಾರಧಾಮಗಳಿಗೆ, ಹೋಂಸ್ಟೇಗಳಿಗೆ, ಮನರಂಜನಾ ಚಟುವಟಿಕೆಗಳಿಗೆ ಬೇಡಿಕೆಯು ಹೆಚ್ಚಾಗುತ್ತಿದೆ. ಸಂರಕ್ಷಿತ ಪ್ರದೇಶಗಳಲ್ಲಿ ಪ್ರವಾಸಿಗರ ಭಾರಿ ಆಗಮನವು ಪ್ರಾಣಿಗಳಿಗೆ ಅಡಚಣೆ ಉಂಟುಮಾಡುತ್ತಿದೆ.

5.2.1 ಸಂರಕ್ಷಿತ ಪ್ರದೇಶದ ಒಳಭಾಗದಲ್ಲಿ ಅನಿಯಂತ್ರಿತ ಪ್ರವಾಸಿಗರು

ಸಂರಕ್ಷಿತ ಪ್ರದೇಶಗಳು ಹಲವಾರು ಸಸ್ಯ ಮತ್ತು ಪ್ರಾಣಿ ಸಂಕುಲಗಳ ನೈಸರ್ಗಿಕ ಭಂಡಾರವಾಗಿದ್ದು, ಈ ಅಮೂಲ್ಯವಾದ ಸಮೃದ್ಧ ಅರಣ್ಯ ಸಂಪನ್ಮೂಲಗಳ ಸಂರಕ್ಷಣೆಗಾಗಿ ಶಾಸನಬದ್ಧವಾಗಿ ಹಾಗೆಂದು ಗೊತ್ತುಪಡಿಸಲ್ಪಟ್ಟಿವೆ. ಸರ್ಕಾರವು ಕಾಲಕಾಲಕ್ಕೆ ಪ್ರತಿ ಸಂರಕ್ಷಿತ ಪ್ರದೇಶಗಳ ಧಾರಣಾ ಸಾಮರ್ಥ್ಯವನ್ನು⁴⁰ ನಿರ್ಧರಿಸುವುದಕ್ಕಾಗಿ ಮತ್ತು ನಿಶ್ಚಯಿಸುವುದಕ್ಕಾಗಿ ಸೂಚನೆಗಳನ್ನು ನೀಡಿತ್ತು (ಜುಲೈ 2011).

ಬ್ರಹ್ಮಗಿರಿ, ಪುಷ್ಪಗಿರಿ ಮತ್ತು ತಲಕಾವೇರಿ ವನ್ಯಜೀವಿಧಾಮಗಳಲ್ಲಿ, ಪ್ರವಾಸಿಗರ ಆಗಮನವು 2011-12 ಮತ್ತು 2015-16ರ ನಡುವೆ ಸ್ಥಿರವಾಗಿ ಏರಿಕೆಯಾಗಿತ್ತು. ಮೂಕಾಂಬಿಕ, ಸೋಮೇಶ್ವರ, ಶರಾವತಿ ವನ್ಯಜೀವಿಧಾಮಗಳು ಮತ್ತು ಕುದುರೆಮುಖ ರಾಷ್ಟ್ರೀಯವನಗಳು ಸಂಬಂಧಿಸಿದಂತೆ, ಪ್ರವಾಸಿಗರ ಹರಿವು 2015-16ರಲ್ಲಿ ಅತಿ ಹೆಚ್ಚಿನದಾಗಿತ್ತು. ಆದಾಗ್ಯೂ, ಈ ಯಾವ ಧಾಮಗಳ ಧಾರಣಾ ಸಾಮರ್ಥ್ಯವನ್ನು ನಿರ್ಣಯಿಸಿರಲಿಲ್ಲ. ಕುದುರೆಮುಖ ರಾಷ್ಟ್ರೀಯ ಉದ್ಯಾನವನ ಮತ್ತು ಸೋಮೇಶ್ವರ ವನ್ಯಜೀವಿಧಾಮದ ಹಲವಾರು ಜಾಗಗಳ ಧಾರಣಾ ಸಾಮರ್ಥ್ಯವು ನಿರ್ಧರಿಸಲ್ಪಟ್ಟಿದೆ ಮತ್ತು ಮುಖ್ಯ ವನ್ಯಜೀವಿ ಪಾಲಕರಿಂದ ಅನುಮೋದಿತವಾಗಿದೆ ಮತ್ತು ಮೂಕಾಂಬಿಕ ವನ್ಯಜೀವಿಧಾಮದ ಧಾರಣಾ ಸಾಮರ್ಥ್ಯವನ್ನು ಲೆಕ್ಕಾಚಾರ ಮಾಡಲಾಗುತ್ತಿದೆ ಎಂದು ಕುದುರೆಮುಖ ವನ್ಯಜೀವಿ ವಿಭಾಗವು ಹೇಳಿದರೂ, ಇವನ್ನು ಲೆಕ್ಕಪರಿಶೋಧನೆಗೆ ಸಲ್ಲಿಸಲಿಲ್ಲ. ಈ ಧಾಮಗಳ ಪ್ರವಾಸೋದ್ಯಮ ಸಂಭಾವ್ಯತೆಯ ಬಳಕೆಯು ಧಾರಣಾ ಸಾಮರ್ಥ್ಯದ ಒಳಗಿತ್ತು ಎನ್ನುವುದನ್ನು ಲೆಕ್ಕಪರಿಶೋಧನೆಗೆ ಖಚಿತಪಡಿಸಿಕೊಳ್ಳಲಿಲ್ಲ.

⁴⁰ ಒಂದು ಸ್ಥಳವು ತಡೆದುಕೊಳ್ಳಬಹುದಾದ ಪ್ರವಾಸಿಗರ ಗರಿಷ್ಠ ಸಂಖ್ಯೆಯೆಂದು

5.2.1.1 ಹುಲಿಧಾಮಗಳಲ್ಲಿ ನಿರ್ಧಾರಿತ ಧಾರಣಾ ಸಾಮರ್ಥ್ಯಕ್ಕಿಂತ ಅಧಿಕ ಪ್ರವಾಸಿ ವಾಹನಗಳ ಕಾರ್ಯಾಚರಣೆ

ವಾಹನಗಳ ಶಬ್ದ ಮತ್ತು ಮಾಲಿನ್ಯವು ವನ್ಯಜೀವಿಗಳಿಗೆ ಅಡಚಣೆ ಉಂಟುಮಾಡುವುದರಿಂದ, ಸಂರಕ್ಷಿತ ಪ್ರದೇಶಗಳ ಒಳಗೆ ವಾಹನ ಸಂಚಾರವನ್ನು ನಿರ್ಬಂಧಿಸಬೇಕು. ಸಂರಕ್ಷಿತ ಪ್ರದೇಶಗಳ ಒಳಗೆ ಅನುಮತಿಸಿದ್ದ ಶಬ್ದದ ಮಟ್ಟವು ಹಗಲಿನಲ್ಲಿ 50 ಡೆಸಿಬಲ್ ಮತ್ತು ರಾತ್ರಿ ವೇಳೆಯಲ್ಲಿ 40 ಡೆಸಿಬಲ್ ಆಗಿತ್ತು. ಸಂರಕ್ಷಿತ ಪ್ರದೇಶಗಳ ಒಳಗೆ ಪ್ರತಿ ದಿನವೂ ಅನುಮತಿಸಬಹುದಾದ ವಾಹನಗಳ ಸಂಖ್ಯೆಯನ್ನು ಭರಿಸುವ ಸಾಮರ್ಥ್ಯದ ತಳಹದಿಯ ಮೇಲೆ ನಿರ್ಧರಿಸಲಾಗಿತ್ತು. ಈ ನಿರ್ಬಂಧನೆಗಳು ಈ ಕೆಳಗೆ ಚರ್ಚಿಸಿರುವಂತೆ ಅನುಸರಿಸಲ್ಪಡಲಿಲ್ಲ ಎನ್ನುವುದನ್ನು ಲೆಕ್ಕಪರಿಶೋಧನೆಯು ಗಮನಿಸಿತು.

ಬಿಳಿಗಿರಿ ರಂಗನಾಥ ದೇವಾಲಯ ಹುಲಿಧಾಮದಲ್ಲಿ, ಪ್ರತಿ ದಿನಕ್ಕೆ 14 ವಾಹನಗಳ ಮಿತಿಗೆ ಎದುರಾಗಿ (ಅಂದರೆ ಧಾರಣಾ ಸಾಮರ್ಥ್ಯದ ಪ್ರಕಾರ ಬೆಳಿಗ್ಗೆ ಮತ್ತು ಸಂಜೆ ತಲಾ 7), 32 ಸಂಚಾರಗಳು ನಿರ್ವಹಿಸಲ್ಪಡುತ್ತಿದ್ದವು. ಬಂಡೀಪುರ ಹುಲಿಧಾಮದಲ್ಲಿ, ನಿರ್ಧರಿಸಲಾಗಿದ್ದ ಧಾರಣಾ ಸಾಮರ್ಥ್ಯವು ದಿನಕ್ಕೆ 20-22 ಸಂಚಾರಗಳಾಗಿದ್ದು, ಇದು ಪ್ರತಿ ತಿಂಗಳಿಗೆ 660ರಷ್ಟಾಗುತ್ತದೆ ಎನ್ನುವುದನ್ನು ಗಮನಿಸಲಾಯಿತು. ಆದಾಗ್ಯೂ, ಮೇ, ಆಗಸ್ಟ್ ಮತ್ತು ಅಕ್ಟೋಬರ್ 2015ರಲ್ಲಿ ಕ್ರಮವಾಗಿ 1,004, 683 ಮತ್ತು 853 ಸಫಾರಿ ಸಂಚಾರಗಳನ್ನು ನಿರ್ವಹಿಸಲಾಯಿತು ಎನ್ನುವುದು ಗೋಚರವಾಯಿತು, ಇವು ಅನುಮತಿಸಬಹುದಾದ ಧಾರಣಾ ಸಾಮರ್ಥ್ಯಕ್ಕಿಂತ ಅಧಿಕವಾಗಿದೆ. ಮುಂದುವರೆದು, ಜಂಗಲ್ ಲಾಡ್ಜ್ ಮತ್ತು ರೆಸಾರ್ಟ್‌ನಿಂದ ಮಾಡಲ್ಪಟ್ಟ ಸಂಚಾರದ ವಿವರಗಳು ಲೆಕ್ಕಪರಿಶೋಧನೆಗೆ ಸಲ್ಲಿತವಾಗಲಿಲ್ಲ; ಇವುಗಳ ಅನುಪಸ್ಥಿತಿಯಲ್ಲಿ ಈ ಅವಧಿಯಲ್ಲಿನ ವಾಸ್ತವಿಕ ಸಂಚಾರಗಳ ಸಂಖ್ಯೆಯು ಇನ್ನೂ ಹೆಚ್ಚಾಗಿರುತ್ತಿದ್ದವು.

ಅರಣ್ಯಗಳು ನಿಶ್ಯಬ್ದ ವಲಯಗಳಾಗಿದ್ದು, ಅಲ್ಲಿ ಅನುಮತಿಸಬಹುದಾದ ಗರಿಷ್ಠ ಶಬ್ದದ ಮಟ್ಟವು ಹಗಲು ಹೊತ್ತಿನಲ್ಲಿ 50 ಡೆಸಿಬಲ್ ಆಗಿತ್ತು. ಬಂಡೀಪುರ ಹುಲಿಧಾಮವು ಸಫಾರಿಗಾಗಿ 18 ಇಲಾಖಾ ವಾಹನಗಳನ್ನು ಬಳಸುತ್ತಿದ್ದು, ಅವುಗಳಲ್ಲಿ ಎರಡು 20 ವರ್ಷಕ್ಕಿಂತಲೂ ಹಳೆಯದಾಗಿತ್ತು, ಮೂರು 12 ವರ್ಷ ಹಳೆಯದಾಗಿತ್ತು ಮತ್ತು ಈ ಎಲ್ಲ ವಾಹನಗಳೂ ಡೀಸೆಲ್‌ನಲ್ಲಿ ಓಡುತ್ತಿದ್ದವು ಎನ್ನುವುದನ್ನು ಗಮನಿಸಲಾಯಿತು. 2012ರಲ್ಲಿ⁴¹ ಸಂಶೋಧನಾ ವಿಭಾಗದ ಅರಣ್ಯಗಳ ಸಂರಕ್ಷಕರಿಂದ ಮಾಡಲ್ಪಟ್ಟ ಒಂದು ಅಧ್ಯಯನದ ಪ್ರಕಾರ, ಶಬ್ದದ ಮಟ್ಟವು 2009-11ರ ಮಾದರಿಯ ವಾಹನಗಳಿಗೆ 75ರಿಂದ 80 ಡೆಸಿಬಲ್‌ಗಳ ಶ್ರೇಣಿಯಲ್ಲಿದ್ದಿತು ಮತ್ತು 2007 ಮಾದರಿಯ ಸಫಾರಿ ಜೀಪ್‌ಗಳಿಗೆ 65 ಡೆಸಿಬಲ್ ಆಗಿದ್ದು, ಇವೆಲ್ಲವೂ ಅನುಮತಿಸಬಹುದಾದ ಮಟ್ಟಗಳನ್ನು ಮೀರಿತ್ತು. ಆದಾಗ್ಯೂ, ಅನುಮತಿಸಬಹುದಾದ ಮಟ್ಟದೊಳಗೆ ಶಬ್ದವನ್ನು ಹೊರಸೂಸುವ ವಾಹನಗಳು ಮಾತ್ರವೇ ಸಫಾರಿ ಉದ್ದೇಶಗಳಿಗಾಗಿ ಬಳಸಲ್ಪಟ್ಟವು ಎನ್ನುವುದನ್ನು ಖಚಿತಪಡಿಸಿಕೊಳ್ಳಲು ಕ್ರಮ ತೆಗೆದುಕೊಳ್ಳಲಿಲ್ಲ.

ಶಿಫಾರಸು 5: ಪ್ರವಾಸಿಗರ ಆಗಮನವನ್ನು ಧಾರಣಾ ಸಾಮರ್ಥ್ಯದ ತಳಹದಿಯ ಮೇಲೆ ಕಟ್ಟುನಿಟ್ಟಾಗಿ ನಿಯಂತ್ರಿಸುವ ಅಗತ್ಯವಿದೆ. ಪ್ರವಾಸಿಗರ ಆಗಮನವನ್ನು ನಿಯಂತ್ರಿಸಲು ಸಫಾರಿಗಳಿಗಾಗಿ ತಾತ್ಕಾಲಿಕ ಕಾದಿರಿಸುವಿಕೆಯನ್ನು ವಿಚಾರಮಾಡಬಹುದು.

⁴¹ ಫ್ರೀಡಾ ಮರಿಯಾ ಸ್ವರ್ಣ, ಕೆಇಟಿಬಿಯ ವಿಜ್ಞಾನಿ ಮತ್ತು ಶ್ರೀ ಮನೋಜ್‌ಕುಮಾರ್, ಐಎಫ್‌ಎಸ್, ಅರಣ್ಯಗಳ ಸಂರಕ್ಷಣಾಧಿಕಾರಿ, ಸಂಶೋಧನಾ ವಿಭಾಗ ಇವರಿಂದ ತೆಗೆದುಕೊಳ್ಳಲ್ಪಟ್ಟ ಬಂಡೀಪುರ ಹುಲಿಧಾಮಕ್ಕೆ ಸಂಬಂಧಿಸಿದಂತೆ 2012ರಲ್ಲಿ ನಡೆಸಲಾದ ಪರಿಸರಾತ್ಮಕ ಪರಿಣಾಮ

5.3 ಸಂರಕ್ಷಿತ ಪ್ರದೇಶಗಳ ಒಳಗೆ ಮತ್ತು ಸುತ್ತಮುತ್ತ ವಿಹಾರಧಾಮಗಳು

5.3.1 ವಾಣಿಜ್ಯ ಹೊಟೆಲ್‌ಗಳು ಮತ್ತು ವಿಹಾರಧಾಮಗಳು

ಪರಿಸರ ಸೂಕ್ಷ್ಮವಲಯದ ಘೋಷಣೆಗೆ ನೀಡಲ್ಪಟ್ಟ ಮಾರ್ಗದರ್ಶಿಸೂತ್ರಗಳ ಪ್ರಕಾರ, ಪರಿಸರ ಸೂಕ್ಷ್ಮವಲಯದೊಳಗೆ ವ್ಯಾಪಾರ ಸಂಸ್ಥೆಗಳ ನಿರ್ವಹಣೆಯು ಒಂದು ನಿಯಂತ್ರಿತ ಚಟುವಟಿಕೆಯಾಗಿದೆ. ಪರಿಸರ ಸೂಕ್ಷ್ಮವಲಯ ಅಧಿಸೂಚನೆಯ ಅನುಪಸ್ಥಿತಿಯಲ್ಲಿ, ಇದು ಸಂರಕ್ಷಿತ ಪ್ರದೇಶದ ಗಡಿಯಿಂದ 10 ಕಿಮೀವರೆಗೆ ಇರಬೇಕಾಗಿದ್ದು, ಮುಂದುವರೆದು, ರಾಷ್ಟ್ರೀಯ ಉದ್ಯಾನವನ/ಧಾಮಗಳ ಮತ್ತು ಅವುಗಳ ಆವರಣದೊಳಗೆ ವಾಣಿಜ್ಯ ಹೊಟೆಲ್‌ಗಳ ಸ್ಥಾಪನೆಯನ್ನು, ಅರಣ್ಯ ಪ್ರವಾಸೋದ್ಯಮ ನೀತಿ, 2004 ಅನುಮತಿಸುವುದಿಲ್ಲ. ಜೊತೆಗೆ, ಕರ್ನಾಟಕ ರಾಜ್ಯ ಮಾಲಿನ್ಯ ನಿಯಂತ್ರಣ ಮಂಡಲಿ ಮತ್ತು ಪ್ರವಾಸೋದ್ಯಮ ಇಲಾಖೆಯಿಂದ ಸಹ ವಿಹಾರಧಾಮಗಳು ನಿಯಂತ್ರಿಸಲ್ಪಡಬೇಕು.

ಆರು ಮಾದರಿ ಸಂರಕ್ಷಿತ ಪ್ರದೇಶಗಳ ಸುತ್ತಮುತ್ತ, ಕೋಷ್ಟಕ 5.2ರಲ್ಲಿ ವಿವರಿಸಿರುವಂತೆ, 51ರಷ್ಟು ವಿಹಾರಧಾಮಗಳು/ಹೊಟೆಲ್‌ಗಳು ಕಾರ್ಯನಿರ್ವಹಿಸುತ್ತಿರುವುದು ಪರಿಶೀಲನೆಯಲ್ಲಿ ಕಂಡುಬಂದಿತು:

ಕೋಷ್ಟಕ 5.2: ಸಂರಕ್ಷಿತ ಪ್ರದೇಶಗಳ ಮತ್ತು ಸುತ್ತಮುತ್ತಲಿನಲ್ಲಿ ಕಾರ್ಯನಿರ್ವಹಿಸುತ್ತಿರುವ ವಿಹಾರಧಾಮಗಳು

ರಕ್ಷಿತ ಪ್ರದೇಶ	ಇರುವ ಜಾಗ	ಒಟ್ಟು ಕಾರ್ಯನಿರ್ವಹಿಸುತ್ತಿರುವವು	ಅರಣ್ಯ ಇಲಾಖೆ ಅನುಮೋದಿತ
ಬಂಡೀಪುರ ಹುಲಿಧಾಮ	ಪರಿಸರ ಸೂಕ್ಷ್ಮವಲಯ	19	6
ಬಿಳಿಗಿರಿ ರಂಗನಾಥಸ್ವಾಮಿ ದೇವಾಲಯ ಹುಲಿಧಾಮ	ಆವರಣದ ಒಳಗೆ	4	0
ಕುದುರೆಮುಖಿ ರಾಷ್ಟ್ರೀಯ ಉದ್ಯಾನವನ	ಪರಿಸರ ಸೂಕ್ಷ್ಮವಲಯ	1	0
ಭದ್ರ ಹುಲಿಧಾಮ	ಸಂರಕ್ಷಿತ ಪ್ರದೇಶದ ಸುತ್ತಮುತ್ತ	11	1
ಕಾವೇರಿ ವನ್ಯಜೀವಿಧಾಮ	ಸಂರಕ್ಷಿತ ಪ್ರದೇಶದ ಒಳಗೆ/ಆವರಣದಲ್ಲಿ	3	0
ದಾಂಡೇಲಿ ಅಂಶಿ ಹುಲಿಧಾಮ	ಸಂರಕ್ಷಿತ ಪ್ರದೇಶದ ಸುತ್ತಮುತ್ತ	13	0
	ಒಟ್ಟು	51	7

ಆಧಾರ: ಇಲಾಖಾ ಅಂಕಿಅಂಶಗಳು ಮತ್ತು ಲೆಕ್ಕಪರಿಶೋಧನೆಯ ಸಂಕಲನ

ಮೇಲಿನಿಂದ ಕಾಣಬಹುದಾದಂತೆ, 51 ವಿಹಾರಧಾಮಗಳು/ವಾಣಿಜ್ಯ ಸಂಸ್ಥೆಗಳ ಪೈಕಿ, ಕೇವಲ ಏಳು ಕರ್ನಾಟಕ ಅರಣ್ಯ ಇಲಾಖೆಯಿಂದ ಅನುಮೋದಿತವಾಗಿದ್ದವು. ಇನ್ನೂ ಗಮನಿಸಿದೇನೆಂದರೆ, ಅರಣ್ಯ ಇಲಾಖೆಯು ನೀಡಿದ ವಿಹಾರಧಾಮಗಳ ಪಟ್ಟಿಯು ಪ್ರವಾಸೋದ್ಯಮ ಇಲಾಖೆಯಿಂದ ಪಡೆದದ್ದಾಗಿತ್ತು ಮತ್ತು ಅರಣ್ಯ ಇಲಾಖೆಯು ಅದರದೇ ಆದ ದತ್ತಾಂಶವನ್ನು ಹೊಂದಿರಲಿಲ್ಲ. ಸಂರಕ್ಷಿತ ಪ್ರದೇಶಗಳ ಸುತ್ತಮುತ್ತ ಹೊಟೆಲ್‌ಗಳು ಮತ್ತು ವಿಹಾರಧಾಮಗಳಂತಹ ವಾಣಿಜ್ಯ ಚಟುವಟಿಕೆಯು ನಿಯಂತ್ರಿಸಲ್ಪಡಬೇಕಾಗಿರುವುದರಿಂದ, ಅನುಮೋದನೆ/ನಿಯಂತ್ರಣದ ಅನುಪಸ್ಥಿತಿಯು ವನ್ಯಜೀವಿ ಮತ್ತು ಅದರ ವಾಸಸ್ಥಳಗಳ ಮೇಲೆ ಪರೋಕ್ಷ ಆದರೆ ಮಹತ್ತರವಾದ ಪರಿಣಾಮವನ್ನು ಬೀರಬಲ್ಲವು. ಆದ್ದರಿಂದ, ಪರಿಸರ ಸೂಕ್ಷ್ಮವಲಯ ಮತ್ತು ಆವರಣಗಳಲ್ಲಿ ಈ ಚಟುವಟಿಕೆಗಳ ಕಟ್ಟುನಿಟ್ಟಿನ ನಿಯಂತ್ರಣವನ್ನು ಜಾರಿಗೊಳಿಸುವುದು ಮುಖ್ಯವಾಗಿದೆ.

ಮುಂದುವರೆದು, ವಿವಿಧ ಸಂರಕ್ಷಿತ ಪ್ರದೇಶಗಳಿಗೆ ಸಂಬಂಧಿಸಿದಂತೆ ಕಂಡುಬಂದ ಅಂಶಗಳನ್ನು ಕೆಳಗೆ ವಿವರಿಸಲಾಗಿದೆ:

- ❖ **ಬಂಡೀಪುರ ಹುಲಿಧಾಮ:** ರಾಜ್ಯದಲ್ಲಿನ ಈ ಒಂದು ಸಂರಕ್ಷಿತ ಪ್ರದೇಶದಲ್ಲಿ ಮಾತ್ರವೇ ಪರಿಸರ ಸೂಕ್ಷ್ಮವಲಯವನ್ನು ಅಧಿಸೂಚಿಸಲಾಗಿದೆ. ಕಾರ್ಯನಿರ್ವಹಿಸುತ್ತಿದ್ದ 19 ವಿಹಾರಧಾಮಗಳು/ಹೊಟೆಲ್‌ಗಳ ಪೈಕಿ, ಆರು ಮಾತ್ರ ಇಲಾಖೆಯಿಂದ ಅನುಮೋದಿತವಾಗಿದ್ದಿತು. ಅನುಮೋದಿತವಾಗಿದ್ದ ಆರರ ಪೈಕಿ, ನಾಲ್ಕು ವಿಹಾರಧಾಮಗಳಾದ ಕಂಟ್ರಿ ಕ್ಲಬ್, ಟ್ರಸ್ಟರ್ ಟ್ರೈಲ್ಸ್, ಸೆರಾಯ್ ಮತ್ತು ಧೋಲೇಸ್ ಡೆನ್‌ಗಳು ಕಣಿಯಾಣಪುರ ಪ್ರವೇಶ ಪಥದ ಮಂಗಳ ಗ್ರಾಮದಲ್ಲಿ ಇದ್ದವು.

- ಅನುಮೋದಿತ ವಿಹಾರಧಾಮಗಳ ಪೈಕಿ ಟೈಗರ್ ರಾಂಚ್, ಕಾಪು ವಲಯ ಮತ್ತು ಆನೆ ಪಥದಲ್ಲಿದ್ದಿತು ಮತ್ತು ವನ್ಯಜೀವಿಗಳು ಪದೇಪದೇ ಬರುವ ನೀರಿನ ಮೂಲದ ಬಳಿಯಿದ್ದಿತು. ನೀಡಿದ್ದ ಅನುಮತಿ ರದ್ದುಗೊಳಿಸಲು ಕರ್ನಾಟಕ ಅರಣ್ಯ ಇಲಾಖೆಯು ಚಾಮರಾಜನಗರದ ಜಿಲ್ಲಾಧಿಕಾರಿಯನ್ನು ಕೋರಿದ್ದರೂ (ನವೆಂಬರ್ 2012), ವಿಹಾರಧಾಮವು ಇನ್ನೂ ಕಾರ್ಯನಿರ್ವಹಿಸುತ್ತಿದೆ. ವಿಹಾರಧಾಮ ಕಾರ್ಯನಿರ್ವಹಿಸುತ್ತಿಲ್ಲ ಮತ್ತು ವಿಷಯವು ಉಚ್ಚ ನ್ಯಾಯಾಲಯದಲ್ಲಿದೆ ಎಂದು ವಿಭಾಗವು ಹೇಳಿತು (ನವೆಂಬರ್ 2016). ಆದರೆ, ವಿಹಾರಧಾಮವು ಕಾರ್ಯನಿರ್ವಹಿಸುತ್ತಿದ್ದಿತು ಮತ್ತು ಕಾದಿರಿಸುವಿಕೆಯ ಪುರಾವೆಯನ್ನು ಅಂತರ್ಜಾಲದಿಂದ ಮತ್ತು ಜಾಲದಲ್ಲಿ ಜನರ ಅಭಿಪ್ರಾಯದಿಂದ ನಾವು ಗಮನಿಸಿದೆವು.
  - ಅಶ್ವಿನಿ ಆಯುರ್ವೇದಿಕ್ ಜಂಗಲ್ ರೆಸಾರ್ಟ್, ಗೃಹ ನಿರ್ಮಾಣಕ್ಕೆ ಅನುಮೋದಿತವಾಗಿದ್ದ ಭೂಮಿಯ ಮೇಲೆ ನಿರ್ಮಿತವಾಗಿದ್ದು ಕಂಡುಬಂದಿತು. ಹಂಚಿಕೆಯು ನಂತರ ಜಿಲ್ಲಾಧಿಕಾರಿಗಳಿಂದ ರದ್ದುಮಾಡಲ್ಪಟ್ಟರೂ (ಆಗಸ್ಟ್ 2011) ಮತ್ತು ಕಟ್ಟಡಗಳ ಕೆಡಹುವಿಕೆಗೆ ಆದೇಶವಾದರೂ (ಮಾರ್ಚ್ 2012), ಉಚ್ಚ ನ್ಯಾಯಾಲಯದ ತಡೆಯಾಜ್ಞೆಯಿಂದ (ಮೇ 2012) ಅದನ್ನು ಜಾರಿಗೊಳಿಸಲಾಗಲಿಲ್ಲ. ಈ ವಿಹಾರಧಾಮವನ್ನು ಮುಚ್ಚಲು ಕ್ರಮ ತೆಗೆದುಕೊಳ್ಳಲಾಗುತ್ತಿದೆ ಎಂದು ಉತ್ತರಿಸಿದರೂ (ಸೆಪ್ಟೆಂಬರ್ 2016), ಕರ್ನಾಟಕ ಅರಣ್ಯ ಇಲಾಖೆಯಿಂದ ತಡೆಯಾಜ್ಞೆಯನ್ನು ಇನ್ನೂ ತೆರವುಗೊಳಿಸಲಾಗಿಲ್ಲ ಎನ್ನುವ ಸಂಗತಿಯು ವ್ಯತಿರಿಕ್ತ ಸ್ಥಿತಿಯನ್ನು ಸೂಚಿಸುತ್ತದೆ.
- ❖ ಬಂಡೀಪುರ ರಾಷ್ಟ್ರೀಯ ಉದ್ಯಾನವನವನ್ನು ಪರಿಸರ ಸೂಕ್ಷ್ಮವಲಯವೆನ್ನುವ ಅಧಿಸೂಚನೆಗೆ (2011-12) ಬಹಳಷ್ಟು ಮುಂಚಿತವಾಗಿಯೇ ಅಂದರೆ 2005ರಿಂದಲೇ ದಿ ಸೆರಾಯ್ (ಹಿಂದೆ ಸಿಕಾಡ ಎಂದು ಕರೆಯಲ್ಪಡುತ್ತಿತ್ತು) ಕಾರ್ಯನಿರ್ವಹಿಸುತ್ತಿದ್ದಿತು. ಈ ವಿಹಾರಧಾಮವು ನವೀಕರಣಕ್ಕಾಗಿ ಜೂನ್ 2011 ಮತ್ತು ಮೇ 2012ರ ನಡುವೆ ಮುಚ್ಚಿತ್ತು. ಈ ಅವಧಿಯಲ್ಲಿ ಪರಿಸರ ಸೂಕ್ಷ್ಮವಲಯದ ಕರಡು ಅಧಿಸೂಚನೆಯು ನೀಡಲ್ಪಟ್ಟಿತು (ಸೆಪ್ಟೆಂಬರ್ 2011). ಕರಡು ಅಧಿಸೂಚನೆಯ ಪ್ರಕಾರ, ವಾಣಿಜ್ಯ ಚಟುವಟಿಕೆಯ ನಿರ್ವಹಣೆಯು ಒಂದು ನಿಯಂತ್ರಿತ ಚಟುವಟಿಕೆಯಾಗಿದೆ ಮತ್ತು ಮುಂದಿನ ವಿಸ್ತರಣೆಗೆ ರಾಷ್ಟ್ರೀಯ ವನ್ಯಜೀವಿ ಮಂಡಳಿಯ ಪೂರ್ವಾನುಮತಿಯ ಅಗತ್ಯವಿದ್ದಿತು. ಆದರೆ, ಕೇವಲ ನವೀಕರಣ ಕಾಮಗಾರಿಯು ತೆಗೆದುಕೊಳ್ಳಲ್ಪಡುತ್ತಿದೆ ಎಂದು ಹೇಳಲ್ಪಟ್ಟರೂ, ವಿಹಾರಧಾಮದ ಕಟ್ಟಡದ ಪ್ರದೇಶವು ವಿಸ್ತರಿಸಲ್ಪಟ್ಟಿತು ಎನ್ನುವುದನ್ನು ನಾವು ಗಮನಿಸಿದೆವು. ಯಾವುದೇ ಅನುಮತಿ ಪಡೆದಿರಲಿಲ್ಲವಾದ್ದರಿಂದ, ವಿಸ್ತರಣೆಯು ಪರಿಸರ ಸೂಕ್ಷ್ಮವಲಯದ ಅಧಿಸೂಚನೆಯ ಉಲ್ಲಂಘನೆಯಲ್ಲಿದ್ದಿತು. ಪರಿಸರ ಸೂಕ್ಷ್ಮವಲಯದ ಕರಡು ಅಧಿಸೂಚನೆ ಘೋಷಣೆಯಾದ ನಂತರ ವಿಸ್ತರಣೆಗೆ ಅನುಮತಿಸಲಿಲ್ಲ ಎಂದು ಇಲಾಖೆಯು ಉತ್ತರವಾಗಿ ಹೇಳಿತು. ಉತ್ತರವು ಒಪ್ಪಲರ್ಹವಾಗಿಲ್ಲ ಏಕೆಂದರೆ ರಾಷ್ಟ್ರೀಯ ವನ್ಯಜೀವಿ ಮಂಡಳಿಯ ಪೂರ್ವಾನುಮತಿ ಇಲ್ಲದೆಯೇ ಕರಡು ಅಧಿಸೂಚನೆಯ ಘೋಷಣೆಯ ನಂತರ ವಿಹಾರಧಾಮದ ವಿಸ್ತರಣೆಯು ವಾಸ್ತವಿಕವಾಗಿ ತೆಗೆದುಕೊಳ್ಳಲ್ಪಟ್ಟಿತು ಮತ್ತು ವಿಸ್ತರಿಸಲಾದ ಸೌಲಭ್ಯವು ಕಾರ್ಯನಿರ್ವಹಣೆಯನ್ನು ಆರಂಭಿಸಿತ್ತು.
- ❖ ಬಿಳಿಗಿರಿ ರಂಗನಾಥಸ್ವಾಮಿ ದೇವಾಲಯ ಹುಲಿಧಾಮ: ನಾಲ್ಕು ಹೊಟೇಲ್‌ಗಳು/ವಾಣಿಜ್ಯ ಸಂಸ್ಥೆಗಳಾದ ವಿವೇಕಾನಂದ ಗಿರಿಜನ ಕಲ್ಯಾಣ ಕೇಂದ್ರದಿಂದ ನಡೆಸಲ್ಪಡುತ್ತಿದ್ದ ಗೋರುಕಾನ-ಚಂಪಕಾರಣ್ಯ ಮತ್ತು ಇತರ ಸಂಸ್ಥೆಗಳಾದ ಆಕಾಶ್, ರಜತಾದ್ರಿ ಮತ್ತು ಗಿರಿದರ್ಶಿನಿಗಳು, ಅರಣ್ಯ ಪ್ರವಾಸೋದ್ಯಮ ನೀತಿಗೆ ವ್ಯತಿರಿಕ್ತವಾಗಿ ಆವರಣಗಳೊಳಗೆ⁴² ಕಾರ್ಯನಿರ್ವಹಿಸುತ್ತಿದ್ದವು.
- ❖ ಕುದುರೆಮುಖಿ ರಾಷ್ಟ್ರೀಯ ಉದ್ಯಾನವನದಲ್ಲಿ, ಪರಿಸರ ಸೂಕ್ಷ್ಮವಲಯದೊಳಗೆ ಕುದುರೆಮುಖಿ ಕಬ್ಬಿಣದ ಅದಿರು ಕಂಪನಿಯಿಂದ ಸಹ್ಯಾದ್ರಿ ಅತಿಥಿ ಗೃಹವು ಅರಣ್ಯ ಇಲಾಖೆಯ ಅನುಮೋದನೆಯಿಲ್ಲದೆಯೇ ವಾಣಿಜ್ಯಾತ್ಮಕವಾಗಿ ಕಾರ್ಯನಿರ್ವಹಿಸುತ್ತಿದ್ದುದು ಕಂಡುಬಂದಿತು.
- ❖ ಹುಲಿಧಾಮದಿಂದ 0.5ರಿಂದ 10 ಕಿಮೀ ಒಳಗೆ 11 ವಿಹಾರಧಾಮಗಳು ಕ್ರಿಯಾತ್ಮಕವಾಗಿದ್ದುದು ಕಂಡುಬಂದಿತು ಮತ್ತು ಇವೆಲ್ಲವೂ ಅರಣ್ಯ ಇಲಾಖೆಯ ಅನುಮೋದನೆ ಹೊಂದಿರಲಿಲ್ಲ. ಧಾಮದ ಪರಿಸರ ಸೂಕ್ಷ್ಮವಲಯದ ಅಧಿಸೂಚನೆಯು ಇನ್ನೂ ಆಗಬೇಕಾಗಿರುವುದರಿಂದ, 10

⁴² ಧಾಮ/ರಾಷ್ಟ್ರೀಯ ಉದ್ಯಾನವನದೊಳಗಿರುವ ಕಂದಾಯ ಗ್ರಾಮಗಳು/ವಸತಿ ಸ್ಥಳಗಳು

ಕಿಮೀವರೆಗೆ ಚಟುವಟಿಕೆಯನ್ನು ಇಲಾಖೆಯು ನಿಯಂತ್ರಿಸುವ ಅಗತ್ಯವಿದೆ. ಜೊತೆಗೆ, ಜಾಗರ ಕಣಿವೆಯ ಬೆಟ್ಟಗಳ ಇಳಿಜಾರಿನ ಶುದ್ಧ ಶೋಲ ಅರಣ್ಯಗಳಲ್ಲಿ ಗ್ರೀನ್ ವುಡ್ಸ್ ರೆಸಾರ್ಟ್ ಕಾರ್ಯನಿರ್ವಹಿಸುತ್ತಿದ್ದುದು ಕಂಡು ಬಂದಿತು, ಇದು ರಾಷ್ಟ್ರೀಯ ಹುಲಿ ಸಂರಕ್ಷಣೆ ಪ್ರಾಧಿಕಾರದ ಅವಲೋಕನೆಯ ಪೂರ್ಣ ಉಲ್ಲಂಘನೆಯಲ್ಲಿದ್ದಿತು.

- ❖ **ಕಾವೇರಿ ವನ್ಯಜೀವಿಧಾಮ:** ಭೀಮೇಶ್ವರಿ ಮತ್ತು ಗಾಳಿಬೋರೆಯಲ್ಲಿ ಜಂಗಲ್ ಲಾಡ್ಜ್ಸ್ ಮತ್ತು ರೆಸಾರ್ಟ್‌ನಿಂದ ಎರಡು ವಿಹಾರಧಾಮಗಳು ಕಾರ್ಯನಿರ್ವಹಿಸಲ್ಪಡುತ್ತಿದ್ದುದು ಕಂಡುಬಂದಿತು, ಅರಣ್ಯ (ಸಂರಕ್ಷಣೆ) ಕಾಯಿದೆ, 1980ರಡಿ ಅಗತ್ಯ ಅನುಮೋದನೆಯನ್ನು ಇವುಗಳು ಇನ್ನೂ ಪಡೆಯಬೇಕಾಗಿದ್ದಿತು. ಇದರ ಜೊತೆಗೆ, ಓಂ ಶಾಂತಿಧಾಮ ಎನ್ನುವ ಒಂದು ಖಾಸಗಿ ವಿಹಾರಧಾಮವು ಅರಣ್ಯ ಪ್ರವಾಸೋದ್ಯಮ ನೀತಿ, 2004ರ ಅನುವುಗಳಿಗೆ ವ್ಯತಿರಿಕ್ತವಾಗಿ ಆವರಣದೊಳಗೆ ಕಾರ್ಯನಿರ್ವಹಿಸುತ್ತಿದ್ದುದು ಕಂಡುಬಂದಿತು.

5.3.2 ಹೋಂಸ್ಟೇಜುಗಳು

2009-10ರಿಂದ 2013-14ನೇ ಸಾಲಿನ ಕರ್ನಾಟಕ ಪ್ರವಾಸೋದ್ಯಮ ನೀತಿಯು ಹೇಳುವುದೇನೆಂದರೆ ರಾಜ್ಯದ ಉದ್ದಕ್ಕೂ ಐದು ಕೊಠಡಿಯವರೆಗಿನ “ಅತಿಥಿ” ಹೋಂಸ್ಟೇಜುಗಳನ್ನು ಅಭಿವೃದ್ಧಿಪಡಿಸಲು ಉತ್ತೇಜಿಸಲಾಗುವುದು; ಇವುಗಳನ್ನು ವಾಣಿಜ್ಯೇತರ ಚಟುವಟಿಕೆಯೆಂದು ಪರಿಗಣಿಸಲಾಗುವುದು. ಆದ್ದರಿಂದ, ಈ ಹೋಂಸ್ಟೇಜುಗಳ ನಡೆಸುವಿಕೆಗಾಗಿ ಪ್ರವಾಸೋದ್ಯಮ ಇಲಾಖೆಯ ಅನುಮೋದನೆಯ ಅಗತ್ಯವಿದೆ. ಲೆಕ್ಕಪರಿಶೋಧನೆಯ ಪರಿಶೀಲನೆಯು ತಿಳಿಯಪಡಿಸಿದ್ದೇನೆಂದರೆ ಭದ್ರ ಮತ್ತು ದಾಂಡೇಲಿ ಅಂಶಿ ಹುಲಿಧಾಮಗಳ ಸುತ್ತಮುತ್ತ 50 ಹೋಂಸ್ಟೇಜುಗಳು ಕ್ರಿಯಾತ್ಮಕವಾಗಿದ್ದುದು ಕಂಡುಬಂದಿತು; ಇವುಗಳಲ್ಲಿ 35, ಕೋಷ್ಟಕ 5.3ರಲ್ಲಿ ವಿವರಿಸಿರುವಂತೆ, ಪ್ರವಾಸೋದ್ಯಮ ಇಲಾಖೆಯಿಂದ ಅನುಮೋದಿತವಾಗಿದ್ದವು:

ಕೋಷ್ಟಕ 5.3: ಭದ್ರ ಮತ್ತು ದಾಂಡೇಲಿ ಅಂಶಿ ಹುಲಿಧಾಮದಲ್ಲಿ ಹೋಂಸ್ಟೇಜುಗಳು

(ಅಂಕಗಳು ಸಂಖ್ಯೆಯಲ್ಲಿ)

	ಒಟ್ಟು ಕ್ರಿಯಾತ್ಮಕವಾಗಿರುವವು	ಅನುಮೋದಿತ	ಅನುಮೋದಿತವಲ್ಲದ್ದು
ಭದ್ರ ಹುಲಿಧಾಮ	14	5	9
ದಾಂಡೇಲಿ ಅಂಶಿ ಹುಲಿಧಾಮ	36	30	6
ಒಟ್ಟು	50	35	15

(ಆಧಾರ: ಇಲಾಖೆಯಿಂದ ಸಲ್ಲಿಸಲಾದ ವಿವರಗಳು)

ಮುಂದುವರೆದ ಪರಿಶೀಲನೆಯು ತಿಳಿಯಪಡಿಸಿದ್ದೇನೆಂದರೆ:

- ❖ ಭದ್ರ ಹುಲಿಧಾಮದಲ್ಲಿ, ಎರಡು ಹೋಂಸ್ಟೇಜುಗಳು ಐದಕ್ಕಿಂತ ಹೆಚ್ಚಿನ ಕೊಠಡಿಗಳೊಂದಿಗೆ ಹೋಂಸ್ಟೇಜು ನೀತಿಯ ಅನುವುಗಳಿಗೆ ವ್ಯತಿರಿಕ್ತವಾಗಿ ಕಾರ್ಯನಿರ್ವಹಿಸುತ್ತಿದ್ದುದು ಕಂಡುಬಂದಿತು, ಆದ್ದರಿಂದ ವಿಹಾರಧಾಮಗಳು/ವಾಣಿಜ್ಯ ಚಟುವಟಿಕೆಗಳೆಂದು ಪರಿಗಣಿಸಲ್ಪಡಬೇಕಿದ್ದವು. ಆದಾಗ್ಯೂ, ಈ ಹೋಂಸ್ಟೇಜುಗಳ ವಿರುದ್ಧ ಪ್ರವಾಸೋದ್ಯಮ ಇಲಾಖೆಯಿಂದ ಯಾವುದೇ ಕ್ರಮ ತೆಗೆದುಕೊಳ್ಳಲಿಲ್ಲ. ಮುಂದುವರೆದು, ಮುತ್ತೋಡಿ ವಲಯದಲ್ಲಿರುವ ಒಂಬತ್ತು ಹೋಂಸ್ಟೇಜುಗಳ ಸಂಬಂಧದಲ್ಲಿ, ಹೋಂಸ್ಟೇಜುಗಳಿಂದ ನಿರ್ವಹಿಸಲ್ಪಡುತ್ತಿದ್ದ ಕೊಠಡಿಗಳ ಸಂಖ್ಯೆಯನ್ನು ಗುರುತಿಸಲು ಯಾವುದೇ ಕ್ರಮ ತೆಗೆದುಕೊಳ್ಳಲಿಲ್ಲ.
- ❖ ರಾಷ್ಟ್ರೀಯ ಹುಲಿ ಸಂರಕ್ಷಣೆ ಪ್ರಾಧಿಕಾರವು ತನ್ನ ತನಿಖೆಯಲ್ಲಿ (ಜುಲೈ 2012), ಹಲವಾರು ವಿಹಾರಧಾಮಗಳು/ಹೋಂಸ್ಟೇಜುಗಳು ನಿರ್ಮಾಣವಾಗುತ್ತಿವೆ ಮತ್ತು ಮಾಲಿನ್ಯದ ಕಾರಣದಿಂದ ಇವು ಈ ಪರಿಶುದ್ಧ ಅರಣ್ಯಗಳ ಜೀವಿಪರಿಸ್ಥಿತಿಯನ್ನು ಭಾದಿಸುವುವು ಮತ್ತು ನದಿಯ ಉದ್ದಕ್ಕೂ ಇರುವ ಅವುಗಳ ಕಟ್ಟಡಗಳು ಸದಾ ಇರುವ ನೀರಿನ ಹರಿಯುವಿಕೆಯನ್ನು ಭಾದಿಸಿ ಅವುಗಳನ್ನು ಕಾಲೋಚಿತವನ್ನಾಗಿ ಮಾಡಬಹುದಾದ್ದರಿಂದ ನಿಯಂತ್ರಿಸುವ ಅಗತ್ಯವಿದೆ ಎನ್ನುವುದನ್ನು ಗಮನಿಸಿತ್ತು. ಆದಾಗ್ಯೂ, ನಾವು ಗಮನಿಸಿದ್ದೇನೆಂದರೆ, ಪ್ರವಾಸೋದ್ಯಮ ಇಲಾಖೆಯಿಂದ ಅನುಮೋದಿತವಾಗದ ಮೂರು ಹೋಂಸ್ಟೇಜುಗಳಾದ ಜರಿ ಗೆಸ್ಟ್ ಹೌಸ್, ಅಪ್ಪ ಸಪ್ಪ ಮತ್ತು ಮಿಸ್ಸೀ ಮೌತ್ ಹೋಂಸ್ಟೇಜುಗಳು ಜಾಗರ ಕಣಿವೆಯ ಶುದ್ಧ ಶೋಲ ಅರಣ್ಯಗಳಲ್ಲಿ

ಕಾರ್ಯನಿರ್ವಹಿಸುತ್ತಿದ್ದುದು ಕಂಡುಬಂದಿತು ಮತ್ತು ರಾಷ್ಟ್ರೀಯ ಹುಲಿ ಸಂರಕ್ಷಣೆ ಪ್ರಾಧಿಕಾರದ ನಿರ್ದಿಷ್ಟ ನಿರ್ದೇಶನವಿದ್ದಾಗ್ಯೂ ಅವುಗಳ ಚಟುವಟಿಕೆಗಳು ನಿಯಂತ್ರಿಸಲ್ಪಡಲಿಲ್ಲ.

- ❖ ದಾಂಡೇಲಿ ಅಂಶಿ ಹುಲಿಧಾಮದ ಹುಲಿ ಸಂರಕ್ಷಣೆ ಯೋಜನೆಯು, ವಿಹಾರಧಾಮಗಳು ಮತ್ತು ಹೋಂಸ್ಟೇಜ್‌ಗಳನ್ನು ಹುಲಿಧಾಮಕ್ಕೆ ಒಂದು ಬೆದರಿಕೆ ಮತ್ತು ಸವಾಲು ಎಂದು ಗುರುತಿಸಿತ್ತು. ಆದಾಗ್ಯೂ, ಕೋಷ್ಟಕ 5.3ರಿಂದ ಕಾಣಬಹುದಾದಂತೆ ಪ್ರವಾಸೋದ್ಯಮ ಇಲಾಖೆಯ ಅನುಮೋದನೆಯಿಲ್ಲದೆಯೇ ಆರು ಅನನುಮೋದಿತ ಹೋಂಸ್ಟೇಜ್‌ಗಳು ಕಾರ್ಯನಿರತವಾಗಿದ್ದವು. ಮೀಸಲು ಅರಣ್ಯದಲ್ಲಿ ಹೋಂಸ್ಟೇಜ್‌ಗಳನ್ನು ನಿಯಂತ್ರಿಸಲು ಅಥವಾ ಮುಚ್ಚಲು ಕರ್ನಾಟಕ ಅರಣ್ಯ ಇಲಾಖೆಯು ಕ್ರಮ ತೆಗೆದುಕೊಂಡಿರಲಿಲ್ಲ.

ಶಿಫಾರಸು 6: ಅರಣ್ಯ ಇಲಾಖೆಯು ಪ್ರವಾಸೋದ್ಯಮ ಇಲಾಖೆಯು ಸಹಯೋಗದೊಡನೆ, ಸಂರಕ್ಷಿತ ಪ್ರದೇಶಗಳ ಒಳಗೆ ಮತ್ತು ಸುತ್ತಮುತ್ತ ವಿಹಾರಧಾಮಗಳು/ಹೋಟೆಲ್‌ಗಳು/ಹೋಂಸ್ಟೇಜ್‌ಗಳು, ಮುಂತಾದವುಗಳ ಚಟುವಟಿಕೆಗಳನ್ನು ನಿಯಂತ್ರಿಸುವ ಅಗತ್ಯವಿದೆ.

5.3.3 ಬಿಳಿಗಿರಿ ರಂಗನಾಥಸ್ವಾಮಿ ದೇವಾಲಯ ಹುಲಿಧಾಮದ ಕೇಂದ್ರ/ನಿರ್ಣಾಯಕ ಹುಲಿ ಆವಾಸಸ್ಥಾನದಲ್ಲಿ ಕಾಫಿ ತೋಟಗಳು

ಬಿಳಿಗಿರಿ ರಂಗನಾಥಸ್ವಾಮಿ ದೇವಾಲಯ ಹುಲಿಧಾಮದ ಕೇಂದ್ರ ಪ್ರದೇಶ/ನಿರ್ಣಾಯಕ ಹುಲಿ ಆವಾಸಸ್ಥಾನದಲ್ಲಿ ಐದು ಕಾಫಿ ತೋಟಗಳಾದ ಅತ್ತಿಕನ್, ಬಿಳಿಗಿರಿ ರಂಗನ್, ಎಮೆರಾಲ್ಡ್ ಹವನ್, ನೀಲಗಿರಿ ಮತ್ತು ಹೊನ್ನ ಮೆಟ್ಟಿ ಎಸ್ಟೇಟ್‌ಗಳು ಇವೆ. ಈ ತೋಟಗಳು ಗುತ್ತಿಗೆ ಜಮೀನಿನಲ್ಲಿ ಕಾರ್ಯ ನಿರ್ವಹಿಸುತ್ತಿದ್ದು ಮರಮುಟ್ಟು ಮತ್ತು ಕಾರ್ಮಿಕರ ಸಾಗಣೆಗಾಗಿ ಅರಣ್ಯ ರಸ್ತೆಗಳನ್ನು ಬಳಸುತ್ತಿವೆ ಹಾಗೂ ವನ್ಯಜೀವಿ ಸಂರಕ್ಷಣೆಗೆ ಸಹಾಯಕವಲ್ಲದ ಒತ್ತಡವನ್ನು ಹುಲಿಧಾಮದ ಮೇಲೆ ಸೃಷ್ಟಿಸುತ್ತಿವೆ.

ದೊಡ್ಡಸಂಖ್ಯೆಗೆ ಮೀಸಲು ಅರಣ್ಯದಲ್ಲಿನ 184 ಎಕರೆ ಅರಣ್ಯ ಭೂಮಿಯು ಶ್ರೀ ಆರ್‌ಸಿ ಮೋರಿಸರಿಗೆ 20 ವರ್ಷಗಳ ಗುತ್ತಿಗೆಯ ಮೇಲೆ ಕಾಫಿ ಕೃಷಿಗಾಗಿ ನೀಡಲ್ಪಟ್ಟಿತು (ಆಗಸ್ಟ್ 1946), ಇದು ಕೊಲ್ಕೊತ್ತಾದ ಮೆ. ಬಿರ್ಲಾ ಬ್ರದರ್ಸ್ ಲಿಮಿಟೆಡ್‌ನ ಮಾಲೀಕತ್ವದ ಮೆ. ನೀಲಗಿರಿ ಪ್ಲಾಂಟೇಶನ್‌ಗೆ, ಹೆಚ್ಚುವರಿ 15 ಎಕರೆ ಮೀಸಲು ಅರಣ್ಯ ಭೂಮಿಯೊಂದಿಗೆ, ವರ್ಗಾಯಿಸಲ್ಪಟ್ಟಿತು (ಜನವರಿ 1955). ಗುತ್ತಿಗೆ ಅವಧಿಯು ಮುಗಿಯುವುದಕ್ಕೆ (1966) ಮುಂಚೆ ಮತ್ತು ನವೆಂಬರ್ 1956ರಲ್ಲಿ ರಾಜ್ಯಗಳ ಪುನರ್ವಿಂಗಡನೆಯ ಪರಿಣಾಮವಾಗಿ, ಈ ನೆಡುತೋಪು ಪ್ರದೇಶವಿದ್ದ ಅರಣ್ಯ ಭೂಮಿಯು ಕರ್ನಾಟಕ ರಾಜ್ಯದ ಆಡಳಿತ ವ್ಯಾಪ್ತಿಗೆ ಬಂದಿತು. ಹಿಂದಿನ ಮೈಸೂರು ಸರ್ಕಾರವು ಗುತ್ತಿಗೆ ಅವಧಿಯನ್ನು 99 ವರ್ಷಗಳಷ್ಟು ಮುಂದಕ್ಕೆ ವಿಸ್ತರಿಸಿದೆ ಎಂದು ಕಂಪನಿಯು ಹಕ್ಕು ಮಂಡಿಸಿತು. ಆದರೆ, ಗುತ್ತಿಗೆ ಅವಧಿಯನ್ನು ವಿಸ್ತರಿಸುವ ಸರ್ಕಾರದ ಅನುಮೋದನೆಯ ಪ್ರತಿಯನ್ನು ಕಂಪನಿಯೂ ಸಲ್ಲಿಸಲಿಲ್ಲ ಮತ್ತು ಇಲಾಖೆಯ ಬಳಿಯೂ ಲಭ್ಯವಿರಲಿಲ್ಲ. ಆದಾಗ್ಯೂ, ಅರಣ್ಯ ಭೂಮಿಯು ಕಂಪನಿಯ ಸ್ವಾಧೀನತೆಯಲ್ಲಿ ಮುಂದುವರೆಯಿತು ಮತ್ತು ಗುತ್ತಿಗೆ ಒಪ್ಪಂದವು ತೀರ್ಮಾನವಾಗಿಲ್ಲ ಮತ್ತು ಗುತ್ತಿಗೆ ಅವಧಿ ವಿಸ್ತರಣೆಯ ಸರ್ಕಾರದ ಅನುಮೋದನೆಯು ದಾಖಲೆಯಲ್ಲಿ ಲಭ್ಯವಿಲ್ಲ ಎನ್ನುವ ಸಂಗತಿಯ ಅರಿವಿದ್ದರೂ ಇಲಾಖೆಯು ಗುತ್ತಿಗೆ ಬಾಡಿಗೆಯನ್ನು ಒತ್ತಾಯಿಸಿತು. ಪ್ರದೇಶವು ಹುಲಿಧಾಮದ ಕೇಂದ್ರ ಪ್ರದೇಶದಲ್ಲಿ ಇದ್ದುದರಿಂದ, ಅರಣ್ಯ ಭೂಮಿಯನ್ನು ಮತ್ತೆ ವಶಪಡಿಸಿಕೊಳ್ಳುವುದಕ್ಕೆ ಕ್ರಮವನ್ನು ಇಲಾಖೆಯು ತೆಗೆದುಕೊಳ್ಳಬೇಕಿತ್ತು. ಬದಲಾಗಿ ಗುತ್ತಿಗೆ ಬಾಡಿಗೆಯನ್ನು ಒತ್ತಾಯಿಸಿತು; ಇದು ಅಸಮರ್ಥನೀಯ ಮತ್ತು ಪ್ರಶ್ನಾರ್ಹವಾಗಿತ್ತು. ಗುತ್ತಿಗೆ ಬಾಡಿಗೆಯ ಬೇಡಿಕೆಯು ನಿಯಮಬಾಹಿರ ಸ್ವಾಧೀನದ ಕ್ರಮಬದ್ಧಗೊಳಿಸುವಿಕೆಗೆ ಸಮನಾಗಿದ್ದು ಕಂಪನಿಗೆ ಅನುಕೂಲ ಮಾಡಿತ್ತು.

ಇದನ್ನು ಸ್ಪಷ್ಟಪಡಿಸಿದಾಗ ಸರ್ಕಾರವು, ವಿಷಯವು ನ್ಯಾಯಾಲಯದಲ್ಲಿದೆ ಮತ್ತು ಭೂಮಿಯನ್ನು ಇಲಾಖೆಗೆ ಮತ್ತೆ ವಶಪಡಿಸಿಕೊಳ್ಳಲು ಕಾನೂನು ಕ್ರಮ ತೆಗೆದುಕೊಳ್ಳಲಾಗುವುದು ಎಂದು ನಿರ್ಗಮನ ಸಭೆಯಲ್ಲಿ ಹೇಳಿತು (ಮಾರ್ಚ್ 2017).

ಅಧ್ಯಾಯ 6

ಅರಣ್ಯ ಭೂಮಿಯ ಒತ್ತುವರಿ/ಸ್ವಾಧೀನತೆ ಮತ್ತು ಗ್ರಾಮಸ್ಥರ ಪುನರ್ವಸತಿ

ಸಂರಕ್ಷಿತ ಪ್ರದೇಶಗಳ ಸುತ್ತಮುತ್ತ ಗ್ರಾಮಗಳ ಮತ್ತು ಮಾನವ ವಸತಿಗಳ ಇರುವಿಕೆಯು ಸ್ವಾಭಾವಿಕ ನೆಲೆಯ ಭಿದೀಕರಣಕ್ಕೆ ಪ್ರಮುಖ ಕಾರಣಗಳಲ್ಲಿ ಒಂದಾಗಿದೆ. ಆದ್ದರಿಂದ, ಸಂರಕ್ಷಿತ ಪ್ರದೇಶಗಳ ಗಡಿ ಕ್ರೋಢೀಕರಣವು ನಿಯತವಾಗಿ ತೆಗೆದುಕೊಳ್ಳಲ್ಪಡುತ್ತಿವೆ ಮತ್ತು ಗಡಿ ಗುರುತಿಸಲ್ಪಡುತ್ತಿವೆ ಎನ್ನುವುದನ್ನು ಖಚಿತಪಡಿಸಿಕೊಳ್ಳುವುದು ಅವಶ್ಯಕವಾಗಿದೆ; ಇದರಿಂದ ಯಾವುದೇ ಅನಧಿಕೃತ ಸ್ವಾಧೀನತೆಯನ್ನು ತಡೆಯಬಹುದು. ಯಾವುದೇ ರಕ್ಷಿತ ಪ್ರದೇಶದಲ್ಲಿ ಗ್ರಾಮಗಳು, ಮಾನವ ವನ್ಯಜೀವಿ ಸಂಘರ್ಷಗಳ ಮೂಲಕ ವನ್ಯಜೀವಿ ಮತ್ತು ನಿವಾಸಿಗಳಿಗೆ ಭಾರಿ ಬೆದರಿಕೆ ಒಡ್ಡುತ್ತವೆ. ಈ ದೃಷ್ಟಿಯಿಂದ, ಗಿರಿಜನ ಮತ್ತಿತರ ಸಾಂಪ್ರದಾಯಿಕ ಅರಣ್ಯನಿವಾಸಿಗಳಿಗೆ ಹಕ್ಕು ವರ್ಗಾವಣೆ ಒದಗಿಸುವುದರಿಂದ ಸಂರಕ್ಷಿತ ಪ್ರದೇಶಗಳ ಒಳಗೆ ವಾಸಿಸುವ ಗ್ರಾಮಸ್ಥರ ಪುನರ್ವಸತಿಗೊಳಿಸುವುದು ಅತ್ಯಾವಶ್ಯಕವಾಗಿದೆ. ಆದಾಗ್ಯೂ, ಮುಂದುವರಿಯುತ್ತಿದ್ದ ಅರಣ್ಯಗಳ ಅತಿಕ್ರಮಣ, ಅರಣ್ಯ ಹಕ್ಕು ಕಾಯಿದೆ, 2006ರ⁴³ ಪ್ರಕಾರ ಹಕ್ಕಿನ ಮಂದಗತಿಯ ತೀರ್ಮಾನ ಮತ್ತು ಪುನರ್ವಸತಿಯಲ್ಲಿ ಜಡತೆ ಹಾಗೂ ಪುನರ್ನಿಲೆ ಕಾಮಗಾರಿಗಳಿಂದ ಗಮನಿಸಿದ್ದಂತೆ ಸ್ವಾಭಾವಿಕ ನೆಲೆಗಳ ಕ್ರೋಢೀಕರಣತೆಯನ್ನು ಖಚಿತಪಡಿಸಿಕೊಂಡಿರಲಿಲ್ಲ; ಇವುಗಳನ್ನು ಮುಂದಿನ ಕಂಡಿಕೆಗಳಲ್ಲಿ ಹೊರತರಲಾಗಿದೆ:

ಚಿತ್ರ 6.1: ಸಂರಕ್ಷಿತ ಪ್ರದೇಶಗಳ ಒಳಗಿರುವ ಗ್ರಾಮ - ವ್ಯವಸಾಯ ಭೂಮಿಗಳು
ಆಧಾರ: ಲೆಕ್ಕಪರಿಶೋಧನೆಯಿಂದ ಕ್ಷೇತ್ರ ಭೇಟಿಯ ಸಮಯದಲ್ಲಿ ತೆಗೆದ ಚಿತ್ರ

6.1 ಅರಣ್ಯಗಳ ಅತಿಕ್ರಮಣ

6.1.1 ವರ್ಷದಿಂದ ವರ್ಷಕ್ಕೆ ಅತಿಕ್ರಮಣಗಳ ಏರಿಕೆಯ ಪ್ರವೃತ್ತಿ

ಕರ್ನಾಟಕದಲ್ಲಿ ಅರಣ್ಯಗಳ ಅತಿಕ್ರಮಣವು 1995 ಮತ್ತು 2011ರ ನಡುವೆ ಒಂದು ಏರಿಕೆಯ ಪ್ರವೃತ್ತಿ ತೋರಿಸಿದವು. ಕರ್ನಾಟಕದಲ್ಲಿ ಅರಣ್ಯ ಪ್ರದೇಶದ ಅತಿಕ್ರಮಣವು ಜುಲೈ 1995ರಲ್ಲಿ ಕೇವಲ 42,518 ಎಕರೆ⁴⁴ ಇದ್ದುದು ಜೂನ್ 2011ರ⁴⁵ ವರದಿಯ ಪ್ರಕಾರ 1,65,796 ಎಕರೆಗೆ ಏರಿತು. ಇದು ಅಕ್ಟೋಬರ್ 2014ರ⁴⁶ ವೇಳೆಗೆ 2,04,442 ಎಕರೆಗೆ (87,372.74 ಹೆಕ್ಟೇರ್) ಮತ್ತು ಏರಿಕೆಯಾಗಿತ್ತು. ಹೀಗೆ, ಅರಣ್ಯ ಪ್ರದೇಶಗಳ ಅತಿಕ್ರಮಣವು 19 ವರ್ಷಗಳಲ್ಲಿ ಹೆಚ್ಚುಕಡಿಮೆ ಐದು ಪಟ್ಟು ಏರಿತು.

ಭಾರತ ಸರ್ಕಾರದ 18.09.1990, 15.05.1996, 04.08.2005 ಮತ್ತು ಕರ್ನಾಟಕ ಸರ್ಕಾರದ 05.05.1997ರ⁴⁷ ಆದೇಶಗಳ ಪ್ರಕಾರ, “27.04.1978ರ ನಂತರ ಅರಣ್ಯ ಭೂಮಿಯ ಮೇಲೆ ಆಗಿರುವ

⁴³ ಗಿರಿಜನ ಮತ್ತಿತರ ಸಾಂಪ್ರದಾಯಿಕ ಅರಣ್ಯ ನಿವಾಸಿಗಳ (ಅರಣ್ಯ ಹಕ್ಕಿನ ಮಾನ್ಯತೆ) ಕಾಯಿದೆ, 2006

⁴⁴ ಪರಿಸರ ಮತ್ತು ಅರಣ್ಯ ಮಂತ್ರಾಲಯಕ್ಕೆ ಸಕ್ರಮಿಕರಣಕ್ಕೆ ಕಳಿಸಿದ ಪ್ರಸ್ತಾವನೆ ತಾ. 15 ಜುಲೈ 1995

⁴⁵ ಸರ್ಕಾರಿ ಜಮೀನಿನ ಅತಿಕ್ರಮಣದ ಮೇಲಿನ ಬಾಲಸುಬ್ರಮಣ್ಯಂ ವರದಿ

⁴⁶ 2013ರ ರಿಟ್ ಅರ್ಜಿ ಸಂಖ್ಯೆ 15511-15514ರಲ್ಲಿ ಕರ್ನಾಟಕ ಉಚ್ಚ ನ್ಯಾಯಾಲಯಕ್ಕೆ ಸಲ್ಲಿಸಿದ ಪ್ರಮಾಣಪತ್ರ

⁴⁷ ಸರ್ಕಾರದ ಆದೇಶ ಸಂಖ್ಯೆ ಎಫ್‌ಇಇ 5 ಎಫ್‌ಜಿಎಲ್ 90 ತಾ. 05.05.1997

ಎಲ್ಲ ಅನಧಿಕೃತ ಅತಿಕ್ರಮಣಗಳನ್ನು ತೆರವುಗೊಳಿಸಲು ರಾಜ್ಯ ಸರ್ಕಾರವು ಕ್ರಮ ತೆಗೆದುಕೊಳ್ಳಬೇಕು". ಎಲ್ಲ ಅತಿಕ್ರಮಣಗಳನ್ನು ತೆರವುಗೊಳಿಸಲು ಮತ್ತು ಮುಂದಿನ ಸಂಭವಗಳನ್ನು ತಪ್ಪಿಸಲು ಆದೇಶಗಳು ನೀಡಲ್ಪಟ್ಟರೂ, ಕೆಳಗಿನ ಕೋಷ್ಟಕ 6.1ರಿಂದ ಕಾಣಬಹುದಾದಂತೆ, ಅರಣ್ಯ ಭೂಮಿಗಳ ಅತಿಕ್ರಮಣಗಳು ಅಡೆತಡೆಯಿಲ್ಲದೆಯೇ ಮುಂದುವರಿದವು

ಕೋಷ್ಟಕ 6.1: ರಕ್ಷಿತ ಪ್ರದೇಶಗಳಲ್ಲಿ ಅರಣ್ಯ ಭೂಮಿಯ ಅತಿಕ್ರಮಣಗಳ ಸ್ಥಿತಿ

ವನ್ಯಧಾಮದ ಹೆಸರು	ಅತಿಕ್ರಮಣದ ಕಡೆ ದಾಖಲಾದ ಅರಣ್ಯ ಅಪರಾಧ ಪ್ರಕರಣಗಳ ಸಂಖ್ಯೆ	31 ಮಾರ್ಚ್ 2016ರಲ್ಲಿ ಇದ್ದಂತೆ ಒಟ್ಟು ಅತಿಕ್ರಮಣ (ಎಕರೆ)		ಮೂರು ಎಕರೆಗಿಂತ ಕಡಿಮೆ ಅತಿಕ್ರಮಣ		ಮೂರು ಎಕರೆಯ ಮೇಲೆ ಅತಿಕ್ರಮಣ	
		ಪ್ರಕರಣಗಳ ಸಂಖ್ಯೆ	ವಿಸ್ತೀರ್ಣ	ಪ್ರಕರಣಗಳ ಸಂಖ್ಯೆ	ವಿಸ್ತೀರ್ಣ	ಪ್ರಕರಣಗಳ ಸಂಖ್ಯೆ	ವಿಸ್ತೀರ್ಣ
ಬಂಡೀಪುರ ಹುಲಿಧಾಮ	159	1,121	4,522	729	1,536	392	2,986
ಭದ್ರ ಹುಲಿಧಾಮ	21	21	69	14	17	7	52
ಬಿಳಿಗಿರಿ ರಂಗನಾಥ ದೇವಾಲಯ ಹುಲಿಧಾಮ	1	11	19	11	19	0	0
ಕಾವೇರಿ ವನ್ಯಜೀವಿಧಾಮ	821	1,935	3,377	1,854	3,041	81	336
ದಾಂಡೇಲಿ ಅಂಶಿ ಹುಲಿಧಾಮ	0	591	239	578	181	13	58
ಕುದುರೆಮುಖ ರಾಷ್ಟ್ರೀಯ ಉದ್ಯಾನವನ	134	140	305	118	206	22	99
ಮೂಕಾಂಬಿಕ ವನ್ಯಜೀವಿಧಾಮ		8	19	6	13	2	6
ಸೋಮೇಶ್ವರ ವನ್ಯಜೀವಿಧಾಮ		1	1	1	1	0	0
ಬ್ರಹ್ಮಗಿರಿ ವನ್ಯಜೀವಿಧಾಮ	1	4	1	4	1	0	0
ಪುಷ್ಪಗಿರಿ ವನ್ಯಜೀವಿಧಾಮ	11	11	28	9	20	2	8
ತಲಕಾವೇರಿ ವನ್ಯಜೀವಿಧಾಮ	6	7	27	4	12	3	15
ಮಲೈ ಮಹದೇಶ್ವರ ಬೆಟ್ಟ ವನ್ಯಜೀವಿಧಾಮ	199	512	825	500	775	12	50
ನಾಗರಹೋಳೆ ಹುಲಿಧಾಮ	5	5	30	0	0	5	30
ಶರಾವತಿ ವನ್ಯಜೀವಿಧಾಮ	26	26	62	17	22	9	40
ಒಟ್ಟು	1,384	4,393	9,524	3,845	5,844	548	3,680

(ಆಧಾರ: ಕರ್ನಾಟಕ ಅರಣ್ಯ ಇಲಾಖೆಯಿಂದ ಸಲ್ಲಿಸಲಾದ ವಿವರಗಳು)

ವ್ಯವಸಾಯ/ತೋಟಗಾರಿಕೆ ಬೆಳೆಗಳ ಕೃಷಿ, ಮನೆಗಳ ನಿರ್ಮಾಣ, ಮುಂತಾದವುಗಳಿಗಾಗಿ ಅತಿಕ್ರಮಣಗಳಿದ್ದವು ಎನ್ನುವುದನ್ನು ಗಮನಿಸಲಾಯಿತು. ಈ ಕೆಳಗಿನ ಕಾರಣಗಳಿಂದಾಗಿ ವಾಸ್ತವಿಕ ಅತಿಕ್ರಮಣಗಳ ಈಗಿನ ಸ್ಥಿತಿಯು ಇನ್ನೂ ಹೆಚ್ಚಾಗಿರಬಹುದು:

❖ **ಅಪರಾಧಗಳ ಕಡಿಮೆ ದಾಖಲಾತಿ:** ಕರ್ನಾಟಕ ಅರಣ್ಯ ಸಂಹಿತೆಯ ಪ್ರಕಾರ⁴⁸, ಯಾವುದೇ ಅಪರಾಧಗಳನ್ನು ತಕ್ಷಣವೇ ದಾಖಲಿಸಬೇಕು. ಸಂರಕ್ಷಿತ ಪ್ರದೇಶ ವಾಹಕರಿಂದ 4,393ರಷ್ಟು ಅತಿಕ್ರಮಣ ಪ್ರಕರಣಗಳು ಗುರುತಿಸಲ್ಪಟ್ಟಿದ್ದರೂ, ಅಪರಾಧಗಳು ಕೇವಲ 1,384 ಪ್ರಕರಣಗಳಲ್ಲಿ ದಾಖಲಾಗಿತ್ತು ಎನ್ನುವುದನ್ನು ನಾವು ಗಮನಿಸಿದೆವು. ಉಳಿದ 3,009 ಪ್ರಕರಣಗಳು ದಾಖಲಾಗದ ಕಾರಣ, ಈ ತಪ್ಪಿತಸ್ಥರ ಮೇಲೆ ಕಾನೂನು ಕ್ರಮ ತೆಗೆದುಕೊಳ್ಳಲಾಗಲಿಲ್ಲ.

❖ **ಅತಿಕ್ರಮಣಗಳ ಕಡಿಮೆ ಲೆಕ್ಕ ಇಟ್ಟಿರುವುದು**

ವಿಭಾಗ ಮತ್ತು ವಲಯಗಳು ಒದಗಿಸಿದ ಅತಿಕ್ರಮಣ ಸಂಬಂಧಿತ ದತ್ತಗಳಲ್ಲಿ ವ್ಯತ್ಯಾಸವಿದ್ದುದನ್ನು ನಾವು ಗಮನಿಸಿದೆವು. ಬಂಡೀಪುರ ಹುಲಿಧಾಮದ ಮೊಳಿಯೂರು, ಓಂಕಾರ್ ಮತ್ತು ನುಗು ವಲಯಗಳು 5,037 ಎಕರೆ ಅತಿಕ್ರಮಣವನ್ನು ಸೂಚಿಸಿದರೆ, ವಿಭಾಗದ ಅಂಕಿಅಂಶಗಳು ಈ ವಲಯಗಳಲ್ಲಿನ ಅತಿಕ್ರಮಣವು 3,351 ಎಕರೆ ಎಂದು ಹೇಳಿತು. ಈ ಸಂಬಂಧದಲ್ಲಿ 1,686 ಎಕರೆ ಕಡಿಮೆ ಲೆಕ್ಕ ಇಟ್ಟಿದ್ದನ್ನು ನಾವು ಗಮನಿಸಿದೆವು. ಮುಂದುವರೆದು, ನಾಗರಹೋಳೆ ಹುಲಿಧಾಮದ ಸಂಬಂಧದಲ್ಲಿ ಇಲಾಖೆಯ ದಾಖಲೆಗಳಿಂದ ನಾವು ಗಮನಿಸಿದ್ದೇನೆಂದರೆ, ಡಿಬಿ

⁴⁸ ಕಂಡಿಕೆಗಳು 63(1), 64 ಮತ್ತು 68

ಕುಪ್ಪೆ ವಲಯದಲ್ಲಿ ಏಕಸಾಲಿ ಗುತ್ತಿಗೆದಾರರಿಂದ 148 ಎಕರೆಯ ಅತಿಕ್ರಮಣವಿದ್ದಿತು, ಇದು ವಿಭಾಗೀಯ ಅಂಕಿಅಂಶಗಳಲ್ಲಿ ಪ್ರತಿಫಲಿತವಾಗಿರಲಿಲ್ಲ. ಇಲಾಖೆಯ ಅಂಕಿಅಂಶಗಳಲ್ಲಿ ಅಂತಹ ವ್ಯತ್ಯಾಸಗಳು 1,834 ಎಕರೆಯಷ್ಟು ಅತಿಕ್ರಮಣದ ಕಡಿಮೆ ಲೆಕ್ಕ ಇಡುವೆಡೆಗೆ ಒಯ್ದಿತು. ರಾಜ್ಯದಲ್ಲಿ ಅರಣ್ಯ ಪ್ರದೇಶಗಳ ಅತಿಕ್ರಮಣಕ್ಕೆ ಸಂಬಂಧಿಸಿದಂತೆ ಕರ್ನಾಟಕದ ಉಚ್ಚ ನ್ಯಾಯಾಲಯದಲ್ಲಿ ದಾಖಲಾಗಿದ್ದ ರಿಟ್ ಅರ್ಜಿ ಸಂಖ್ಯೆ 15511-14/2013ರಲ್ಲಿ, ರಾಜ್ಯದಲ್ಲಿನ ಒಟ್ಟು ಅತಿಕ್ರಮಣಗಳು ಅಕ್ಟೋಬರ್ 2014ರಲ್ಲಿದ್ದಂತೆ 2,04,442 ಎಕರೆಯೆಂದು ಇಲಾಖೆಯು ಸಲ್ಲಿಸಿತು. ಆದಾಗ್ಯೂ, ನಾವು ಗಮನಿಸಿದಂತೆ, ಬಂಡೀಪುರ ಹುಲಿಧಾಮದಿಂದ ದಾಖಲಾಗಿದ್ದ 4,522 ಎಕರೆ ಅತಿಕ್ರಮಣವು ಈ ಅಂಕಿಅಂಶಗಳಲ್ಲಿ ಸೇರಿರಲಿಲ್ಲ. ಆದ್ದರಿಂದ, ಕರ್ನಾಟಕ ಉಚ್ಚ ನ್ಯಾಯಾಲಯಕ್ಕೆ ಸಲ್ಲಿಸಿದ್ದ ವಿವರಗಳು ಸರಿಯಿರಲಿಲ್ಲ.

❖ ನಿಯತಕಾಲಿಕ ಸಮೀಕ್ಷೆ ಮಾಡಿರುವುದು

ಅ. ಗಡಿಗಳು ಅಖಂಡವಾಗಿವೆ ಎನ್ನುವುದನ್ನು ಖಚಿತಪಡಿಸಿಕೊಳ್ಳಲು ಸಮೀಕ್ಷೆ ಮತ್ತು ಗಡಿ ಗುರುತಿಸುವ ಕಾಮಗಾರಿಗಳನ್ನು ನಿಯಮಿತವಾಗಿ ತೆಗೆದುಕೊಳ್ಳಬೇಕು. ಆದರೆ ಗಮನಿಸಿದ್ದೇನೆಂದರೆ, ಶರಾವತಿ ವನ್ಯಜೀವಿಧಾಮದಲ್ಲಿ 87.62 ಕಿಮೀಯಷ್ಟು (2015-16) ಮತ್ತು ಭದ್ರ ಹುಲಿಧಾಮದಲ್ಲಿ 183 ಕಿಮೀಯಷ್ಟು (2013-15) ಮಾತ್ರ ಸಮೀಕ್ಷೆ ಮತ್ತು ಗಡಿ ಗುರುತಿಸುವ ಕಾಮಗಾರಿಗಳನ್ನು ತೆಗೆದುಕೊಳ್ಳಲಾಗಿತ್ತು. ಇತರ ಮಾದರಿ ರಕ್ಷಿತ ಪ್ರದೇಶಗಳಲ್ಲಿ ಅಂತಹ ಸಮೀಕ್ಷೆ ಮತ್ತು ಗಡಿ ಗುರುತಿಸುವುದನ್ನು ತೆಗೆದುಕೊಂಡಿರಲಿಲ್ಲ.

ಆ. ಬಂಡೀಪುರ ಹುಲಿಧಾಮದ ಹೆಡಿಯಾಲ ವಲಯದಲ್ಲಿ, ಒಟ್ಟು ಅತಿಕ್ರಮಿತ ಪ್ರದೇಶವನ್ನು 803 ಎಕರೆ ಮತ್ತು 3 ಗುಂಟೆಯೆಂದು, ಅತಿಕ್ರಮಣಕಾರರ ಸಂಖ್ಯೆ, ಪ್ರತಿ ವ್ಯಕ್ತಿಯಿಂದ ಅತಿಕ್ರಮಿತ ವ್ಯಾಪ್ತಿ, ಮುಂತಾದವುಗಳ ವಿವರಗಳನ್ನು ನೀಡದೆಯೇ, ಸೂಚಿಸಲಾಗಿತ್ತು. ಇದರ ಸಮೀಕ್ಷೆಯನ್ನು ಇನ್ನೂ ಮಾಡಬೇಕಾಗಿದ್ದಿತು. ಸಮೀಕ್ಷೆಯ ಅನುಪಸ್ಥಿತಿಯಲ್ಲಿ, ಅತಿಕ್ರಮಿತವೆಂದು ಸೂಚಿಸಲಾಗಿದ್ದ ಪ್ರದೇಶಗಳು ವಾಸ್ತವಿಕವಲ್ಲದಿರಬಹುದು.

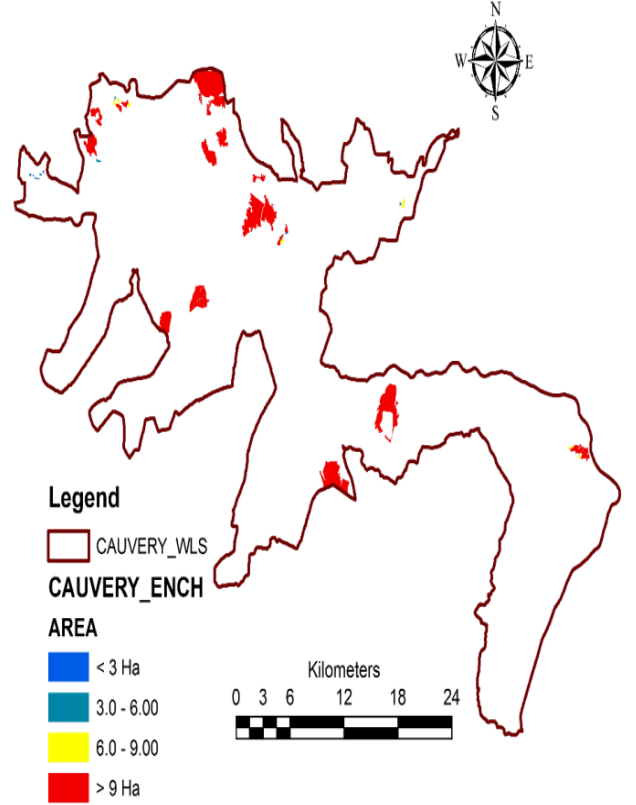
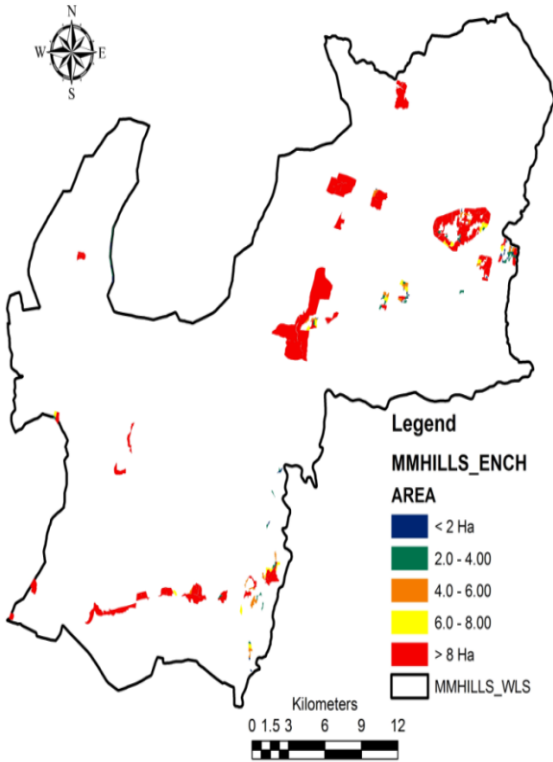
ಹೀಗೆ ಇದರಿಂದ ಕಾಣಬಹುದಾದದ್ದೇನೆಂದರೆ ಅತಿಕ್ರಮಣಗಳನ್ನು ನಿರ್ಧರಿಸುವುದಕ್ಕಾಗಿ, ನಿಯತಕಾಲಿಕ ಸಮೀಕ್ಷೆ ಮಾಡಿರಲಿಲ್ಲ, ಎಲ್ಲ ಅತಿಕ್ರಮಣ ಪ್ರಕರಣಗಳಿಗಾಗಿ ಅಪರಾಧಗಳನ್ನು ದಾಖಲಿಸಿರಲಿಲ್ಲ ಮತ್ತು ಅತಿಕ್ರಮಣಗಳ ಕಡಿಮೆ ಲೆಕ್ಕವಿದ್ದವು. ಹೀಗೆ, ಲೆಕ್ಕಪರಿಶೋಧನೆಗೆ ಮತ್ತು ಉಚ್ಚ ನ್ಯಾಯಾಲಯಕ್ಕೆ ಸಲ್ಲಿಸಿದ್ದ ಅತಿಕ್ರಮಣಗಳ ವಿವರಗಳು, ಮೇಲೆ ಹೊರತಂದಿರುವಂತೆ, ವಾಸ್ತವಿಕ ಸಂಗತಿಯನ್ನು ಪ್ರತಿಫಲಿಸುವುದಿಲ್ಲ. ಜೊತೆಗೆ, ಇಲಾಖೆಗೆ ಸಂಬಂಧಿತ ಉಪಗ್ರಹ ಚಿತ್ರಣಗಳು ಮತ್ತು ಬಾಹ್ಯಾಕಾಶ ಮಾಹಿತಿಗೆ ಪ್ರವೇಶಾವಕಾಶವುಳ್ಳ ಮಾಹಿತಿ ಸಂಪರ್ಕ ತಾಂತ್ರಿಕ ಕೇಂದ್ರವನ್ನು ಅರಣ್ಯ ಇಲಾಖೆಯು ಹೊಂದಿದೆ. ಒಂದು ಕಾಲಾವಧಿಯಲ್ಲಿ ಲಭ್ಯವಿರುವ ಉಪಗ್ರಹ ಚಿತ್ರಣಗಳ ಸಹಾಯದಿಂದ ಇಲಾಖೆಯು ಸಂರಕ್ಷಿತ ಪ್ರದೇಶಗಳಲ್ಲಿ ಕಂಡುಬಂದ ಅತಿಕ್ರಮಣಗಳ ಜಾಗತಿಕ ಸ್ಥಾನ ನಿರ್ಣಯ ಸರ್ವೆಯನ್ನು ಕೈಗೊಳ್ಳಬಹುದಾಗಿತ್ತು; ಇದು ಅತಿಕ್ರಮಣಗಳ ವ್ಯಾಪ್ತಿ ನಿವಾರಣೆ ಮತ್ತು ದರ ಉಸ್ತುವಾರಿಯಲ್ಲಿ ಅನುಕೂಲಿಸುತ್ತಿತ್ತು. ಹೀಗೆ, ವಿಭಾಗಗಳಿಂದ ದಾಖಲಿಸಲ್ಪಟ್ಟ ಅತಿಕ್ರಮಣಗಳ ನಿರ್ಧಾರಣೆಯು ಬಹಳವಾಗಿ ಅನುಮಾನಾಸ್ಪದವೆಂದು ಕಂಡುಬಂದಿತು ಮತ್ತು ಇದನ್ನು ನಿರ್ಧರಿಸಲು ತಾಂತ್ರಿಕ ಆಧಾರಿತ ಉಪಕರಣಗಳ ಲಭ್ಯತೆಯಿದ್ದರೂ ಅವನ್ನು ಬಳಸಲಿಲ್ಲ.

6.1.2 ಉಪಗ್ರಹ ಚಿತ್ರ ಆಧಾರಿತವಾಗಿ ಅತಿಕ್ರಮಣಗಳ ನಿರ್ಧಾರಣೆ

ಕರ್ನಾಟಕದಲ್ಲಿನ ಸಂರಕ್ಷಿತ ಪ್ರದೇಶಗಳಲ್ಲಿ ಅತಿಕ್ರಮಣಗಳ ವ್ಯಾಪ್ತಿಯ ಸಂಬಂಧದಲ್ಲಿ, ಬಾಹ್ಯಾಕಾಶ ದತ್ತದ ವಿವರವಾದ ವಿಶ್ಲೇಷಣೆಯು ಭಾರತೀಯ ವಿಜ್ಞಾನ ಸಂಸ್ಥೆಯ⁴⁹ ಸಹಯೋಗದೊಂದಿಗೆ ಮಾಡಲ್ಪಟ್ಟಿತು. ಸಂರಕ್ಷಿತ ಪ್ರದೇಶಗಳಿಗೆ ಸಂಬಂಧಿಸಿದ ಗಡಿ ಮತ್ತು ವಿಸ್ತೀರ್ಣದ ನಕ್ಷೆಗಳನ್ನು ಅರಣ್ಯ ಇಲಾಖೆ ಮತ್ತು ಕರ್ನಾಟಕ ರಾಜ್ಯ ದೂರಸಂವೇದಿ ಅನ್ವಯಿತ ಕೇಂದ್ರದಿಂದ ಪಡೆಯಲಾಯಿತು. ಭಾರತೀಯ ವಿಜ್ಞಾನ ಸಂಸ್ಥೆಯಿಂದ ಈ ನಕ್ಷೆಗಳು, ಸಂರಕ್ಷಿತ ಪ್ರದೇಶಗಳಲ್ಲಿ ಅರಣ್ಯಗಳ ಅತಿಕ್ರಮಣದ ವ್ಯಾಪ್ತಿಯನ್ನು ಕಂಡುಹಿಡಿಯಲು, ಉಪಗ್ರಹ ಚಿತ್ರಗಳ ಮೇಲೆ ಮೇಲುಹಾಯಿಸಲ್ಪಟ್ಟವು. ಭಾರತೀಯ ವಿಜ್ಞಾನ ಸಂಸ್ಥೆಯಿಂದ ಮಾಡಲ್ಪಟ್ಟ ಬಾಹ್ಯಾಕಾಶ ವಿಶ್ಲೇಷಣೆಯು (1) ಮೂಲ ನಕ್ಷೆ ತಯಾರಿಕೆ, (2)

⁴⁹ ಭಾರತೀಯ ವಿಜ್ಞಾನ ಸಂಸ್ಥೆಯ ಪರಿಸರ ಅಧ್ಯಯನ ಕೇಂದ್ರ

ಅತಿಕ್ರಮಣದ ವಿವಿಧ ಬಗೆಗಳನ್ನು ಗುರುತಿಸುವುದು, ದತ್ತ ವಿಶ್ಲೇಷಣೆ, ಮುಂತಾದವು ಮತ್ತು (3) ಸಂರಕ್ಷಿತ ಪ್ರದೇಶಗಳಲ್ಲಿ ಗಮನಿಸಿದ ಅಲ್ಪಕಾಲಿಕ ಬದಲಾವಣೆಗಳನ್ನು ಒಳಗೊಂಡಿತ್ತು. ಅತಿಕ್ರಮಣಗಳನ್ನು ಭೂಮಿಯ ಭಾಗದ ಸಂಖ್ಯೆಯ ಜೊತೆ ಅರಣ್ಯ ಗಡಿಯ ಆವರಿಸುವಿಕೆಯಿಂದ ಗುರುತು ಮಾಡಲಾಯಿತು. ಅತಿಕ್ರಮಣಗಳು, ಪಕ್ಕದ ಅರಣ್ಯ ಪ್ರದೇಶದೊಂದಿಗೆ ಹೋಲಿಸಿ, ಉಪಗ್ರಹ ಚಿತ್ರಣಗಳ ಬೇರೆ ಬಣ್ಣದ ಮಾದರಿಗಳೊಂದಿಗೆ ಗುರುತಿಸಲ್ಪಟ್ಟವು. ಇದು ಸಂರಕ್ಷಿತ ಪ್ರದೇಶಗಳ ಒಳಗೆ ಅನಧಿಕೃತ ಭೂಹಿಡುವಳಿಯನ್ನು ನಕಾಶಿಸಲು ಅನುಕೂಲಿಸಿತು. ಗುರುತುಮಾಡಲ್ಪಟ್ಟ ಪ್ರದೇಶಗಳು ಅಂಕೀಕರಿಸಲ್ಪಟ್ಟವು ಮತ್ತು ವ್ಯಾಪ್ತಿಯು ಲೆಕ್ಕಹಾಕಲ್ಪಟ್ಟವು. ವಿಶ್ಲೇಷಣೆಯು ಮಲೈ ಮಹದೇಶ್ವರ ಮತ್ತು ಕಾವೇರಿ ವನ್ಯಜೀವಿಧಾಮಗಳಲ್ಲಿ ಅಪಾರ ಪ್ರದೇಶವು ಅತಿಕ್ರಮಿಸಲ್ಪಟ್ಟಿದೆ ಎನ್ನುವುದನ್ನು ಸೂಚಿಸಿತು. ಈ ಅಭಯಾರಣ್ಯಗಳಲ್ಲಿ ಅತಿಕ್ರಮಣಗಳನ್ನು ಸೂಚಿಸುವ ನಕ್ಷೆಯನ್ನು ಕೆಳಗಿನ ಚಿತ್ರ 6.2 ಮತ್ತು 6.3ರಲ್ಲಿ ಹೊರತರಲಾಗಿದೆ:

ಚಿತ್ರ 6.2: ಮಲೈ ಮಹದೇಶ್ವರ ವನ್ಯಜೀವಿಧಾಮದಲ್ಲಿ ಅತಿಕ್ರಮಣಗಳ ವರ್ಗೀಕರಣ

ಚಿತ್ರ 6.3: ಕಾವೇರಿ ವನ್ಯಜೀವಿಧಾಮದಲ್ಲಿ ಅತಿಕ್ರಮಣಗಳ ವರ್ಗೀಕರಣ

ಆಧಾರ: ಭಾರತೀಯ ವಿಜ್ಞಾನ ಸಂಸ್ಥೆ

ಭಾರತೀಯ ವಿಜ್ಞಾನ ಸಂಸ್ಥೆಯಿಂದ ನಿರ್ದರಿಸಲಾದ ಮತ್ತು ವಿಭಾಗಗಳಿಂದ ದಾಖಲಾಗಿದ್ದ ಅತಿಕ್ರಮಣಗಳ ಮುಂದುವರೆದ ಹೋಲಿಕೆಯು ಸೂಚಿಸಿದ್ದೇನೆಂದರೆ ಇಲಾಖೆಯಿಂದ ದಾಖಲಾಗಿದ್ದ ಅತಿಕ್ರಮಣಗಳು ಉಪಗ್ರಹ ಆಧಾರಿತ ವಿಶ್ಲೇಷಣೆಗಿಂತ, ಕೆಳಗಿನ ಕೋಷ್ಟಕ 6.2ರಲ್ಲಿ ಹೊರತಂದಿರುವಂತೆ, ಕಡಿಮೆಯಿದ್ದಿತು:

ಕೋಷ್ಟಕ 6.2: ದಾಖಲಿತ ಅತಿಕ್ರಮಣಗಳಿಗೆ ಎದುರಾಗಿ ಉಪಗ್ರಹ ನಿರ್ಧಾರಣೆಗಳು

(ವಿಸ್ತೀರ್ಣ ಎಕರೆಯಲ್ಲಿ)

ಕ್ರಮ ಸಂಖ್ಯೆ	ರಕ್ಷಿತ ಪ್ರದೇಶದ ಹೆಸರು	ಐಐಎಸ್‌ಸಿ ವಿಶ್ಲೇಷಣೆಯಂತೆ ಅತಿಕ್ರಮಣದ ವಿಸ್ತೀರ್ಣ	ಇಲಾಖೆಯ ಪ್ರಕಾರ ಅತಿಕ್ರಮಣದ ವಿಸ್ತೀರ್ಣ	ವ್ಯತ್ಯಾಸ
1	ಭದ್ರ ಹುಲಿಧಾಮ	86.13	69.00	17.13
2	ಬ್ರಹ್ಮಗಿರಿ ವನ್ಯಜೀವಿಧಾಮ	72.90	1.00	71.90
3	ಬಿಆರ್‌ಟಿ ಹುಲಿಧಾಮ	8,193.18	19.00	8,174.18
4	ಕಾವೇರಿ ವನ್ಯಜೀವಿಧಾಮ	8,772.95	3,377.00	5,395.95
5	ದಾಂಡೇಲಿ ಅಂಶಿ ಹುಲಿಧಾಮ	2,033.25	239.00	1,794.25
6	ಕುದುರೆಮುಖಿ ರಾಷ್ಟ್ರೀಯ ಉದ್ಯಾನವನ	325.30	305.00	20.30
7	ಮಲೈ ಮಹದೇಶ್ವರ ವನ್ಯಜೀವಿಧಾಮ	7938.20	825.00	7113.20
8	ಮೂಕಾಂಬಿಕ ವನ್ಯಜೀವಿಧಾಮ	1,162.35	19.30	1,143.02
9	ನಾಗರಹೋಳೆ ಹುಲಿಧಾಮ	1,145.03	30.00	1,115.53
10	ಪುಷ್ಪಗಿರಿ ವನ್ಯಜೀವಿಧಾಮ	30.83	28.00	2.83
11	ಶರಾವತಿ ವನ್ಯಜೀವಿಧಾಮ	1,357.65	62.00	1,295.65
12	ಸೋಮೇಶ್ವರ ವನ್ಯಜೀವಿಧಾಮ	513.03	0.60	512.425
13	ತಲಕಾವೇರಿ ವನ್ಯಜೀವಿಧಾಮ	46.20	27.00	19.20
	ಒಟ್ಟು	31,677	5,001.90	26,675.565

ಆಧಾರ: ಕರ್ನಾಟಕ ಅರಣ್ಯ ಇಲಾಖೆ ಮತ್ತು ಭಾರತೀಯ ವಿಜ್ಞಾನ ಸಂಸ್ಥೆಯಿಂದ ಸಲ್ಲಿಸಲಾದ ವಿವರಗಳು

ಹೀಗೆ, ಉಪಗ್ರಹ ಆಧಾರಿತ ಚಿತ್ರಣಗಳು ಇಲಾಖೆಯಿಂದ ದಾಖಲಿಸಲ್ಪಟ್ಟಿದ್ದಕ್ಕೆ ಹೋಲಿಸಿದಾಗ, ವಿಶೇಷವಾಗಿ ಮೂಕಾಂಬಿಕ, ಶರಾವತಿ, ಸೋಮೇಶ್ವರ, ಕಾವೇರಿ, ಬ್ರಹ್ಮಗಿರಿ, ಮಲೈ ಮಹದೇಶ್ವರ ವನ್ಯಜೀವಿಧಾಮಗಳಲ್ಲಿ ಮತ್ತು ದಾಂಡೇಲಿ ಅಂಶಿ ಹಾಗೂ ನಾಗರಹೋಳೆ ಹುಲಿಧಾಮಗಳಲ್ಲಿ, ಹೆಚ್ಚಿನ ಮಟ್ಟದ ಅತಿಕ್ರಮಣಗಳನ್ನು (ಆರು ಪಟ್ಟು) ಸೂಚಿಸಿದವು (ಅನುಬಂಧ 4). ಅತಿಕ್ರಮಣಗಳ ತೆರವಿಗೆ ಸೂಕ್ತ ಕ್ರಮ ತೆಗೆದುಕೊಳ್ಳುವುದಕ್ಕಾಗಿ ಅತಿಕ್ರಮಣದಲ್ಲಿರುವ ಸರಿಯಾದ ವಿಸ್ತೀರ್ಣವನ್ನು ನಿರ್ಧರಿಸಲು ಈ ವಿಶ್ಲೇಷಣೆಯನ್ನು ಮೂಲ ಹಂತದಲ್ಲಿ ಅನ್ವಯಿಸುವ ಅಗತ್ಯವಿದೆ.

ನಿರ್ಗಮನ ಸಭೆಯಲ್ಲಿ ಸರ್ಕಾರವು, ಸಂರಕ್ಷಿತ ಪ್ರದೇಶಗಳೊಳಗೆ ವಾಸಸ್ಥಳಗಳ ಉಪಸ್ಥಿತಿಯು ವ್ಯತ್ಯಾಸಕ್ಕೆ ಭಾಗಶಃ ಕಾರಣವಿರಬಹುದು ಎಂದು ಹೇಳಿ ಇದನ್ನು ಪರಿಶೀಲಿಸಲು ಒಪ್ಪಿತು.

6.1.3 ಅತಿಕ್ರಮಣದ ತೆರವುಗೊಳಿಸುವಿಕೆ

ಅತಿಕ್ರಮಣಗಳ ತೆರವುಗೊಳಿಸುವಿಕೆಯಲ್ಲಿ ಕಳೆದ ಐದು ವರ್ಷಗಳ ಅವಧಿಯಲ್ಲಿ ಬಹಳ ನಿಧಾನವಾದ ಪ್ರಗತಿಯಿದ್ದಿತು. ಮಾದರಿ ಸಂರಕ್ಷಿತ ಪ್ರದೇಶಗಳಲ್ಲಿ ಅತಿಕ್ರಮಣಗಳ ತೆರವಿನ ವಿವರಗಳನ್ನು ಕೆಳಗಿನ ಕೋಷ್ಟಕ 6.3ರಲ್ಲಿ ಸಂಕ್ಷೇಪಿಸಲಾಗಿದೆ:

ಕೋಷ್ಟಕ 6.3: 2011-12ರಿಂದ 2015-16ರವರೆಗೆ ಅತಿಕ್ರಮಣಗಳ ಸೇರಿಕೆ ಮತ್ತು ತೆರವು

(ವಿಸ್ತೀರ್ಣ ಎಕರೆಯಲ್ಲಿ)

ಧಾಮದ ಹೆಸರು	ಏಪ್ರಿಲ್ 2011ರಲ್ಲಿದ್ದಂತೆ ಅತಿಕ್ರಮಣಗಳು		2011-16ರಲ್ಲಿ ಸೇರಿಕೆ		2011-16ರಲ್ಲಿ ತೆರವಾದ ಅತಿಕ್ರಮಣಗಳು		ಮಾರ್ಚ್ 2016ರಲ್ಲಿದ್ದಂತೆ ಉಳಿಕೆ ಅತಿಕ್ರಮಣಗಳು	
	ಕುಟುಂಬಗಳ ಸಂಖ್ಯೆ	ವಿಸ್ತೀರ್ಣ	ಕುಟುಂಬಗಳ ಸಂಖ್ಯೆ	ವಿಸ್ತೀರ್ಣ	ಕುಟುಂಬಗಳ ಸಂಖ್ಯೆ	ವಿಸ್ತೀರ್ಣ	ಕುಟುಂಬಗಳ ಸಂಖ್ಯೆ	ವಿಸ್ತೀರ್ಣ
ಬಂಡೀಪುರ ಹುಲಿಧಾಮ	306	1,036	815	3,353	0	0	1121	4,522
ಭದ್ರ ಹುಲಿಧಾಮ	28	108	0	0	7	39	21	69
ಬಿಆರ್‌ಟಿ ಹುಲಿಧಾಮ	17	39	0	0	6	20	11	19
ಕಾವೇರಿ ವನ್ಯಜೀವಿಧಾಮ	815	1,237	0	0	157	323	** 1,935	3,377
ದಾಂಡೇಲಿ ಅಂಶಿ ಹುಲಿಧಾಮ	591	239	0	0	0	0	591	239
ಕುದುರೆಮುಖ ವನ್ಯಜೀವಿ ವಿಭಾಗ	168	375	1	1	20	51	149	325
ಮಡಿಕೇರಿ ವನ್ಯಜೀವಿ ವಿಭಾಗ	27	59	0	0	5	3	22	56
ಮಲೈ ಮಹದೇಶ್ವರ ವನ್ಯಜೀವಿಧಾಮ	525	858	*18	*35	13	33	512	825
ನಾಗರಹೊಳೆ ಹುಲಿಧಾಮ	0	0	5	30	0	0	5	30
ಶರಾವತಿ ವನ್ಯಜೀವಿಧಾಮ	26	62	-	-	0	0	26	62
ಒಟ್ಟು	2,503	4,013	839	3,419	208	469	4,393	9,524

ಆಧಾರ: ಕರ್ನಾಟಕ ಅರಣ್ಯ ಇಲಾಖೆ

* 18 ಅರಣ್ಯ ಅಪರಾಧ ಪ್ರಕರಣಗಳನ್ನು ಮುಕ್ತಾಯ ಶಿಲ್ಕಿಗೆ ಸೇರಿಸಲಿಲ್ಲ

** 2,463 ಎಕರೆ ಸೇರಿದ್ದ 1,277 ಪ್ರಕರಣಗಳು ರಾಮನಗರ ಮತ್ತು ಮಂಡ್ಯ ವಿಭಾಗಗಳಿಂದ ಕಾವೇರಿ ವನ್ಯಜೀವಿ ವಿಭಾಗಕ್ಕೆ ವರ್ಗಾವಣೆಯಾದವು

ಅರಣ್ಯಗಳ ಅತಿಕ್ರಮಣಕ್ಕೆ ಸಂಬಂಧಿಸಿದ ಒಂದು ರಿಟ್ ಅರ್ಜಿಯಲ್ಲಿ ಇಲಾಖೆಯಿಂದ ಕರ್ನಾಟಕ ಉಚ್ಚ ನ್ಯಾಯಾಲಯಕ್ಕೆ ಸಲ್ಲಿಸಲ್ಪಟ್ಟ (ಅಕ್ಟೋಬರ್ 2014) ಕ್ರಿಯಾ ಯೋಜನೆಯಂತೆ, ಮೇಲಿನ ಸಂರಕ್ಷಿತ ಪ್ರದೇಶಗಳಿಗೆ ಸಂಬಂಧಿತ 1,041 ಎಕರೆ⁵⁰ ಅತಿಕ್ರಮಣಗಳು ಜುಲೈ 2015ರೊಳಗಡೆ ತೆರವಾಗಬೇಕಿದ್ದವು. ಆದರೆ ಇದನ್ನು ಸಾಧಿಸಲಾಗಲಿಲ್ಲ ಎನ್ನುವುದನ್ನು ಗಮನಿಸಲಾಯಿತು, ಏಕೆಂದರೆ ಇಂದಿನವರೆಗೆ ಕೇವಲ 469 ಎಕರೆ ಅತಿಕ್ರಮಣವನ್ನು ಮಾತ್ರ ಪುನರ್ವಶ ಮಾಡಿಕೊಳ್ಳಲಾಗಿದೆ.

ಇದರ ಜೊತೆಗೆ, ಭಾರತ ಸರ್ಕಾರದಿಂದ ತಾ. 15.5.1996, 3.5.2002, 4.8.2005ರಂದು ಮತ್ತು ಕರ್ನಾಟಕ ಸರ್ಕಾರದಿಂದ 10.10.1991 ಮತ್ತು 5.5.1997ರಂದು ನೀಡಲ್ಪಟ್ಟ ಆದೇಶ ಮತ್ತು ಸೂಚನೆಗಳ ಪ್ರಕಾರ, 27.4.1978ರ ನಂತರದ ಎಲ್ಲ ಅತಿಕ್ರಮಣಗಳ ತೆರವಿಗಾಗಿ ಕ್ರಮ ತೆಗೆದುಕೊಳ್ಳಬೇಕಿತ್ತು. ದಾಖಲೆಗಳ ಪರಿಶೀಲನೆಯಲ್ಲಿ ಗಮನಿಸಿದ್ದೇನೆಂದರೆ ಮಾರ್ಚ್ 2016ರಲ್ಲಿ ಬಾಕಿಯಿದ್ದ ಅತಿಕ್ರಮಣಗಳ ಪೈಕಿ, ದಾಂಡೇಲಿಯಲ್ಲಿನ 69 ಕುಟುಂಬವಿದ್ದ 40 ಎಕರೆಯನ್ನು ಬಿಟ್ಟು, 4,324 ಕುಟುಂಬಗಳಿದ್ದ 9,484 ಎಕರೆಯು 1978ರ ನಂತರದ ಅವಧಿಗೆ ಸೇರಿದ್ದವು, ಈ ಅತಿಕ್ರಮಣಗಳನ್ನು ಭಾರತ ಸರ್ಕಾರದ ಸೂಚನೆಗಳ ಪ್ರಕಾರ ತೆರವುಗೊಳಿಸಬೇಕಾಗಿತ್ತು. ಆದರೆ, ಮೇಲೆ ಹೇಳಿದಂತೆ ಕಳೆದ ಐದು ವರ್ಷಗಳಲ್ಲಿ 469 ಎಕರೆ ಸೇರಿದ್ದ 208 ಪ್ರಕರಣಗಳನ್ನು ಮಾತ್ರ ಪುನರ್ವಶ ಮಾಡಿಕೊಳ್ಳಲಾಗಿದೆ.

ನಿರ್ಗಮನ ಸಭೆಯಲ್ಲಿ, ಅರಣ್ಯ ಹಕ್ಕು ಕಾಯಿದೆ ಪ್ರಕಾರ ಹಕ್ಕುಗಳನ್ನು ತೀರ್ಮಾನಿಸುವಲ್ಲಿನ ವಿಳಂಬವು, ಅತಿಕ್ರಮಣಗಳ ತೆರವಿನ ಗುರಿ ಸಾಧನೆಯಾಗದಿರುವುದಕ್ಕೆ ಪ್ರಮುಖ ಕಾರಣವೆಂದು ತಿಳಿಸಲಾಯಿತು. ಆದರೆ, ಅತಿಕ್ರಮಣವು ಸಂರಕ್ಷಿತ ಪ್ರದೇಶಗಳಿಗೆ ಒಂದು ಕಳವಳಕಾರಿಯಾದ ವಿಷಯವಾಗಿರುವುದರಿಂದ ಇಲಾಖೆಯು, ಅರಣ್ಯ ಹಕ್ಕು ಕಾಯಿದೆಯ ಪ್ರಕಾರ ಹಕ್ಕುಗಳ ಶೀಘ್ರ ತೀರ್ಮಾನಕ್ಕಾಗಿ ಗಿರಿಜನ ಕಲ್ಯಾಣ ಇಲಾಖೆ, ಕಂದಾಯ ಇಲಾಖೆ ಮತ್ತು ಸಂಬಂಧಿಸಿದ ಸ್ಥಳೀಯ ಸಂಸ್ಥೆಗಳೊಂದಿಗೆ ವ್ಯವಹರಿಸಬೇಕು.

6.1.4 ಅತಿಕ್ರಮಣಕಾರರಿಗೆ ಉತ್ತೇಜನ

ಸರ್ಕಾರವು ತನ್ನ ತಾ. 21.09.2015ರ ಆದೇಶದಲ್ಲಿ, ಮೂರು ಎಕರೆಗಿಂತ ಕಡಿಮೆ ಅತಿಕ್ರಮಣ ಮಾಡಿರುವ (ಅತಿಕ್ರಮಿತ ಭೂಮಿ ಮತ್ತು ಅವರ ಸ್ವಂತದ ಪಟ್ಟಿ ಭೂಮಿ ಎರಡೂ ಸೇರಿ ಮೂರು ಎಕರೆ) ಅತಿಕ್ರಮಣಕಾರರ ಪುನರ್ನಿಲೆ ಮತ್ತು ಪುನರ್ವಸತಿಗಾಗಿ ವಿಭಾಗ/ವೃತ್ತವಾರು ಪ್ರಸ್ತಾವನೆಯನ್ನು

⁵⁰ ಕರ್ನಾಟಕ ಅರಣ್ಯ ಇಲಾಖೆಯಿಂದ ಸಲ್ಲಿಸಲಾದ ಅತಿಕ್ರಮಣದ ತೆರವಿನ ಕ್ರಿಯಾ ಯೋಜನೆ ಗುರಿಗಳಲ್ಲಿ ನಾಗರಹೊಳೆ ಮತ್ತು ಬಂಡೀಪುರ ರಾಷ್ಟ್ರೀಯ ಉದ್ಯಾನವನಗಳು ಸೇರಿರಲಿಲ್ಲ

ತಯಾರಿಸಿ, ಅರಣ್ಯಗಳ ಉಪ ಸಂರಕ್ಷಣಾಧಿಕಾರಿ, ಅರಣ್ಯಗಳ ಮುಖ್ಯ ಸಂರಕ್ಷಣಾಧಿಕಾರಿ ಮತ್ತು ಅರಣ್ಯಗಳ ಪ್ರಧಾನ ಮುಖ್ಯ ಸಂರಕ್ಷಣಾಧಿಕಾರಿಗಳ ಮೂಲಕ ಭಾರತ ಸರ್ಕಾರಕ್ಕೆ ಸಲ್ಲಿಸಲು ಕರ್ನಾಟಕ ಅರಣ್ಯ ಇಲಾಖೆಗೆ ಸೂಚಿಸಿತು.

ಈ ಸಂಬಂಧದಲ್ಲಿ ಗಮನಿಸಿದ್ದೇನೆಂದರೆ:

- ❖ ತಾ. 15.05.1996ರ ಭಾರತ ಸರ್ಕಾರದ ಆದೇಶದ ಪ್ರಕಾರ, 27.04.1978ರ ನಂತರ ಆದ ಎಲ್ಲ ಅತಿಕ್ರಮಣಗಳನ್ನು ತೆರವುಗೊಳಿಸಲು ಕ್ರಮ ತೆಗೆದುಕೊಳ್ಳಬೇಕು ಮತ್ತು ಮತ್ತಷ್ಟು ಸಕ್ರಮೀಕರಣವು ಸ್ವೀಕಾರಾರ್ಹವಲ್ಲ. ಆದ್ದರಿಂದ, ಕರ್ನಾಟಕ ಸರ್ಕಾರದಿಂದ ಸೆಪ್ಟೆಂಬರ್ 2015ರಲ್ಲಿ ನೀಡಲ್ಪಟ್ಟ ಮೂರು ಎಕರೆಗಿಂತ ಕಡಿಮೆ ಅತಿಕ್ರಮಣಗಳನ್ನು ತೆರವುಗೊಳಿಸದಿರುವ ಆದೇಶವು ಭಾರತ ಸರ್ಕಾರದಿಂದ ನೀಡಲ್ಪಟ್ಟ ಸೂಚನೆಗಳಿಗೆ ವ್ಯತಿರಿಕ್ತವಾಗಿತ್ತು.
- ❖ ಮಾದರಿ ಸಂರಕ್ಷಿತ ಪ್ರದೇಶಗಳಲ್ಲಿ ದಾಖಲಾಗಿದ್ದ 9,524 ಅತಿಕ್ರಮಣಗಳ ಪೈಕಿ, 3,845 ಕುಟುಂಬಗಳನ್ನೊಳಗೊಂಡ 5,847 ಎಕರೆ ವ್ಯಾಪ್ತಿಯ ಅರಣ್ಯ ಭೂಮಿಯನ್ನು, ಅವರ ಸ್ವಂತದ ಭೂಮಿಯನ್ನು ಹೊರತುಪಡಿಸಿ, ಕೇವಲ ಅತಿಕ್ರಮಿಸಿದ್ದ ಅರಣ್ಯ ಭೂಮಿಯನ್ನು ಪರಿಗಣಿಸಿ, 'ಮೂರು ಎಕರೆಗಿಂತ ಕಡಿಮೆ' ಎಂದು ವರ್ಗೀಕರಿಸಲಾಯಿತು. ಕಂದಾಯ ಇಲಾಖೆಯೊಂದಿಗೆ ಜಂಟಿ ಸಮೀಕ್ಷೆ ಮಾಡದೆಯೇ ಅತಿಕ್ರಮಣಕಾರರನ್ನು 'ಮೂರು ಎಕರೆಗಿಂತ ಕಡಿಮೆ' ಎಂದು ವರ್ಗೀಕರಿಸಿದ್ದು, ಅತಿಕ್ರಮಣಕಾರರಿಗೆ ಅನುಚಿತ ಪ್ರಯೋಜನವಾಗುವಂತೆ ಒಯ್ಯಬಹುದು.

ಭಾರತ ಸರ್ಕಾರದ ಮಾರ್ಗದರ್ಶಿಸೂತ್ರಗಳ ಪ್ರಕಾರ 1978ರ ನಂತರ ಅರಣ್ಯ ಭೂಮಿಯನ್ನು ಅತಿಕ್ರಮಿಸಿದ ವ್ಯಕ್ತಿಗಳನ್ನು ತೆರವುಗೊಳಿಸದ ಮತ್ತು 'ಮೂರು ಎಕರೆಗಿಂತ ಕಡಿಮೆ' ಅತಿಕ್ರಮಣಕಾರರನ್ನು ಪುನರ್ವಸತಿಗೊಳಿಸಿದ ಕಾರ್ಯವು ಈ ಅತಿಕ್ರಮಣಕಾರರಿಗೆ ಉತ್ತೇಜನ ನೀಡಿದ್ದಕ್ಕೆ ಸಮನಾಗುತ್ತದೆ.

ಶಿಫಾರಸು 7: ಎಲ್ಲ ಸಂರಕ್ಷಿತ ಪ್ರದೇಶಗಳ ಜಾಗತಿಕ ಸ್ಥಾನ ನಿರ್ಣಯ ಮತ್ತು ಉಪಗ್ರಹ ಚಿತ್ರಗಳ ಜೊತೆಗೆ ಸಮೀಕ್ಷೆ ಮತ್ತು ಗಡಿಗುರುತಿಸುವಿಕೆಯನ್ನು ಆದ್ಯತೆಯ ಮೇಲೆ ಮಾಡಬೇಕು. ಇಲಾಖೆಯ ಮಾಹಿತಿ ಸಂಪರ್ಕ ತಾಂತ್ರಿಕ ಕೇಂದ್ರವು, ಈ ಪ್ರದೇಶಗಳ ಪುನರ್ವಸತಿಗಾಗಿ ಸೂಕ್ತ ಕ್ರಮ ತೆಗೆದುಕೊಳ್ಳಲು, ಅತಿಕ್ರಮಿತ ಪ್ರದೇಶಗಳ ತನ್ನ ದತ್ತಸಂಚಯವನ್ನು ಇಂದೀಕರಿಸಿಕೊಳ್ಳಬೇಕು.

6.2 ಅರಣ್ಯ ಹಕ್ಕು ಕಾಯಿದೆಯಡಿಯಲ್ಲಿ ಹಕ್ಕುಗಳ ಅನುಮತಿಸುವಿಕೆ

ಅರಣ್ಯ ಹಕ್ಕು ಕಾಯಿದೆ, 2006, ತಲೆಮಾರುಗಳಿಂದ ಅರಣ್ಯದಲ್ಲಿ ವಾಸಿಸುತ್ತಿರುವ ಆದರೆ ಹಕ್ಕನ್ನು ದಾಖಲಿಸಿಕೊಳ್ಳಲಾಗದ ಅರಣ್ಯವಾಸಿಗಳಾದ ಗಿರಿಜನ ಮತ್ತಿತರ ಸಾಂಪ್ರದಾಯಿಕ ಅರಣ್ಯ ವಾಸಿಗಳಿಗೆ ಅರಣ್ಯ ಭೂಮಿಯಲ್ಲಿ ಹಕ್ಕು ಮತ್ತು ಸ್ವಾಧೀನತೆಯನ್ನು ವಹಿಸುವ ಮತ್ತು ಮಾನ್ಯತೆ ನೀಡುವ ಒಂದು ಕಾಯಿದೆಯಾಗಿದೆ. ಹೀಗೆ ವಹಿಸಲಾದ ಅರಣ್ಯ ಹಕ್ಕಿನ ದಾಖಲೆಗೆ ಮತ್ತು ಅರಣ್ಯ ಭೂಮಿಯ ಸಂಬಂಧದಲ್ಲಿ ಅಂತಹ ಮಾನ್ಯತೆ ಮತ್ತು ವಹಿಸುವಿಕೆಗೆ ಅಗತ್ಯವಿರುವ ಪುರಾವೆಯ ಸ್ವರೂಪಕ್ಕೆ ಒಂದು ಚೌಕಟ್ಟನ್ನು ಸಹ ಅರಣ್ಯ ಹಕ್ಕು ಕಾಯಿದೆಯು ಒದಗಿಸುತ್ತದೆ.

ಈ ಕಾಯಿದೆಯಡಿ ರಾಷ್ಟ್ರೀಯ ಉದ್ಯಾನವನಗಳು ಮತ್ತು ಅಭಯಾರಣ್ಯಗಳ ಸೂಕ್ಷ್ಮ ವನ್ಯಜೀವಿ ಆವಾಸಗಳಲ್ಲಿ ಮಾನ್ಯತೆಯಾದ ಅರಣ್ಯ ಹಕ್ಕುಗಳು ತದನಂತರ ಬದಲಾಗಬಹುದು ಅಥವಾ ಪುನರ್ವ್ಯವಸ್ಥೆಗೊಳ್ಳಬಹುದು, ಆದರೆ ವನ್ಯಜೀವಿ ಸಂರಕ್ಷಣೆಗಾಗಿ ಉಲ್ಲಂಘಿತವಾಗದ ಪ್ರದೇಶಗಳ ರಚನೆಯ ಉದ್ದೇಶಕ್ಕಾಗಿ ಯಾವುದೇ ಅರಣ್ಯ ಹಕ್ಕುದಾರರನ್ನು ಪುನರ್ನೇಲೆಗೊಳಿಸುವುದಿಲ್ಲ ಅಥವಾ ಅವರ ಹಕ್ಕನ್ನು ಯಾವುದೇ ರೀತಿಯಲ್ಲಿ ಭಾದಿಸುವುದಿಲ್ಲ. 13 ಡಿಸೆಂಬರ್ 2005ಕ್ಕೆ ಮುಂಚಿತವಾಗಿ ಅರಣ್ಯ ಭೂಮಿಯನ್ನು ಸ್ವಾಧೀನಕ್ಕೆ ತೆಗೆದುಕೊಂಡ ಅರಣ್ಯವಾಸಿ ಗಿರಿಜನರ ಮತ್ತಿತರ ಸಾಂಪ್ರದಾಯಿಕ ಅರಣ್ಯವಾಸಿಗಳಿಗೆ ಈ ಕಾಯಿದೆಯು ಅನ್ವಯಿಸುತ್ತದೆ. ಈ ಸಂಬಂಧದಲ್ಲಿ ಅರಣ್ಯ ಇಲಾಖೆಯ ಪಾತ್ರವು ಸೀಮಿತವಾಗಿದೆ ಮತ್ತು ಅರಣ್ಯ ಹಕ್ಕು ಕಾಯಿದೆಯ ತೀರ್ಮಾನದಲ್ಲಿ ಗ್ರಾಮ ಸಭೆಗಳು ಮುಖ್ಯ ಪಾತ್ರ ವಹಿಸಿವೆ. ಅರಣ್ಯ ಹಕ್ಕು ಕಾಯಿದೆಯಡಿ ಸ್ವೀಕರಿಸಲಾದ ಅರ್ಜಿಗಳು, ಅಂಗೀಕೃತ ಅರ್ಜಿಗಳು, ಮಾಡಿದ ಸಮೀಕ್ಷೆ ಮತ್ತು ಬಾಕಿಯಿರುವ ಅರ್ಜಿಗಳ ವಿವರಗಳನ್ನು ಕೆಳಗಿನ ಕೋಷ್ಟಕ 6.4ರಲ್ಲಿ ಸಂಕ್ಷೇಪಿಸಲಾಗಿದೆ:

ಕೋಷ್ಟಕ 6.4: ಅರಣ್ಯ ಹಕ್ಕು ಕಾಯಿದೆಯಡಿ ಹಕ್ಕುಗಳ ತೀರ್ಮಾನದಲ್ಲಿ ಸಾಧಿಸಿದ ಪ್ರಗತಿ

ವಿಭಾಗ/ವನ್ಯಜೀವಿಧಾಮದ ಹೆಸರು	ಸ್ವೀಕರಿಸಿದ ಅರ್ಜಿಗಳು	ತಿರಸ್ಕೃತ ಅರ್ಜಿಗಳು	ಬಾಕಿಯಿರುವ ಅರ್ಜಿಗಳು	ಹಕ್ಕು ನೀಡಿದ್ದು
ಭದ್ರ ಹುಲಿಧಾಮ	8	-	8	-
ಬಿಆರ್‌ಟಿ ಹುಲಿಧಾಮ	2,171	630	1,541	-
ಕಾವೇರಿ ವನ್ಯಜೀವಿಧಾಮ	300	10	83	207
ದಾಂಡೇಲಿ ಅಂಶಿ ಹುಲಿಧಾಮ	453	-	453	-
ಕುದುರೆಮುಖ ವನ್ಯಜೀವಿ ವಿಭಾಗ	83	-	83	-
ಮಡಿಕೇರಿ ವನ್ಯಜೀವಿ ವಿಭಾಗ	155	130	17	8
ಮಲೆ ಮಹದೇಶ್ವರ ವನ್ಯಜೀವಿಧಾಮ	381	1	72	308
ನಾಗರಹೋಳೆ ಹುಲಿಧಾಮ	1,282	-	411	871
ಶರಾವತಿ ವನ್ಯಜೀವಿಧಾಮ	2,103	-	2,103	-
ಒಟ್ಟು	6,936	771	4,771	1,394

(ಆಧಾರ: ಕರ್ನಾಟಕ ಅರಣ್ಯ ಇಲಾಖೆಯಿಂದ ಸಲ್ಲಿಸಲಾದ ವಿವರಗಳು)

ಹಕ್ಕುಗಳ ಮಾನ್ಯತೆಯಲ್ಲಿ ವಿಳಂಬವು ಈ ಅರ್ಜಿದಾರರ ಜೊತೆ ಅರ್ಹರಲ್ಲದವರಿಂದ ಅರಣ್ಯ ಭೂಮಿಯ ಸ್ವಾಧೀನತೆಗೆ ಕಾರಣವಾಗುವುದು; ಇದು ಸಂರಕ್ಷಿತ ಪ್ರದೇಶದ ಸ್ವಾಭಾವಿಕ ನೆಲೆಯ ವಿಭಜನೆಯನ್ನು ಹೆಚ್ಚಿಸುವುದು. ಹಕ್ಕುದಾರರು ಪುನರ್ವಸತಿ ಮತ್ತು ಪುನರ್ನೇಲೆಗೆ ಅರ್ಹರಿರುವುದರಿಂದ, ತೀರ್ಮಾನದಲ್ಲಿ ವಿಳಂಬವು ಸಂರಕ್ಷಿತ ಪ್ರದೇಶದ ಸ್ವಾಭಾವಿಕ ನೆಲೆಯ ಅವನತಿಗೆ ಕೊಡುಗೆಯಾಗುವಂತೆ ಅರ್ಹ ಮತ್ತು ಅನರ್ಹ ಅರ್ಜಿದಾರರಿಬ್ಬರ ಸ್ವಾಧೀನತೆಯಲ್ಲಿ ಪರಿಣಮಿಸುವುದು. ಅರಣ್ಯ ಹಕ್ಕು ಕಾಯಿದೆಯ ಅನುಷ್ಠಾನ, ಗಡಿಗಳ ಬಗ್ಗೆ ವಿವಾದ, ಸಾಕಾಗದ ಸಿಬ್ಬಂದಿ, ಅರಣ್ಯ ವಿಭಾಗಗಳಿಗೆ ಕಾನೂನು ನೆರವಿನ ಕೊರತೆ, ನ್ಯಾಯಾಲಯಗಳ ತಡೆಯಾಜ್ಞೆಗಳು, ಅತಿಕ್ರಮಣ ತೆರವಿನೊಂದಿಗೆ ಧಳಕುಹಾಕಿಕೊಂಡಿರುವ ಕಾನೂನು ಮತ್ತು ವ್ಯವಸ್ಥೆ, ಮುಂತಾದವು ಅತಿಕ್ರಮಣಗಳ ತೆರವಿನಲ್ಲಿ ಅಡಚಣೆಗಳೆಂದು ಹೇಳಲಾಯಿತು⁵¹.

ಅತಿಕ್ರಮಣವು ತಕ್ಷಣದ ಗಮನ ಮತ್ತು ಕ್ರಮದ ಅಗತ್ಯವಿರುವ ಗಂಭೀರ ವಿಷಯವಾಗಿರುವುದರಿಂದ, ವಿಷಯವನ್ನು ಉದ್ಧರಿಸಲು ಅರಣ್ಯ ಭೂಮಿಯ ಜಂಟಿ ಸಮೀಕ್ಷೆ, ಅರಣ್ಯ ಹಕ್ಕು ಕಾಯಿದೆಯ ಶೀಘ್ರ ಅನುಷ್ಠಾನ, ಸಾಕಷ್ಟು ಮಾನವಶಕ್ತಿಯ ನಿಯೋಜನೆ, ಕಂದಾಯ, ಪೊಲೀಸ್ ಮತ್ತಿತರ ಸಂಬಂಧಿತ ಇಲಾಖೆಗಳೊಂದಿಗೆ ಉತ್ತಮ ಸಮನ್ವಯಗಳನ್ನು ಕೈಗೊಳ್ಳುವ ಅವಶ್ಯಕತೆಯಿದೆ.

ಶಿಫಾರಸು 8: ಅರ್ಹ ಹಕ್ಕುದಾರರಿಗೆ ಅರಣ್ಯ ಹಕ್ಕುಗಳ ನೀಡಿಕೆಯನ್ನು ಶೀಘ್ರಗೊಳಿಸಲು ಮತ್ತು ಅತಿಕ್ರಮಣಕಾರರನ್ನು ತೆರವುಗೊಳಿಸಲು ಅರಣ್ಯ ಇಲಾಖೆಯು ಕಂದಾಯ, ಪೊಲೀಸ್ ಮತ್ತಿತರ ಸಂಬಂಧಿತ ಇಲಾಖೆಗಳೊಂದಿಗೆ ಸಹಭಾಗಿತ್ವವಾಗಬೇಕು.

6.3 ಪುನರ್ವಸತಿ ಮತ್ತು ಪುನರ್ನೇಲೆ

ರಾಷ್ಟ್ರೀಯ ವನ್ಯಜೀವಿ ಕ್ರಿಯಾ ಯೋಜನೆ, 2002ರ ಪ್ರಕಾರ “ರಾಷ್ಟ್ರೀಯ ಉದ್ಯಾನವನ ಅಥವಾ ಅಭಯಾರಣ್ಯವೆಂದು ಯಾವುದೇ ಪ್ರದೇಶದ ಅಧಿಸೂಚನೆಯ ನಂತರ ಸ್ಥಳೀಯ ಸಮುದಾಯದವರು ಬಹಳಷ್ಟು ಸಂಕಷ್ಟಗಳಿಗೆ ಒಳಗಾಗುವರು ಎನ್ನುವುದನ್ನು ಸಂಪೂರ್ಣವಾಗಿ ಒಪ್ಪಲಾಗಿದೆ. ಜೀವ ಮತ್ತು ಆಸ್ತಿಗೆ ಕಾಡುಪ್ರಾಣಿಗಳಿಂದ ಬೆದರಿಕೆಗಳಿಗೆ ಸಹ ಅವರು ತುತ್ತಾಗುವರು. ಹೊಸ ಜಾಗಗಳ ಆಯ್ಕೆಯ ಸಂಬಂಧದಲ್ಲಿ ನಿರ್ದಿಷ್ಟವಾಗಿ, ಸಂಬಂಧಿಸಿದ ಜನರನ್ನು ವಿಶ್ವಾಸಕ್ಕೆ ತೆಗೆದುಕೊಂಡು, ಪುನರ್ನೇಲೆ ಮತ್ತು ಪುನರ್ವಸತಿಯನ್ನು ಸಹಭಾಗಿತ್ವದಲ್ಲಿ ಸಾಧ್ಯವಾದಷ್ಟು ಮಟ್ಟಿಗೆ ಮಾಡುವುದನ್ನು ಖಚಿತ ಪಡಿಸಿಕೊಳ್ಳಲು ಸರ್ಕಾರವು ಒಂದು ಎಚ್ಚರಿಕೆಯ ಪ್ರಯತ್ನ ಮಾಡಬೇಕು.” ಪುನರ್ನೇಲೆ/ಪುನರ್ವಸತಿಗಾಗಿ ಸರ್ಕಾರವು ನೀಡಿದ ಊಡಿಕೆಗಳು, ಹೊಸ ಸ್ಥಳದಲ್ಲಿ ನಾಗರಿಕ ಸೌಕರ್ಯಗಳನ್ನು ನಿರ್ಮಿಸಬೇಕು ಹಾಗೂ ರಾಷ್ಟ್ರೀಯ ಉದ್ಯಾನವನಗಳು ಮತ್ತು ಅಭಯಾರಣ್ಯಗಳಿಂದ ಸ್ವಇಚ್ಛೆಯಿಂದ ಹೊರಹೋಗುವ ಜನರಿಗೆ ಎಲ್ಲ ಸೌಲಭ್ಯಗಳನ್ನು ಒದಗಿಸಬೇಕೆನ್ನುವುದು ಒಳಗೊಂಡಿರಬೇಕು. ಸಂರಕ್ಷಿತ ಪ್ರದೇಶಗಳ ಒಳಗಿರುವ ಜನರ ಪುನರ್ವಸತಿ ಮತ್ತು ಪುನರ್ನೇಲೆಯು, ಗ್ರಾಮಸ್ಥರ ಮತ್ತು ಸಂರಕ್ಷಿತ ಪ್ರದೇಶದ ಒಳಗಿರುವ

⁵¹ ಕರ್ನಾಟಕ ಅರಣ್ಯ ಇಲಾಖೆಯಿಂದ ಕರ್ನಾಟಕ ಉಚ್ಚ ನ್ಯಾಯಾಲಯಕ್ಕೆ ಅಕ್ಟೋಬರ್ 2014ರಲ್ಲಿ ಸಲ್ಲಿಸಿದ ಕರ್ನಾಟಕ ರಾಜ್ಯದಲ್ಲಿ ಅತಿಕ್ರಮಣಗಳ ತೆರವಿನ ಕ್ರಿಯಾ ಯೋಜನೆ

ಸಂಕುಲಗಳ ನಡುವೆ ಸ್ಪರ್ಧೆಯನ್ನು ಕಡಿಮೆಮಾಡುವುದರ ಜೊತೆಗೆ ಸ್ಥಳೀಯ/ಅಪಾಯದಲ್ಲಿರುವ ಸಂಕುಲಗಳ ಮೇಲೆ ಮಾನವಮೂಲ ಚಟುವಟಿಕೆಗಳ ಪ್ರಭಾವವನ್ನು ಕಡಿಮೆಗೊಳಿಸುವುದು.

ರಾಷ್ಟ್ರೀಯ ಹುಲಿ ಸಂರಕ್ಷಣೆ ಪ್ರಾಧಿಕಾರದ ಮಾರ್ಗದರ್ಶಿಸೂತ್ರಗಳ ಪ್ರಕಾರ, ಸಂರಕ್ಷಿತ ಪ್ರದೇಶದ ಒಳಗೆ ವಾಸಿಸುವ ಗ್ರಾಮಸ್ಥರಿಗೆ ಈ ಮುಂದಿನ ಎರಡು ಆಯ್ಕೆಗಳನ್ನು ನೀಡುವ ಮೂಲಕ ಪುನರ್ವಸತಿ ಮತ್ತು ಪುನರ್ನಿಲಯ ಮೂರು ಹುಲಿಧಾಮಗಳಾದ ಭದ್ರ, ನಾಗರಹೊಳೆ ಮತ್ತು ಅಂಶಿ-ದಾಂಡೇಲಿಯಲ್ಲಿ ಜಾರಿಯಾಗುತ್ತಿದೆ:

ಆಯ್ಕೆ 1: ಕುಟುಂಬವು ಆರಿಸಿಕೊಂಡ ಪಕ್ಷದಲ್ಲಿ, ಅರಣ್ಯ ಇಲಾಖೆಯಿಂದ ಪುನರ್ವಸತಿ/ಪುನರ್ನಿಲಯ ಕ್ರಿಯೆಯ ಸೇರಿಕೆಯಿಲ್ಲದೆಯೇ, ಪ್ಯಾಕೇಜ್ ಮೊತ್ತದ ಪೂರ್ಣ ಪಾವತಿ (ಪ್ರತಿ ಕುಟುಂಬಕ್ಕೆ ₹ 10 ಲಕ್ಷ).

ಆಯ್ಕೆ 2: ಅರಣ್ಯ ಇಲಾಖೆಯಿಂದ ರಕ್ಷಿತ ಪ್ರದೇಶಗಳ ಗ್ರಾಮದ ಸಂಪೂರ್ಣ ಪುನರ್ನಿಲಯ/ಪುನರ್ವಸತಿಯ ನಡೆಸುವಿಕೆ.

ಪುನರ್ವಸತಿ ಕಾಮಗಾರಿಗಳನ್ನು ಅರ್ಜಿಗಳು ಮತ್ತು ಚಲಾಯಿಸಲಾದ ಆಯ್ಕೆಗಳ ಆಧಾರದಲ್ಲಿ ನಿರ್ವಹಿಸಲಾಗುವುದು.

ಕುದುರೆಮುಖಿ ರಾಷ್ಟ್ರೀಯ ಉದ್ಯಾನವನಕ್ಕೆ ಸಂಬಂಧಿಸಿದಂತೆ, ಅರ್ಜಿದಾರರು ಹೊಂದಿದ್ದ ಆಸ್ತಿಗಳಿಗೆ ಪರಿಹಾರ ಪಾವತಿಯನ್ನು ಒಳಗೊಂಡಿದ್ದ, ಕರ್ನಾಟಕ ಸರ್ಕಾರದ ಒಂದು ಯೋಜನೆಯಡಿಯಲ್ಲಿ ಸ್ವಯಂಪ್ರೇರಿತ ಪುನರ್ವಸತಿಯು ಜಾರಿಯಾಗಿತ್ತು. ಅವರ ಭೂಮಿ, ಕಟ್ಟಡ ಮತ್ತು ಅವರ ಭೂಮಿಯಲ್ಲಿದ್ದ ಮಾಲ್ಕಿಗಾಗಿ⁵² ಭೂಸ್ವಾಧೀನ ಕಾಯಿದೆಯ ಪ್ರಕಾರ ನಿಶ್ಚಯಿಸಲ್ಪಟ್ಟ ಪರಿಹಾರ, ಉಚಿತ ವಸತಿ ನಿವೇಶನದ ಬದಲಿಗೆ ನಗದು, ವಸತಿ ನಿರ್ಮಾಣ ಅನುದಾನ, ಸಾಗಾಣಿಕೆಗಾಗಿ ಇಡುಗಂಟು ಅನುದಾನ, ಜೀವನಾಧಾರ ಅನುದಾನ, ಭೂ ಖರೀದಿ ಅನುದಾನ, ಮುಂತಾದವು ಪರಿಹಾರದಲ್ಲಿ ಸೇರಿರುವುವು.

ಮೇಲಿನ ಕಾರ್ಯಕ್ರಮಗಳಡಿಯಲ್ಲಿ ಸ್ವೀಕರಿಸಲಾದ ಅರ್ಜಿಗಳು, ರಕ್ಷಿತ ಪ್ರದೇಶದ ಪ್ರಬಂಧಕರಿಂದ ಸಂಸ್ಕರಿಸಲ್ಪಡುವುದು ಮತ್ತು ಜಿಲ್ಲೆಯ ಜಿಲ್ಲಾಧಿಕಾರಿಯು ಮುಖ್ಯಸ್ಥರಾಗಿರುವ ಜಿಲ್ಲಾ ಸಮಿತಿಯ ಅನುಮೋದನೆಯಡಿ ಪಾವತಿ ಮಾಡಲಾಗುವುದು.

ಕುದುರೆಮುಖಿ ರಾಷ್ಟ್ರೀಯ ಉದ್ಯಾನವನ ಮತ್ತು ದಾಂಡೇಲಿ-ಅಂಶಿ ಹುಲಿಧಾಮದಲ್ಲಿ ಪುನರ್ವಸತಿಗಾಗಿ ರಾಜ್ಯ ನಿಧಿಗಳು ಬಳಕೆಯಾಗುತ್ತಿದ್ದರೆ, ಭದ್ರ ಮತ್ತು ನಾಗರಹೊಳೆ ರಾಷ್ಟ್ರೀಯ ಉದ್ಯಾನವನದಲ್ಲಿ ಪುನರ್ವಸತಿಗಾಗಿ ಕೇಂದ್ರ ಮತ್ತು ರಾಜ್ಯ ನಿಧಿಗಳೆರಡೂ ಬಳಕೆಯಾಗುತ್ತಿವೆ. ಪುನರ್ವಸತಿಯಲ್ಲಿ ಸಾಧಿಸಿದ ಪ್ರಗತಿಯ ವಿವರಗಳನ್ನು ಕೋಷ್ಟಕ 6.5ರಲ್ಲಿ ಸಂಕ್ಷೇಪಿಸಲಾಗಿದೆ:

ಕೋಷ್ಟಕ 6.5: ಸಂರಕ್ಷಿತ ಪ್ರದೇಶಗಳಲ್ಲಿ ಪುನರ್ವಸತಿಯಾದ ಕುಟುಂಬಗಳ ವಿವರಗಳು

ರಕ್ಷಿತ ಪ್ರದೇಶದ ಹೆಸರು	ಪ್ರಕ್ರಿಯೆಯು ಪ್ರಾರಂಭವಾದ ವರ್ಷ	ರಕ್ಷಿತ ಪ್ರದೇಶದ ಒಳಗಿರುವ ಕುಟುಂಬಗಳ ಸಂಖ್ಯೆ	ಸ್ವೀಕರಿಸಲಾದ ಅರ್ಜಿಗಳು	ಪುನರ್ವಸತಿಯಾದ ಕುಟುಂಬಗಳ ಸಂಖ್ಯೆ	ಪುನರ್ವಸತಿ ಇನ್ನೂ ಆಗಬೇಕಿರುವ ಕುಟುಂಬಗಳ ಸಂಖ್ಯೆ	ಭರಿಸಿದ ವೆಚ್ಚ (₹ ಕೋಟಿಯಲ್ಲಿ)	ಉಳಿದ ಕುಟುಂಬಗಳ ಪುನರ್ವಸತಿಗೆ ಅಗತ್ಯವಿರುವ ನಿಧಿ (₹ ಕೋಟಿಯಲ್ಲಿ)
ಭದ್ರ ಹುಲಿಧಾಮ	2000-01	736	514	431	83	16.04	4.01
ದಾಂಡೇಲಿ ಅಂಶಿ ಹುಲಿಧಾಮ	2013-14	6,316	629	101	528	7.44	52.8
ಕುದುರೆಮುಖಿ ರಾಷ್ಟ್ರೀಯ ಉದ್ಯಾನವನ	2009-10	1,382	536	190	346	51.67	121.5
ನಾಗರಹೊಳೆ ಹುಲಿಧಾಮ	1998-99	1,974	831	635	196	22.94	*ಲಭ್ಯವಿಲ್ಲ
ಒಟ್ಟು		10,408	2,510	1,357	1,153	98.09	174.3

* ಆಯ್ಕೆ 2ರಡಿ ಪುನರ್ವಸತಿ ಕಾಮಗಾರಿಗಳು ಇಲಾಖೆಯಿಂದ ತೆಗೆದುಕೊಳ್ಳಲ್ಪಟ್ಟವು (ಆಧಾರ: ಇಲಾಖೆಯಿಂದ ಸಲ್ಲಿಸಲಾದ ವಿವರಗಳು)

⁵² ಭೂಮಿಯಲ್ಲಿರುವ ಎಲ್ಲ ಮರಗಳು

ಹೀಗೆ, ಇದರಿಂದ ಕಾಣಬಹುದೇನೆಂದರೆ:

- ❖ ಮೇಲಿನ ರಕ್ಷಿತ ಪ್ರದೇಶಗಳಲ್ಲಿದ್ದ 10,408 ಕುಟುಂಬಗಳ ಪೈಕಿ, 2,510 ಕುಟುಂಬಗಳು ಪುನರ್ವಸತಿಗಾಗಿ ಸ್ವಯಂಪ್ರೇರಿತವಾಗಿ ಅರ್ಜಿ ಸಲ್ಲಿಸಿದ್ದು, ಇವುಗಳ ಪೈಕಿ ಕೇವಲ 1,357 ಕುಟುಂಬಗಳನ್ನು ಮಾತ್ರ ಪುನರ್ವಸತಿಗೊಳಿಸಲಾಗಿದೆ.
- ❖ ಕುದುರೆಮುಖ ರಾಷ್ಟ್ರೀಯ ಉದ್ಯಾನವನದಲ್ಲಿ, ವಿಶೇಷ ಘಟಕ ಯೋಜನೆ ವ್ಯಾಪ್ತಿಯ 21 ಕುಟುಂಬಗಳು ಮತ್ತು ಗಿರಿಜನ ಉಪಯೋಜನೆ ವ್ಯಾಪ್ತಿಯ 86 ಕುಟುಂಬಗಳು ಪುನರ್ನಿಲಯನ್ನು ಆಯ್ದುಕೊಂಡಿವೆ. ವಿಶೇಷ ಘಟಕ ಯೋಜನೆ/ಗಿರಿಜನ ಉಪ ಯೋಜನೆಯಡಿ ನಿಧಿಗಳು (₹ 1.60 ಕೋಟಿ ಮತ್ತು ₹ ಕೋಟಿ) ಲಭ್ಯವಿದ್ದರೂ, ಆಸ್ತಿಗಳ ಮೌಲ್ಯಮಾಪನ ಮಾಡಲು ಕ್ರಮ ತೆಗೆದುಕೊಳ್ಳದಿರುವುದು ಪ್ರಕ್ರಿಯೆಯು ನಿಧಾನವಾಗುವಲ್ಲಿ ಪರಿಣಮಿಸಿದೆ.

ನಿರ್ಗಮನ ಸಭೆಯಲ್ಲಿ ಸರ್ಕಾರವು, ನಿಧಾನ ಪ್ರಗತಿಗೆ ನಿಧಿಯ ಅಡಚಣೆಯು ಕಾರಣವೆಂದು ಒಪ್ಪಿತು ಮತ್ತು ಇದಕ್ಕೆ ಪರಿಹಾರಾತ್ಮಕ ಅರಣ್ಯೀಕರಣ ನಿಧಿ ನಿರ್ವಹಣೆ ಮತ್ತು ಯೋಜನೆ ಪ್ರಾಧಿಕಾರದ ನಿಧಿಗಳನ್ನು ಬಳಸಲಾಗುವುದೆಂದು ತಿಳಿಸಿತು. ₹ 15 ಲಕ್ಷ ಇಡುಗಂಟು ಪಾವತಿ ಮತ್ತು ಪ್ರತಿ ಕುಟುಂಬಕ್ಕೆ ಒಂದು ನಿವೇಶನವನ್ನೊಳಗೊಂಡ ಹೊಸ ಪ್ಯಾಕೇಜನ್ನು ನೀಡಲಾಗಿದೆ ಮತ್ತು ಉತ್ತಮ ಪ್ರತಿಕ್ರಿಯೆ ದೊರಕುತ್ತಿದೆಯೆಂದು ಸಹ ಹೇಳಿತು.

ಹೀಗೆ, ಮೇಲಿನ ಮಾಹಿತಿಯಿಂದ ಸ್ಪಷ್ಟವಾದಂತೆ, ಸಂರಕ್ಷಿತ ಪ್ರದೇಶಗಳಿಂದ ಹೊರಬರಲು ಕುಟುಂಬಗಳು ಇಚ್ಛಿಸಿದ್ದರೂ, ಪುನರ್ವಸತಿಗಾಗಿ ಭೂಮಿಯ ಸ್ವಾಧೀನತೆಯಲ್ಲಿ ವಿಳಂಬ ಮತ್ತು ಕಂದಾಯ ಅಧಿಕಾರಿಗಳಿಂದ ಮೌಲ್ಯಮಾಪನ ಮುಗಿಯದ ಕಾರಣ, ಪುನರ್ವಸತಿ ಪ್ರಕ್ರಿಯೆಯು ವಿಳಂಬವಾಗಿದೆ. ಪುನರ್ವಸತಿ ಪ್ರಕ್ರಿಯೆಯಲ್ಲಿನ ವಿಳಂಬವು ಹುಲಿ, ಆನೆಗಳಂತಹ ಮುಖ್ಯ ಸಂಕುಲಗಳ ಆವಾಸಸ್ಥಳದ ಕ್ರೋಢೀಕರಣವನ್ನು ಇನ್ನೂ ವಿಳಂಬಿಸುವುದರ ಜೊತೆಗೆ ಸಂರಕ್ಷಿತ ಪ್ರದೇಶಗಳ ಒಳಗೆ ಅಭಿವೃದ್ಧಿಪರ ಚಟುವಟಿಕೆಗಳಾದ ರಸ್ತೆಗಳ ನಿರ್ವಹಣೆ, ವಿದ್ಯುತ್ ವಾಹಕಗಳು, ಶಾಲೆಗಳು ಮತ್ತಿತರ ಮೂಲಸೌಕರ್ಯಗಳ ಅಗತ್ಯತೆಗಳನ್ನು ಹೊಂದುವುದು; ಇದರಿಂದ ಸಂರಕ್ಷಿತ ಪ್ರದೇಶಗಳ ಹೊರಗೆ ಈ ಗ್ರಾಮಸ್ಥರ ಪುನರ್ವಸತಿ/ಪುನರ್ನಿಲಯ ಕಡೆಗೆ ಒಂದುಬಾರಿ ಪಾವತಿಗೆ ಅಗತ್ಯವಿರುವುದಕ್ಕಿಂತ ಹೆಚ್ಚಿನ ವೆಚ್ಚವಾಗುವುದು.

ಆವರಣ 1

ಭದ್ರ ವನ್ಯಜೀವಿಧಾಮದಲ್ಲಿ ಪುನರ್ವಸತಿಯ ಯಶಸ್ವೀ ವೃತ್ತಾಂತ⁵³

ಅಭಯಾರಣ್ಯಯದ ಹೊರಗಡೆಯ ಎರಡು ಗ್ರಾಮಗಳಿಗೆ ಚಲಿಸಿದ 419 ಕುಟುಂಬಗಳ ಪುನರ್ನಿಲೆ ಅನುಭವವನ್ನು ಪರಿಚ್ಛಿಸುವ ಮೂಲಕ ಭಾರತದ ಭದ್ರ ವನ್ಯಜೀವಿಧಾಮದ ಪುನರ್ನಿಲೆ ಮತ್ತು ಪುನರ್ವಸತಿ ಯೋಜನೆಯನ್ನು 2002 ಮತ್ತು 2006ರಲ್ಲಿ ವಿಶ್ಲೇಷಿಸಲಾಯಿತು. 419 ಕುಟುಂಬಗಳ ಪೈಕಿ ಪುನರ್ನಿಲೆಯಾದ ಶೇಕಡಾ 61 ಕುಟುಂಬಗಳನ್ನು 2002ರಲ್ಲಿ ಮತ್ತು ಪುನರ್ನಿಲೆಯಾದ ಶೇಕಡಾ 55 ಕುಟುಂಬಗಳನ್ನು 2006ರಲ್ಲಿ ಸಂದರ್ಶಿಸಲಾಯಿತು. 2002ರಲ್ಲಿ ಶೇಕಡಾ 71 ಕುಟುಂಬಗಳು ಪುನರ್ನಿಲೆ ಪ್ರಯತ್ನ ಮತ್ತು ಅವರ ಜೀವನ ಮಟ್ಟದೊಂದಿಗೆ ತೃಪ್ತರಾಗಿದ್ದರು. 2006ರಲ್ಲಿ, ಶೇಕಡಾ 51 ಕುಟುಂಬಗಳು ಅವರ ಜೀವನ ಮಟ್ಟದೊಂದಿಗೆ ತೃಪ್ತರಾಗಿದ್ದರು. ಪುನರ್ನಿಲೆಯ ನಾಲ್ಕು ವರ್ಷಗಳ ನಂತರ, ಎಲ್ಲ ಕುಟುಂಬಗಳು ವಿದ್ಯುಚ್ಛಕ್ತಿ, ನೀರು, ಶಾಲೆ, ಆರೋಗ್ಯ ಸೇವೆ, ಸಾರಿಗೆ ಮತ್ತು ಸಂಪರ್ಕ ಸೌಲಭ್ಯ ಹೊಂದಿರುವುದು ಕಂಡುಬಂದಿತು ಮತ್ತು ಹಲವು ಕುಟುಂಬಗಳ ವರಮಾನ ಮತ್ತು ಆಸ್ತಿಗಳು ಹೆಚ್ಚಾಗಿದ್ದವು. ಗ್ರಾಮಗಳ ಪುನರ್ನಿಲೆಯು ಅರಣ್ಯ ಅಡಚಣೆಯ ಒಟ್ಟಾರೆ ಕಡಿಮೆಯಾಗುವಿಕೆಯಲ್ಲಿ ಸಂಭವಿಸಿದ್ದುದಲ್ಲದೇ ಮೇಯುವಿಕೆ, ಬೇಟೆ ಮತ್ತು ಅರಣ್ಯ ಉತ್ಪನ್ನಗಳ ಸಂಗ್ರಹಣೆಯ ಪ್ರಭಾವವು ಕಡಿಮೆಯಾಗಿತ್ತು. ಇದು ಹಲವಾರು ಸಸ್ಯ ಸಂಕುಲಗಳ ಪುನರುತ್ಪತ್ತಿ ಮತ್ತು ಪ್ರಾಣಿ ಸಂಖ್ಯೆಯ ವಾಪಸಾತಿಯನ್ನು ಉತ್ತೇಜಿಸುವುದೆಂದು ನಿರೀಕ್ಷಿಸಲಾಗಿದೆ.

ಪುನರ್ನಿಲೆಯನ್ನು ಹಲವಾರು ಭಾರತೀಯ ರಕ್ಷಿತ ಪ್ರದೇಶಗಳಲ್ಲಿ ಪ್ರಯತ್ನಿಸಿದ್ದರೂ (ಗಿರ್ ರಾಷ್ಟ್ರೀಯ ಉದ್ಯಾನವನ, ಸರಿಸ್ಕ ವನ್ಯಜೀವಿಧಾಮ, ಕನ್ಠ ರಾಷ್ಟ್ರೀಯ ಉದ್ಯಾನವನ, ನಾಗರಹೋಳೆ ರಾಷ್ಟ್ರೀಯ ಉದ್ಯಾನವನ), ಪುನರ್ನಿಲೆಯು ಕೇವಲ ಭದ್ರ ಹುಲಿಧಾಮದಲ್ಲಿ ಯಶಸ್ವಿಯಾಗಿತ್ತು.

ಚಿತ್ರ 6.4: ಭದ್ರ ಹುಲಿಧಾಮದ ಎಂಸಿ ಹಳ್ಳಿ ಪುನರ್ವಸತಿ ಗ್ರಾಮದಲ್ಲಿನ ಮನೆ, ಉದ್ಯಾನವನ, ಅಂಗನವಾಡಿ ಕೇಂದ್ರ ಮತ್ತು ತೋಟದ ಚಿತ್ರ ಕೃಪೆ: ಕರ್ನಾಟಕ ಅರಣ್ಯ ಇಲಾಖೆ

ಶಿಫಾರಸು 9: ಶೀಘ್ರವಾದ ಪುನರ್ವಸತಿಯನ್ನು ಪ್ರೋತ್ಸಾಹಿಸಲು, ಒಂದು ಪ್ರೋತ್ಸಾಹಕದಂತೆ, ಪ್ರತಿ ಸ್ಥಳಾಂತರಿತ ಕುಟುಂಬದಿಂದ ಒಬ್ಬ ವ್ಯಕ್ತಿಗೆ ಉದ್ಯೋಗ ನೀಡುವ ಒಂದು ನೀತಿಯ ರಚನೆಯನ್ನು ಅರಣ್ಯ ಇಲಾಖೆಯು ಪರಿಗಣಿಸಬಹುದು.

⁵³ ಮೇಕಿಂಗ್ ರಿಸೆಟ್‌ಮೆಂಟ್ ವರ್ಕ್: ದಿ ಕೇಸ್ ಆಫ್ ಇಂಡಿಯಾಸ್ ಭದ್ರ ವೈಲ್ಡ್‌ಲೈಫ್ ಸ್ಯಾಂಕ್ಚುರಿ-ಕೃತಿ ಕೆ ಕಾರಂತ್ 2007

ಅಧ್ಯಾಯ 7

ಕಳ್ಳಬೇಟೆ, ಕಳ್ಳಬೇಟೆ ನಿರೋಧಿ ಕಾರ್ಯಾಚರಣೆಗಳು ಮತ್ತು ರಸ್ತೆ ಸಾವುಗಳು

7.1 ಕಳ್ಳಬೇಟೆ

ಕಳ್ಳಬೇಟೆಯು ಸಂರಕ್ಷಿತ ಪ್ರದೇಶಗಳ ಪ್ರಮುಖ ಬೆದರಿಕೆಗಳಲ್ಲಿ ಒಂದಾಗಿದೆ, ಏಕೆಂದರೆ ಇದು ಆಯ್ದು ಸಸ್ಯ ಮತ್ತು ಪ್ರಾಣಿ ಸಂಪತ್ತಿನ ಸಂಖ್ಯೆಯನ್ನು ಕಡಿಮೆ ಮಾಡುವ ಸಾಮರ್ಥ್ಯ ಹೊಂದಿದೆ. ವನ್ಯಜೀವಿ (ರಕ್ಷಣೆ) ಕಾಯಿದೆ, 1972ರ ಸೆಕ್ಷನ್ 9, ಶೆಡ್ಯೂಲ್ I, II, III ಮತ್ತು IVರಲ್ಲಿ ಉಲ್ಲೇಖಿಸಲ್ಪಟ್ಟ ಯಾವುದೇ ಕಾಡುಪ್ರಾಣಿಯ ಬೇಟೆಯನ್ನು ನಿಷೇಧಿಸಿದೆ.

ಉರುಳು ಎನ್ನುವುದು, ಕಾಡುಹಂದಿ, ಎಳೆಯ ಸಸ್ಯಾಹಾರಿ ಪ್ರಾಣಿ, ಮುಂತಾದವನ್ನು ಹಿಡಿಯಲು ಸ್ಥಳೀಯ ಗ್ರಾಮ ಸಮುದಾಯದಿಂದ ಇಡಲ್ಪಡುವ ಬಲೆಯಾಗಿದೆ. ಈ ಉರುಳುಗಳಿಂದ ಹುಲಿ/ಚಿರತೆಯ ಸಾವಿನ ಘಟನೆಗಳನ್ನು ಪರಿಗಣಿಸಿ, ಉರುಳು ನಿರೋಧ ಕಾರ್ಯಾಚರಣೆಯನ್ನು ಬಂಡೀಪುರ ಹುಲಿಧಾಮದ ಅಧಿಕಾರಿಗಳು ತೀವ್ರಗೊಳಿಸಿದರು. 2011-13ರಲ್ಲಿ, ಎರಡು ಸರ್ಕಾರೇತರ ಸಂಸ್ಥೆಗಳಾದ ವೈಲ್ಡ್‌ಲೈಫ್ ಟ್ರಸ್ಟ್ ಆಫ್ ಇಂಡಿಯಾ ಮತ್ತು ವಾಯ್ಸ್ ಆಫ್ ವೈಲ್ಡ್‌ಲೈಫ್ ಜೊತೆ ಸಹಯೋಗದಲ್ಲಿ ಮಾಡಲಾದ ಈ ಕಾರ್ಯಾಚರಣೆಯಲ್ಲಿ, 1,415 ಕಿಮೀ ಗಸ್ತಿನಿಂದ 747 ಉರುಳುಗಳನ್ನು ತೆಗೆದುಹಾಕಲಾಯಿತು. ತೆಗೆದುಹಾಕಲಾದ ಉರುಳುಗಳ ಪರಿಮಾಣವು, ಎಳೆಯ ಸಸ್ಯಾಹಾರಿ ಪ್ರಾಣಿಗಳ ಮತ್ತಿತರ ಸಂಕುಲಗಳ ಮಾಂಸಕ್ಕಾಗಿ ಭಾರೀ ಪ್ರಮಾಣದ ಕಳ್ಳಬೇಟೆಯು ಅಭಯಾರಣ್ಯದಲ್ಲಿ ನಡೆಯುತ್ತಿತ್ತು ಎನ್ನುವುದನ್ನು ಸೂಚಿಸುತ್ತದೆ.

ಚಿತ್ರ 7.1: ಕೊಳ್ಳೇಗಾಲದ ಮಲ್ಯೆ ಮಹದೇಶ್ವರ ಬೆಟ್ಟ ವಿಭಾಗದಲ್ಲಿ ಮುಟ್ಟುಗೋಲು ಹಾಕಲ್ಪಟ್ಟ ಕೊಂಬು ಮತ್ತು ದಂತಗಳೊಂದಿಗೆ ಚಿರತೆ ಮತ್ತು ಜಿಂಕೆಯ ತೊಗಲು. ಚಿತ್ರ ಕೃಪೆ: ಕರ್ನಾಟಕ ಅರಣ್ಯ ಇಲಾಖೆ

ವಿಭಾಗಗಳಿಂದ ಸಲ್ಲಿಸಲಾದ ಕಾಡುಪ್ರಾಣಿಗಳ ಅಸ್ವಾಭಾವಿಕ ಸಾವುಗಳ ವಿವರಗಳ ಪರಿಶೀಲನೆಯಿಂದ ಗಮನಿಸಿದ್ದೇನೆಂದರೆ, ಮಾದರಿ ಸಂರಕ್ಷಿತ ಪ್ರದೇಶಗಳಲ್ಲಿ ಕಳ್ಳಬೇಟೆ/ಬೇಟೆಯು 92 ಪ್ರಕರಣಗಳು 2011-16ರ ಅವಧಿಯಲ್ಲಿ ದಾಖಲಾಗಿದ್ದವು. ಇದರಲ್ಲಿ 99 ಪ್ರಾಣಿಗಳು ಸೇರಿದ್ದವು ಮತ್ತು ದಾಖಲಾಗಿದ್ದ ಸಂರಕ್ಷಿತ ಪ್ರದೇಶವಾರು ಪ್ರಕರಣಗಳನ್ನು ಅನುಬಂಧ 5ರಲ್ಲಿ ಹೊರತರಲಾಗಿದೆ.

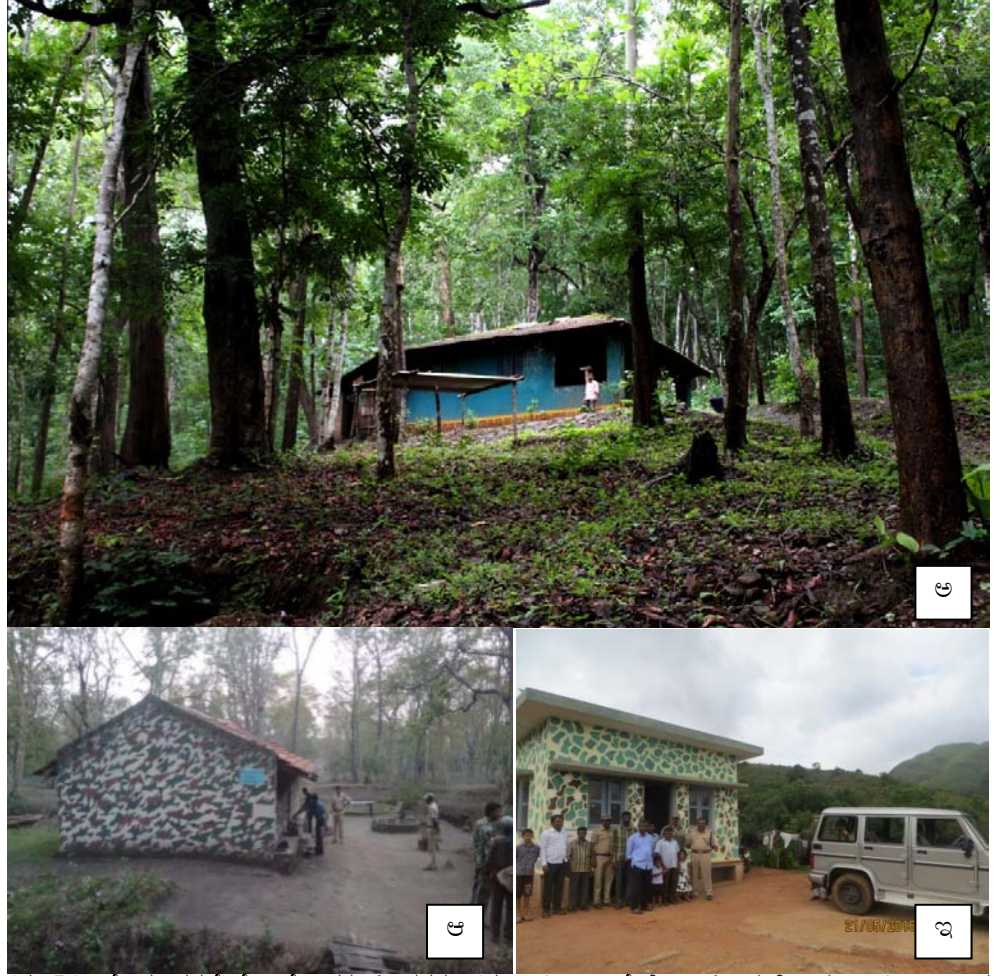
ಶೇಕಡಾ 50ಕ್ಕಿಂತ ಹೆಚ್ಚಿನ, 49 ಪ್ರಾಣಿಗಳಿದ್ದು, ಕಳ್ಳಬೇಟೆ/ಬೇಟೆ ಪ್ರಕರಣಗಳು ಮಲ್ಟಿ ಮಹದೇಶ್ವರ ವನ್ಯಜೀವಿಧಾಮದಲ್ಲಿ ದಾಖಲಾಗಿದ್ದವು ಎನ್ನುವುದನ್ನು ಗಮನಿಸಲಾಯಿತು. ಇದನ್ನು 18 ಪ್ರಾಣಿಗಳೊಂದಿಗೆ ನಾಗರಹೊಳೆ ಹುಲಿಧಾಮ ಮತ್ತು 17 ಪ್ರಾಣಿಗಳೊಂದಿಗೆ ದಾಂಡೇಲಿ-ಅಂಶಿ ಹುಲಿಧಾಮಗಳು ಅನುಸರಿಸಿದ್ದವು. ವಿಭಾಗಗಳಿಂದ ಸಲ್ಲಿಸಲಾದ ವಿವರಗಳಲ್ಲಿ ಕೇವಲ ಒಂದು ಹುಲಿ ಸೇರಿತ್ತು. ಅರಣ್ಯಗಳ ಪ್ರಧಾನ ಮುಖ್ಯ ಸಂರಕ್ಷಣಾಧಿಕಾರಿಗಳಿಂದ (ವನ್ಯಜೀವಿ) 2011-16ರ ಅವಧಿಗೆ ಸಲ್ಲಿಸಲಾದ ಮಾಹಿತಿಯು, ಹುಲಿಗಳಿಗೆ ಸಂಬಂಧಿಸಿದ ಎರಡು ಮತ್ತು ಆನೆಗಳಿಗೆ ಸಂಬಂಧಿಸಿದ ನಾಲ್ಕು ಕಳ್ಳಬೇಟೆ ಪ್ರಕರಣಗಳನ್ನು ಮಾದರಿ ರಕ್ಷಿತ ಪ್ರದೇಶಗಳಲ್ಲಿ ಸೂಚಿಸಿತ್ತು. ಇದು ಅದೇ ಅವಧಿಯಲ್ಲಿ ವಿಭಾಗೀಯ ವಿವರಗಳು ಸೂಚಿಸಿದ್ದ ಆನೆಗಳ ಏಳು ಕಳ್ಳಬೇಟೆ ಪ್ರಕರಣಗಳೊಂದಿಗೆ ವ್ಯತ್ಯಯದಿಂದಿತ್ತು.

ಆದರೆ, 2011-16ರ ಅವಧಿಯಲ್ಲಿ ದೇಶದಲ್ಲಿ ದಾಖಲಾದ 26 ಹುಲಿ ಕಳ್ಳಬೇಟೆ ಪ್ರಕರಣಗಳ ಪೈಕಿ, ಒಂಬತ್ತು ಕರ್ನಾಟಕದಲ್ಲಿ ದಾಖಲಾಗಿದ್ದು, ದೇಶದಲ್ಲಿನ⁵⁴ ಒಟ್ಟು ಹುಲಿ ಕಳ್ಳಬೇಟೆ ಪ್ರಕರಣಗಳ ಶೇಕಡಾ 35ರಷ್ಟಾಗಿತ್ತು. ಇವುಗಳ ಪೈಕಿ ಎರಡು ಪ್ರಾದೇಶಿಕ ವಿಭಾಗಗಳಲ್ಲಿ ಮತ್ತು ಏಳು ರಾಜ್ಯದ ಹುಲಿಧಾಮಗಳಲ್ಲಿ ದಾಖಲಾಗಿತ್ತು; ಇವುಗಳಲ್ಲಿ ಬಂಡೀಪುರದಿಂದ ಐದು ಹಾಗೂ ನಾಗರಹೊಳೆ ಮತ್ತು ಬಿಳಿಗಿರಿ ರಂಗನಾಥ ದೇವಾಲಯ ಹುಲಿಧಾಮಗಳಿಂದ ತಲಾ ಒಂದು ಸೇರಿತ್ತು. ಸಂರಕ್ಷಿತ ಪ್ರದೇಶ ಆಡಳಿತದಿಂದ ಕಳ್ಳಬೇಟೆ ನಿರೋಧಿ ಕಾರ್ಯಾಚರಣೆಗಳು ಮತ್ತು ಬಂಡೀಪುರ ಹಾಗೂ ನಾಗರಹೊಳೆ ಹುಲಿಧಾಮಗಳಲ್ಲಿ ವಿಶೇಷ ಹುಲಿ ರಕ್ಷಣೆ ಪಡೆಗಳ ನಿಯೋಜನೆಗಳಿದ್ದರೂ ಸಹ, ಕರ್ನಾಟಕದಲ್ಲಿ ಕಳ್ಳಬೇಟೆಯು ವನ್ಯಜೀವಿಗೆ ಒಂದು ಗಂಭೀರ ಬೆದರಿಕೆಯಾಗಿಯೇ ಮುಂದುವರಿಯುತ್ತಿದೆ ಎನ್ನುವುದನ್ನು ಮೇಲಿನ ಸ್ಥಿತಿಯು ಸ್ಪಷ್ಟವಾಗಿ ಸೂಚಿಸುತ್ತದೆ.

7.2 ಕಳ್ಳಬೇಟೆ ನಿರೋಧ ಶಿಬಿರಗಳ ಕಾರ್ಯವೈಖರಿ

ವನ್ಯಜೀವಿ ಮತ್ತದರ ನೆಲೆಗಳನ್ನು ಕಳ್ಳಬೇಟೆ, ನಿಯಮಬಾಹಿರ ಮರ ಕಡಿಯುವಿಕೆ, ಸೌದೆ ಸಂಗ್ರಹಣೆ, ಇತ್ಯಾದಿಗಳಿಂದ ರಕ್ಷಿಸಲು, ಕಾಲುನಡಿಗೆ ಗಸ್ತನ್ನು ಅತಿ ಪ್ರಮುಖ ಮತ್ತು ಅತ್ಯಂತ ಪ್ರಾಥಮಿಕವಾದ ತಂತ್ರಗಳಲ್ಲಿ ಒಂದೆಂದು ಪರಿಗಣಿಸಲಾಗಿದೆ. ಇದು, ಕಳ್ಳಬೇಟೆಗಾರರು ಮತ್ತಿತರ ಅರಣ್ಯ/ವನ್ಯಜೀವಿ ಅಪರಾಧಿಗಳಿಂದ ಸಂರಕ್ಷಿತ ಪ್ರದೇಶದ ಪರಿಣಾಮಕಾರಿ ರಕ್ಷಣೆಗೆ ಹಳೆಯ ಆದರೆ ಅತ್ಯಂತ ನಿರ್ಧಾರಕ ತಂತ್ರಗಳಲ್ಲಿ ಒಂದಾಗಿದೆ. ಈ ಕಾಲುನಡಿಗೆ ಸೈನಿಕರು ಪ್ರತಿದಿನವೂ ನಿರ್ದಿಷ್ಟ ದಾರಿಯುದ್ದಕ್ಕೂ ನಡೆಯುವರು, ಅನಪೇಕ್ಷಿತ ಪದಾರ್ಥಗಳಿಗಾಗಿ ಶೋಧಿಸುವರು ಮತ್ತು ಅವುಗಳು ಕಂಡುಬಂದರೆ ನಿರ್ಮೂಲ ಮಾಡುವರು. ಈ ಕಾಲುನಡಿಗೆ ಸೈನಿಕರು ಸಂರಕ್ಷಿತ ಪ್ರದೇಶಗಳ ಎಲ್ಲೆಡೆ ಮತ್ತು ಆಯಕಟ್ಟಿನ ಜಾಗಗಳಲ್ಲಿ ಹರಡಿಕೊಂಡಿದ್ದಾರೆ. ಅವರಿಗಾಗಿ ಮೂಲಸೌಲಭ್ಯಗಳುಳ್ಳ ಶಿಬಿರಗಳನ್ನು ವಾಸಕ್ಕಾಗಿ ನಿರ್ಮಿಸುತ್ತಾರೆ ಮತ್ತು ಇವನ್ನು ಕಳ್ಳಬೇಟೆ ನಿರೋಧಕ ಶಿಬಿರಗಳೆಂದು ಕರೆಯಲಾಗುವುದು. ಕಳ್ಳಬೇಟೆ ನಿರೋಧಕ ಶಿಬಿರಗಳಲ್ಲಿ ರಕ್ಷಣಾ ಸಿಬ್ಬಂದಿಗಳಾದ ಅರಣ್ಯ ವೀಕ್ಷಕರು/ಅರಣ್ಯ ರಕ್ಷಕರ ಜೊತೆ ಹಂಗಾಮಿ ಸಿಬ್ಬಂದಿಗಳೂ ಇರುವರು. ಕಳ್ಳಬೇಟೆ ನಿರೋಧಕ ಶಿಬಿರಗಳಲ್ಲಿ ನಿಯೋಜಿತರಾದ ಸಿಬ್ಬಂದಿಗಳು ನಿರಂತರವಾಗಿ ಶಿಬಿರದಲ್ಲಿ ಇರುವುದರಿಂದ, ಕಟ್ಟಡ, ಕುಡಿಯುವ ನೀರು, ಸರ್ವಋತು ಜಾಕೆಟ್‌ಗಳು, ಹಾಸಿಗೆ, ತಿಂಗಳ ಪಡಿತರ, ಸೌರ ವಿದ್ಯುಚ್ಛಕ್ತಿ, ನಿಸ್ತಂತು ಸಂಪರ್ಕ, ಮುಂತಾದ ಮೂಲ ಸೌಲಭ್ಯಗಳನ್ನು ಒದಗಿಸುವುದು ಅವಶ್ಯಕವಾಗಿರುವುದು.

⁵⁴ ಪರಿಸರ ಮತ್ತು ಅರಣ್ಯ ಮಂತ್ರಾಲಯದ ಅಧೀನದಲ್ಲಿನ ಒಂದು ಶಾಸನಬದ್ಧ ಸಂಸ್ಥೆಯಾದ, ರಾಷ್ಟ್ರೀಯ ಹುಲಿ ಸಂರಕ್ಷಣೆ ಪ್ರಾಧಿಕಾರದ ಅಧಿಕೃತ ದತ್ತಸಂಚಯ

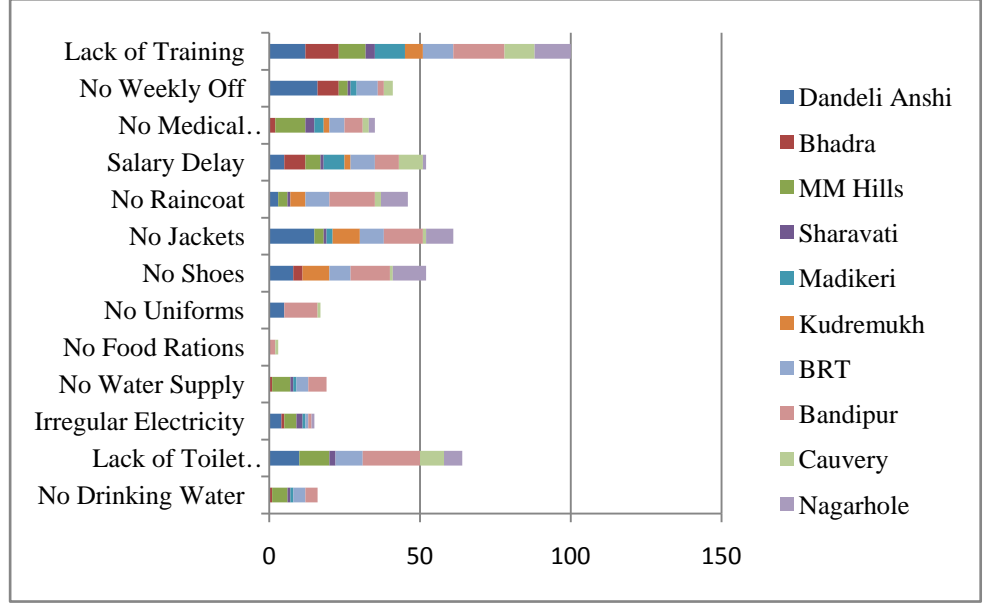
ಚಿತ್ರ 7.2: ಕೆಲವು ಕಳ್ಳಬೇಟೆ ನಿರೋಧಕ ಶಿಬಿರಗಳ ಚಿತ್ರ (ಅ) ದಾಂಡೇಲಿ ಅಂತಿ ಹುಲಿಧಾಮ (ಆ) ಬಂಡೀಪುರ ಹುಲಿಧಾಮ (ಇ) ಕುದುರೆಮುಖಿ ವನ್ಯಜೀವಿ ವಿಭಾಗ
ಆಧಾರ: ಲೆಕ್ಕಪರಿಶೋಧನೆಯಿಂದ ಕ್ಷೇತ್ರ ಭೇಟಿಯ ಸಮಯದಲ್ಲಿ ತೆಗೆದ ಚಿತ್ರಗಳು

ಸಂರಕ್ಷಿತ ಪ್ರದೇಶಗಳ ನಿರ್ವಹಣೆಗೆ ಕಳ್ಳಬೇಟೆ ನಿರೋಧಕ ಶಿಬಿರಗಳು ನಿರ್ಣಾಯಕವಾಗಿರುವುದರಿಂದ, ಈ ಘಟಕಗಳ ಬೇರೆಬೇರೆ ಅಂಶಗಳಾದ ಸೌಲಭ್ಯಗಳು/ಒದಗಿಸಿದ್ದ ರಕ್ಷಣಾತ್ಮಕ ಉಪಕರಣಗಳು, ಗಸ್ತಿನ ವ್ಯಾಪ್ತಿ, ಪಾಣಿ/ಕಳ್ಳಬೇಟೆಗಾರರ ದಾಳಿಯ ಆವರ್ತನೆ, ಸಂಬಳ ವಿಳಂಬದ ಆವರ್ತನೆ, ವೈದ್ಯಕೀಯ ಸೌಲಭ್ಯಗಳು, ವಾರದ ರಜೆ, ನೀಡಿದ ತರಬೇತಿ ಮತ್ತು ಅಗತ್ಯವಿರುವ ತರಬೇತಿಗಳ ಮೇಲೆ ಹಂಗಾಮಿ ಸಿಬ್ಬಂದಿಗಳಿಂದ ಪ್ರತಿಕ್ರಿಯೆಯನ್ನು ಪಡೆಯಲು, ಕಳ್ಳಬೇಟೆ ನಿರೋಧಕ ಶಿಬಿರಗಳ ಜಂಟಿ ತನಿಖೆಯು ಲೆಕ್ಕಪರಿಶೋಧನೆಯಿಂದ ನಡೆಸಲ್ಪಟ್ಟಿತು. ಶಾಶ್ವತ ಸಿಬ್ಬಂದಿಗಳ ಸೌಲಭ್ಯಗಳು ಅವರಿಗೆ ಅನ್ವಯಿಸುವುದಿಲ್ಲವಾದ್ದರಿಂದ, ಹಂಗಾಮಿ ಸಿಬ್ಬಂದಿಗಳನ್ನು ಆರಿಸಲಾಯಿತು. ಪ್ರತಿಕ್ರಿಯೆಯನ್ನು ಸಂದರ್ಶನದ ಮೂಲಕ ಪಡೆಯಲಾಯಿತು ಮತ್ತು ಪ್ರತಿಕ್ರಿಯೆಗಳು ಇವನ್ನು ತಿಳಿಯಪಡಿಸಿದವು:

ಲೆಕ್ಕಪರಿಶೋಧನೆಯಲ್ಲಿ ಕಳ್ಳಬೇಟೆ ನಿರೋಧಕ ಶಿಬಿರದ 119 ಹಂಗಾಮಿ ಸಿಬ್ಬಂದಿಯಿಂದ ಪ್ರತಿಕ್ರಿಯೆಯನ್ನು ಪಡೆಯಲಾಯಿತು (ರೇಖಾಚಿತ್ರ 7.1). ಮಲೆ ಮಹದೇಶ್ವರ ಬೆಟ್ಟದಲ್ಲಿ ಮತ್ತು ಶರಾವತಿ ವನ್ಯಜೀವಿಧಾಮದಲ್ಲಿ, ಕಳ್ಳಬೇಟೆ ನಿರೋಧಕ ಶಿಬಿರದ ಬಹಳಷ್ಟು ಸಿಬ್ಬಂದಿಯು ಕುಡಿಯುವ ನೀರು, ಶೌಚಾಲಯ, ನೀರಿನ ಸೌಲಭ್ಯ, ವೈದ್ಯಕೀಯ ವಿಮಾ ನೀತಿಯ ಅಲಭ್ಯತೆಯನ್ನು ಎತ್ತಿಹೇಳಿದರು. ಅಂತಿ-ದಾಂಡೇಲಿ ಹುಲಿಮೀಸಲು, ಬಿಳಿಗಿರಿ ರಂಗನಾಥ ದೇವಾಲಯ ಹುಲಿ ಮೀಸಲು ಮತ್ತು ಭದ್ರ ಹುಲಿ ಮೀಸಲಿನಲ್ಲಿ ವಾರದ ರಜೆಯನ್ನು ನೀಡುತ್ತಿರಲಿಲ್ಲ. ಪ್ರತಿಕ್ರಿಯೆಯು ಸೂಚಿಸಿದ್ದೇನೆಂದರೆ ಕಳ್ಳಬೇಟೆ ನಿರೋಧಕ ಶಿಬಿರಗಳಲ್ಲಿ ಕೆಲಸ ಮಾಡುತ್ತಿರುವ ಶೇಕಡಾ 84ರಷ್ಟು ಹಂಗಾಮಿ ಸಿಬ್ಬಂದಿಗೆ ಯಾವುದೇ ತರಬೇತಿ ನೀಡಿರಲಿಲ್ಲ, ಈ ಸಂಖ್ಯೆಯು ಶರಾವತಿ ಮತ್ತು ಮಡಿಕೇರಿ ವನ್ಯಜೀವಿಧಾಮಗಳು, ಬಿಳಿಗಿರಿ ರಂಗನಾಥ ದೇವಾಲಯ ಹುಲಿಧಾಮ ಮತ್ತು ನಾಗರಹೋಳೆ ಹುಲಿಧಾಮದಲ್ಲಿ ಶೇಕಡಾ 100ಕ್ಕೆ ಏರಿತು.

ರೇಖಾಚಿತ್ರ 7.1: ವಿವಿಧ ಸೌಲಭ್ಯಗಳ ಮೇಲೆ ಕಳ್ಳಬೇಟೆ ನಿರೋಧಕ ಶಿಬಿರದ ಸಿಬ್ಬಂದಿಯ ಪ್ರತಿಕ್ರಿಯೆ

ಆಧಾರ: ಸಿಬ್ಬಂದಿಯಿಂದ ಸಲ್ಲಿಸಲ್ಪಟ್ಟ ಮತ್ತು ಲೆಕ್ಕಪರಿಶೋಧನೆಯಿಂದ ಸಂಕಲಿಸಲ್ಪಟ್ಟ ಪ್ರತಿಕ್ರಿಯೆಗಳು

ಮುಂದುವರೆದು, ಅವಶ್ಯಕವೆಂದು ಕಂಡುಬಂದ ತರಬೇತಿಯ ವಿಷಯಗಳ ಬಗ್ಗೆ ಸಲಹೆಗಳನ್ನು ಕಳ್ಳಬೇಟೆ ನಿರೋಧಕ ಸಿಬ್ಬಂದಿಯಿಂದ ಪ್ರತಿಕ್ರಿಯೆಯ ಮೂಲಕ ಕೋರಲಾಯಿತು. ಪ್ರತಿಕ್ರಿಯೆಯು ಸೂಚಿಸಿದ್ದೇನೆಂದರೆ, ಬಹಳಷ್ಟು ರಕ್ಷಿತ ಪ್ರದೇಶಗಳಲ್ಲಿ, ಕಳ್ಳಬೇಟೆ ನಿರೋಧಕ ಉಪಕರಣಗಳ ಉಪಯೋಗಿಸುವಿಕೆ, ಜಾಗತಿಕ ಸ್ಥಾನ ನಿರ್ಣಯದ ಮತ್ತು ಪ್ರಥಮ ಚಿಕಿತ್ಸೆಯ ಬಳಕೆಯಲ್ಲಿ ತರಬೇತಿಯ ಅವಶ್ಯಕತೆಯನ್ನು ತಿಳಿಸಿದರು.

ಹೀಗೆ, ಪ್ರತಿಕ್ರಿಯೆಯು ಸೂಚಿಸಿದ್ದೇನೆಂದರೆ, ಅನುಕೂಲತೆಗಳಾದ ಕುಡಿಯುವ ನೀರು, ಶೌಚಾಲಯ, ನೀರು ಸರಬರಾಜು, ವಿದ್ಯುತ್ ಸರಬರಾಜು, ರಕ್ಷಣಾತ್ಮಕ ಸಾಧನಗಳನ್ನು ಒದಗಿಸಿರಲಿಲ್ಲ, ಸಂಬಳವನ್ನು ನಿಯಮಿತವಾಗಿ ಪಾವತಿಸುತ್ತಿರಲಿಲ್ಲ, ವಾರದ ರಜೆಯನ್ನು ನೀಡುತ್ತಿರಲಿಲ್ಲ, ನಿಯೋಜಿಸಲಾಗಿದ್ದ ಸಿಬ್ಬಂದಿಯು ಬಹುತೇಕವಾಗಿ ತರಬೇತಾಗಿರಲಿಲ್ಲ ಮತ್ತು ತರಬೇತಿಯ ಅತಿ ಅಗತ್ಯತೆಯನ್ನು ಮನಗಂಡಿದ್ದರು.

ನಿರ್ಗಮನ ಸಭೆಯಲ್ಲಿ ಸರ್ಕಾರವು, ಅಗತ್ಯವಿದ್ದಡೆಯಲ್ಲಿ ಅನುಕೂಲತೆಗಳನ್ನು ಒದಗಿಸಲು ಒಪ್ಪಿತು.

ಶಿಫಾರಸು 10: ಗಸ್ತಿನ ಪರಿಣಾಮಕಾರಿತ್ವವನ್ನು ಹೆಚ್ಚಿಸಲು ಕಳ್ಳಬೇಟೆ ನಿರೋಧಕ ಶಿಬಿರದ ಹಂಗಾಮಿ ಸಿಬ್ಬಂದಿಗಳಿಗೆ ಸಾಕಷ್ಟು ಅನುಕೂಲತೆಗಳು ಮತ್ತು ತರಬೇತಿಯನ್ನು ಒದಗಿಸಬೇಕು.

7.3 ರಕ್ಷಿತ ಪ್ರದೇಶಗಳಲ್ಲಿ ರಸ್ತೆ ಸಾವುಗಳ ಮೇಲ್ವಿಚಾರಣೆ

ರಸ್ತೆಗಳು ಮತ್ತು ಸಂಚಾರವು ಮಾನವ ಅಭಿವೃದ್ಧಿಯ ಕೇಂದ್ರ ಲಕ್ಷಣಗಳಾಗಿದ್ದರೂ, ಅವು ಅರಣ್ಯ ಮತ್ತು ವನ್ಯಜೀವಿಗೆ ತೀವ್ರ ಬೆದರಿಕೆ ಉಂಟುಮಾಡುತ್ತವೆ⁵⁵. ರಸ್ತೆಗಳು ಭೂದೃಶ್ಯದ ಜಾಗದ ಮಾದರಿಯನ್ನು ಬದಲಿಸುತ್ತವೆ ಮತ್ತು ಜೀವಪರಿಸ್ಥಿತಿಯ ಸಮತಲ ಹರಿಯುವಿಕೆಗೆ ಬಲವಾಗಿ ಅಡಚಣೆಯನ್ನುಂಟು ಮಾಡುತ್ತವೆ. ಪ್ರಾಣಿಗಳ ಒಟ್ಟುಸಂಖ್ಯೆಯ ಮೇಲಾಗುವ ಹೆಚ್ಚಿನ ಪರಿಣಾಮದಲ್ಲಿ, ರಸ್ತೆ ಸಾವುಗಳು, ಸಂಖ್ಯೆಯ ಮಿತಿಗೊಳಿಸುವಿಕೆ, ರಸ್ತೆತಪ್ಪುವಿಕೆಯಿಂದ ಉಂಟಾಗುವ ಆವಾಸ ವಲಯದ ಸ್ಥಳಾಂತರ, ಸಂಚಾರ ಮಾದರಿ ಬದಲಾವಣೆ ಮತ್ತು ಪ್ರತಿಬಂಧಕ ಪರಿಣಾಮಗಳು, ಆವಾಸ ಸ್ಥಳ ಮತ್ತು ಸಂಖ್ಯೆಯ ವಿಭಜನೆಗಳು ಸೇರಿವೆ.

⁵⁵ ರೋಡ್ ಕಿಲ್ಲ; ಅಸೆಸಿಂಗ್ ಇನ್‌ಸೆಕ್ಟ್ ಕ್ಯಾಶುವಲ್ಟೀಸ್ ಯೂಸಿಂಗ್ ಫ್ಲಾಗ್‌ಶಿಪ್ ಟ್ಯಾಕ್ಸ್, ಆರ್ ಶ್ಯಾಮ ಪ್ರಸಾದ್ ರಾವ್ ಮತ್ತು ಎಂಕೆ ಸಪ್ತ ಗಿರೀಶ್

ವನ್ಯಜೀವಿ ಆಕಸ್ಮಿಕಗಳು ಹಿಂದೆಂದಿಗಿಂತಲೂ ಬಹಳ ಹೆಚ್ಚಾಗಿವೆ ಏಕೆಂದರೆ ರಸ್ತೆಗಳು ಎಲ್ಲ ಅರಣ್ಯ ಪ್ರದೇಶವನ್ನು ತುಂಡರಿಸಿ, ಅವು ಇನ್ನೂ ಭಿದ್ರೀಕರಣವಾಗುವಂತೆ ಮಾಡುತ್ತಿವೆ. ಈ ಘಟನೆಗಳನ್ನು ದಾಖಲಿಸಿದ ಅಂತರಾಷ್ಟ್ರೀಯ ಅಥವಾ ರಾಷ್ಟ್ರೀಯ ಅಂಕಿಅಂಶಗಳಿಲ್ಲ. ಭಾರತದಲ್ಲಿ ಪ್ರಮುಖ ರಸ್ತೆಗಳು, ಬಹು ಸಾಮಾನ್ಯವಾಗಿ ಹೆದ್ದಾರಿಗಳು ಮತ್ತು ಭಾರಿ ಸಂಖ್ಯೆಯ ಸಾರಿಗೆ ವಾಹನಗಳು ಹೆಚ್ಚುಕಡಿಮೆ ಸೂಕ್ಷ್ಮ ವನ್ಯ ಆವಾಸಸ್ಥಾನಗಳ ಕೊನೆಯ ಉಳಿಕೆಗಳಾದ, ಪ್ರತಿ ರಾಷ್ಟ್ರೀಯ ಉದ್ಯಾನವನ ಮತ್ತು ವನ್ಯಜೀವಿಧಾಮದ ಮೂಲಕ ಹಾದು ಹೋಗುತ್ತವೆ - ಆದರೆ ರಸ್ತೆ ಸಾವುಗಳ ರೂಪದಲ್ಲಿನ ಅವುಗಳ ಪರಿಣಾಮವು ದಾಖಲಿತವಾಗಿಲ್ಲ.

ಸರಳ ಭಾಷೆಯಲ್ಲಿ ರಸ್ತೆ ಸಾವುಗಳೆಂದರೆ, ವನ್ಯ ಪ್ರಾಣಿಗಳ ಮೇಲೆ ಅವುಗಳ ನೈಸರ್ಗಿಕ ತಾಣದಲ್ಲಿ ವೇಗವಾಗಿ ಚಲಿಸುತ್ತಿರುವ ವಾಹನಗಳು ಹರಿಯುವುದಾಗಿದೆ. ಮುಂದುವರೆದು, ರಸ್ತೆ ಸಾವುಗಳು ಎರಡು ವಿಧಗಳಾಗಿರಬಹುದು:

1. **ಆಘಾತದ ರಸ್ತೆ ಸಾವುಗಳು:** ಇಲ್ಲಿ ಪ್ರಾಣಿಯು ವೇಗವಾಗಿ ಚಲಿಸುತ್ತಿರುವ ವಾಹನದಿಂದ ಡಿಕ್ಕಿ ಹೊಡೆಯಲ್ಪಡುತ್ತವೆ ಮತ್ತು ಆಂತರಿಕವಾಗಿ ಗಾಯಗೊಳ್ಳುತ್ತವೆ ಮತ್ತು ಪ್ರಾರಂಭದಲ್ಲಿ ಡಿಕ್ಕಿಯಿಂದ ಬದುಕಿ ಉಳಿಯುತ್ತವೆ, ಆದರೆ ನಂತರ ಅದರ ಆಂತರಿಕ ಗಾಯಗಳಿಂದ ಸಾವಿಗೀಡಾಗಬಹುದು. ಇಂತಹ ರಸ್ತೆ ಸಾವುಗಳು ಬಹಳಷ್ಟು ಸಮಯದಲ್ಲಿ ಲೆಕ್ಕಕ್ಕೆ ಸಿಗುವುದಿಲ್ಲ ಮತ್ತು ಗಮನಕ್ಕೆ ಬಾರದೇ ಹೋಗುತ್ತವೆ.
2. **ನಜ್ಜುಗುಜ್ಜು ಅಥವಾ ಮೇಲೆ ಹರಿಯುವಿಕೆಯ ರಸ್ತೆ ಸಾವುಗಳು:** ವನ್ಯಜೀವಿಯು ಮೇಲೆ ಹರಿಯಲ್ಪಟ್ಟಿರುತ್ತವೆ ಮತ್ತು ರಸ್ತೆಯ ಮೇಲೆ ಜಜ್ಜಿಹೋಗಿರುತ್ತವೆ; ಆದ್ದರಿಂದ ಇವು ಸ್ಪಷ್ಟವಾಗಿ ರಸ್ತೆ ಸಾವುಗಳು, ನಿಯಮಿತವಾಗಿ ಮೇಲ್ವಿಚಾರಣೆ ಮಾಡಿದರೆ ಎಣಿಸಬಹುದು (ಕೆಲವು ಸ್ವಚ್ಛೀಕರಣವಾಗಿದ್ದರೂ ಸಹ).

ದಾಖಲೆಗಳ ಪರಿಶೀಲನೆಯಲ್ಲಿ ಕಂಡುಬಂದದ್ದೇನೆಂದರೆ, ಈ ಕೆಳಗಿನ ಕೋಷ್ಟಕ 7.1ರಲ್ಲಿ ಪಟ್ಟಿ ಮಾಡಿರುವಂತೆ, ಆಯ್ದ ರಕ್ಷಿತ ಪ್ರದೇಶಗಳಿಂದ 50 ರಸ್ತೆ ಸಾವುಗಳು ದಾಖಲಾಗಿದ್ದವು:

ಕೋಷ್ಟಕ 7.1: 2011-12ರಿಂದ 2015-16ರವರೆಗೆ ಸಂರಕ್ಷಿತ ಪ್ರದೇಶಗಳಲ್ಲಿ ರಸ್ತೆ ಅಪಘಾತಗಳಲ್ಲಿ ಪ್ರಾಣಿಗಳ ಸಾವಿನ ದಾಖಲಿತ ಪ್ರಕರಣಗಳು

ಸಂಕುಲ	ಬಂಡೀಪುರ	ನಾಗರಹೋಳೆ	ಬಿಆರ್‌ಟಿ	ದಾಂಡೇಲಿ ಅಂತಿ	ಕುದುರೆಮುಖ
ಹುಲಿ	0	0	0	0	0
ಆನೆ	1	0	0	0	0
ಚಿರತೆ	0	0	1	0	0
ಗೌರ್	0	0	0	0	0
ಚುಕ್ಕೆ ಜಿಂಕೆ	10	2	1	2	2
ಸಾಂಬಾರ್	2	1	0	0	0
ಕಾಡು ನಾಯಿ	0	0	0	0	0
ಕಿವೆಟ್	1	1	0	0	1
ಸಿಂಗಲೀಕ	0	0	0	0	2
ಬೊಗಳುವ ಜಿಂಕೆ	0	0	0	0	1
ಬಾನೆಟ್ ಮಕಾಕ್	2	0	1	0	8
ಹಾವು	0	0	0	0	0
ಮುಂಗುಸಿ	0	0	0	0	1
ಉಭಯಚರಿಗಳು	0	0	0	0	0
ಕಾಡು ಹಂದಿ	3	0	0	0	0
ಬ್ಲಾಕ್ ನೇಪ್ಟ್ ಹೇರ್	1	0	0	0	0
ಪೋರ್ಕುಪೈನ್	0	0	0	1	0
ಸಾಮಾನ್ಯ ಲಂಗೂರ್	0	2	0	0	0
ಚಿರತೆ ಬೆಕ್ಕು	0	1	0	0	0
ತೋಳ	0	1	0	0	0
ಹೆಬ್ಬಾವು	0	1	0	0	0
ಒಟ್ಟು	20	9	3	3	15

(ಆಧಾರ: ಇಲಾಖೆಯಿಂದ ಸಲ್ಲಿಸಲಾದ ವಿವರಗಳು)

ಮೇಲಿನ ಕೋಷ್ಟಕ 7.1ರಿಂದ ಕಾಣಬಹುದಾದಂತೆ, ಕೆಲವು ಸಂರಕ್ಷಿತ ಪ್ರದೇಶಗಳು ಮಾತ್ರ ರಸ್ತೆ ಸಾವುಗಳನ್ನು ದಾಖಲಿಸಿದ್ದವು ಮತ್ತು ದಾಖಲಿತವಾಗಿದ್ದ ಪ್ರಮುಖ ರಸ್ತೆ ಸಾವುಗಳು ಬಹಳವಾಗಿ ಪ್ರಮುಖ ಪ್ರಭೇದಗಳು ಮತ್ತು ಕಶೇರುಕಗಳಾದ ಆನೆ, ಚಿರತೆ, ಸಿಂಗಳೀಕ, ಮುಂತಾದವುಗಳಿದ್ದಾರೆ, ಹಲವು ಸೂಕ್ಷ್ಮ ಪ್ರದೇಶಗಳಾದ ಶರಾವತಿ ವನ್ಯಜೀವಿಧಾಮ, ಮಡಿಕೇರಿ ವನ್ಯಜೀವಿ ವಿಭಾಗ, ಮಲೈ ಮಹದೇಶ್ವರ ಬೆಟ್ಟ ವನ್ಯಜೀವಿಧಾಮ, ಕಾವೇರಿ ವನ್ಯಜೀವಿಧಾಮ ಮತ್ತು ಭದ್ರ ಹುಲಿಧಾಮಗಳು, ಅವುಗಳ ಪ್ರದೇಶಗಳಲ್ಲಿ ಒಂದೇ ಒಂದು ರಸ್ತೆ ಸಾವನ್ನು ಸಹ ದಾಖಲಿಸಲಿಲ್ಲ.

ಚಿತ್ರ 7.3: ರಸ್ತೆ ಅಪಘಾತಗಳಲ್ಲಿ ಸಾವಿಗೀಡಾದ ಪ್ರಾಣಿಗಳ ಚಿತ್ರಗಳು; ಅ) ಕಪ್ಪೆ ಆ) ಸಾಮಾನ್ಯ ಲಂಗೂರ್ ಇ) ಕೊಳಕು ಮಂಡಲ ಮತ್ತು ಈ) ಕಾಡು ಬೆಕ್ಕು. ಆಧಾರ: ಲೆಕ್ಕಪರಿಶೋಧನೆಯಿಂದ ಕ್ಷೇತ್ರ ಭೇಟಿಯ ಸಮಯದಲ್ಲಿ ತೆಗೆದ ಚಿತ್ರಗಳು

ವನ್ಯಜೀವಿ ರಸ್ತೆ ಅಪಘಾತಗಳು ಮತ್ತು ಜೀವಿಪರಿಸರದ ಮೇಲಿನ ಸಂಶೋಧನೆಯು ಸೀಮಿತವಾಗಿದೆ ಮತ್ತು ಅಸ್ತಿತ್ವದಲ್ಲಿರುವ ಸಾಹಿತ್ಯವು ಬಹಳಷ್ಟು ಮಟ್ಟಿಗೆ ಕಶೇರುಕಗಳು, ಅದರಲ್ಲಿಯೂ ಬಹಳವಾಗಿ ದೊಡ್ಡ ಸಸ್ತನಿಗಳ ಮೇಲೆ ಕೇಂದ್ರೀಕೃತವಾಗಿದೆ.

ಮುಂದುವರೆದು, ದಾಂಡೇಲಿ ಅಂಶಿ ಹುಲಿಧಾಮದ ಸಂಬಂಧದಲ್ಲಿ, ಇಲಾಖೆಯ ದಾಖಲೆಗಳಂತೆ, 2011-16ರಲ್ಲಿ ಕೇವಲ ಮೂರು ರಸ್ತೆಸಾವುಗಳ ವರದಿಗಳಿದ್ದವು. ಆದರೆ, ತಾ. 6.1.2006ರ “ದಿ ಹಿಂದೂ” ಮತ್ತು 4.6.2015ರ “ಡೈಲಿ ಮೈಲ್” ಪತ್ರಿಕೆಗಳಲ್ಲಿ ವರದಿಯಾದಂತೆ, ಧಾಮದ ಮೂಲಕ ಹಾದುಹೋಗುವ ಔರದ್-ಸದಾಶಿವಘಡ ರಸ್ತೆಯಲ್ಲಿ (ರಾಜ್ಯ ಹೆದ್ದಾರಿ 34), ಕಳೆದ ಆರು ವರ್ಷಗಳಲ್ಲಿ, ಸುಮಾರು 50 ವನ್ಯಮೃಗ ಅಪಘಾತಗಳನ್ನು ರಸ್ತೆಸಾವುಗಳ ರೂಪದಲ್ಲಿ ಗಮನಿಸಲಾಗಿತ್ತು. ಈ ರಸ್ತೆಯಲ್ಲಿ ಸಾವಿಗೀಡಾದ ಪ್ರಾಣಿಗಳಲ್ಲಿ ದಿಗ್ಭ್ರಮೆಗೊಳಿಸುವ ಸಂಖ್ಯೆಯಾದ ಆರು ಕಾಳಿಂಗ ಸರ್ಪಗಳು (ಕಳೆದ ಎರಡು ವರ್ಷ) ಮತ್ತು ಎಂಟು ಚಿರತೆಗಳು ಸೇರಿದ್ದವು. ಇದೇ ರೀತಿ ಕುದುರೆಮುಖಿ ರಾಷ್ಟ್ರೀಯ ಉದ್ಯಾನವನದ ಸಂಬಂಧದಲ್ಲಿ, ಸಿವೆಕ್ ಬೆಕ್ಕು ಮತ್ತು ಬೊಗಟುವ ಜಿಂಕೆ, ಇವುಗಳೊಂದಿಗೆ ಜಗತ್ತಿನ ಅಪರೂಪದ ಸಸ್ತನಿವರ್ಗದ (ಪ್ರೈಮೇಟ್) ಪ್ರಾಣಿಯಾಗಿರುವ (ಸ್ಥಳೀಯ ಮತ್ತು ವಿಪತ್ತಿನಲ್ಲಿದೆಯೆಂದು ಇಂಟರ್ನೇಷನಲ್ ಯೂನಿಯನ್ ಫಾರ್ ಕನ್ಸರ್ವೇಷನ್ ಆಫ್ ನೇಚರ್‌ನಲ್ಲೂ ಪಟ್ಟಿಯಾಗಿರುವ), ವನ್ಯಜೀವಿ (ರಕ್ಷಣೆ) ಕಾಯಿದೆಯ ಸೆಕ್ಷನ್-IIರ ಅಡಿಯಲ್ಲಿ ರಕ್ಷಿಸಲ್ಪಟ್ಟಿರುವ ಸಿಂಗಳೀಕ ಸೇರಿದಂತೆ 15 ಪ್ರಾಣಿಗಳು ರಸ್ತೆಸಾವುಗಳೆಂದು 2011-12ರಿಂದ 2015-16ರವರೆಗೆ ದಾಖಲಾಗಿದ್ದವು. ರಾಷ್ಟ್ರೀಯ ಹೆದ್ದಾರಿ 169 ಮತ್ತು ಇತರ ರಸ್ತೆಗಳು ಸೇರಿದಂತೆ ಒಟ್ಟು 70 ಕಿಮೀ

ರಸ್ತೆಗಳು ಕುದುರೆಮುಖ ರಾಷ್ಟ್ರೀಯ ಉದ್ಯಾನವನದ ಮೂಲಕ ಹಾದು ಹೋಗುತ್ತವೆ. ಪಶ್ಚಿಮ ಘಟ್ಟಗಳಿಗೆ ಸ್ಥಳೀಯವಾಗಿರುವ ಮತ್ತು ನಿಶಾಚರಿಗಳಾಗಿರುವ ಹಲವು ಕಿರಿಯ ಸಸ್ತನಿಗಳು, ಸರೀಸೃಪಗಳು ಮತ್ತು ದ್ವಿಚರಿಗಳು ಈ ರಸ್ತೆಗಳಲ್ಲಿ ಅಡ್ಡಾಡಿದೆಯಾಗಿ ಹೋಗುತ್ತವೆ ಮತ್ತು ಬಹಳಷ್ಟು ಸಮಯದಲ್ಲಿ ರಸ್ತೆಸಾವುಗಳಲ್ಲಿ ಕೊನೆಯಾಗುತ್ತವೆ. ಈ ಯಾವುದೇ ಸರೀಸೃಪಗಳು ಮತ್ತು ದ್ವಿಚರಿಗಳು ರಸ್ತೆಸಾವುಗಳಲ್ಲಿ ದಾಖಲಾಗಿರಲಿಲ್ಲ ಮತ್ತು ಲೆಕ್ಕಪರಿಶೋಧನೆಗೆ ನೀಡಿದ ಪಟ್ಟಿಯಲ್ಲಿ ಕೂಡಿರಲಿಲ್ಲ. ಆದಾಗ್ಯೂ, ಈ ರಸ್ತೆಸಾವುಗಳು ವಾರ್ತಾಪತ್ರಿಕೆಗಳಲ್ಲಿ⁵⁶ ದಾಖಲಾಗಿರುವುದನ್ನು ಕಾಣಬಹುದು; ಇವುಗಳಲ್ಲಿ ಒಂದು ಕುದುರೆಮುಖ ರಾಷ್ಟ್ರೀಯ ಉದ್ಯಾನವನದ ರಾಷ್ಟ್ರೀಯ ಹೆದ್ದಾರಿ 13ರಲ್ಲಿ ಸಾವಿಗೀಡಾದ ಪ್ರಾಣಿಗಳ ಬಗ್ಗೆ ಸೂಚಿಸಿತ್ತು. ಸ್ಥಳೀಯ ಮಲಬಾರ್ ಪಿಟ್ ವೈಪರ್ ಸೇರಿದಂತೆ ಒಟ್ಟು ಒಂಬತ್ತು ಹಾವುಗಳು ಒಂದೇ ದಿನದಲ್ಲಿ, ವೇಗವಾಗಿ ಸಾಗುತ್ತಿದ್ದ ವಾಹನಗಳಿಂದ ರಸ್ತೆಯ ಮೇಲೆ ಸಾವಿಗೀಡಾಗಿದ್ದು ವರದಿಯಾಗಿತ್ತು. ಸರೀಸೃಪಗಳು ನೈಸರ್ಗಿಕವಾಗಿ ಶೀತರಕ್ತದ್ದಾಗಿರುವುದರಿಂದ, ಚಳಿಗಾಲ ಮತ್ತು ಮಳೆಗಾಲದಲ್ಲಿ ಅವು ಡಾಂಬರು ರಸ್ತೆಗಳ ಮೇಲೆ ಹೆಚ್ಚು ಕಾಲ ಕಳೆಯುವುದನ್ನು ಸಾಮಾನ್ಯವಾಗಿ ಕಾಣಬಹುದು; ರಸ್ತೆಗಳು ವಿಕಿರಣವನ್ನು ಹೊರಸೂಸುತ್ತವೆ ಮತ್ತು ಇವುಗಳನ್ನು ಸರೀಸೃಪಗಳು ಉಷ್ಣ ನಿಯಂತ್ರಕದಂತೆ ಬಳಸುತ್ತವೆ, ಏಕೆಂದರೆ ಸುತ್ತಮುತ್ತಲಿನ ಜಾಗಗಳಿಗೆ ಹೋಲಿಸಿದಾಗ ಉಷ್ಣತೆಯು ತುಲನಾತ್ಮಕವಾಗಿ ಹೆಚ್ಚಿರುತ್ತದೆ, ಆದ್ದರಿಂದ ರಸ್ತೆಸಾವುಗಳಿಗೆ ಹೆಚ್ಚಾಗಿ ಈಡಾಗುತ್ತವೆ.

ಈ ಸಂಬಂಧದಲ್ಲಿ ಮಾಡಿದ ಲೆಕ್ಕಪರಿಶೋಧನೆಯ ಟೀಕೆಗೆ ಪ್ರತಿಕ್ರಿಯೆಯಾಗಿ, ಕುದುರೆಮುಖ ವನ್ಯಜೀವಿ ವಿಭಾಗದ ಅರಣ್ಯಗಳ ಉಪ ಸಂರಕ್ಷಣಾಧಿಕಾರಿಗಳು, ವಿಭಾಗದ ಮೂರು ರಸ್ತೆಗಳಲ್ಲಿ ರಸ್ತೆಸಾವುಗಳ ಒಂದು ಚಿಕ್ಕ ಸಮೀಕ್ಷೆಯನ್ನು ಜೂನ್-ಜುಲೈ 2016ರಲ್ಲಿ ಮಾಡಿದರು; ಇದರ ಫಲಿತಾಂಶಗಳನ್ನು ಆವರಣ 2ರಲ್ಲಿ ಹೊರತರಲಾಗಿದೆ. ಮುಂದುವರೆದು, ಅರಣ್ಯಗಳ ಉಪ ಸಂರಕ್ಷಣಾಧಿಕಾರಿಗಳು, ಪ್ರಮುಖ ದಾಟು ಜಾಗಗಳಲ್ಲಿ ಸೂಚನಾ ಫಲಕಗಳನ್ನು ಹಾಕುವುದು, ಅಪಾಯದ ಸ್ಥಳಗಳಲ್ಲಿ ದಾಟುವ ಚಿಕ್ಕ ಪ್ರಾಣಿವರ್ಗಕ್ಕೆ ಹಾದಿ ಒದಗಿಸುವುದು ಮತ್ತು ರಸ್ತೆಸಾವುಗಳ ಬಗ್ಗೆ ಸಾರ್ವಜನಿಕ ಅರಿವು ಮೂಡಿಸುವ ಕಾರ್ಯ ನಡೆಸುವುದು ಮತ್ತು ವೇಗಮಿತಿ ಪಾಲಿಸುವ ಅಲ್ಪಾವಧಿಯ ಕ್ರಮಗಳನ್ನು ಪ್ರಸ್ತಾವಿಸಿದರು. ಒಂದು ದೀರ್ಘಾವಧಿಯ ಕ್ರಮವಾಗಿ ಈ ರಸ್ತೆಗಳಲ್ಲಿ ರಾತ್ರಿ ಸಂಚಾರದ ನಿಷೇಧವನ್ನು ಸಹ ಪರಿಗಣಿಸಬಹುದು.

⁵⁶ ತಾ. 21.09.2015ರ ಡೈಲಿ ಓ

ಚಿತ್ರ 7.4: ರಸ್ತೆಸಾವುಗಳನ್ನು ತಪ್ಪಿಸಲು ಪ್ರಾಣಿಗಳ ಮೇಲ್ದಾರಿ (ಅ&ಆ) ಮತ್ತು ಕೆಳದಾರಿಗಳ ನಿರ್ಮಾಣ (ಇ)
 ಆಧಾರ: ಬಿ.ಎಚ್.ಟಿ.ಟಿ.ಪಿ://ಎಕೋಡೆಮಿಕ.ಬ್ಲಾಗ್.ಸ್ಪಾಟ್.ಇನ್/2011/ವೈಲ್ಡ್‌ಲೈಫ್-ಬ್ರಿಡ್ಜ್-ಆರ್-ಎಕೋಡೆಕ್ಸ್.ಎಚ್.ಟಿ.ಎಂ.ಎಲ್

ಮೇಲಿನ ಅಂಕಿಅಂಶಗಳಿಂದ, ಯಾವುದೇ ವನ್ಯಜೀವಿ ಪ್ರದೇಶದ ಮೂಲಕ ಹಾದು ಹೋಗುವ ಎಲ್ಲ ರಸ್ತೆಗಳಲ್ಲಿ ರಸ್ತೆಸಾವುಗಳು ಉಂಟಾಗುತ್ತವೆ ಎನ್ನುವುದು ಸ್ಪಷ್ಟವಾಗುತ್ತದೆ ಮತ್ತು ವಿಪರ್ಯಾಸವೆಂದರೆ ಬಹಳಷ್ಟು ವನ್ಯಜೀವಿ ಪ್ರದೇಶಗಳು ರಸ್ತೆಗಳೊಂದಿಗೆ (ರಾಷ್ಟ್ರೀಯ ಹೆದ್ದಾರಿ, ರಾಜ್ಯ ಹೆದ್ದಾರಿ, ಮುಂತಾದವು) ಅಡ್ಡಹಾಯ್ದಿವೆ. ವಿಷಾದದ ಸಂಗತಿಯೆಂದರೆ ನಾವು ಹಲವು ಜೀವಿಪರಿಸರ ಪ್ರಮುಖ ಸಂಕುಲಗಳನ್ನು ನಮ್ಮ ಅರಿವಿಲ್ಲದೆಯೇ ಕಳೆದುಕೊಳ್ಳುತ್ತಿದ್ದೇವೆ. ಉಭಯಚರಿಗಳು, ಸರೀಸೃಪಗಳು, ಅಕಶೇರುಕಗಳು (ವಿಶೇಷವಾಗಿ ಚಿಟ್ಟೆಗಳು) ಮತ್ತು ಕಿರಿಯ ಸಸ್ತನಿಗಳು ರಸ್ತೆಸಾವುಗಳಿಗೆ ಈಡಾಗುವ ಸಂಭವ ಹೆಚ್ಚಾಗಿದೆ ಮತ್ತು ಸುಲಭವಾಗಿ ಗಮನಕ್ಕೆ ಬಾರದೇ ಹೋಗುತ್ತವೆ. ಸಂಶೋಧನಾ ಪ್ರಕಟನೆಗಳು ತೋರಿಸುವುದೇನೆಂದರೆ, ಕಡಿಮೆ ತಿಳಿದಿರುವ ಅಂತಹ ವನ್ಯಜೀವಿಗಳು, ಸಂರಕ್ಷಿತ ಪ್ರದೇಶದಲ್ಲಿ ಇರುವ ಹೆದ್ದಾರಿಯನ್ನು ದಾಟಲು ಕಷ್ಟಪಡುತ್ತವೆ ಮತ್ತು ಪರಿಣಾಮವಾಗಿ ಬಹಳಷ್ಟು ಸಮಯದಲ್ಲಿ ಅವುಗಳ ಸಂಖ್ಯೆಯು ಪ್ರತ್ಯೇಕವಾಗುತ್ತವೆ. ಮುಂದುವರೆದು, ಭಾರಿ ಲಿಂಗಾನುಪಾತ ವ್ಯತ್ಯಾಸವನ್ನು ಸಹ ಅಲ್ಲಿ ಗಮನಿಸಲಾಯಿತು ಏಕೆಂದರೆ ಹಲವು ಗಂಡು ಮೃಗಗಳು ಹೆಣ್ಣಿನ ಶೋಧನೆಯಲ್ಲಿ ರಸ್ತೆಸಾವುಗಳಲ್ಲಿ ಕೊನೆಯಾಗುತ್ತವೆ. ಗಂಡು-ಹೆಣ್ಣಿನ ಲಿಂಗಾನುಪಾತದಲ್ಲಿ ಅಂತಹ ವ್ಯತ್ಯಾಸವು ಒಂದು ಗೊತ್ತಾದ ಪ್ರದೇಶದ ಒಟ್ಟುಸಂಖ್ಯೆಯ ಬದುಕುವ ಶಕ್ತಿಯನ್ನು ಭಾದಿಸುತ್ತದೆ. ಪಶ್ಚಿಮ ಘಟ್ಟಗಳು ವಿಶೇಷವಾಗಿ ಹಲವು ಸ್ಥಳೀಯ ಸಂಕುಲಗಳಾದ ಕಪ್ಪೆ ಮತ್ತು ಹಾವುಗಳಿಗೆ ಮನೆಯಾಗಿರುವುದರಿಂದ, ಮುಂದಿನ ರಸ್ತೆಸಾವುಗಳನ್ನು ತಪ್ಪಿಸಲು, ಈ ವಿಷಯದಲ್ಲಿ ನಿಗದಿಯಾದ ಸಂಶೋಧನೆ ಮತ್ತು ದಾಖಲಿಕರಣಗಳನ್ನು ನಡೆಸುವುದು ಇನ್ನೂ ಬಹಳ ಮುಖ್ಯವಾಗಿದೆ. ಬೆದರಿಕೆಯುಳ್ಳ ಸಂಕುಲಗಳನ್ನು ಸ್ಥಳೀಯವಾಗಿ ಅವನತಿಯಾಗುವುದರಿಂದ ರಕ್ಷಿಸಲು, ಹಲವಾರು ವಿದೇಶದ ಸಂರಕ್ಷಿತ ಪ್ರದೇಶಗಳಲ್ಲಿರುವಂತೆ, ಮೂಲಸೌಕರ್ಯಗಳಾದ ಪ್ರಾಣಿಗಳ ಕೆಳದಾರಿ ಮತ್ತು ಮೇಲ್ದಾರಿಗಳನ್ನು (ಮೇಲಿನ ಚಿತ್ರ 7.4 ನೋಡಿ) ನಿರ್ಮಿಸಬಹುದು.

ಈ ವಿಷಯದ ಬಗ್ಗೆ ಸಿಬ್ಬಂದಿಗೆ ಅರಿವು ಮೂಡಿಸಲಾಗುವುದು ಮತ್ತು ಎಲ್ಲ ರಸ್ತೆಸಾವುಗಳ ಮೇಲ್ವಿಚಾರಣೆಯನ್ನು ನಡೆಸಲಾಗುವುದು ಎಂದು ನಿರ್ಗಮನ ಸಭೆಯಲ್ಲಿ ಸರ್ಕಾರವು ಈ ಅಂಶಗಳಿಗೆ ಪ್ರತಿಕ್ರಿಯೆಯಾಗಿ ಹೇಳಿತು. ಅಲ್ಲದೇ, ಪ್ರಾಣಿಗಳಿಗಾಗಿ ಕೆಳದಾರಿ ಹಾಗೂ ಮೇಲ್ದಾರಿಗಳನ್ನು ಎಲ್ಲೆಲ್ಲಿ ಅವಶ್ಯಕತೆಯಿದೆಯೋ ಅಲ್ಲಿ ನಿರ್ಮಿಸಲಾಗುವುದೆಂದು ಸಹ ಹೇಳಿತು.

ಆವರಣ 2

ರಸ್ತೆಸಾವುಗಳ ಮೇಲ್ವಿಚಾರಣೆಯ ಪ್ರಭಾವ

ಸಲ್ಲಿಸಿದ ವಿವರಗಳಂತೆ, 2011-16ರಲ್ಲಿ, ಕುದುರೆಮುಖ ವನ್ಯಜೀವಿ ವಿಭಾಗದ ವ್ಯಾಪ್ತಿಯಲ್ಲಿನ ಮೂರು ರಕ್ಷಿತ ಪ್ರದೇಶಗಳಲ್ಲಿ, 15 ರಸ್ತೆಸಾವುಗಳು ದಾಖಲಾಗಿದ್ದವು. ಈ ಸಂಬಂಧದಲ್ಲಿ ಕುದುರೆಮುಖ ವನ್ಯಜೀವಿ ವಿಭಾಗದಲ್ಲಿ, ರಕ್ಷಿತ ಪ್ರದೇಶ ನಿರ್ವಾಹಕರಿಂದ ರಸ್ತೆಸಾವುಗಳ ಸೂಕ್ತವಲ್ಲದ ಮೇಲ್ವಿಚಾರಣೆಯ ಬಗ್ಗೆ ಒಂದು ಲೆಕ್ಕಪರಿಶೋಧನಾ ಅವಲೋಕನೆಯನ್ನು ಮಾಡಲಾಯಿತು (ಮೇ 2016). ಪ್ರತಿಕ್ರಿಯೆಯಾಗಿ, ಮೂರು ರಕ್ಷಿತ ಪ್ರದೇಶಗಳಾದ ಕುದುರೆಮುಖ ರಾಷ್ಟ್ರೀಯ ಉದ್ಯಾನವನ, ಮೂಕಾಂಬಿಕ ವನ್ಯಜೀವಿಧಾಮ ಮತ್ತು ಸೋಮೇಶ್ವರ ವನ್ಯಜೀವಿಧಾಮದ ಅಧೀನತೆ ಹೊಂದಿದ್ದ ನಿರ್ವಾಹಕರು, ಕುದುರೆಮುಖ ರಾಷ್ಟ್ರೀಯ ಉದ್ಯಾನವನದಲ್ಲಿನ ರಾಷ್ಟ್ರೀಯ ಹೆದ್ದಾರಿ 169, ರಾಜ್ಯ ಹೆದ್ದಾರಿ 66 ಮತ್ತು ಮೂಕಾಂಬಿಕ ವನ್ಯಜೀವಿಧಾಮದಲ್ಲಿನ ಕೊಲ್ಲೂರು ಕತ್ತಿನಹೊಳೆ ರಸ್ತೆಗಳಲ್ಲಿ ರಸ್ತೆಸಾವುಗಳ ಮೇಲ್ವಿಚಾರಣೆಯನ್ನು 15 ಜೂನ್ 2016 ಮತ್ತು 31 ಜುಲೈ 2016ರ ನಡುವೆ ತೆಗೆದುಕೊಂಡರು. ಈ ಮೇಲ್ವಿಚಾರಣೆಯು ಈ ಅಲ್ಪಾವಧಿಯಲ್ಲಿ ಅಚ್ಚರಿಯ 1,338 ರಸ್ತೆಸಾವುಗಳನ್ನು ತಿಳಿಯಪಡಿಸಿತು ಮತ್ತು ಗಮನಿಸಲಾದ ಪ್ರಮುಖ ರಸ್ತೆಸಾವುಗಳು, ಕೆಳಗಿನ ಕೋಷ್ಟಕ 7.2ರಲ್ಲಿ ತೋರಿಸಿರುವಂತೆ, ಕಷ್ಟ ಮತ್ತು ಹಾವುಗಳಿಗೆ ಸಂಬಂಧಿಸಿದ್ದವು:

ಕೋಷ್ಟಕ 7.2: ಕುದುರೆಮುಖ ವನ್ಯಜೀವಿ ವಿಭಾಗದಲ್ಲಿ ಜೂನ್-ಜುಲೈ 2016ರಲ್ಲಿ ದಾಖಲಾದ ರಸ್ತೆಸಾವುಗಳ ವಿವರಗಳು

ಸಂಕುಲ	ಹಗಲು ಮೇಲ್ವಿಚಾರಣೆ	ರಾತ್ರಿ ಮೇಲ್ವಿಚಾರಣೆ	ಒಟ್ಟು
ಹಾವು	64	231	295
ಕಷ್ಟ	130	709	839
ಸಸ್ತನಿಗಳು	1	11	12
ಪಕ್ಷಿಗಳು	6	1	7
ಹಲ್ಲಿ	6	10	16
ಕೀಟಗಳು	24	103	127
ಇತರೆ	15	27	42
ಒಟ್ಟು	246	1,092	1,338

ಸಂಕುಲದ ಮಟ್ಟಕ್ಕೆ ಪ್ರತಿ ರಸ್ತೆಸಾವುಗಳನ್ನು ಗುರುತಿಸುವ ವಿಶ್ಲೇಷಣೆಯು, ಆ ನಿರ್ದಿಷ್ಟ ಪ್ರದೇಶದಲ್ಲಿ ತೊಂದರೆಗೊಳಗಾಗುತ್ತಿರುವ ಸಂಕುಲಗಳ ಬಗ್ಗೆ ಅರಿವು ನೀಡುವುದು. ಹೀಗೆ, ಅಂತಹ ಮೇಲ್ವಿಚಾರಣೆಯು, ಸ್ಥಳೀಯ/ಅಪಾಯದಲ್ಲಿರುವ ಮತ್ತು ವಿಶೇಷವಾಗಿ ಪಶ್ಚಿಮ ಘಟ್ಟದಂತಹ ಶುದ್ಧ ಜೈವಿಕ ವ್ಯವಸ್ಥೆಯ ಯಾವುದೇ ಸ್ಥಳೀಯ ಸಂಕುಲದ ಮೇಲೆ ರಸ್ತೆಗಳ ಪರಿಣಾಮವನ್ನು ತಿಳಿಯಲು ಸಹಾಯ ಮಾಡುತ್ತವೆ. ಹೀಗೆ, ರಸ್ತೆಗಳ ಮೇಲ್ವಿಚಾರಣೆಯು, ರಕ್ಷಿತ ಪ್ರದೇಶ ನಿರ್ವಾಹಕರಿಗೆ ಅಪಾಯಕಾರಿ ಜಾಗಗಳನ್ನು ಗುರುತಿಸಲು ಮತ್ತು ರಸ್ತೆಸಾವುಗಳನ್ನು ತಪ್ಪಿಸಲು ಹಾಗೂ ನಮ್ಮ ವನ್ಯಜೀವಿಯನ್ನು ಅಳಿಯುವುದರಿಂದ ಕಾಪಾಡಲು ಸೂಕ್ತ ಕ್ರಮ ಕೈಗೊಳ್ಳಲು ಸಹಾಯ ಮಾಡುವ ಒಂದು ಮುಖ್ಯ ಸಾಧನವಾಗಿದೆ. ಕುದುರೆಮುಖ ವನ್ಯಜೀವಿ ವಿಭಾಗದ ಉಪ ಸಂರಕ್ಷಣಾಧಿಕಾರಿಯಿಂದ ತೆಗೆದುಕೊಳ್ಳಲಾದ ರಸ್ತೆಸಾವುಗಳಿಗಾಗಿ ರಸ್ತೆಗಳ ಮೇಲ್ವಿಚಾರಣೆಯ ಕ್ರಮವು ಈ ಸಂಬಂಧದಲ್ಲಿ ಇತ್ತೀಚಿನ ಸಮಯದಲ್ಲಿನ ಉತ್ತಮ ಪ್ರಯೋಗಗಳಲ್ಲಿ ಒಂದಾಗಿದೆ ಮತ್ತು ಒಂದು ಅಲ್ಪಾವಧಿಯ ಮೇಲ್ವಿಚಾರಣೆ ಸಹ ಹೇಗೆ ಅಂತಹ ದತ್ತವನ್ನು ತರಬಲ್ಲುದು ಎನ್ನುವುದರ ಬಗ್ಗೆ ಬೆಳಕು ಬೀರಿದೆ. ವನ್ಯಜೀವಿಯ ಉತ್ತಮ ಸಂರಕ್ಷಣೆಗಾಗಿ ಇದು ಇತರ ರಕ್ಷಿತ ಪ್ರದೇಶ ನಿರ್ವಾಹಕರಿಂದಲೂ ಅನುಸರಿಸಲ್ಪಡುವ ಅಗತ್ಯವಿದೆ.

ಶಿಫಾರಸು 11: ಎಲ್ಲ ರಕ್ಷಿತ ಪ್ರದೇಶಗಳಲ್ಲಿ ಪ್ರಮುಖ ಸಂಕುಲಗಳಲ್ಲದೇ ಎಲ್ಲ ರಸ್ತೆಸಾವುಗಳ ಉಸ್ತುವಾರಿಯಾಗಬೇಕು. ಬದಲೀ ರಸ್ತೆ ಇರುವೆಡೆಯಲ್ಲಿ, ರಕ್ಷಿತ ಪ್ರದೇಶಗಳ ಒಳಗೆ ರಾತ್ರಿ ಸಂಚಾರದ ನಿಷೇಧವನ್ನು ಜಾರಿಗೊಳಿಸಬಹುದು. ರಕ್ಷಿತ ಪ್ರದೇಶಗಳಲ್ಲಿ ಪ್ರಾಣಿ ಮಾರ್ಗಗಳ ಗುರುತಿಸುವಿಕೆಯ ನಂತರ ಸೂಕ್ತಪ್ರದೇಶಗಳಲ್ಲಿ ವನ್ಯಜೀವಿಗಳಿಗಾಗಿ ಕೆಳದಾರಿ ಮತ್ತು ಮೇಲ್ದಾರಿಗಳನ್ನು ನಿರ್ಮಿಸಬಹುದು.

ಅಧ್ಯಾಯ 8

ಕಾಡ್ಡಿಚ್ಚುಗಳು ಮತ್ತು ಕಳೆ ನಿರ್ವಹಣೆ

8.1 ಕಾಡ್ಡಿಚ್ಚು ಮತ್ತು ಅದರ ನಿರ್ವಹಣೆ

ಕಾಡ್ಡಿಚ್ಚುಗಳು ಜೀವವೈವಿಧ್ಯತೆಯ ಮೇಲೆ ಅದರ ಪರಿಣಾಮಗಳದೆಯಿಂದ ಅರಣ್ಯ ನಿರ್ವಹಣೆಯ ತೀವ್ರ ಗಮನದ ಅಗತ್ಯತೆ ಹೊಂದಿದೆ. ಸೂಕ್ತವಲ್ಲದ ಅಗ್ನಿ ವ್ಯವಸ್ಥೆಯು, ವಿನಾಶದ ಗಮನಾರ್ಹ ಅಪಾಯ ಸೇರಿದಂತೆ, ಸಮುದಾಯ ರಚನೆಯಲ್ಲಿ ಪ್ರಮುಖ ಬದಲಾವಣೆಗಳತ್ತ ಒಯ್ಯಬಹುದು. ನ್ಯಾಶನಲ್ ಇನ್‌ಸ್ಟಿಟ್ಯೂಟ್ ಆಫ್ ಡಿಸಾಸ್ಟ್ರ್ ಮೇನೇಜ್‌ಮೆಂಟ್‌ನ ಪ್ರಕಾರ, ಶೇಕಡಾ 95ರಷ್ಟು ಕಾಡ್ಡಿಚ್ಚು ಮಾನವರಿಂದ ಉಂಟಾಗುತ್ತದೆ. ಆದ್ದರಿಂದ, ಜೀವವೈವಿಧ್ಯತೆ ಸಂರಕ್ಷಣೆ ಮತ್ತು ನೈಸರ್ಗಿಕ ಸಂಪನ್ಮೂಲ ನಿರ್ವಹಣೆಯಲ್ಲಿ⁵⁷ ಕಾಡ್ಡಿಚ್ಚು ಮತ್ತು ಬೆಂಕಿ ನಿರ್ವಹಣೆಯನ್ನು ಪ್ರಮುಖ ಅಂಶಗಳೆಂದು ಬಹಳವಾಗಿ ಮಾನ್ಯಮಾಡಲಾಗಿದೆ.

ಚಿತ್ರ 8.1: ಬಂಡೀಪುರ ರಾಷ್ಟ್ರೀಯ ಉದ್ಯಾನವನದಲ್ಲಿ ಕಾಡ್ಡಿಚ್ಚಿನ ದೃಶ್ಯ
ಆಧಾರ: ಲೆಕ್ಕಪರಿಶೋಧನೆಯಿಂದ ಕ್ಷೇತ್ರ ಭೇಟಿಯ ಸಮಯದಲ್ಲಿ ತೆಗೆದ ಚಿತ್ರ

8.1.1 ಬೆಂಕಿಯಿಂದ ಸುಟ್ಟುಹೋದ ಅರಣ್ಯಗಳು ಮತ್ತು ಒಂದೇ ಕಾಡ್ಡಿಚ್ಚಿಗೆ ವಿವಿಧ ನಿರ್ಧಾರಣೆಗಳು

ಕಾಡ್ಡಿಚ್ಚು ಅರಣ್ಯಗಳಿಗೆ ವ್ಯಾಪಕ ಹಾನಿಗಳನ್ನು ಮಾಡುವ ಸಾಮರ್ಥ್ಯವುಳ್ಳ ಬೆದರಿಕೆಯಾಗಿರುವುದರಿಂದ, ಎಲ್ಲ ಸಂರಕ್ಷಿತ ಪ್ರದೇಶಗಳೂ ಮುನ್ನೆಚ್ಚರಿಕೆಯ ಕ್ರಮಗಳಾದ ಬೆಂಕಿಪಥಗಳ ನಿರ್ವಹಣೆ ಮತ್ತು ಬೆಂಕಿಯ ಋತುವಾದ ಪ್ರತಿ ವರ್ಷದ ಫೆಬ್ರವರಿ ಮತ್ತು ಮೇ ನಡುವೆ ಬೆಂಕಿ ವೀಕ್ಷಕರ ನಿಯೋಜನೆಯನ್ನು ತೆಗೆದುಕೊಳ್ಳುತ್ತಿವೆ. 2011-12 ಮತ್ತು 2012-16ರ ನಡುವೆ ಸಂರಕ್ಷಿತ ಪ್ರದೇಶಗಳಲ್ಲಿ ಬೆಂಕಿಯಿಂದ ಸುಟ್ಟುಹೋದ ಅರಣ್ಯಗಳ ವ್ಯಾಪ್ತಿಯ ವಿವರಗಳನ್ನು ಕೆಳಗಿನ ಕೋಷ್ಟಕ 8.1ರಲ್ಲಿ ಹೊರತರಲಾಗಿದೆ:

⁵⁷ ಜೀವವೈವಿಧ್ಯತೆ ಸಂರಕ್ಷಣೆಗಾಗಿ ಅಗ್ನಿ ನಿರ್ವಹಣೆ: ಪ್ರಮುಖ ಸಂಶೋಧನೆ ಪ್ರಶ್ನೆಗಳು ಮತ್ತು ಅವನ್ನು ಉತ್ತರಿಸಲು ನಮ್ಮ ಸಾಮರ್ಥ್ಯ-ಡಾನ್ ಎ ಡಿಸ್ಕೋಲ್ ಇತರರು, ಬಯೋಲಾಜಿಕಲ್ ಕನ್ಸರ್ವೇಶನ್-ಸೆಪ್ಟೆಂಬರ್ 2010

ಕೋಷ್ಟಕ 8.1: 2011-12ರಿಂದ 2015-16ರ ಅವಧಿಯಲ್ಲಿ ಸಂರಕ್ಷಿತ ಪ್ರದೇಶದಲ್ಲಿ ಬೆಂಕಿಯಿಂದ ಸುಟ್ಟುಹೋದ ಅರಣ್ಯಗಳ ವಿವರ

(ವಿಸ್ತೀರ್ಣ ಹೆಕ್ಟೇರ್‌ನಲ್ಲಿ)

ರಕ್ಷಿತ ಪ್ರದೇಶ	2011-12	2012-13	2013-14	2014-15	2015-16
ಬಂಡೀಪುರ ಹುಲಿಧಾಮ	650.00	972.62	548.500	216.460	219.360
ಭದ್ರ ಹುಲಿಧಾಮ	-	-	-	50.000	-
ಬಿಆರ್‌ಟಿ ಹುಲಿಧಾಮ	60.00	49.04	166.590	24.060	20.000
ಕಾವೇರಿ ವನ್ಯಜೀವಿಧಾಮ	1.75	262.40	571.000	386.000	-
ದಾಂಡೇಲಿ ಅಂತಿ ಹುಲಿಧಾಮ	1.70	3.50	0.7040	0.600	-
ಕುದುರೆಮುಖ ರಾಷ್ಟ್ರೀಯ ಉದ್ಯಾನವನ	307.94	240.60	194.500	167.950	553.000
ಮಲೈ ಮಹದೇಶ್ವರ ವನ್ಯಜೀವಿಧಾಮ	111.60	111.60	-	200.000	418.030
ಮಡಿಕೇರಿ ವನ್ಯಜೀವಿ ವಿಭಾಗ	61.25	-	2.000	8.900	8.090
ನಾಗರಹೋಳೆ ಹುಲಿಧಾಮ	698.12	24.28	198.900	6.849	44.506
ಶರಾವತಿ ವನ್ಯಜೀವಿಧಾಮ	10.00	-	-	50.000	2.020
ಒಟ್ಟು	1,902.36	1,664.04	1,682.194	1,110.819	1,265.006

(ಆಧಾರ: ಇಲಾಖೆಯಿಂದ ಸಲ್ಲಿಸಲಾದ ವಿವರ)

ಕಾಡ್ಗಿಚ್ಚುಗಳು ಲೆಕ್ಕಪರಿಶೋಧನೆಯ ಅವಧಿಯಲ್ಲಿ ಬಂಡೀಪುರ ಹುಲಿಧಾಮ, ಕುದುರೆಮುಖ ರಾಷ್ಟ್ರೀಯ ಉದ್ಯಾನವನ ಮತ್ತು ಮಲೈ ಮಹದೇಶ್ವರ ವನ್ಯಜೀವಿಧಾಮಗಳಲ್ಲಿ ಗಮನಾರ್ಹ ಹಾನಿಗಳನ್ನು (100 ಹೆಕ್ಟೇರ್‌ಗೂ ಅಧಿಕ) ಉಂಟುಮಾಡಿವೆ ಎನ್ನುವುದನ್ನು ಕಾಣಬಹುದು. ಜೊತೆಗೆ, ನಾಗರಹೋಳೆ ರಾಷ್ಟ್ರೀಯ ಉದ್ಯಾನವನದಲ್ಲಿ 2011-12 ಮತ್ತು 2013-14ರಲ್ಲಿ ಗಂಭೀರ ಕಾಡ್ಗಿಚ್ಚುಗಳು ಉಂಟಾಗಿದ್ದವು. ಬೆಂಕಿಯಿಂದ ತೊಂದರೆಗೊಳಗಾದ ಒಟ್ಟು ಅರಣ್ಯ ವಿಸ್ತೀರ್ಣವು ಎಲ್ಲ ಮಾದರಿ ಸಂರಕ್ಷಿತ ಪ್ರದೇಶದಲ್ಲಿಯೂ 2011-12 ಮತ್ತು 2014-15ರ ನಡುವೆ ಕಡಿಮೆಯಾಗಿದ್ದರೂ, ಕೆಲವು ಕಾಡ್ಗಿಚ್ಚಿನ ಪ್ರಕರಣಗಳಲ್ಲಿ, ಮುಂದಿನ ಕಂಡಿಕೆಗಳಲ್ಲಿ ಹೊರತಂದಿರುವಂತೆ, ಬೆಂಕಿಯಿಂದ ಸುಟ್ಟುಹೋದ ವಿಸ್ತೀರ್ಣವನ್ನು ಇಲಾಖೆಯು ತಗ್ಗಿಸಿ ಹೇಳಿರಬಹುದು:

- ❖ ಫೆಬ್ರವರಿ-ಮಾರ್ಚ್ 2012ರಲ್ಲಿ ಬಂಡೀಪುರ ಮತ್ತು ನಾಗರಹೋಳೆ ರಾಷ್ಟ್ರೀಯ ಉದ್ಯಾನವನ ಎರಡರಲ್ಲೂ ಒಂದು ಭಾರಿ ಕಾಡ್ಗಿಚ್ಚು ಉಂಟಾಗಿತ್ತು. ಸಂರಕ್ಷಿತ ಪ್ರದೇಶಗಳಲ್ಲಿ ಸುಟ್ಟುಹೋದ ಅರಣ್ಯದ ವಿಸ್ತೀರ್ಣವು ಅರಣ್ಯಗಳ ಪ್ರಧಾನ ಮುಖ್ಯ ಸಂರಕ್ಷಣಾಧಿಕಾರಿ ಮತ್ತು ಕರ್ನಾಟಕ ಅರಣ್ಯ ಅಭಿವೃದ್ಧಿ ನಿಗಮದ ವ್ಯವಸ್ಥಾಪಕ ನಿರ್ದೇಶಕರಿಂದ ನಿರ್ಧಾರಣೆಗೊಳಪಟ್ಟವು, ಆದರೆ ಇವು ಈ ಹುಲಿಧಾಮಗಳಿಂದ ಮಾಡಲ್ಪಟ್ಟ ನಿರ್ಧಾರಣೆಗಿಂತ, ಕೆಳಗಿನ ಕೋಷ್ಟಕ 8.2ರಲ್ಲಿ ಹೊರತಂದಿರುವಂತೆ, ಬೇರೆಯಾಗಿದ್ದು ಕಂಡುಬಂದಿತು:

ಕೋಷ್ಟಕ 8.2: ಇಲಾಖೆಯಿಂದ 2012ರಲ್ಲಿ ಕಾಡ್ಗಿಚ್ಚಿನಿಂದ ಸುಟ್ಟುಹೋದ ಅರಣ್ಯ ವಿಸ್ತೀರ್ಣದ ನಿರ್ಧಾರಣೆ

(ವಿಸ್ತೀರ್ಣ ಹೆಕ್ಟೇರ್‌ನಲ್ಲಿ)

ರಕ್ಷಿತ ಪ್ರದೇಶ	ಅರಣ್ಯಗಳ ಪ್ರಧಾನ ಮುಖ್ಯ ಸಂರಕ್ಷಣಾಧಿಕಾರಿಗಳ ಪತ್ರದ ಪ್ರಕಾರ ಸುಟ್ಟುಹೋದ ವಿಸ್ತೀರ್ಣ	ವಿಭಾಗದಲ್ಲಿ ದಾಖಲಾದ ಸುಟ್ಟುಹೋದ ವಿಸ್ತೀರ್ಣ
ಬಂಡೀಪುರ ಹುಲಿಧಾಮ	973	650
ನಾಗರಹೋಳೆ ಹುಲಿಧಾಮ	1,961	698.12

(ಆಧಾರ: ಇಲಾಖೆಯಿಂದ ಸಲ್ಲಿಸಿದ ವಿವರ)

ಒಂದು ಸರ್ಕಾರೇತರ ಸಂಸ್ಥೆಯಾದ “ವೈಲ್ಡ್‌ಲೈಫ್ ಫಸ್ಟ್”ನ ಕೋರಿಕೆಯ ಮೇರೆಗೆ, ಭಾರತೀಯ ಬಾಹ್ಯಾಕಾಶ ಸಂಶೋಧನಾ ಸಂಸ್ಥೆಯು, ನಾಗರಹೋಳೆ ರಾಷ್ಟ್ರೀಯ ಉದ್ಯಾನವನದಲ್ಲಿ ಈ ಬೆಂಕಿಯಿಂದ ಸುಟ್ಟುಹೋದ ಅರಣ್ಯ ವಿಸ್ತೀರ್ಣವು 24.5 ಚ ಕಿಮೀ ಅಂದರೆ 2,450 ಹೆಕ್ಟೇರ್ ಎಂದು ನಿರ್ಧರಿಸಿತು⁵⁸. ಈ ನಿರ್ಧಾರಣೆಗಳ ನಡುವೆ ಬೃಹತ್ ವ್ಯತ್ಯಾಸವು, ಇಲಾಖಾ ನಿರ್ಧಾರಣೆಗಳು ಬಹಳಷ್ಟು ಕಡಿಮೆಯಾಗಿತ್ತು ಮತ್ತು ವಾಸ್ತವ ನಷ್ಟಕ್ಕಿಂತ ಕಡಿಮೆಯಿದ್ದಿತು ಎನ್ನುವುದನ್ನು ಸೂಚಿಸುತ್ತದೆ.

⁵⁸ ರಿಸೋರ್ಸ್‌ಸ್ಯಾಟ್-2 ಎ ಡಬ್ಲ್ಯುಐಎಫ್‌ಎಸ್ ಆಧಾರಿತ ಶೀಘ್ರ ಕಾಡ್ಗಿಚ್ಚು ಸುಟ್ಟ ವಿಸ್ತೀರ್ಣ ನಿರ್ಧಾರಣೆ

- ❖ ಮಾರ್ಚ್ 2014ರಲ್ಲಿ ನಾಗರಹೋಳೆ ರಾಷ್ಟ್ರೀಯ ಉದ್ಯಾನವನದಲ್ಲಿ ಮತ್ತೊಂದು ಬೃಹತ್ ಬೆಂಕಿ ಉಂಟಾಯಿತು. ಸುಟ್ಟುಹೋದ ವಿಸ್ತೀರ್ಣವನ್ನು 60 ಹೆಕ್ಟೇರ್ ಎಂದು ಆರಂಭದಲ್ಲಿ ನಿರ್ದರಿಸಲಾಯಿತು. ಈ ಬೆಂಕಿಯಿಂದ ಪಕ್ಕದ ವೀರಾಜಪೇಟೆ ಪ್ರಾದೇಶಿಕ ವಿಭಾಗದಲ್ಲಿ ಹಾನಿಗೊಳಗಾದ ವಿಸ್ತೀರ್ಣವು 172 ಹೆಕ್ಟೇರ್ ಆಗಿತ್ತು. ಆದ್ದರಿಂದ ಸುಟ್ಟುಹೋದ ಒಟ್ಟು ವಿಸ್ತೀರ್ಣವನ್ನು 232 ಹೆಕ್ಟೇರ್ ಎಂದು ನಿರ್ದರಿಸಲಾಯಿತು. ಆದರೆ, ಇಲಾಖೆಯ ಮಾಹಿತಿ ಸಂಪರ್ಕ ತಂತ್ರಜ್ಞಾನ ಕೋಶದ ನಿರ್ಧಾರಣೆಯು ಸುಟ್ಟುಹೋದ ಒಟ್ಟು ವಿಸ್ತೀರ್ಣವು 383 ಹೆಕ್ಟೇರ್ ಎಂದು ಸೂಚಿಸಿತು. ಆದ್ದರಿಂದ, ಅರಣ್ಯಗಳ ಪ್ರಧಾನ ಮುಖ್ಯ ಸಂರಕ್ಷಣಾಧಿಕಾರಿಗಳು ಮೀಸಲು ಅರಣ್ಯದ ನಿರ್ವಹಕರನ್ನು ವಾಸ್ತವಿಕ ನೆಲೆ ಆಧರಿಸಿ ಪರಿಶೀಲಿಸಲು ನಿರ್ದೇಶಿಸಿದರು, ಇದು ಸುಟ್ಟುಹೋದ ವಿಸ್ತೀರ್ಣವು 179 ಹೆಕ್ಟೇರ್ ಆಗಿತ್ತು ಎನ್ನುವುದನ್ನು ತಿಳಿಯಪಡಿಸಿತು. ಎರಡನೆಯ ನಿರ್ಧಾರಣೆಯು ಮೊದಲ ನಿರ್ಧಾರಣೆಯನ್ನು ಎರಡು ಪಟ್ಟಿಗೂ ಮೀರಿ ಹೆಚ್ಚಿಸಿದೆ ಎನ್ನುವ ಅಂಶವು ಸ್ಪಷ್ಟವಾಗಿ ಸ್ಥಿರಪಡಿಸುವುದೇನೆಂದರೆ, ವಿಶೇಷವಾಗಿ ಬಂಡೀಪುರ ಮತ್ತು ನಾಗರಹೋಳೆ ರಾಷ್ಟ್ರೀಯ ಉದ್ಯಾನವನಗಳಲ್ಲಿ ಕಾಡ್ಗಿಚ್ಚು ಬಹು ಸಾಮಾನ್ಯವಾಗಿದ್ದರೂ, ಸುಟ್ಟುಹೋದ ಅರಣ್ಯ ವಿಸ್ತೀರ್ಣವನ್ನು ನಿರ್ದರಿಸಲು ವೈಜ್ಞಾನಿಕ/ಕ್ರಮಬದ್ಧ ಕ್ರಮಗಳಿರಲಿಲ್ಲ. ಪರಿಣಾಮವಾಗಿ, ಈ ಪ್ರಕರಣಗಳಲ್ಲಿ ತಗ್ಗಿಸಿದ ವರದಿಯ ಸಾಧ್ಯತೆಯನ್ನು ತಳ್ಳಿಹಾಕಲಾಗುವುದಿಲ್ಲ.
- ❖ ದಾಂಡೇಲಿ-ಅಂಶಿ ಹುಲಿಧಾಮದಲ್ಲಿ, 2015-16ರಲ್ಲಿ ಯಾವುದೇ ಅರಣ್ಯವು ಬೆಂಕಿಯಿಂದ ಸುಟ್ಟಿಲ್ಲವೆಂದು ಸಲ್ಲಿಸಲಾಗಿದ್ದ ವಿವರಗಳು ಸೂಚಿಸಿದ್ದವು. ಇದಕ್ಕೆ ವ್ಯತಿರಿಕ್ತವಾಗಿ, ಒಂದು ವಾರ್ತಾಪತ್ರಿಕೆಯ ವರದಿಯು⁵⁹ ಸೂಚಿಸಿದ್ದೇನೆಂದರೆ 24.3.2016ರಂದು ಒಂದು ಬೆಂಕಿಯ ಪ್ರಕರಣ ಸಂಭವಿಸಿತ್ತು ಮತ್ತು ಕಾಡ್ಗಿಚ್ಚಿನ ಪ್ರಕರಣಗಳು ಹಿಂದೆಯೂ ಇದ್ದವು, ಪ್ರತಿಯೊಂದೂ ಸುಮಾರು ಒಂದು ಎಕರೆಯಷ್ಟು ವಿಸ್ತೀರ್ಣವನ್ನು ಸುಟ್ಟಿತ್ತು.

ಎಲ್ಲ ಕಾಡ್ಗಿಚ್ಚಿನ ಪ್ರಕರಣಗಳೂ ದಾಖಲಾಗುತ್ತಿರಲಿಲ್ಲ ಮತ್ತು ದಾಖಲಾಗಿದ್ದವೂ ಸಹ ತಗ್ಗಿಸಿದ ವರದಿ ಆಗಿರಬಹುದು ಎನ್ನುವುದನ್ನು ಮೇಲಿನ ಸ್ಥಿತಿ/ವಿವರಣೆಯು ಸ್ಪಷ್ಟವಾಗಿ ಸೂಚಿಸುತ್ತದೆ. ಆದ್ದರಿಂದ, ವಾಸ್ತವಿಕ ನಷ್ಟವು ಇನ್ನೂ ಹೆಚ್ಚಾಗಿರಬಹುದು.

ಸುಟ್ಟುಹೋದ ಅರಣ್ಯ ಪ್ರದೇಶದ ಸರಿಯಿಲ್ಲದ ನಿರ್ಧಾರಣೆಯು, ದೋಷಪೂರಿತ ಯೋಜನೆ ಮತ್ತು ಅಸಮರ್ಪಕ ನಿರ್ವಹಣಾ ಯೋಜನೆಗಳಿಗೆ ಕಾರಣವಾಗಬಹುದಿದ್ದು, ವಾಸ್ತವಿಕ ಮಟ್ಟದ ಕಾಡ್ಗಿಚ್ಚಿನ ಜೊತೆ ವ್ಯವಹರಿಸಲು ಅರಣ್ಯ ಇಲಾಖೆಯು ತಯಾರಾಗದಿರುವಂತೆ ಆಗಬಹುದು. ಅಂತಹ ಸ್ಥಿತಿಯು ಕಾಡ್ಗಿಚ್ಚಿನೊಂದಿಗೆ ಹೋರಾಡಲು ಇಲಾಖೆಯ ಮಧ್ಯಪ್ರವೇಶವನ್ನು ಅಸಮರ್ಪಕವಾಗುವಂತೆ ಮಾಡಿ, ಭವಿಷ್ಯದಲ್ಲಿ ಕಾಡ್ಗಿಚ್ಚಿನಿಂದ ಅರಣ್ಯ ಮತ್ತು ವನ್ಯಜೀವಿಗೆ ಬಹಳವಾದ ಹಾನಿ ಉಂಟುಮಾಡಬಹುದು. ಇದರ ಜೊತೆಗೆ, ಬಂಡೀಪುರ, ನಾಗರಹೋಳೆ ಮತ್ತು ಬಿಳಿಗಿರಿ ರಂಗನಾಥ ದೇವಾಲಯ ಹುಲಿಧಾಮಗಳಲ್ಲಿ 2016-17ರಲ್ಲಿ ಬೃಹತ್ ಕಾಡ್ಗಿಚ್ಚಿನ ಪ್ರಕರಣಗಳು ವರದಿಯಾಗಿದ್ದವು.

ಬೆಂಕಿಯ ಎಲ್ಲ ಪ್ರಕರಣಗಳೂ ಮಾನವ ನಿರ್ಮಿತವಾಗಿದ್ದವು ಮತ್ತು ಲಂಟಾನದ ಉಪಸ್ಥಿತಿಯು ಬೆಂಕಿಯಿಂದ ಸುಟ್ಟುಹೋದ ಅರಣ್ಯ ಪ್ರದೇಶದ ಏರಿಕೆಗೆ ಕಾರಣವಾಗಿತ್ತು ಎಂದು ಸರ್ಕಾರವು ಹೇಳಿತು (ನಿರ್ಗಮನ ಸಭೆ). ಇಲಾಖೆಯೊಳಗಿನ ವಿಭಿನ್ನ ಅಂಶಗಳಿಗೆ ಸಂಬಂಧಿಸಿದಂತೆ, ಇದನ್ನು ಪರಿಶೀಲಿಸುವುದಾಗಿ ತಿಳಿಸಿತು.

8.1.2 ಬೆಂಕಿ ನಿರ್ವಹಣೆ ಯೋಜನೆಯ ತಯಾರುಮಾಡದಿರುವುದು

ಎಲ್ಲ ರಕ್ಷಿತ ಪ್ರದೇಶಗಳಲ್ಲಿ ಬೆಂಕಿಯು ಒಂದು ಪ್ರಮುಖ ಕಳವಳಕಾರಿ ವಿಷಯವಾಗಿದೆ ಮತ್ತು ಬೆಂಕಿಯ ಹರಡುವಿಕೆಯು ಭೂದೃಶ್ಯದ ಲಕ್ಷಣಗಳಾದ ಇಳಿಜಾರಿನ ಪ್ರಮಾಣ ಮತ್ತಿತರ ಅಂಶಗಳ ಮೇಲೆ ಅವಲಂಬಿಸಿದೆ. ಆದ್ದರಿಂದ, ಈ ಬೆಂಕಿಯಿಂದ ಉಂಟಾಗುವ ಯಾವುದೇ ಸಂಭವನೀಯ ಘಟನೆಯ ಜೊತೆ ವ್ಯವಹರಿಸಲು ಬೆಂಕಿ ನಿರ್ವಹಣೆ ಯೋಜನೆಯಿರಬೇಕು. ಮುಂದುವರೆದು, ಕೆಲವು ಸಂರಕ್ಷಿತ ಪ್ರದೇಶಗಳು ಇತರ ಸಂರಕ್ಷಿತ ಪ್ರದೇಶಗಳೊಂದಿಗೆ ಅಥವಾ ನೆರೆಯ ರಾಜ್ಯಗಳಾದ ತಮಿಳು ನಾಡು ಮತ್ತು ಕೇರಳದಲ್ಲಿನ ಸಂರಕ್ಷಿತ ಪ್ರದೇಶ/ಅರಣ್ಯದೊಂದಿಗೆ ಗಡಿಯನ್ನು ಹಂಚಿಕೊಂಡಿವೆ, ಒಂದು ಕಾಡ್ಗಿಚ್ಚು ಒಂದಕ್ಕಿಂತ ಹೆಚ್ಚು ಸಂರಕ್ಷಿತ ಪ್ರದೇಶಗಳು/ರಾಜ್ಯಕ್ಕೆ ಹಾನಿ ಉಂಟುಮಾಡುವುದನ್ನು ತಳ್ಳಿ

⁵⁹ ತಾ. 24.3.2016ರ 'ದಿ ಹಿಂದೂ', ಬೆಳಗಾವಿ ಆವೃತ್ತಿ

ಹಾಕಲಾಗುವುದಿಲ್ಲ. ಆದ್ದರಿಂದ ಅಂತಹ ಘಟನೆಗಳನ್ನು ನಿಭಾಯಿಸಲು ರಕ್ಷಿತ ಪ್ರದೇಶ ಮಟ್ಟದ/ಭೂದೃಶ್ಯ ಮಟ್ಟದ ಒಂದು ಬೆಂಕಿ ನಿರ್ವಹಣೆ ಯೋಜನೆಯನ್ನು ತಯಾರಿಸಿಡುವ ಅಗತ್ಯವಿದೆ.

ಕಾಡ್ಗಿಚ್ಚುಗಳು ಉಂಟಾಗುವುದನ್ನು ಪೂರ್ಣವಾಗಿ ನಿರ್ಮೂಲ ಮಾಡಲಾಗದಿದ್ದರೂ, ಬೆಂಕಿಯ ಆವರ್ತನೆ ಮತ್ತು ಪರಿಮಾಣವನ್ನು ಸೂಕ್ತ ನಿರ್ವಹಣಾ ಕ್ರಮಗಳನ್ನು ಅಳವಡಿಸಿಕೊಳ್ಳುವುದರಿಂದ ನಿಯಂತ್ರಿಸಬಹುದು. ಆದ್ದರಿಂದ, ಈ ಕ್ರಮಗಳು ನಿರ್ವಹಣಾ ಯೋಜನೆಗಳಲ್ಲಿ ಸೇರಿರಬೇಕಿತ್ತು. ಕಾಡ್ಗಿಚ್ಚಿನ ಹೆಚ್ಚು ಪ್ರಕರಣಗಳು ವರದಿಯಾಗಿದ್ದ ಆರು ರಕ್ಷಿತ ಪ್ರದೇಶಗಳ⁶⁰ ಪೈಕಿ, ಕುದುರೆಮುಖಿ ರಾಷ್ಟ್ರೀಯ ಉದ್ಯಾನವನದ ನಿರ್ವಹಣಾ ಯೋಜನೆಯಲ್ಲಿ ಬೆಂಕಿ ಸಾಧ್ಯತೆಯ ನಕ್ಷೆ ಸೇರಿರಲಿಲ್ಲ, ಹಾಗೆಯೇ ಕಾವೇರಿ ವನ್ಯಜೀವಿಧಾಮ ಮತ್ತು ಮಲೈ ಮಹದೇಶ್ವರ ವನ್ಯಜೀವಿಧಾಮಕ್ಕೆ ಹೊಸ ನಿರ್ವಹಣಾ ಯೋಜನೆಗಳು ತಯಾರಿಯಲ್ಲಿತ್ತು. ಮುಂದುವರೆದು, ಬೆಂಕಿ ಪ್ರಕರಣ ಸಾಧ್ಯತೆಯ ವಿಭಾಗಗಳು/ಗಸ್ತುಗಳು ನಿರ್ವಹಣಾ ಯೋಜನೆಯಲ್ಲಿ ಪಟ್ಟಿಯಾಗಿರಲಿಲ್ಲ. ಯೋಜನೆಯಲ್ಲಿ ಅಂತಹ ಕೊರತೆಗಳು, ಒಂದು ವೇಳೆ ಕಾಡ್ಗಿಚ್ಚುಗಳು ಸಂಭವಿಸಿದಾಗ, ಮಂದಗತಿಯ ಪ್ರತಿಕ್ರಿಯೆಗಳಿಗೆ ಕಾರಣವಾಗುವ ಸಂಭವವಿದೆ, ಅಲ್ಲದೆ ಸೂಕ್ತ ಮುಂಜಾಗ್ರತಾ ಕ್ರಮಗಳನ್ನು ಕೈಗೊಳ್ಳುವುದರಿಂದ ಆಡಳಿತವನ್ನು ತಡೆಯುವುದು.

ಭಾರತದಲ್ಲಿನ ಅರಣ್ಯಗಳು ಮಾನವ ನಿರ್ಮಿತ ಬೆಂಕಿ ಪ್ರಕರಣಗಳಿಗೆ ಈಡಾಗುವ ಸಾಧ್ಯತೆಯಿರುವುದರಿಂದ, ಮುಂಜಾಗ್ರತಾ ಕ್ರಮಗಳನ್ನು ತೆಗೆದುಕೊಳ್ಳುವುದು, ಕ್ರಿಯಾಯೋಜನೆಯನ್ನು ತಯಾರಿಸುವುದು ಮತ್ತು ಪ್ರಮುಖ ಘಟನೆಗಳನ್ನು ಉದ್ಧರಿಸಲು ಸಾಂಸ್ಥಿಕ ಸಿದ್ಧತೆಯು ಅಗತ್ಯವಾಗುತ್ತದೆ. ಬೆಂಕಿಯ ಬೆದರಿಕೆಯನ್ನು ಕಡಿಮೆ ಮಾಡಲು ಮತ್ತು ವನ್ಯಜೀವಿಗಳನ್ನು ಉತ್ತಮವಾಗಿ ಸಂರಕ್ಷಿಸಲು ಸೂಕ್ತ ನಿರ್ವಹಣೆ ಯೋಜನೆಯನ್ನು ಭವಿಷ್ಯದಲ್ಲಿ ರಚಿಸುವುದಕ್ಕಾಗಿ, ಸಂಭವನೀಯ ಪ್ರದೇಶಗಳನ್ನು ಗುರುತಿಸುವುದು ಮತ್ತು ಈ ಪ್ರಕರಣಗಳ ಬಗ್ಗೆ ಸೂಕ್ತ ದತ್ತವನ್ನು ನಿರ್ವಹಿಸುವುದು ಸಹ ಮುಖ್ಯವಾಗುತ್ತದೆ.

ಶಿಫಾರಸು 12: ಕಾಡ್ಗಿಚ್ಚಿನ ಸರಿಯಾದ ವ್ಯಾಪ್ತಿಯನ್ನು ನಿರ್ಧರಿಸಲು ಉಪಗ್ರಹ ಆಧಾರಿತ ವಿಶ್ಲೇಷಣೆಯನ್ನು ವಾಸ್ತವಾಂಶದೊಂದಿಗೆ ಜೋಡಿಸಬೇಕು. ಬೆಂಕಿಯ ಉಪಶಮನಕ್ಕೆ ಇಲಾಖೆಯು ಉತ್ತಮವಾಗಿ ತಯಾರಾಗಿರಲು, ಬೆಂಕಿಯೊಂದಿಗೆ ಹೋರಾಟಕ್ಕಾಗಿ ರಕ್ಷಿತ ಪ್ರದೇಶಗಳಲ್ಲಿ ಪ್ರದೇಶ ನಿರ್ದಿಷ್ಟ ಕ್ರಮಯೋಜನೆಗಳನ್ನು ಸಂಬಂಧಿತ ನಿರ್ವಹಣಾ ಯೋಜನೆಯ ಕಡ್ಡಾಯ ಘಟಕವನ್ನಾಗಿಸಬೇಕು.

8.2 ರಾಷ್ಟ್ರೀಯ ಉದ್ಯಾನವನ ಮತ್ತು ವನ್ಯಜೀವಿಧಾಮಗಳಲ್ಲಿ ಕಳೆ ನಿರ್ವಹಣೆ

ಭಾರತವು ಕೂಡ ಒಂದು ಅಂಗವಾಗಿರುವ ಜೀವವೈವಿಧ್ಯತೆಯ ಬಗೆಗಿನ ಸಮಾವೇಶದ ಪ್ರಕಾರ ಅತಿಕ್ರಮಣಕಾರಿ ಪರಕೀಯ ಸಂಕುಲಗಳ ಅರ್ಥವು “ಯಾವುದರ ಪ್ರವೇಶ ಮತ್ತು/ಅಥವಾ ಹರಡುವಿಕೆ ಒಂದು ಗೊತ್ತಾದ ಪ್ರದೇಶದ ಜೀವವೈವಿಧ್ಯತೆಯನ್ನು ಬೆದರಿಸುವುದೋ ಅದು ಪರಕೀಯ ಸಂಕುಲ” ಎಂದಾಗುತ್ತದೆ. ಬೇರೆಡೆಯಲ್ಲಿರುವಂತೆ ಸಂರಕ್ಷಿತ ಪ್ರದೇಶದಲ್ಲಿ ಪರಕೀಯ ಸಂಕುಲಗಳ ಪ್ರಭಾವವು, ಪರಿಸರವ್ಯವಸ್ಥೆಯ ಕ್ರಿಯೆ, ಪರಿಸರವ್ಯವಸ್ಥೆಯ ರಚನೆಗಳ ಮೇಲೆ ಪ್ರಭಾವದ ರೂಪವನ್ನು ತಳೆದುಕೊಳ್ಳುತ್ತವೆ ಮತ್ತು ಸಂಕುಲಗಳ ಸಮುದಾಯ ಅಥವಾ ಆವಾಸಸ್ಥಳಗಳ ಮಟ್ಟದಲ್ಲಿ ಅಲ್ಲದೆ ಸಂಕುಲಗಳ ಮಟ್ಟದಲ್ಲಿ ಪ್ರಭಾವ ಬೀರುತ್ತದೆ. ಜೀವವೈವಿಧ್ಯತೆಯ ಮೇಲಿನ ಸಮಾವೇಶವು ಈ ಜಾಗತಿಕ ವಿಷಯದ ಪ್ರಾಮುಖ್ಯತೆಯನ್ನು ಗುರುತಿಸುತ್ತದೆ ಮತ್ತು “ಪರಿಸರವ್ಯವಸ್ಥೆ, ಆವಾಸನಿಲೆ ಮತ್ತು ಸಂಕುಲಗಳನ್ನು ಬೆದರಿಸುವ ಆ ಪರಕೀಯ ಸಂಕುಲಗಳನ್ನು ಪ್ರವೇಶದಿಂದ ತಡೆಗಟ್ಟಿ, ನಿಯಂತ್ರಿಸಿ ಅಥವಾ ನಿರ್ಮೂಲ ಮಾಡಿ” {ಅನುಚ್ಛೇದ 8(ಎಚ್)} ಎಂದು ಕರಾರುಮಾಡಿಕೊಂಡ ಅಂಗಗಳಿಗೆ ಕರೆ ನೀಡುತ್ತದೆ. ಮುಂದುವರೆದು, 2007ರಲ್ಲಿ ಐಯುಸಿಎನ್‌ನಿಂದ ಮಾಡಲ್ಪಟ್ಟ “ಅತಿಕ್ರಮಣಕಾರಿ ಪರಕೀಯ ಸಂಕುಲಗಳು ಮತ್ತು ರಕ್ಷಿತಾರಣ್ಯಗಳು: ಒಂದು ಅಳಿಯುವ ವರದಿ”ಯಲ್ಲಿ⁶¹ ರಕ್ಷಿತ ಪ್ರದೇಶಗಳಿಗೆ ಪರಕೀಯ ಸಂಕುಲಗಳ ಭೀತಿಯು ಭವಿಷ್ಯದಲ್ಲಿ ಹೆಚ್ಚಾಗುವುದು ಎಂದು ಗಮನಿಸಿತ್ತು.

⁶⁰ ಬಂಡೀಪುರ ಹುಲಿಧಾಮ, ನಾಗರಹೋಳೆ ಹುಲಿಧಾಮ, ಬಿಳಿಗಿರಿ ರಂಗನಾಥ ದೇವಾಲಯ ಹುಲಿಧಾಮ, ಕುದುರೆಮುಖಿ ರಾಷ್ಟ್ರೀಯ ಉದ್ಯಾನವನ, ಕಾವೇರಿ ವನ್ಯಜೀವಿಧಾಮ ಮತ್ತು ಮಲೈ ಮಹದೇಶ್ವರ ವನ್ಯಜೀವಿಧಾಮ
⁶¹ ರಕ್ಷಿತ ಪ್ರದೇಶಗಳಿಗೆ ಅತಿಕ್ರಮಣಕಾರಿ ಪರಕೀಯ ಸಂಕುಲಗಳ ಬೆದರಿಕೆಯ ವ್ಯಾಪ್ತಿ ಮತ್ತು ಲಕ್ಷಣಗಳ ಅಳಿಯುವಿಕೆ; ಅತಿಕ್ರಮಣಕಾರಿ ಪರಕೀಯ ಸಂಕುಲಗಳ ನಿರ್ವಹಣೆಗೆ ಪ್ರತಿಬಂಧ ಮತ್ತು ಆ ಪ್ರತಿಬಂಧಗಳನ್ನು ಉದ್ದೇಶಿಸಲು ಸಾಧನ; ಜಾಗತಿಕ ಅತಿಕ್ರಮಣಕಾರಿ ಸಂಕುಲಗಳ ಕಾರ್ಯಕ್ರಮಕ್ಕೆ ಒಂದು ಕೊಡುಗೆಯಾಗಿ ವಿಶ್ವಬ್ಯಾಂಕ್‌ಗಾಗಿ ತಯಾರಿಸಿದ; ಮಾರ್ಚ್ 2007

ವರದಿಯು, ನಿವಾರಣೆಯನ್ನು ಅಳವಡಿಸಿಕೊಳ್ಳುವುದು, ಶೀಘ್ರವಾಗಿ ಪತ್ತೆ ಮಾಡುವುದು ಮತ್ತು ತಕ್ಷಣ ಪ್ರತಿಕ್ರಿಯಿಸುವುದು ಮುಖ್ಯವೆಂದು ಸಹ ಗಮನಿಸಿತ್ತು. ರಕ್ಷಿತ ಪ್ರದೇಶಗಳಲ್ಲಿ ಅತಿಕ್ರಮಣಕಾರಿ ಪರಕೀಯ ಸಂಕುಲಗಳೊಂದಿಗೆ ವ್ಯವಹರಿಸಲು ಮುಖ್ಯ ಪ್ರತಿಬಂಧಕಗಳು ಮತ್ತು ಸವಾಲುಗಳಲ್ಲಿ, ಅತಿಕ್ರಮಣಕಾರಿ ಪರಕೀಯ ಸಂಕುಲಗಳ ನಿರ್ವಹಣೆಯನ್ನು ಒಟ್ಟಾರೆ ರಕ್ಷಿತ ಪ್ರದೇಶ ನಿರ್ವಹಣೆಯ ಮುಖ್ಯವಾಹಿನಿಗೆ ಸೇರಿಸುವ ಸಾಮರ್ಥ್ಯದ ಕೊರತೆ, ನಿವೇಶನ ಆಧಾರಿತ ಅತಿಕ್ರಮಣಕಾರಿ ಪರಕೀಯ ಸಂಕುಲಗಳ ನಿರ್ವಹಣೆಗೆ ಸಾಮರ್ಥ್ಯದ ಕೊರತೆ, ರಕ್ಷಿತ ಪ್ರದೇಶ ಮೌಲ್ಯಗಳ ಮೇಲೆ ಅತಿಕ್ರಮಣಕಾರಿ ಪರಕೀಯ ಸಂಕುಲಗಳ ಪ್ರಭಾವದ ಅರಿವಿನ ಕೊರತೆ ಅಲ್ಲದೆ, ನಿರ್ವಹಣೆಯ ಆಯ್ಕೆಯ ಅರಿವಿನ ಕೊರತೆ ವಿಶೇಷವಾಗಿ ತಡೆಗಟ್ಟುವ ಮತ್ತು ಶೀಘ್ರ ಪತ್ತೆಯ ಪ್ರಾಮುಖ್ಯತೆ ಬಗ್ಗೆ ನಿವೇಶನ ಮಟ್ಟದಲ್ಲಿ ಪಾಯೋಗಿಕ ನಿರ್ವಹಣೆ ಮಾಹಿತಿಯ ಕೊರತೆ, ಇತ್ಯಾದಿ ಎನ್ನುವುದನ್ನು ಅಳಿಯುವ ಅಧ್ಯಯನವು ಕಂಡುಕೊಂಡಿತ್ತು. ಹೀಗೆ, ಅತಿಕ್ರಮಣಕಾರಿ ಪರಕೀಯ ಸಂಕುಲವು ಪರಿಸರವೈವಿಧ್ಯತೆಗೆ ಒಂದು ಸಾಬೀತಾದ ಬೆದರಿಕೆಯಾಗಿರುವುದು ಸ್ಪಷ್ಟವಾಗಿದೆ ಮತ್ತು ರಕ್ಷಿತ ಪ್ರದೇಶ ಆಡಳಿತವು ರಕ್ಷಣೆ, ಶೀಘ್ರ ಪತ್ತೆ ಮತ್ತು ತಕ್ಷಣ ಪ್ರತಿಕ್ರಿಯೆಯ ಕಡೆಗೆ ಕ್ರಮಗಳನ್ನು ಆದ್ಯತೆಯಲ್ಲಿ ತೆಗೆದುಕೊಳ್ಳಬೇಕು.

ಚಿತ್ರ 8.2: ನಾಗರಹೊಳೆ (ಅ) ಮತ್ತು ಬಂಡೀಪುರ (ಆ) ಹುಲಿಧಾಮಗಳಲ್ಲಿ ಲಂಟಾನ ಅತಿಕ್ರಮಣ ಆಧಾರ: ಲೆಕ್ಕಪರಿಶೋಧನೆಯಿಂದ ಕ್ಷೇತ್ರ ಭೇಟಿಯಲ್ಲಿ ತೆಗೆದ ಚಿತ್ರಗಳು

ಮುಂದುವರೆದು, ವಿಲಕ್ಷಣ ಸಂಕುಲಗಳ ಅತಿಕ್ರಮಣವು ಸ್ಥಳೀಯ ಸಂಕುಲಗಳ ಕ್ಷೀಣಿಸುವಿಕೆ ಮತ್ತು ಮೂಲನೆಲೆಯ ಅವನತಿಗೆ ಮುಖ್ಯವಾದ ಕಾರಣವೆಂದು ಪರಿಗಣಿಸಲ್ಪಟ್ಟಿದೆ. ವಿಶೇಷವಾಗಿ ಪಾರಂಪರಿಕ ಪ್ರದೇಶಗಳಲ್ಲಿ, ಬಳಕೆಗೆ ತಂದ ಸಸ್ಯಗಳಿಂದ ನೈಸರ್ಗಿಕ ಸಮುದಾಯಗಳ ಮೇಲಿನ ಆಕ್ರಮಣವು, ಪರಿಸರವೈವಿಧ್ಯತೆಗೆ ಗಂಭೀರ ಬೆದರಿಕೆಗಳಲ್ಲಿ ಒಂದಾಗಿದೆ ಮತ್ತು ಜೀವವೈವಿಧ್ಯ ರಚನೆ ಮತ್ತು ಕ್ರಿಯೆ ಮತ್ತು ಜಗತ್ತಿನಲ್ಲಿನ ಹಲವು ಆವಾಸನೆಲೆಗಳ ಕಲಾತ್ಮಕ ಮೌಲ್ಯಗಳನ್ನು ತೀವ್ರವಾಗಿ ಬದಲಾಯಿಸುತ್ತದೆ.

ಬಿಳಿಗಿರಿ ರಂಗನಾಥ ದೇವಾಲಯ ಹುಲಿಧಾಮ, ಬಂಡೀಪುರ ಹುಲಿಧಾಮ ಮತ್ತು ನಾಗರಹೊಳೆ ಹುಲಿಧಾಮದಲ್ಲಿ ಅತಿಕ್ರಮಣಕಾರಿ ಪರಕೀಯ ಸಂಕುಲಗಳು ಒಂದು ಪ್ರಮುಖ ಬೆದರಿಕೆಯಾಗಿದ್ದರೂ, ಅದರ ಪ್ರಭಾವವನ್ನು ನಿರ್ಧರಿಸಲು ಮತ್ತು ಈ ಬೆದರಿಕೆಗೆ ತಕ್ಷಣದ ಪ್ರತಿಕ್ರಿಯೆ ನೀಡಲು ಇಲಾಖೆಯು ಯಾವುದೇ ಸಂಶೋಧನೆಯನ್ನು ನಡೆಸಿಲ್ಲ. ಆದರೆ ಗಮನಿಸಿದ್ದೇನೆಂದರೆ, ಹಲವಾರು ಸ್ವತಂತ್ರ ಸಂಶೋಧನೆಗಳು ಬಂಡೀಪುರ (2006)⁶² ಮತ್ತು ಬಿಳಿಗಿರಿ ರಂಗನಾಥ ದೇವಾಲಯ ಹುಲಿಧಾಮಗಳಲ್ಲಿ (2008)⁶³ ನಡೆಸಲ್ಪಟ್ಟಿದ್ದು, ಅವು ತಿಳಿಯಪಡಿಸಿದ್ದೇನೆಂದರೆ:

- ❖ ಬಿಳಿಗಿರಿ ರಂಗನಾಥ ದೇವಾಲಯ ಹುಲಿಧಾಮದಲ್ಲಿ ಲಂಟಾನದ ಆಕ್ರಮಣವು 11 ವರ್ಷಗಳಲ್ಲಿ ಶೇಕಡಾ 41ರಿಂದ (1997) (ತಪಶೀಲಾಗಿರುವ) ಶೇಕಡಾ 81ರಷ್ಟು (2008) ನೆಲಕ್ಕೆ ಏರಿತು. ಆದರೆ, ಮುತ್ತಿಗೆಯ ವ್ಯಾಪ್ತಿಯ ಬಗ್ಗೆ ಮತ್ತಷ್ಟು ನಿರ್ಧಾರಣೆಗಳನ್ನು ಮಾಡಲಿಲ್ಲ. ಫಲಿತವಾಗಿ, ಸಂರಕ್ಷಿತ ಪ್ರದೇಶ ಆಡಳಿತವು ಸಮಸ್ಯೆಯ ಮಟ್ಟದ ಅರಿವನ್ನೂ ಹೊಂದಿರಲಿಲ್ಲ.

⁶² ಲಂಟಾನ ಕಮರಾದ ಪ್ರಭಾವ, ಒಂದು ಪ್ರಮುಖ ಅತಿಕ್ರಮಣಕಾರಿ ಗಿಡ, ಬಂಡೀಪುರ ಹುಲಿಧಾಮದಲ್ಲಿ ವನ್ಯಜೀವಿ ನೆಲೆ, ದಕ್ಷಿಣ ಭಾರತ; ಆಯೇಷ ಪ್ರಸಾದ್, 2006

⁶³ ದಕ್ಷಿಣ ಭಾರತದ ಉಷ್ಣವಲಯದ ಒಣ ಅರಣ್ಯಗಳಲ್ಲಿ ಲಂಟಾನ ಕಮರಾದ ಉಳಿಯುವಿಕೆಯ ಮಾದರಿ ಮತ್ತು ಪ್ರಕ್ರಿಯೆ; ಭರತ್ ಸುಂದರಂ ಮತ್ತು ಸಂಶೋಧನೆ ನಡೆದದ್ದು ಎಟಿಆರ್‌ಇಇನಲ್ಲಿ

- ❖ ಬಂಡೀಪುರ ಹುಲಿಧಾಮದಲ್ಲಿ ಮಾಡಲಾದ ಒಂದು ಅಧ್ಯಯನದಿಂದ (2006) ಗಮನಿಸಿದ್ದೇನೆಂದರೆ, ಹುಲಿಧಾಮದ ಬಹಳಷ್ಟು ಜಾಗವನ್ನು ಅಂದರೆ ಶೇಕಡಾ ಒಂದರಷ್ಟು ಮೀಸಲು ಪ್ರದೇಶವನ್ನು ದಟ್ಟ ಲಂಟಾನ ಮತ್ತು ಮಧ್ಯಮ ಹಂತದ ಆಕ್ರಮಣದ ಮಟ್ಟದಲ್ಲಿ ಮೀಸಲು ಪ್ರದೇಶವನ್ನು ಶೇಕಡಾ 13ರಿಂದ 50 ಲಂಟಾನ ಆಕ್ರಮಿಸಿತ್ತು;
- ❖ ಬಂಡೀಪುರದಲ್ಲಿ ಲಂಟಾನವು ಸ್ಥಳೀಯ ಅರಣ್ಯಧಾಮದಲ್ಲಿ ನೆರಳಿನಲ್ಲಿ ಬೆಳೆಯುವ ಸಂಕುಲಗಳ ಸಮೃದ್ಧಿಯನ್ನು ಕಡಿಮೆ ಮಾಡಿದ್ದುದರ ಜೊತೆಗೆ ಸಸ್ಯಗಳ, ಪೊದೆಗಳ ಮತ್ತು ಸಸಿಗಳ ಸಂಯೋಜಿತ ಬದಲಾವಣೆಗಳನ್ನು ಉಂಟುಮಾಡಿತ್ತು.
- ❖ ಬಿಳಿಗಿರಿ ರಂಗನಾಥ ದೇವಾಲಯ ಹುಲಿಧಾಮದಲ್ಲಿ ಲಂಟಾನವು ಬಹಳ ಪ್ರಬಲವಾದ ಸಂಕುಲವಾಗಿದೆಯೆಂದು ತಿಳಿದುಬಂದಿತು (2008) ಮತ್ತು ಲಂಟಾನದ ಆಕ್ರಮಣವು, ಸ್ಥಳೀಯ ಸಮುದಾಯದ ಸರಿಸಮತೆಯಲ್ಲಿ ಇಳಿಕೆಯ ಮತ್ತು ಪುನರುತ್ಪತ್ತಿಯಾಗುವ ಮರಗಳ ಭಾರಿ ಇಳಿತಕ್ಕೆ ಪುರಾವೆಯೊಂದಿಗೆ ಜೊತೆಯಾಗಿದ್ದು ಭವಿಷ್ಯದಲ್ಲಿ ಸಂಖ್ಯೆಯ ಇಳಿತದತ್ತ ಒಯ್ಯಿತು.
- ❖ ಬಂಡೀಪುರ ಹುಲಿಧಾಮದಲ್ಲಿ⁶⁴, ನಾಲ್ಕು ಕೊಂಬಿನ ಹುಲ್ಲೆ ಅಸ್ತಿತ್ವವು ಪರಕೀಯ ಕಳೆ ಲಂಟಾನಕ್ಕೆ ಋಣಾತ್ಮಕವಾಗಿ ಸಂಬಂಧಿಸಿದ್ದು, ರಕ್ಷಿತ ಪ್ರದೇಶದಲ್ಲಿ ಅದರ ಸಂಖ್ಯೆಯ ಇಳಿತದತ್ತ ಒಯ್ಯಿದೆ.

ಹೀಗೆ, ಲಂಟಾನವು ಬಿಳಿಗಿರಿ ರಂಗನಾಥ ದೇವಾಲಯ ಹುಲಿಧಾಮವನ್ನು ಆಕ್ರಮಿಸಿಕೊಂಡಿರುವುದು ಸ್ಪಷ್ಟವಾಗಿದ್ದರೆ, ಬಂಡೀಪುರ ಮತ್ತು ನಾಗರಹೋಳೆ ರಾಷ್ಟ್ರೀಯ ಉದ್ಯಾನವನಗಳು ಇದನ್ನು ಅನುಸರಿಸಬಹುದು ಏಕೆಂದರೆ ಸಮಸ್ಯೆಯನ್ನು ಬಗೆಹರಿಸಲು ಹುಲಿಧಾಮಗಳಲ್ಲಿ ಯಾವುದೇ ಮಧ್ಯಪ್ರವೇಶಿ ಕಾರ್ಯಕ್ರಮಗಳಿರಲಿಲ್ಲ. ಬಂಡೀಪುರ ರಾಷ್ಟ್ರೀಯ ಉದ್ಯಾನವನದಲ್ಲಿ ಲಂಟಾನ ಮುತ್ತಿಗೆಯು ಪ್ರಸ್ತುತ (ಅಕ್ಟೋಬರ್ 2016) 81,141 ಹೆಕ್ಟೇರ್‌ನಷ್ಟು⁶⁵ ವ್ಯಾಪ್ತಿಯಲ್ಲಿದೆ, ಇವುಗಳ ಪೈಕಿ 36,210 ಹೆಕ್ಟೇರ್‌ನಲ್ಲಿ (ಮೀಸಲಿನ ಶೇಕಡ 41⁶⁶) ದಟ್ಟವಾಗಿದೆ. ಹುಲಿಧಾಮದ ಶೇಕಡಾ ಒಂದರಷ್ಟು ಪ್ರದೇಶವು ಮುತ್ತಿಗೆಯಾಗಿದೆ ಎಂದು ತಿಳಿಸಿದ್ದ ಹಿಂದಿನ ನಿರ್ಧಾರಣೆಗೆ (ಆಯೇಷ್ ಪ್ರಸಾದ್ 2006) ಹೋಲಿಸಿದರೆ, 10 ವರ್ಷಗಳೊಳಗೆ ಈ ದಟ್ಟ ಮುತ್ತಿಗೆಯು ಹುಲಿಧಾಮದ ಶೇಕಡಾ 41ರಷ್ಟು ಹರಡಿರುವುದನ್ನು ಕಾಣಬಹುದು.

ಲಂಟಾನದ ಜೊತೆಗೆ ಇತರ ಆಕ್ರಮಣಶಾಲಿ ಸಂಕುಲಗಳಾದ ಯುಪಟೋರಿಯಂ, ಪಾರ್ಥೇನಿಯಂ, ಕ್ರೋಮೋಲೀನ, ಮುಂತಾದವನ್ನು ಸಹ ಸಂರಕ್ಷಿತ ಪ್ರದೇಶಗಳಲ್ಲಿ ಗಮನಿಸಲಾಯಿತು. ಪ್ರಮುಖ ಕಳೆಗಳ ಅಳಿದ ವಿವರಗಳು ಮತ್ತು ಸಂರಕ್ಷಿತ ಪ್ರದೇಶಗಳ ನಿರ್ವಹಣಾ ಯೋಜನೆ/ಹುಲಿ ಸಂರಕ್ಷಣಾ ಯೋಜನೆಯಲ್ಲಿ ಈ ಬೆದರಿಕೆ ಬಗೆಹರಿಸಲು ಉದ್ದೇಶಿತ ಕ್ರಮಗಳನ್ನು ಅನುಬಂಧ 6ರಲ್ಲಿ ಹೊರತರಲಾಗಿದೆ.

ನಿರ್ವಹಣಾ ಯೋಜನೆ/ಹುಲಿ ಸಂರಕ್ಷಣಾ ಯೋಜನೆಗಳು ಲಂಟಾನ ಮತ್ತು ಯುಪಟೋರಿಯಂಗಳನ್ನು ಪ್ರಮುಖ ಕಳೆಗಳೆಂದು ಗುರುತಿಸಿದ್ದರೂ, ವಿಷಯವನ್ನು ಬಗೆಹರಿಸಲು ತೆಗೆದುಕೊಂಡ ಕ್ರಮಗಳು ಅಲ್ಪವಾಗಿದ್ದವು. 2011-16ರಲ್ಲಿ, ಬಂಡೀಪುರ, ಬಿಳಿಗಿರಿ ರಂಗನಾಥ ದೇವಾಲಯ, ಭದ್ರ ಮತ್ತು ದಾಂಡೇಲಿ ಅಂಶಿ ಹುಲಿಧಾಮಗಳಲ್ಲಿ ಲಂಟಾನ/ಯುಪಟೋರಿಯಂಗಳನ್ನು, ವಿಷಯವನ್ನು ಬಗೆಹರಿಸಲು ಯಾವುದೇ ವೈಜ್ಞಾನಿಕ ವಿಧಾನಗಳನ್ನು ಅಳವಡಿಸಿಕೊಳ್ಳದೇ, ದೈಹಿಕವಾಗಿ ತೆಗೆದುಹಾಕಲಾಯಿತೆನ್ನುವುದನ್ನು ಗಮನಿಸಲಾಯಿತು. ನಿಭಾಯಿಸಿದ ಪ್ರದೇಶಗಳನ್ನು ಕೆಳಗಿನ ಕೋಷ್ಟಕ 8.3ರಲ್ಲಿ ಹೊರತರಲಾಗಿದೆ:

⁶⁴ ಬಂಡೀಪುರದಲ್ಲಿ ನಾಲ್ಕು ಕೊಂಬಿನ ಹುಲ್ಲೆಯ ಸ್ಥಳ ಸ್ವಾಧೀನತೆ ಮತ್ತು ಬಾಹುಳ್ಯವನ್ನು ಭಾದಿಸುತ್ತಿರುವ ಮೂಲ ಆವಾಸನೆಯ ಅಂಶಗಳು

⁶⁵ ಬೇರೆ ಧಾಮವಾಗಿರುವ ನುಗು ವಲಯವನ್ನು ಬಿಟ್ಟು

⁶⁶ $(36,210 \div 87,224) \times 100$

ಕೋಷ್ಟಕ 8.3: ರಕ್ಷಿತ ಪ್ರದೇಶಗಳಲ್ಲಿ 2011-12ರಿಂದ 2015-16ರವರೆಗೆ ಕಳೆಗಳ ನಿರ್ಮೂಲನೆಯ ಮೇಲೆ ಭರಿಸಿದ ವೆಚ್ಚ ಮತ್ತು ವ್ಯಾಪಿಸಿದ ವಿಸ್ತೀರ್ಣ

(ವಿಸ್ತೀರ್ಣ ಹೆಕ್ಟೇರ್‌ನಲ್ಲಿ ಮತ್ತು ಮೊತ್ತ ₹ ಲಕ್ಷದಲ್ಲಿ)

ಕ್ರಮ ಸಂಖ್ಯೆ	ರಕ್ಷಿತ ಪ್ರದೇಶ	2011-12		2012-13		2013-14		2014-15		2015-16		ಒಟ್ಟು	
		ವಿಸ್ತೀರ್ಣ	ಮೊತ್ತ	ವಿಸ್ತೀರ್ಣ	ಮೊತ್ತ	ವಿಸ್ತೀರ್ಣ	ಮೊತ್ತ	ವಿಸ್ತೀರ್ಣ	ಮೊತ್ತ	ವಿಸ್ತೀರ್ಣ	ಮೊತ್ತ	ವಿಸ್ತೀರ್ಣ	ಮೊತ್ತ
1	ಬಿಆರ್‌ಟಿ ಹುಧಾ	0	0	0	0	15	2.25	20	3.0	0	0	35	5.25
2	ಬಂಡೀಪುರ ಹುಧಾ	ಲಭ್ಯವಿಲ್ಲ	0.27	0	0	0	0	100	6.48	0	0	100	6.75
3	ಭದ್ರ ಹುಧಾ	165	2.94	0	0	0	0	0	0	30	1.19	195	4.12
4	ಕುದುರೆಮುಖಿ ರಾಲು	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
5	ದಾಂಡೇಲಿ ಅಂಶಿ ಹುಧಾ	0	0	0	0	0	0	80	2.19	0	0	80	2.19
6	ನಾಗರಹೋಳೆ ಹುಧಾ	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0

(ಆಧಾರ: ಇಲಾಖೆಯಿಂದ ಸಲ್ಲಿಸಲಾದ ವಿವರ)

ಆದಾಗ್ಯೂ, ಪ್ರೊ. ಸಿಆರ್ ಬಾಬು ವಿಧಾನದಂತಹ ವೈಜ್ಞಾನಿಕ ಮಾದರಿ (ಬೇರು ಕೀಳುವ ಮಾದರಿ) ಅಥವಾ ಇತರ ವಿಧಾನಗಳನ್ನು ತೆಗೆದುಕೊಳ್ಳಲಿಲ್ಲ ಮತ್ತು ಕೇವಲ ದೈಹಿಕವಾಗಿ ನಿರ್ಮೂಲನೆಯನ್ನು ಅಲ್ಲ ಮಟ್ಟದಲ್ಲಿ ಪ್ರಯತ್ನಿಸಲಾಯಿತು. ಹೀಗೆ, ಈ ಗಂಭೀರ ವಿಷಯವನ್ನು ಬಗೆಹರಿಸಲು ಕಳೆದ ಐದು ವರ್ಷಗಳಲ್ಲಿ ಈ ಸಂರಕ್ಷಿತ ಪ್ರದೇಶಗಳಲ್ಲಿ ಪ್ರಮುಖ ಮಧ್ಯಸ್ಥಿಕೆಗಳಿರಲಿಲ್ಲ ಎನ್ನುವುದು ಇದರಿಂದ ಸ್ಪಷ್ಟವಾಗುತ್ತದೆ.

ಚಿತ್ರ 8.3: ಬಂಡೀಪುರ ಹುಲಿಧಾಮದಲ್ಲಿ ಲಂಟಿನ ಆವರಿಸುವಿಕೆಯಿಂದ ಆನೆ ಕುಬ್ಜವಾಗಿರುವುದು
ಆಧಾರ: ಲೆಕ್ಕಪರಿಶೋಧನೆಯಿಂದ ಕ್ಷೇತ್ರ ಭೇಟಿಯ ಸಮಯದಲ್ಲಿ ತೆಗೆದ ಚಿತ್ರ

ಬಂಡೀಪುರ ಹುಲಿಧಾಮದಲ್ಲಿ ಲಂಟಿನದ ವ್ಯಾಪಿಸುವಿಕೆಯು ಅಪಾಯಕಾರಿ ಸ್ಥಿತಿಯನ್ನು ತಲುಪಿದ್ದರೂ ಮತ್ತು ವಿಷಯದ ಗಂಭೀರತೆಯನ್ನು 2006ರಲ್ಲಿಯೇ ಸ್ವತಂತ್ರ ಸಂಶೋಧನೆಗಳು ಹೊರತಂದಿದ್ದರೂ, ಹುಲಿಧಾಮದ ಹುಲಿ ಸಂರಕ್ಷಣಾ ಯೋಜನೆಯು, ಕೇವಲ ವೈಜ್ಞಾನಿಕವಾಗಿ ವಿನ್ಯಾಸಿತವಾದ ಕ್ಷೇತ್ರ ಪ್ರಯೋಗಗಳನ್ನು ಮಾಡುವುದನ್ನು ಮತ್ತು ಅದರ ಧನಾತ್ಮಕ ಪ್ರಭಾವ ನಿರ್ದರಿಸುವುದನ್ನು ಪ್ರಸ್ತಾಪಿಸಿತು. ಆದರೆ, ಇವನ್ನು ಇನ್ನೂ ಸಹ ತೆಗೆದುಕೊಂಡಿಲ್ಲ. ಈ ಗಂಭೀರ ಸಮಸ್ಯೆ ಕುರಿತ ಇಲಾಖಾ ಅಧ್ಯಯನ/ಕ್ರಮಗಳ ಅನುಪಸ್ಥಿತಿಯು ಪರಿಷ್ಕೃತಿಯನ್ನು ಇನ್ನೂ ಕೆಡಿಸಬಹುದು.

ಪ್ರೊ. ಸಿಆರ್ ಬಾಬು ವಿಧಾನವನ್ನು 2010-11ರಲ್ಲಿ ಬಂಡೀಪುರ ಹುಲಿಧಾಮದಲ್ಲಿ ಪ್ರಯತ್ನಿಸಲಾಗಿತ್ತು ಆದರೆ ಈ ಪ್ರಯತ್ನವು ಯಾವುದೇ ಬಲವಾದ ಫಲಿತಾಂಶ ನೀಡಲಿಲ್ಲವಾದ್ದರಿಂದ ಇದನ್ನು

ಮುಂದುವರಿಸಲಿಲ್ಲ ಎಂದು ಇಲಾಖೆಯು ಹೇಳಿತು. ಆದಾಗ್ಯೂ, ಅದರ ನಂತರ ಯಾವುದೇ ಬೇರೆ ವಿಧಾನವನ್ನು ಪ್ರಯತ್ನಿಸಲಿಲ್ಲ. ಸ್ಥಳೀಯರನ್ನು ಬಳಸಿಕೊಂಡು ಪೀಠೋಪಕರಣ, ಗೃಹವಸ್ತು ಮತ್ತು ಆಟಕೆಗಳನ್ನು ತಯಾರಿಸಲು ಲಂಟಾನದ ವಾಣಿಜ್ಯ ಉಪಯೋಗ ಮತ್ತು ಆವರಣ 3ರಲ್ಲಿ ಹೊರತಂದಿರುವಂತೆ ವುಡ್ ಪಾಲಿಮರ್ ಕಾಂಪೋಸಿಟ್‌ಗಳ ತಯಾರಿಕೆಗಾಗಿ ಈ ಅಪಾರ ಕಳೆಯ ಬಳಸುವಿಕೆ ಈ ವಿಷಯವನ್ನು ಬಗೆಹರಿಸಬಹುದಾದ ಕೆಲವು ದಾರಿಗಳಾಗಿರಬಹುದು, ಏಕೆಂದರೆ ಇದು ಲಂಟಾನದ ನಿವಾರಣೆಯನ್ನು ಖಚಿತಗೊಳಿಸುವುದಲ್ಲದೇ ಸ್ಥಳೀಯರ ಸಾಮಾಜಿಕ ಆರ್ಥಿಕ ವಿಷಯವನ್ನೂ ಉದ್ದೇಶಿಸುವುದು. ಆದರೆ, ವಿಶೇಷವಾಗಿ ಲಂಟಾನದಂತಹ ಕಳೆಗಳನ್ನು ನಿರ್ಮೂಲನೆ ಮಾಡುವುದು ಬಹಳ ಕಷ್ಟಕರವಾಗಿರುವುದರಿಂದ, ಆವಾಸಸ್ಥಳದ ಸಮಗ್ರತೆಯನ್ನು ಅವನತಿಯಿಂದ ರಕ್ಷಿಸಲು ಆಕ್ರಮಣಕಾರಿ ಪರಕೀಯ ಸಂಕುಲಗಳ ನಿರ್ವಹಣೆಗಾಗಿ ಒಂದು ಸಂಯೋಜಿತ ಪ್ರಯತ್ನವಿರಬೇಕು; ಇದು ಪ್ರಸ್ತುತದಲ್ಲಿ ವಿಷಾದನೀಯವಾಗಿ ಕೊರತೆಯಿಂದಿದ್ದು, ಪೂರ್ತಿ ಪರಿಸರವ್ಯವಸ್ಥೆಯನ್ನು ಅಪಾಯಕ್ಕೆ ತಳ್ಳುತ್ತಿದೆ.

ನಿರ್ಗಮನ ಸಭೆಯಲ್ಲಿ ಸರ್ಕಾರವು, ಲಂಟಾನವು ವನ್ಯಜೀವಿಗಳಿಗೆ ಒಂದು ಪ್ರಮುಖ ಬೆದರಿಕೆಯಾಗಿದೆ ಮತ್ತು ರಕ್ಷಿತ ಪ್ರದೇಶದ ಸುಮಾರು ಶೇಕಡಾ 50ರಷ್ಟು ಪ್ರದೇಶವು ಅದರಿಂದ ವ್ಯಾಪಿಸಲ್ಪಟ್ಟಿದೆ ಎನ್ನುವುದನ್ನು ಒಪ್ಪಿತು. ಯಾಂತ್ರಿಕವಾಗಿ ಕಳೆಯ ನಿರ್ಮೂಲನೆಗೆ ಕ್ರಮ ತೆಗೆದುಕೊಳ್ಳಲಾಗುವುದು ಮತ್ತು ಲಂಟಾನ ಪದಾರ್ಥಗಳಿಗೆ ಮಾರುಕಟ್ಟೆಯ ಲಭ್ಯತೆಯ ಆಧಾರದ ಮೇಲೆ ವಾಣಿಜ್ಯ ಉಪಯೋಗವನ್ನು ಪ್ರಯತ್ನಿಸಬಹುದು ಎಂದು ಸಹ ಹೇಳಿತು.

ಆವರಣ 3

ಲಂಟಾನದ ವಾಣಿಜ್ಯ ಉಪಯೋಗ

ಒಂದು ನೋಂದಾಯಿತ ಸೊಸೈಟಿಯಾದ ಲಂಟಾನ ಕ್ರಾಫ್ಟ್ ಸೆಂಟರ್, ಅಶೋಕ ಟ್ರಸ್ಟ್ ಫಾರ್ ರಿಸರ್ಚ್ ಇನ್ ಎಕೋಲಜಿ ಅಂಡ್ ದಿ ಎನವೈರನ್ಮೆಂಟ್‌ನಿಂದ 2004ರಲ್ಲಿ ಸ್ಥಾಪಿತವಾಯಿತು. ಈ ಕೇಂದ್ರವು ದಕ್ಷಿಣ ಭಾರತದ ವಿವಿಧ ಭಾಗಗಳ 350ಕ್ಕೂ ಹೆಚ್ಚು ವ್ಯಕ್ತಿಗಳಿಗೆ, ಲಂಟಾನದಿಂದ ಆಟಕೆ, ಗೃಹೋಪಯೋಗಿ ವಸ್ತುಗಳು ಮತ್ತು ಪೀಠೋಪಕರಣವನ್ನು ಕುಶಲತೆಯಿಂದ ಮಾಡುವುದರಲ್ಲಿ ತರಬೇತಿ ನೀಡಿದೆ. ಇದನ್ನು ಚನ್ನಪಟ್ಟಣ ಆಟಕೆಗಳನ್ನು ಮಾಡಲು ಬದಲಿ ಕಚ್ಚಾ ವಸ್ತುವನ್ನಾಗಿ ಬಳಸಲಾಗುತ್ತಿತ್ತು; ಇಲ್ಲದಿದ್ದರೆ ಅವು ಶೀಘ್ರವಾಗಿ ಕಡಿಮೆಯಾಗುತ್ತಿರುವ ದೈಹಿಯ ಟೆಂಕ್ಲೋಯಿಂದ ಮಾಡಲ್ಪಡುತ್ತಿದ್ದವು. ಮುಂದುವರೆದು, ಇನ್‌ಸ್ಟಿಟ್ಯೂಟ್ ಆಫ್ ವುಡ್ ಸೈನ್ಸ್ ಅಂಡ್ ಟೆಕ್ನಾಲಜಿಯು ಲಂಟಾನದಿಂದ⁶⁷ ವುಡ್ ಪಾಲಿಮರ್ ಕಾಂಪೊಸಿಟ್‌ಅನ್ನು ಅಭಿವೃದ್ಧಿಪಡಿಸಿದ್ದು, ಇದು ಲಂಟಾನದ ವಾಣಿಜ್ಯ ಬಳಕೆಗೆ ಬೇಡಿಕೆಯನ್ನು ಇನ್ನೂ ಹೆಚ್ಚುಮಾಡುವುದು. ಇದರ ಜೊತೆಗೆ, ಮುದುಮಲೈ ಹುಲಿಧಾಮದಲ್ಲಿ, ಸ್ಥಳೀಯ ಸರ್ಕಾರೇತರ ಸಂಸ್ಥೆಯಾದ “ದಿ ಶೋಲ ಟ್ರಸ್ಟ್”, ಗಿರಿಜನರೊಂದಿಗೆ ಕೆಲಸ ಮಾಡಿ ಲಂಟಾನದಿಂದ ಪೀಠೋಪಕರಣ ಮಾಡಲು ಅವರಿಗೆ ಸಹಾಯ ಮಾಡಿದೆ. ಸಮುದಾಯದವರು ಸ್ವತಃವಾಗಿ ಲಂಟಾನ ಕೀಳಲು ಮತ್ತು ಅವರ ಜೀವನೋಪಾಯಕ್ಕೆ ಸಂಪಾದಿಸಲು ಸಾಧ್ಯವಾಗುವಂತೆ ಇದು ಒಂದು ಆರ್ಥಿಕ ಚಾಲನಾಶಕ್ತಿಯಾಗಿ ಕೆಲಸ ಮಾಡುವುದು, ಇದು ಲಂಟಾನದ⁶⁸ ಹರಡುವಿಕೆಯನ್ನು ಪರಿಣಾಮಕಾರಿಯಾಗಿ ನಿಯಂತ್ರಿಸುವುದು.

ಚಿತ್ರ 8.4: ಲಂಟಾನದಿಂದ ಮಾಡಲಾದ ಪೀಠೋಪಕರಣಗಳ ಚಿತ್ರಗಳು

ದಕ್ಷಿಣ ಭಾರತದಲ್ಲಿ ಲಂಟಾನದ ಬಳಕೆ ಮತ್ತು ಅದರ ಬಳಕೆಯ ಸಂಭವನೀಯ ಕಾರಣಗಳು ಮತ್ತು ಪರಿಣಾಮಗಳನ್ನು ದಕ್ಷಿಣ ಭಾರತದಲ್ಲಿ, ಕರ್ನಾಟಕದ ಮಲೈ ಮಹದೇಶ್ವರ ಬೆಟ್ಟಗಳು ಸೇರಿದಂತೆ, ಮೂರು ಜಾಗಗಳಲ್ಲಿ ಒಂದು ಅಧ್ಯಯನದಲ್ಲಿ (ಡಿಸೆಂಬರ್ 2013) ವಿಶ್ಲೇಷಿಸಲಾಯಿತು⁶⁹. ಸ್ಥಳೀಯ ನಿರ್ವಹಣೆ ಕಾರ್ಯಕ್ರಮಗಳಲ್ಲಿ ಸ್ಥಳೀಯ ಸಮುದಾಯದವರ ಹೆಚ್ಚು ಸೇರಿಕೆ ಅಥವಾ ಆಕ್ರಮಣಕಾರಿ ಪರಕೀಯ ಸಂಕುಲಗಳ ಬಳಕೆಯ ಹೆಚ್ಚಳವನ್ನು ಪ್ರೋತ್ಸಾಹಿಸುವುದು, ಆಕ್ರಮಣಕಾರಿ ಪರಕೀಯ ಸಂಕುಲಗಳನ್ನು ಉದ್ದೇಶಿಸಿದ ಯೋಜನೆಗಳಲ್ಲಿ ಒಂದಾಗಿದೆ ಎಂದು ಅಧ್ಯಯನವು ಗಮನಿಸಿತ್ತು.

ಶಿಫಾರಸು 13: ಲಂಟಾನ ಹರಡುವಿಕೆಯನ್ನು ತಡೆಯಲು ವಿಧಾನಗಳನ್ನು ರೂಪಿಸಲು ಇಲಾಖೆಯು ಅದರ ಸಂಶೋಧನ ಚಟುವಟಿಕೆಗಳನ್ನು ಬಲಪಡಿಸುವ ಅಗತ್ಯವಿದೆ.

⁶⁷ ಎಚ್‌ಟಿಟಿಪಿ://ಡಬ್ಲ್ಯುಡಬ್ಲ್ಯುಡಬ್ಲ್ಯು.ದಿಬೆಟರ್.ಇಂಡಿಯಾ.ಕಾಂ/62268/ಬೆಂಗಳೂರು-ಸೈಂಟಿಸ್ಟ್ಸ್-ಲಂಟಾನ-ವುಡ್-ಪಾಲಿಮರ್-ಕಾಂಪೊಸಿಟ್ಸ್/

⁶⁸ ಮುದುಮಲೈ ಹುಲಿಧಾಮದಲ್ಲಿ ಲಂಟಾನ ಕಮರಾದ ಹರಡುವಿಕೆ ಅವಧಿಯ ಪರಿಶೀಲನೆ, ತಮಿಳು ನಾಡು ಅರಣ್ಯ ಇಲಾಖೆಗೆ ಸಲ್ಲಿಸಲಾದ ವರದಿ, ಜೂನ್ 2004 ತರ್ತ್ ಥೇಕೇಕರ ಇತರರ ಸಹಾಯದೊಂದಿಗೆ

⁶⁹ ಸಾಮಾಜಿಕ-ಪರಿಸರ ವ್ಯವಸ್ಥೆಯಲ್ಲಿ ಪ್ರೇರಕವಾಗಿ ಆಕ್ರಮಣಕಾರಿ ಪರಕೀಯ ತಳಿಗಳು: ದಕ್ಷಿಣ ಭಾರತದಲ್ಲಿ ಲಂಟಾನದ ಬಳಕೆಯ ಬಗ್ಗೆ ಸ್ಥಳೀಯ ಅಳವಡಿಕೆಗಳು; ರಮೇಶ್ ಕಣ್ಣನ್, ಚಾರ್ಲಿ, ಎಂ ಶಕ್ತೀಶನ್ ಮತ್ತು ಉಮ ಶಂಕರ್

ಅಧ್ಯಾಯ 9

ಸಂಕುಲಗಳ ಸಂಶೋಧನೆ ಮತ್ತು ಮೇಲ್ವಿಚಾರಣೆ

ಸಂಶೋಧನೆ ಮತ್ತು ಮೇಲ್ವಿಚಾರಣೆಯು ಯಾವುದೇ ವ್ಯವಸ್ಥೆಯ ನಿರ್ವಹಣೆ ಮತ್ತು ಸುಧಾರಣೆಗಾಗಿ ಬೇಕಾದ ಕಾರ್ಯವ್ಯೂಹದ ಮುಖ್ಯ ಘಟಕಗಳಲ್ಲಿ ಒಂದಾಗಿದೆ. ಒಂದು ಸಂರಕ್ಷಿತ ಪ್ರದೇಶದ ಸಂರಕ್ಷಣೆ ಮತ್ತು ಸಮರ್ಥನೀಯ ಅಭಿವೃದ್ಧಿ ಸೇರಿದಂತೆ ವನ್ಯಜೀವಿ ನಿರ್ವಹಣೆಗೆ, ಜೀವವೈವಿಧ್ಯತೆಯ ವೈಜ್ಞಾನಿಕ ಸಂಶೋಧನೆ ಮತ್ತು ಮೇಲ್ವಿಚಾರಣೆಯು ಪೂರ್ವಾಪೇಕ್ಷಿತವಾಗಿದೆ. ಲಬ್ಧ ವೈಜ್ಞಾನಿಕ ಸಂಶೋಧನೆ ಮತ್ತು ಮೇಲ್ವಿಚಾರಣೆಯು, ಮಾಹಿತಿಯ (ದತ್ತ) ಉತ್ಪಾದನೆಯ ರೂಪದಲ್ಲಿ ಬಹಳ ಮುಖ್ಯವಾಗಿದ್ದು ನಿರ್ವಹಣೆಯ ದೃಷ್ಟಿಯಿಂದ ಮತ್ತು ದಿನನಿತ್ಯದ ಅಥವಾ ದೀರ್ಘಕಾಲದ ನಿರ್ವಹಣೆ ಸಮಸ್ಯೆಗಳನ್ನು ಬಗೆಹರಿಸಲು ತೀರ್ಮಾನಗಳನ್ನು ತೆಗೆದುಕೊಳ್ಳುವಲ್ಲಿ ಅತ್ಯಾವಶ್ಯಕವಾಗಿದೆ. ಎಲ್ಲ ಸಂಶೋಧನೆಗಳೂ ನಿರ್ವಹಣೆಯ ದೃಷ್ಟಿಯಿಂದ ಮುಖ್ಯವಲ್ಲದಿದ್ದರೂ, ಜೀವವೈವಿಧ್ಯತೆಯ ಉತ್ತಮ ಸಂರಕ್ಷಣೆಗಾಗಿ ಸೂಕ್ತ ನಿರ್ವಹಣೆ ಯೋಜನೆ/ಹುಲಿ ಸಂರಕ್ಷಣೆ ಯೋಜನೆಯನ್ನು ತಯಾರಿಸುವಾಗ ಸಂಶೋಧನೆಯ ನಿರ್ದಿಷ್ಟ ಫಲಿತ ಒಳಹರಿವುಗಳು ಅನಿವಾರ್ಯವಾಗುತ್ತವೆ.

9.1 ಸಂಶೋಧನಾ ಚಟುವಟಿಕೆಗಳ ಮೇಲ್ವಿಚಾರಣೆ ಇಲ್ಲದಿರುವುದು

ವನ್ಯ ಸಂಕುಲಗಳ ನೈಸರ್ಗಿಕ ನೆಲೆಗಳು ಮತ್ತು ಒಟ್ಟು ಸಂಖ್ಯೆಯು ದೇಶದುದ್ದಕ್ಕೂ ವಿಭಜಿತ ಮತ್ತು ಕ್ಷೀಣಿಸುತ್ತಿರುವಾಗ, ನಮ್ಮ ಸಸ್ಯ ಮತ್ತು ಪ್ರಾಣಿ ಸಂಪತ್ತು ವರ್ಧಿಸುತ್ತಿರುವ ಜಾಗಗಳು ಕೇವಲ ಸಂರಕ್ಷಿತ ಪ್ರದೇಶಗಳು ಮತ್ತು ಮೀಸಲು ಅರಣ್ಯಗಳಾಗಿವೆ ಮತ್ತು ಇವುಗಳನ್ನು ಉಳಿಸಲು ಸೂಕ್ತ ಸಂಶೋಧನೆಯು ಸಮಯದ ಕರೆಯಾಗಿದೆ. ಇವುಗಳಲ್ಲಿ ವಿವಿಧ ಶ್ರೇಣಿಯ ಕ್ಷೇತ್ರಗಳಾದ ಜೀವಿಪರಿಸ್ಥಿತಿ (ವ್ಯಕ್ತಿಗಳ, ಒಟ್ಟುಸಂಖ್ಯೆಯ, ಸಮುದಾಯಗಳ, ಜೀವಿವ್ಯವಸ್ಥೆಗಳ ಮತ್ತು ಭೂದೃಶ್ಯಗಳ), ಪ್ರಾಣಿಗಳ ವರ್ತನೆ ಮತ್ತು ಗ್ರಹಣ ಶಕ್ತಿ, ವಿಕಾಸ ಮತ್ತು ಜೀವಶಾಸ್ತ್ರೀಯ ಅಧ್ಯಯನಗಳು, ಕ್ರಮಬದ್ಧತೆ ಮತ್ತು ಜೀವಿವರ್ಗೀಕರಣಶಾಸ್ತ್ರ, ನೈಸರ್ಗಿಕ ಇತಿಹಾಸ, ಸಂರಕ್ಷಣಾ ಜೀವಶಾಸ್ತ್ರ, ಮುಂತಾದವು ಸೇರಿವೆ. ಮುಂದುವರೆದು, ಈ ಭೂದೃಶ್ಯಗಳು, ಈ ವೈಜ್ಞಾನಿಕ ಪ್ರಕಾರಗಳು ಮೌಲ್ಯವನ್ನು ಸೆಳೆಯುತ್ತಿರುವ ಪರಂಪರೆಯ ತಿಳುವಳಿಕೆಯ ಪ್ರಮುಖ ಎರಕಗಳಾಗಿವೆ. ಅಂತಹ ಸಂಶೋಧನೆಯು, ಅದರದೇ ನಿಮಿತ್ತಕ್ಕಾಗಿ ನಮ್ಮ ನೈಸರ್ಗಿಕ ಪರಂಪರೆಯನ್ನು ತಿಳಿಯಲು ಮತ್ತು ದಾಖಲಿಸುವುದಕ್ಕಲ್ಲದೇ ನಿರ್ದಿಷ್ಟವಾಗಿ ಅದರ ಸಂರಕ್ಷಣೆ ⁷⁰ ಸಂಬಂಧಿತ ಸಮಸ್ಯೆ-ಪರಿಹಾರ ಅನ್ವಯಿಸುವಿಕೆಗೆ ಬಹಳ ಅಮೂಲ್ಯದ್ದಾಗಿದೆ.

ಸಾವರ್ಕರ್ ಮಾರ್ಗಸೂತ್ರಗಳು ⁷¹ ಹೇಳುವುದೇನೆಂದರೆ ⁷² ನಿರ್ವಹಣೆಯು ಸಮಯದಲ್ಲಿ ಬೆಂಬಲ ಮತ್ತು ರುಜುವಾತನ್ನು ಸಂಶೋಧನೆಯಿಂದ ಸೆಳೆಯುತ್ತದೆ. ಯೋಜನೆ ಮತ್ತು ನಿರ್ವಹಣಾ ವ್ಯವಸ್ಥೆಗಳು ಸಂಶೋಧನೆ, ಪ್ರಯೋಗಶೀಲತೆ ಮತ್ತು ಮೇಲ್ವಿಚಾರಣೆಯನ್ನು ಪ್ರೋತ್ಸಾಹಿಸುವ ಹಾಗೂ ಅದರಿಂದ ಉತ್ಪಾದನೆಯಾದ ಮಾಹಿತಿಯನ್ನು ನಿರ್ವಹಣೆಯ ಅನುಕೂಲಕ್ಕೆ ಬಳಸುವ ಅಗತ್ಯವಿದೆ. ರಾಷ್ಟ್ರೀಯ ವನ್ಯಜೀವಿ ಕ್ರಿಯಾಯೋಜನೆ 2002-2016 ಹೇಳುವುದೇನೆಂದರೆ, ಪ್ರಕೃತಿಯನ್ನು ಅರ್ಥಮಾಡಿಕೊಳ್ಳಲು ಸಂಶೋಧನೆ ಮತ್ತು ಮೇಲ್ವಿಚಾರಣೆ ಬಹಳ ಮುಖ್ಯವಾಗಿದೆ ಹಾಗೂ ಸಂಕುಲಗಳ ಮತ್ತು ಅವುಗಳ ನೆಲೆಗಳ ಸ್ಥಿತಿಯ ಸಂರಕ್ಷಣೆಯ ಮೌಲ್ಯಮಾಪನದಲ್ಲಿ ಒಂದು ಅಗತ್ಯವಾದ ಸಾಧನವಾಗಿದೆ. ಹುಲಿ ಯೋಜನೆ, 1972 ಸಹ ಸಂಶೋಧನೆಯನ್ನು ಪ್ರಮುಖ ಕಾರ್ಯಸೂಚಿ/ವಿಷಯಗಳಲ್ಲಿ ಒಂದೆಂದು ಹೇಳುತ್ತದೆ.

⁷⁰ ಸೈನ್ಸ್ ಇನ್ ದಿ ವೆಲ್ಡರ್ನ್ಸ್: ದಿ ಪ್ರಿಡಿಕೇಮೆಂಟ್ ಆಫ್ ಸೈಂಟಿಫಿಕ್ ರಿಸರ್ಚ್ ಇನ್ ಇಂಡಿಯಾಸ್ ವೆಲ್ಡರ್ನ್ಸ್ ರಿಸರ್ವ್, ಎಂಡಿ ಮಧುಸೂದನ್ ಇತರರು, ಕರಂಟ್ ಸೈನ್ಸ್, ಸಂಪುಟ 91, ಸಂಖ್ಯೆ 8, 25 ಅಕ್ಟೋಬರ್ 2006

⁷¹ ಎ ಗೈಡ್ ಟು ಪ್ಲಾನಿಂಗ್ ವೆಲ್ಡರ್ನ್ಸ್ ಮೇನೇಜ್‌ಮೆಂಟ್ ಇನ್ ಪ್ರೊಟೆಕ್ಟೆಡ್ ಏರಿಯಾಸ್ ಅಂಡ್ ಮೇನೇಜ್‌ಮೆಂಟ್ ಲ್ಯಾಂಡ್‌ಸ್ಕೇಪ್ಸ್, ವಿಶ್ವಾಸ್ ಬಿ ಸಾವರ್ಕರ್, ಭಾರತದ ವನ್ಯಜೀವಿ ಸಂಸ್ಥೆ-ಇದರ ಆಧಾರಿತವಾಗಿ ನಿರ್ವಹಣಾ ಯೋಜನೆಗಳು ತಯಾರಾಗುತ್ತದೆ

⁷² ಕಂಡಿಕೆ 5.5.5ರಲ್ಲಿ (140)

ವನ್ಯಜೀವಿ ಸಂಶೋಧನೆಯು ಕರ್ನಾಟಕದಲ್ಲಿ ನಿಯಮಿತ ಅಂತರಗಳಲ್ಲಿ ತೆಗೆದುಕೊಳ್ಳಲ್ಪಡುತ್ತಿದೆ ಮತ್ತು ಹಲವಾರು ಸರ್ಕಾರೇತರ ಸಂಸ್ಥೆಗಳು ಮತ್ತು ವ್ಯಕ್ತಿಗಳು ಬಾಹ್ಯ ನಿಧಿಯನ್ನು ಬಳಸಿಕೊಂಡು ಈ ಸಂಶೋಧನೆ ಕಾರ್ಯಗಳನ್ನು ತೆಗೆದುಕೊಳ್ಳುತ್ತವೆ.

ಅರಣ್ಯಗಳ ಪ್ರಧಾನ ಮುಖ್ಯ ಸಂರಕ್ಷಣಾಧಿಕಾರಿಗಳು (ವನ್ಯಜೀವಿ), ಸಂಶೋಧನೆ ಅಥವಾ ಅಧ್ಯಯನ ನಡೆಸಲು ಅನುಮತಿ ನೀಡುತ್ತಾರೆ. ಅಧ್ಯಯನ/ಸಂಶೋಧನೆಯ ಮುಕ್ತಾಯದ ನಂತರ ಸಂಶೋಧನೆ ವರದಿಯ ಪ್ರತಿಯೊಂದನ್ನು ಇಲಾಖೆಗೆ ಸಲ್ಲಿಸುವುದು ಕಡ್ಡಾಯವಾಗಿದೆ. 129 ವಿಷಯಗಳಲ್ಲಿ ಸಂಶೋಧನೆ ನಡೆಸಲು 2011-12ರಿಂದ 2015-16ರ ಅವಧಿಯಲ್ಲಿ ಅನುಮತಿ ನೀಡಲಾಗಿದ್ದನ್ನು ಗಮನಿಸಲಾಯಿತು. ನೀಡಿದ್ದ ಅನುಮತಿ, ಸ್ವೀಕರಿಸಲಾದ ವರದಿಗಳು ಮತ್ತು ಮುಂದುವರೆಯುತ್ತಿರುವ ಅಧ್ಯಯನಗಳ ವಿವರಗಳನ್ನು ಕೋಷ್ಟಕ 9.1ರಲ್ಲಿ ತೋರಿಸಲಾಗಿದೆ:

ಕೋಷ್ಟಕ 9.1: 2011-16ರಲ್ಲಿ ರಕ್ಷಿತ ಪ್ರದೇಶವಾರು ಸಂಶೋಧನೆಗಾಗಿ ನೀಡಿದ ಅನುಮತಿ, ಸ್ವೀಕರಿಸಲಾದ ವರದಿಗಳು, ಮುಂದುವರೆಯುತ್ತಿರುವ ಯೋಜನೆಗಳು ಮತ್ತು ಇನ್ನೂ ಸ್ವೀಕರಿಸಬೇಕಿರುವ ವರದಿಗಳ ವಿವರ

ರಕ್ಷಿತ ಪ್ರದೇಶದ ಹೆಸರು	ನೀಡಿದ್ದ ಅನುಮತಿ	ಇಂದಿನವರೆಗೂ ಸ್ವೀಕರಿಸಲಾದ ವರದಿಗಳು	ಮುಂದುವರೆಯುತ್ತಿರುವ ಸಂಶೋಧನಾ ಯೋಜನೆಗಳು	ಇನ್ನೂ ಸ್ವೀಕರಿಸಬೇಕಿರುವ ವರದಿಗಳು
ಬಂಡೀಪುರ ಹುಲಿಧಾಮ	23	5	5	13
ಭದ್ರ ಹುಲಿಧಾಮ	3	0	0	3
ಬಿಆರ್‌ಟಿ ಹುಲಿಧಾಮ	40	0	0	40
ಕಾವೇರಿ ವನ್ಯಜೀವಿಧಾಮ	6	3	3	0
ದಾಂಡೇಲಿ ಅಂಶಿ ಹುಲಿಧಾಮ	11	0	3	8
ಕುದುರೆಮುಖಿ ವನ್ಯಜೀವಿ ವಿಭಾಗ (3 ವನ್ಯಜೀವಿಧಾಮಗಳು)	13	0	1	12
ಮಡಿಕೇರಿ ವನ್ಯಜೀವಿ ವಿಭಾಗ (3 ವನ್ಯಜೀವಿಧಾಮಗಳು)	17	1	2	14
ಮಲೈ ಮಹದೇಶ್ವರ ವನ್ಯಜೀವಿಧಾಮ	0	0	0	0
ನಾಗರಹೋಳೆ ಹುಲಿಧಾಮ	16	0	4	12
ಶರಾವತಿ ವನ್ಯಜೀವಿಧಾಮ	0	0	0	0
ಒಟ್ಟು	129	9	18	102

(ಆಧಾರ: ಇಲಾಖೆಯಿಂದ ಸಲ್ಲಿಸಲಾದ ವಿವರ)

ಸಂಶೋಧನೆ/ಅಧ್ಯಯನಗಳಿಗಾಗಿ ನೀಡಿದ್ದ 129 ಅನುಮತಿಗಳಿಗೆ ಪ್ರತಿಯಾಗಿ, ಕೇವಲ ಒಂಬತ್ತು ವರದಿಗಳು ಇಲಾಖೆಯಿಂದ ಸ್ವೀಕರಿಸಲ್ಪಟ್ಟಿದ್ದರೆ, 18 ಸಂಶೋಧನಾ ಚಟುವಟಿಕೆಗಳು ಇನ್ನೂ ಮುಂದುವರೆಯುತ್ತಿದ್ದವು. 102 ವಿಷಯಗಳ ಸಂಬಂಧದಲ್ಲಿ ವರದಿಗಳು ಇಲಾಖೆಗೆ ಇನ್ನೂ ಸಲ್ಲಿಸಲ್ಪಟ್ಟಿಲ್ಲ ಮತ್ತು ಈ ವಿಷಯಗಳ ಸ್ಥಿತಿಯು ಇಲಾಖೆಯಿಂದ ಉಸ್ತುವಾರಿಯಾಗಿಲ್ಲ. ಸಂಶೋಧನಾ ವರದಿಗಳ ಸಲ್ಲಿಕೆಯಲ್ಲಿ ವಿಳಂಬವನ್ನು ನಾವು ಗಮನಿಸಿದೆವು ಮತ್ತು ವಿವರವನ್ನು ಕೋಷ್ಟಕ 9.2ರಲ್ಲಿ ನೀಡಲಾಗಿದೆ:

ಕೋಷ್ಟಕ 9.2: ಸಂಶೋಧನಾ ವರದಿಗಳ ಸಲ್ಲಿಕೆಯಲ್ಲಿ ವಿಳಂಬದ ಅವಧಿ

ಸಂಶೋಧನಾ ವರದಿಗಳ ಸಲ್ಲಿಕೆಯಲ್ಲಿ ವಿಳಂಬ			
ಒಂದು ವರ್ಷ	ಎರಡು ವರ್ಷ	ಮೂರು ವರ್ಷ	ನಾಲ್ಕು ವರ್ಷ
36	47	14	05

(ಆಧಾರ: ಇಲಾಖೆಯಿಂದ ಸಲ್ಲಿಸಲಾದ ವಿವರ)

ಬಹು ಸಂಖ್ಯೆಯ ವರದಿ ಸಲ್ಲಿಸದಿರುವಿಕೆಯು ಅನುಮತಿಸಲ್ಪಟ್ಟ ಎಲ್ಲ ಸಂಶೋಧನೆಗಳು ನಿಜವಾಗಿ ತೆಗೆದುಕೊಳ್ಳಲ್ಪಟ್ಟವೇ ಅಥವಾ ನಿಗದಿಯಾದಂತೆ ಮುಕ್ತಾಯವಾಗಿದೆಯೇ ಎನ್ನುವುದರ ಬಗ್ಗೆ ಸಂಶಯವನ್ನುಂಟು ಮಾಡುತ್ತದೆ. ಇಲಾಖೆಯು ಸಹ ರಕ್ಷಿತ ಪ್ರದೇಶಗಳ ಉತ್ತಮ ನಿರ್ವಹಣೆಗಾಗಿ, ಸಲ್ಲಿಸಲ್ಪಟ್ಟ ಸಂಶೋಧನಾ ಫಲಿತಾಂಶಗಳ ಯಾವುದೇ ಉಪಯೋಗ ಮಾಡುತ್ತಿಲ್ಲ.

ರಾಷ್ಟ್ರೀಯ ವನ್ಯಜೀವಿ ಕ್ರಿಯಾಯೋಜನೆ ಮತ್ತು ನಿರ್ವಹಣೆ ಯೋಜನೆಯಲ್ಲಿ ಹೇಳಿದ್ದಕ್ಕೆ ಭಿನ್ನವಾಗಿ, ಸಂಶೋಧನಾ ಚಟುವಟಿಕೆಗಳ ಪರಿಶೀಲನೆ, ಮೌಲ್ಯಮಾಪನ, ಅನುಮೋದನೆ ಮತ್ತು

ಮೇಲ್ವಿಚಾರಣೆಗಾಗಿ ಸಂಶೋಧನಾ ಸಲಹಾ ಸಮಿತಿಯ ರಚನೆಯಾಗಿರಲಿಲ್ಲ. ರಾಜ್ಯ ಮಟ್ಟದ ಸಂಶೋಧನಾ ಸಲಹಾ ಸಮಿತಿಯನ್ನು ಸಂಶೋಧನಾ ಚಟುವಟಿಕೆಗಳ ಮೇಲ್ವಿಚಾರಣೆಗಾಗಿ ರಚಿಸಲಾಗಿದೆ (ಅಕ್ಟೋಬರ್ 2012) ಎಂದು ಅರಣ್ಯಗಳ ಪ್ರಧಾನ ಮುಖ್ಯ ಸಂರಕ್ಷಣಾಧಿಕಾರಿಗಳು ಉತ್ತರಿಸಿದರು. ಸಮಿತಿಯು ಅದರ ಪ್ರಾರಂಭದ ನಂತರ ಕೇವಲ ಎರಡು ಸಭೆ ಸೇರಿದೆ (ನವೆಂಬರ್ 2012 ಮತ್ತು ಫೆಬ್ರವರಿ 2015) ಮತ್ತು ಮರಗಳು ಮತ್ತು ಬೀಜಗಳಿಗೆ ಸಂಬಂಧಿಸಿದ ವಿಷಯಗಳನ್ನು ಮಾತ್ರ ಚರ್ಚಿಸಿದೆ. ಸಮಿತಿಯು ವರದಿಗಳನ್ನು ಪರಿಶೀಲಿಸಿಯೂ ಇಲ್ಲ ಅಥವಾ ಕಂಡುಬಂದ ಅಂಶಗಳ ಮೌಲ್ಯಮಾಪನವನ್ನೂ ಮಾಡಿಲ್ಲ. ಅದೇ ಪ್ರಕಾರ, ವರದಿಗಳು ಮುಕ್ತಾಯವಾಗಿರುವಲ್ಲಿ ಅವುಗಳ ಅಳವಡಿಕೆಗೆ ಶಿಫಾರಸುಗಳೂ ಇರಲಿಲ್ಲ ಅಥವಾ ಅವುಗಳ ಸಲ್ಲಿಕೆಯಲ್ಲಿ ಪ್ರಗತಿಯ ಮೇಲ್ವಿಚಾರಣೆಯೂ ಇರಲಿಲ್ಲ.

ಬಹಳಷ್ಟು ರಕ್ಷಿತ ಪ್ರದೇಶಗಳು ದೊಡ್ಡ ಸಸ್ತನಿಗಳು, ಸಾಮಾನ್ಯ ಪಕ್ಷಿಗಳು ಮತ್ತು ಕಶೇರುಕಗಳು, ಇತ್ಯಾದಿಗಳ ಬಗ್ಗೆ ಸಿದ್ಧ ಮಾಹಿತಿ ಹೊಂದಿದ್ದನ್ನು ಸಾಮಾನ್ಯವಾಗಿ ಗಮನಿಸಲಾಯಿತು. ಆದಾಗ್ಯೂ, ಪ್ರಮುಖ ಮುಂಚೂಣಿಯ ಸಂಕುಲಗಳಾದಂತಹ ಹುಲಿ, ಆನೆ ಮತ್ತು ಸ್ವಲ್ಪ ಮಟ್ಟಿಗೆ ಸಿಂಗಳೀಕ ಮತ್ತು ಕೆಲವು ಗೊರಸುಳ್ಳ ಪ್ರಾಣಿಗಳನ್ನು ಹೊರತುಪಡಿಸಿ, ಕಡಿಮೆ ಅರಿವಿರುವ ಸಸ್ತನಿಗಳು, ಉಭಯಚರಿಗಳು, ಕಶೇರುಕಗಳು ಮತ್ತು ಚಿಟ್ಟೆಗಳ ವಿಷಯದಲ್ಲಿ, ಸಂಕುಲಗಳ ಹಂಚಿಕೆ, ಒಟ್ಟುಸಂಖ್ಯೆಯ ಪ್ರವೃತ್ತಿ ಅಥವಾ ಸಾಂದ್ರತೆ ಮತ್ತು ವಾಸ್ತವನೆಲೆ ಅಗತ್ಯತೆಗಳ ಬಗ್ಗೆ ಸಾಕಷ್ಟು ಅಥವಾ ಮಾಹಿತಿಗಳೇ ಇರಲಿಲ್ಲ.

ಒಂದು ನಿರ್ದಿಷ್ಟ ಪ್ರದೇಶದ ಸಂರಕ್ಷಣಾ ಯೋಜನೆ ಅಥವಾ ನಿರ್ವಹಣಾ ಯೋಜನೆಯ ರಚನೆಗಾಗಿ, ಆ ಪ್ರದೇಶದ ಸಸ್ಯಸಂಪತ್ತು ಅಥವಾ ಪ್ರಾಣಿಸಂಪತ್ತಿನ ತನಿಖಾಪಟ್ಟಿಯ ಲಭ್ಯತೆಯು ಮೂಲ ಮಾನದಂಡವಾಗಿದೆ. ಆದರೆ, ಆಯ್ದು 14 ರಕ್ಷಿತ ಪ್ರದೇಶಗಳ ಹುಲಿ ಸಂರಕ್ಷಣಾ ಯೋಜನೆ/ನಿರ್ವಹಣಾ ಯೋಜನೆಗಳ ಪರಿಶೀಲನೆಯಲ್ಲಿ ನಾವು ಗಮನಿಸಿದ್ದೇನೆಂದರೆ, ಕೇವಲ ಆರು ರಕ್ಷಿತ ಪ್ರದೇಶಗಳು ದ್ವಿಚರಿಗಳು ಮತ್ತು ಚಿಟ್ಟೆಗಳನ್ನು ದಾಖಲಿಸಿದ್ದವು ಮತ್ತು ನಿರ್ವಹಣಾ ಯೋಜನೆ/ಹುಲಿ ಸಂರಕ್ಷಣಾ ಯೋಜನೆಗಳಲ್ಲಿ ಅವುಗಳ ತನಿಖಾಪಟ್ಟಿಯನ್ನು ಒದಗಿಸಿದ್ದವು. ಆರು ರಕ್ಷಿತ ಪ್ರದೇಶಗಳಲ್ಲಿ, ಶರಾವತಿ ವನ್ಯಜೀವಿಧಾಮ, ಬಿಳಿಗಿರಿ ರಂಗನಾಥ ದೇವಾಲಯ ಹುಲಿಧಾಮ ಮತ್ತು ಬಂಡೀಪುರ ಹುಲಿಧಾಮಗಳು ಕ್ರಮವಾಗಿ 6, 14 ಮತ್ತು 25 ಉಭಯಚರಿ ಸಂಕುಲಗಳನ್ನು ಪಟ್ಟಿಮಾಡಿದ್ದವು (ಕೋಷ್ಟಕ 9.3); ಇದು ದತ್ತ ಸಂಗ್ರಹಣೆ ಸಾಲದಾಗಿತ್ತು ಎನ್ನುವುದನ್ನು ಸೂಚಿಸುತ್ತದೆ ಏಕೆಂದರೆ ಈ ಸಂರಕ್ಷಿತ ಪ್ರದೇಶಗಳು ಪಶ್ಚಿಮ ಘಟ್ಟ-ನೀಲಗಿರಿ ಜೈವಿಕಮೀಸಲು ವಲಯದಲ್ಲಿದ್ದು 227 ಉಭಯಚರಿ ಸಂಕುಲಗಳಿಗೆ ಮನೆಯಾಗಿದೆ, ಆದ್ದರಿಂದ ಇದು ನೆಲೆಯ ನೈಜ ಚಿತ್ರಣವನ್ನು ನೀಡುವುದಿಲ್ಲ.

ಕೋಷ್ಟಕ 9.3: ನಿರ್ವಹಣಾ ಯೋಜನೆ/ಹುಲಿ ಸಂರಕ್ಷಣಾ ಯೋಜನೆಯಲ್ಲಿ ಉಭಯಚರಿಗಳು ಮತ್ತು ಚಿಟ್ಟೆಗಳ ಸೇರ್ಪಡೆಯ ವಿವರಣಾ ಪಟ್ಟಿ

ಕ್ರಮ ಸಂಖ್ಯೆ	ರಕ್ಷಿತ ಪ್ರದೇಶ	ದ್ವಿಚರಿಗಳು			ಚಿಟ್ಟೆಗಳು		
		ದಾಖಲು	ಪಟ್ಟಿ	ತನಿಖಾಪಟ್ಟಿ	ದಾಖಲು	ಪಟ್ಟಿ	ತನಿಖಾಪಟ್ಟಿ
1	ಬಂಡೀಪುರ ಹುಲಿಧಾಮ	25	-	ಇಲ್ಲ	-	-	ಇಲ್ಲ
2	ದಾಂಡೇಲಿ ಅಂಶಿ ಹುಲಿಧಾಮ	138	27	ಇಲ್ಲ	-	41	ಇದೆ
3	ಬಿಆರ್‌ಟಿ ಹುಲಿಧಾಮ	-	14	ಇದೆ	-	115	ಇದೆ
4	ನಾಗರಹೋಳೆ ಹುಲಿಧಾಮ	-	-	-	-	-	-
5	ಭದ್ರ ಹುಲಿಧಾಮ	-	-	ಇಲ್ಲ	-	52	ಇದೆ
6	ಕುದುರೆಮುಖ ರಾಷ್ಟ್ರೀಯ ಉದ್ಯಾನವನ	-	35	ಇದೆ	-	149	ಇದೆ
7	ಸೋಮೇಶ್ವರ ವನ್ಯಜೀವಿಧಾಮ	-	-	ಇಲ್ಲ	-	-	ಇಲ್ಲ
8	ಮೂಕಾಂಬಿಕೆ ವನ್ಯಜೀವಿಧಾಮ	-	-	ಇಲ್ಲ	-	-	ಇಲ್ಲ
9	ಶರಾವತಿ ವನ್ಯಜೀವಿಧಾಮ	-	06	ಇದೆ	-	-	ಇಲ್ಲ
10	ತಲಕಾವೇರಿ ವನ್ಯಜೀವಿಧಾಮ	-	35	ಇದೆ	-	104	ಇದೆ
11	ಪುಷ್ಪಗಿರಿ ವನ್ಯಜೀವಿಧಾಮ	-	35	ಇದೆ	-	104	ಇದೆ
12	ಬ್ರಹ್ಮಗಿರಿ ವನ್ಯಜೀವಿಧಾಮ	-	-	ಇಲ್ಲ	-	-	ಇಲ್ಲ
13	ಮಲ್ಯೆ ಮಹದೇಶ್ವರ ವನ್ಯಜೀವಿಧಾಮ	-	-	ಅನ್ವಯಿಸದು	-	-	ಅನ್ವಯಿಸದು
14	ಕಾವೇರಿ ವನ್ಯಜೀವಿಧಾಮ	-	-	ಇಲ್ಲ	-	-	ಇಲ್ಲ

ಆಧಾರ: ಇಲಾಖೆಯಿಂದ ಸಲ್ಲಿಸಲಾದ ವಿವರ.

ಆಖ್ಯಾನ: ಅನ್ವಯಿಸದು-ನಿರ್ವಹಣಾ ಯೋಜನೆ ಇನ್ನೂ ತಯಾರಾಗಿಲ್ಲ

ಕಡಿಮೆ ಅರಿವಿರುವ ಈ ಸಂಕುಲಗಳಲ್ಲಿ ಹಲವು ಪ್ರಮುಖ ಜೈವಿಕ ಸೂಚಕಗಳಾಗಿವೆ ಮತ್ತು ಜೀವಿಪರಿಸ್ಥಿತಿಯ ಸಮತೋಲನದಲ್ಲಿ ಒಂದು ಅತಿಮುಖ್ಯ ಪಾತ್ರ ನಿರ್ವಹಿಸುತ್ತವೆ ಮತ್ತು ಅರಣ್ಯ ಸುಸ್ಥಿತಿಯ ನಿರ್ಧಾರಣೆಯಲ್ಲಿ ಸಹ ಒಂದು ಅತಿಮುಖ್ಯ ಪಾತ್ರ ನಿರ್ವಹಿಸುತ್ತವೆ. ಇತರ ಯಾವುದೇ ಶಕ್ತಿಶಾಲಿ ಸಂಕುಲಗಳಷ್ಟೇ (ಹುಲಿ ಅಥವಾ ಆನೆಯಂತೆ) ಮುಖ್ಯವಾಗಿರುವ ಈ ಕಡಿಮೆ ಅರಿವಿನ ಪ್ರಾಣಿಸಂಪತ್ತಿನ ಇಂತಹ ಅಸಂಪೂರ್ಣ ದಾಖಲಾತಿಗಳು, ಭೂದೃಶ್ಯ ಮಟ್ಟದಲ್ಲಿ ಸಂರಕ್ಷಿತ ಪ್ರದೇಶಗಳ ಸಂರಕ್ಷಣೆಯಲ್ಲಿ ಇಲಾಖೆಯ ಗಮನದ ಕೊರತೆಯನ್ನು ತೋರಿಸುತ್ತವೆ.

ಮುಂದುವರೆದು, ನಿರ್ವಹಣಾ ಯೋಜನೆಗಳು ಸಂಶೋಧನೆಯ ಕ್ಷೇತ್ರಗಳನ್ನು ಗುರುತಿಸಿತ್ತು, ಆದರೆ ಎಷ್ಟರ ಮಟ್ಟಿಗೆ ಇವನ್ನು ತೆಗೆದುಕೊಳ್ಳಲಾಯಿತು ಎನ್ನುವುದು ದಾಖಲೆಯಲ್ಲಿರಲಿಲ್ಲ. ನಿರ್ವಹಣಾ ಯೋಜನೆ/ಹುಲಿ ಸಂರಕ್ಷಣಾ ಯೋಜನೆಗಳಲ್ಲಿ ಗುರುತಿಸಲ್ಪಟ್ಟಿದ್ದ ಹಲವಾರು ಸಂಶೋಧನಾ ಕ್ಷೇತ್ರಗಳು, ರಕ್ಷಿತ ಪ್ರದೇಶಗಳ ಸುತ್ತಮುತ್ತ ಮಾನವ ನೆಲೆಗಳ ಸಾಮಾಜಿಕ-ಆರ್ಥಿಕ ವಿಷಯಗಳು, ಭೂಬಳಕೆ ಮಾದರಿ, ವಿಲಕ್ಷಣ ಕಳೆಗಳ ಆಕ್ರಮಣ ನಿರ್ಧಾರಣೆ ಮತ್ತು ಅವುಗಳ ನಿಯಂತ್ರಣಕ್ಕಾಗಿ ಯೋಜನೆಗಳ ಅಭಿವೃದ್ಧಿ, ಮಾನವ ಮೃಗ ಸಂಘರ್ಷಗಳು, ಸಾರ್ವಜನಿಕ ರಸ್ತೆಗಳು ಮತ್ತು ವನ್ಯಜೀವಿ ಸಂರಕ್ಷಣೆ, ಮುಂತಾದಂತಹ ನಿರ್ವಹಣೆ ಬಗೆಗಿನ ಸಮಸ್ಯೆಗಳಾಗಿದ್ದವು. ಆದರೆ, ಉತ್ತಮ ನಿರ್ವಹಣೆ ಮತ್ತು ಸಂರಕ್ಷಣೆಯಲ್ಲಿ ಸಹಾಯ ಮಾಡಬಹುದಾಗಿದ್ದ, ನಿರ್ವಹಣಾ ಯೋಜನೆಯಿಂದ ಸೂಚಿತವಾಗಿದ್ದ ಬಹಳಷ್ಟು ಸಂಶೋಧನಾ ಕಾರ್ಯಗಳು ತೆಗೆದುಕೊಳ್ಳಲ್ಪಡಲಿಲ್ಲ. ಮುಂದುವರೆದು, ಮಣ್ಣು ವಿಶ್ಲೇಷಣೆ, ರೋಗಜನಕಗಳು, ಸಂಗೋಪನಕೃಷಿಯ ಸಂಗ್ರಹಣೆ, ಮುಂತಾದ ಮೂಲ ಅಗತ್ಯತೆಗಳನ್ನು ಉದ್ದೇಶಿಸಿದ ಸಂಶೋಧನಾ ಪ್ರಯೋಗಶಾಲೆಗಳನ್ನು ಯಾವ ರಕ್ಷಿತ ಪ್ರದೇಶಗಳೂ ಹೊಂದಿರಲಿಲ್ಲ. ಸಂಕೀರ್ಣ ಸಮಸ್ಯೆಗಳು ಸೇರಿದ ಸಂಶೋಧನೆಗಳಾದ ಪ್ರಾಣಿ ವರ್ತನೆ ಮತ್ತು ಗ್ರಹಣ ಶಕ್ತಿ, ವಿಕಾಸ ಮತ್ತು ಜೀವಶಾಸ್ತ್ರೀಯ ವೈವಿಧ್ಯತೆ ಅಧ್ಯಯನಗಳು, ಕ್ರಮಬದ್ಧತೆ ಮತ್ತು ಜೀವವಿವಿಧೀಕರಣ ಶಾಸ್ತ್ರ, ನೈಸರ್ಗಿಕ ಇತಿಹಾಸ, ಸಂರಕ್ಷಣಾ ಜೀವಶಾಸ್ತ್ರ, ಪುನರ್ನಿಲೆ ಜೀವಶಾಸ್ತ್ರ ಅಥವಾ ಸಮುದಾಯ ಅಧ್ಯಯನಗಳು ವಿಶೇಷ ಕೌಶಲ್ಯ ಮತ್ತು ಪ್ರಾವೀಣ್ಯತೆಯ ಅಗತ್ಯ ಹೊಂದಿವೆ ಮತ್ತು ಅಂತಹ ಸಂಶೋಧನಾ ಸಾಮರ್ಥ್ಯ ಹೊಂದಿರುವ ಸಂಸ್ಥೆಗಳೊಂದಿಗೆ ಸಂಪರ್ಕದ ಅಗತ್ಯವಿದೆ. ಏಜೆನ್ಸಿಗಳು, ಸ್ಥಳೀಯ ಸಂಸ್ಥೆಗಳು, ಸ್ಥಳೀಯ ವಿಶ್ವವಿದ್ಯಾನಿಲಯಗಳು ಮತ್ತು ಸರ್ಕಾರೇತರ ಸಂಸ್ಥೆಗಳು, ಮುಂತಾದ ಲಭ್ಯವಿರುವ ಎಲ್ಲ ಪರಿಣಿತರ ಉಪಯೋಗವನ್ನು ಸಂಶೋಧನೆ, ತನಿಖೆಗಳು, ಸರ್ವೆ ಮತ್ತು ಉಸ್ತುವಾರಿಗೆ ಸಹ ರಕ್ಷಿತ ಪ್ರದೇಶ ನಿರ್ವಾಹಕರು ಬಳಸಬಹುದು. ಕೆಲವು ಪ್ರಮುಖ ವನ್ಯಜೀವಿ ಸಂಶೋಧನೆ ಸಂಸ್ಥೆಗಳೆಂದರೆ ಭಾರತೀಯ ವನ್ಯಜೀವಿ ಸಂಸ್ಥೆ, ಭಾರತೀಯ ಪ್ರಾಣಿಶಾಸ್ತ್ರ ಸರ್ವೆ, ಭಾರತೀಯ ಸಸ್ಯಶಾಸ್ತ್ರ ಸರ್ವೆ, ಭಾರತೀಯ ಅರಣ್ಯ ಸರ್ವೆ, ಅರಣ್ಯ ಸಂಶೋಧನಾ ಸಂಸ್ಥೆ, ಐಸಿಎಫ್‌ಆರ್‌ಇ⁷³, ಇಂಡಿಯನ್ ಇನ್‌ಸ್ಟಿಟ್ಯೂಟ್ ಆಫ್ ಸೈನ್ಸ್, ಎಸ್‌ಎಸಿಒಎನ್⁷⁴ ಮತ್ತು ಎನ್‌ಸಿಬಿಎಸ್⁷⁵, ಇತ್ಯಾದಿ. ಆದಾಗ್ಯೂ, ನಾವು ಗಮನಿಸಿದ್ದೇನೆಂದರೆ ಕೆಲವು ಪ್ರಕರಣಗಳನ್ನು ಹೊರತು ಪಡಿಸಿ, ಇತರ ಯಾವುದೇ ರಕ್ಷಿತ ಪ್ರದೇಶ ನಿರ್ವಾಹಕರು, ರಕ್ಷಿತ ಪ್ರದೇಶದ ಉತ್ತಮ ಸಂರಕ್ಷಣೆಗಾಗಿ ಉತ್ತಮ ಉಡುಕೆಗಳು ಮತ್ತು ಹೊಸ ಯಥಾಧ್ಯಾಪ್ತಿಗಳನ್ನು ಪಡೆಯಲು ಯಾವುದೇ ಸಂಶೋಧನಾ ಸಂಸ್ಥೆಗಳೊಂದಿಗೆ ಸಂಬಂಧ ಹೊಂದಿರಲಿಲ್ಲ.

ನಿರ್ವಹಣಾ ಯೋಜನೆ/ಹುಲಿ ಸಂರಕ್ಷಣಾ ಯೋಜನೆಗಳಿಂದ ನಾವು ಗಮನಿಸಿದ್ದೇನೆಂದರೆ, ಸಂರಕ್ಷಿತ ಪ್ರದೇಶಗಳಲ್ಲಿ ಸಂಶೋಧನಾ ಕ್ಷೇತ್ರವು ಬಹಳಷ್ಟು ಅನಾದರಣೆಗೆ ಒಳಗಾಗಿರುವ ಕ್ಷೇತ್ರಗಳಲ್ಲಿ ಒಂದಾಗಿದ್ದು ತಕ್ಷಣ ಗಮನಿಸುವ ಅಗತ್ಯವಿದೆ. ಬಹಳಷ್ಟು ಸಂರಕ್ಷಿತ ಪ್ರದೇಶಗಳಲ್ಲಿ, ನೀತಿಯ ಕೊರತೆ, ಸಂಶೋಧನೆಗೆ ಅಲ್ಪ ಮೂಲಸೌಕರ್ಯ, ಮುಂಚೂಣಿ ಸಿಬ್ಬಂದಿಗೆ ತರಬೇತಿಯ ಕೊರತೆ, ನಿಧಿಯ ಸಾಕಗದಿರುವಿಕೆ, ಕೆಳಮಟ್ಟದ ಆದ್ಯತೆಗಳ ಸೇರಿಸಿಕೊಳ್ಳುವಿಕೆ, ವನ್ಯಜೀವಿ ನಿರ್ವಾಹಕರು ಮತ್ತು ಸಂಶೋಧನಾ ಸಂಸ್ಥೆಗಳ ನಡುವೆ ಅಲ್ಪ ಹೊಂದಾಣಿಕೆ, ಸಂರಕ್ಷಿತ ಪ್ರದೇಶ ಮತ್ತು ಸಂಶೋಧನಾ ಸಂಸ್ಥೆಗಳ ನಡುವೆ ಸಂಶೋಧನಾ ಆದ್ಯತೆಯಲ್ಲಿ ಭಿನ್ನಮತ ಮತ್ತು ಕೆಲವು ಸಂಶೋಧಕರಿಂದ/ ಸಂಶೋಧನಾ ಸಂಸ್ಥೆಗಳಿಂದ ಸಂಶೋಧನಾ ಅನುಮತಿಗಳ ದುರುಪಯೋಗ, ಇತ್ಯಾದಿಗಳಿಂದ ಪ್ರಮುಖವಾಗಿ ಈ ಹಿಂದೆ ಸಂಶೋಧನೆ ಮತ್ತು ಉಸ್ತುವಾರಿಯು ತೊಂದರೆಗೊಳಗಾಗಿವೆ. ಸಂಶೋಧನೆ ಚಟುವಟಿಕೆಗಳಿಗೆ ಆದ್ಯತೆ ನೀಡಿದಲ್ಲಿ, ಇವು ನಿಯಮಿತವಾಗಿ ತೆಗೆದುಕೊಳ್ಳಲ್ಪಡುತ್ತವೆ ಮತ್ತು

⁷³ ಇಂಡಿಯನ್ ಕೌನ್ಸಿಲ್ ಆಫ್ ಫಾರೆಸ್ಟ್ರಿ ಅಂಡ್ ಎಜುಕೇಶನ್
⁷⁴ ಸಲೀಂ ಆಲಿ ಸೆಂಟರ್ ಫಾರ್ ಆರ್ನಿಟೋಲಜಿ ಅಂಡ್ ನ್ಯಾಚುರಲ್ ಹಿಸ್ಟರಿ
⁷⁵ ನ್ಯಾಶನಲ್ ಸೆಂಟರ್ ಫಾರ್ ಬಯೋಲಾಜಿಕಲ್ ಸೈನ್ಸಸ್

ಸೂಕ್ತವಾಗಿ ಜಾರಿಯಾಗುತ್ತವೆ, ಹಲವಾರು ನಿರ್ವಹಣಾ ವಿಷಯಗಳಾದ ಲಂಟಾನ ಮತ್ತಿತರ ಆಕ್ರಮಣಕಾರಿ ಕಳೆಗಳ ಹರಡುವಿಕೆಯನ್ನು ತಡೆಯುವುದು, ಮಾನವ ಪ್ರಾಣಿ ಸಂಘರ್ಷಗಳ ಉಪಶಮನ, ಗಡಿಯಂಚಿನ ಗ್ರಾಮಗಳ/ಆವರಣಗಳ (ಪುನರ್ವಸತಿಗಳು) ಸಾಮಾಜಿಕ-ಆರ್ಥಿಕ ಸ್ಥಿತಿಯ ಬದಲಾವಣೆ, ಮುಂತಾದವುಗಳ ಬಗ್ಗೆ ಉತ್ತಮವಾಗಿ ಮತ್ತು ಹೆಚ್ಚು ವೈಜ್ಞಾನಿಕವಾಗಿ ವ್ಯವಹರಿಸಬಹುದು.

ಶಿಫಾರಸು 14: ಬಾಕಿಯಿರುವ ಎಲ್ಲ ಸಂಶೋಧನಾ ವರದಿಗಳು ಸಲ್ಲಿಕೆಯಾಗಿವೆ ಮತ್ತು ಪರಿಶೀಲಿಸಲ್ಪಟ್ಟಿವೆ ಎನ್ನುವುದನ್ನು ಇಲಾಖೆಯು ಖಚಿತಪಡಿಸಿಕೊಳ್ಳಬೇಕು. ಕಡಿಮೆ ಅರಿವಿರುವ ಪ್ರಾಣಿಸಂಪತ್ತಿನ ಮೇಲೆ ಸಂಶೋಧನೆಯನ್ನು ಉತ್ತೇಜಿಸಬಹುದು. ಹುಲಿ ಸಂರಕ್ಷಣೆ ಯೋಜನೆಗಳು ಮತ್ತು ನಿರ್ವಹಣಾ ಯೋಜನೆಗಳಲ್ಲಿ ಹೇಳಿರುವ ಸಂಶೋಧನಾ ಕ್ಷೇತ್ರಗಳನ್ನು ತಕ್ಷಣವೇ ತೆಗೆದುಕೊಳ್ಳಬಹುದು. ಇಲಾಖೆಯು ಸಂಶೋಧನೆಯನ್ನು ಸಮಗ್ರವಾಗಿ ತೆಗೆದುಕೊಳ್ಳಲು ಪರಿಣಿತ ವಿಜ್ಞಾನಿಗಳಾದ ಸಂಶೋಧಕರು, ಜೀವಿಪರಿಸ್ಥಿತಿ ತಜ್ಞರು, ವನ್ಯಜೀವಿ ವಿಜ್ಞಾನಿಗಳೊಂದಿಗೆ ಸಂಪರ್ಕವನ್ನು ಪರಿಗಣಿಸಬಹುದು.

9.2 ಸಂಕುಲಗಳ ಮೇಲ್ವಿಚಾರಣೆ

ನಿರ್ವಹಣಾ ಕ್ರಿಯೆಗಳು ಮತ್ತು ನೀತಿಗಳ ಪರಿಣಾಮಕಾರಿತ್ವದ ಮೌಲ್ಯಮಾಪನಕ್ಕೆ ಪ್ರಾಶಸ್ತ್ಯ ನೀಡುವುದರೊಂದಿಗೆ ಕಾಲಾವಧಿಯಲ್ಲಿ ಜೀವಶಾಸ್ತ್ರೀಯ ವೈವಿಧ್ಯತೆಯಲ್ಲಿ ಪ್ರವೃತ್ತಿಯನ್ನು ನಿರ್ಧರಿಸಲು ಮೇಲ್ವಿಚಾರಣೆಯು ಮಹತ್ವದ್ದಾಗಿದೆ. ಯಾವುದೇ ಸಂರಕ್ಷಿತ ಪ್ರದೇಶದಲ್ಲಿ, ಹಲವಾರು ವಿಷಯಗಳಾದಂತಹ ಸಸ್ಯಸಂಪತ್ತು ಮತ್ತು ಪ್ರಾಣಿಸಂಪತ್ತಿನ ಒಟ್ಟುಸಂಖ್ಯೆ ಅಂದಾಜು, ಮರಗಳ ವ್ಯಾಪಿಸಿರುವಿಕೆ, ಮಾನವ ಪ್ರಾಣಿ ಸಂಘರ್ಷ ಘಟನೆಗಳು, ಪೈರಿಸ್ ಮೇಲೆ ದಾಳಿ, ಮುಂತಾದವುಗಳ ಮೇಲ್ವಿಚಾರಣೆಯು ಸಂಕುಲಗಳ ಮತ್ತು ಘಟನೆಗಳ ವಾಸ್ತವಿಕ ಸ್ಥಿತಿಯನ್ನು ನೀಡುತ್ತದೆ; ಇದು ಉತ್ತಮ ಸಂರಕ್ಷಣೆ ಮತ್ತು ನಿರ್ವಹಣೆಗಾಗಿ ಯೋಜನೆಗಳ ರಚನೆಯಲ್ಲಿ ಇಲಾಖೆಗೆ ಸಹಾಯ ಮಾಡುತ್ತದೆ.

ಮೇಲ್ವಿಚಾರಣೆಯು ಅಲ್ಪಾವಧಿ ಮತ್ತು ದೀರ್ಘಾವಧಿ ಎರಡೂ ಆಗಿದ್ದು, ಅಸ್ತಿತ್ವದ ಸ್ಥಿತಿಯನ್ನು ನಿರ್ಧರಿಸಲು ಜೈವಿಕ ಮತ್ತು ಅಜೈವಿಕ ಮಾನದಂಡಗಳಿಂದ ಕೂಡಿಕೊಂಡಿದೆ. ಆದರೆ ಯಾವುದಕ್ಕೆ ಮೇಲ್ವಿಚಾರಣೆಯ ಅಗತ್ಯವಿದೆ ಎನ್ನುವುದು ಧೃಢವಾಗಬೇಕು ಮತ್ತು ವಿಶ್ಲೇಷಾತ್ಮಕ ಸಾಧನಗಳ ಮೇಲೆ ಆಧರಿಸಿ, ಪ್ರಯೋಗ ವಿಧಾನ ಮತ್ತು ಕಾರ್ಯವಿಧಾನವನ್ನು ಶಿಫಾರಸು ಮಾಡುವ ಅಗತ್ಯವಿದೆ. ಮೇಲ್ವಿಚಾರಣೆಯು ಹಲವಾರು ವಿಷಯಗಳನ್ನು ಹೊಂದಿರಬಹುದು, ಆದರೆ ಮೇಲ್ವಿಚಾರಣೆಯ ಕೇಂದ್ರ ಕಾರ್ಯವು ಪ್ರವೃತ್ತಿ ಮತ್ತು ಬದಲಾವಣೆಯನ್ನು ಧೃಢಪಡಿಸುವುದಾಗಿದೆ. ಒಂದು ಕಾಲಶ್ರೇಣಿಯ ದತ್ತ, ಅದರ ವ್ಯಾಖ್ಯಾನ ಮತ್ತು ಮೌಲ್ಯಮಾಪನದ ವಿಶ್ಲೇಷಣೆಯಿಂದ ಪ್ರವೃತ್ತಿಯು ತಿಳಿದುಬರುವುದು.

ಜೀವವರ್ಗೀಕರಣ ಮೇಲ್ವಿಚಾರಣೆಯು ಭೂಮಿಯ ಮೇಲಿನ ಜೀವಿಗಳ ಸಂಪೂರ್ಣ ಯಾದಿಯ ಮೂಲಾಧಾರವಾಗಿರುತ್ತದೆ. ಸಂಶೋಧನೆ ಮತ್ತು ಮೇಲ್ವಿಚಾರಣೆಯು, ಒಂದು ಪ್ರದೇಶದಲ್ಲಿನ ಯಾವುದೇ ನಿರ್ದಿಷ್ಟ ಸಂಕುಲಗಳ ಸ್ಥಿತಿ ಮತ್ತು ಒಟ್ಟುಸಂಖ್ಯೆಯ ಬದಲಾವಣೆಯ ಮಾದರಿಯನ್ನು ಅರಿತುಕೊಳ್ಳುವಲ್ಲಿ ಬಹು ಮುಖ್ಯವಾದ ಪಾತ್ರ ನಿರ್ವಹಿಸುತ್ತದೆ ಮತ್ತು ಈ ಸಂಕುಲಗಳನ್ನು ಭವಿಷ್ಯಕ್ಕಾಗಿ ಹೇಗೆ ಸಂರಕ್ಷಿಸಬೇಕು ಎನ್ನುವತ್ತ ಬೆಳಕು ಚೆಲ್ಲುತ್ತದೆ. ಬಹಳಷ್ಟು ರಕ್ಷಿತ ಪ್ರದೇಶಗಳಲ್ಲಿ, ಹುಲಿ ಮತ್ತು ಆನೆಗಳ ಮೇಲ್ವಿಚಾರಣೆಯನ್ನು ನಿಯಮಿತವಾಗಿ ಮಾಡಲಾಗುತ್ತಿದೆ ಮತ್ತು ಪ್ರವೃತ್ತಿಯನ್ನು ಅರಿಯಲಾಗಿದೆ ಮತ್ತು ಅವುಗಳನ್ನು ಸಂರಕ್ಷಿಸಲು ನಿರ್ದಿಷ್ಟ ಕ್ರಮಗಳನ್ನು ತೆಗೆದುಕೊಳ್ಳಲಾಗುತ್ತಿದೆ. ಇದು ಅವುಗಳ ಏರುತ್ತಿರುವ ಸಂಖ್ಯೆಯ ಪ್ರವೃತ್ತಿಯಿಂದ ಸ್ಪಷ್ಟವಾಗುತ್ತದೆ. ಇದೇರೀತಿ, ಹುಲಿಗಳ ಬಲಿಪಶುಗಳಾದ ಗೊರಸಿನ ಪ್ರಾಣಿಗಳನ್ನು ಸಹ ಸ್ವಲ್ಪಮಟ್ಟಿಗೆ ಮೇಲ್ವಿಚಾರಣೆ ಮಾಡಿದ್ದು, ಅವುಗಳ ಅಂದಾಜು ಲಭ್ಯವಿದೆ. ಆದರೆ, ಇಲಾಖೆಯ ದಾಖಲೆಗಳ ಪ್ರಕಾರ, ಸಂರಕ್ಷಿತ ಪ್ರದೇಶಗಳಲ್ಲಿ ವೈವಿಧ್ಯತೆಯ ಉಳಿದವುಗಳು ನಿಯಮಿತವಾಗಿ ಮೇಲ್ವಿಚಾರಣೆಯಾಗುತ್ತಿರಲಿಲ್ಲ. ಇದರ ಅನುಪಸ್ಥಿತಿಯಲ್ಲಿ, ಹಲವಾರು ಅಪಾಯದಲ್ಲಿರುವ ಮತ್ತು ಸ್ಥಳೀಯ ಸಂಕುಲಗಳಾದಂತಹ ಸಿಂಗಳೀಕ (ಮಕಾಕ ಸಿಲೆನಸ್), ನೀಲಗಿರಿ ಲಂಗೂರ್ (ಸೆಮ್ನೋಪಿಥೆಕ್ಸ್ ಜಾನಿ) ಮತ್ತು ಇನ್ನೂ ಹೆಚ್ಚಿನ ಕಡಿಮೆ ಅರಿವಿನ ಸಂಕುಲಗಳ ಸ್ಥಿತಿಯನ್ನು ಖಚಿತಪಡಿಸಿಕೊಳ್ಳಲಾಗಲಿಲ್ಲ. ಮುಂದುವರೆದು, ಕೆಲವು ವ್ಯಕ್ತಿಗತ ಸಂಶೋಧನೆ ಮಾಹಿತಿಗಳು⁷⁶ ಕೆಲವು ಸ್ಥಳೀಯ ಸಂಕುಲಗಳ ಎಚ್ಚರಿಕೆಯ ಇಳಿಕಾ ಪ್ರವೃತ್ತಿ

⁷⁶ ಕುಮಾರ್ ಎಚ್‌ಎನ್ ಮತ್ತು ಅನಿಲ್ ಶಿನ್ (2009) ಡಿಕ್ಟೈನ್ ಆಫ್ ದಿ ಎಂಡೇಂಜರ್ಡ್ ಲಯನ್-ಟೈಲ್ಡ್ ಮಕಾಕ್ ಮಕಾಕ ಸಿಲೆನಸ್ ಇನ್ ದಿ ವೆಸ್ಟರ್ನ್ ಫಾಟ್ಸ್, ಇಂಡಿಯ. ಓಆರ್‌ವೈಎಕ್ಸ್ 43(2)

ತೋರಿಸಿದ್ದರೆ, ಈ ಜೀವಶಾಸ್ತ್ರೀಯ ಸಮೃದ್ಧಿಯ ಸ್ಥಳದಿಂದ, ಈ ಕೆಳಗೆ ವಿವರಿಸಿರುವಂತೆ, ಹೊಸ ಸಂಕುಲಗಳನ್ನು ವರದಿಮಾಡಿವೆ:

ಸಿಂಗಲೀಕ (ಮಕಾಕ ಸಿಲೆನಸ್) ಜಗತ್ತಿನಲ್ಲಿನ ಅಪರೂಪದ ಸಸ್ತನಿವರ್ಗದ ಪ್ರಾಣಿಗಳಲ್ಲಿನ ಸ್ಥಳೀಯ ಸಂಕುಲಗಳಲ್ಲಿ ಒಂದಾಗಿದ್ದು ಮೂರು ರಾಜ್ಯಗಳಾದ ಕರ್ನಾಟಕ, ತಮಿಳು ನಾಡು ಮತ್ತು ಕೇರಳವನ್ನು ವ್ಯಾಪಿಸುವ ದಕ್ಷಿಣ ಭಾರತದ ಪಶ್ಚಿಮ ಘಟ್ಟದಲ್ಲಿ ಮಾತ್ರ ಕಾಣಸಿಗುವುದು. ಅದರ ಅತ್ಯಂತ ವಿವೇಚನಾಯುಕ್ತ ಆಹಾರ ಪದ್ಧತಿ, ಸೀಮಿತ ವಲಯದ ಸ್ವಾಧೀನತೆ (2,500 ಚ ಕಿಮೀ), ವಿಳಂಬಿತ ಲೈಂಗಿಕ ಪರಿಪಕ್ವತೆ, ದೀರ್ಘವಾದ ಅಂತರ್-ಜನನ ಮಧ್ಯಂತರ, ಕಡಿಮೆ ವಹಿವಾಟು ಮತ್ತು ಚಿಕ್ಕ ಸಂಖ್ಯೆಯಿಂದ, ಅದು ಅಪಾಯದಲ್ಲಿದೆ ಎಂದು ಪ್ರಕೃತಿಯ ಸಂರಕ್ಷಣೆಗಾಗಿ ಅಂತರಾಷ್ಟ್ರೀಯ ಸಂಘದ ಕೆಂಪು ಪಟ್ಟಿಯಲ್ಲಿ (ಐಯುಸಿಎನ್, 2008) ವರ್ಗೀಕರಿಸಲ್ಪಟ್ಟಿದೆ. ನೆಲೆಯ ನಷ್ಟದ ಜೊತೆಗೆ ವಿಘಟನೆ ಮತ್ತು ಬೇಟೆಯು, ಅವುಗಳ ಸಂಖ್ಯೆಯನ್ನು ತೀವ್ರವಾಗಿ ಭಾದಿಸಿವೆ ಮತ್ತು ಜಾಗತಿಕವಾಗಿ ಅವುಗಳ ಅಂದಾಜು ಸಂಖ್ಯೆಯು 3,500-4,000ದ ನಡುವೆ ಇದೆ.

ಚಿತ್ರ 9.1: ಸಿಂಗಲೀಕ ಅದರ ನೆಲೆಯಲ್ಲಿ. ಆಧಾರ: ಲೆಕ್ಕಪರಿಶೋಧನೆಯಿಂದ ಕ್ಷೇತ್ರ ಭೇಟಿಯಲ್ಲಿ ತೆಗೆದ ಚಿತ್ರ

ಕರ್ನಾಟಕ ರಾಜ್ಯದಲ್ಲಿ ಸಿಂಗಲೀಕಗಳು, ಕುದುರೆಮುಖ ರಾಷ್ಟ್ರೀಯ ಉದ್ಯಾನವನ, ಮೂಕಾಂಬಿಕ ವನ್ಯಜೀವಿಧಾಮ, ಸೋಮೇಶ್ವರ ವನ್ಯಜೀವಿಧಾಮ, ಶರಾವತಿ ವನ್ಯಜೀವಿಧಾಮ, ಬ್ರಹ್ಮಗಿರಿ ವನ್ಯಜೀವಿಧಾಮ, ಪುಷ್ಪಗಿರಿ ವನ್ಯಜೀವಿಧಾಮ ಮತ್ತು ತಲಕಾವೇರಿ ವನ್ಯಜೀವಿಧಾಮಗಳಲ್ಲಿ ದಾಖಲಾಗಿವೆ. ಕರ್ನಾಟಕದಲ್ಲಿ ಈ ಕ್ಷೇತ್ರದಲ್ಲಿ ಕಾರ್ಯ ನಿರ್ವಹಿಸುತ್ತಿರುವ ಹಲವಾರು ವಿಜ್ಞಾನಿಗಳಿಂದ ದಾಖಲಾದ ಅಂದಾಜುಗಳ ಪ್ರಕಾರ, 1985ರಲ್ಲಿ ಸಿಂಗಲೀಕಗಳ ಒಟ್ಟು 116 ಗುಂಪುಗಳು ⁷⁷ ದಾಖಲಾಗಿದ್ದರೆ, 2008ರಲ್ಲಿ ⁷⁸ ದಾಖಲಾಗಿದ್ದಂತೆ 61 ಗುಂಪುಗಳಿಗೆ ತೀವ್ರವಾಗಿ ಕುಸಿದಿತ್ತು. ಜಾಗತಿಕವಾಗಿ ಬಹಳ ಅಪಾಯದಲ್ಲಿರುವ ಸಂಕುಲಗಳು ಮತ್ತು ದಕ್ಷಿಣ ಭಾರತಕ್ಕೆ ಸ್ಥಳೀಯ ಎಂದು ಪರಿಗಣಿಸಲ್ಪಟ್ಟಿದ್ದರೂ, ಸಂಖ್ಯೆಯನ್ನು ಸೂಕ್ತವಾಗಿ ನಿರ್ಧರಿಸಲು ಇಲಾಖೆಯಿಂದ ಸೂಕ್ತ ಮೇಲ್ವಿಚಾರಣೆಯು ತೆಗೆದುಕೊಳ್ಳಲ್ಪಡಲಿಲ್ಲ. ಇವುಗಳ ಅನುಪಸ್ಥಿತಿಯಲ್ಲಿ, ಅಳಿವಿನ ಅಂಚಿನಲ್ಲಿರುವ ಸಿಂಗಲೀಕಗಳನ್ನು ರಕ್ಷಿಸಲು ಯಾವುದೇ ಕ್ರಿಯಾಯೋಜನೆ ಇರಲಿಲ್ಲ. ಇದೇ ರೀತಿ, ಈ ವಲಯದ ಇನ್ನೊಂದು ಸ್ಥಳೀಯ ಅಪರೂಪದ ಸಸ್ತನಿವರ್ಗದ ಪ್ರಾಣಿಯಾಗಿರುವ ನೀಲಗಿರಿ ಲಂಗೂರ್ (ಸೆಮ್ನೋಪಿಥೆಕಸ್ ಜಾನಿ) ಸಹ ಇದೇ ಪರಿಸ್ಥಿತಿಯನ್ನು ಎದುರಿಸುತ್ತಿದ್ದು ಅದರ ಸಂಖ್ಯೆಯನ್ನು ಇನ್ನೂ ಅಂದಾಜಿಸಬೇಕಾಗಿದೆ.

⁷⁷ ಗುಂಪಿನ ಗಾತ್ರವು 8ರಿಂದ 32 ಮಕಾಕಗಳಿಗೆ ವ್ಯತ್ಯಯವಾಗುತ್ತದೆ

⁷⁸ ಕುಮಾರ ಎಚ್‌ಎನ್ ಮತ್ತು ಅನಿಂದ್ಯ ಶಿನ್ (2009) ಡಿಕ್ಟೈನ್ ಆಫ್ ದಿ ಎಂಡೇಂಜರ್ಡ್ ಲಯನ್-ಟೈಲ್ಡ್ ಮಕಾಕ್ ಮಕಾಕ ಸಿಲೆನಸ್ ಇನ್ ದಿ ವೆಸ್ಟರ್ನ್ ಘಾಟ್ಸ್, ಇಂಡಿಯ. ಓಆರ್‌ವೈಎಕ್ಸ್ 43(2)

ಮುಂದುವರೆದು, ಕಡಿಮೆ ಅರಿವಿನ ಪ್ರಾಣಿಸಂಪತ್ತುಗಳಾದ ಉಭಯಚರಿಗಳು, ಬಾವಲಿಗಳು, ಚಿಟ್ಟೆಗಳು, ಮುಂತಾದವು ಬಹಳವಾಗಿ ಅಲಕ್ಷಿಸಲ್ಪಟ್ಟಿವೆ. ಅವು ಅರಣ್ಯ ಸ್ವಾಸ್ಥ್ಯದ ನೈಸರ್ಗಿಕ ಜೀವಸೂಚಕವಾಗಿದ್ದು ಪರಾಗಕ್ರಿಯೆಯಲ್ಲಿ ಮುಖ್ಯ ಪಾತ್ರ ನಿರ್ವಹಿಸುತ್ತವೆ ಮತ್ತು ನೈಸರ್ಗಿಕ ಕೀಟ ನಿಯಂತ್ರಕಗಳಾಗಿವೆ. ಅವುಗಳ ನೆಲೆಯಲ್ಲಿ ಅಲ್ಪ ಬದಲಾವಣೆಯಾದರೂ, ಅವುಗಳ ಸಂಖ್ಯೆಯು ಕುಸಿಯಬಹುದು ಅಥವಾ ಆ ನೆಲೆಯಿಂದ ಸ್ಥಳೀಯವಾಗಿ ಕಣ್ಮರೆಯಾಗಬಹುದು. ಇಂದು ಹಲವಾರು ವಿಜ್ಞಾನಿಗಳು/ಸಂಶೋಧಕರು ಪಶ್ಚಿಮ ಘಟ್ಟಗಳಲ್ಲಿ ಹೊಸ ಸಂಕುಲಗಳನ್ನು, ವಿಶೇಷವಾಗಿ ಉಭಯಚರಿಗಳನ್ನು, ಕಂಡುಹಿಡಿಯುತ್ತಿದ್ದಾರೆ. ಸಂಶೋಧನೆ/ಅಧ್ಯಯನ ವರದಿಗಳ ಪ್ರಕಾರ⁷⁹, ದೇಶದಲ್ಲಿ ಕಂಡುಬರುವ ಒಟ್ಟು 412 ಉಭಯಚರಿ ಸಂಕುಲಗಳ ಪೈಕಿ ಪಶ್ಚಿಮ ಘಟ್ಟಗಳು 227 ಸಂಕುಲಗಳನ್ನು ಹೊಂದಿವೆ; ಇದು ದೇಶದ ಉಭಯಚರಿ ವೈವಿಧ್ಯತೆಯ ಶೇಕಡಾ 55ರಷ್ಟಾಗುತ್ತದೆ. 227 ಸಂಕುಲಗಳ ಪೈಕಿ, 212 ಸಂಕುಲಗಳು (ಶೇಕಡಾ 93.4) ಪಶ್ಚಿಮ ಘಟ್ಟಗಳಿಗೆ ಸ್ಥಳೀಯದ್ದಾಗಿವೆ.

ಐಯುಸಿಎನ್ ಮಾನದಂಡಗಳ ಪ್ರಕಾರ, 17 ಸಂಕುಲಗಳು ಬಹಳ ಅಪಾಯದಲ್ಲಿವೆ, 31 ಅಪಾಯದಲ್ಲಿವೆ, 17 ಸುಲಭ ಭೇದ್ಯವಾಗಿವೆ, 5 ಬೆದರಿಕೆಯ ಸಮೀಪವಿದೆ ಮತ್ತು 33 ಅತ್ಯಲ್ಪ ಕಾಳಜಿಯ ಸಂಕುಲಗಳಾಗಿವೆ. ಉಳಿದ 124 ಸಂಕುಲಗಳು ದತ್ತರಹಿತ ಅಥವಾ ಮೌಲ್ಯಮಾಪನವಾಗಿಲ್ಲ. ವರ್ಷ 2000ದಿಂದ, 227 ಉಭಯಚರಿ ಸಂಕುಲಗಳ ಪೈಕಿ, 118 ಹೊಸ ಸಂಕುಲಗಳು ಪಶ್ಚಿಮ ಘಟ್ಟದಲ್ಲಿ ಪತ್ತೆಯಾಗಿವೆ.

ಪ್ರತಿಕ್ರಿಯೆಯಾಗಿ ಸರ್ಕಾರವು ನಿರ್ಗಮನ ಸಭೆಯಲ್ಲಿ, ಸಂಶೋಧನೆ ಯೋಜನೆಗಳನ್ನು ಮೇಲ್ವಿಚಾರಣೆ ಮಾಡಲು ಒಂದು ವ್ಯವಸ್ಥೆಯ ಅನುಪಸ್ಥಿತಿಯನ್ನು ಅಂಗೀಕರಿಸಿತು ಮತ್ತು ಸಂರಕ್ಷಿತ ಪ್ರದೇಶಗಳಲ್ಲಿ ತೆಗೆದುಕೊಳ್ಳಲಾದ ಸಂಶೋಧನಾ ಚಟುವಟಿಕೆಗಳ ಮೇಲಿನ ಪ್ರಬಂಧಗಳ ನಿರೂಪಣೆ ಮತ್ತು ಚರ್ಚೆಗಾಗಿ ವಾರ್ಷಿಕವಾಗಿ ಒಂದು ದಿನವನ್ನು ಮೀಸಲಿಡಲು ಒಪ್ಪಿತು. ಮುಂದುವರೆದು, ಸಂರಕ್ಷಿತ ಪ್ರದೇಶಗಳ ಉತ್ತಮ ನಿರ್ವಹಣೆಯಲ್ಲಿ ಬಳಸಲು ಕಾರ್ಯವಿಧಾನಗಳು/ಸಂಶೋಧನಾ ಪ್ರಬಂಧಗಳ ಒಂದು ಸಂಪುಟವನ್ನು ಹೊರತರಲಾಗುವುದು ಎಂದು ಸಹ ಪ್ರಸ್ತಾವಿಸಲ್ಪಟ್ಟಿತು.

ಇಲಾಖಾ ಸಂಶೋಧನೆಯು ಸಂರಕ್ಷಿತ ಪ್ರದೇಶ ನಿರ್ವಹಣೆ, ಸ್ಥಳೀಯ ಜನ ಮತ್ತು ನಮ್ಮ ಉಷ್ಣವಲಯದಲ್ಲಿರುವ ಒಟ್ಟಾರೆ ವಾಸ್ತವಿಕತೆಯನ್ನು ಕೂಡಿಕೊಂಡ ಸಲಹಾತ್ಮಕ ಪ್ರಕ್ರಿಯೆಯ ಮೇಲೆ ಆಧಾರಿತವಾದ “ಸಮಸ್ಯೆ ನಿವಾರಕ ಅಧ್ಯಯನ”ಗಳಾಗಿರಬೇಕು. ಸಂಶೋಧನೆ, ಮೇಲ್ವಿಚಾರಣೆ ಮತ್ತು ತರಬೇತಿ ವಿಷಯಗಳು ರಕ್ಷಿತ ಪ್ರದೇಶಗಳಲ್ಲಿ ಒಟ್ಟಾರೆ ನೆಲೆ ನಿರ್ವಹಣೆಯನ್ನು ವ್ಯಾಪಿಸಬೇಕು ಮತ್ತು ಭೂನೋಟ ಮಟ್ಟವನ್ನು ಕೇಂದ್ರೀಕರಿಸಿರಬೇಕು. ವೈಜ್ಞಾನಿಕ ದತ್ತದ ಅನುಪಸ್ಥಿತಿಯಲ್ಲಿ, ದೀರ್ಘಾವಧಿ ಗುರಿಗಳಿಗಾಗಿ ಪರಿಣಾಮಕಾರಿ ಯೋಜನೆಗಳ ರಚನೆ ಮತ್ತು ಜೀವವೈವಿಧ್ಯತೆಯ ಉತ್ತಮ ಸಂರಕ್ಷಣೆಗಾಗಿ ನಿರ್ವಹಣಾ ಯೋಜನೆಯ ತಯಾರಿಕೆಯು ಸೂಕ್ತವಾಗಿರುವುದಿಲ್ಲ. ಜೀವವೈವಿಧ್ಯತೆಯ ಸಂಶೋಧನೆ ಮತ್ತು ಮೇಲ್ವಿಚಾರಣೆಯು ಅದರ ಸಂರಕ್ಷಣೆ, ನಿರ್ವಹಣೆ ಮತ್ತು ಸಮರ್ಥನೀಯ ಬಳಕೆಗಳ ಒಂದು ಪೂರ್ವಾಗತ್ಯವಾಗಿದೆ. ಹೀಗೆ, ಇಲಾಖೆಯಿಂದ ಸಂಶೋಧನೆ ತೆಗೆದುಕೊಳ್ಳುವಲ್ಲಿ ವಿಫಲತೆ ಮತ್ತು ಇತರರಿಂದ ಮಾಡಲ್ಪಟ್ಟ ಸಂಶೋಧನೆಯ ಶೂನ್ಯ ಮೇಲ್ವಿಚಾರಣೆಯು, ಈ ದಿಸೆಯಲ್ಲಿ ಇಲಾಖೆಯ ಆಳವಡಿಸಿಕೊಳ್ಳುವಿಕೆಯಲ್ಲಿ ಕೊರತೆಯನ್ನು ಸ್ಪಷ್ಟವಾಗಿ ಸೂಚಿಸುತ್ತದೆ. ಸಂಶೋಧನೆ ಊಡಿಕೆ ಮತ್ತು ಸೂಕ್ತ ಮೇಲ್ವಿಚಾರಣೆಯ ಕೊರತೆಯೊಂದಿಗೆ, ದೊಡ್ಡ ಸಮಸ್ಯೆಗಳಾದ ಹೆಚ್ಚಿದ ಮಾನವ ವನ್ಯಜೀವಿ ಸಂಘರ್ಷ ಮತ್ತು ಲಂಟನದಂತಹ ಆಕ್ರಮಣಕಾರಿ ಸಂಕುಲಗಳು, ನಮ್ಮ ಸಂರಕ್ಷಿತ ಪ್ರದೇಶಗಳಲ್ಲಿ ಈವರೆಗೆ ಒಂದು ಪ್ರಮುಖ ಬೆದರಿಕೆಯಾಗಿ ಮುಂದುವರೆದಿದೆ. ಸಂಶೋಧನಾ ಪ್ರಗತಿಯನ್ನು ಸಂಯೋಜಿಸಲು ಸಾಂಸ್ಥಿಕ ವ್ಯವಸ್ಥೆಯ ಕೊರತೆಯನ್ನು ಸಹ ಕುದುರೆಮುಖಿ ವನ್ಯಜೀವಿ ವಿಭಾಗದ ಅರಣ್ಯಗಳ ಉಪ ಸಂರಕ್ಷಣಾಧಿಕಾರಿಗಳು ಗಮನಿಸಿದ್ದರು.

ಶಿಫಾರಸು 15: ಭೂದೃಶ್ಯ ಮಟ್ಟದಲ್ಲಿ ಉತ್ತಮ ನಿರ್ವಹಣೆಗಾಗಿ ಸೂಕ್ತ ಸಂರಕ್ಷಣಾ ಯೋಜನೆಗಳ ರಚನೆಯಾಗುವಂತೆ ಎಲ್ಲ ಸ್ಥಳೀಯ ಸಂಕುಲಗಳನ್ನು ಮೇಲ್ವಿಚಾರಣೆ ಮಾಡಬೇಕು. ಪ್ರತಿ ಸಂರಕ್ಷಿತ ಪ್ರದೇಶಗಳಲ್ಲಿಯೂ ಮೂಲ ಸಂಶೋಧನಾ ಪ್ರಯೋಗಾಲಯಗಳ ಸ್ಥಾಪನೆಯನ್ನು ಸರ್ಕಾರವು ಪರಿಗಣಿಸಬಹುದು.

⁷⁹ ಅಂಫೀಬಿಯನ್ಸ್ ಆಫ್ ವೆಸ್ಟರ್ನ್ ಫಾಟ್ಸ್ 2016 ಅಂಡ್ ಫೋಸ್ಟ್ ಎಚ್ ಆಲ್ (2006) ಎನ್‌ಟೈಟಲ್ಡ್ ದಿ ಅಂಫೀಬಿಯನ್ ಟ್ರೀ ಆಫ್ ಲೈಫ್

ಅಧ್ಯಾಯ 10

ನಿರ್ವಹಣಾ ಯೋಜನೆ ಮತ್ತು ಹುಲಿ ಸಂರಕ್ಷಣಾ ಯೋಜನೆಯ ತಯಾರಿಕೆ

ನಿರ್ವಹಣಾ ಯೋಜನೆಯು ಒಂದು ಯೋಜನೆಯ ಪ್ರಕ್ರಿಯೆಯಿಂದ ತಯಾರಾದ ಒಂದು ದಾಖಲೆಯಾಗಿದ್ದು, ಒಂದು ಸಂರಕ್ಷಿತ ಪ್ರದೇಶದ ನಿರ್ವಹಣೆಯ ಮೌಲ್ಯಗಳ ಮತ್ತು ಉದ್ದೇಶಗಳನ್ನು ವಿವರಿಸುತ್ತದೆ. ಯೋಜನೆಗಳು ಮತ್ತು ಕ್ರಿಯಾತ್ಮಕ ಕಾರ್ಯಕ್ರಮಗಳ ನಿರೂಪಣೆಯಿಂದ, ಈ ಉದ್ದೇಶಗಳನ್ನು ಒಂದು ಕಾಲಮಿತಿ ಚೌಕಟ್ಟಿನೊಳಗೆ ⁸⁰ ಹೇಗೆ ಸಾಧಿಸಬಹುದು ಎನ್ನುವುದನ್ನು ಯೋಜನೆಯು ತೋರಿಸುತ್ತದೆ. ಉತ್ತಮವಾದ ವೈಜ್ಞಾನಿಕ ಮತ್ತು ಜೀವಿಪರಿಸ್ಥಿತಿಯ ದತ್ತದ ಮೇಲೆ ಆಧಾರಿತವಾದ ಅದರ ಸ್ವಂತ ನಿರ್ವಹಣಾ ಯೋಜನೆಯನ್ನು ಪ್ರತಿ ಸಂರಕ್ಷಿತ ಪ್ರದೇಶವೂ ಹೊಂದಿರಬೇಕೆಂದು ರಾಷ್ಟ್ರೀಯ ವನ್ಯಜೀವಿ ಕ್ರಿಯಾಯೋಜನೆ 2012-16 ⁸¹ ನಿಬಂಧಿಸಿದೆ. ಮುಂದುವರೆದು, ನಿರ್ವಹಣಾ ಯೋಜನೆಗಳು ಭಾರತೀಯ ವನ್ಯಜೀವಿ ಸಂಸ್ಥೆಯಿಂದ ನೀಡಲಾಗಿರುವ ಮಾರ್ಗಸೂತ್ರಗಳ ಮೇಲೆ, ಅಂದರೆ ಸಾವರ್ಕರ್ ಮಾರ್ಗಸೂತ್ರಗಳು ಎಂದು ಸಾಮಾನ್ಯವಾಗಿ ಕರೆಯಲ್ಪಡುವ “ಸಂರಕ್ಷಿತ ಪ್ರದೇಶಗಳು ಮತ್ತು ನಿರ್ವಹಿತ ಭೂದೃಶ್ಯಗಳಲ್ಲಿ ವನ್ಯಜೀವಿ ನಿರ್ವಹಣಾ ಯೋಜನೆಗೆ ಮಾರ್ಗಸೂತ್ರಗಳು” ಇದರ ಮೇಲೆ ಆಧಾರಿತವಾಗಿ ತಯಾರಾಗುತ್ತವೆ. ಮುಂದುವರೆದು, ವನ್ಯಜೀವಿ (ರಕ್ಷಣೆ) (ತಿದ್ದುಪಡಿ) ಕಾಯಿದೆ, 2006ರ ಸೆಕ್ಷನ್ 38 Vರ ಅಡಿಯಲ್ಲಿ ಹುಲಿಧಾಮಗಳೆಂದು ಅಧಿಸೂಚಿತವಾಗಿರುವ ವನ್ಯಜೀವಿಧಾಮಗಳು ಮತ್ತು ರಾಷ್ಟ್ರೀಯ ಉದ್ಯಾನವನಗಳಿಗೆ ಸಂಬಂಧಿಸಿದಂತೆ, ಈ ಸಂರಕ್ಷಿತ ಪ್ರದೇಶಗಳ ನಿರ್ವಹಣೆಯು ರಾಷ್ಟ್ರೀಯ ಹುಲಿ ಸಂರಕ್ಷಣಾ ಪ್ರಾಧಿಕಾರದಿಂದ ಅನುಮೋದಿತವಾದ ಹುಲಿ ಸಂರಕ್ಷಣಾ ಯೋಜನೆಗಳ ಪ್ರಕಾರ ಇರಬೇಕು. ಹುಲಿ ಸಂರಕ್ಷಣಾ ಯೋಜನೆಗಳ ತಯಾರಿಕೆಗಾಗಿ ವಿವರವಾದ ಮಾರ್ಗಸೂತ್ರಗಳು ರಾಷ್ಟ್ರೀಯ ಹುಲಿ ಸಂರಕ್ಷಣಾ ಪ್ರಾಧಿಕಾರದಿಂದ 2007ರಲ್ಲಿ ನೀಡಲ್ಪಟ್ಟವು.

10.1 ನಿರ್ವಹಣಾ ಯೋಜನೆಗಳ ತಯಾರಿಕೆ

ಸಾವರ್ಕರ್ ಮಾರ್ಗಸೂತ್ರಗಳ ಪ್ರಕಾರ ನಿರ್ವಹಣಾ ಯೋಜನೆಗಳು, ಸಂರಕ್ಷಿತ ಪ್ರದೇಶಗಳ ವಿಷಯಾಧಾರಿತ ಮತ್ತು ವಲಯ ಅಗತ್ಯಗಳನ್ನು ಪರಿಗಣಿಸಿ, ಕಾರ್ಯಾಚರಣೆ/ಪ್ರಸ್ತಾವಿತ ಆಯವ್ಯಯದ ವರ್ಷಾವಾರು ಯೋಜನೆಯನ್ನು ಸೂಕ್ತವಾಗಿ ಅಳವಡಿಸಿಕೊಂಡು, ರಕ್ಷಿತ ಪ್ರದೇಶದ ಸ್ಥಿತಿ, ಗಡಿಗಳು ಮತ್ತು ಭೂದೃಶ್ಯಗಳು, ಯೋಜನೆಗಳು, ಹಿಂದಿನ ನಿರ್ವಹಣಾ ಪದ್ಧತಿಯ ಫಲಿತಾಂಶಗಳು ಮತ್ತು ಪ್ರಸ್ತುತ ಯೋಜನೆಗಾಗಿ ಪ್ರಸ್ತಾವಿತ/ಸೂಚಿತ ನಿರ್ವಹಣಾ ಪದ್ಧತಿಗಳನ್ನು ಸ್ಥೂಲವಾಗಿ ಸೇರಿಸಿಕೊಂಡಿರಬೇಕು. ಹುಲಿ ಸಂರಕ್ಷಣಾ ಯೋಜನೆಯು, ಯೋಜನಾ ಉದ್ದೇಶಗಳು, ಫಲಗಳ ಯೋಜನೆ, ಮುಂತಾದವುಗಳ ಜೊತೆ ಸ್ವಾಟ್ (SWOT) ⁸² ವಿಶ್ಲೇಷಣೆ ಸೇರಿದಂತೆ ಕೇಂದ್ರ ಮತ್ತು ನಡುಕಾಪಿನ ಪ್ರದೇಶಗಳಿಗಾಗಿ ಪ್ರತ್ಯೇಕ ಅಧ್ಯಾಯಗಳನ್ನು ಹೊಂದಿರಬೇಕು. ಕೇಂದ್ರ ಮತ್ತು ನಡುಕಾಪಿನ ಯೋಜನೆಗಳು ಅಗತ್ಯಗಳ ಮೇಲೆ ಆಧಾರಿತವಾಗಿ ಪ್ರತ್ಯೇಕ ವಿಷಯಾಧಾರಿತ ಯೋಜನೆಯನ್ನು ⁸³ ಹೊಂದಿರಬೇಕು.

ಕರ್ನಾಟಕದಲ್ಲಿ, ನಿರ್ವಹಣಾ ಯೋಜನೆಗಳು ಸಂರಕ್ಷಿತ ಪ್ರದೇಶ ನಿರ್ವಹಣೆಯಿಂದ ತಯಾರಾಗುತ್ತವೆ ಮತ್ತು ಹುಲಿಧಾಮಗಳನ್ನು ಹೊರತುಪಡಿಸಿ, ಎಲ್ಲ ಸಂರಕ್ಷಿತ ಪ್ರದೇಶಗಳಿಗೆ ಮುಖ್ಯ ವನ್ಯಜೀವಿ ಪಾಲಕರು ಸಹ ಆಗಿರುವ ಅರಣ್ಯಗಳ ಪ್ರಧಾನ ಮುಖ್ಯ ಸಂರಕ್ಷಣಾಧಿಕಾರಿಗಳಿಂದ (ವನ್ಯಜೀವಿ) ಮಂಜೂರಾಗುತ್ತದೆ. ಹುಲಿಧಾಮಗಳಿಗೆ ಸಂಬಂಧಿಸಿದಂತೆ, ತಯಾರಾದ ಹುಲಿ ಸಂರಕ್ಷಣಾ ಯೋಜನೆಗಳು ಅರಣ್ಯಗಳ ಪ್ರಧಾನ ಮುಖ್ಯ ಸಂರಕ್ಷಣಾಧಿಕಾರಿಗಳಿಂದ (ವನ್ಯಜೀವಿ) ರವಾನಿಸಲ್ಪಡುತ್ತದೆ ಮತ್ತು ರಾಷ್ಟ್ರೀಯ ಹುಲಿ ಸಂರಕ್ಷಣಾ ಪ್ರಾಧಿಕಾರದಿಂದ ಮಂಜೂರಾಗುತ್ತದೆ.

⁸⁰ ಎ ಗೈಡ್ ಟು ಪ್ರಾನಿಂಗ್ ವೈಲ್ಡ್‌ಲೈಫ್ ಮೇನೇಜ್‌ಮೆಂಟ್ ಇನ್ ಪ್ರೊಟೆಕ್ಟೆಡ್ ಏರಿಯಾಸ್ ಅಂಡ್ ಮೇನೇಜ್‌ಮೆಂಟ್ ಲ್ಯಾಂಡ್‌ಸ್ಕೇಪ್ಸ್: ವಿಶ್ವಾಸ್ ಬಿ ಸಾವರ್ಕರ್, ಕಂಡಿಕೆ 4 ಪುಟ 3

⁸¹ ಅಧ್ಯಾಯ 2ರ ಕಂಡಿಕೆ 1

⁸² ಸ್ವೆಂಟ್, ವೀಕನಿಸ್, ಆಪೊರ್ಚುನಿಟೀಸ್ ಮತ್ತು ಥೈಟ್ಸ್ ಎನ್ನುವುದರ ಪ್ರಥಮಾಕ್ಷರಕ ಮತ್ತು ಒಂದು ಯೋಜನೆಯ ಈ ನಾಲ್ಕು ಅಂಶಗಳನ್ನು ಮೌಲ್ಯಮಾಪನ ಮಾಡುವ, ತಯಾರಾಗಿರುವ ಯೋಜನಾ ಕ್ರಮ

⁸³ ವಲಯ ಘಟಕಗಳಿಗಾಗಿ ಅಭಿವೃದ್ಧಿ ಪಡಿಸಲಾದ ಪ್ರತ್ಯೇಕ ಉಪ-ಯೋಜನೆಗಳು

10.1.1 ನಿರ್ವಹಣಾ ಯೋಜನೆಗಳಲ್ಲಿ ಕೊರತೆಗಳು

ಮಾದರಿ ಸಂರಕ್ಷಿತ ಪ್ರದೇಶಗಳ ನಿರ್ವಹಣಾ ಯೋಜನೆ/ಹುಲಿ ಸಂರಕ್ಷಣಾ ಯೋಜನೆಗಳಲ್ಲಿ ಗಮನಿಸಲಾದ ಕೊರತೆಗಳು ಮತ್ತು ಅವಲೋಕನಗಳನ್ನು ಕೆಳಗೆ ನೀಡಲಾಗಿದೆ:

- ❖ ಹದಿನಾಲ್ಕು ಮಾದರಿ ಸಂರಕ್ಷಿತ ಪ್ರದೇಶಗಳ ಪೈಕಿ, ಏಳು⁸⁴ ಸಂರಕ್ಷಿತ ಪ್ರದೇಶಗಳಲ್ಲಿ ಹಿಂದಿನ ಯೋಜನೆಯ ಅವಧಿಗಳಿಗೆ ಮೀರಿದ ಅವಧಿಯ ನಿರ್ವಹಣಾ ಯೋಜನೆ/ಹುಲಿ ಸಂರಕ್ಷಣಾ ಯೋಜನೆಗಳ ತಯಾರಿಕೆಯಲ್ಲಿ ವಿಳಂಬವಿದ್ದಿತು. ಜೊತೆಗೆ, ಮೇ 2013ರಲ್ಲಿ ರಕ್ಷಿತ ಅರಣ್ಯವೆಂದು ಘೋಷಿತವಾದ ಮಲೈ ಮಹದೇಶ್ವರ ಬೆಟ್ಟಗಳಲ್ಲಿ, ಮೂರು ವರ್ಷಗಳ ನಂತರವೂ ಅನುಮೋದಿತ ನಿರ್ವಹಣಾ ಯೋಜನೆಗಳಿರಲಿಲ್ಲ. ಹೊಸ ನಿರ್ವಹಣಾ ಯೋಜನೆಗಳ ತಯಾರಿಕೆಯಲ್ಲಿ ವಿಳಂಬವಿದ್ದಡೆಯಲ್ಲಿ ಹಿಂದಿನ ನಿರ್ವಹಣಾ ಯೋಜನೆಗಳನ್ನು ಜಾರಿಗೊಳಿಸಲಾಗುತ್ತಿತ್ತು ಎಂದು ಅರಣ್ಯಗಳ ಪ್ರಧಾನ ಮುಖ್ಯ ಸಂರಕ್ಷಣಾಧಿಕಾರಿಗಳಿಂದ (ವನ್ಯಜೀವಿ) ಉತ್ತರಿಸಿದರು. ಹೊಸದಾಗಿ ಘೋಷಿತವಾದ ರಕ್ಷಿತ ಅರಣ್ಯಗಳ ಸಂಬಂಧದಲ್ಲಿ, ಸೂಕ್ತ ವೈಜ್ಞಾನಿಕ ವರದಿಗಳನ್ನು ವೈಜ್ಞಾನಿಕ ಸಮುದಾಯ/ಸಂಸ್ಥೆಗಳಿಂದ ಕೋರಲಾಗುತ್ತಿದೆ ಮತ್ತು ಉತ್ತಮ ನಿರ್ವಹಣಾ ಯೋಜನೆಗಳ ತಯಾರಿಕೆಗಳು ಪ್ರಗತಿಯಲ್ಲಿವೆ. ಉತ್ತರವು ಒಪ್ಪಲಹವಾಗಿಲ್ಲ ಏಕೆಂದರೆ ವನ್ಯಜೀವಿ ನೆಲೆಗಳು ವಿವಿಧ ಅಂಶಗಳಿಂದ ಒಂದೇಸಮನಾಗಿ ಭಾದೆಗೊಳಗಾಗುತ್ತಿವೆ ಮತ್ತು ಹಿಂದಿನ ಯೋಜನೆಗಳಲ್ಲಿ ಊಹಿಸಲಾಗದಿದ್ದ ಅಂಶಗಳ ಮೇಲೆ ಪ್ರಸಕ್ತ ನಿರ್ವಹಣಾ ಯೋಜನೆಗಳು ಆಧರಿಸಿರಬೇಕು. ಮುಂದಿನ ಯೋಜನೆಯ ತಯಾರಿಕೆಯು ಆದಷ್ಟು ಮುಂಚಿತವಾಗಿ ಶುರುವಾಗಬೇಕು ಮತ್ತು ಪ್ರಚಲಿತ ಯೋಜನೆಯ ಮುಕ್ತಾಯಕ್ಕೆ ಮುನ್ನವೇ ಜಾರಿಯಾಗುವಂತಿರಬೇಕು; ಇದನ್ನು ಮಾಡುತ್ತಿಲ್ಲ.
- ❖ 2011ರಲ್ಲಿ ವನ್ಯಜೀವಿಧಾಮಗಳಿಗೆ ಹೆಚ್ಚುವರಿ ಪ್ರದೇಶಗಳನ್ನು ಸೇರಿಸಿದ್ದ ಮೂರು⁸⁵ ಸಂರಕ್ಷಿತ ಪ್ರದೇಶಗಳ ಸಂಬಂಧದಲ್ಲಿ, ಈ ಪ್ರದೇಶಗಳಿಗೆ ಸಂಬಂಧಪಟ್ಟ ವಿಷಯಗಳನ್ನು ಬಗೆಹರಿಸುವ ಸೂಚಕ ಯೋಜನೆಗಳು/ಪರಿಷ್ಕೃತ ಯೋಜನೆಗಳು ತಯಾರಾಗಿರಲಿಲ್ಲ. ಯೋಜನೆಗಳು 10 ವರ್ಷಗಳಿಗಾಗಿ ತಯಾರಾಗುವುದರಿಂದ, ಯೋಜನೆಯ ಜಾರಿಯ ಅವಧಿಯಲ್ಲಿ ಅವಶ್ಯಕವೆಂದು ಕಂಡುಬರುವ ಯಾವುದೇ ಮಧ್ಯಾವಧಿಯ ಪರಿಷ್ಕರಣೆಯನ್ನು ಈ ಪ್ರಕ್ರಿಯೆಯು ಒದಗಿಸಿದೆ. ಆದಾಗ್ಯೂ, ಕುದುರೆಮುಖಿ ರಾಷ್ಟ್ರೀಯ ಉದ್ಯಾನವನದ ನಿರ್ವಹಣಾ ಯೋಜನೆಯನ್ನು (2003-13) ಹೊರತುಪಡಿಸಿ, ಯಾವುದೇ ನಿರ್ವಹಣಾ ಯೋಜನೆಗಳು ಮಧ್ಯಾವಧಿ ಪರಿಷ್ಕರಣೆಯನ್ನು ಒದಗಿಸಿಲ್ಲ ಎನ್ನುವುದನ್ನು ಗಮನಿಸಲಾಯಿತು. ಆದಾಗ್ಯೂ ನಿರ್ವಹಣಾ ಯೋಜನೆಗಳ ಮಧ್ಯಾವಧಿ ಪರಿಷ್ಕರಣೆಯನ್ನು ಯಾವುದೇ ಸಂರಕ್ಷಿತ ಪ್ರದೇಶಗಳಲ್ಲಿಯೂ ಮಾಡಲಿಲ್ಲ. ಸೋಮೇಶ್ವರ ವನ್ಯಜೀವಿಧಾಮಕ್ಕೆ ಸಂಬಂಧಿಸಿದಂತೆ ಹೊಸದಾಗಿ ಅನುಮೋದಿತವಾದ ನಿರ್ವಹಣಾ ಯೋಜನೆಯಲ್ಲಿ ವಿಸ್ತರಿಸಿದ ಪ್ರದೇಶವೂ ಒಳಗೊಂಡಿದೆ ಮತ್ತು ಕಾವೇರಿ ಹಾಗೂ ಮೂಕಾಂಬಿಕ ಧಾಮಗಳಿಗಾಗಿ ಹೊಸ ನಿರ್ವಹಣಾ ಯೋಜನೆಗಳು ತಯಾರಾಗುತ್ತಿದೆ ಎಂದು ಅರಣ್ಯಗಳ ಪ್ರಧಾನ ಮುಖ್ಯ ಸಂರಕ್ಷಣಾಧಿಕಾರಿಗಳು (ವನ್ಯಜೀವಿ) ಉತ್ತರಿಸಿದರು.
- ❖ ನಿಯಂತ್ರಣ ಪ್ರಪತ್ರಗಳು, ಘಟನೆಗಳು ಮತ್ತು ನಿರ್ವಹಣಾ ಚಟುವಟಿಕೆಗಳು, ಸಮಸ್ಯೆಗಳು ಮತ್ತು ಅವುಗಳ ಗಾತ್ರ, ನಿರ್ವಹಣಾ ದೃಷ್ಟಿಯಿಂದ ಮುಖ್ಯವಾದ ಘಟನೆಗಳು ಮತ್ತು ನಿರ್ವಹಣಾ ಚಟುವಟಿಕೆಗಳ⁸⁶ ಜಾಡನ್ನು ದಾಖಲಿಸುವ ದಸ್ತಾವೇಜುಗಳಾಗಿವೆ. ಯೋಜನೆಯ ಪರಿಷ್ಕರಣೆ/ನಿರ್ವಹಣಾ ಪರಿಶೀಲನೆ/ಮಧ್ಯಾವಧಿ ಸರಿಪಡಿಸುವಿಕೆಯಲ್ಲಿ, ನಿಯಂತ್ರಣ ಪ್ರಪತ್ರಗಳು ನಿರ್ವಹಣಾ ಸಂಬಂಧದ ಮೂಲಗಳಾಗಿರುವುವು. ಆದಾಗ್ಯೂ, ಗಮನಿಸಿದ್ದೇನೆಂದರೆ ಐದು ಸಂರಕ್ಷಿತ ಪ್ರದೇಶಗಳ ನಿರ್ವಹಣಾ ಯೋಜನೆಗಳಲ್ಲಿ ನಿಯಂತ್ರಣ ಪ್ರಪತ್ರಗಳನ್ನು ಒದಗಿಸಿರಲಿಲ್ಲ. ಮುಂದುವರೆದು, ಎಂಟು ಧಾಮಗಳು/ರಾಷ್ಟ್ರೀಯ ಉದ್ಯಾನವನ/ಹುಲಿಧಾಮಗಳ ಸಂಬಂಧದಲ್ಲಿ, ಹುಲಿ ಸಂರಕ್ಷಣಾ ಯೋಜನೆಗಳು/ನಿರ್ವಹಣಾ ಯೋಜನೆಗಳು ನಿಯಂತ್ರಣಾ ಪ್ರಪತ್ರಗಳ ನಿರ್ವಹಿಸುವಿಕೆಯನ್ನು ಒದಗಿಸಿದ್ದರೂ, ಅವುಗಳನ್ನು ನಿರ್ವಹಿಸಿರಲಿಲ್ಲ.

⁸⁴ ಬಂಡೀಪುರ, ನಾಗರಹೊಳೆ, ಕುದುರೆಮುಖಿ, ಬ್ರಹ್ಮಗಿರಿ, ಅಂತಿ ದಾಂಡೇಲಿ, ಪುಷ್ಪಗಿರಿ, ತಲಕಾವೇರಿ

⁸⁵ ಕಾವೇರಿ, ಮೂಕಾಂಬಿಕ ಮತ್ತು ಸೋಮೇಶ್ವರ ವನ್ಯಜೀವಿಧಾಮಗಳು

⁸⁶ ಕಾರ್ಯನಿರ್ವಹಣಾ ಸಾರಾಂಶದ ಕಂಡಿಕೆ 39, ಸಾವರ್ಕರ್ ಮಾರ್ಗಸೂತ್ರಗಳು

- ❖ ಅಂಕಣಗಳು ಅರಣ್ಯಗಳ ಅತಿಚಿಕ್ಕದಾದ ಘಟಕಗಳಾಗಿವೆ ಮತ್ತು ಅಂಕಣ ಇತಿಹಾಸಗಳು ವಿಶಾಲ ಶ್ರೇಣಿಯ ಚಟುವಟಿಕೆಗಳ ಮತ್ತು ನೈಸರ್ಗಿಕ/ಮಾನವ ಪ್ರೇರಿತ ಪ್ರಭಾವಗಳ ಮೌಲ್ಯಮಾಪನೆಗೆ ಕೊಡುಗೆ ನೀಡುವ ಘಟನೆಗಳ, ನಿರ್ವಹಣಾ ವಿಧಿಗಳ ಸಮರ್ಥತೆಯ, ನಿರ್ವಹಣಾ ಕ್ರಿಯೆಗಳ ಯೋಜನೆಯ ಮೇಲ್ವಿಚಾರಣೆ ಮಾಡುವಲ್ಲಿ ಅಮೂಲ್ಯವಾಗಿವೆ. ಅಂಕಣ ಇತಿಹಾಸವು ನಿರ್ವಹಣಾ ಇತಿಹಾಸದ⁸⁷ ಒಂದು ಸಂಪುಟವನ್ನು ಒದಗಿಸುವುದು. ಆದಾಗ್ಯೂ ಗಮನಿಸಿದ್ದೇನೆಂದರೆ, ಕೇವಲ ಕುದುರೆಮುಖ ರಾಷ್ಟ್ರೀಯ ಉದ್ಯಾನವನದ ನಿರ್ವಹಣಾ ಯೋಜನೆಯು, ಅಂಕಣಕ್ಕೆ ಸಂಬಂಧಿಸಿದ ವಾಸಸ್ಥಳ ಕ್ಷೇತ್ರಗಳ, ಘಟನೆಗಳ ಮತ್ತು ನಿರ್ವಹಣಾ ವಿಷಯಗಳ ದಾಖಲಿಸುವಿಕೆಗಾಗಿ ಅಂಕಣ ಇತಿಹಾಸದ ನಿರ್ವಹಿಸುವಿಕೆಯನ್ನು ಒದಗಿಸಿತ್ತು. ದುರದೃಷ್ಟವಶಾತ್, ಇದು ಕುದುರೆಮುಖದಲ್ಲಿ ಸಹ ನಿರ್ವಹಿಸಲ್ಪಡಲಿಲ್ಲ.
- ❖ ನಿರ್ವಹಣಾ ಯೋಜನೆಗಳು, ಜಾರಿಯಾದ ಗುರಿಗಳ ದಾಖಲಾತಿ ಮತ್ತು ನಿರ್ವಹಣಾ ಯೋಜನೆಯಲ್ಲಿ ಅಳವಡಿಸಿಕೊಂಡ ಬದಲಾವಣೆಗಳನ್ನು ಸೂಚಿಸಲು ಮಾರ್ಗಪಲ್ಲಟಗಳ ಮತ್ತು ಜಾರಿಯಾದ ಗುರಿಗಳ ದಾಖಲೆಯ ನಿರ್ವಹಿಸುವಿಕೆಯನ್ನು ಸಾವರ್ಕರ್ ಮಾರ್ಗಸೂತ್ರಗಳು ಒದಗಿಸಿವೆ. ಆದರೆ ಕೇವಲ ಮೂರು⁸⁸ ನಿರ್ವಹಣಾ ಯೋಜನೆ/ಹುಲಿ ಸಂರಕ್ಷಣಾ ಯೋಜನೆಗಳು ಮಾರ್ಗಪಲ್ಲಟ ಮತ್ತು ಜಾರಿಯಾದ ಗುರಿಗಳ ದಾಖಲೆಯ ನಿರ್ವಹಿಸುವಿಕೆಯನ್ನು ಒದಗಿಸಿದ್ದವು ಮತ್ತು ಈ ವಿಭಾಗಗಳಲ್ಲಿ ಸಹ ಈ ದಾಖಲೆಗಳು ನಿರ್ವಹಿಸಲ್ಪಟ್ಟಿರಲಿಲ್ಲ.

ಮೇಲೆ ಹೊರತಂದಿರುವ ವಿಷಯಗಳು ಯೋಜನೆಯ ಪ್ರಕ್ರಿಯೆಯಲ್ಲಿ ವ್ಯವಸ್ಥೆಯ ಕೊರತೆಯನ್ನು ಸೂಚಿಸಿತ್ತವೆ.

10.2 ಮಾನವ ವನ್ಯಜೀವಿ ಸಂಘರ್ಷಕ್ಕೆ ಸಂಬಂಧಿಸಿದಂತೆ ನಿರ್ವಹಣಾ ಕೊರತೆ

ಸಾವರ್ಕರ್ ಮಾರ್ಗಸೂತ್ರಗಳ ಕಂಡಿಕೆ 25ರ ಪ್ರಕಾರ, ಮಾನವ-ಮೃಗ ಸಂಘರ್ಷಗಳು ಎಂದು ಸಹ ಪರಿಚಿತವಾಗಿರುವ ಮಾನವ ವನ್ಯಜೀವಿ ಸಂಘರ್ಷಗಳನ್ನು ಕುರಿತ ಕಾಳಜಿಗಳು ನಿರ್ವಹಣಾ ಯೋಜನೆಯಲ್ಲಿ ಸೇರಿಸಲ್ಪಡಬೇಕು. ಮಾನವ ವನ್ಯಜೀವಿ ಸಂಘರ್ಷಗಳ ಉಪಶಮನವು ಸಂರಕ್ಷಿತ ಪ್ರದೇಶ ನಿರ್ವಹಕರಿಗೆ ಒಂದು ಪ್ರಮುಖ ಸವಾಲಾಗಿದೆ, ಅದು ಅವರ ಬಹಳಷ್ಟು ಸಮಯ ಮತ್ತು ಸಂಪನ್ಮೂಲಗಳನ್ನು ಹಾಳುಮಾಡುತ್ತದೆ. ಆದ್ದರಿಂದ ನಿರ್ವಹಣಾ ಯೋಜನೆಗಳು, ಸೂಕ್ತ ಉಪಶಮನಾ ಕ್ರಮಗಳ ಅಳವಡಿಕೆಗಾಗಿ, ನಿರ್ವಹಣಾ ಯೋಜನೆಯ ಎಲ್ಲ ವಲಯಗಳ ಸಾಮಾನ್ಯ ಆಸಕ್ತಿಯನ್ನು ಪ್ರತಿಫಲಿಸುವ ಒಂದು ವಿಷಯಾಧಾರಿತ ಯೋಜನೆ, ಉಪಯೋಜನೆಗಳ ಮೂಲಕ ಮಾನವ ವನ್ಯಜೀವಿ ಸಂಘರ್ಷಗಳ ಹಿಂದಿನ ಕಾರಣಗಳನ್ನು ಗುರುತಿಸಿ, ಕಾರಣಗಳಾದ ಬೆಳೆ ಮಾದರಿ, ಅತಿಕ್ರಮಣಗಳು, ಮುಂತಾದವನ್ನು ಗುರುತಿಸಿ ಮತ್ತು ಮಾನವ ವನ್ಯಜೀವಿ ಸಂಘರ್ಷಕ್ಕೆ ತುತ್ತಾಗುವ ಜಾಗಗಳು/ಗಸ್ತುಗಳು/ಅಂಕಣಗಳನ್ನು ಗುರುತಿಸಿ, ಉಪಶಮನ ಕ್ರಮಗಳನ್ನು (ಆನೆ ನಿರೋಧಕ ಕಂದಕ, ಸೌರಬೇಲಿ, ಮುಂತಾದವು) ಅಳವಡಿಸಿಕೊಳ್ಳಬೇಕು. ಅಧ್ಯಾಯ 4.1ರಲ್ಲಿ ವಿವರಿಸಿರುವಂತೆ, ಹೆಚ್ಚಾಗಿರುವ ಮಾನವ ವನ್ಯಜೀವಿ ಸಂಘರ್ಷಗಳ ದೃಷ್ಟಿಯಿಂದ ಇದು ಅವಶ್ಯಕವಾಗಿದೆ.

ಪುಷ್ಪಗಿರಿ, ಬ್ರಹ್ಮಗಿರಿ ಮತ್ತು ತಲಕಾವೇರಿ ವನ್ಯಜೀವಿಧಾಮಗಳ ನಿರ್ವಹಣಾ ಯೋಜನೆಗಳು ಮಾನವ ವನ್ಯಜೀವಿ ಸಂಘರ್ಷಗಳ ಕಾರಣಗಳನ್ನು ಅದರ ಮಾನವ ವನ್ಯಜೀವಿ ಸಂಘರ್ಷದ ಉಪಶಮನದ ವಿಷಯಾಧಾರಿತ ಯೋಜನೆಯಲ್ಲಿ ಗುರುತಿಸಿರಲಿಲ್ಲ ಮತ್ತು ಮಾನವ ವನ್ಯಜೀವಿ ಸಂಘರ್ಷಕ್ಕೆ ತುತ್ತಾಗುವ ಸ್ಥಳಗಳು/ಗಸ್ತುಗಳು/ಅಂಕಣಗಳನ್ನು ಸಹ ಗುರುತಿಸಿರಲಿಲ್ಲ.

ಪುಷ್ಪಗಿರಿ, ಬ್ರಹ್ಮಗಿರಿ, ತಲಕಾವೇರಿ ಧಾಮಗಳು ಮತ್ತು ನಾಗರಹೊಳೆ ಹುಲಿಧಾಮದ ನಿರ್ವಹಣಾ ಯೋಜನೆಗಳಲ್ಲಿ, ವಿಷಯಾಧಾರಿತ ಯೋಜನೆಯು ಉಪಶಮನ ಕ್ರಮಗಳಾದ ಆನೆ ನಿರೋಧಕ ಕಂದಕ, ಸೌರಬೇಲಿ, ಆನೆಯಿಂದಾಗುವ ವಿನಾಶಗಳ ಬಗೆಗಿನ ಶಿಬಿರಗಳ ಸ್ಥಾಪನೆಗಳ ನಿಯೋಜನೆಗಾಗಿ ಸ್ಥಳಗಳನ್ನು ಗುರುತಿಸಿರಲಿಲ್ಲ.

ನಾಗರಹೊಳೆ ಹುಲಿಧಾಮದ ಹುಲಿ ಸಂರಕ್ಷಣಾ ಯೋಜನೆಯು, ಆನೆ ನಿರೋಧಕ ಕಂದಕ/ಸೌರಬೇಲಿ ಮುಂತಾದ ಹಲವಾರು ಕ್ರಮಗಳ ಉಸ್ತುವಾರಿಗಾಗಿ ರಕ್ಷಿತ ಪ್ರದೇಶದ ಸುತ್ತಲೂ ಸೇವಾರಸ್ತೆಯ

⁸⁷ ಕಾರ್ಯನಿರ್ವಹಣಾ ಸಾರಾಂಶದ ಕಂಡಿಕೆ 40, ಸಾವರ್ಕರ್ ಮಾರ್ಗಸೂತ್ರಗಳು

⁸⁸ ಕುದುರೆಮುಖ ರಾಷ್ಟ್ರೀಯ ಉದ್ಯಾನವನ, ನಾಗರಹೊಳೆ ಮತ್ತು ಭದ್ರ ಹುಲಿಧಾಮಗಳು

ನಿರ್ಮಾಣವನ್ನು ಸೂಚಿಸಿತ್ತು. ಆದರೆ, ಸಂರಕ್ಷಿತ ಪ್ರದೇಶದಲ್ಲಿ ಈ ಕಾರ್ಯವು ನಡೆಯಲಿಲ್ಲ. ಈ ಸಂರಕ್ಷಿತ ಪ್ರದೇಶಗಳು ಮಾನವ ವನ್ಯಜೀವಿ ಸಂಘರ್ಷಗಳ ಅತಿ ಹೆಚ್ಚು ಘಟನೆಗಳಾಗುತ್ತಿರುವ ಭೂದೃಶ್ಯದ ಭಾಗವಾಗಿರುವುದರಿಂದ, ವಿವರವಾದ ಯೋಜನೆಯು ತಯಾರಾಗಿರಬೇಕಿತ್ತು.

10.3 ಪುನರ್ವಸತಿ/ಪುನರ್ನಿಲಯ ಮತ್ತು ಅತಿಕ್ರಮಣಗಳ ಸ್ಥಿತಿ

ಪುನರ್ವಸತಿ/ಪುನರ್ನಿಲಯ ಮಾನವ ಮೃಗ ಅಂತರಕ್ರಿಯೆಯನ್ನು ಕಡಿಮೆಗೊಳಿಸಲು ಸಾಧ್ಯವಿರುವ ಪರಿಹಾರವಾಗಿದ್ದು ವನ್ಯಜೀವಿ ಮತ್ತದರ ನೆಲೆಗಳ ಮೇಲಿನ ಮಾನವಮೂಲ ಒತ್ತಡವನ್ನು ಕಡಿಮೆಗೊಳಿಸುತ್ತದೆ. ಪುನರ್ವಸತಿಯಲ್ಲಿ ವಿಳಂಬವು ವೆಚ್ಚದ ಏರಿಕೆಯಲ್ಲಿ ಮಾತ್ರವಲ್ಲದೇ ಮಾನವ ವನ್ಯಜೀವಿ ಸಂಘರ್ಷಗಳ ಹೆಚ್ಚಾದ ಘಟನೆಗಳಿಗೆ ಕೂಡ ಕಾರಣವಾಗುವುದರಿಂದ, ಪುನರ್ವಸತಿಯನ್ನು ಯೋಜಿಸಿದಂತೆ ಆದ್ಯತೆಯ ಮೇಲೆ ತೆಗೆದುಕೊಳ್ಳುವುದು ಅವಶ್ಯಕವಾಗಿದೆ. ಪುನರ್ವಸತಿಯ ಪ್ರಗತಿಯ ಪ್ರಸ್ತುತ ಸ್ಥಿತಿಯನ್ನು ಕಂಡಿಕೆ 6.3ರಲ್ಲಿ ಚರ್ಚಿಸಲಾಗಿದೆ.

ನಿರ್ವಹಣಾ ಯೋಜನೆಗಳ ಮತ್ತು ಪುನರ್ವಸತಿಯ ಪ್ರಗತಿ ಪರಿಶೀಲನೆಯ ಸಮಯದಲ್ಲಿ, ಪುನರ್ವಸತಿ ಮತ್ತು ಪುನರ್ನಿಲಯ ಯೋಜಿಸಿದ್ದಂತೆ ತೆಗೆದುಕೊಳ್ಳಲ್ಪಟ್ಟಿಲ್ಲ ಎನ್ನುವುದನ್ನು ಗಮನಿಸಲಾಯಿತು. ಪುನರ್ವಸತಿಗಾಗಿ ಹುಲಿ ಸಂರಕ್ಷಣಾ ಯೋಜನೆ/ನಿರ್ವಹಣಾ ಯೋಜನೆಯ ಗುರಿಗಳು ಹಾಗೂ ಕುದುರೆಮುಖ ರಾಷ್ಟ್ರೀಯ ಉದ್ಯಾನವನ, ನಾಗರಹೋಳೆ ಮತ್ತು ದಾಂಡೇಲಿ ಅಂತಿ ಹುಲಿಧಾಮದಲ್ಲಿ ವಾಸ್ತವವಾಗಿ ಪುನರ್ವಸತಿಯಾದ ಕುಟುಂಬಗಳನ್ನು ಕೋಷ್ಟಕ 10.1ರಲ್ಲಿ ತೋರಿಸಲಾಗಿದೆ:

ಕೋಷ್ಟಕ 10.1: ಕುದುರೆಮುಖ ರಾಷ್ಟ್ರೀಯ ಉದ್ಯಾನವನ, ದಾಂಡೇಲಿ ಅಂತಿ ಮತ್ತು ನಾಗರಹೋಳೆ ಹುಲಿಧಾಮಗಳಲ್ಲಿ ನಿರ್ವಹಣಾ ಯೋಜನೆ/ಹುಲಿ ಸಂರಕ್ಷಣಾ ಯೋಜನೆಯ ಪುನರ್ವಸತಿಯ ಗುರಿಗಳ ಸಾಧನೆ

(ಕುಟುಂಬಗಳ ಸಂಖ್ಯೆ)

ವರ್ಷ	ಕುದುರೆಮುಖ ರಾಷ್ಟ್ರೀಯ ಉದ್ಯಾನವನ (2013-23)		ದಾಂಡೇಲಿ ಅಂತಿ ಹುಲಿಧಾಮ (2014-24)		ನಾಗರಹೋಳೆ ಹುಲಿಧಾಮ (2014-24)	
	ಗುರಿ	ಸಾಧನೆ	ಗುರಿ	ಸಾಧನೆ	ಗುರಿ	ಸಾಧನೆ
ನಿರ್ವಹಣಾ ಯೋಜನೆ/ಹುಲಿ ಸಂರಕ್ಷಣಾ ಯೋಜನೆಯ ಗುರಿ ಮತ್ತು ಸಾಧನೆಗಳು →						
2014-15	90	45	300	104	100	69
2015-16	102	53	300	58	100	4
ಒಟ್ಟು	192	98	600	162	200	73

(ಆಧಾರ: ಇಲಾಖೆಯಿಂದ ಸಲ್ಲಿಸಲಾದ ಮಾಹಿತಿ)

ಮೇಲಿನ ಕೋಷ್ಟಕದ ಪ್ರಕಾರ, 2014-16ರಲ್ಲಿ ಒಟ್ಟು 992 ಕುಟುಂಬಗಳು ಪುನರ್ವಸತಿಗಾಗಿ ಯೋಜಿತವಾಗಿದ್ದವು. ಆದರೆ, 333 ಕುಟುಂಬಗಳು ಪುನರ್ವಸತಿಯಾಗಿದ್ದು, ನಿರ್ವಹಣಾ ಯೋಜನೆ/ಹುಲಿ ಸಂರಕ್ಷಣಾ ಯೋಜನೆಯ ಗುರಿಗಳ ಸಾಧನೆಯಲ್ಲಿ ಸುಮಾರು ಶೇಕಡಾ 66ರಷ್ಟು ಕೊರತೆಯನ್ನು ಸೂಚಿಸುತ್ತದೆ.

ಮುಂದುವರೆದು, ಕುದುರೆಮುಖ ರಾಷ್ಟ್ರೀಯ ಉದ್ಯಾನವನದ ನಿರ್ವಹಣಾ ಯೋಜನೆ ಹಾಗೂ ದಾಂಡೇಲಿ ಅಂತಿ ಹುಲಿಧಾಮ ಮತ್ತು ಬಂಡೀಪುರ ಹುಲಿಧಾಮದ ಹುಲಿ ಸಂರಕ್ಷಣಾ ಯೋಜನೆಗಳು, ಗಡಿಗಳ ಕ್ರೋಢೀಕರಣ, ಗಡಿಗುರುತಿಸುವಿಕೆ, ನಿಯತಕಾಲಿಕ ತನಿಖೆ, ಮುಂತಾದವುಗಳಿಂದ ಅತಿಕ್ರಮಣಗಳನ್ನು ತಡೆಯಲು/ಪರಿಹರಿಸಲು ವಿಷಯಾಧಾರಿತ ಯೋಜನೆಗಳನ್ನು ಒಳಗೊಂಡಿದ್ದವು. ಈ ಸಂರಕ್ಷಿತ ಪ್ರದೇಶಗಳಲ್ಲಿ ಅತಿಕ್ರಮಣಗಳ ತೆರವಿನಲ್ಲಿ ಪ್ರಗತಿಯು ಬಹಳ ನಿಧಾನವಾಗಿದ್ದಿತು; ಇದನ್ನು ಈ ವರದಿಯ ಕಂಡಿಕೆ 6.1ರಲ್ಲಿ ಚರ್ಚಿಸಲಾಗಿದೆ.

ಪುನರ್ವಸತಿಯು ಒಂದು ಸಂಕೀರ್ಣ ವಿಷಯವಾಗಿದೆ ಮತ್ತು ಸುಲಭವಾದ ಹಾಗೂ ಈ ಬಗ್ಗೆ ಅಲ್ಪಾವಧಿಯ ಪರಿಹಾರಗಳಿಲ್ಲವೆಂದು ಅರಣ್ಯಗಳ ಪ್ರಧಾನ ಮುಖ್ಯ ಸಂರಕ್ಷಣಾಧಿಕಾರಿಗಳು (ವನ್ಯಜೀವಿ) ಉತ್ತರಿಸಿದರು. ನಾಗರಹೋಳೆ ಹುಲಿಧಾಮದಲ್ಲಿ, ಉಳಿದ ಸುಮಾರು 1,200 ಕುಟುಂಬಗಳ ಪುನರ್ವಸತಿಗಾಗಿ ಭೂಮಿಯು ಲಭ್ಯವಿಲ್ಲವೆಂದು ಸಹ ಅರಣ್ಯಗಳ ಪ್ರಧಾನ ಮುಖ್ಯ ಸಂರಕ್ಷಣಾಧಿಕಾರಿಗಳು (ವನ್ಯಜೀವಿ) ತಿಳಿಸಿದರು. ಪುನರ್ವಸತಿಯು ಒಂದು ಸಂಕೀರ್ಣ ವಿಷಯ

ಮತ್ತು ಪುನರ್ವಸತಿಗಾಗಿ ಭೂಮಿಯ ಲಭ್ಯತೆಯು ಸೀಮಿತವಾಗಿದ್ದರೂ ಸಹ, ನಗದು ಪರಿಹಾರವನ್ನು ಪಾವತಿಸುತ್ತಿರುವ ಕುದುರೆಮುಖ ರಾಷ್ಟ್ರೀಯ ಉದ್ಯಾನವನ ಮತ್ತು ದಾಂಡೇಲಿ ಅಂಶಿ ಹುಲಿಧಾಮದಲ್ಲಿ, ಹೆಚ್ಚಿನ ನಿಧಿಗಳ ಹಂಚಿಕೆಯು ಪ್ರಕ್ರಿಯೆಯನ್ನು ಚುರುಕುಗೊಳಿಸಬಹುದೆಂದು ನಾವು ಭಾವಿಸಿದ್ದೇವೆ. ಮುಂದುವರೆದು, ನಾಗರಹೋಳೆ ಹುಲಿಧಾಮದಲ್ಲಿ, ಭೂಮಿಯ ಮತ್ತು ನಿಧಿಗಳ ಲಭ್ಯತೆಯಿದ್ದರೂ, ವಿಷಯದಲ್ಲಿ ನಿಧಾನ ಪ್ರಗತಿಗೆ ಪುರಾವೆಯಂತೆ, 195 ಅರ್ಜಿದಾರರ ಪುನರ್ನಿಲಯ ಇನ್ನೂ ಪ್ರಗತಿಯಲ್ಲಿದೆ.

10.4 ನಿರ್ವಹಣಾ ಯೋಜನೆಗಳಲ್ಲಿ ಬೆಂಕಿ ನಿರ್ವಹಣಾ ವಿಷಯಾಧಾರಿತ ಯೋಜನೆಯ ಕೊರತೆ

ಸಂರಕ್ಷಿತ ಪ್ರದೇಶಗಳ ನೆಲೆ ಮತ್ತು ಜೀವಿಪರಿಸ್ಥಿತಿಯನ್ನು ಭಾದಿಸುತ್ತಿರುವ ಮತ್ತೆ ಮತ್ತೆ ಅಗ್ನಿ ಅನಾಹುತದ ಸಂಭವವಿರುವ ಎಲ್ಲ ವಲಯಗಳಲ್ಲಿ, ಅಗ್ನಿ ಶಮನವು ಒಂದು ಸಾಮಾನ್ಯ ಕ್ರಮವಾಗಿದೆ. ಮುನ್ನೆಚ್ಚರಿಕೆ ಕ್ರಮಗಳನ್ನು ತೆಗೆದುಕೊಳ್ಳುವುದಕ್ಕಾಗಿ ನಿರ್ವಹಣಾ ಯೋಜನೆ/ಹುಲಿ ಸಂರಕ್ಷಣಾ ಯೋಜನೆಗಳಲ್ಲಿ ಈ ವಿಷಯವನ್ನು ಬಗೆಹರಿಸುವುದಕ್ಕಾಗಿ ಗಮನ ಹರಿಸುವುದು ಅವಶ್ಯಕವಾಗಿದೆ. ಸಾವರ್ಕರ್ ಮಾರ್ಗಸೂತ್ರಗಳ (ಕಂಡಿಕೆ 96) ಪ್ರಕಾರ, ನಿರ್ದಿಷ್ಟ ವಿಷಯಗಳ ನಿರ್ವಹಣೆಯ ವಿಷಯಾಧಾರಿತ ಯೋಜನೆಗಳು, ಉಪ ಯೋಜನೆಗಳು, ಅಗ್ನಿ ಶಮನ, ನೀರಿನ ಸಂಪನ್ಮೂಲಗಳ ನಿರ್ವಹಣೆ, ಮುಂತಾದ ಸಮಸ್ಯೆಗಳು ನಿರ್ವಹಣಾ ಯೋಜನೆಯಲ್ಲಿ ಸೇರಬೇಕು.

ಬೆಂಕಿಯ ಬಗ್ಗೆ ವಿಷಯಾಧಾರಿತ ಯೋಜನೆಗಳಿರಲಿಲ್ಲ ಎನ್ನುವುದನ್ನು ನಾವು ಗಮನಿಸಿದವು ಮತ್ತು ಆರು⁸⁹ ರಕ್ಷಿತ ಪ್ರದೇಶಗಳಿಗೆ ಸಂಬಂಧಿತ ನಿರ್ವಹಣಾ ಯೋಜನೆಯ ಪರಿಶೀಲನೆಯಲ್ಲಿ ನಾವು ಕಂಡದ್ದೇನೆಂದರೆ, ಅಪಾಯಪೀಡಿತ ಅಂಕಣಗಳು/ಪ್ರದೇಶಗಳು ಗುರುತು ಮಾಡಲ್ಪಟ್ಟಿರಲಿಲ್ಲ ಮತ್ತು ಅಪಾಯ ಸಾಧ್ಯತೆಯ ನಕ್ಷೆಗಳು ತಯಾರಾಗಿರಲಿಲ್ಲ. ಈ ನಕ್ಷೆಯು, ನಿರ್ವಹಿಸಲ್ಪಡಬೇಕಾದ ಅಗ್ನಿಪಥಗಳ ಸ್ಥಳ ಮತ್ತು ಪರಿಮಾಣ, ನಿಯೋಜಿಸಲ್ಪಡಬೇಕಾದ ಅಗ್ನಿ ವೀಕ್ಷಕರ ಸ್ಥಳ ಮತ್ತು ಸಂಖ್ಯೆ, ನಿಯೋಜನೆಯ ಅವಧಿ, ಮುಂತಾದ ಸೂಕ್ತ ನಿರೋಧಕ ಕ್ರಮಗಳನ್ನು ತೆಗೆದುಕೊಳ್ಳಲು, ನಿಯಮಿತವಾದ ಗಮನದ ಅಗತ್ಯವಿರುವ ಪ್ರದೇಶಗಳ ಮೇಲೆ ಗಮನವನ್ನು ಕೇಂದ್ರೀಕರಿಸಲು ಅನುಕೂಲಕರವಾಗಿರುವುದು. ಹೀಗೆ, ಅಪಾಯ ಸಾಧ್ಯತಾ ನಕ್ಷೆಯು ಅಗ್ನಿ ಪ್ರಕರಣದಿಂದ ಹೆಚ್ಚಿನ ಪ್ರದೇಶದ ನಾಶವನ್ನು ತಡೆಯಲು ಅನುಕೂಲ ಮಾಡುತ್ತದೆ.

10.5 ಕಳ್ಳಬೇಟೆ ನಿರೋಧಕ ಕಾರ್ಯಗಳು

ವನ್ಯಮೃಗಗಳ ಸಂಖ್ಯೆಯಲ್ಲಿ ಇಳಿಕೆಗೆ, ಅವುಗಳ ಮಾಂಸ ಮತ್ತು ದೇಹ ಭಾಗಗಳಿಗಾಗಿ ನಡೆಯುವ ಕಳ್ಳಬೇಟೆಯು ಒಂದು ಪ್ರಮುಖ ಕಾರಣವಾಗಿದೆ. ನಿರ್ವಹಣಾ ಯೋಜನೆಗಳು, ವನ್ಯಜೀವಿಗಳನ್ನು ಕಳ್ಳಬೇಟೆಯಿಂದ ರಕ್ಷಿಸಲು, ಪ್ರತ್ಯೇಕ ಕ್ರಿಯಾಯೋಜನೆಯ ರಚನೆಯಿಂದ, ಒಂದು ಯೋಜನೆಯನ್ನು ಸಮರ್ಪಕವಾಗಿ ಯೋಜಿಸಬೇಕು. ಅಪಾಯಪೀಡಿತ ಪ್ರದೇಶ/ಸಂಕುಲಗಳ ಗುರುತುಮಾಡುವಿಕೆ, ಕಳ್ಳಬೇಟೆ ನಿರೋಧಕ ಸಿಬ್ಬಂದಿಯ ನಿಯೋಜನೆ, ಗಸ್ತುಗಳ ಯೋಜನೆ, ಇತ್ತೀಚಿನ ತಾಂತ್ರಿಕತೆಯ ಬಳಕೆ, ಮುಂತಾದವು ಯೋಜನೆಯಲ್ಲಿ ಸೇರಿರಬೇಕು.

ಶರಾವತಿ ವನ್ಯಜೀವಿಧಾಮ, ಮಡಿಕೇರಿ ಮತ್ತು ಕುದುರೆಮುಖ ವನ್ಯಜೀವಿ ವಿಭಾಗಗಳ ನಿರ್ವಹಣಾ ಯೋಜನೆಗಳು, ಕಳ್ಳಬೇಟೆ ನಿರೋಧಕ ಶಿಬಿರಗಳಿಂದ ಮಾಡಲ್ಪಟ್ಟ ಗಸ್ತು ಚಟುವಟಿಕೆಗಳ ಉಸ್ತುವಾರಿಗಾಗಿ, ಹುಲಿ/ಹೆಚ್ಚೆ ಸಾಫ್ಟ್‌ವೇರ್‌ಗಳ⁹⁰ ಬಳಕೆಯಂತಹ ಜಾಗತಿಕ ಸ್ಥಾನ ನಿರ್ಣಯ ವ್ಯವಸ್ಥೆ ಆಧಾರಿತ ಉಸ್ತುವಾರಿ ಕ್ರಮಗಳಿಗಾಗಿ ಅನುವು ಮಾಡಿಲ್ಲ ಎನ್ನುವುದನ್ನು ನಾವು ಗಮನಿಸಿದವು. ಮುಂದುವರೆದು, ಕುದುರೆಮುಖ ರಾಷ್ಟ್ರೀಯ ಉದ್ಯಾನವನದಲ್ಲಿ ಸಂಚಾರಿ/ಹಂಗಾಮಿ ಶಿಬಿರಗಳನ್ನು ನಿರ್ವಹಣಾ ಯೋಜನೆಯಲ್ಲಿ ಅನುವು ಮಾಡಿದ್ದರೂ ಸಹ ಸ್ಥಾಪಿಸಿರಲಿಲ್ಲ. ಕಳ್ಳಬೇಟೆಯ ಹಲವಾರು ಪ್ರಕರಣಗಳು ಕಂಡಿಕೆ 7.1ರಲ್ಲಿ ಹೊರತಂದಿರುವಂತೆ ವರದಿಯಾಗಿದ್ದವು.

⁸⁹ ಪುಷ್ಪಗಿರಿ, ಬ್ರಹ್ಮಗಿರಿ, ತಲಕಾವೇರಿ, ಸೋಮೇಶ್ವರ ಮತ್ತು ಮೂಕಾಂಬಿಕ ವನ್ಯಜೀವಿಧಾಮ ಮತ್ತು ಕುದುರೆಮುಖ ರಾಷ್ಟ್ರೀಯ ಉದ್ಯಾನವನ (2003-13)

⁹⁰ ಜಾಗತಿಕ ಸ್ಥಾನ ನಿರ್ಣಯ ವ್ಯವಸ್ಥೆ ವಿಧಾನದ ಉಪಕರಣಕ್ಕೆ ಸೇರಿಸಿರುವ ಈ ಸಾಫ್ಟ್‌ವೇರ್ ಕಳ್ಳಬೇಟೆ ನಿರೋಧಕ ಶಿಬಿರದ ವೀಕ್ಷಕರ ಜೊತೆ ಇರುವುದು ಮತ್ತು ಗಸ್ತು ಮಾಡಿದ ಪ್ರದೇಶದ ನಿರ್ಧಾರಣೆಯಲ್ಲಿ, ಕಾಣಿಸಿದ ಪ್ರಾಣಿಗಳ ಚಿತ್ರಗಳ ಮೇಲೆ ರಿಸುವಿಕೆ, ಮುಂತಾದವುಗಳಲ್ಲಿ ಸಹಾಯ ಮಾಡುವುದು

10.6 ಹಡ್ಡುಗಳ (ತೇವಭೂಮಿ) ನಿರ್ವಹಣೆಗಾಗಿ ವಿಷಯಾಧಾರಿತ ಯೋಜನೆ

ಹಡ್ಡುಗಳು ಮುಕ್ತ ಹುಲ್ಲುಗಾವಲುಗಳಿಂದ ಆವೃತವಾದ ಜೌಗು ಪ್ರದೇಶಗಳಾಗಿವೆ ಮತ್ತು ನಾಗರಹೋಳೆ ಹುಲಿಧಾಮದ ಒಂದು ವಿಶೇಷ ಲಕ್ಷಣಗಳಾಗಿವೆ. ಮಣ್ಣು ಚೇಡಿಯಾಗಿದ್ದು, ಯಾವಾಗಲೂ ತೇವವಾಗಿರುತ್ತದೆ ಮತ್ತು ವರ್ಷದುದ್ದಕ್ಕೂ ಜೊಂಡು⁹¹ ಮತ್ತು ಹುಲ್ಲಿನ ಸಮೃದ್ಧ ಬೆಳವಣಿಗೆಗೆ ಸಹಕಾರಿಯಾಗಿದೆ. ಆದ್ದರಿಂದ, ಈ ನೆಲೆಯು ದೊಡ್ಡ ಸಸ್ಯಾಹಾರಿಗಳಾದ ಏಶಿಯ ಆನೆಗಳು ಮತ್ತು ಭಾರತೀಯ ಕಾಡುಕೋಣಗಳಿಗೆ ಬಹಳ ತಕ್ಕದ್ದಾಗಿದೆ ಮತ್ತು ಇತರ ಗೊರಸಿನ ಪ್ರಾಣಿಗಳಾದ ಚೀಟಾಲ್ ಮತ್ತು ಸಾಂಬಾರ್‌ಗಳನ್ನು ಸಹ ಬೆಂಬಲಿಸುತ್ತದೆ. ಆದಾಗ್ಯೂ ಈ ವಿಶೇಷ ನೆಲೆಗಳು ದಟ್ಟ ಸಸ್ಯಗಳಿಂದ ಮತ್ತು ಕ್ರೋಮೋಲಿನ ಒಡೋರಟ, ಲಂಟಾನ, ಮುಂತಾದ ಕಳೆಗಳಿಂದ ಆವರಿಸಲ್ಪಟ್ಟಿವೆ ಎನ್ನುವುದನ್ನು ಹುಲಿ ಸಂರಕ್ಷಣಾ ಯೋಜನೆಯು ಗಮನಿಸಿತ್ತು.

ಹಡ್ಡುಗಳು ಬೇಟೆ-ಬೇಟೆಗಾರರ ಸಂಬಂಧದಲ್ಲಿ ಒಂದು ಮುಖ್ಯವಾದ ಜೀವಿಪರಿಸ್ಥಿತಿಯ ಪಾತ್ರವನ್ನು ನಿರ್ವಹಿಸುತ್ತವೆ ಮತ್ತು ಇವು ಹುಲಿಗಳು ಬಯಸುವ ಬೇಟೆಯ ಪ್ರದೇಶಗಳಲ್ಲಿ ಒಂದಾಗಿದೆ. ಈ ಹಿಂದೆ ಹಲವಾರು ಸಲ ಈ ಹಡ್ಡುಗಳನ್ನು ಹುಲಿಗಳು ಅವುಗಳ ಬೇಟೆಗಳನ್ನು ಬೇಟೆಯಾಡಲು ಮತ್ತು ಹಲವು ದಿನಗಳವರೆಗೆ ಬೇಟೆಯನ್ನು ಮುಚ್ಚಿಡಲು ಬಳಸುವುದನ್ನು ಗಮನಿಸಲಾಗಿತ್ತು. ಹಡ್ಡುಗಳಿಗೆ ಪ್ರಸ್ತಾವನೆಯಾಗಿದ್ದ ನಿರ್ವಹಣಾ ಉದ್ದಿಶ್ಯಗಳ ಪ್ರಕಾರ, ನಿಯತಕಾಲಿಕ ಕಳೆ ಕೀಳುವಿಕೆ, ಮರ ಕಡಿಯುವಿಕೆ ಮತ್ತು ಅಗ್ನಿಪಥ ಗುರುತಿಸುವ ಮೂಲಕ ನೈಸರ್ಗಿಕ ಪರಂಪರೆಯ ಪ್ರಕ್ರಿಯೆಯನ್ನು ತಡೆಯುವುದಕ್ಕಾಗಿ ಇವುಗಳನ್ನು ರಕ್ಷಿಸಬೇಕಾಗಿದೆ. ಮುಂದುವರೆದು, ಕಾಡುಮೃಗಗಳಿಗೆ ಹಡ್ಡುಗಳ ಜೀವಿಪರಿಸ್ಥಿತಿಯ ದೀರ್ಘಾವಧಿ ಸೇವೆಗಳನ್ನು ನಿರ್ವಹಿಸುವುದಕ್ಕಾಗಿ ಉಪಗ್ರಹ ದತ್ತದ ಮೂಲಕ ಹಡ್ಡುಗಳ ಮೇಲ್ವಿಚಾರಣೆ ಮಾಡಬೇಕು. ಇದು ಹುಲಿ ಸಂರಕ್ಷಣೆ ಯೋಜನೆಯಲ್ಲಿ ಹೇಳಲ್ಪಟ್ಟಿದ್ದರೂ, ಹಡ್ಡುಗಳಡಿಯ ಪ್ರದೇಶವು ಕಡಿಮೆಯಾಗುತ್ತಿದ್ದು, ಇಳಿಕೆಯ ಪ್ರಮಾಣದ ನಿರ್ಧಾರಣೆಯಾಗಿಲ್ಲ.

ಚಿತ್ರ 10.1: ನಾಗರಹೋಳೆ ಹುಲಿಧಾಮದ ಒಳಗಿನ ಹಡ್ಡುವಿನ ಚಿತ್ರ
ಆಧಾರ: ಲೆಕ್ಕಪರಿಶೋಧನೆಯಿಂದ ಕ್ಷೇತ್ರ ಭೇಟಿಯ ಸಮಯದಲ್ಲಿ ತೆಗೆದ ಚಿತ್ರ

⁹¹ ಜೊಂಡು ಹುಲ್ಲಿನಂತಹ ಸಸ್ಯವಾಗಿದ್ದು ಹುಲ್ಲಿನ ಜೊತೆ ಜೌಗು ಪ್ರದೇಶದಲ್ಲಿ ಬೆಳೆಯುತ್ತದೆ

ಆದಾಗ್ಯೂ ದಾಖಲೆಗಳ ಪರಿಶೀಲನೆಯು ತಿಳಿಯಪಡಿಸಿದ್ದೇನೆಂದರೆ ಹುಲಿ ಸಂರಕ್ಷಣಾ ಯೋಜನೆಯ ಪ್ರಕಾರ ವಾರ್ಷಿಕ ಐದು ಹಡ್ಡುಗಳನ್ನು ನಿರ್ವಹಿಸಬೇಕು ಮತ್ತು 2014-15ರಿಂದ 2015-16ರ ಅವಧಿಯಲ್ಲಿ, ನಿಯತಕಾಲಿಕ ಕಳೆ ಕೀಳುವಿಕೆ, ಮರ ಕಡಿಯುವಿಕೆ ಮತ್ತು ಅಗ್ನಿಪಥ ಗುರುತಿಸುವ ಸಾಧನಗಳಿಂದ ಹಡ್ಡುಗಳನ್ನು ರಕ್ಷಿಸುವ ವಿಶೇಷ ಪ್ರಯತ್ನಗಳನ್ನು ತೆಗೆದುಕೊಂಡಿರಲಿಲ್ಲ. ಜೊತೆಗೆ ಹುಲಿ ಸಂರಕ್ಷಣಾ ಯೋಜನೆಯು ಅನುವು ಮಾಡಿದ್ದರೂ, ಹಡ್ಡುಗಳಲ್ಲಿ ಸಸ್ಯಗಳ ಚಿತ್ರಣಗಳ ವಿವರಗಳ ತಯಾರಿ ಮತ್ತು ಮೇಲ್ವಿಚಾರಣೆ ಹಾಗೂ ಅವುಗಳ ಉಪಗ್ರಹ ಆಧಾರಿತ ಮೇಲ್ವಿಚಾರಣೆ ಕ್ರಮಗಳನ್ನು ಕೈಗೊಂಡಿರಲಿಲ್ಲ.

ಹಡ್ಡುಗಳ ಪ್ರಾಮುಖ್ಯತೆ ಮತ್ತು ಅವುಗಳ ನಿರ್ವಹಣೆಯ ಅವಶ್ಯಕತೆಯನ್ನು ಹುಲಿ ಸಂರಕ್ಷಣಾ ಯೋಜನೆಯಲ್ಲಿ ನಿರ್ದಿಷ್ಟವಾಗಿ ಹೇಳಿದ್ದರೂ, ಇದರ ಬಗ್ಗೆ ಯಾವುದೇ ಕ್ರಮಗಳನ್ನು 2014-16ರಲ್ಲಿ ತೆಗೆದುಕೊಳ್ಳದಿರುವುದು, ಈ ಭವ್ಯವಾದ ಜೀವಪರಿಸ್ಥಿತಿ ಘಟಕವನ್ನು ನಾಶದತ್ತ ಒಯ್ಯಬಹುದು.

ಆವರಣ 4

ಉತ್ತಮ ಅಭ್ಯಾಸಗಳು

ಕುದುರೆಮುಖ ರಾಷ್ಟ್ರೀಯ ಉದ್ಯಾನವನದ ನಿರ್ವಹಣಾ ಯೋಜನೆಯು (2013-23) ಸ್ವಾಭಾವಿಕ ನೆಲೆಯ ಪುನರ್ನಿಲಗಾಗಿ ಮಣ್ಣು ಮತ್ತು ತೇವಾಂಶ ಸಂರಕ್ಷಣೆಯ ಮೂಲಕದ ಒಂದು ವಿಷಯಾಧಾರಿತ ಯೋಜನೆಯನ್ನು ಹೊಂದಿದೆ ಮತ್ತು ನೈಸರ್ಗಿಕ ಪುನರುತ್ಥಾನವನ್ನು ಅನುಕೂಲಿಸಿದೆ (ನಿರ್ವಹಣಾ ಯೋಜನೆಯ ನೀರು ನಿರ್ವಹಣೆ ಯೋಜನೆ, ಕಂಡಿಕೆ 6.4.6, ಪುಟ 219). ಇದು ಸ್ವಾಭಾವಿಕ ನೆಲೆ ಸುಧಾರಣೆಗೆ ಸಂಬಂಧಿಸಿದ ಉತ್ತಮ ವಿಷಯಾಧಾರಿತ ಯೋಜನೆಗಳಲ್ಲಿ ಒಂದಾಗಿದೆ.

ಈ ವಿಷಯಾಧಾರಿತ ಯೋಜನೆಯ ಮುಖ್ಯ ಲಕ್ಷಣಗಳನ್ನು ಕೆಳಗೆ ಹೇಳಲಾಗಿದೆ:

- ❖ ವಿಷಯಾಧಾರಿತ ಯೋಜನೆಯಲ್ಲಿ ಮೂರು ಪ್ರಮುಖ ನದಿಗಳು, ಮೂರು ಸಣ್ಣ ನದಿಗಳು ಮತ್ತು 176 ನೀರಿನ ಮೂಲಗಳನ್ನು ಗುರುತಿಸಲಾಗಿದ್ದು, ಕಾಲುವೆ ಹೊಂಡಗಳ ಬಗ್ಗೆ ಗಮನ ಹರಿಸಲಾಗಿದೆ.
- ❖ ಹಿಂದಿನ ವರ್ಷಗಳಲ್ಲಿ (2003-12) ಹೂಳು ತೆಗೆದ ನೀರಿನ ಮೂಲಗಳ ಮತ್ತು ಕೆರೆಗಳ ವಿವರಗಳನ್ನು ವಿಷಯಾಧಾರಿತ ಯೋಜನೆಯಲ್ಲಿ ಸೇರಿಸಿರುವುದು, ಭವಿಷ್ಯದಲ್ಲಿ ಹೂಳು ತೆಗೆಯುವ ಕಾಮಗಾರಿಗಳ ನಿರ್ವಹಣೆಯ ಬಗ್ಗೆ ಒಂದು ಉತ್ತಮ ಒಳನೋಟವನ್ನು ಒದಗಿಸುವುದು.
- ❖ ಕುದುರೆಮುಖ ರಾಷ್ಟ್ರೀಯ ಉದ್ಯಾನವನದ ವಿಷಯಾಧಾರಿತ ಯೋಜನೆಯು, ರಾಷ್ಟ್ರೀಯ ಉದ್ಯಾನವನದಲ್ಲಿ ಅಸ್ತಿತ್ವದಲ್ಲಿರುವ ನೀರಿನ ಸಂಗ್ರಹ/ನೀರಿನ ಮೂಲಗಳನ್ನು ತೋರಿಸುವ, ಸೂಕ್ಷ್ಮ ನೀರಿನ ತೊರೆಗಳನ್ನು ಗುರುತಿಸಿದೆ ಮತ್ತು ವರ್ಣಿಸಿದೆ.
- ❖ ವಿಷಯಾಧಾರಿತ ಯೋಜನೆಯು ಮುಂದಿನ 10 ವರ್ಷಗಳಲ್ಲಿ ರಚಿಸಬೇಕಾದ/ನಿರ್ಮಿಸಬೇಕಾದ 30 ನೀರಿನ ಮೂಲಗಳು ಮತ್ತು 15 ತಡೆ ಅಣೆಕಟ್ಟುಗಳು/ಅಡ್ಡಗಾಲುವೆಗಳನ್ನು, ಇವು ರಚನೆಯಾಗಬೇಕಿರುವ ಗಸ್ತು/ವಲಯಗಳನ್ನು ಉಲ್ಲೇಖಿಸಿ, ಗುರುತಿಸಿದೆ.

10.7 ಮೇಲ್ವಿಚಾರಣೆ ಮತ್ತು ಮೌಲ್ಯಮಾಪನ

ವಿವಿಧ ಮಾನದಂಡಗಳಿಗೆ ಸಂಬಂಧಿಸಿದಂತೆ, ಉಸ್ತುವಾರಿ ಮತ್ತು ಮೌಲ್ಯಮಾಪನಕ್ಕೆ ಸಂಬಂಧಪಟ್ಟಂತೆ, ನಾಗರಹೋಳೆ ಹುಲಿಧಾಮದ ಹುಲಿ ಸಂರಕ್ಷಣಾ ಯೋಜನೆಯ (2014-24) ಕಟ್ಟಳೆಗಳು ಮತ್ತು ಅವುಗಳ ಜಾರಿಯನ್ನು ಕೆಳಗಿನ ಕೋಷ್ಟಕ 10.2ರಲ್ಲಿ ಹೊರತರಲಾಗಿದೆ:

ಕೋಷ್ಟಕ 10.2: ನಾಗರಹೋಳೆ ಹುಲಿಧಾಮದ ಹುಲಿ ಸಂರಕ್ಷಣಾ ಯೋಜನೆಯಲ್ಲಿ ಗುರುತಿಸಲಾಗಿದ್ದ ವಿಷಯಗಳ ಮೌಲ್ಯಮಾಪನ

ಕ್ರಮ ಸಂಖ್ಯೆ	ವಿಷಯಗಳು	ಷರಾ
1	ನಾಗರಹೋಳೆ ಜೀವಿಪರಿಸ್ಥಿತಿ ವ್ಯವಸ್ಥೆಯ ಒಟ್ಟು ಸುಸ್ಥಿತಿಯನ್ನು ಸೂಚಿಸುವ ಸಸ್ಯಸಂಪತ್ತು, ಪ್ರಾಣಿಸಂಪತ್ತಿನ ಜೀವಶಾಸ್ತ್ರೀಯ ಮಾನದಂಡಗಳ ಮೇಲ್ವಿಚಾರಣೆ	ಮಾಡಿಲ್ಲ
2	ನಾಲ್ಕು ಕೊಂಬಿನ ಹುಲ್ಲೆ, ಕಾಡು ನಾಯಿ, ಪಕ್ಷಿ ಸಂಪತ್ತಿನಂತಹ ಸಂಕುಲಗಳ ಸ್ಥಿತಿಯ ಮೇಲ್ವಿಚಾರಣೆ	ಹುಲಿ ಮತ್ತು ಏಶಿಯ ಆನೆಗಳನ್ನು ಹೊರತುಪಡಿಸಿ, ಸಂಕುಲಗಳನ್ನು ನಿರ್ಧರಿಸಿಲ್ಲ
3	ನೀರಿನ ಸಂಪನ್ಮೂಲಗಳ ವಾರ್ಷಿಕ ಮೇಲ್ವಿಚಾರಣೆ, ಕಳೆಗಳ ಆಕ್ರಮಣ, ಸ್ಥಳೀಯ ಸಂಕುಲಗಳ ಪುನರುತ್ಪತ್ತಿ, ಮೇವಿನ ಲಭ್ಯತೆ	ಮಾಡಿಲ್ಲ
4	ರಕ್ಷಿತ ಪ್ರದೇಶದ ಒಳಗೆ ನೆಲೆಸಿರುವ ಗಿರಿಜನರ ಸಾಮಾಜಿಕ ಆರ್ಥಿಕ ಮಾನದಂಡಗಳ ನಿರ್ಧಾರಣೆ	ಗಿರಿಜನರಿಗೆ ಸಂಬಂಧಿಸಿದಂತೆ ಸಾಮಾಜಿಕ ಆರ್ಥಿಕ ಮಾನದಂಡಗಳನ್ನು ನಿರ್ಧರಿಸಿಲ್ಲ
5	ಅತಿಕ್ರಮಣಗಳನ್ನು ಗುರುತಿಸಲು ಭೌಗೋಳಿಕ ಮಾಹಿತಿ ವ್ಯವಸ್ಥೆ ಆಧಾರಿತ ಮೇಲ್ವಿಚಾರಣೆ ವ್ಯವಸ್ಥೆ	ನಿರೂಪಿಸಿಲ್ಲ

ಹೀಗೆ, ಅಖಿಲ ಭಾರತ ಮಟ್ಟದಲ್ಲಿ ಮಾಡುತ್ತಿರುವ ಆನೆ ಮತ್ತು ಹುಲಿಗಳ ಅಂದಾಜಿಸುವಿಕೆಯನ್ನು ಹೊರತುಪಡಿಸಿ, ಇತರೆ ಉಸ್ತುವಾರಿ ಕಾರ್ಯಗಳು, ಹುಲಿ ಸಂರಕ್ಷಣಾ ಯೋಜನೆಯಲ್ಲಿ ಸೂಚಿಸಲ್ಪಟ್ಟಿದ್ದರೂ, ಸಂರಕ್ಷಿತ ಪ್ರದೇಶದ ನಿರ್ವಾಹಕರಿಂದ ಮಾಡಲ್ಪಟ್ಟಿಲ್ಲ ಎನ್ನುವುದನ್ನು ಗಮನಿಸಬಹುದು.

ಇನ್ನೂ ಹೆಚ್ಚಾಗಿ, ಇತರ ಮಾದರಿ ರಾಷ್ಟ್ರೀಯ ಉದ್ಯಾನವನಗಳ/ವನ್ಯಜೀವಿಧಾಮಗಳ ನಿರ್ವಹಣಾ ಯೋಜನೆಗಳು, ಜೀವಶಾಸ್ತ್ರೀಯ ಮಾನದಂಡಗಳು, ಸಂಕುಲಗಳ ಸ್ಥಿತಿ, ನೀರಿನ ಮೂಲಗಳ ವಾರ್ಷಿಕ ಉಸ್ತುವಾರಿ, ಸಾಮಾಜಿಕ-ಆರ್ಥಿಕ ಮಾನದಂಡಗಳ ನಿರ್ಧಾರಣೆ ಮತ್ತು ಅತಿಕ್ರಮಣಗಳನ್ನು ಗುರುತಿಸಲು ಭೌಗೋಳಿಕ ವ್ಯವಸ್ಥೆ ಆಧಾರಿತ ಮೇಲ್ವಿಚಾರಣೆ ವ್ಯವಸ್ಥೆಗಳಿಗೆ ಸಂಬಂಧಿಸಿದ ಯಾವುದೇ ಉಸ್ತುವಾರಿ ವ್ಯವಸ್ಥೆಗಳನ್ನು ಸೇರಿಸಿಕೊಂಡಿರಲಿಲ್ಲ.

ಸೂಚಿತ ಮಾನದಂಡಗಳ ಮೇಲ್ವಿಚಾರಣೆಯ ಅನುಪಸ್ಥಿತಿಯಲ್ಲಿ, ಯಾವುದೇ ರಾಷ್ಟ್ರೀಯ ಉದ್ಯಾನವನಗಳು/ವನ್ಯಜೀವಿಧಾಮಗಳಲ್ಲಿ, ವನ್ಯಜೀವಿ ನೆಲೆಯ ಸುಸ್ಥಿತಿ ಸೂಚಕಗಳ ಮೇಲ್ವಿಚಾರಣೆಗೆ ಯಾವುದೇ ವ್ಯವಸ್ಥೆಗಳಿರಲಿಲ್ಲ.

10.8 ಹವಾಗುಣ ಬದಲಾವಣೆ ಮತ್ತು ಪಶ್ಚಿಮ ಘಟ್ಟಗಳ ಮೇಲೆ ಅದರ ಪ್ರಭಾವ

ನಿರ್ವಹಣಾ ಯೋಜನೆಗಳು ಮತ್ತು ಹುಲಿ ಸಂರಕ್ಷಣಾ ಯೋಜನೆಗಳು, ನೆಲೆಯನ್ನು ಭಾದಿಸುವ ಎಲ್ಲ ವಿಷಯಗಳನ್ನು ಅದರಲ್ಲಿ ಉದ್ದೇಶಿಸಬೇಕಾಗಿರುವುದರಿಂದ, ನಿವೇಶನ ನಿರ್ದಿಷ್ಟತೆ/ಭೂದೃಶ್ಯ ಮಟ್ಟದ ಬೆದರಿಕೆಗಳು ಮತ್ತು ಸವಾಲುಗಳ ಚೊತೆಗೆ ಜಾಗತಿಕ ಪ್ರಾಮುಖ್ಯತೆಯ ವಿಷಯಗಳನ್ನು ಉದ್ದೇಶಿಸಲು ಯೋಜನೆಗಳನ್ನು ಸೇರಿಸಿಕೊಂಡಿರಬೇಕು. ಇತ್ತೀಚಿನ ವರ್ಷಗಳಲ್ಲಿ ಪರಿಸರಕ್ಕೆ ಸಂಬಂಧಿಸಿದ ಪ್ರಮುಖ ವಿಷಯಗಳಲ್ಲಿ ಹವಾಗುಣ ಬದಲಾವಣೆಯು ಒಂದಾಗಿದೆ ಮತ್ತು ಜಗತ್ತಿನ ಅನೇಕ ಭಾಗಗಳಲ್ಲಿ⁹² ಮಳೆಯ ಸ್ವರೂಪವನ್ನು ಭಾದಿಸಿದೆ. ಪಶ್ಚಿಮ ಘಟ್ಟ ವಲಯವು ಸಹ ಹವಾಗುಣ ಬದಲಾವಣೆಯಿಂದ ಭಾದೆಗೊಳಗಾಗಿದೆ.

⁹² ವಾಯುಗುಣ ಬದಲಾವಣೆಯ ಮೇಲೆ ಅಂತರ ಸರ್ಕಾರಿ ಪಂಚಾಯತರ ವರದಿ 2013, ಎಚ್‌ಟಿಟಿಎಸ್://ಡಬ್ಲ್ಯು ಡಬ್ಲ್ಯುಡಬ್ಲ್ಯು.ಐಪಿಸಿಸಿ.ಸಿಎಚ್/ಪಿಡಿಎಫ್/ಅಸೆಸ್ಮೆಂಟ್‌ರಿಯೋರ್‌ಟ್/ಎಆರ್‌5/ಡಬ್ಲ್ಯುಜಿ1/ಡ್ರಾಫ್ಟ್/ಡಬ್ಲ್ಯುಜಿ1ಎಆರ್‌5 ಟಿಎಸ್ ಎಫ್‌ಟಿ ಆಲ್ ಫೈನಲ್.ಪಿಡಿಎಫ್‌ನಲ್ಲಿ ಲಭ್ಯ

ಹವಾಗುಣ ಬದಲಾವಣೆಯು ಕರ್ನಾಟಕದಲ್ಲಿ ಈಗಾಗಲೇ ಮಳೆಯ ಸ್ವರೂಪದ ಮೇಲೆ ಪರಿಣಾಮ ಬೀರಿದೆ ಮತ್ತು ಮಡಿಕೇರಿ, ಮೈಸೂರು, ಹಾಸನ, ದಕ್ಷಿಣ ಕನ್ನಡ ಮತ್ತು ಚಾಮರಾಜನಗರಗಳಲ್ಲಿ 1971-2005ರ ಅವಧಿಯಲ್ಲಿ, ಕರ್ನಾಟಕ ರಾಜ್ಯ ವಾಯುಗುಣ ಬದಲಾವಣೆಯ ಕ್ರಿಯಾ ಯೋಜನೆಯ (ಮೊದಲ ನಿರ್ಧಾರಣೆ) ವರದಿಯ ಪ್ರಕಾರ, ಸರಾಸರಿ ಮಳೆಯಲ್ಲಿ ಇಳಿಕೆಯಿದ್ದಿತು. 2021-50ರ ಅವಧಿಯ ಮಳೆಯ ಸ್ವರೂಪದಲ್ಲಿ ಬದಲಾವಣೆಯನ್ನು ಸಹ ವರದಿಯು ಮುನ್ನಂದಾಜು ಮಾಡಿತ್ತು. ಕುದುರೆಮುಖ ರಾಷ್ಟ್ರೀಯ ಉದ್ಯಾನವನ, ನಾಗರಹೋಳೆ ರಾಷ್ಟ್ರೀಯ ಉದ್ಯಾನವನ, ಭದ್ರ ವನ್ಯಜೀವಿಧಾಮ, ಬಂಡೀಪುರ ರಾಷ್ಟ್ರೀಯ ಉದ್ಯಾನವನ, ಮಲೈ ಮಹದೇಶ್ವರ ವನ್ಯಜೀವಿಧಾಮ, ಬಿಳಿಗಿರಿ ರಂಗನಾಥ ದೇವಾಲಯ ವನ್ಯಜೀವಿಧಾಮ ಮತ್ತು ಕಾವೇರಿ ವನ್ಯಜೀವಿಧಾಮದ ಕೆಲವು ಭಾಗಗಳು ಪಶ್ಚಿಮ ಘಟ್ಟ ವಲಯದಲ್ಲಿ ಇರುವುದರಿಂದ, ಮಳೆಯ ಕೊರತೆಯಿಂದ ಅವು ಖಂಡಿತವಾಗಿ ಪ್ರಭಾವಕ್ಕೆ ಒಳಗಾಗುತ್ತವೆ. ಮುಂದುವರೆದು, ಭಾರತೀಯ ವಿಜ್ಞಾನ ಸಂಸ್ಥೆಯ ಪರಿಸರ ವಿಜ್ಞಾನ ಅಧ್ಯಯನ ಕೇಂದ್ರದ ವಿಜ್ಞಾನಿಗಳು ಸಹ ಪಶ್ಚಿಮ ಘಟ್ಟಗಳಲ್ಲಿ 2013 ಮತ್ತು 2020ರ ನಡುವೆ ಮಳೆಯ ಸ್ವರೂಪದಲ್ಲಿ ಇಳಿಕೆಯ ಪ್ರವೃತ್ತಿಯ, ಆವರಣ 5ರಲ್ಲಿ ವಿವರಿಸಿರುವಂತೆ, ಮುನ್ನೂಚನೆಯನ್ನು ನೀಡಿರುತ್ತಾರೆ.

ಆವರಣ 5

ಭಾರತೀಯ ವಿಜ್ಞಾನ ಸಂಸ್ಥೆಯ ಪರಿಸರ ವಿಜ್ಞಾನ ಅಧ್ಯಯನ ಕೇಂದ್ರದ ಇಂಧನ ಮತ್ತು ತೇವಭೂಮಿ ಸಂಶೋಧನೆ ತಂಡವು⁹³ “ಟೈಂ ಸೀರೀಸ್ ಮೋಡಿನ್ ಎನ್ ಡಿ VI ಬೇಸ್ಡ್ ವೆಜೆಟೇಶನ್ ಚೇಂಜ್ ಅನಾಲಿಸಿಸ್ ವಿತ್ ಲ್ಯಾಂಡ್ ಸರ್ಫೇಸ್ ಟೆಂಪರೇಚರ್ ಅಂಡ್ ರೈನ್‌ಫಾಲ್ ಇನ್ ವೆಸ್ಟರ್ನ್ ಫಾಟ್ಸ್” ಮೇಲೆ 2016ರಲ್ಲಿ ಒಂದು ಅಧ್ಯಯನವನ್ನು ಮಾಡಿತ್ತು. ಪರಿಸರ, ಅರಣ್ಯ ಮತ್ತು ಹವಾಗುಣ ಬದಲಾವಣೆ ಮಂತ್ರಾಲಯದಿಂದಲೂ ಧನಸಹಾಯ ಪಡೆದಿದ್ದ ಅಧ್ಯಯನವು, ಮಳೆಯ ಕಾಲ-ಶ್ರೇಣಿ ದತ್ತದಲ್ಲಿ ಪ್ರವೃತ್ತಿಯನ್ನು, ಸ್ವಯಂನಿವರ್ತಕ ಸಮಗ್ರ ಚಲನೆಯ ಸರಾಸರಿಯನ್ನು (ಆಟೋರಿಗ್ರೆಸೀವ್ ಇಂಟಿಗ್ರೇಟೆಡ್ ಮೂವಿಂಗ್ ಆವರೇಜ್) ಬಳಸಿದ ಸಂಖ್ಯಾಶಾಸ್ತ್ರೀಯ ಮಾದರಿಗಳು ಮತ್ತು ನಮೂನೆಗಳನ್ನು ಬಳಸಿ ವಿಶ್ಲೇಷಿಸಿದರು. ಇದು ಪಶ್ಚಿಮ ಘಟ್ಟಗಳಲ್ಲಿ 2013ರಿಂದ 2020ರವರೆಗೆ ವ್ಯವಸಾಯ/ಹುಲ್ಲುಗಾವಲು ಪ್ರದೇಶಗಳ ಮೇಲೆ ಮಳೆಯಲ್ಲಿ ಇಳಿಕೆಯ ಪ್ರವೃತ್ತಿಯನ್ನು ಸೂಚಿಸಿ, ಭಾರತ ಪರ್ಯಾಯ ದ್ವೀಪದಲ್ಲಿ ನೀರು ಮತ್ತು ಆಹಾರ ರಕ್ಷಣೆಯನ್ನು ಬೆದರಿಸುವ ಮೃತ್ಯು ಸ್ವರೂಪದ ಸ್ಥಿತಿಯ ಜೊತೆಗೆ ಜೀವಿಸ್ಥಿತಿ ಪ್ರಾಮುಖ್ಯತೆಯ ಪಶ್ಚಿಮ ಘಟ್ಟಗಳಲ್ಲಿ ಅರಣ್ಯನಾಶದಲ್ಲಿ ಏರಿಕೆಯ ಪ್ರವೃತ್ತಿಯನ್ನು ಸೂಚಿಸಿತ್ತು.

ಮಳೆಯ ಇಳಿಕೆಯು ವನ್ಯಜೀವಿಗಳಿಗೆ ಮೇವು ಮತ್ತು ನೀರಿನ ಲಭ್ಯತೆಯಲ್ಲಿ ಕೊರತೆಯಲ್ಲಿ ಪರಿಣಮಿಸಿ, ಮಾನವ ವನ್ಯಜೀವಿ ಸಂಘರ್ಷ ಪ್ರಕರಣಗಳ ಏರಿಕೆಯತ್ತ ಒಯ್ಯುವಂತೆ, ಪ್ರಾಣಿಗಳು ಅವುಗಳ ನೆಲೆಯನ್ನು ತ್ಯಜಿಸಿ ಮಾನವ ನೆಲೆಗೆ ನುಗ್ಗುವಂತೆ ಬಲಾತ್ಕರಿಸುತ್ತದೆ. ಈಗಾಗಲೇ, ಬಂಡೀಪುರ ಹುಲಿಧಾಮದಲ್ಲಿ ಕಳೆದ ಎರಡು ವರ್ಷಗಳ ಅವಧಿಯಲ್ಲಿ, ಕಂಡಿಕೆ 4.1.1ರಲ್ಲಿ ವಿವರಿಸಿರುವಂತೆ, ಹೆಚ್ಚಾಗುತ್ತಿರುವ ಮಾನವ ವನ್ಯಜೀವಿ ಸಂಘರ್ಷಗಳನ್ನು ಗಮನಿಸಲಾಗಿದೆ.

ಹವಾಗುಣ ಬದಲಾವಣೆಯ ಇತರ ಪ್ರಭಾವಗಳೆಂದರೆ:

- ❖ ಹವಾಗುಣ ಬದಲಾವಣೆಯು ಸ್ವಾಭಾವಿಕ ನೆಲೆಗಳ ಜೀವಿಸ್ಥಿತಿಯಲ್ಲಿ ಬದಲಾವಣೆಯನ್ನು ತರುವುದು; ಇದು ಪಶ್ಚಿಮ ಘಟ್ಟ-ನೀಲಗಿರಿ ಜೈವಿಕವಲಯದಲ್ಲಿ ಕಂಡುಬರುವ ಎಲ್ಲ ಪ್ರಾಣಿ ಸಂಕುಲಗಳಿಗೆ ಅನುಕೂಲಕರ ಆಗದಿರಬಹುದು. ಈ ಬದಲಾವಣೆಗಳು ಸಂಕುಲಗಳ ಅಳಿವನ್ನು ಉಂಟುಮಾಡುವ ಸಾಮರ್ಥ್ಯ ಹೊಂದಿದ್ದು, ಈ ಸಂಕುಲ-ಸಮೃದ್ಧ ವಲಯದಲ್ಲಿ⁹⁴ ಭೀಕರ ಪ್ರಭಾವವನ್ನು ಬೀರಬಹುದು. ಆದ್ದರಿಂದ, ಈ ಸಂಕುಲಗಳ ಮುಂದಿನ ಸಂರಕ್ಷಣೆಗಾಗಿ ಮತ್ತು ಅವುಗಳ ನೈಸರ್ಗಿಕ ನೆಲೆಗಳಲ್ಲಿ ಪುನಃ ಪರಿಚಯಿಸಲು, ವಂಶವಾಹಿ ಬ್ಯಾಂಕ್/ಜನನದ್ರವ್ಯ⁹⁵

⁹³ ರಾಮಚಂದ್ರ ಟಿ.ವಿ. ಉತ್ತಂ ಕುಮಾರ್ ಮತ್ತು ಅನಿಂದಿತ ದಾಸ್‌ಗುಪ್ತ, 2016, ಕಾಲಶ್ರೇಣಿ ಮೋಡಿನ್ ಎನ್ ಡಿ ವಿಐ ಆಧಾರಿತ ಮಳೆ ಮತ್ತು ಭೂಮೇಲ್ಮೈ ಉಷ್ಣಾಂಶದೊಡನೆ ಭಾರತದ 112 ಪಶ್ಚಿಮ ಘಟ್ಟಗಳಲ್ಲಿ ಸಸ್ಯ ಬದಲಾವಣೆ ವಿಶ್ಲೇಷಣೆ, ಇಎನ್‌ಐಐಎಸ್ ತಾಂತ್ರಿಕ ವರದಿ 100, ಸಹ್ಯಾದ್ರಿ ಸಂರಕ್ಷಣಾ ಶ್ರೇಣಿ 53, ಬೆಂಗಳೂರಿನ ಭಾರತೀಯ ವಿಜ್ಞಾನ ಸಂಸ್ಥೆಯ ಪರಿಸರ ವಿಜ್ಞಾನ ಅಧ್ಯಯನ ಕೇಂದ್ರದ ಇಂಧನ ಮತ್ತು ತೇವಭೂಮಿ ಸಂಶೋಧನೆ ತಂಡ

⁹⁴ ವಾಯುಗುಣ ಬದಲಾವಣೆಯ ಮೇಲೆ ಅಂತರ ಸರ್ಕಾರಿ ಪಂಚಾಯತರ ವರದಿ, ಕಂಡಿಕೆ 11.21.6. ವಾಯುಗುಣ ಬದಲಾವಣೆ 2001, ಪ್ರಭಾವಗಳು, ಪರಿವರ್ತನೆ ಮತ್ತು ಅಪಾಯ. ಎಚ್‌ಟಿಟಿಪಿ://ಡಬ್ಲ್ಯು ಡಬ್ಲ್ಯು ಡಬ್ಲ್ಯು.ಐಪಿಸಿಸಿ.ಸಿಎಚ್/ಐಪಿಸಿಸಿರಿಪೋರ್ಟ್/ಟಿಎಆರ್/ಡಬ್ಲ್ಯು.ಜಿ2/ಇಂಡೆಕ್ಸ್.ಐಎಚ್‌ಪಿ?ಐಡಿ=432ನಲ್ಲಿ ಲಭ್ಯ

⁹⁵ ವಂಶವಾಹಿ ಬ್ಯಾಂಕ್‌ಗಳು ಒಂದು ಜೀವಸಂಪುಟ ಮಾದರಿಯಾಗಿದ್ದು ಅನುವಂಶಿಕ ಸಾಮಗ್ರಿಯನ್ನು ರಕ್ಷಿಸುತ್ತದೆ ಮತ್ತು ಜನನದ್ರವ್ಯವು, ಪ್ರಾಣಿ ಮತ್ತು ಸಸ್ಯಗಳ ತಳಿ ಸಂವರ್ಧನೆ, ರಕ್ಷಣೆ ಮತ್ತು ಇತರ ಸಂಶೋಧನೆ ಬಳಕೆಯ ಉದ್ದೇಶಕ್ಕಾಗಿ ನಿರ್ವಹಿಸಲ್ಪಟ್ಟ ಬೀಜಗಳು ಅಥವಾ ಅಂಗಾಂಶದಂತಹ ಅನುವಂಶಿಕ ಸಂಪನ್ಮೂಲಗಳಾಗಿವೆ

(ಜರ್ಮನ್ ಪ್ಲಾಸ್ಮ) ಬ್ಯಾಂಕ್‌ಗಳ⁹⁶ ಸ್ಥಾಪನೆಯ ಅಗತ್ಯವಿದೆ. ಆದಾಗ್ಯೂ, ಕರ್ನಾಟಕ ಸರ್ಕಾರದ ಅಪ್ಪಣೆಯ ಮೇರೆಗೆ (ಮಾರ್ಚ್ 2012) ತೆಗೆದುಕೊಳ್ಳಲಾದ ಹವಾಗುಣ ಬದಲಾವಣೆಗಾಗಿ ಕರ್ನಾಟಕ ರಾಜ್ಯ ಕ್ರಿಯಾ ಯೋಜನೆ: ಮೊದಲನೆಯ ನಿರ್ಧಾರಣೆಯ ಪ್ರಕಾರ ಈ ರೀತಿ ಮಾಡಬೇಕಿದ್ದರೂ ಅಂತಹ ಪ್ರಯತ್ನಗಳನ್ನು ಮಾಡಲಿಲ್ಲ.

❖ ಅಮೆರಿಕ ಸಂಯುಕ್ತ ಸಂಸ್ಥಾನ⁹⁷ ಮತ್ತು ಕೆನಡಾದಲ್ಲಿ⁹⁸ ಮಾಡಿದ ಅಧ್ಯಯನಗಳ ಪ್ರಕಾರ ಹವಾಗುಣ ಬದಲಾವಣೆಯು ಬೆಂಕಿ ಆಘಾತಗಳ ಸಂಖ್ಯೆಯನ್ನು ಹೆಚ್ಚಿಸುವ ಸಾಮರ್ಥ್ಯ ಹೊಂದಿದೆ. ಆದ್ದರಿಂದ, ಸೂಕ್ತ ಮುನ್ನೆಚ್ಚರಿಕೆ ಕ್ರಮಗಳನ್ನು ತೆಗೆದುಕೊಳ್ಳಲು ಈ ವಿಷಯದ ಮೇಲೆ ಸಂಶೋಧನೆ ಮತ್ತು ಅಧ್ಯಯನಗಳು ಹೆಚ್ಚು ಕೇಂದ್ರೀಕೃತವಾಗಬೇಕಾದ ಅಗತ್ಯವಿದೆ. ಆದರೆ, ಅಧ್ಯಾಯ 9ರಲ್ಲಿ ಚರ್ಚಿಸಿರುವಂತೆ, ಅಂತಹ ಸಂಶೋಧನಾ ಚಟುವಟಿಕೆಗಳು ಆರಂಭವಾಗಿರಲಿಲ್ಲ ಎನ್ನುವುದನ್ನು ಗಮನಿಸಲಾಯಿತು.

ಹವಾಗುಣ ಬದಲಾವಣೆಯು ಗಂಭೀರವಾಗಿ ಪರಿಗಣಿಸಲ್ಪಡಬೇಕಾಗಿರುವ ಒಂದು ಜಾಗತಿಕ ಘಟನೆಯಾಗಿದ್ದರೂ, ಅದರ ಪ್ರಭಾವವು ಈಗಾಗಲೇ ಸಂರಕ್ಷಿತ ಪ್ರದೇಶಗಳಲ್ಲಿ ಕಂಡುಬರುತ್ತಿದೆ. ಆದಾಗ್ಯೂ, ಹವಾಗುಣ ಬದಲಾವಣೆ ಮತ್ತು ಅದರ ಪ್ರಭಾವವು, ನಾಗರಹೊಳೆ ಹುಲಿಧಾಮದ ಹುಲಿ ಸಂರಕ್ಷಣಾ ಯೋಜನೆಯಲ್ಲಿ ಹೊರತುಪಡಿಸಿ, ಯಾವುದೇ ಸಂರಕ್ಷಿತ ಪ್ರದೇಶಗಳ ಯಾವುದೇ ನಿರ್ವಹಣಾ ಯೋಜನೆ/ಹುಲಿ ಸಂರಕ್ಷಣಾ ಯೋಜನೆಗಳಲ್ಲಿ ಪರಿಗಣಿಸಲ್ಪಟ್ಟಿಲ್ಲ.

ಭಾರತೀಯ ವಿಜ್ಞಾನ ಸಂಸ್ಥೆಯ ಪರಿಸರ ವಿಜ್ಞಾನ ಅಧ್ಯಯನ ಕೇಂದ್ರವು ಈ ದಿಸೆಯಲ್ಲಿ ಕೆಲಸ ಮಾಡುತ್ತಿದೆ ಮತ್ತು ಈ ಸಂಬಂಧದಲ್ಲಿ ಯಾವುದೇ ಸ್ಪಷ್ಟ ಕಟ್ಟಳೆಗಳಿಲ್ಲವೆಂದು ಅರಣ್ಯಗಳ ಪ್ರಧಾನ ಮುಖ್ಯ ಸಂರಕ್ಷಣಾಧಿಕಾರಿ (ವನ್ಯಜೀವಿ) ಉತ್ತರಿಸಿದರು.

10.9 ಇತರ ದೇಶಗಳ ಸಂರಕ್ಷಿತ ಪ್ರದೇಶಗಳ ನಿರ್ವಹಣಾ ಯೋಜನೆಗಳಲ್ಲಿ ಗಮನಿಸಲಾದ ಉತ್ತಮ ಅಭ್ಯಾಸಗಳು

ವಿವರವಾದ ಮೈಲಿಗಲ್ಲುಗಳು ಮತ್ತು ಕಾರ್ಯನಿರ್ವಹಣಾ ಸೂಚಕಗಳನ್ನು ಕೆನ್ಯಾದ ಅಂಬೊಸೆಲಿ ಜೀವ-ವ್ಯವಸ್ಥೆ, ಕುಗೇರ್ ರಾಷ್ಟ್ರೀಯ ಉದ್ಯಾನವನ ಮತ್ತಿತರ ಸಂರಕ್ಷಿತ ಪ್ರದೇಶಗಳ ನಿರ್ವಹಣಾ ಯೋಜನೆಗಳಲ್ಲಿ ಹೇಳಲಾಗಿದೆ. ಆಸ್ಟ್ರೇಲಿಯ, ಕೆನ್ಯಾ, ಕೆನಡ ಮತ್ತು ದಕ್ಷಿಣ ಆಫ್ರಿಕಾಗಳ ನಿರ್ವಹಣಾ ಯೋಜನೆಗಳಲ್ಲಿ, ನಿರ್ವಹಣಾ ಯೋಜನೆಗಳ ಕರಡನ್ನು ಎರಡು ತಿಂಗಳಷ್ಟು ಕಾಲದ ಸ್ವಲ್ಪ ಅವಧಿಗೆ ಸಾರ್ವಜನಿಕ ಕ್ಷೇತ್ರದಲ್ಲಿ, ಸಾರ್ವಜನಿಕರ ಅಭಿಪ್ರಾಯವನ್ನು ಕೋರಲು ಹಾಕಲಾಗುತ್ತದೆ ಎನ್ನುವುದನ್ನು ಗಮನಿಸಲಾಯಿತು. ಈ ಅಭಿಪ್ರಾಯಗಳನ್ನು ಪರಿಗಣಿಸಿದ ನಂತರ ನಿರ್ವಹಣಾ ಯೋಜನೆಯನ್ನು ಅಂತಿಮಗೊಳಿಸಲಾಗುವುದು. ಜೊತೆಗೆ, ಆಸ್ಟ್ರೇಲಿಯ ಮತ್ತು ಕೆನ್ಯಾದಂತಹ ದೇಶಗಳಲ್ಲಿ, ಸಂರಕ್ಷಿತ ಪ್ರದೇಶದ ನಿರ್ವಹಣೆಯಲ್ಲಿ ಅಭಿಪ್ರಾಯ ವ್ಯಕ್ತಪಡಿಸಲಾಗುವಂತೆ, ಸ್ಥಳೀಯರನ್ನು ನಿರ್ವಹಣಾ ಸಮಿತಿಯಲ್ಲಿ ಸೇರಿಸಲಾಗುತ್ತದೆ.

ಆದರೆ, ನಮ್ಮ ನಿರ್ವಹಣಾ ಯೋಜನೆಗಳು/ಹುಲಿ ಸಂರಕ್ಷಣಾ ಯೋಜನೆಗಳು ಕಾರ್ಯನಿರ್ವಹಣಾ ಸೂಚಕಗಳನ್ನೂ ಹೊಂದಿರಲಿಲ್ಲ ಅಥವಾ ಯೋಜನೆಗಳು, ಇತರ ದೇಶಗಳಲ್ಲಿ ಮಾಡುತ್ತಿರುವಂತೆ, ಸ್ಥಳೀಯರು ಮತ್ತು ಪಾಲುದಾರರನ್ನು ಸೇರಿಸಿಕೊಂಡು ಅಂತಿಮವಾಗಲಿಲ್ಲ. ಮೇಲೆ ಹೇಳಿದ ದೇಶಗಳಲ್ಲಿ ಅನುಸರಿಸುತ್ತಿರುವ ಕಾರ್ಯ ವಿಧಾನವು ಅನುಸರಿಸಲು ಯೋಗ್ಯವಾಗಿದೆ.

ಕರ್ನಾಟಕದಲ್ಲಿರುವ ಸಂರಕ್ಷಿತ ಪ್ರದೇಶಗಳನ್ನು ಆಫ್ರಿಕಾದಲ್ಲಿರುವ ಸಂರಕ್ಷಿತ ಪ್ರದೇಶಗಳ ಗಾತ್ರಕ್ಕೆ ಹೋಲಿಸಲಾಗುವುದಿಲ್ಲ ಮತ್ತು ಕೆಲವು ಪ್ರಮುಖ ಮೈಲಿಗಲ್ಲುಗಳು ಮತ್ತು ಸೂಚಕಗಳನ್ನೊಳಗೊಂಡ ನಿರ್ವಹಣಾ ಯೋಜನೆಗಳನ್ನು ವೈಜ್ಞಾನಿಕ ಸಮುದಾಯ/ಸಂಸ್ಥೆಗಳ ಸಹಾಯದೊಂದಿಗೆ

⁹⁶ ವಾಯುಗುಣದ ಮೇಲಿನ ಕರ್ನಾಟಕ ರಾಜ್ಯದ ಕ್ರಿಯಾಯೋಜನೆಯ ಕಂಡಿಕೆ 6.9; ಮೊದಲ ನಿರ್ಧಾರಣೆ, ಇಎಂಪಿಆರ್‌ಐ ಮತ್ತು ಟಿಇಆರ್‌ಐನಿಂದ ತಯಾರಿತ
⁹⁷ ವರ್ಜೀನಿಯ ಎಚ್ ಡೇಲ್ ಇತರರು, ಕ್ಲೈಮೇಟ್ ಚೇಂಜ್ ಅಂಡ್ ಫಾರೆಸ್ಟ್ ಡಿಸ್ಟರ್ಬೆನ್ಸ್, ಎಚ್‌ಟಿಟಿಪಿ://ಬಯೋಸೈನ್ಸ್/ಆಕ್ಸ್‌ಫರ್ಡ್‌ಜರ್ನಲ್ಸ್/ಆರ್‌ಎಂ/ಕಂಟೆಂಟ್/51/9/723.ಫುಲ್.ಪಿಡಿಎಫ್‌ನಲ್ಲಿ ಲಭ್ಯ
⁹⁸ ಗಿಲೆಟ್ ಇತರರು, ಡಿಟೆಕ್ಟಿಂಗ್ ದಿ ಎಫೆಕ್ಟ್ ಆಫ್ ಕ್ಲೈಮೇಟ್ ಚೇಂಜ್ ಆನ್ ಕೆನಡಿಯನ್ ಫಾರೆಸ್ಟ್ ಫೈರ್ಸ್, ಎಚ್‌ಟಿಟಿಪಿ://ಆನ್‌ಲೈನ್‌ಲೈಬ್ರರಿ.ವಿ.ಲೆ.ಕಾಂ/ಡಿಟಿಐ/10.1029/2004ಜಿಎಲ್020876/ಇಪಿಡಿಎಫ್‌ನಲ್ಲಿ ಲಭ್ಯ

ಪ್ರಯತ್ನಿಸಲಾಗುತ್ತಿದೆ ಎಂದು ಅರಣ್ಯಗಳ ಪ್ರಧಾನ ಮುಖ್ಯ ಸಂರಕ್ಷಣಾಧಿಕಾರಿ (ವನ್ಯಜೀವಿ) ಉತ್ತರಿಸಿದರು.

ನಿರ್ಗಮನ ಸಭೆಯಲ್ಲಿ, ನಿರ್ವಹಣಾ ಯೋಜನೆ/ಹುಲಿ ಸಂರಕ್ಷಣಾ ಯೋಜನೆಗಳಲ್ಲಿ ಹೊರತಂದಿರುವ ಕೊರತೆಗಳ ಬಗ್ಗೆ ಲೆಕ್ಕಪರಿಶೋಧನೆಯ ಕಾಳಜಿಯನ್ನು ಸರ್ಕಾರವು ಒಪ್ಪಿತು ಮತ್ತು ಪರಿಹಾರಕ ಕ್ರಮಗಳನ್ನು ತೆಗೆದುಕೊಳ್ಳಲಾಗುವುದು ಎಂದು ಹೇಳಿತು.

ಶಿಫಾರಸು 16: ನಿರ್ವಹಣಾ ಯೋಜನೆ/ಹುಲಿ ಸಂರಕ್ಷಣಾ ಯೋಜನೆಯು ಹಿಂದಿನ ಯೋಜನೆಯ ಮುಕ್ತಾಯಕ್ಕೆ ಮುನ್ನವೇ ಮುಂಗಡವಾಗಿ ತಯಾರು ಮಾಡಬೇಕು. ನಿರ್ವಹಣಾ ಯೋಜನೆ/ಹುಲಿ ಸಂರಕ್ಷಣಾ ಯೋಜನೆಯು, ಉತ್ತಮ ನಿರ್ವಹಣೆ ಮತ್ತು ಸಂರಕ್ಷಣೆಗಾಗಿ ಮಾನವ ವನ್ಯಜೀವಿ ಸಂಘರ್ಷ, ಬೆಂಕಿ ನಿರ್ವಹಣೆ, ಇತ್ಯಾದಿಗೆ ಸಂಬಂಧಿಸಿದ ವಿಷಯಗಳನ್ನು ವ್ಯಾಪಿಸುವಂತೆ, ಒಂದು ಸಮಗ್ರತಾ ದೃಷ್ಟಿಯಿಂದ ರಚನೆಯಾಗಬೇಕು. ಇತರ ದೇಶಗಳ ಉತ್ತಮ ಅಭ್ಯಾಸಗಳನ್ನು ಸೂಕ್ತವಾಗಿರುವೆಡೆಯಲ್ಲಿ ಪರಿಗಣಿಸಬಹುದು.

ಅಧ್ಯಾಯ 11

ಮಾನವ ಸಂಪನ್ಮೂಲ ನಿರ್ವಹಣೆ

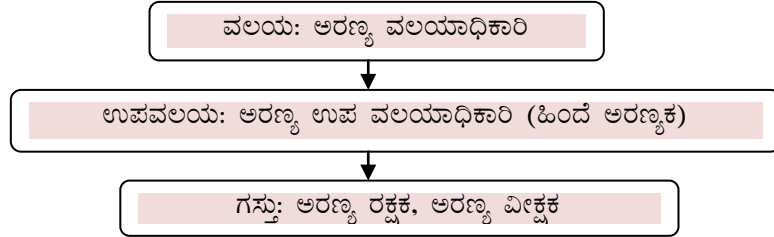
11.1 ಮಾನವ ಸಂಪನ್ಮೂಲಗಳು, ಶಸ್ತ್ರಾಸ್ತ್ರಗಳು ಮತ್ತು ನಿಸ್ತಂತು ಉಪಕರಣದ ಸರಬರಾಜು

ಅರಣ್ಯ ಪ್ರದೇಶದ ವ್ಯಾಪ್ತಿಯ ಪರಿಭಾಷೆಯಲ್ಲಿ, 36,421 ಚ ಕಿಮೀನಷ್ಟು ಪ್ರದೇಶವನ್ನು ಹೊಂದಿರುವ ಕರ್ನಾಟಕವು ಭಾರತದಲ್ಲಿ ಆರನೆಯ ಸ್ಥಾನವನ್ನು ಹೊಂದಿದೆ. ಇಂತಹ ಬಹು ವಿಸ್ತಾರವಾದ ಅರಣ್ಯ ಪ್ರದೇಶದ ನಿರ್ವಹಣೆಗೆ ತರಬೇತಾದ, ಅರ್ಹ, ತಕ್ಕ ಮಾನವಶಕ್ತಿಯೊಂದಿಗೆ ಅಗತ್ಯ ಬೆಂಬಲ ನೀಡುವ ಉಪಕರಣಗಳ ಅಗತ್ಯವಿದೆ. ಇದರ ಜೊತೆಗೆ, ಪ್ರದೇಶದ ಪರಿಣಾಮಕಾರಿ ರಕ್ಷಣೆಗಾಗಿ ಕ್ಷೇತ್ರ ಸಿಬ್ಬಂದಿಗೆ ಸೌಲಭ್ಯಗಳನ್ನು ಒದಗಿಸಬೇಕು. ಉತ್ತೇಜನ ಮತ್ತು ಪ್ರಶಸ್ತಿಗಳು ಇನ್ನೂ ಸಮರ್ಥ ಕರ್ತವ್ಯ ಪಾಲನೆಗೆ ಸಿಬ್ಬಂದಿಗೆ ಸ್ಪೂರ್ತಿ ನೀಡುತ್ತದೆ. ಇಲಾಖೆಯ ಮಾನವಶಕ್ತಿ ನಿರ್ವಹಣೆ, ತರಬೇತಿ ಮತ್ತು ಶಸ್ತ್ರಾಸ್ತ್ರಗಳಲ್ಲಿ ಗಮನಿಸಿದ ಕೊರತೆಗಳನ್ನು ಕೆಳಗೆ ಚರ್ಚಿಸಲಾಗಿದೆ:

ಅರಣ್ಯ ಪ್ರದೇಶದ ಆಡಳಿತಾತ್ಮಕ ನಿರ್ವಹಣೆ

ಉತ್ತಮ ನಿರ್ವಹಣೆಗಾಗಿ ಅರಣ್ಯ ಪ್ರದೇಶವನ್ನು ಗಸ್ತು, ಉಪವಲಯ, ವಲಯ ಮತ್ತು ವಿಭಾಗಗಳನ್ನಾಗಿ ವಿಭಜಿಸಲಾಗಿದೆ. ಅದರ ನಿರ್ವಹಣೆಗೆ ಹೊಣೆಯಾಗಿರುವ ಅರಣ್ಯ ಇಲಾಖೆಯ ಸಿಬ್ಬಂದಿಯ ವರ್ಗಶ್ರೇಣಿಯನ್ನು ಕೆಳಗಿನ ರೇಖಾಚಿತ್ರ 11.1ರಲ್ಲಿ ತೋರಿಸಲಾಗಿದೆ:

ರೇಖಾಚಿತ್ರ 11.1: ಸಿಬ್ಬಂದಿಯ ವರ್ಗಶ್ರೇಣಿ

ಉಪವಲಯ ಮತ್ತು ಗಸ್ತಿನ ಕಾರ್ಯಭಾರದಲ್ಲಿರುವ ಸಿಬ್ಬಂದಿಯನ್ನು ಮುಂಚೂಣಿ ಸಿಬ್ಬಂದಿಯೆಂದು ಕರೆಯಲಾಗುವುದು ಏಕೆಂದರೆ ಅವರು ಅರಣ್ಯಗಳ ರಕ್ಷಣೆ ಮತ್ತು ಸಂರಕ್ಷಣೆಯ ಹೊಣೆಯಿರುವ ನೆಲಸಿಬ್ಬಂದಿಗಳಾಗಿದ್ದಾರೆ.

11.2 ತಲಾ ಒಬ್ಬ ಸಿಬ್ಬಂದಿಗೆ ಅರಣ್ಯ ಪ್ರದೇಶ

ಅರಣ್ಯ ಪ್ರದೇಶಗಳ ಪರಿಣಾಮಕಾರಿ ನಿರ್ವಹಣೆಗಾಗಿ ಸಾಕಷ್ಟು ಮುಂಚೂಣಿ ಸಿಬ್ಬಂದಿಯ ಅಗತ್ಯವಿದೆ. ದಾಖಲೆಗಳ ಪರಿಶೀಲನೆಯು ತಿಳಿಯಪಡಿಸಿದ್ದೇನೆಂದರೆ ಈ ದರ್ಜೆಗಳಲ್ಲಿ ಭರ್ತಿಯಾಗಿರದಿದ್ದ ಖಾಲಿ ಸ್ಥಾನಗಳಿದ್ದವು. ಮುಂಚೂಣಿ ಸಿಬ್ಬಂದಿಗೆ ಸಂಬಂಧಿಸಿದಂತೆ, 2015-16ರ ಅವಧಿಯಲ್ಲಿ, ಮಂಜೂರಾಗಿದ್ದ ಸಂಖ್ಯಾಬಲ ಮತ್ತು ಖಾಲಿ ಸ್ಥಾನಗಳ ಸ್ಥಿತಿಯನ್ನು ಈ ಕೆಳಗಿನ ಕೋಷ್ಟಕ 11.1ರಲ್ಲಿ ನೀಡಲಾಗಿದೆ:

ಕೋಷ್ಟಕ 11.1: ಮುಂಚೂಣಿ ಸಿಬ್ಬಂದಿಯಲ್ಲಿ ಖಾಲಿ ಸ್ಥಾನಗಳ ಸ್ಥಿತಿ

ದರ್ಜೆ	ಮಂಜೂರಾಗಿದ್ದ ಬಲ	ಖಾಲಿ ಸ್ಥಾನಗಳು	ಶೇಕಡಾವಾರು
ಅರಣ್ಯ ಉಪ ವಲಯಾಧಿಕಾರಿ	206	79	38
ಅರಣ್ಯ ರಕ್ಷಕ	580	181	31
ಅರಣ್ಯ ವೀಕ್ಷಕ	350	85	24

(ಆಧಾರ: ಇಲಾಖೆಯಿಂದ ಸಲ್ಲಿಸಲಾದ ಮಾಹಿತಿ)

ಮುಂಚೂಣಿ ಸಿಬ್ಬಂದಿಯಲ್ಲಿ ಶೇಕಡಾ 40ರವರೆಗೆ ಖಾಲಿ ಸ್ಥಾನಗಳನ್ನು ಮಲ್ಟಿ ಮಹದೇಶ್ವರ ಮತ್ತು ತಲಕಾವೇರಿ ವನ್ಯಜೀವಿಧಾಮಗಳಲ್ಲಿ ಗಮನಿಸಲಾಯಿತು. ಮುಂದೆ ಗಮನಿಸಿದ್ದೇನೆಂದರೆ, ವಿಶೇಷವಾಗಿ ಮುಂಚೂಣಿ ಸಿಬ್ಬಂದಿಯ ದರ್ಜೆಯಲ್ಲಿ ನೌಕರರ ನಿಯೋಜನೆಯು, ಇತರ ಧಾಮಗಳು/ರಾಷ್ಟ್ರೀಯ ಉದ್ಯಾನಗಳಿಗಿಂತ ಹುಲಿಧಾಮಗಳಲ್ಲಿ ಹೆಚ್ಚಾಗಿತ್ತು; ಇದು ಅರಣ್ಯ ವಿಸ್ತೀರ್ಣಕ್ಕೆ ಅನುಗುಣವಾಗಿರಲಿಲ್ಲ. ಇದರ ಪರಿಣಾಮವಾಗಿ, ಹುಲಿಧಾಮಗಳಾಗಿರದ ಅಭಯಾರಣ್ಯಗಳು/ರಾಷ್ಟ್ರೀಯ ಉದ್ಯಾನವನಗಳಲ್ಲಿ ಪ್ರತಿ ವ್ಯಕ್ತಿಗೆ (ಮುಂಚೂಣಿ ಸಿಬ್ಬಂದಿ) ಅರಣ್ಯ ವಿಸ್ತೀರ್ಣದ ಗಸ್ತು, ಕೋಷ್ಟಕ 11.2ರಲ್ಲಿ ಹೊರತಂದಿರುವಂತೆ, ಹೆಚ್ಚಾಗಿದ್ದಿತು:

ಕೋಷ್ಟಕ 11.2: ರಕ್ಷಿತ ಪ್ರದೇಶಗಳಲ್ಲಿ ಅರಣ್ಯದ ಪ್ರತಿ ಚದರ ಕಿಲೋಮೀಟರ್‌ಗೆ ಮುಂಚೂಣಿ ಸಿಬ್ಬಂದಿ

ರಕ್ಷಿತ ಪ್ರದೇಶ	ವಿಸ್ತೀರ್ಣ ಚಕಿಮೀನಲ್ಲಿ	ಮುಂಚೂಣಿ ಸಿಬ್ಬಂದಿಯ ಮಂಜೂರಾಗಿದ್ದ ಒಟ್ಟು ಬಲ	ಮಾರ್ಚ್ 2016ರಲ್ಲಿದ್ದಂತೆ ಕಾರ್ಯನಿರತ ಬಲ	ಮಂಜೂರಾಗಿದ್ದ ಪ್ರತಿ ಸಿಬ್ಬಂದಿಗೆ ಅರಣ್ಯ ಪ್ರದೇಶ (ಚಕಿಮೀ)	ಮಾರ್ಚ್ 2016ರಲ್ಲಿದ್ದಂತೆ ಕಾರ್ಯನಿರತ ಪ್ರತಿ ಸಿಬ್ಬಂದಿಗೆ ಅರಣ್ಯ ಪ್ರದೇಶ (ಚಕಿಮೀ)
ಬಂಡೀಪುರ ಹುಲಿಧಾಮ	872.240	233	158	4	6
ಭದ್ರ ಹುಲಿಧಾಮ	500.160	107	88	5	6
ಬಿಆರ್‌ಟಿ ಹುಲಿಧಾಮ	539.520	112	79	5	7
ದಾಂಡೇಲಿ ಅಂಶಿ ಹುಲಿಧಾಮ	1,303.740	138	99	9	13
ನಾಗರಹೋಳೆ ಹುಲಿಧಾಮ	643.390	221	155	3	4
ಬ್ರಹ್ಮಗಿರಿ ವನ್ಯಜೀವಿಧಾಮ	181.290	25	14	7	13
ಕಾವೇರಿ ವನ್ಯಜೀವಿಧಾಮ	1,027.530	63	42	16	24
ಕುದುರೆಮುಖಿ ರಾಷ್ಟ್ರೀಯ ಉದ್ಯಾನವನ	600.570	60	39	10	15
ಮಲ್ಟಿ ಮಹದೇಶ್ವರ ವನ್ಯಜೀವಿಧಾಮ	906.187	85	49	11	18
ಮೂಕಾಂಬಿಕೆ ವನ್ಯಜೀವಿಧಾಮ	370.370	16	13	23	28
ಪುಷ್ಪಗಿರಿ ವನ್ಯಜೀವಿಧಾಮ	102.920	9	8	11	13
ಶರಾವತಿ ವನ್ಯಜೀವಿಧಾಮ	431.230	14	22	31	20
ಸೋಮೇಶ್ವರ ವನ್ಯಜೀವಿಧಾಮ	314.250	30	21	10	15
ತಲಕಾವೇರಿ ವನ್ಯಜೀವಿಧಾಮ	105.590	9	5	12	21
ಒಟ್ಟು	7,898.987	1,122	792		

(ಆಧಾರ: ಇಲಾಖೆಯಿಂದ ಸಲ್ಲಿಸಲಾದ ಮಾಹಿತಿ)

ಕಾಣಬಹುದಾದಂತೆ, ಹುಲಿಧಾಮದಲ್ಲಿ ನಿರ್ವಹಣೆ ಮತ್ತು ಗಸ್ತಿಗಾಗಿ ಮಂಜೂರಾಗಿದ್ದ ಪ್ರತಿ ಮುಂಚೂಣಿ ಸಿಬ್ಬಂದಿಯು 3ರಿಂದ 9 ಚ ಕಿಮೀ ವಿಸ್ತೀರ್ಣ ಹೊಂದಿದ್ದರೆ, ಸಂರಕ್ಷಿತ ಪ್ರದೇಶಗಳಲ್ಲಿ ಪ್ರತಿ ಸಿಬ್ಬಂದಿ ನಿರ್ವಹಿಸಬೇಕಾಗಿದ್ದ ಅರಣ್ಯ ವಿಸ್ತೀರ್ಣವು 7ರಿಂದ 31 ಚ ಕಿಮೀ ನಡುವಿನ ಶ್ರೇಣಿಯಲ್ಲಿತ್ತು. ಮುಂದೆ ಗಮನಿಸಿದ್ದೇನೆಂದರೆ, 539.52 ಚ ಕಿಮೀ ವಿಸ್ತೀರ್ಣದ ಬಿಳಿಗಿರಿ ರಂಗನಾಥ ದೇವಾಲಯ ಹುಲಿಧಾಮವು 112 ಮುಂಚೂಣಿ ಸಿಬ್ಬಂದಿಯ ಮಂಜೂರಾಗಿದ್ದ ಸಂಖ್ಯಾಬಲವನ್ನು ಹೊಂದಿದ್ದರೆ, 600.57 ಚ ಕಿಮೀ ವಿಸ್ತೀರ್ಣದ ಕುದುರೆಮುಖಿ ರಾಷ್ಟ್ರೀಯ ಉದ್ಯಾನವನವು ಕೇವಲ 60 ಮುಂಚೂಣಿ ಸಿಬ್ಬಂದಿಯ ಮಂಜೂರಾತಿಯನ್ನು ಹೊಂದಿತ್ತು; ಇದು ಮಾನವಶಕ್ತಿಯ ಹಂಚಿಕೆಯಲ್ಲಿ ಅಸಹನೀಯ ವ್ಯತ್ಯಾಸವನ್ನು ತೋರಿಸಿತ್ತು.

ಮುಂಚೂಣಿ ಸಿಬ್ಬಂದಿಯು ನಮ್ಮ ಅರಣ್ಯಗಳ ಕಾಲನಡಿಗೆ ಸೈನಿಕರಾಗಿದ್ದಾರೆ ಮತ್ತು ಅವರ ಸೂಕ್ತ ನಿರ್ವಹಣೆಯು ಅರಣ್ಯಗಳ ಉತ್ತಮ ರಕ್ಷಣೆಯನ್ನು ಖಚಿತಪಡಿಸುತ್ತದೆ. ಸಂರಕ್ಷಿತ ಪ್ರದೇಶಗಳು ಹಲವಾರು ಅಪಾಯಕ್ಕಿಡಾರುವ ಸಂಕುಲಗಳ ನೆಲೆಯಾಗಿರುವುದರಿಂದ, ಅವುಗಳ ಸಂರಕ್ಷಣೆಗೆ ಸಾಕಷ್ಟು ಮಾನವಶಕ್ತಿಯ ಅಗತ್ಯತೆಯಿದೆ. ಆದ್ದರಿಂದ, ಈ ಸಂರಕ್ಷಿತ ಪ್ರದೇಶಗಳ ರಕ್ಷಣೆಗೆ ಮುಂಚೂಣಿ ಸಿಬ್ಬಂದಿಯ ನಿಯೋಜನೆಗಾಗಿ ಒಂದು ವಿವೇಚನಾಯುಕ್ತ ಮಾನದಂಡ ರೂಪಿಸುವ ಅಗತ್ಯವಿದೆ. ಆದಾಗ್ಯೂ, ಗಸ್ತು ಪ್ರದೇಶವನ್ನು 10 ಕಿಮಿ ಮತ್ತು ಉಪವಲಯವನ್ನು 30ಕಿಮೀಗೆ ಸೀಮಿತಗೊಳಿಸುವಂತೆ ಪ್ರಸ್ತಾವನೆಯನ್ನು ಸರ್ಕಾರಕ್ಕೆ ಸಲ್ಲಿಸಲಾಗಿದ್ದರೂ ಸಹ, ಅದು ಇನ್ನೂ ಅನುಮೋದನೆಗೊಂಡಿಲ್ಲ.

ಆವರಣ 6

ಧನಾತ್ಮಕ ಅಂಶಗಳು

ಸಂಕಷ್ಟ ಭತ್ಯೆ

ಸರ್ಕಾರವು ತನ್ನ ತಾ. 04.05.2016ರ ಆದೇಶದಲ್ಲಿ, ವನ್ಯಜೀವಿ ವಿಭಾಗಗಳಲ್ಲಿ ಕೆಲಸಮಾಡುವ ಡಿ ಗುಂಪಿನ ಉದ್ಯೋಗಿಗಳು, ಅರಣ್ಯ ರಕ್ಷಕ, ಉಪ ವಲಯ ಅರಣ್ಯಾಧಿಕಾರಿ ಮತ್ತು ವಲಯ ಅರಣ್ಯಾಧಿಕಾರಿ ದರ್ಜೆಯಲ್ಲಿನ ಎಲ್ಲ ಅಧಿಕಾರಿಗಳು/ಸಿಬ್ಬಂದಿಗೆ, ಪ್ರತಿ ತಿಂಗಳಿಗೆ ₹ 2,000ದಿಂದ ₹ 3,500ವರೆಗಿನ ಒಂದು ಸಂಕಷ್ಟ ಭತ್ಯೆಯನ್ನು, ತಕ್ಷಣದಿಂದ ಜಾರಿಗೆ ಬರುವಂತೆ ಮಂಜೂರುಮಾಡಿದೆ. ಸ್ಥಳ ಮತ್ತು ಈ ಸಿಬ್ಬಂದಿಯಿಂದ ಎದುರಿಸಲ್ಪಡುವ ಸವಾಲುಗಳನ್ನು ಪರಿಗಣಿಸಿದಾಗ, ಸಂಕಷ್ಟ ಭತ್ಯೆಯ ಮಂಜೂರಾತಿಯು ಪರಿಹಾರಾತ್ಮಕ ಭತ್ಯೆಯ ರೀತಿ ಕೆಲಸ ಮಾಡುವುದಲ್ಲದೇ ಇಂತಹ ಕಷ್ಟಕರ ಪ್ರದೇಶಗಳಲ್ಲಿ ಕೆಲಸ ಮಾಡಲು ಕೆಳದರ್ಜೆಯಲ್ಲಿ ಒಂದು ಪ್ರೇರಣಾತ್ಮಕ ಅಂಶವಾಗಿ ಸಹ ವರ್ತಿಸುವುದು.

11.3 ವಿಶೇಷ ಹುಲಿ ರಕ್ಷಣಾ ಪಡೆಯ ಬಳಕೆ

ಒಂದು “ವಿಶೇಷ ಹುಲಿ ರಕ್ಷಣಾ ಪಡೆ”ಯು ಮಂಜೂರಾಗಿದ್ದು ಬಂಡೀಪುರ ಮತ್ತು ನಾಗರಹೋಳೆ ಹುಲಿಧಾಮಗಳಲ್ಲಿ ಅಸ್ತಿತ್ವದಲ್ಲಿದೆ. ಈ ವಿಶೇಷ ಪಡೆಯು ಹುಲಿ ರಕ್ಷಣೆಗಾಗಿ ಮೀಸಲನ್ನು ಹೊಂದಿರುವ ರಾಜ್ಯಗಳಿಂದ ರಚಿಸಲ್ಪಡುತ್ತದೆ, ಅಸ್ತ್ರಗಳಿಂದ ಸಜ್ಜುಗೊಳಿಸಲ್ಪಡುತ್ತದೆ ಮತ್ತು ನಿಯೋಜಿಸಲ್ಪಡುತ್ತದೆ. ಈ ಪಡೆಯು ಓರ್ವ ಅರಣ್ಯಗಳ ಸಹಾಯಕ ಸಂರಕ್ಷಣಾಧಿಕಾರಿ, ಮೂವರು ಅರಣ್ಯಗಳ ವಲಯಾಧಿಕಾರಿಗಳು, 18 ಅರಣ್ಯಗಳ ಉಪ ವಲಯಾಧಿಕಾರಿಗಳು, 63 ರಕ್ಷಕರು ಮತ್ತು 27 ಅರಣ್ಯ ವೀಕ್ಷಕರೊಂದಿಗೆ ಒಟ್ಟು 112 ಸದಸ್ಯರ ಬಲ ಹೊಂದಿದೆ. ಪ್ರಸ್ತುತ ಸ್ಥಿತಿಯ ಪರಿಶೀಲನೆಯಲ್ಲಿ ಗಮನಿಸಿದ್ದೇನೆಂದರೆ, ಮಂಜೂರಾಗಿದ್ದ 112 ಹುದ್ದೆಗಳ ಪೈಕಿ, 108 ಭರ್ತಿಯಾಗಿವೆ. ಆದರೆ, ಆರು ಜನ ರಾಜೀನಾಮೆ ನೀಡಿದ್ದಾರೆ/ಗೈರುಹಾಜರಾಗಿದ್ದಾರೆ ಮತ್ತು 31 ಸಿಬ್ಬಂದಿಗಳು ಕಚೇರಿ ಕೆಲಸಗಳಿಗಾಗಿ ಬಂಡೀಪುರ ಮತ್ತು ನಾಗರಹೋಳೆ ಹುಲಿಧಾಮಗಳಲ್ಲಿ ಬದಲಿಯಾಗಿ ನೇಮಕವಾಗಿದ್ದಾರೆ. ಹೀಗೆ, ವಿಶೇಷ ಹುಲಿ ರಕ್ಷಣಾ ಪಡೆ ಸಂಬಂಧಿತ ಕೆಲಸಗಳಲ್ಲಿ ಮಾತ್ರ ಕಾರ್ಯನಿರ್ವಹಿಸುತ್ತಿರುವ ಪ್ರಸ್ತುತ ಸಿಬ್ಬಂದಿ ಸಂಖ್ಯೆಯು, ಮಂಜೂರಾಗಿದ್ದ 112 ಹುದ್ದೆಗಳಿಗೆದುರಾಗಿ, 71ಕ್ಕೆ ಪರಿಣಾಮಕಾರಿಯಾಗಿ ಇಳಿದಿದೆ.

ಈ ಪಡೆಯನ್ನು ಉನ್ನತ ತಂತ್ರಜ್ಞಾನದ 5.56 ಮಿಮೀ ರೈಫಲ್, ಕಾರ್ಬೈನ್ 9 ಮಿಮೀ ಐಎಐಡಿಪಿ, ಮುಂತಾದ ಶಸ್ತ್ರಾಸ್ತ್ರಗಳಿಂದ ಸಜ್ಜುಗೊಳಿಸಬೇಕು. ಆದಾಗ್ಯೂ ಗಮನಿಸಿದ್ದೇನೆಂದರೆ, ವಿಶೇಷ ಹುಲಿ ರಕ್ಷಣಾ ಪಡೆಗಾಗಿ ಇವುಗಳನ್ನು ಸಂಗ್ರಹಿಸಿಲ್ಲ. ಇದರ ಬದಲಿಗೆ, ಮೀಸಲು ಅರಣ್ಯಕ್ಕೆ ಸರಬರಾಜಾಗಿದ್ದ ಶಸ್ತ್ರಾಸ್ತ್ರಗಳಿಂದ 4 ರೈಫಲ್‌ಗಳನ್ನು ವಿಶೇಷ ಹುಲಿ ರಕ್ಷಣಾ ಪಡೆಗೆ ನೀಡಲಾಗಿದೆ. ಹೀಗೆ, ಪಡೆಯನ್ನು ಅಂದುಕೊಂಡಂತೆ ಶಸ್ತ್ರಸಜ್ಜಿತವನ್ನಾಗಿ ಮಾಡಿಲ್ಲ.

ಹಿಂದಿನ ಅಪರಾಧಗಳ ದತ್ತ, ಅಪಾಯದಲ್ಲಿರುವ ಪ್ರದೇಶಗಳ/ಗ್ರಾಮಗಳ ಮತ್ತು ಅಪರಾಧಿಗಳ ಸಂಬಂಧದಲ್ಲಿ ಜಾಗರೂಕದಳದ ವಿವರಗಳು ಮತ್ತು ಕಾನೂನುಬಾಹಿರ/ಕಾನೂನುಬದ್ಧವಾದ ಬಂದೂಕುಗಳ ವಿವರಗಳ ದತ್ತಗಳ ಸಂಗ್ರಹಣೆ ಮತ್ತು ವಿಶ್ಲೇಷಣೆಯ ಜೊತೆಗೆ ಮೀಸಲು ಅರಣ್ಯದ ಹೆಚ್ಚು ಅಪಾಯದ ಪ್ರದೇಶಗಳ ಗಸ್ತು, ಉರುಳು ನಿರೋಧಕ ಕಾರ್ಯಾಚರಣೆಯಲ್ಲಿ ಭಾಗವಹಿಸುವುದು, ವ್ಯವಸಾಯ ಭೂಮಿಯ ಸುತ್ತ ಬೇಲಿಗಾಗಿ ನಿಯಮಬಾಹಿರವಾಗಿ ವಿದ್ಯುತ್ ಸೆಳೆಯುವುದನ್ನು ಪತ್ತೆ ಮಾಡುವುದು, ಮಾನವರಿಂದ ಆವೃತವಾಗಿರುವ ಭೂದೃಶ್ಯದಲ್ಲಿ ವನ್ಯಜೀವಿಗಳ ನುಗ್ಗುವಿಕೆಯ ಅಪಾಯವಿರುವ ಪ್ರದೇಶಗಳ ಭೂಪಟ ರಚಿಸುವುದು, ಹುಲಿ/ಚಿರತೆಗಳ ನುಗ್ಗುವಿಕೆ ಪ್ರಕರಣಗಳನ್ನು ನಿಭಾಯಿಸುವುದು, ಮಳೆಗಾಲದ ಗಸ್ತು, ಮುಂತಾದವು ಪಡೆಯ ಕರ್ತವ್ಯಗಳಾಗಿವೆ. ಆದರೆ, ಪಡೆಯು 2011-12ರಿಂದ ಅಸ್ತಿತ್ವದಲ್ಲಿದ್ದರೂ, ಎರಡು ಧಾಮಗಳಲ್ಲಿ ಮಾನವ ವನ್ಯಜೀವಿ ಸಂಘರ್ಷ, (ಬಂಡೀಪುರ ಹುಲಿಧಾಮಕ್ಕೆ 7,841 ಮತ್ತು ನಾಗರಹೋಳೆ ಹುಲಿಧಾಮಕ್ಕೆ 7,067), ಬಂದೂಕಿನಿಂದ ಆನೆಗಳ ಸಾವು (4 ಪ್ರಕರಣಗಳು), ವಿದ್ಯುದಾಘಾತದ ಘಟನೆಗಳು (11 ಆನೆಗಳು) ಮತ್ತು ವಿಷದಿಂದ ಹುಲಿಗಳ ಸಾವಿನ (2 ಪ್ರಕರಣಗಳು) ಪ್ರಕರಣಗಳು ನಿರಂತರವಾಗಿ ಹೆಚ್ಚು ಸಂಖ್ಯೆಯಲ್ಲಿದ್ದವು. ವಿಶೇಷ ಹುಲಿ ರಕ್ಷಣಾ ಪಡೆಗಳಿಗೆ ಹೆಚ್ಚುವರಿಯಾಗಿ ವಿಶೇಷ ಮಳೆಗಾಲದ ಗಸ್ತನ್ನು 2011-16ರಲ್ಲಿ ಬಂಡೀಪುರ ಹುಲಿಧಾಮದಲ್ಲಿ ₹ 81.03 ಲಕ್ಷ ವೆಚ್ಚದಲ್ಲಿ ನಡೆಸಲಾಯಿತು. ಈ ಎಲ್ಲ ವಿಷಯಗಳು

ಸೂಚಿಸುವುದೇನೆಂದರೆ ವಿಶೇಷ ಹುಲಿ ರಕ್ಷಣಾ ಪಡೆಯನ್ನು ಪರಿಣಾಮಕಾರಿಯಾಗಿ ಉಪಯೋಗಿಸುತ್ತಿಲ್ಲ. ಜೊತೆಗೆ, ಕಂಡಿಕೆ 7.1ರಲ್ಲಿ ಹೊರತಂದಿರುವಂತೆ 2011-16ರಲ್ಲಿ, ರಾಜ್ಯದಲ್ಲಿನ ಹುಲಿಧಾಮಗಳಲ್ಲಿನ ಕಳ್ಳಬೇಟೆ ಪ್ರಕರಣಗಳಲ್ಲಿ ಹೆಚ್ಚಿನ ಸಂಖ್ಯೆಯು, ನಾಗರಹೊಳೆ ಹುಲಿ ಮೀಸಲಿನಲ್ಲಿ ದಾಖಲಾಗಿದ್ದವು ಮತ್ತು ಹಿಂದಿನ ಐದು ವರ್ಷಗಳಲ್ಲಿ ಕಳ್ಳಬೇಟೆಯ ಪ್ರಕರಣಗಳು ನಿರಂತರವಾಗಿ ದಾಖಲಾಗಿದ್ದವು.

ನಾಲ್ಕು ಸದಸ್ಯರಿರುವ 13 ಗುಂಪುಗಳ ಮೂರು ತುಂಡುಗಳಾಗಿ ವಿಭಾಗಿಸಲ್ಪಟ್ಟ ವಿಶೇಷ ಹುಲಿ ರಕ್ಷಣಾ ಪಡೆಗೆ, ಅವುಗಳ ನಿಗದಿತ ಕಾರ್ಯಗಳನ್ನು ನಿರ್ವಹಿಸಲು ವಾಹನಗಳನ್ನು ಒದಗಿಸಿರಲಿಲ್ಲ ಎನ್ನುವುದನ್ನು ಸಹ ನಾವು ಗಮನಿಸಿದೆವು. ಮುಂದುವರೆದು, ಕ್ಷೇತ್ರ ನಿರ್ದೇಶಕರಿಂದ ಸಲ್ಲಿಸಬೇಕಾಗಿರುವ ನಿಯಮಿತ ವರದಿಗಳು ಸಹ ಸಲ್ಲಿಸಲ್ಪಡಲಿಲ್ಲ.

ಫಲಿತವಾಗಿ, ವಿಶೇಷ ಹುಲಿ ರಕ್ಷಣಾ ಪಡೆಯು ಅಧಿಕೃತವಾಗಿ ಇದ್ದರೂ, ಕಾಲು ಭಾಗದಷ್ಟು ಸಿಬ್ಬಂದಿಯನ್ನು ಬೇರೆ ಕರ್ತವ್ಯದ ಮೇಲೆ ಕಳುಹಿಸಿರುವ ಮತ್ತು ಅಗತ್ಯ ಶಸ್ತ್ರಾಸ್ತ್ರಗಳನ್ನು ಪಡೆಯದ ಹಾಗೂ ಒದಗಿಸದ ಕಾರಣ, ಒಂದು ಹುಲಿ ರಕ್ಷಣಾ ಪಡೆಯಂತೆ ಕಾರ್ಯನಿರ್ವಹಿಸುತ್ತಿಲ್ಲ. ಯಾವ ವಿಶೇಷ ಹುಲಿ ರಕ್ಷಣಾ ಪಡೆಯು ತನ್ನ ಇರುವಿಕೆ ಮತ್ತು ವೃತ್ತಿಪರ ವಿಧಾನದಿಂದ ಮೀಸಲು ಅರಣ್ಯದ ಸಮಸ್ಯಾತ್ಮಕ ಪ್ರದೇಶಗಳನ್ನು ಗುರುತಿಸಬಹುದಾಗಿತ್ತೋ, ಜೊತೆಗೆ ಇಲಾಖೆ ಮತ್ತು ಸ್ಥಳೀಕರ ನಡುವೆ ಉತ್ತಮ ಸಹಕಾರಕ್ಕಾಗಿ ಯೋಜನೆಗಳನ್ನು ಜಾರಿಗೊಳಿಸಬಹುದಾಗಿತ್ತೋ, ಅಂತಹ ನಿರೀಕ್ಷಿತ ಲಾಭಗಳು, ಮೇಲೆ ಹೇಳಿದ ಪ್ರಕಾರ ಮಾನವ ವನ್ಯಜೀವಿ ಸಂಘರ್ಷಗಳ ಮುಂದುವರೆದ ಪ್ರಕರಣಗಳು, ಹುಲಿ/ಚಿರತೆಗಳಿಗೆ ವಿಷಪ್ರಾಶನ, ಆನೆಗಳಿಗೆ ವಿದ್ಯುದಾಘಾತ ಮತ್ತು ಬಂದೂಕಿನಿಂದ ಆನೆಗಳ ಕೊಲೆಗಳಿಂದ ಕಾಣಬಹುದಾದಂತೆ, ಉಂಟಾಗುತ್ತಿಲ್ಲ ಎಂದು ಅನಿಸುತ್ತದೆ.

11.4 ಶಸ್ತ್ರಾಸ್ತ್ರಗಳ ಸ್ಥಿತಿ

ಶಸ್ತ್ರಾಸ್ತ್ರಗಳು ಮತ್ತು ಮದ್ದುಗುಂಡುಗಳು ಸಂರಕ್ಷಿತ ಪ್ರದೇಶಗಳ ನಿರ್ವಹಣೆಗೆ ಬಹು ಅಗತ್ಯವಾಗಿವೆ, ಏಕೆಂದರೆ ಅವು ಶಸ್ತ್ರಾಸ್ತ್ರಗಳಿಂದ ಕಳ್ಳಬೇಟೆಗಾರರ ಮತ್ತು ಇತರ ಅಪರಾಧಿಗಳ ದಾಳಿಗಳನ್ನು ಎದುರಿಸುವುದರ ಜೊತೆಗೆ ಕಾಡುಪ್ರಾಣಿಗಳ ಮಿಂಚಿನ ದಾಳಿಯಿಂದ ರಕ್ಷಿಸಿಕೊಳ್ಳಲು ಸಹಾಯ ಮಾಡುತ್ತವೆ. ರಕ್ಷಣಾ ಕಾರ್ಯಗಳು ಸಾರ್ವಜನಿಕರ ಶಾಂತಿ ರಕ್ಷಣೆಗೆ ಸಮನಾಗಿರುವುದರಿಂದ, ಕಾರ್ಯಶೀಲ ಮತ್ತು ತಕ್ಕ ಶಸ್ತ್ರಾಸ್ತ್ರಗಳು ರಕ್ಷಿತ ಪ್ರದೇಶಗಳಿಗೆ ಅಗತ್ಯವಾಗಿರುವುವು.

ನಾವು ಗಮನಿಸಿದ್ದೇನೆಂದರೆ, ಮೊದಲನೆಯದಾಗಿ ಶಸ್ತ್ರಾಸ್ತ್ರಗಳ ಅಗತ್ಯತೆಯನ್ನು ನಿರ್ಧರಿಸಲು ಅಗತ್ಯತಾ ವಿಶ್ಲೇಷಣೆಯನ್ನು ಮಾಡಿರಲಿಲ್ಲ, ಇದರ ಅನುಪಸ್ಥಿತಿಯಲ್ಲಿ ತಕ್ಕ ಶಸ್ತ್ರಾಸ್ತ್ರಗಳು ಇದ್ದವು ಎನ್ನುವುದನ್ನು ಖಚಿತಪಡಿಸಿಕೊಳ್ಳಲಾಗಲಿಲ್ಲ. ಮುಂದುವರೆದು, ರಾಷ್ಟ್ರೀಯ ಉದ್ಯಾನವನಗಳು ಮತ್ತು ವನ್ಯಜೀವಿಧಾಮಗಳ ನಿರ್ವಹಣೆಗಾಗಿ ವಿವಿಧ ವನ್ಯಜೀವಿ ವಿಭಾಗಗಳಿಗೆ ಸರಬರಾಜಾದ ಶಸ್ತ್ರಾಸ್ತ್ರಗಳು ಮತ್ತು ಮದ್ದುಗುಂಡುಗಳು ಮತ್ತು ಅವುಗಳ ಸ್ಥಿತಿಯ ವಿವರಗಳನ್ನು ಕೆಳಗಿನ ಕೋಷ್ಟಕ 11.4ರಲ್ಲಿ ಸಂಕ್ಷೇಪಿಸಲಾಗಿದೆ:

ಕೋಷ್ಟಕ 11.4: ರಕ್ಷಿತ ಪ್ರದೇಶಗಳಲ್ಲಿ ಶಸ್ತ್ರಾಸ್ತ್ರಗಳ ಸ್ಥಿತಿ

ರಕ್ಷಿತ ಪ್ರದೇಶ	ಡಬಲ್ ಬೋರ್ಡ್ ಬ್ಯಾರೆಲ್ ಗನ್		ಸ್ಟ್ರೈಟ್ ಆಕ್ಸ್ ಗನ್		0.315 ರೈಫಲ್		ಒಟ್ಟು	
	ಸಂಖ್ಯೆ	ಕ್ರಿಯಾಶೀಲ	ಸಂಖ್ಯೆ	ಕ್ರಿಯಾಶೀಲ	ಸಂಖ್ಯೆ	ಕ್ರಿಯಾಶೀಲ	ಸಂಖ್ಯೆ	ಕ್ರಿಯಾಶೀಲ
ಭದ್ರ ಹುಲಿಧಾಮ	22	12	30	29	6	6	58	47
ಬಿಆರ್‌ಟಿ ಹುಲಿಧಾಮ*	52	17	26	8	24	2	102	27
ಕಾವೇರಿ ವನ್ಯಜೀವಿಧಾಮ	32	26	12	1	10	7	54	34
ಕುದುರೆಮುಖಿ ರಾಷ್ಟ್ರೀಯ ಉದ್ಯಾನವನ	15	14	4	4	10	10	29	28
ಮಲೈ ಮಹದೇಶ್ವರ ವನ್ಯಜೀವಿಧಾಮ	37	27	21	18	25	16	83	61
ಮೂಕಾಂಬಿಕೆ	4	2	1	1	1	1	6	4
ನಾಗರಹೋಳೆ ಹುಲಿಧಾಮ	40	31	0	0	16	9	56	40
ಪುಷ್ಪಗಿರಿ ವನ್ಯಜೀವಿಧಾಮ	2	0	1	1	2	0	5	1
ಸೋಮೇಶ್ವರ ವನ್ಯಜೀವಿಧಾಮ	1	0	1	1	1	1	3	2
ತಲಕಾವೇರಿ ವನ್ಯಜೀವಿಧಾಮ	2	1	1	0	2	0	5	1
ಒಟ್ಟು (% ಕ್ರಿಯಾಶೀಲ)	207	130 (63%)	97	63 (65%)	97	52 (54%)	401	245 (62%)

(* ಕೆ ಗುಡಿ ವಲಯ ಸೇರಿಲ್ಲ, ಏಕೆಂದರೆ ಶಸ್ತ್ರಾಸ್ತ್ರಗಳ ಕ್ರಿಯಾಸ್ಥಿತಿಯನ್ನು ಸಲ್ಲಿಸಲಿಲ್ಲ)
(ಆಧಾರ: ಇಲಾಖೆಯಿಂದ ಸಲ್ಲಿಸಲಾದ ಮಾಹಿತಿ)

ಹತ್ತು ರಕ್ಷಿತ ಪ್ರದೇಶಗಳಿಗೆ ಸರಬರಾಜಾದ 401 ಶಸ್ತ್ರಾಸ್ತ್ರಗಳ ಪೈಕಿ, 216 ಶಸ್ತ್ರಾಸ್ತ್ರಗಳು (ಶೇಕಡಾ 54) ಮೂರು ಹುಲಿಧಾಮಗಳಲ್ಲಿದ್ದರೆ, ಉಳಿದ 185 ಹುಲಿಧಾಮಗಳಲ್ಲದೆ ಏಳು ಸಂರಕ್ಷಿತ ಪ್ರದೇಶಗಳಲ್ಲಿದ್ದವು. ಹುಲಿಧಾಮಗಳಲ್ಲಿ, ಬಿಆರ್‌ಟಿಯು ಅತಿ ಹೆಚ್ಚಿನ ಸಂಖ್ಯೆಯ (ಶೇಕಡಾ 74) ಅನುಪಯುಕ್ತ ಶಸ್ತ್ರಾಸ್ತ್ರಗಳನ್ನು ಹೊಂದಿತ್ತು. ಉಳಿದ ಸಂರಕ್ಷಿತ ಪ್ರದೇಶಗಳಲ್ಲಿ, ಮಲೈ ಮಹದೇಶ್ವರ ಮತ್ತು ಕಾವೇರಿ ವನ್ಯಜೀವಿಧಾಮಗಳಿಗೆ ಹೆಚ್ಚಿನ ಶಸ್ತ್ರಾಸ್ತ್ರಗಳು ಸರಬರಾಜಾಗಿದ್ದವು ಮತ್ತು ಗರಿಷ್ಠ ಸಂಖ್ಯೆಯ ಅನುಪಯುಕ್ತ ಶಸ್ತ್ರಾಸ್ತ್ರಗಳಿದ್ದವು. ಕಳೆದ ಐದು ವರ್ಷಗಳಲ್ಲಿ ಮಲೈ ಮಹದೇಶ್ವರ ಬೆಟ್ಟವು ಗರಿಷ್ಠ ಸಂಖ್ಯೆಯ ಕಳ್ಳಬೇಟೆ ಪ್ರಕರಣಗಳನ್ನು ಕಂಡಿದ್ದರಿಂದ, ಕಡೆಯಪಕ್ಷ ವರ್ತಮಾನದಲ್ಲಿ ಸರಬರಾಜಾಗಿರುವ ಎಲ್ಲ ಶಸ್ತ್ರಾಸ್ತ್ರಗಳು ರಕ್ಷಣೆಗಾಗಿ ಪರಿಣಾಮಕಾರಿಯಾಗಿ ಕಾರ್ಯನಿರ್ವಹಿಸುತ್ತವೆ ಎನ್ನುವುದನ್ನು ಖಚಿತ ಮಾಡಿಕೊಳ್ಳುವ ಅಗತ್ಯವಿದೆ. ಆದರೆ, ಮಲೈ ಮಹದೇಶ್ವರ ಬೆಟ್ಟದಲ್ಲಿ ಶೇಕಡಾ 27ರಷ್ಟು ಬಂದೂಕುಗಳು ಅನುಪಯುಕ್ತವಾಗಿದ್ದವು.

ಇದರ ಜೊತೆಗೆ, ಮಡಿಕೇರಿ ವಲಯದ ಎರಡು ವನ್ಯಜೀವಿಧಾಮಗಳಾದ ಪುಷ್ಪಗಿರಿ ಮತ್ತು ತಲಕಾವೇರಿಗಳಲ್ಲಿ ಸರಬರಾಜಾಗಿದ್ದ ಐದಕ್ಕೆ ಪ್ರತಿಯಾಗಿ ಕೇವಲ ಒಂದು ಬಂದೂಕು ಕ್ರಿಯಾಶೀಲವಾಗಿತ್ತು. ಮಡಿಕೇರಿ ವಲಯದಲ್ಲಿನ ಅಡೆತಡೆಯಿಲ್ಲದ ಮಾನವ ವನ್ಯಜೀವಿ ಸಂಘರ್ಷದ ದೃಷ್ಟಿಯಿಂದ, ಕಾರ್ಯಶೀಲ ಶಸ್ತ್ರಾಸ್ತ್ರಗಳ ಗೈರುಹಾಜರಿಯು, ಈ ವಲಯದಲ್ಲಿ ಪರಿಣಾಮಕಾರಿ ರಕ್ಷಣಾ ಕ್ರಮಗಳನ್ನು ತೆಗೆದುಕೊಳ್ಳುವಲ್ಲಿ ಯಾವಾಗಲೂ ಅಡ್ಡಿಯಾಗುವುದು. ಮುಂದುವರೆದು, ಯಾವುದೇ ಅಗತ್ಯತಾ ವಿಶ್ಲೇಷಣೆಯ ಗೈರುಹಾಜರಿಯಲ್ಲಿ, ಒದಗಿಸಿದ್ದ ಬಂದೂಕುಗಳ ಸಂಖ್ಯೆಯು ಅವುಗಳ ಉದ್ದೇಶಕ್ಕಾಗಿ ಒಟ್ಟಾರೆಯಾಗಿ ಸಾಕಾಗುತ್ತಿತ್ತೇ ಅಥವಾ ಇಲ್ಲವೇ ಎನ್ನುವುದು ಸಹ ಆಶ್ಚರ್ಯಕರವಾಗಿಲ್ಲ.

11.5 ನಿಸ್ತಂತು ಉಪಕರಣಗಳ ಸ್ಥಿತಿ

ನಿಸ್ತಂತು ಒಂದು ಸಂಪರ್ಕದ ಜಾಲವಾಗಿದ್ದು ಸಿಬ್ಬಂದಿಯ ನಡುವೆ ಪರಿಣಾಮಕಾರಿ ಸರ್ವತೋಮುಖ ಸಂಪರ್ಕಕ್ಕಾಗಿ ಎಲ್ಲ ಅರಣ್ಯ ವಿಭಾಗಗಳಲ್ಲಿ ಸ್ಥಾಪಿತವಾಗಿದೆ. ಸ್ಟಾಟಿಕ್ ಸೆಟ್, ಮೊಬೈಲ್ ಸೆಟ್, ವಾಕೀ ಟಾಕೀ, ರಿಪೀಟರ್ಸ್, ರಿಪೀಟರ್ಸ್‌ಗೆ ಚಾರ್ಜರ್, ಮುಂತಾದವು ವಿವಿಧ ನಿಸ್ತಂತು ಉಪಕರಣಗಳಾಗಿವೆ. ಒಂದು ನಿಸ್ತಂತು ಜಾಲವು ಪರಿಣಾಮಕಾರಿಯಾಗಿರಲು, ಎಲ್ಲ ಘಟಕಗಳು/ಉಪಕರಣಗಳು ಕ್ರಿಯಾಶೀಲವಾಗಿರುವ ಮತ್ತು ದುರಸ್ತಿಯಲ್ಲಿರದ ಅಗತ್ಯವಿದೆ.

ಮಾದರಿ ಸಂರಕ್ಷಿತ ಪ್ರದೇಶಗಳಲ್ಲಿನ ನಿಸ್ತಂತು ಉಪಕರಣಗಳ ಸ್ಥಿತಿಯನ್ನು ಕೆಳಗಿನ ಕೋಷ್ಟಕ 11.5ರಲ್ಲಿ ಸಂಕ್ಷೇಪಿಸಲಾಗಿದೆ:

ಕೋಷ್ಟಕ 11.5: ಸಂರಕ್ಷಿತ ಪ್ರದೇಶಗಳಿಗೆ ಸರಬರಾಜಾದ ನಿಸ್ತಂತು ಉಪಕರಣಗಳ ವಿವರಗಳು ಮತ್ತು ಸ್ಥಿತಿ

ರಕ್ಷಿತ ಪ್ರದೇಶ	ಸ್ಪಾಟಿಕ್ ಸೆಟ್		ವಾಕೀ ಟಾಕೀ		ಮೊಬೈಲ್ ಸೆಟ್		ಒಟ್ಟು ಉಪಕರಣಗಳು		ರಿಪೀಟರ್	
	ಸಂಖ್ಯೆ	ಕ್ರಿಯಾಶೀಲ	ಸಂಖ್ಯೆ	ಕ್ರಿಯಾಶೀಲ	ಸಂಖ್ಯೆ	ಕ್ರಿಯಾಶೀಲ	ಸಂಖ್ಯೆ	ಕ್ರಿಯಾಶೀಲ	ಸಂಖ್ಯೆ	ಕ್ರಿಯಾಶೀಲ
ಭದ್ರ ಹುಲಿಧಾಮ	70	60	115	92	9	9	194	161	4	4
ಬ್ರಹ್ಮಗಿರಿ ವನ್ಯಜೀವಿಧಾಮ	2	2	13	10	0	0	15	12	2	1
ಬಿಆರ್‌ಟಿ ಹುಲಿಧಾಮ*	13	3	88	8	11	5	101	86	2	1
ಕಾವೇರಿ ವನ್ಯಜೀವಿಧಾಮ	22	17	82	60	8	6	112	83	2	1
ದಾಂಡೇಲಿ ಅಂಶಿ ಹುಲಿಧಾಮ	26	26	97	55	8	8	152	94	3	3
ಕುದುರೆಮುಖ ರಾಷ್ಟ್ರೀಯ ಉದ್ಯಾನವನ	8	8	36	32	3	3	47	43	2	1
ಮಲೈ ಮಹದೇಶ್ವರ ವನ್ಯಜೀವಿಧಾಮ	10	8	94	19	6	6	110	33	2	2
ನಾಗರಹೊಳೆ ಹುಲಿಧಾಮ	37	32	122	68	15	15	119	102	0	0
ಪುಷ್ಪಗಿರಿ ವನ್ಯಜೀವಿಧಾಮ	3	2	17	10	1	1	21	13	2	2
ತಲಕಾವೇರಿ ವನ್ಯಜೀವಿಧಾಮ	1	1	9	5	1	1	11	7	1	1
ಒಟ್ಟು (% ಕಾರ್ಯಶೀಲ)	192	159 (83%)	673	359 (53%)	62	54 (87%)	882	634 (72%)	20	16 (80%)

(* ಕೆ ಗುಡಿ ವಲಯ ಸೇರಿಸಿ, ಏಕೆಂದರೆ ಶಸ್ತ್ರಾಸ್ತ್ರಗಳ ಕ್ರಿಯಾಸ್ಥಿತಿಯನ್ನು ಸಲ್ಲಿಸಲಿಲ್ಲ)
(ಆಧಾರ: ಇಲಾಖೆಯಿಂದ ಸಲ್ಲಿಸಲಾದ ಮಾಹಿತಿ)

ಸರಬರಾಜಾಗಿದ್ದ ಒಟ್ಟು 882 ನಿಸ್ತಂತು ಉಪಕರಣಗಳ ಪೈಕಿ, 634 (ಶೇಕಡಾ 72) ಕಾರ್ಯಶೀಲ ಸ್ಥಿತಿಯಲ್ಲಿದ್ದವು. ಮುಂದೆ ಇನ್ನೂ ಗಮನಿಸಿದ್ದೇನೆಂದರೆ:

- ❖ ನಾಲ್ಕು ಸಂರಕ್ಷಿತ ಪ್ರದೇಶಗಳಾದ ಬಂಡೀಪುರ ರಾಷ್ಟ್ರೀಯ ಉದ್ಯಾನವನ ಮತ್ತು ಸೋಮೇಶ್ವರ, ಶರಾವತಿ ಮತ್ತು ಮೂಕಾಂಬಿಕೆ ಅಭಯಾರಣ್ಯಗಳು ಶೇಕಡಾ 100ರಷ್ಟು ಕಾರ್ಯಶೀಲ ನಿಸ್ತಂತು ಉಪಕರಣ ಹೊಂದಿದ್ದವು. ಕುದುರೆಮುಖ ವಿಭಾಗದಲ್ಲಿರುವ ಮೂರು ಸಂರಕ್ಷಿತ ಪ್ರದೇಶಗಳನ್ನು ವ್ಯಾಪಿಸುವ ರಿಪೀಟರ್‌ಗಳಲ್ಲಿ ಒಂದು, 2015-16ರಲ್ಲಿ ಕ್ರಿಯಾರಹಿತವಾಗಿದ್ದಿತು.
- ❖ ದಾಂಡೇಲಿ ಅಂಶಿ ಹುಲಿಧಾಮದಲ್ಲಿ, 2012-13 ಮತ್ತು 2015-16ರಲ್ಲಿ ನಿಸ್ತಂತು ಜಾಲವು ಕ್ರಿಯಾಶೀಲವಾಗಿರಲಿಲ್ಲ.

ಬಹಳಷ್ಟು ರಕ್ಷಿತ ಪ್ರದೇಶಗಳಲ್ಲಿ ನಿಸ್ತಂತು ಸೆಟ್‌ಗಳ ಬ್ಯಾಟರೀಗಳನ್ನು ನಿಯಮಿತವಾಗಿ ಬದಲಾಯಿಸಿರಲಿಲ್ಲ ಮತ್ತು ಹ್ಯಾಂಡ್‌ಸೆಟ್‌ಗಳನ್ನು ನಿಯಮಿತವಾಗಿ ನಿರ್ವಹಿಸಿರಲಿಲ್ಲ ಎನ್ನುವುದನ್ನು ನಾವು ಗಮನಿಸಿದವು. ನಿಸ್ತಂತುವು ಒಂದು ಪ್ರಮುಖ ಸಂಪರ್ಕ ಸಾಧನವಾಗಿರುವುದರಿಂದ, ಈ ರಕ್ಷಿತ ನೆಲೆಗಳ ಎಲ್ಲ ಸಮಯದ ರಕ್ಷಣೆಯನ್ನು ಖಚಿತಪಡಿಸಿಕೊಳ್ಳಲು ಜಾಲವು ಕ್ರಿಯಾಶೀಲವಾಗಿದೆ ಎನ್ನುವುದನ್ನು ಖಚಿತಪಡಿಸಿಕೊಳ್ಳುವುದು ಅವಶ್ಯಕವಾಗಿದೆ.

ಸಂರಕ್ಷಿತ ಪ್ರದೇಶಗಳಲ್ಲಿ ಸಿಬ್ಬಂದಿ ಕೊರತೆಯನ್ನು ಸರ್ಕಾರವು ಅಂಗೀಕರಿಸಿತು ಮತ್ತು ಸಂರಕ್ಷಿತ ಪ್ರದೇಶಗಳಲ್ಲಿನ ಸಿಬ್ಬಂದಿಗೆ ಹೊಸ ಶಸ್ತ್ರಾಸ್ತ್ರಗಳನ್ನು ಒದಗಿಸಲಾಗಿದೆ ಎಂದು ಹೇಳಿತು. ಆದರೆ, ಕ್ರಿಯಾರಹಿತ ನಿಸ್ತಂತು ವ್ಯವಸ್ಥೆಯ ಬಗ್ಗೆ ಅದು ಮಾನವಾಗಿತ್ತು.

ಶಿಫಾರಸು 17: ಸರ್ಕಾರವು ಸಿಬ್ಬಂದಿಯ ಖಾಲಿ ಸ್ಥಾನಗಳನ್ನು ತುಂಬುವ ಮತ್ತು ಸಾಕಷ್ಟು ಶಸ್ತ್ರಾಸ್ತ್ರಗಳು ಹಾಗೂ ನಿಸ್ತಂತು ಉಪಕರಣಗಳನ್ನು ಒದಗಿಸುವ ಅಗತ್ಯವನ್ನು ಹೊಂದಿದೆ. ಪ್ರಾಯೋಗಿಕ ಅಗತ್ಯತೆಗಳನ್ನು ಲೆಕ್ಕಹಾಕುವ ಅಗತ್ಯವಿದೆ ಮತ್ತು ಮುಂಚೂಣಿ ಸಿಬ್ಬಂದಿಯು, ಶಸ್ತ್ರಾಸ್ತ್ರಗಳ ಮತ್ತು ನಿಸ್ತಂತು ಉಪಕರಣಗಳ ನಿಯೋಜನೆಗಾಗಿ ಮಾನದಂಡ ರೂಪಿಸುವ ಅವಶ್ಯಕತೆಯಿದೆ.

ನಿರ್ಣಯ

ಕರ್ನಾಟಕವು ತನ್ನ ಭೌಗೋಳಿಕ ವಿಸ್ತೀರ್ಣದ ಶೇಕಡಾ 18.99ರಷ್ಟು ಅರಣ್ಯ ಪ್ರದೇಶ ಹೊಂದಿದೆ ಮತ್ತು ಅದರ ಶೇಕಡಾ 84ರಷ್ಟು ಪ್ರದೇಶವು, ಹಲವಾರು ಸ್ಥಳೀಯ ಮತ್ತು ಅಪಾಯದಲ್ಲಿರುವ ಸಂಕುಲಗಳಿಗೆ ಮನೆಯಾಗಿರುವ ಮತ್ತು ಜಾಗತಿಕ ಪ್ರಶಂಸೆ ಗಳಿಸಿರುವ ಜೀವವೈವಿಧ್ಯತೆ ಸಮೃದ್ಧಿಯ ತಾಣವಾದ ಪಶ್ಚಿಮ ಘಟ್ಟ ವಲಯದಲ್ಲಿದೆ. ಒಮ್ಮೆ ನಿಬಿಡ ಅರಣ್ಯವಾಗಿದ್ದ ಪಶ್ಚಿಮ ಘಟ್ಟ ಪ್ರದೇಶವು, ಬಲವಂತವಾದ ಮಾನವಮೂಲದ ಚಟುವಟಿಕೆಗಳಿಂದ ವಿಪರೀತವಾಗಿ ಛಿದ್ರೀಕರಣಗೊಂಡಿದೆ. ಪರಿಣಾಮವಾಗಿ ಇದು ಈ ಸೂಕ್ಷ್ಮ ಜೀವವೈವಿಧ್ಯತೆಯ ಅಸ್ತಿತ್ವಕ್ಕೆ ಬೆದರಿಕೆಹಾಕಿದೆ ಮತ್ತು ಅತ್ಯುತ್ತಮ ಸಂರಕ್ಷಣಾ ಮತ್ತು ರಕ್ಷಣಾ ಕ್ರಮಗಳನ್ನು ಒತ್ತಾಯಿಸುತ್ತದೆ. ಸಂರಕ್ಷಿತ ಪ್ರದೇಶಗಳೆಂದು ಘೋಷಿತವಾಗಿರುವ ಅರಣ್ಯ ಪ್ರದೇಶಗಳು ಉತ್ತಮ ಮಟ್ಟದ ರಕ್ಷಣೆಯನ್ನು ಆದೇಶಿಸುತ್ತದೆ ಮತ್ತು ಕರ್ನಾಟಕವು 49 ರಕ್ಷಿತ ಪ್ರದೇಶಗಳನ್ನು ಹೊಂದಿದೆ.

ಸಂರಕ್ಷಿತ ಪ್ರದೇಶಗಳಲ್ಲಿ ಅರಣ್ಯಗಳ ಸುಸ್ಥಿತಿಯ ಒಂದು ಪ್ರಮುಖ ಸೂಚಕವಾದ ಭೂ ಬಳಕೆ ಭೂ ವ್ಯಾಪ್ತಿ ಬದಲಾವಣೆಗಳ ಮೇಲಿನ ದತ್ತವು, ಇಲಾಖೆಯಲ್ಲಿ ಲಭ್ಯವಿರಲಿಲ್ಲ. ಹದಿಮೂರು ಮಾದರಿ ಸಂರಕ್ಷಿತ ಪ್ರದೇಶಗಳಲ್ಲಿ 1973 ಮತ್ತು 2016ರ ನಡುವಿನ ಅವಧಿಗಾಗಿ ಒಂದು ವಿಶ್ಲೇಷಣೆಯು ಲೆಕ್ಕಪರಿಶೋಧನೆಯ ಕೋರಿಕೆಯ ಮೇರೆಗೆ ಬೆಂಗಳೂರಿನ ಭಾರತೀಯ ವಿಜ್ಞಾನ ಸಂಸ್ಥೆಯಿಂದ ದೂರವರ್ತಿ ಗ್ರಹಣ ಮಾರ್ಗದ ಮೂಲಕ ಮಾಡಲ್ಪಟ್ಟಿತು; ಇದು ನಿತ್ಯಹರಿದ್ವರ್ಣ/ಎಲೆ ಉದುರುವ ಅರಣ್ಯ ಪ್ರದೇಶದಲ್ಲಿ ಇಳಿಮುಖವನ್ನು ತೋರಿಸಿದ್ದರೆ, ಕೃಷಿಭೂಮಿ, ಅಭಿವೃದ್ಧಿ ಹೊಂದಿದ ಮತ್ತು ಮುಕ್ತ ಪ್ರದೇಶಗಳಲ್ಲಿ ಏರಿಕೆಯಾಗಿದ್ದವು.

ಲೆಕ್ಕಪರಿಶೋಧನೆಯ ಉದ್ದೇಶ 1: ವನ್ಯಜೀವಿಗಳ ನೆಲೆಯೂ ಸೇರಿದಂತೆ ಅವುಗಳ ರಕ್ಷಣೆ ಮತ್ತು ಸಂರಕ್ಷಣೆಗಳು ತಕ್ಕದಾಗಿ ಯೋಜಿತವಾಗಿದ್ದವು ಮತ್ತು ಸಂರಕ್ಷಿತ ಪ್ರದೇಶಗಳ ಆಡಳಿತದಲ್ಲಿ ಜಾರಿಯಾದವು.

- ❖ ಏಳು ರಕ್ಷಿತ ಪ್ರದೇಶಗಳಲ್ಲಿ ನಿರ್ವಹಣಾ ಯೋಜನೆ ಮತ್ತು ಹುಲಿ ಸಂರಕ್ಷಣಾ ಯೋಜನೆಯ ತಯಾರಿಕೆಯಲ್ಲಿ ವಿಳಂಬವಿದ್ದಿತು ಮತ್ತು ಆರು ಸಂರಕ್ಷಿತ ಪ್ರದೇಶಗಳ ನಿರ್ವಹಣಾ ಯೋಜನೆಗಳ ಬೆಂಕಿ ನಿರ್ವಹಣಾ ಯೋಜನೆಗಳಲ್ಲಿ ಕೊರತೆಯಿತ್ತು.
- ❖ ಇಲಾಖೆಯ ಪ್ರಕಾರ ಅತಿಕ್ರಮಣಗಳು 5,002 ಎಕರೆಯಿದ್ದರೆ, ಭಾರತೀಯ ವಿಜ್ಞಾನ ಸಂಸ್ಥೆಯಿಂದ ದೂರವರ್ತಿ ಗ್ರಹಣ ವಿಶ್ಲೇಷಣೆಯ ಪ್ರಕಾರ ಅದು, 13 ರಕ್ಷಿತ ಪ್ರದೇಶಗಳಲ್ಲಿ 2016ರಲ್ಲಿ 31,667 ಎಕರೆಯಾಗಿತ್ತು.
- ❖ ಸಂರಕ್ಷಿತ ಪ್ರದೇಶಗಳಿಂದ ಜನರ ಪುನರ್ವಸತಿಯು ಸಂರಕ್ಷಣಾ ದೃಷ್ಟಿಯಿಂದ ಲಾಭದಾಯಕವಾಗಿದೆ ಮತ್ತು ಪುನರ್ವಸತಿಗೆ ಗ್ರಾಮಸ್ಥರು ಸ್ವಯಂ ಇಚ್ಛಿಸಿದ ಪಕ್ಷದಲ್ಲಿ ಅದು ಸುಲಭವಾಗುವುದು. ಆದರೆ, ನಾಲ್ಕು ಸಂರಕ್ಷಿತ ಪ್ರದೇಶಗಳಲ್ಲಿ ಅಲ್ಪ ಪ್ರಗತಿಯನ್ನು ಗಮನಿಸಲಾಯಿತು; ಸಂರಕ್ಷಿತ ಪ್ರದೇಶಗಳಿಂದ ಹೊರಗೆ ಪುನರ್ನಿಲಯಾಗಲು ಸ್ವಯಂ ಇಚ್ಛಿಸಿದ್ದ 3,653 ಕುಟುಂಬಗಳಿಗೆ ಪ್ರತಿಯಾಗಿ 1,357 ಕುಟುಂಬಗಳು ಪುನರ್ವಸತಿಯಾದವು.
- ❖ ಸರ್ಕಾರೇತರ ಸಂಸ್ಥೆಗಳು, ವ್ಯಕ್ತಿಗಳಿಂದ ಸಂಶೋಧನಾ ಚಟುವಟಿಕೆಗಳಿಗೆ ಇಲಾಖೆಯು ಅನುಮತಿಸಿತು, ಆದರೆ ಈ ವರದಿಗಳ ಸಲ್ಲಿಕೆಯನ್ನು ಉಸ್ತುವಾರಿ ಮಾಡಲು ಯಾವುದೇ ವ್ಯವಸ್ಥೆಯು ಅಸ್ತಿತ್ವದಲ್ಲಿರಲಿಲ್ಲ. ಮುಂದುವರೆದು, ಈ ವರದಿಗಳಿಂದ ಹೊರಹೊಮ್ಮಿದ ಅಂಶಗಳ ಉಪಯೋಗವನ್ನು ಇಲಾಖೆಯು ಮಾಡುತ್ತಿರಲಿಲ್ಲ. ಹಲವು ಸಂರಕ್ಷಿತ ಪ್ರದೇಶಗಳಲ್ಲಿ ಆಕ್ರಮಣಕಾರಿ ಸಂಕುಲಗಳ, ನಿರ್ದಿಷ್ಟವಾಗಿ ಲಂಟಾನದ ಬೆಳವಣಿಗೆಯು ತಡೆರಹಿತ ಮತ್ತು ಬಹುವ್ಯಾಪಕವಾಗಿತ್ತು. ಇದುವರೆಗಿನ ಅಭ್ಯಾಸದಂತೆ ನಿಷ್ಕ್ರಿಯ ತೊಡಗುವಿಕೆಗಿಂತ, ಇಲಾಖೆಯಿಂದ ಹಸ್ತಕ್ಷೇಪವು ಅವಶ್ಯಕವಾಗಿದೆ. ಲಂಟಾನ ಮತ್ತಿತರ ಕಳೆಗಳ ತಡೆರಹಿತ ಆಕ್ರಮಣದಿಂದ ಇಲಾಖೆಯು ಸವಾಲುಗಳನ್ನು ಎದುರಿಸುತ್ತಿದ್ದರೂ, ಈ ಬೆದರಿಕೆಗೆ ಪರಿಹಾರ ಕಂಡುಹಿಡಿಯಲು ಯಾವುದೇ ಸಂಶೋಧನಾ ಚಟುವಟಿಕೆಗಳು ಕಾರ್ಯೋನ್ಮುಖವಾಗಿಲ್ಲ.
- ❖ ವನ್ಯಜೀವಿ ರಕ್ಷಣೆಯು ಪ್ರಮುಖ ಉದ್ದೇಶವಾಗಿರುವುದರಿಂದ, ಸಾಕಷ್ಟು ಮುಂಚೂಣಿ ಸಿಬ್ಬಂದಿಯನ್ನು ಕಳ್ಳಬೇಟೆಗೆ ಎದುರಾಗಿ ರಕ್ಷಣೆ, ಅಗ್ನಿಶಮನ ಮತ್ತು ಅತಿಕ್ರಮಣಗಳ ಪತ್ತೆಗಾಗಿ

ಹೊಂದಿರುವುದು ಅತ್ಯಂತ ಮುಖ್ಯವಾಗಿದೆ. 2012-13 ಮತ್ತು 2015-16ರ ಅವಧಿಯಲ್ಲಿ ಮುಂಚೂಣಿ ಸಿಬ್ಬಂದಿಯಲ್ಲಿನ ಖಾಲಿ ಸ್ಥಾನಗಳು ನಿರಂತರವಾಗಿದ್ದವು ಮತ್ತು ಎರಡು ಸಂರಕ್ಷಿತ ಪ್ರದೇಶಗಳಲ್ಲಿ ಮುಂಚೂಣಿ ಹುದ್ದೆಗಳಲ್ಲಿ ಶೇಕಡಾ 44ರಷ್ಟು ಖಾಲಿ ಸ್ಥಾನಗಳಿದ್ದವು ಎನ್ನುವುದನ್ನು ನಾವು ಗಮನಿಸಿದೆವು.

ಲೆಕ್ಕಪರಿಶೋಧನೆಯ ಉದ್ದೇಶ 2: ಸಂರಕ್ಷಿತ ಪ್ರದೇಶಗಳಲ್ಲಿ ಜೈವಿಕ ಮಧ್ಯಸ್ಥಿಕೆ ಮತ್ತು ಮಾನವಮೂಲ ಬೆದರಿಕೆಗಳಿಗೆ ಸಂಬಂಧಿಸಿದ ವಿಷಯಗಳನ್ನು ಬಗೆಹರಿಸಲು ಸಾಕಷ್ಟು ಕ್ರಮಗಳು ತೆಗೆದುಕೊಳ್ಳಲ್ಪಟ್ಟವು.

- ❖ ರಾಜ್ಯದ ಅಧಿಕ ಶೇಕಡಾವಾರಿನ ಅರಣ್ಯ ವ್ಯಾಪ್ತಿ ಮತ್ತು ಅಧಿಕ ಸಂಖ್ಯೆಯ ಸಂರಕ್ಷಿತ ಪ್ರದೇಶಗಳನ್ನು ಗಣಿಸಿದಾಗ, ಇಲಾಖೆಯು ಎದುರಿಸುತ್ತಿರುವ ಪ್ರಮುಖ ನಿರ್ವಹಣಾ ವಿಷಯಗಳಲ್ಲಿ ಮಾನವ ವನ್ಯಜೀವಿ ಸಂಘರ್ಷವು ಒಂದಾಗಿದೆ. ಸಂರಕ್ಷಿತ ಪ್ರದೇಶಗಳ ಒಳಗೆ ಮತ್ತು ಸುತ್ತಮುತ್ತ 956 ಗ್ರಾಮಗಳಿದ್ದು, ಅವುಗಳಲ್ಲಿ ಹಲವು ಪ್ರಾಣಿಗಳ ವಲಸೆ ಮಾರ್ಗಗಳ ಮೇಲೆ ಒಳನುಗ್ಗಿವೆ. ನಿಯಮಬಾಹಿರ ಅತಿಕ್ರಮಣಗಳೊಂದಿಗೆ ಇವು, ಮಾನವ ವನ್ಯಜೀವಿ ಸಂಘರ್ಷಗಳಿಗೆ ಗೋಚರಿಸುವ ಸ್ಥಳವಾಗಿವೆ, ಏಕೆಂದರೆ ಪ್ರಾಣಿಗಳು ಕಾಡನ್ನು ಬಿಟ್ಟು ಆಹಾರ ಮತ್ತು ನೀರನ್ನು ಅರಸುತ್ತಾ ಗ್ರಾಮಗಳಿಗೆ ಮತ್ತು ಅಲ್ಲಿನ ಹೊಲಗಳನ್ನು ಪ್ರವೇಶಿಸುತ್ತವೆ. ಲೆಕ್ಕಪರಿಶೋಧನೆಯ ಅವಧಿಯಲ್ಲಿ, 53 ಮಾನವ ಸಾವು, 1,799 ಜಾನುವಾರು ಸಾವು ಮತ್ತು 24,530 ಬೆಳೆ ನಷ್ಟದ ಪ್ರಕರಣಗಳು, ಹೆಚ್ಚೆಂದರೆ ಸಮೀಪ ಫಲಿತಾಂಶಗಳನ್ನು ತಂದಿರುವ ಮಾನವ ವನ್ಯಜೀವಿ ಸಂಘರ್ಷದ ಅಲ್ಪಾವಧಿ ಉಪಶಮನ ಕ್ರಮಗಳ ಅಸಾಮರ್ಥ್ಯವನ್ನು ತೀವ್ರವಾಗಿ ಕೇಂದ್ರೀಕರಿಸುತ್ತವೆ. ಆದರೆ, ಸಾಧ್ಯವಿರುವ ದೀರ್ಘಾವಧಿಯ ಉಪಶಮನ ಕ್ರಮಗಳಾದ ಖಾಸಗಿ ಭೂಮಿಯ ವಶಪಡಿಸಿಕೊಳ್ಳುವಿಕೆಯಿಂದ ಪ್ರಾಣಿ ಮಾರ್ಗಗಳ ರಕ್ಷಣೆ ಮತ್ತು ಗ್ರಾಮಸ್ಥರ ಪುನರ್ನಿಲೆಗಳು, ಇಲಾಖೆಯಿಂದ ಯೋಗ್ಯ ಪ್ರಾಮುಖ್ಯತೆಯನ್ನು ಪಡೆದಿಲ್ಲ. ಮುಂದುವರೆದು, ರಾಷ್ಟ್ರೀಯ ವನ್ಯಜೀವಿ ಮಂಡಳಿಯಿಂದ ಅನುಮೋದಿತವಾದ ಹೊಸ ಪ್ರದೇಶಗಳ ಸೇರಿಸುವಿಕೆಯಿಂದ ಸಂರಕ್ಷಿತ ಪ್ರದೇಶಗಳ ವಿಸ್ತರಣೆಯು, ಆಡಳಿತಾತ್ಮಕ ಕಾರಣಗಳನ್ನು ಉದ್ಧರಿಸಿ ಇಲಾಖೆಯಿಂದ ತಡೆಹಿಡಿಯಲ್ಪಟ್ಟಿದೆ; ಅಂತಹ ಅಧಿಸೂಚನೆ ಜಾರಿಮಾಡುವುದಕ್ಕೆ ವಿರುದ್ಧವಾಗಿ ಕೆಲಸಮಾಡುತ್ತಿರುವ ಬಾಹ್ಯ ಸಾಮಾಜಿಕ-ರಾಜಕೀಯ ಶಕ್ತಿಗಳನ್ನು ಇದು ಸೂಚಿಸುತ್ತದೆ.
- ❖ ಇಲಾಖೆಯ ಸಮರ್ಥನೀಯ ಸಂರಕ್ಷಣಾ ಕ್ರಮಗಳು, ಆನೆ ಮತ್ತು ಹುಲಿಗಳ ಸಂಖ್ಯೆಯ ಏರಿಕೆಗೆ ಸಾಕ್ಷಿಯಾದಂತೆ, ನಿರ್ದಿಷ್ಟ ಪ್ರದೇಶಗಳಲ್ಲಿ ಫಲ ನೀಡಿವೆ, ಆದರೆ ಸಿಂಗಳೇಕ ಮತ್ತು ನೀಲಗಿರಿ ಲಂಗೂರ್‌ನಂತಹ ಅಳಿವಿನಂಚಿನಲ್ಲಿರುವ ಮತ್ತು ಅಪಾಯದಲ್ಲಿರುವ ಸ್ಥಳೀಯ ಸಂಕುಲಗಳ ಸಂಬಂಧದಲ್ಲಿ ಇಂತಹ ಕೇಂದ್ರೀಕೃತ ಕಾರ್ಯಕ್ರಮವು ಗೈರುಹಾಜರಾಗಿತ್ತು. ಆದಾಗ್ಯೂ, ಏರಿಕೆಯಾದ ಆನೆ ಮತ್ತು ಹುಲಿ ಸಂಖ್ಯೆಯು, ಒಂದು ಪ್ರಾಣಿಯ ಮುಂದುವರೆದ ಸಮರ್ಥನೀಯತೆಗೆ ಅಗತ್ಯವಿರುವ ಸಾಕಷ್ಟು ಗೃಹವಲಯವನ್ನು ಖಚಿತಪಡಿಸಿಕೊಳ್ಳುವ ರೂಪದಲ್ಲಿ ಹೊಸ ಸವಾಲುಗಳು ಉಂಟಾಗುವಂತೆ ಮಾಡಿದೆ. ಅರಣ್ಯಗಳ ಮೇಲೆ ಹೆಚ್ಚಾಗುತ್ತಲೇ ಇರುವ ಮಾನವಮೂಲದ ಒತ್ತಡ ಮತ್ತು ಒಂದು ಕಡೆ ಅವುಗಳ ನೆಲೆಯ ಕುಗ್ಗುವಿಕೆ, ಅವನತಿ ಮತ್ತು ಭಿದ್ರೀಕರಣ, ಮತ್ತೊಂದು ಕಡೆ ಪ್ರಮುಖ ಸಂಕುಲಗಳ ಏರುತ್ತಿರುವ ಸಂಖ್ಯೆಯು ಹೊಸ ಮಾದರಿಯ ಸವಾಲುಗಳನ್ನು ಒಡ್ಡುತ್ತಿವೆ; ಇದುವರೆಗೂ ಅನುಸರಿಸುತ್ತಿದ್ದ ಸಂರಕ್ಷಣಾ ಕ್ರಮಗಳಿಗೆದುರಾಗಿ ಸಮೃದ್ಧಿಯ ನಿರ್ವಹಣೆಗೆ ಇದು ಕರೆನೀಡುತ್ತದೆ. ಈ ವಿಷಯಗಳ ಅವೈಜ್ಞಾನಿಕ ನಿರ್ವಹಣೆಯು ಬಹು ವೆಚ್ಚದ್ದೆಂದು ಮತ್ತು ವಿರೋಧಾತ್ಮಕ ಪರಿಣಾಮ ಬೀರಬಲ್ಲದೆಂದು ಸಾಬೀತಾಗಬಹುದು. ಅಂತಹ ಸವಾಲುಗಳನ್ನು ನಿಯಂತ್ರಣ ಮೀರುವುದಕ್ಕೆ ಮುನ್ನವೇ ಬಗೆಹರಿಸಲು ಯಾವುದೇ ಕ್ರಿಯಾಯೋಜನೆಯು ಸ್ಪಷ್ಟವಾಗಿರುವಂತೆ ಕಾಣುವುದಿಲ್ಲ.
- ❖ ಇಲಾಖೆಯು ಆನೆಗಳು ಮತ್ತು ಹುಲಿಗಳನ್ನು ಹೊರತುಪಡಿಸಿದ ಪ್ರಾಣಿಗಳ ಸಾವುಗಳ ಮೇಲೆ ದತ್ತವನ್ನು ಕ್ರೋಢೀಕರಿಸುವ ವ್ಯವಸ್ಥೆಯನ್ನು ಹೊಂದಿರಲಿಲ್ಲ. ಪ್ರಾಣಿಗಳ ಕಳ್ಳಬೇಟೆಯಲ್ಲದೆ, ಹಲವಾರು ಪ್ರಾಣಿಗಳು ವಾಹನಗಳ ಸಂಚಾರದಿಂದ ಸಾವಿಗೀಡಾಗುತ್ತಿವೆ; ಇದಕ್ಕೆ ಯಾವುದೇ ದತ್ತವು ಲಭ್ಯವಿರಲಿಲ್ಲ. ಲೆಕ್ಕಪರಿಶೋಧನೆಯ ಕೋರಿಕೆಯ ಮೇರೆಗೆ, ಕುದುರೆಮುಖ ವನ್ಯಜೀವಿ ವಿಭಾಗವು ನಡೆಸಿದ ಗಣತಿಯು 1,338 ರಸ್ತೆಸಾವುಗಳನ್ನು 45 ದಿನಗಳಲ್ಲಿ ದಾಖಲಿಸಿತಾದರೆ, ಹಿಂದಿನ ಐದು ವರ್ಷಗಳ ಅವಧಿಯಲ್ಲಿ ಕೇವಲ 15 ರಸ್ತೆಸಾವುಗಳು ದಾಖಲಾಗಿದ್ದವು; ಇದು ರಸ್ತೆಸಾವುಗಳ ಕಡಿತಗೊಳಿಸಿದ ವರದಿಯನ್ನು ಸೂಚಿಸುತ್ತದೆ.

- ❖ ಬಂಡೀಪುರ ಮತ್ತು ನಾಗರಹೋಳೆ ಹುಲಿಧಾಮಗಳಲ್ಲಿ ಮಾಂಸಕ್ಕಾಗಿ ಕಳ್ಳಬೇಟೆಯ ಪ್ರಕರಣಗಳು ಅಡೆತಡೆಯಿಲ್ಲದೆಯೇ ಅತಿಯಾಗಿದೆ; ಅಲ್ಲಿ ವಾಸ್ತವಿಕ ಉರುಳುನಿರೋಧಕ ಕಾರ್ಯಾಚರಣೆಯಲ್ಲಿ 834ರಷ್ಟು ಉರುಳುಗಳನ್ನು ವಶಪಡಿಸಿಕೊಳ್ಳಲಾಯಿತು.
- ❖ ಸಂರಕ್ಷಿತ ಪ್ರದೇಶಗಳ ಸುತ್ತಮುತ್ತ ಅಭಿವೃದ್ಧಿಪರ ಹಾಗೂ ವಾಣಿಜ್ಯ ಚಟುವಟಿಕೆಗಳು ಮತ್ತು ನಿರ್ದಿಷ್ಟವಾಗಿ, ಪರಿಸರಾತ್ಮಕ ಪರಿಣಾಂ ನಿರ್ಧರಣೆಯಿಂದ ವಿನಾಯಿತಿ ಪಡೆದಿರುವ ಕಿರು ಜಲವಿದ್ಯುತ್ ಯೋಜನೆಗಳು ಸಹ ವನ್ಯಜೀವಿಯನ್ನು ವ್ಯತಿರಿಕ್ತವಾಗಿ ಭಾದಿಸುತ್ತಿವೆ. ಕಿರು ಜಲವಿದ್ಯುತ್ ಯೋಜನೆಗಳಿಂದ ನೈಸರ್ಗಿಕ ನೀರಿನ ಮೂಲಗಳು ಅಥವಾ ತೊರೆಗಳು ಬದಲಾಗುತ್ತಿವೆ ಮತ್ತು ಅವು ಒಟ್ಟಾಗಿ ಸ್ಥಳೀಯ ಜೀವಿಪರಿಸ್ಥಿತಿ ಮತ್ತು ಪರಿಸರವನ್ನು ಪ್ರಭಾವಕ್ಕೆ ಒಳಪಡಿಸುತ್ತಿವೆ. ಮುಂದುವರೆದು, ಹಲವಾರು ಕಿರು ಜಲವಿದ್ಯುತ್ ಯೋಜನೆಗಳು ಗುತ್ತಿಗೆ ಷರತ್ತುಗಳನ್ನು ಉಲ್ಲಂಘಿಸಿದ್ದರೂ, ಇಲಾಖೆಯ ಕ್ರಮಕ್ಕೆ ಎದುರಾಗಿ ನ್ಯಾಯಾಲಯಗಳಿಂದ ತಡೆಯಾಜ್ಞೆ ಪಡೆದುಕೊಳ್ಳುವುದರ ಮೂಲಕ ಇನ್ನೂ ಕಾರ್ಯನಿರ್ವಹಿಸುತ್ತಿವೆ.

ಬೆಂಗಳೂರು
ತಾ. 9 ಜೂನ್ 2017

ಬಿ. ಕೆ. ಮುಖರ್ಜಿ
(ಬಿಜೆತ್ ಕುಮಾರ್ ಮುಖರ್ಜಿ)
ಮಹಾಲೇಖಪಾಲರು
(ಆರ್ಥಿಕ ಮತ್ತು ರಾಜಸ್ವ ವಲಯ ಲೆಕ್ಕಪರಿಶೋಧನೆ)

ಮೇಲುರುಜು ಮಾಡಲಾಗಿದೆ

ನವ ದೆಹಲಿ
ತಾ. 14 ಜೂನ್ 2017

(ಶಶಿ ಕಾಂತ್ ಶರ್ಮ)
ಭಾರತದ ಲೆಕ್ಕನಿಯಂತ್ರಕರು ಮತ್ತು ಮಹಾಲೇಖಪರಿಶೋಧಕರು

ಗ್ರಂಥಸೂಚಿ

1. ಆಯೇಷ್ ಪ್ರಸಾದ್ (2006), ಇಂಪ್ಯಾಕ್ಟ್ ಆಫ್ ಲಂಟನ ಕಮರ, ಎ ಮೇಜರ್ ಇನ್‌ವೇಸಿವ್ ಪ್ಲಾಂಟ್, ಆನ್ ವೈಲ್ಡ್‌ಲೈಫ್ ಹ್ಯಾಬಿಟಾಟ್ ಇನ್ ಬಂಡೀಪುರ ಟೈಗರ್ ರಿಸರ್ವ್, ಸದರ್ನ್ ಇಂಡಿಯ, ವರದಿಯನ್ನು ರುಫೋರ್ಟ್ ಸ್ಕಾಲ್ ಗ್ರಾಂಟ್‌ಗೆ ಸಲ್ಲಿಸಲಾಗಿದೆ.
2. ಬಾಲಸುಬ್ರಮಣಿಯನ್ (2011) ಟಾಸ್ಕ್‌ಫೋರ್ಸ್ ಅಂಡ್ ರಿಕವರಿ ಆಫ್ ಪಬ್ಲಿಕ್ ಲ್ಯಾಂಡ್ ಅಂಡ್ ಇಟ್ಸ್ ಪ್ರೊಟೆಕ್ಷನ್, ವರದಿಯನ್ನು ಕರ್ನಾಟಕ ಸರ್ಕಾರಕ್ಕೆ ಸಲ್ಲಿಸಲಾಗಿದೆ.
3. ಭರತ್ ಸುಂದರಂ (2011) ಪ್ಯಾಟರ್ನ್ಸ್ ಅಂಡ್ ಪ್ರೊಸೆಸ್ಸ್ ಆಫ್ ಲಂಟನ ಕಮರ ಪರ್ಸಿಸ್ಟೆನ್ಸ್ ಇನ್ ಸೌತ್ ಇಂಡಿಯನ್ ಟ್ರಾಪಿಕಲ್ ಡ್ರೈ ಫಾರೆಸ್ಟ್, ಥೀಸಿಸ್, ಮಣಿಪಾಲ್ ವಿಶ್ವವಿದ್ಯಾನಿಲಯಕ್ಕೆ ಸಲ್ಲಿಸಲಾಗಿದೆ ಎಟಿಆರ್‌ಇಇ (2011).
4. ಕರ್ನಾಟಕದ ಪಶ್ಚಿಮ ಘಟ್ಟ ವಲಯದಲ್ಲಿ ಅರಣ್ಯೇತರ ಬಳಕೆಗಾಗಿ ಅರಣ್ಯ ಭೂಮಿಯ ಆರೋಪಿತ ನಿಯಮಬಾಹಿರ ಮಾರ್ಗಪಲ್ಲಟದ ಮೇಲೆ ಸಿಇಸಿ ವರದಿ.
<http://www.indiaenvironmentportal.org.in/content/375545/cec-report-on-alleged-illegal-diversion-of-forest-lands-for-non-forest-uses-in-the-western-ghats-region-in-karnataka/>
5. ಚಂದ್ರ ಭೂಷಣ್, ಜೋನಸ್ ಹ್ಯಾಂಬರ್ಗ್ ಮತ್ತು ಅಭಿನವ್ ಗೋಯಲ್ (2013) ಗ್ರೀನ್ ನಾರ್ಮಲ್ಸ್ ಫಾರ್ ಗ್ರೀನ್ ಎನರ್ಜಿ, ಸ್ಕಾಲ್ ಹೈಡ್ರೋ ಪವರ್, ಸೆಂಟರ್ ಫಾರ್ ಸೈನ್ಸ್ ಅಂಡ್ ಎನ್‌ವೈರನ್ಮೆಂಟ್, ನ್ಯೂ ಡೆಲ್ಲಿ (2013)
6. ಡಾನ್ ಎ ಡಿಸ್ಕೋಲ್ ಇತರರು (2010) ಫೈರ್ ಮೇನೇಜ್‌ಮೆಂಟ್ ಫಾರ್ ಬಯೋಡೈವರ್ಸಿಟಿ ಕನ್ಸರ್ವೇಶನ್: ಕೀ ರೀಸರ್ಚ್ ಕೋಶ್ಚನ್ಸ್ ಅಂಡ್ ಅವರ್ ಕೆಪಾಸಿಟಿ ಟು ಆನ್ಸರ್ ದೆಮ್, ಬಯೋಲಾಜಿಕಲ್ ಕನ್ಸರ್ವೇಶನ್ - ಸೆಪ್ಟೆಂಬರ್ 2010
7. ಆನೆ ಗಣತಿ, 2012, ಅರಣ್ಯ ಮತ್ತು ಪರಿಸರ ಮಂತ್ರಾಲಯ, <http://envfor.nic.in/division/introduction-4>
8. ಇವಂಪಿಆರ್‌ಐ ಅಧ್ಯಯನ ವರದಿ (2014) ಸಿಗ್ನಿಫಿಕೆಂಟ್ ಇಂಪ್ಯಾಕ್ಟ್ ಆಫ್ ಆಕ್ವಿವಿಟೀಸ್ ನಾಟ್ ಕವರ್ಡ್ ಬೈ ಇಐಎ ನೋಟಿಫಿಕೇಷನ್, 2006
9. ಎಕ್ಸ್‌ಪ್ಲೋರಿಂಗ್ ಬಯೋಡೈವರ್ಸಿಟಿ ಅಂಡ್ ಎಕೋಲಜಿ ಆಫ್ ಸೆಂಟ್ರಲ್ ವೆಸ್ಟರ್ನ್ ಫಾಟ್ಸ್, ಸಹ್ಯಾದ್ರಿ ಕನ್ಸರ್ವೇಶನ್ ಸೀರೀಸ್ 13
10. ಫ್ರೀಡ್ ಮರಿಯ ಸ್ಪೂರ್ಣ ಮತ್ತು ಮನೋಜ್‌ಕುಮಾರ್ (2013) ಎನ್‌ವೈರನ್ಮೆಂಟ್ ಇಂಪ್ಯಾಕ್ಟ್ಸ್ ಆಫ್ ಟೂರಿಸಂ ಇನ್ ಪ್ರೊಟೆಕ್ಟೆಡ್ ಏರಿಯಾಸ್ ಇನ್ ಕರ್ನಾಟಕ, ಒಂದು ವಿಷಯ ಅಧ್ಯಯನ ಕರ್ನಾಟಕ ಜೈವಿಕ-ಪ್ರವಾಸೋದ್ಯಮ ಮಂಡಳಿಗೆ ಸಲ್ಲಿಸಲಾಗಿದೆ (2013)
11. ಫ್ರೋಸ್ಟ್ ಇತರರು (2006), ದಿ ಆಂಫಿಬಿಯನ್ ಟ್ರೀ ಆಫ್ ಲೈಫ್, ಅಮೆರಿಕನ್ ಮ್ಯೂಸಿಯಂ ಆಫ್ ನ್ಯಾಚುರಲ್ ಹಿಸ್ಟರಿ, ಸಂಖ್ಯೆ 297:1-291, 2006
12. ಗುರುರಾಜ್ ಕೆವಿ (2006) ಆಂಫಿಬಿಯನ್ಸ್ ಆಫ್ ವೆಸ್ಟರ್ನ್ ಫಾಟ್ಸ್, ಸಿಇಎಸ್, ಇಂಡಿಯನ್ ಇನ್‌ಸ್ಟಿಟ್ಯೂಟ್ ಆಫ್ ಸೈನ್ಸ್ (2016)
13. http://www.bsienvi.nic.in/Database/Biodiversity-Hotspots-in-India_20500.aspx
14. <http://www.thebetterindia.com/62268/bengaluru-scientists-lantana-wood-polymer-composites/>

15. [Intergovernmental panel on Climate change report 2013, Available at https://www.ipcc.ch/pdf/assessment-report/ar5/wg1/drafts/WG1AR5-TS_FOD_All_Final.pdf](https://www.ipcc.ch/pdf/assessment-report/ar5/wg1/drafts/WG1AR5-TS_FOD_All_Final.pdf)
16. ಕೆ ಉಲ್ಲಾಸ್ ಕಾರಂತ್, ಎನ್ ಸಾಂಬ ಕುಮಾರ್, ರವಿಶಂಕರ್ ಪರಮೇಶ್ವರನ್, ಅರ್ಜುನ್ ಶ್ರೀವತ್ಸ, ಸುಷ್ಮ ಶರ್ಮ (2014) ಸ್ನೇಟಿಸ್ ಆಫ್ ಟೈಗರ್ ಇನ್ ಇಂಡಿಯಾ 2014, ವೈಲ್ಡ್‌ಲೈಫ್ ಕನ್ಸರ್ವೇಶನ್ ಸೊಸೈಟಿ, ಇಂಡಿಯಾ ಅಂಡ್ ಸೆಂಟರ್ ಫಾರ್ ವೈಲ್ಡ್‌ಲೈಫ್ ಸ್ಟಡೀಸ್
17. ಕೃತಿ ಕೆ ಕಾರಂತ್ (2007) ಮೇಕಿಂಗ್ ರಿಸೆಟ್ಲೆಮೆಂಟ್ ವರ್ಕ್: ದಿ ಕೇಸ್ ಆಫ್ ಇಂಡಿಯಾ'ಸ್ ಭದ್ರ ವೈಲ್ಡ್‌ಲೈಫ್ ಸ್ಯಾಂಚುಯರಿ, ಬಯೋಲಾಜಿಕಲ್ ಕನ್ಸರ್ವೇಶನ್, ಸಂಪುಟ 139, ಪುಟ 315–324 (2007)
18. ಕುಮಾರ ಎಚ್‌ಎನ್ ಮತ್ತು ಅನಿಂದ್ಯ ಶೀನ (2009) ಡಿಕ್ಲೈನ್ ಆಫ್ ದ ಎನ್‌ಡೇಂಜರ್ಡ್ ಲಯನ್‌ಟೈಲ್ಡ್ ಮಹಾಕ್ ಸಿಲೆನಸ್ ಇನ್ ದಿ ವೆಸ್ಟರ್ನ್ ಫಾಟ್ಸ್, ಇಂಡಿಯಾ ಓಆರ್‌ವೈಎಕ್ಸ್ 43(2)
19. ಎಂಡಿ ಮಧುಸೂದನ ಇತರರು (2006) ಸೈನ್ಸ್ ಇನ್ ದಿ ವೈಲ್ಡ್‌ರೈಸ್: ದಿ ಪ್ರಡಿಕ್ಟಿವ್ ಆಫ್ ಸೈನ್ಸ್‌ಟಿಕ್ ರಿಸರ್ಚ್ ಇನ್ ಇಂಡಿಯಾ'ಸ್ ವೈಲ್ಡ್‌ಲೈಫ್ ರಿಸರ್ವ್ಸ್, ಕರೆಂಟ್ ಸೈನ್ಸ್, ಸಂಪುಟ 91, ಸಂಖ್ಯೆ 8, 25 ಅಕ್ಟೋಬರ್ 2006
20. ಎನ್‌ಪಿ ಗಿಲೆಟ್ ಮತ್ತು ಎಜೆ ವೀವರ್ (2004) ಡಿಟೆಕ್ಟಿಂಗ್ ದಿ ಎಫೆಕ್ಟ್ ಆಫ್ ಕ್ಲೈಮೇಟ್ ಚೇಂಜ್ ಆನ್ ಕೆನಡಿಯನ್ ಫಾರೆಸ್ಟ್ ಫೈರ್ಸ್, <http://onlinelibrary.wiley.com/doi/10.1029/2004GL020876/epdf> ದಲ್ಲಿ ಲಭ್ಯ
21. ಆರ್ ಶ್ಯಾಮಪ್ರಸಾದ್ ರಾವ್ ಮತ್ತು ಎಂಕೆ ಸಪ್ತ ಗಿರೀಶ್ (2007) ರೋಡ್ ಕಿಲ್: ಅಸೆಸಿಂಗ್ ಇನ್‌ಸೆಕ್ಟ್ ಕ್ಯಾಶುಯಲ್ಟೀಸ್ ಯೂಸಿಂಗ್ ಫ್ಲಾಗ್‌ಶಿಪ್ ಟ್ಯಾಕ್ಸ್ ಆನ್, ಕರೆಂಟ್ ಸೈನ್ಸ್, 2007, ಸಂಪುಟ 92 ಸಂಚಿಕೆ 6, ಪುಟ 830
22. ರಾಮಚಂದ್ರ ಟಿವಿ, ಎಂಡಿ ಸುಬಾಷ್ ಚಂದ್ರನ್, ಎನ್‌ವಿ ಜೋಶಿ ಮತ್ತು ಸುಮೇಶ್ ದುದಾನಿ, ಎಕ್ಸ್‌ಪ್ಲೋರಿಂಗ್ ಬಯೋಡೈವರ್ಸಿಟಿ ಅಂಡ್ ಎಕೋಲಜಿ ಆಫ್ ಸೆಂಟ್ರಲ್ ವೆಸ್ಟರ್ನ್ ಫಾಟ್ಸ್, ಸಹ್ಯಾದ್ರಿ ಕನ್ಸರ್ವೇಶನ್ ಸೀರೀಸ್ 13, ಇಎನ್‌ವಿಐಎಸ್ ತಾಂತ್ರಿಕ ವರದಿ:39, ಮಾರ್ಚ್ 2012
23. ರಾಮಚಂದ್ರ ಟಿವಿ, ಉತ್ತಂ ಕುಮಾರ್ ಮತ್ತು ಅನಿಂದಿತ ದಾಸ್‌ಗುಪ್ತ, 2016, ಟೈಂ ಸೀರೀಸ್ ಮೋಡಿಲ್ಸ್ ಎನ್‌ಡಿವಿಐ ಬೇಸ್ಡ್ ವೆಜಿಟೇಷನ್ ಚೇಂಜ್ ಅನಾಲಿಸಿಸ್ ವಿತ್ ಲ್ಯಾಂಡ್ ಸರ್ವೇಸ್ ಟೆಂಪರೇಚರ್ ಅಂಡ್ ರೈನ್‌ಫಾಲ್ ಇನ್ 112 ವೆಸ್ಟರ್ನ್ ಫಾಟ್ಸ್, ಇಂಡಿಯಾ, ಇಎನ್‌ವಿಐಎಸ್ ಟೆಕ್ನಿಕಲ್ ರಿಪೋರ್ಟ್ 100, ಸಹ್ಯಾದ್ರಿ ಕನ್ಸರ್ವೇಶನ್ ಸೀರೀಸ್ 53, ಎನರ್ಜಿ ಅಂಡ್ ವೆಟ್‌ಲ್ಯಾಂಡ್ ರಿಸರ್ಚ್ ಗ್ರೂಪ್, ಸಿಇಎಸ್, ಇಂಡಿಯನ್ ಇನ್‌ಸ್ಟಿಟ್ಯೂಟ್ ಆಫ್ ಸೈನ್ಸ್, ಬೆಂಗಳೂರು 560012
24. ರಮೇಶ್ ಕಣ್ಣನ್, ಚಾರ್ಲಿ ಎಂ ಶಾಕ್ಲೆಟನ್ ಮತ್ತು ಆರ್ ಉಮ ಶಂಕರ್ (2013) ಇನ್‌ವೇಸಿವ್ ಎಲಿಯನ್ ಸ್ಪೀಸೀಸ್ ಆಸ್ ಡ್ರೈವರ್ಸ್ ಇನ್ ಸೋಶಿಯೋ-ಎಕೋಲಾಜಿಕಲ್ ಸಿಸ್ಟಮ್ಸ್: ಲೋಕಲ್ ಅಡಾಪ್ಟೇಷನ್ ಟುವರ್ಡ್ಸ್ ಯೂಸ್ ಆಫ್ ಲಂಟನ ಇನ್ ಸದರ್ನ್ ಇಂಡಿಯಾ, ಸ್ಟ್ರಿಂಜರ್, ಪುಟ 649–669 (ಡಿಸೆಂಬರ್ 2013)
25. ರಿಪೋರ್ಟ್ ಆಫ್ ಇಂಟರ್‌ಗವರ್ನಮೆಂಟ್ ಪ್ರಾನ್ಸಲ್ ಆನ್ ಕ್ಲೈಮೇಟ್ ಚೇಂಜ್, ಕಂಡಿಕೆ 11.2.1.6. ಕ್ಲೈಮೇಟ್ ಚೇಂಜ್ 2001: ಇಂಪ್ಯಾಕ್ಟ್ಸ್, ಅಡಾಪ್ಟೇಷನ್ ಅಂಡ್ ವಲ್ನರಬಿಲಿಟಿ <http://www.ipcc.ch/ipccreports/tar/wg2/index.php?idp=432> ದಲ್ಲಿ ಲಭ್ಯ
26. ರಾಷ್ಟ್ರೀಯ ಅರಣ್ಯ ಆಯೋಗದ ವರದಿ 2006
27. ಸಂಜಯ್ ಗುಬ್ಬಿ ಇತರರು (2014) ಅನ್ ಎಲಿಫೆಂಟೈನ್ ಚಾಲೆಂಜ್ ಹ್ಯೂಮನ್ ಎಲಿಫೆಂಟ್ ಕಾನ್‌ಫ್ಲಿಕ್ಟ್ ಡಿಸ್ಟ್ರಿಬ್ಯೂಷನ್ ಇನ್ ದಿ ಲಾರ್ಜಿಸ್ಟ್ ಏಶಿಯನ್ ಎಲಿಫೆಂಟ್ ಪಾಪ್ಯುಲೇಷನ್, ಸದರ್ನ್ ಇಂಡಿಯಾ ಬಯೋಡೈವರ್ಸಿಟಿ ಕನ್ಸರ್ವೇಷನ್ (2014) 23:633–647

28. ಸ್ಕೋಪಿಂಗ್ ದಿ ಸ್ಕೇಲ್ ಅಂಡ್ ನೇಚರ್ ಆಫ್ ಇನ್‌ವೇಸಿವ್ ಏಲಿಯನ್ ಸ್ಪೀಸೀಸ್ ಥೈಟ್ ಟು ಪೊಟೆನ್ಶಿಯಲ್ ಏರಿಯಾಸ್, ಇಂಪೆಡಿಮೆಂಟ್ಸ್ ಟು ಐಎಎಸ್ ಮೇನೇಜ್‌ಮೆಂಟ್ ಅಂಡ್ ಮೀನ್ಸ್ ಟು ಅಡ್ರೆಸ್ ದೋಸ್ ಇಂಪೆಡಿಮೆಂಟ್ಸ್ ಪ್ರೊಡ್ಯೂಸ್ಟ್ ಫಾರ್ ದಿ ವರ್ಲ್ಡ್ ಬ್ಯಾಂಕ್ ಆಫ್ ಎ ಕಾಂಟ್ರಿಬ್ಯೂಷನ್ ಟು ದಿ ಗ್ಲೋಬಲ್ ಇನ್‌ವೇಸಿವ್ ಸ್ಪೀಸೀಸ್ ಪ್ರೋಗ್ರಾಂ - ಮಾರ್ಚ್ 2007
29. ಅರಣ್ಯ ಸ್ಥಿತಿಯ ವರದಿ 2015, ಭಾರತದ ಅರಣ್ಯ ಸರ್ವೇ
30. ತರ್ಪ್ ಥೇಕೇಕರ (ಜೂನ್ 2014) ಎಕ್ಸಾಮಿನಿಂಗ್ ದಿ ಸ್ಪೆಶಿಯಲ್ ಸ್ಟೆಡ್ ಆಫ್ ಲಂಟನ ಕಮರ ಇನ್ ದಿ ಮದುಮಲೈ ಟೈಗರ್ ರಿಸರ್ವ್, ತಮಿಳು ನಾಡು ಅರಣ್ಯ ಇಲಾಖೆಗೆ ಸಲ್ಲಿಸಿದ ವರದಿ, ರುಫೋರ್ಡ್ ಸ್ಕೂಲ್ ಗ್ರಾಂಟ್ಸ್
31. ದಿ ಐಯುಸಿಎನ್ ರೆಡ್ ಲಿಸ್ಟ್ ಆಫ್ ಥೈಟ್ನ್ಡ್ ಸ್ಪೀಸೀಸ್: ಎಲಿಫಾನ್ ಮ್ಯಾಕ್ಸಿಮಸ್ - 2008ರಲ್ಲಿ ಪ್ರಕಾಶಿತ
32. ಅರಣ್ಯ ಮತ್ತು ಪರಿಸರ ಮಂತ್ರಾಲಯದ ಒಂದು ಶಾಸನಬದ್ಧ ಸಂಸ್ಥೆಯಾದ ರಾಷ್ಟ್ರೀಯ ಹುಲಿ ಸಂರಕ್ಷಣಾ ಪ್ರಾಧಿಕಾರದ ಅಧಿಕೃತ ದತ್ತಸಂಚಯ
33. ಹುಲಿ ಗಣತಿ, 2014, http://wiienvi.nic.in/Database/trd_8222.aspx
34. ವರ್ಜೀನಿಯ ಎಚ್ ದಾಲೆ ಇತರರು (2001); ಕ್ಲೈಮೇಟ್ ಚೇಂಜ್ ಅಂಡ್ ಫಾರೆಸ್ಟ್ ಡಿಸ್ಪರ್ಸನ್ಸ್: ಕ್ಲೈಮೇಟ್ ಚೇಂಜ್ ಕೆನ್ ಅಫೆಕ್ಟ್ ಫಾರೆಸ್ಟ್ಸ್ ಬೈ ಆಲ್ಟರಿಂಗ್ ದಿ ಫ್ರೀಕ್ವೆನ್ಸಿ, ಇನ್‌ಟೆನ್ಸಿಟಿ, ಡ್ಯುರೇಶನ್ ಅಂಡ್ ಟೈಮಿಂಗ್ ಆಫ್ ಫೈರ್, ಡ್ರಾಟ್, ಇನ್‌ಟೊಡ್ಯೂಸ್ಟ್ ಸ್ಪೀಸೀಸ್, ಇನ್‌ಸೆಕ್ಟ್ ಅಂಡ್ ಪಥೋಜೆನ್ ಔಟ್‌ಬ್ರೇಕ್ಸ್, ಹರಿಕೇನ್ಸ್, ವಿಂಡ್‌ಸ್ಟಾರ್ಮ್ಸ್, ಐಸ್ ಸ್ಟಾರ್ಮ್ಸ್ ಆರ್ ಲ್ಯಾಂಡ್‌ಸ್ಲೈಡ್ಸ್, ಕ್ಲೈಮೇಟ್ ಚೇಂಜ್ ಅಂಡ್ ಫಾರೆಸ್ಟ್ ಡಿಸ್ಪರ್ಸನ್ಸ್, ಬಯೋಸೈನ್ಸ್ (2001) 51(9): 723-734

ಅನುಬಂಧಗಳು

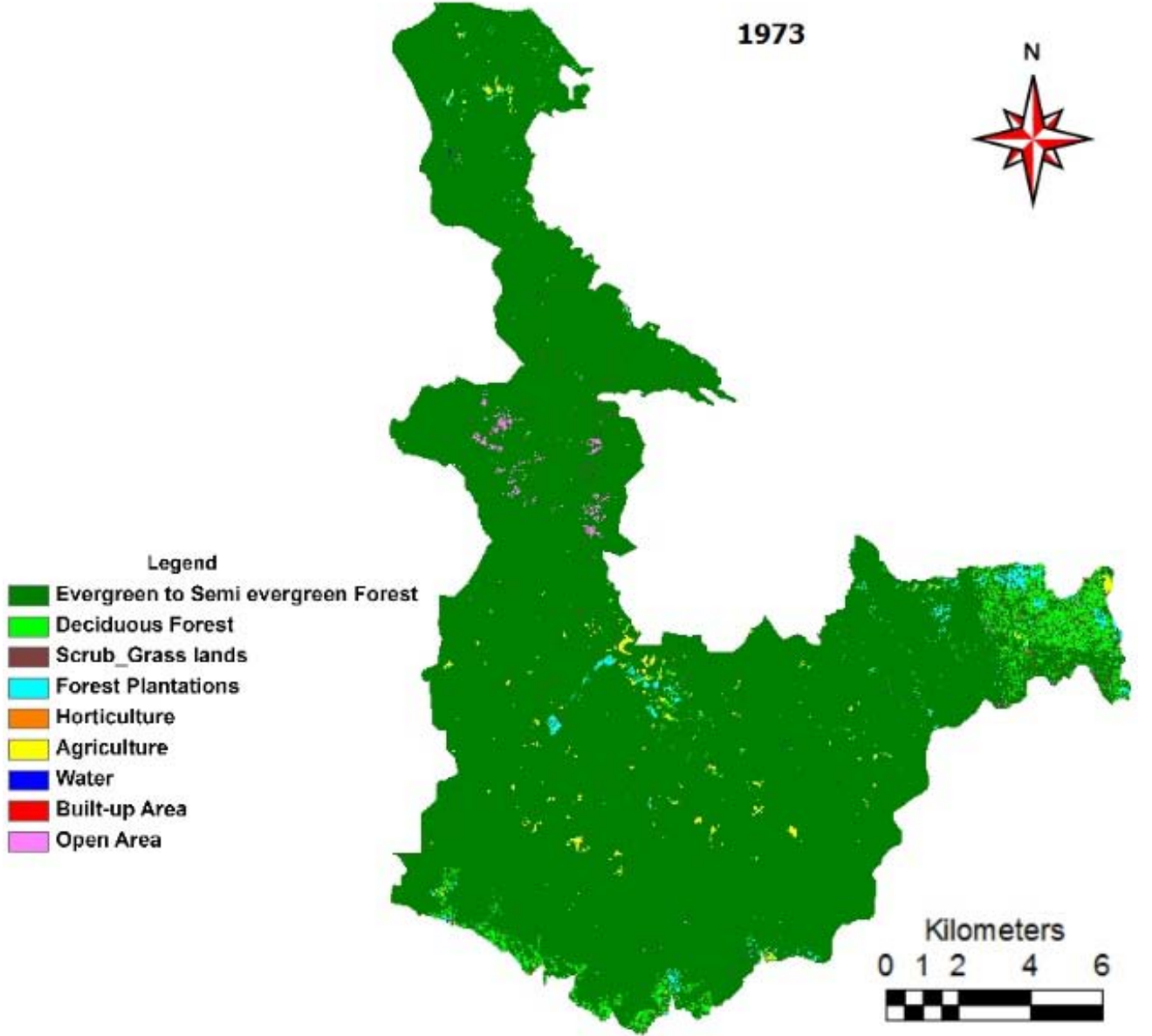

ಅನುಬಂಧ 1

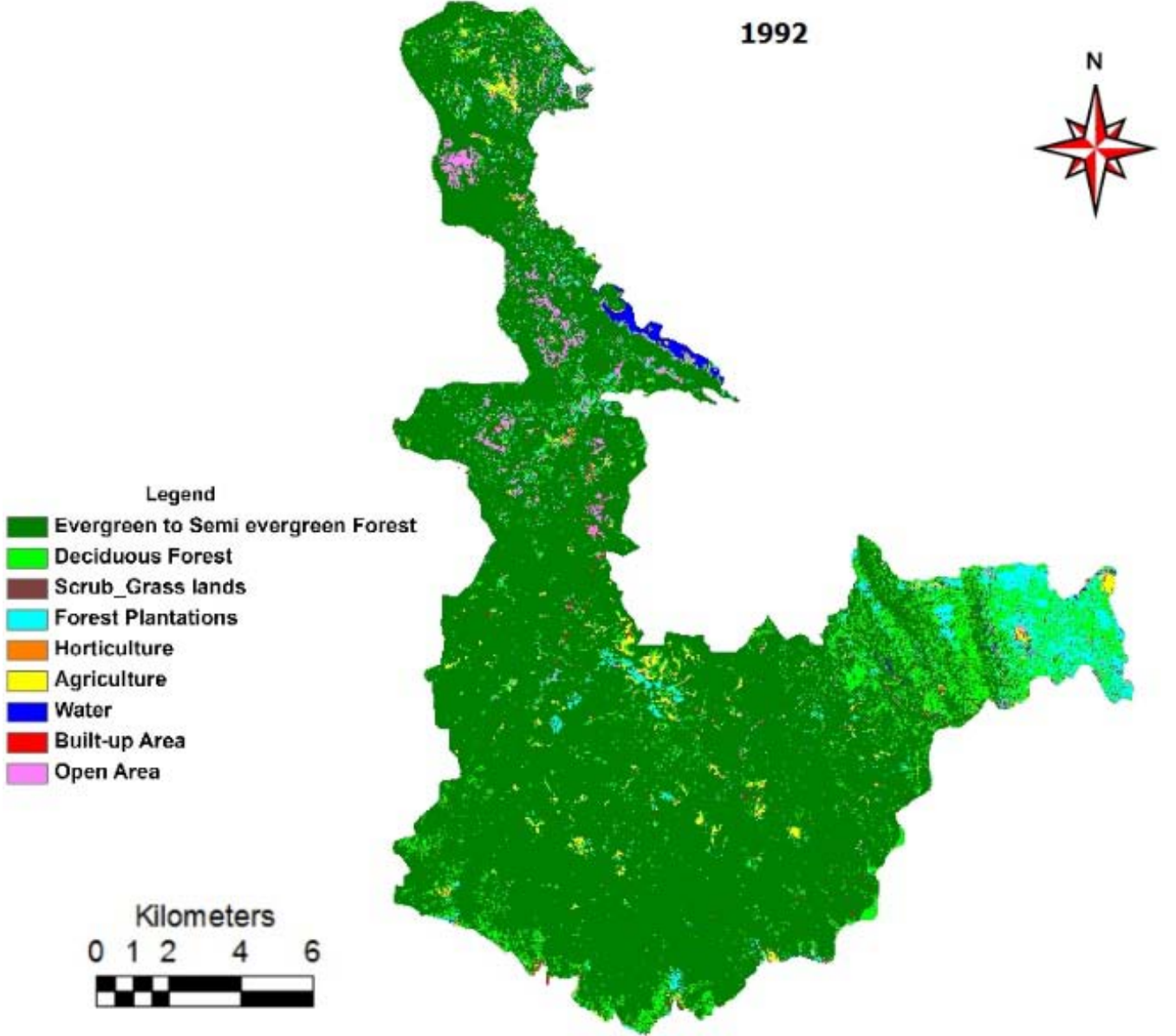
(ಉಲ್ಲೇಖ: ಕಂಡಿಕೆ 3.1.2, ಪುಟ 16)

1973-2016ರಲ್ಲಿ ರಕ್ಷಿತ ಪ್ರದೇಶಗಳಲ್ಲಿ ಭೂ ಬಳಕೆ ಭೂ ವ್ಯಾಪ್ತಿಯನ್ನು ಸೂಚಿಸುವ ಚಿತ್ರಗಳು

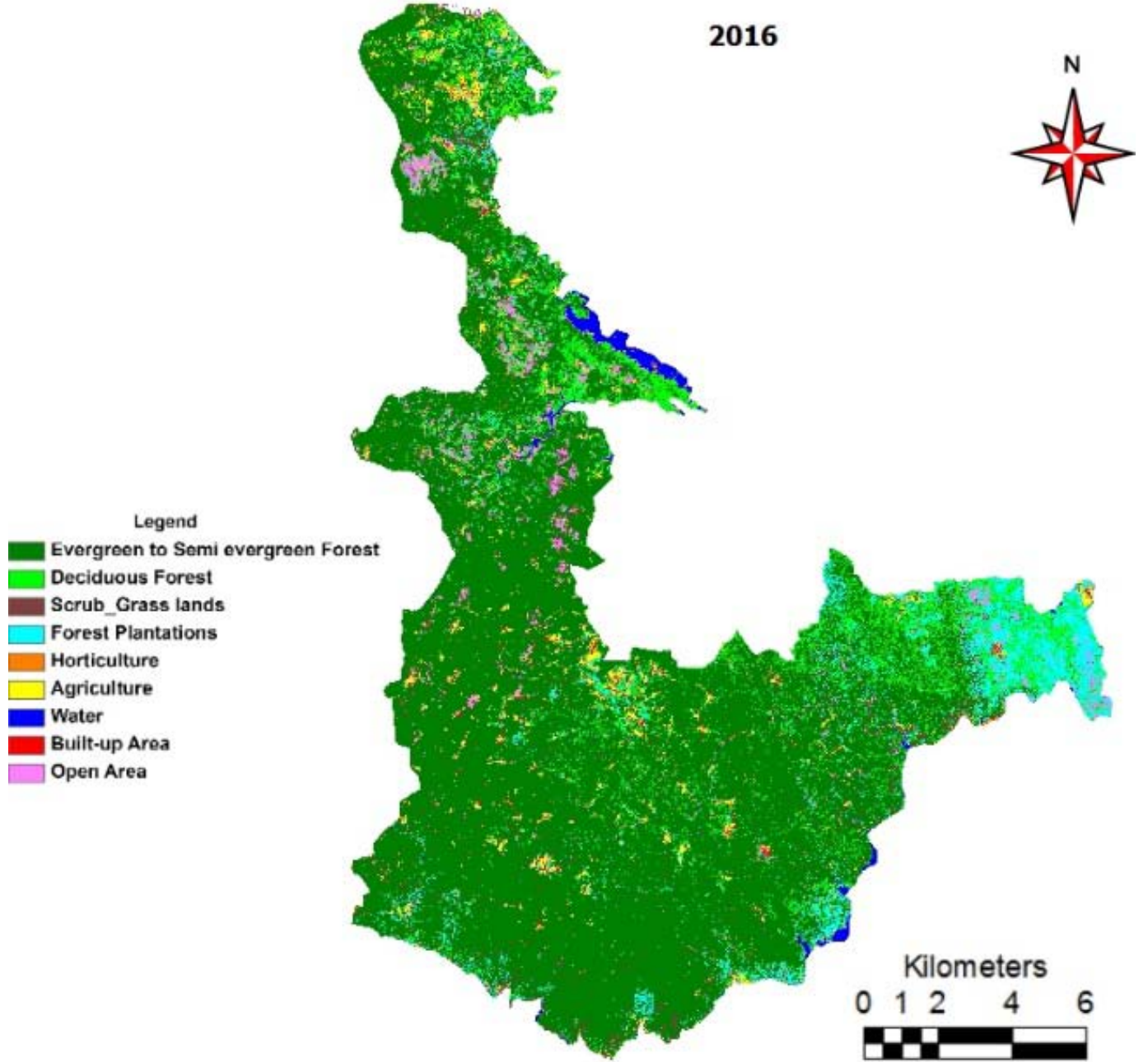
1. ದಾಂಡೇಲಿ ಅಂಶಿ ಹುಲಿಧಾಮ

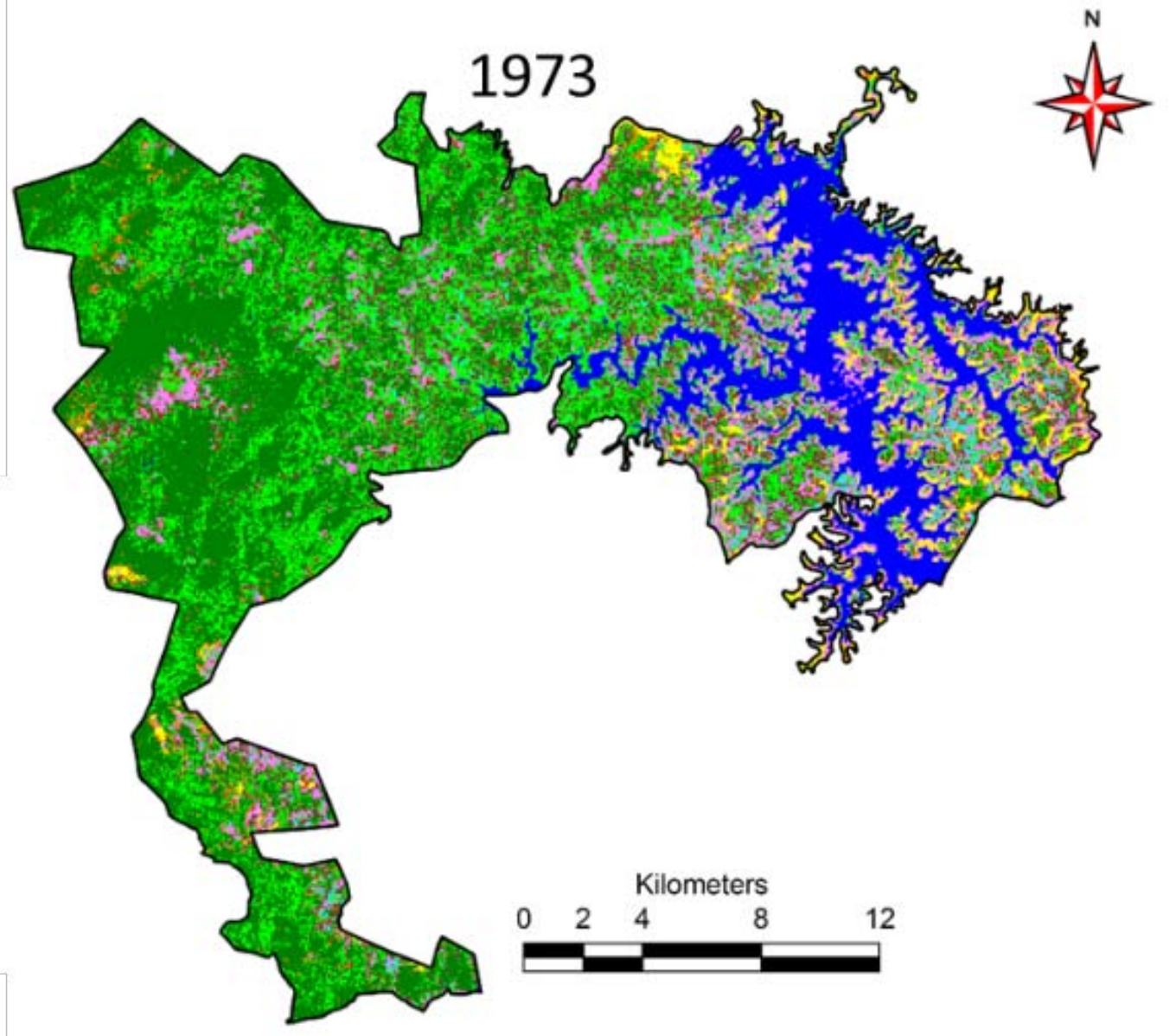
ದಾಂಡೇಲಿ ಅಂಶಿ ಹುಲಿಧಾಮ

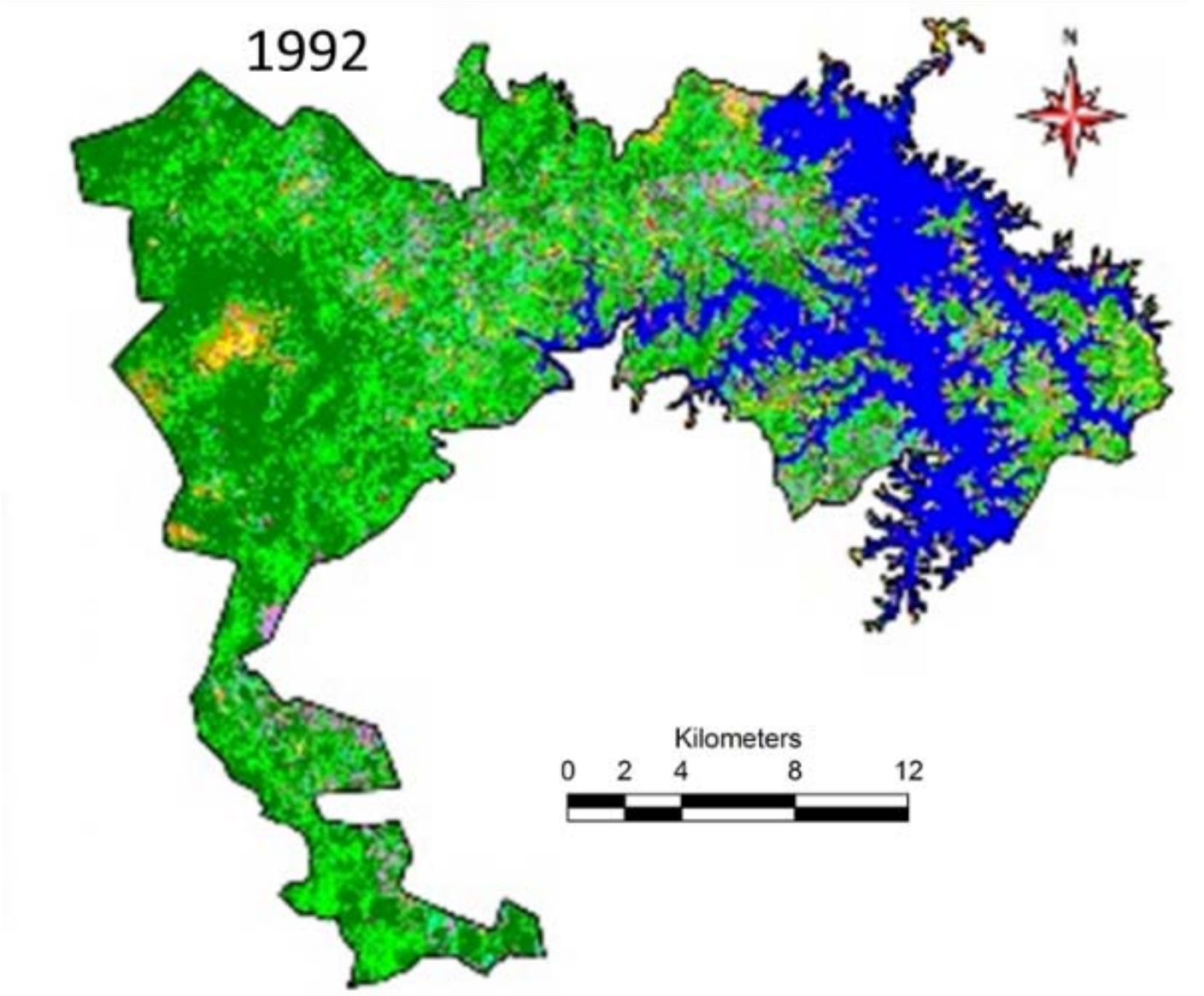
ದಾಂಡೇಲಿ ಅಂಶಿ ಹುಲಿಧಾಮ

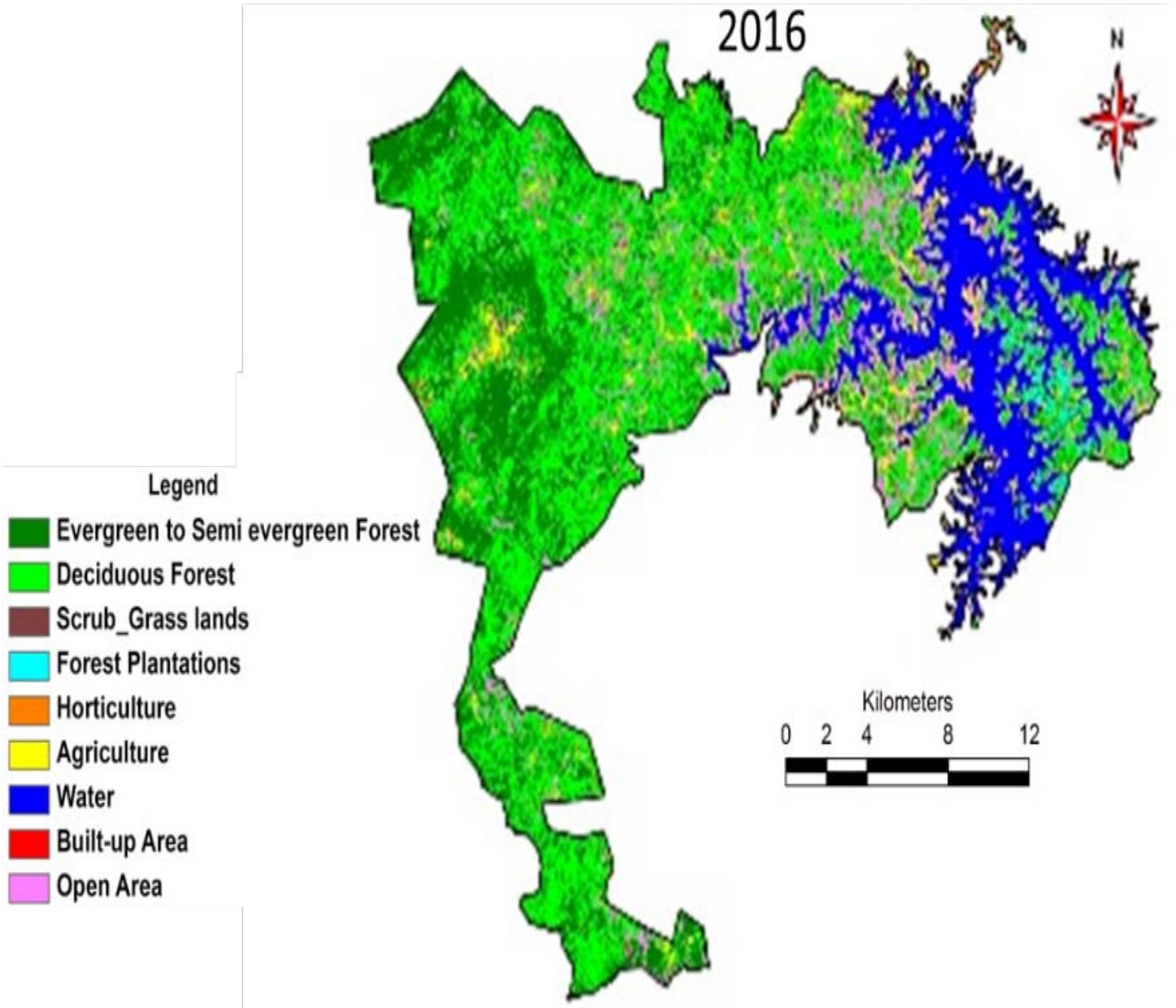
3. ಶರಾವತಿ ವನ್ಯಜೀವಿಧಾಮ
- 4.

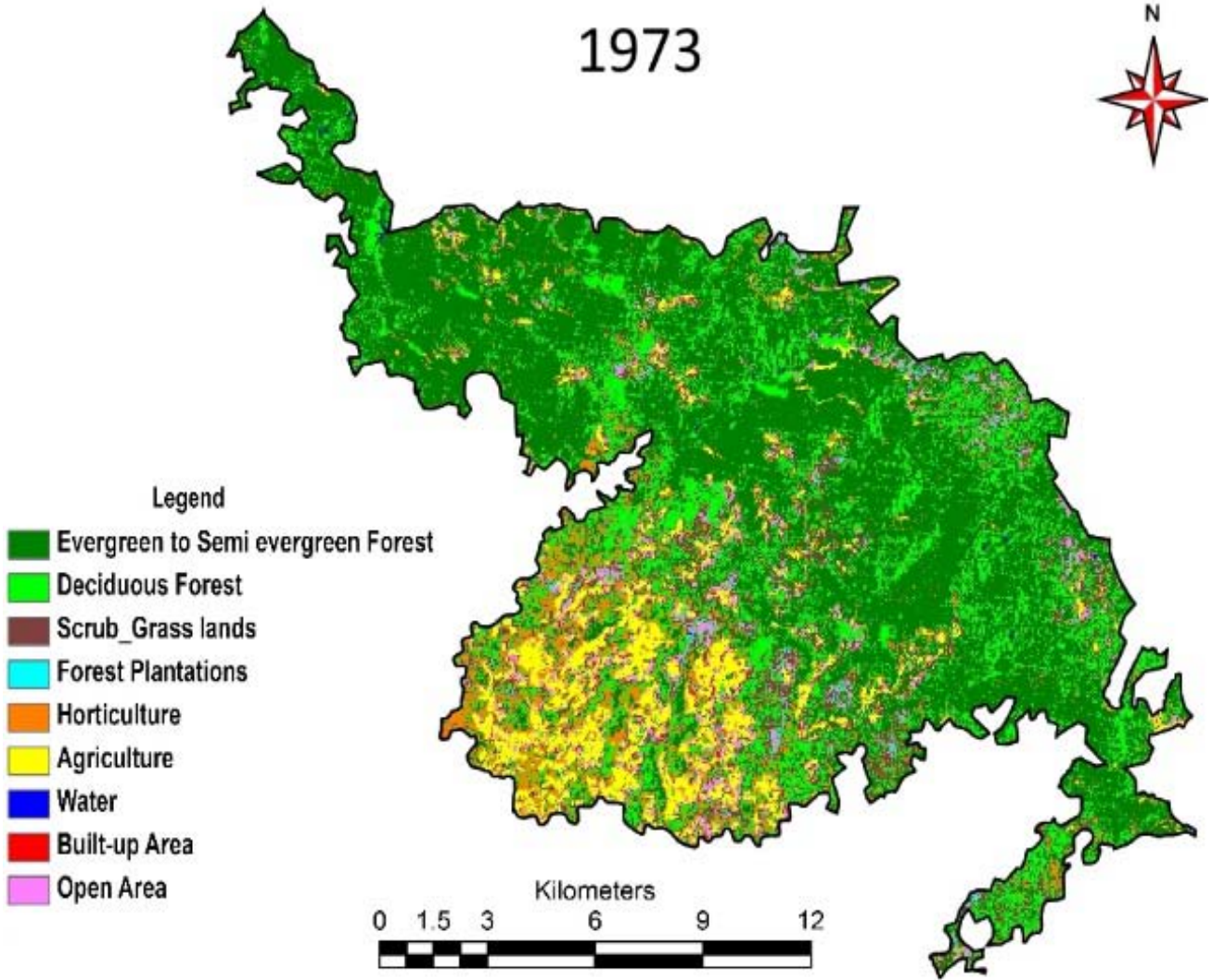
ಶರಾವತಿ ವನ್ಯಜೀವಿಧಾಮ

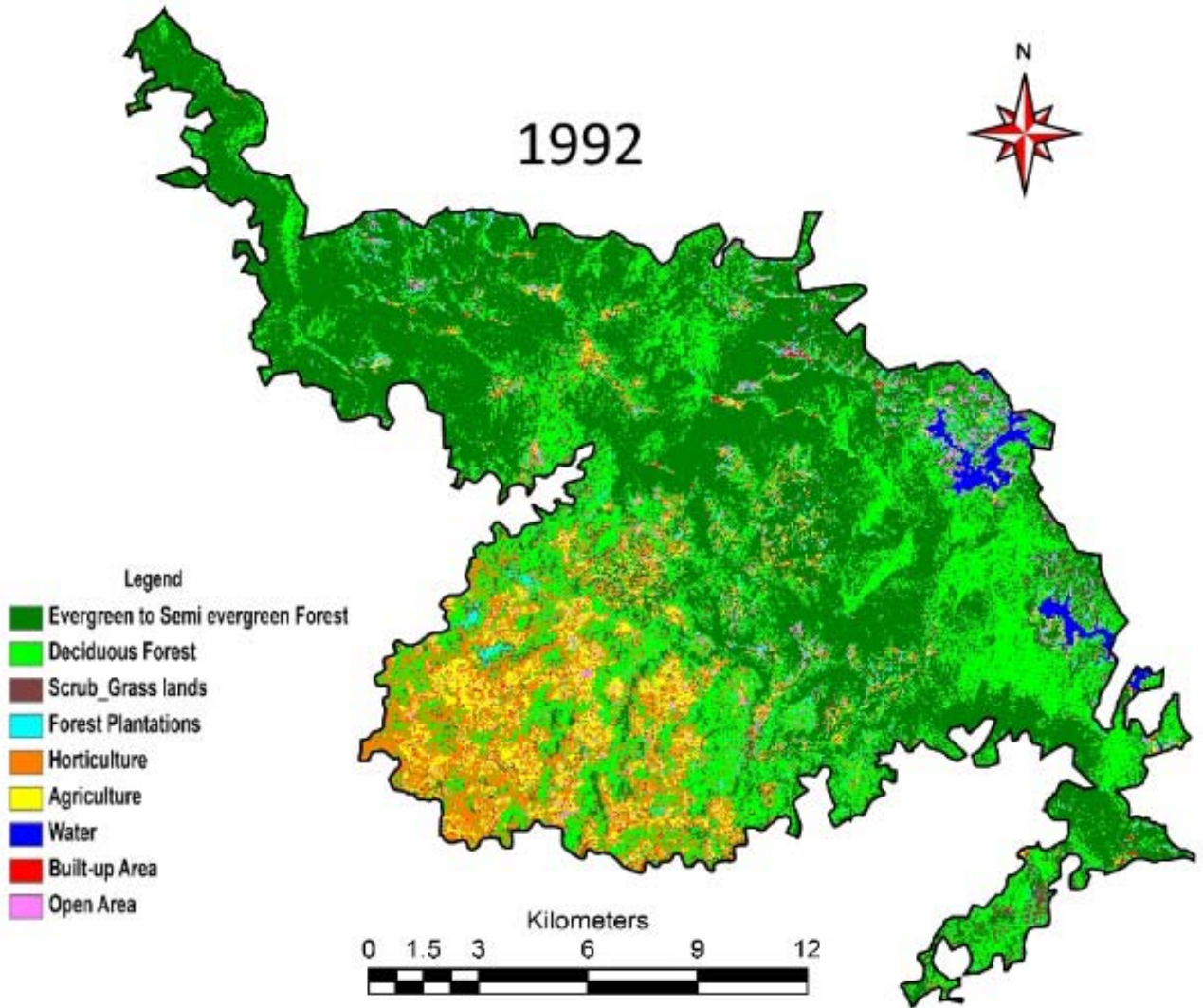
ಶರಾವತಿ ವನ್ಯಜೀವಿಧಾಮ

3. ಮೂಕಾಂಬಿಕ ವನ್ಯಜೀವಿಧಾಮ

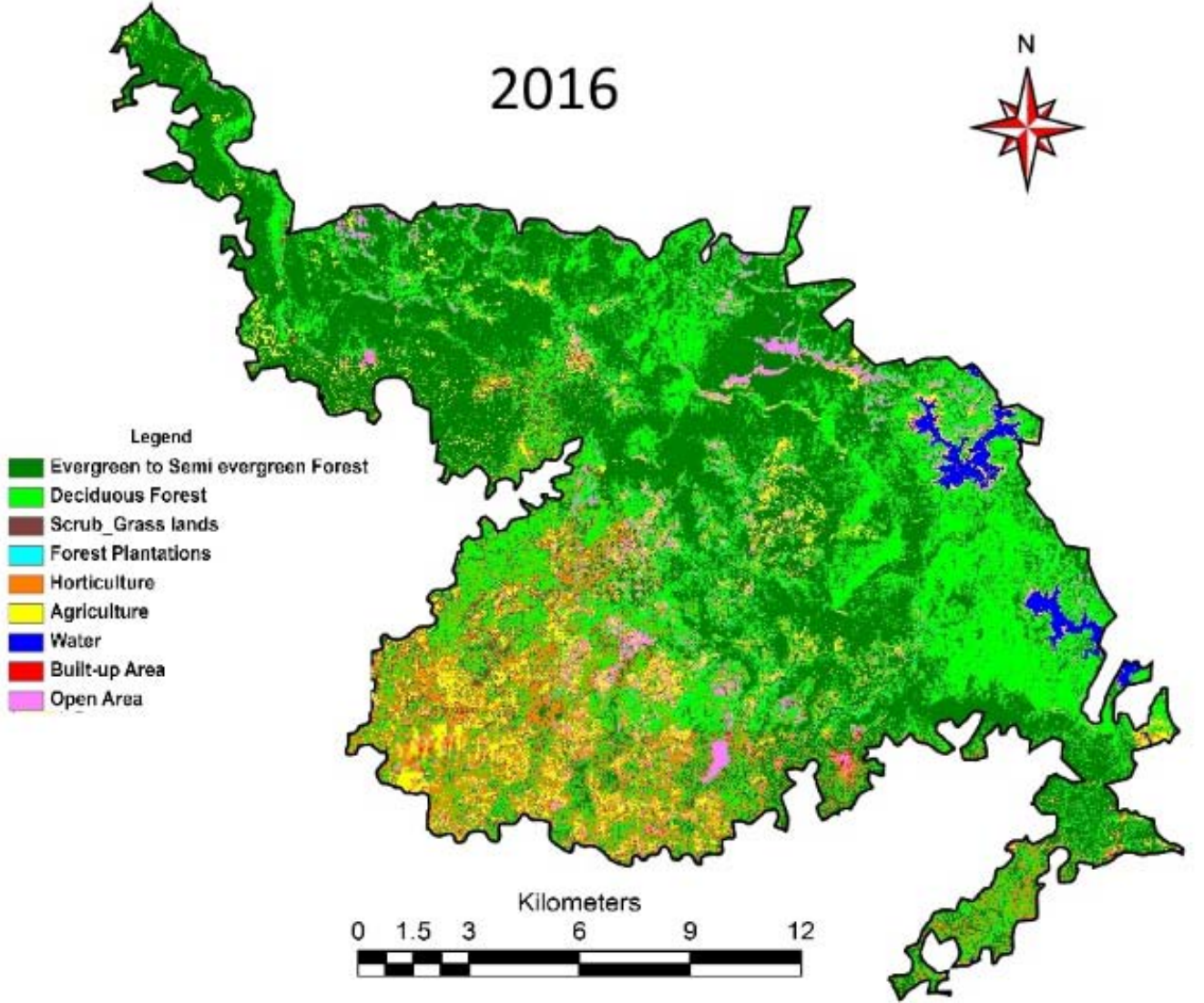

ಮೂಕಾಂಬಿಕ ವನ್ಯಜೀವಿಧಾಮ

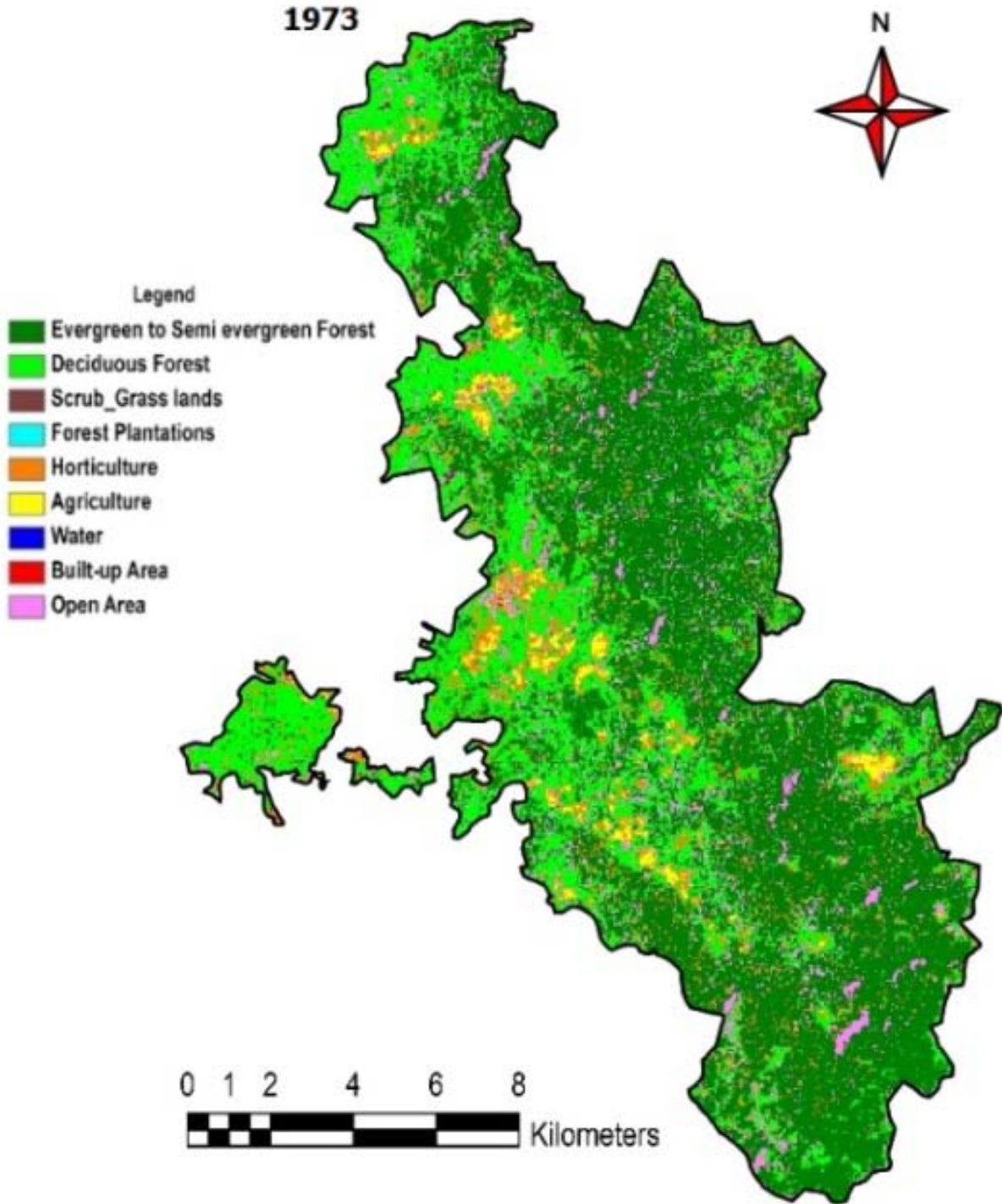

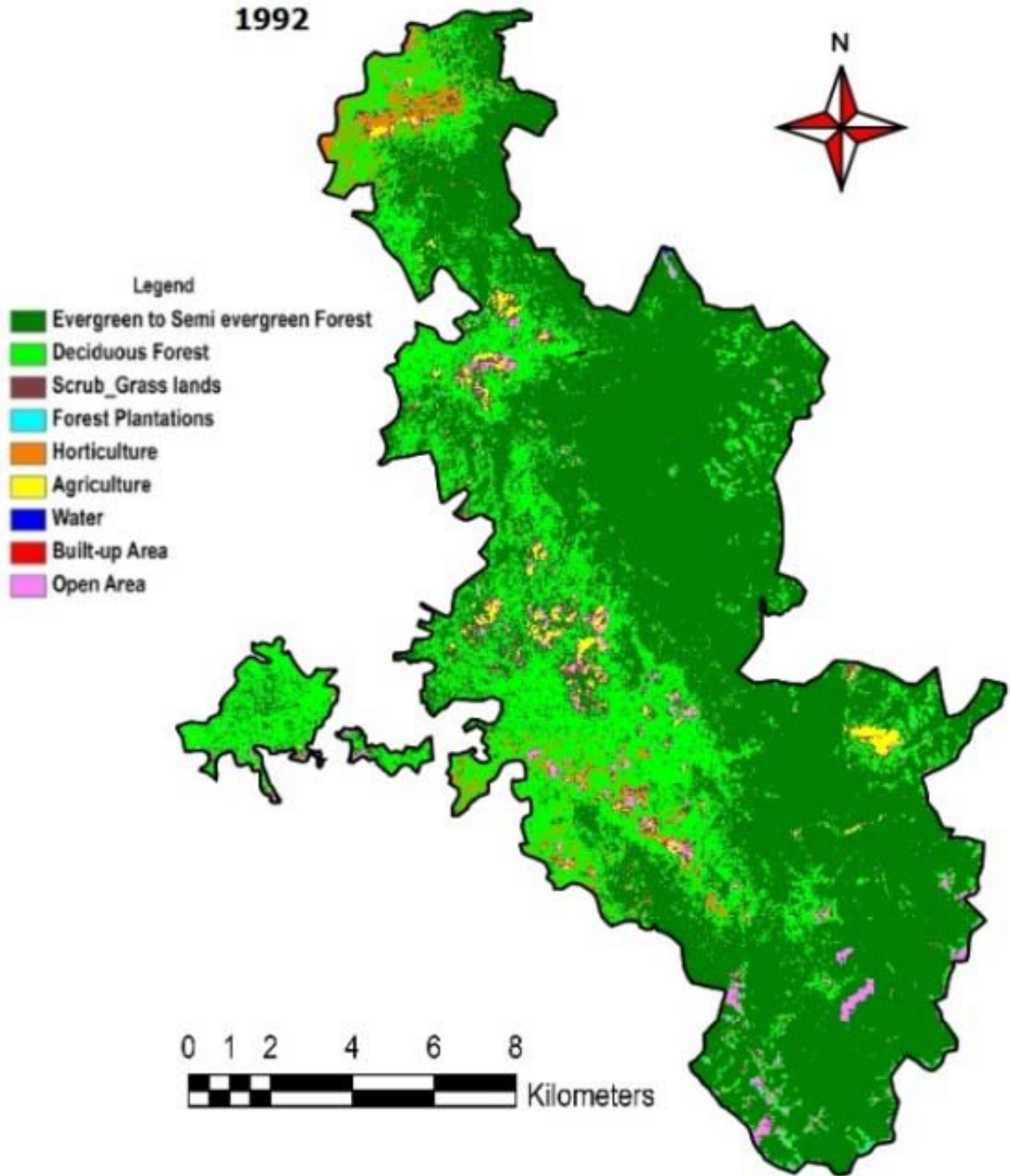
ಮೂಕಾಂಬಿಕ ವನ್ಯಜೀವಿಧಾಮ

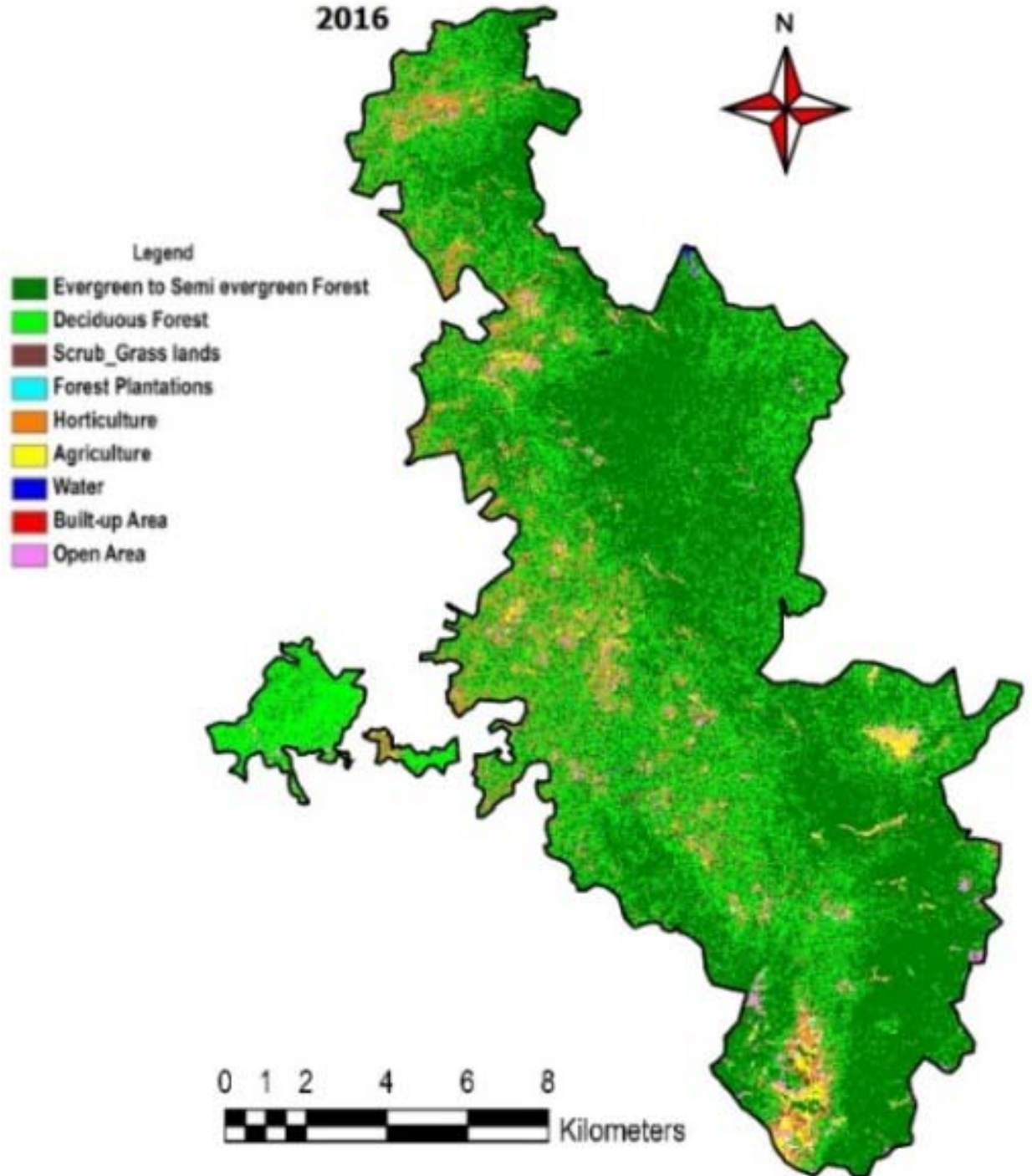
4. ಸೋಮೇಶ್ವರ ವನ್ಯಜೀವಿಧಾಮ

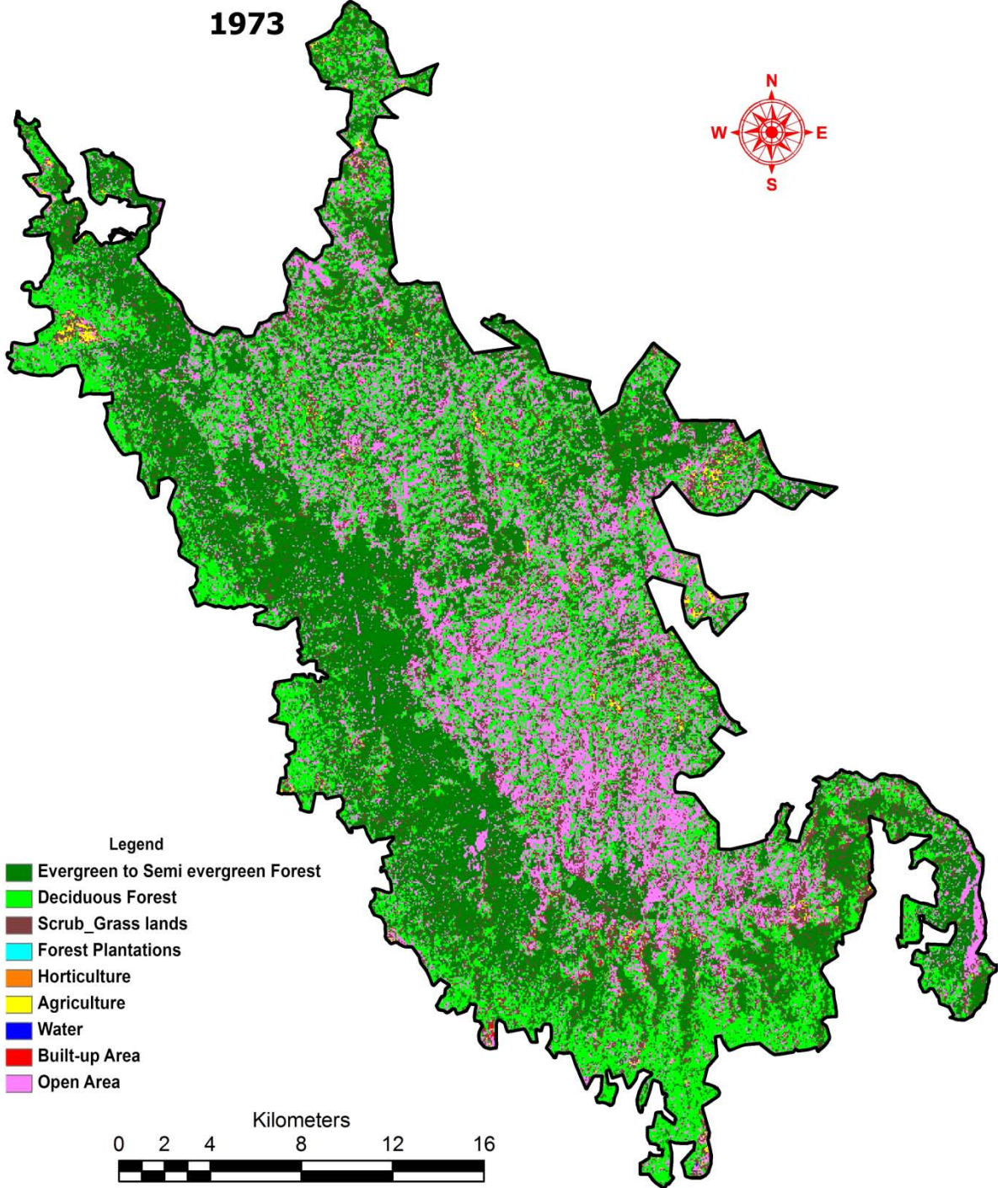
ಸೋಮೇಶ್ವರ ವನ್ಯಜೀವಿಧಾಮ

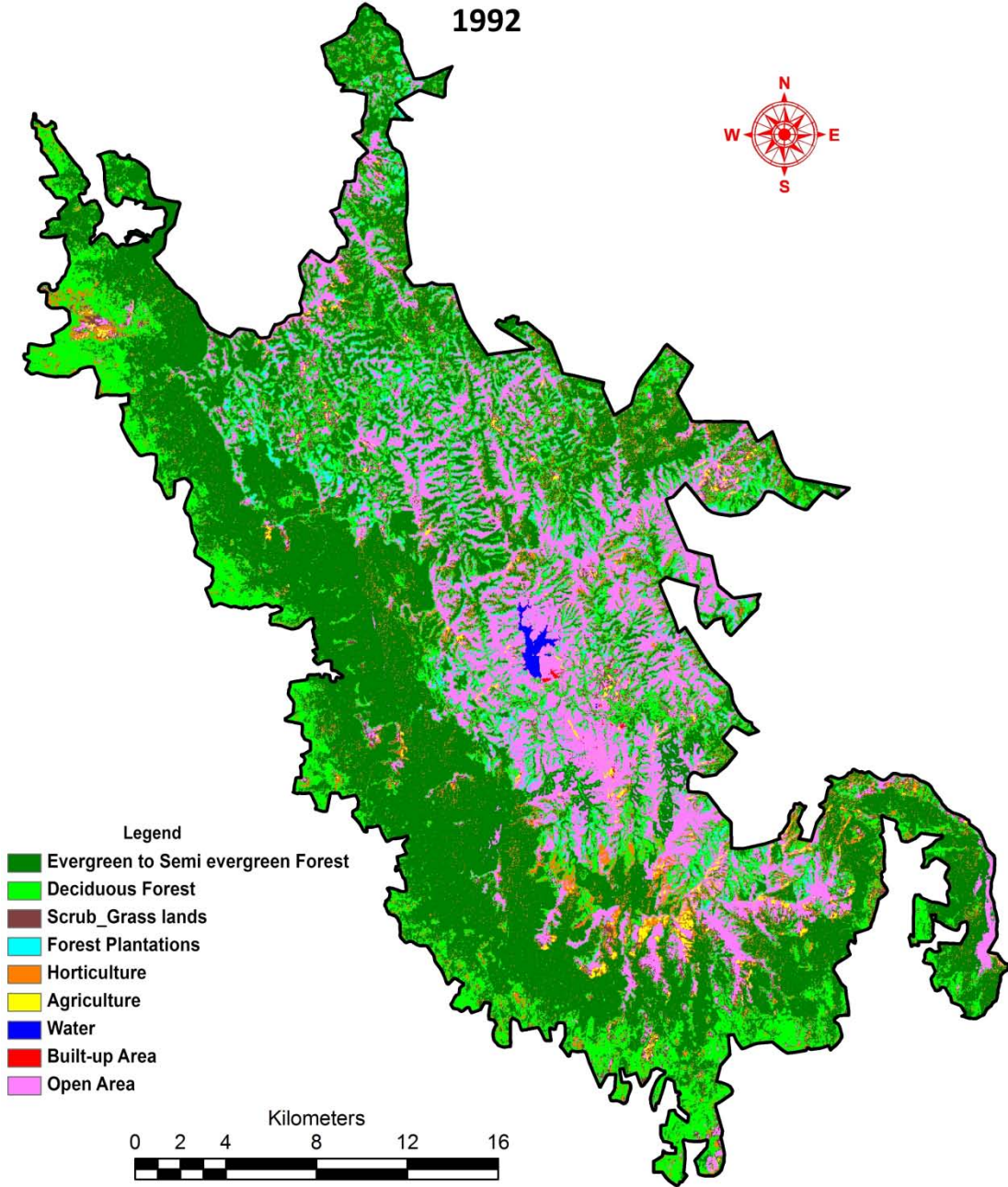
ಸೋಮೇಶ್ವರ ವನ್ಯಜೀವಿಧಾಮ

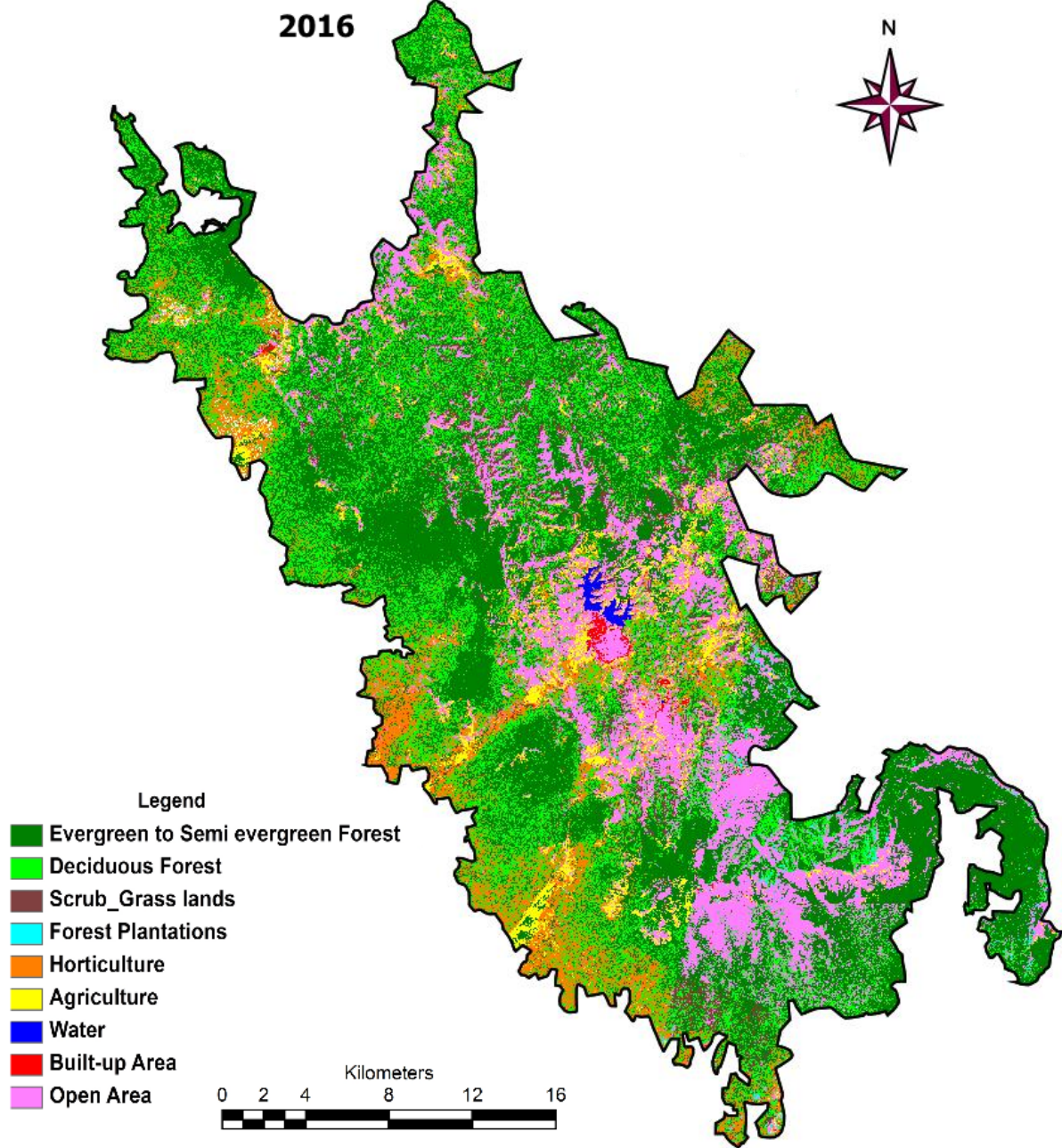
5. ಕುದುರೆಮುಖಿ ರಾಷ್ಟ್ರೀಯ ಉದ್ಯಾನವನ

ಕುದುರೆಮುಖ ರಾಷ್ಟ್ರೀಯ ಉದ್ಯಾನವನ

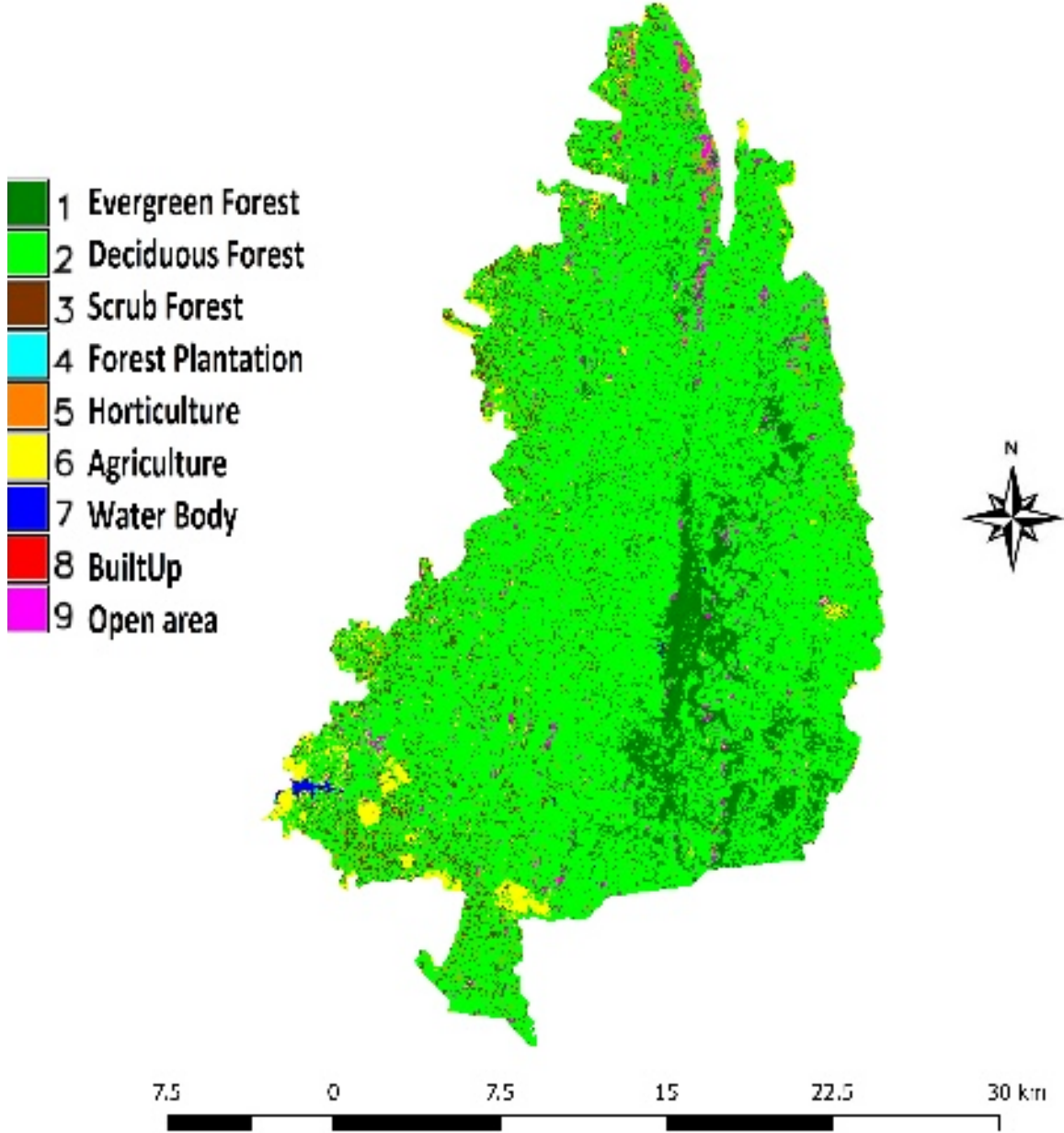

ಕುದುರೆಮುಖಿ ರಾಷ್ಟ್ರೀಯ ಉದ್ಯಾನವನ

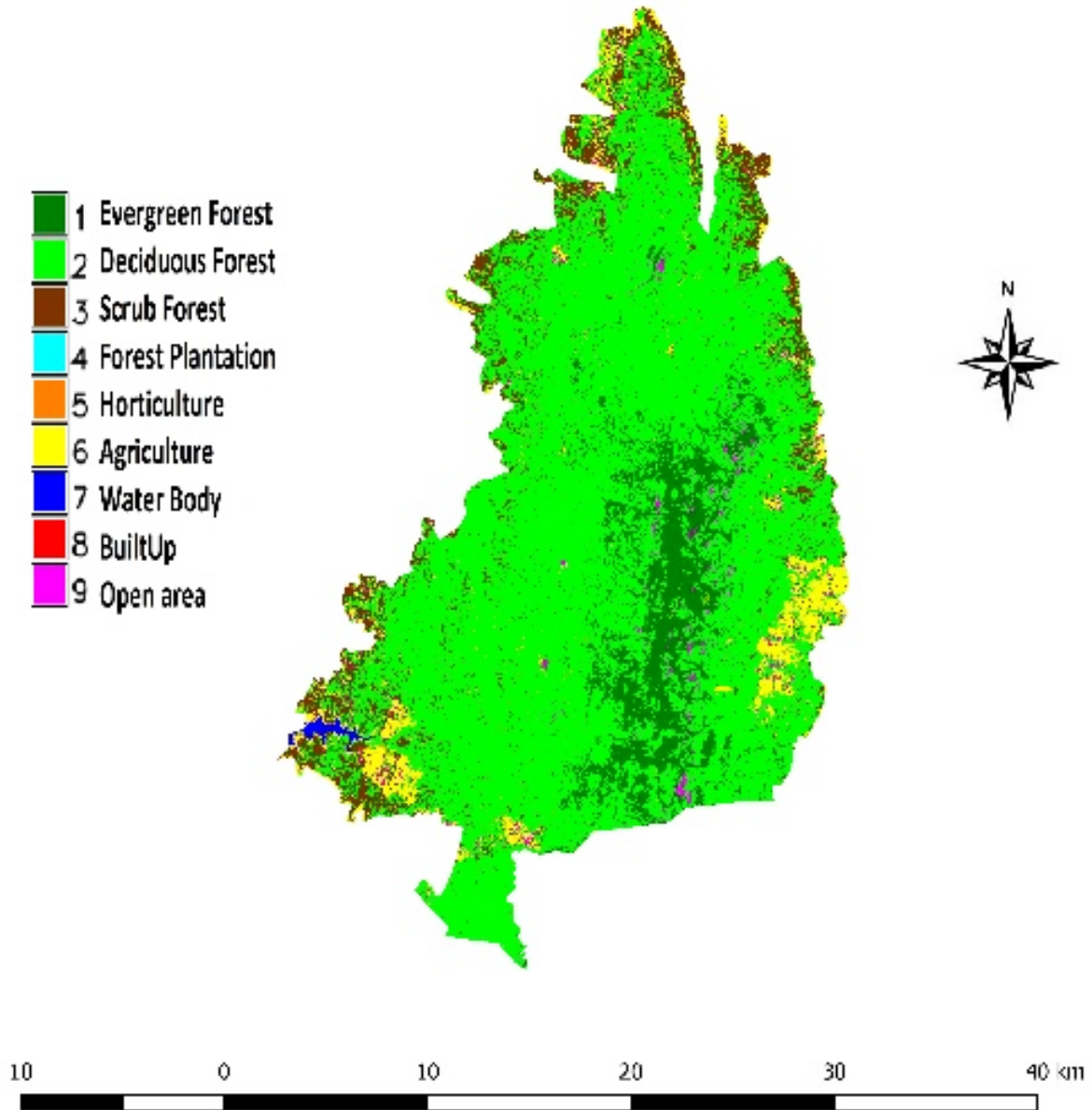
6. ಬಿಳಿಗಿರಿ ರಂಗನಾಥ ದೇವಾಲಯ ಹುಲಿಧಾಮ

BRT Tiger Reserve - 1973

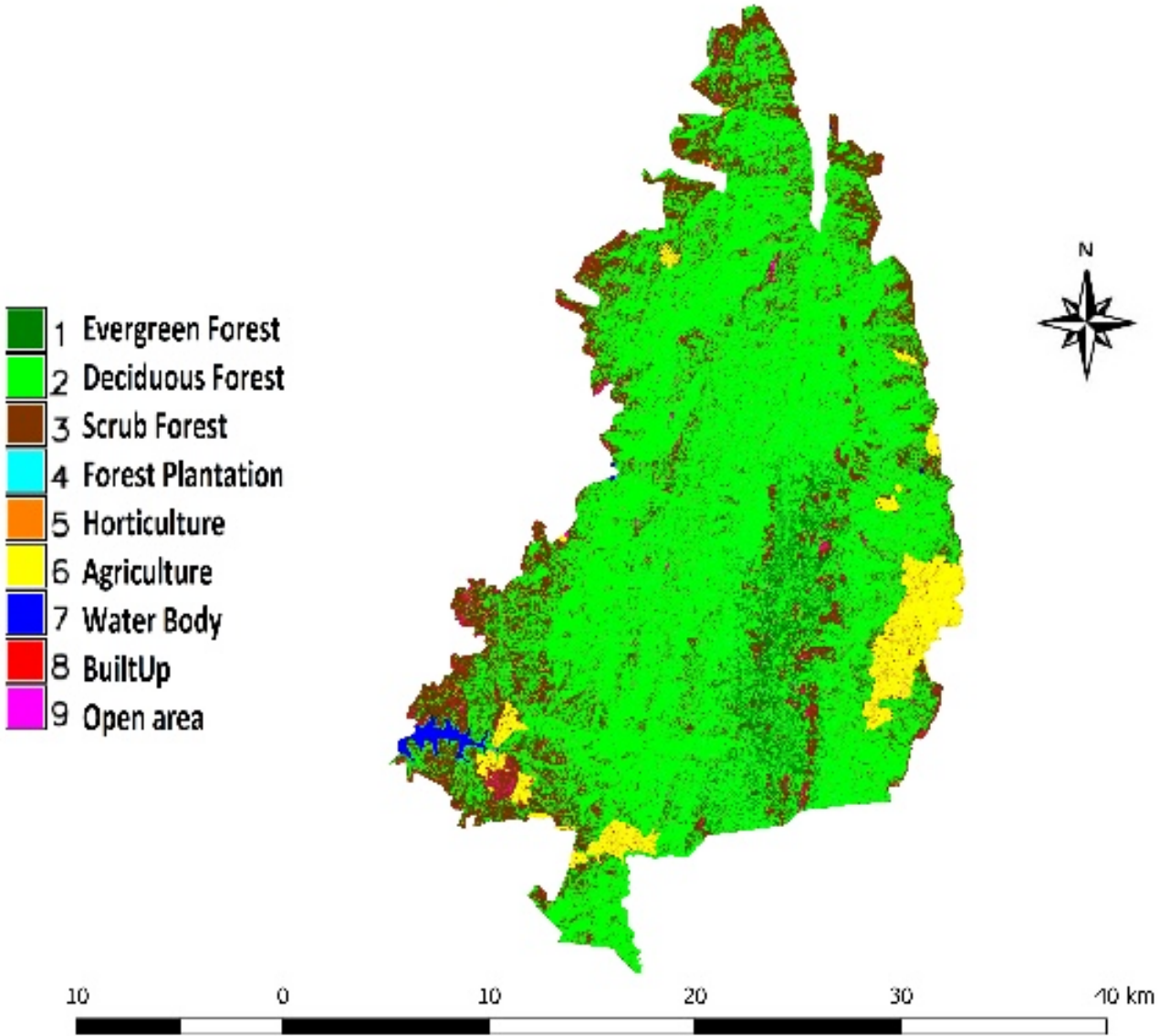

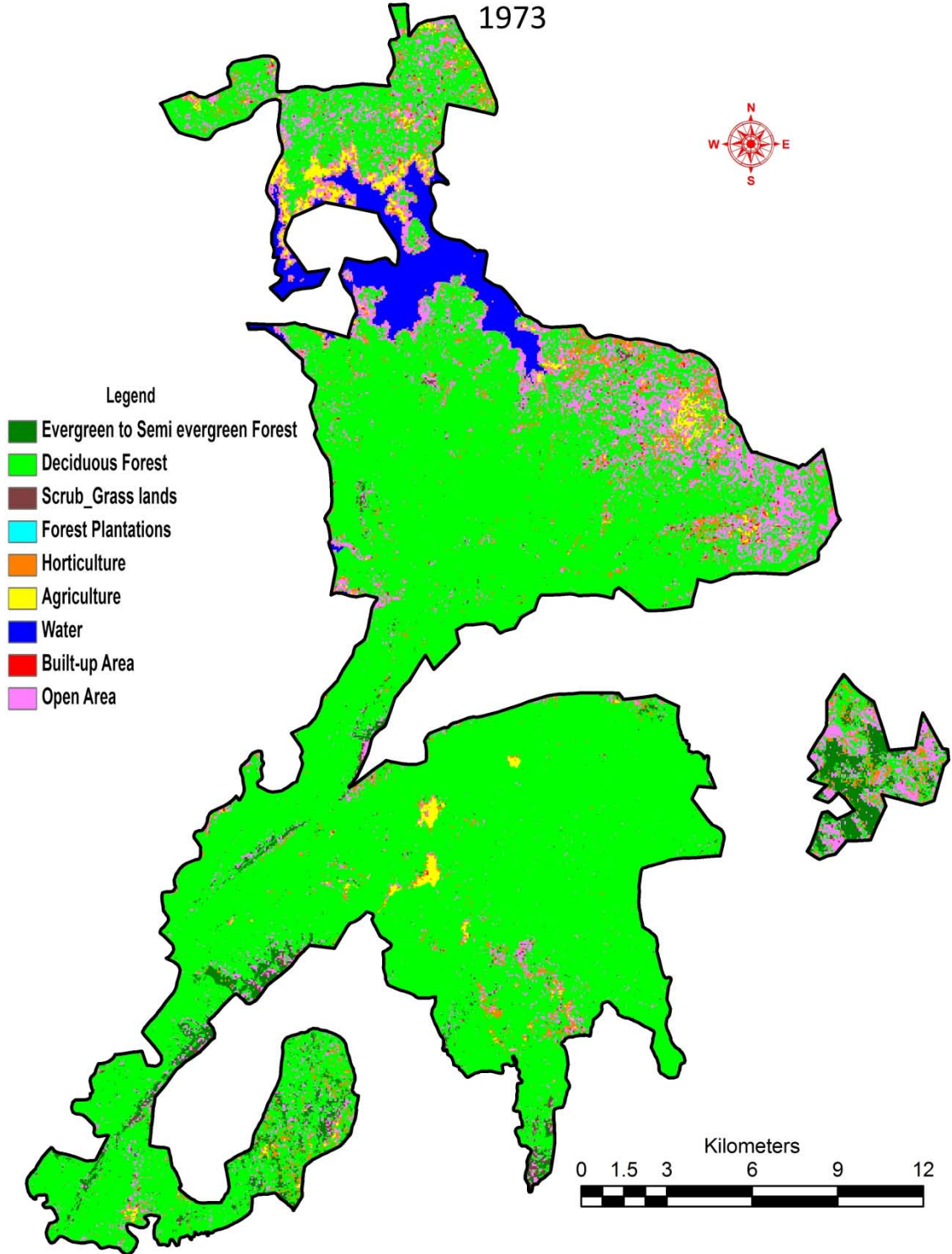
BRT Tiger Reserve - 1991

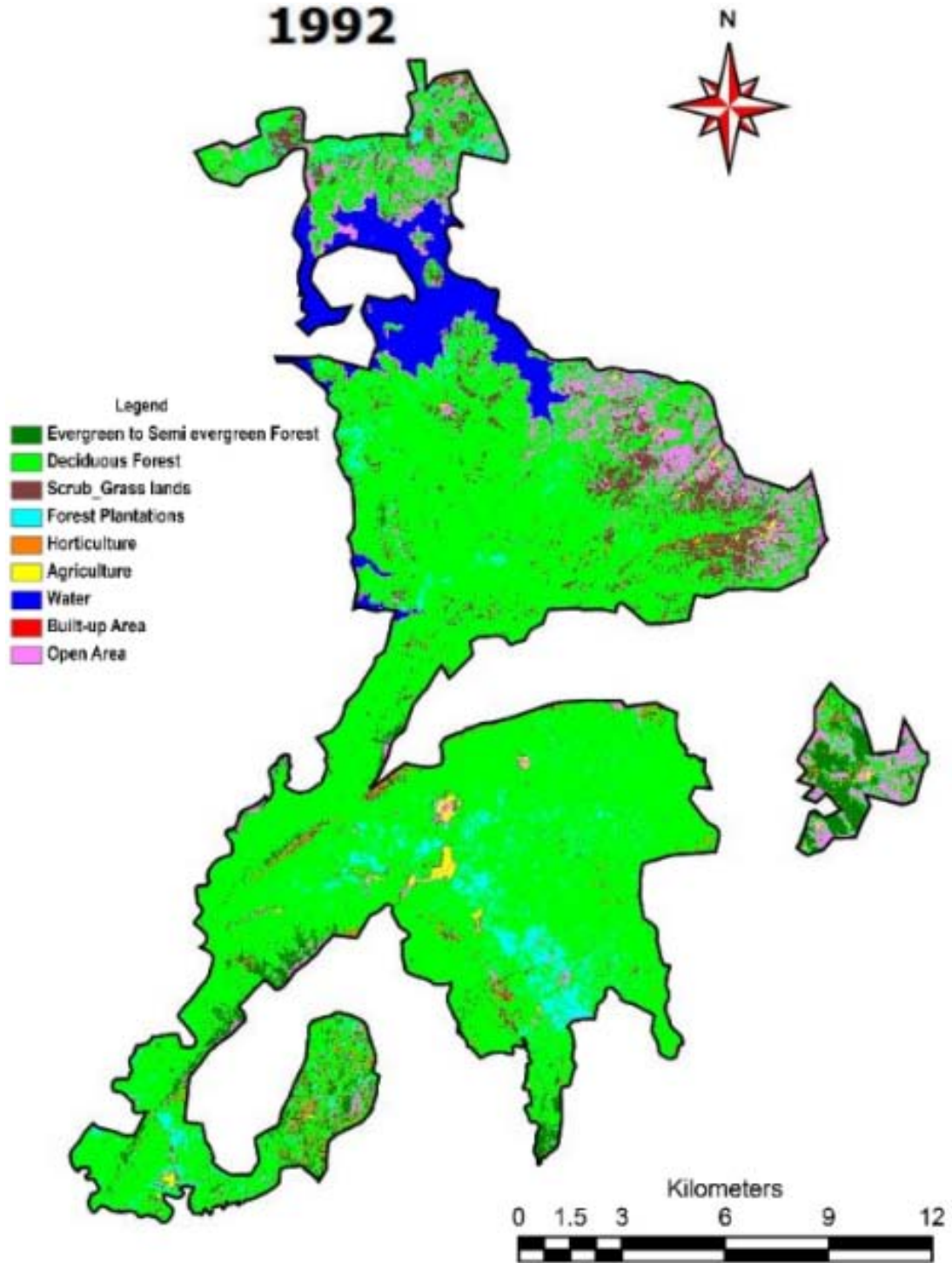
BRT Tiger Reserve - 2016

7. ಭದ್ರ ವನ್ಯಜೀವಿಧಾಮ

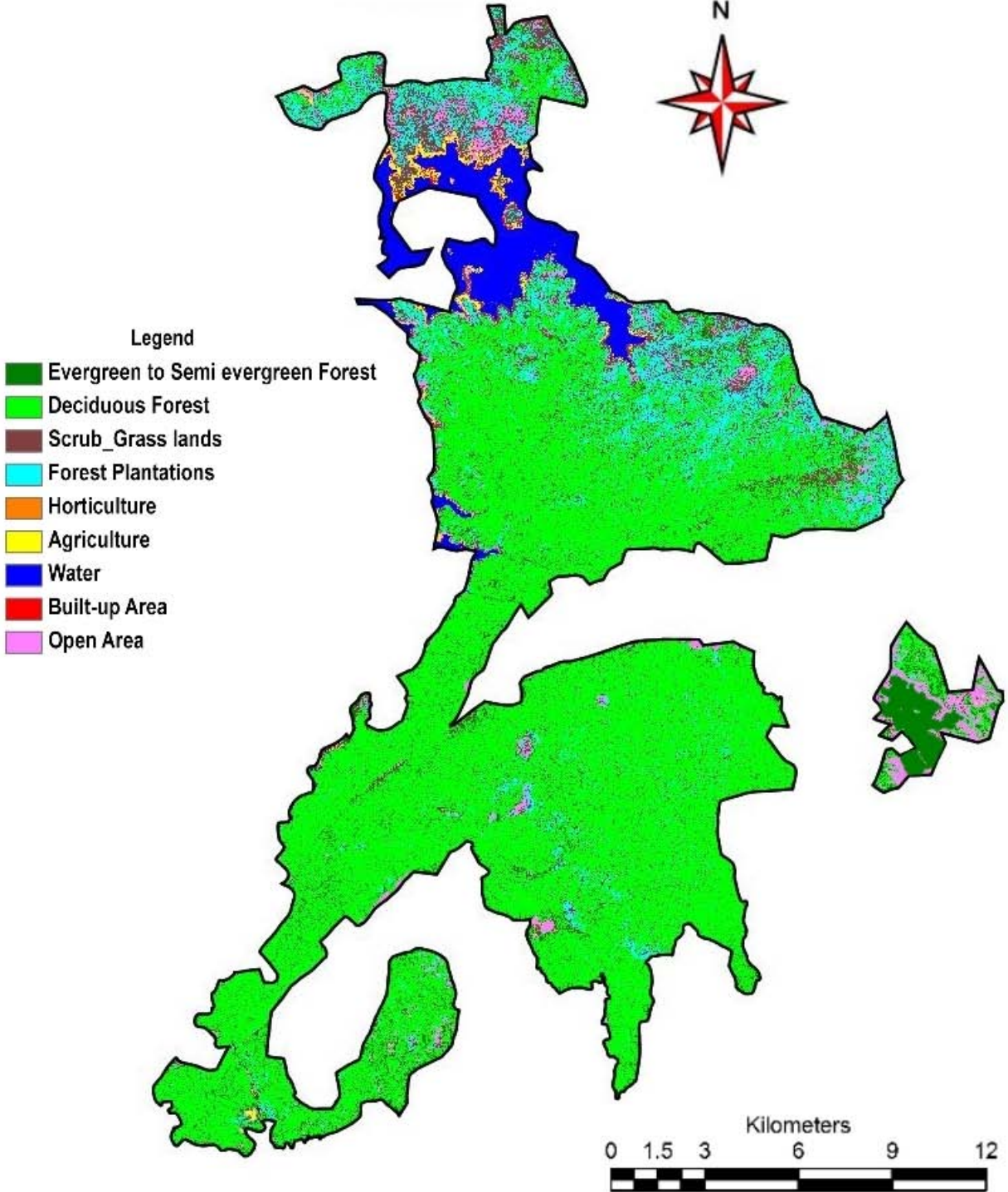

ಭದ್ರ ವನ್ಯಜೀವಿಧಾಮ

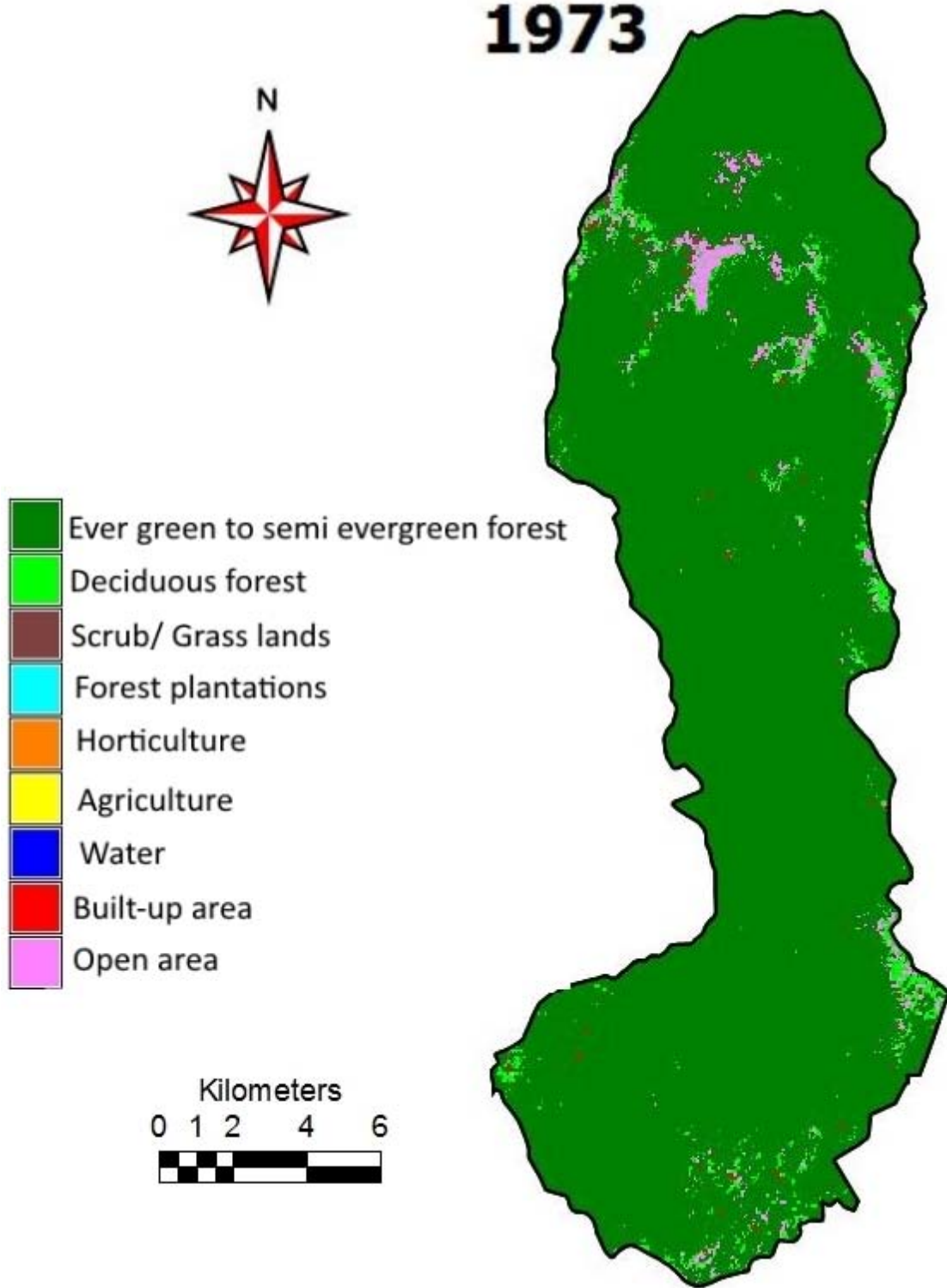

ಭದ್ರ ವನ್ಯಜೀವಿಧಾಮ

2016

8. ಪುಷ್ಪಗಿರಿ ವನ್ಯಜೀವಿಧಾಮ

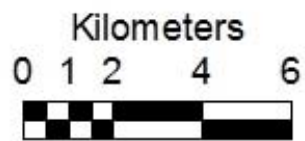

ಪುಷ್ಪಗಿರಿ ವನ್ಯಜೀವಿಧಾಮ

1992

- Ever green to semi evergreen forest
- Deciduous forest
- Scrub/ Grass lands
- Forest plantations
- Horticulture
- Agriculture
- Water
- Built-up area
- Open area

ಪುಷ್ಪಗಿರಿ ವನ್ಯಜೀವಿಧಾಮ

2016

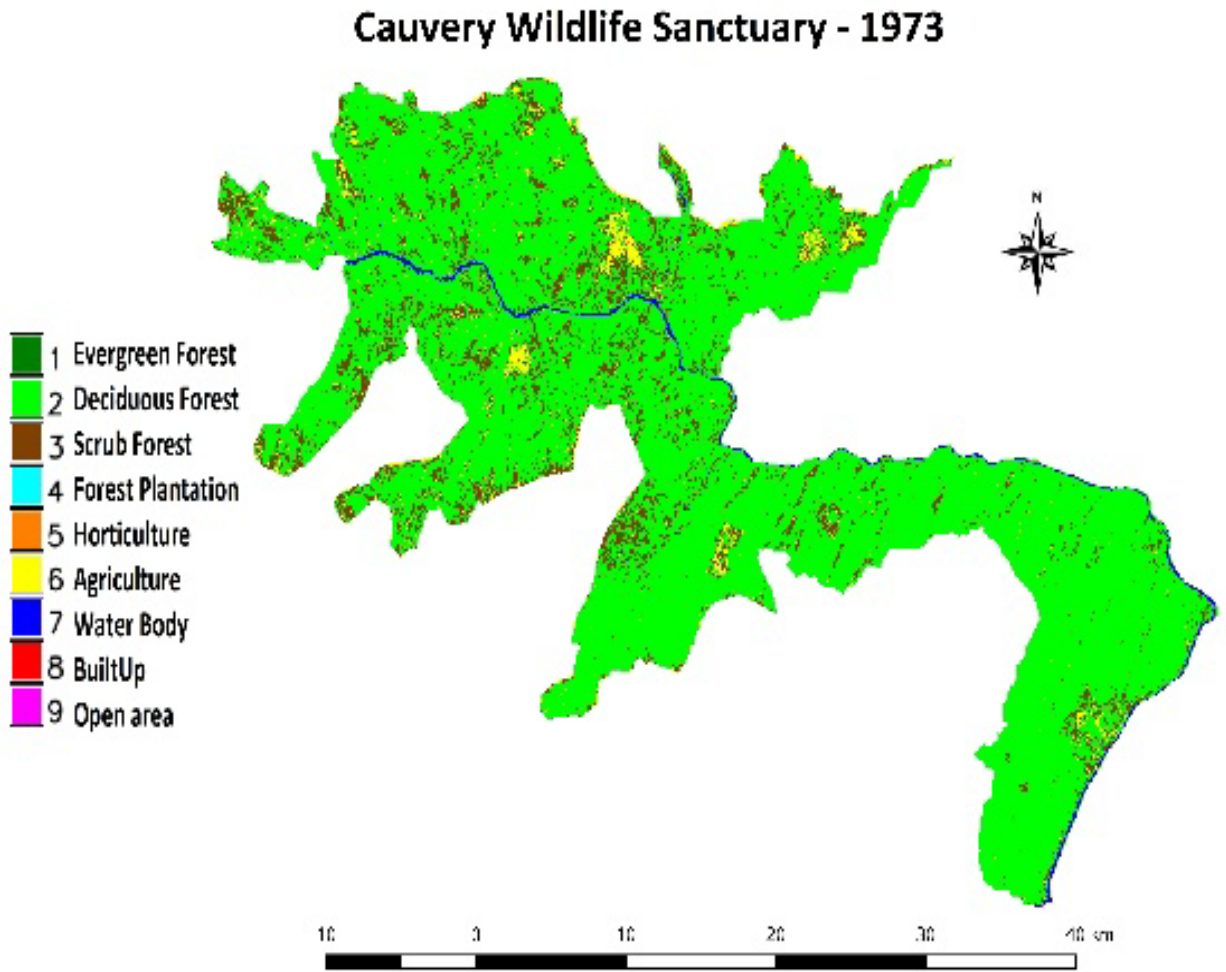

- Ever green to semi evergreen forest
- Deciduous forest
- Scrub/ Grass lands
- Forest plantations
- Horticulture
- Agriculture
- Water
- Built-up area
- Open area

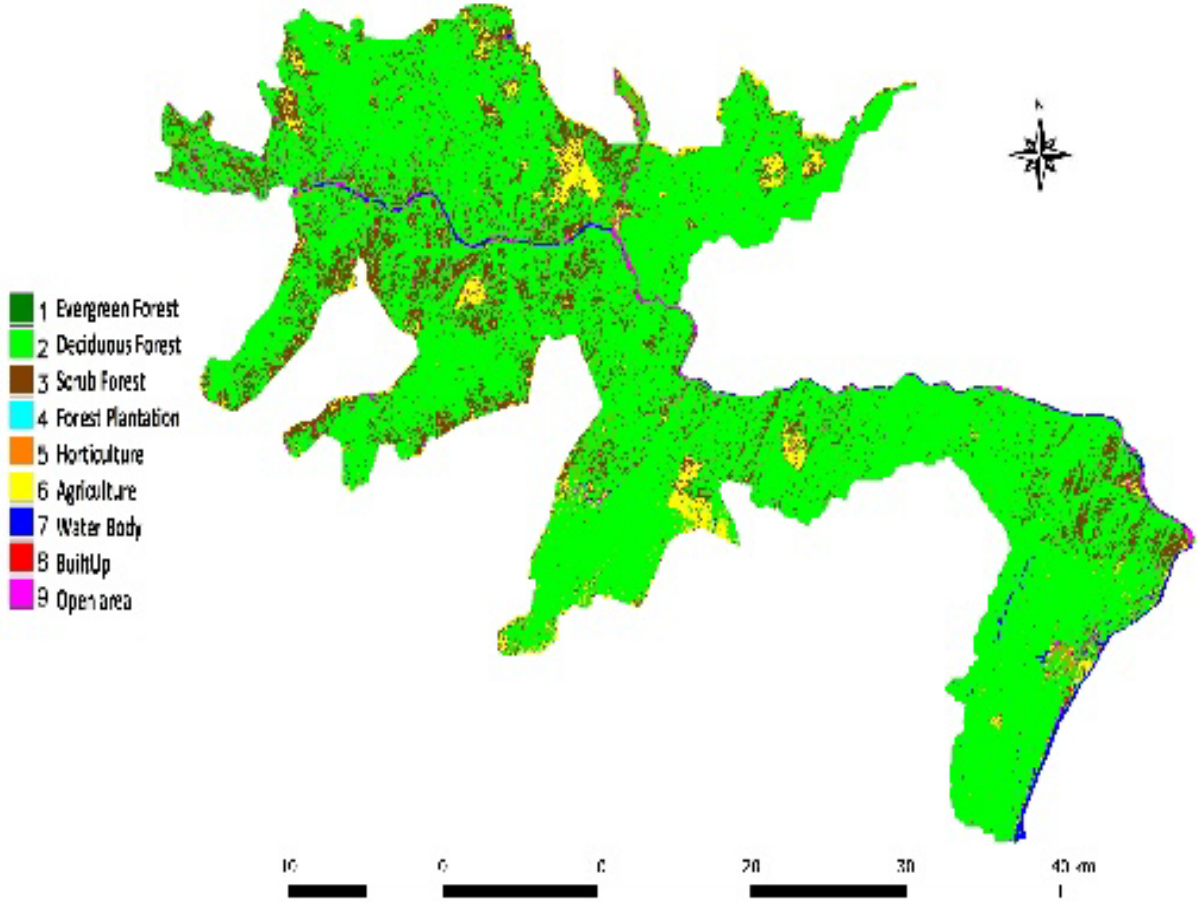

9. ಕಾವೇರಿ ವನ್ಯಜೀವಿಧಾಮ

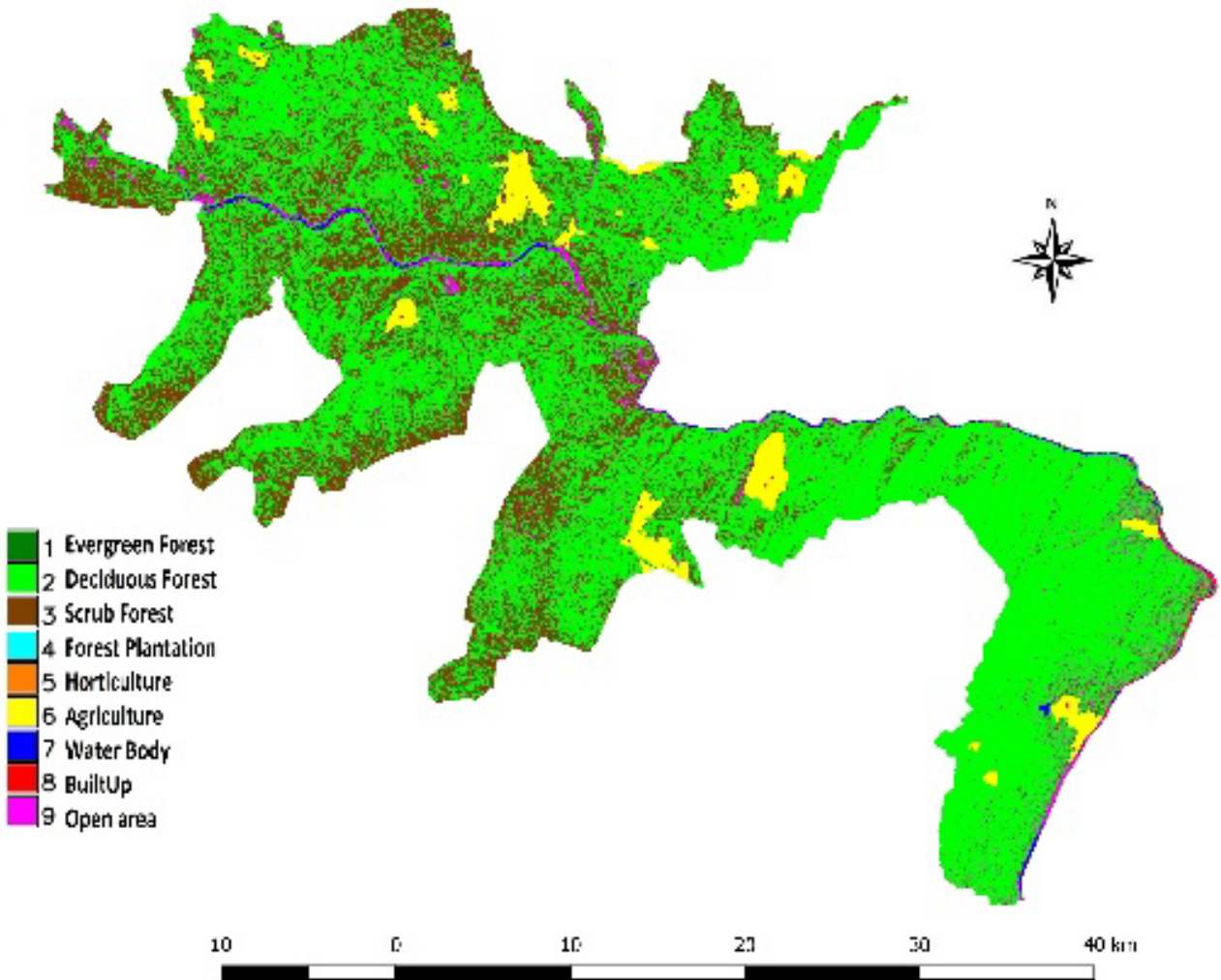
ಕಾವೇರಿ ವನ್ಯಜೀವಿಧಾಮ

Cauvery Wildlife Sanctuary - 1991

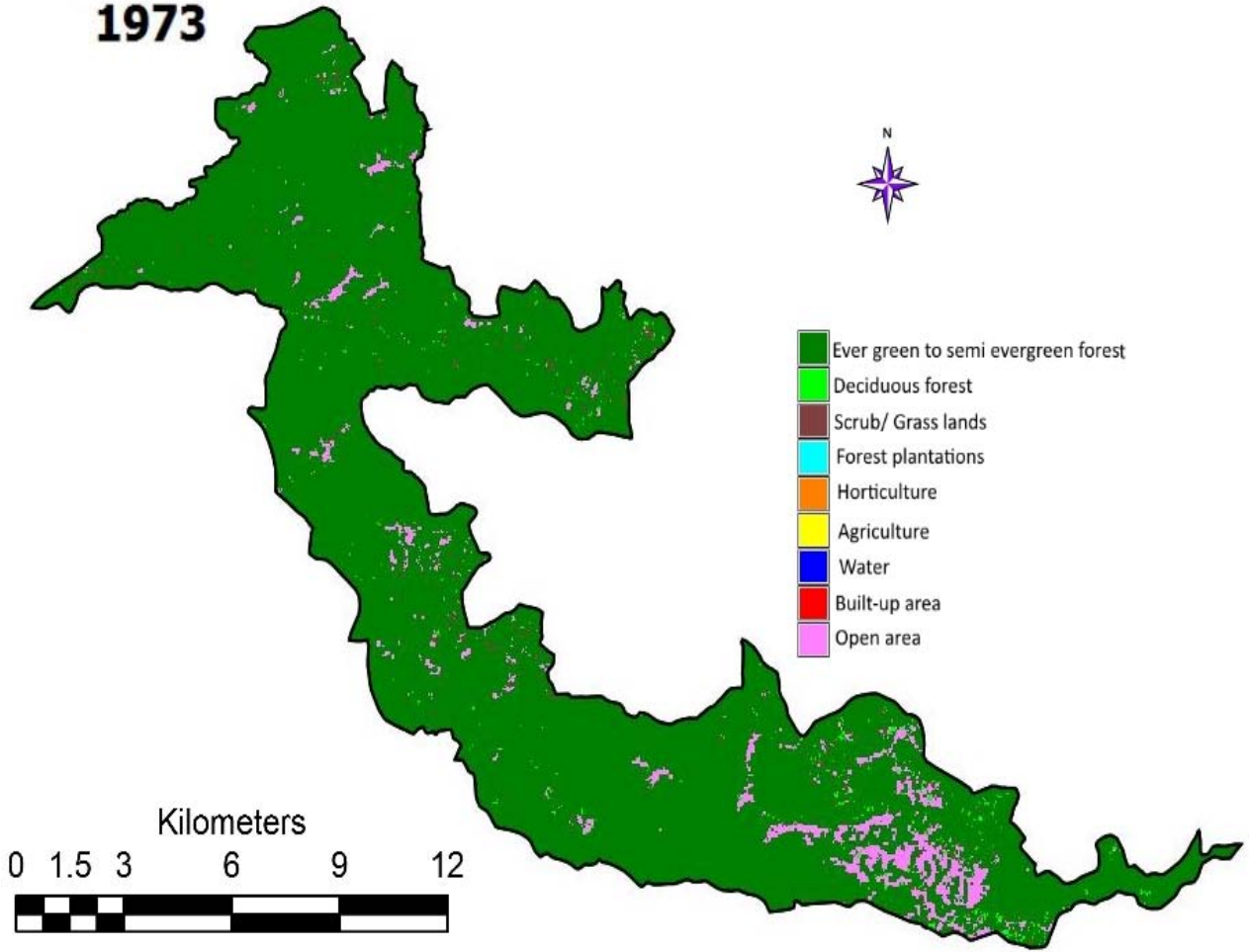

ಕಾವೇರಿ ವನ್ಯಜೀವಿಧಾಮ

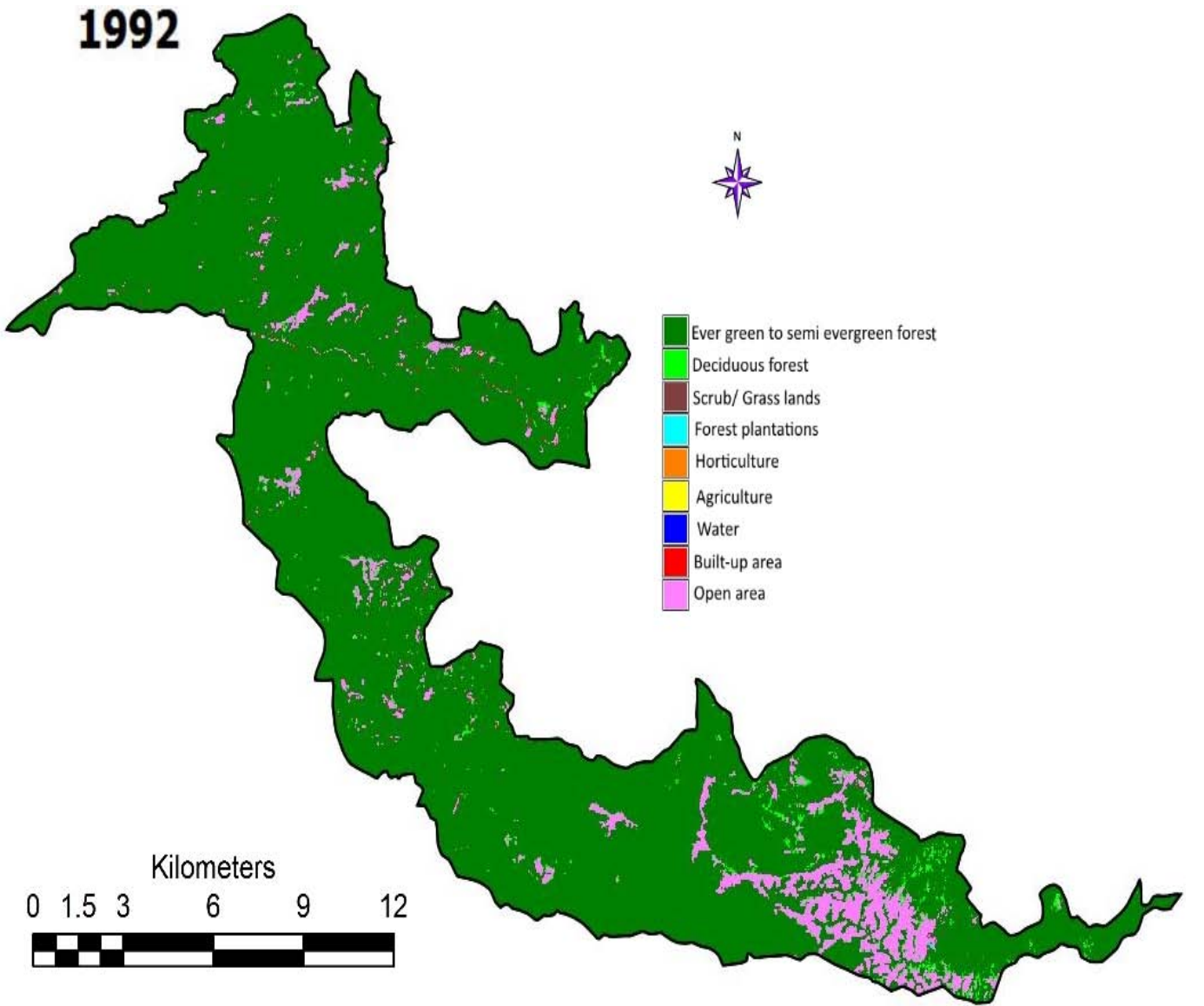
Cauvery Wildlife Sanctuary - 2016

10. ಬ್ರಹ್ಮಗಿರಿ ವನ್ಯಜೀವಿಧಾಮ

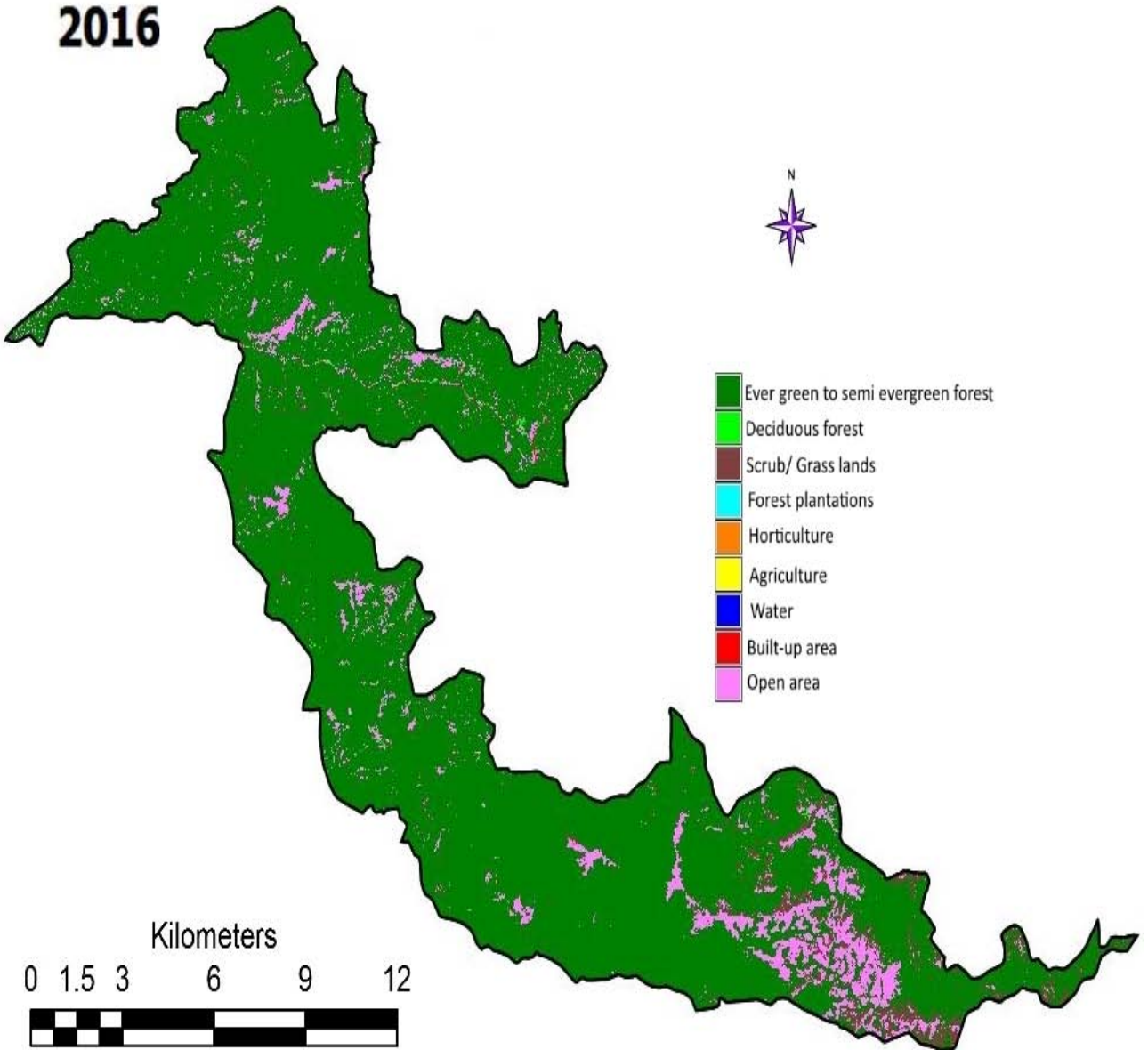

ಬ್ರಹ್ಮಗಿರಿ ವನ್ಯಜೀವಿಧಾಮ

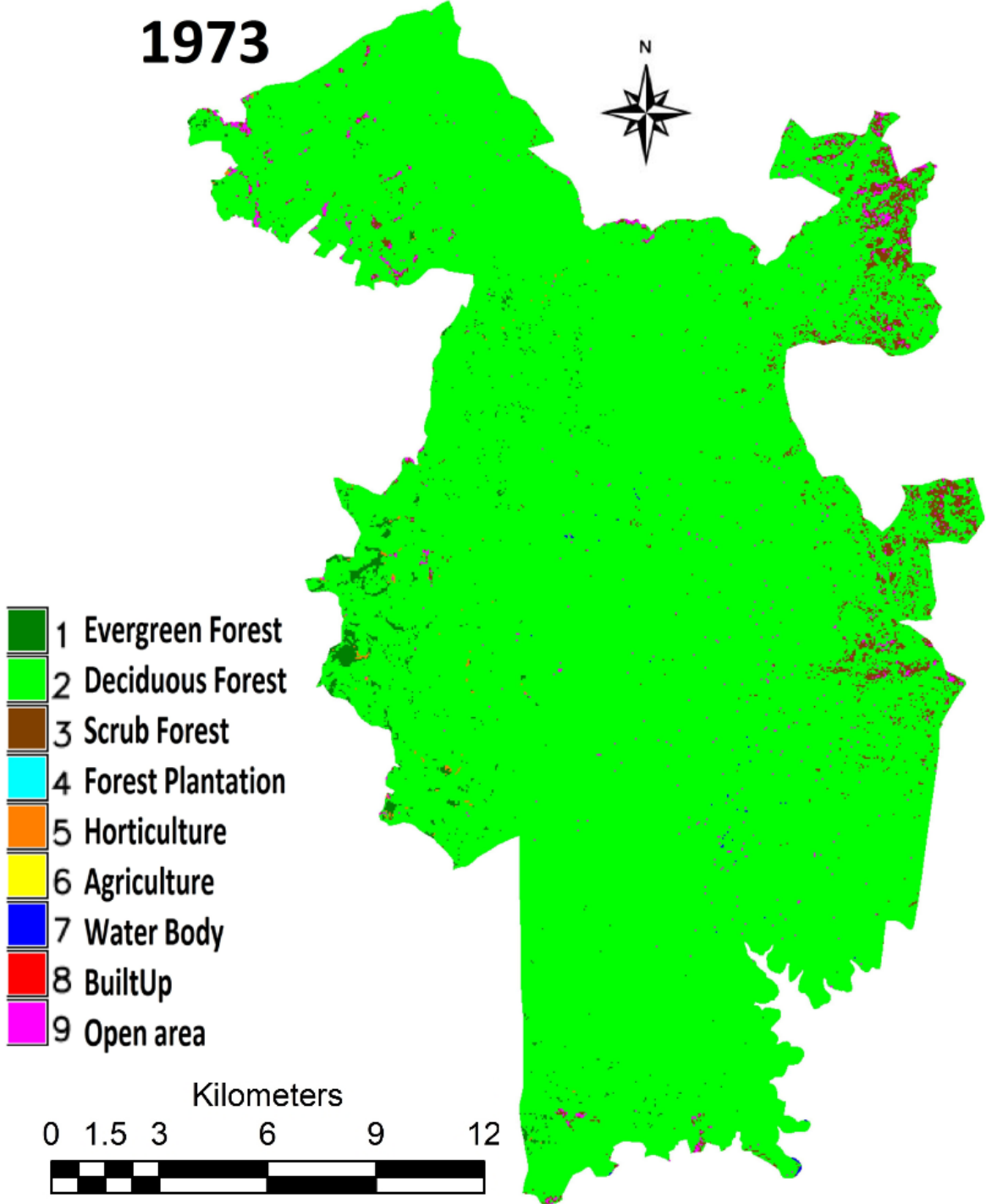

ಬ್ರಹ್ಮಗಿರಿ ವನ್ಯಜೀವಿಧಾಮ

2016

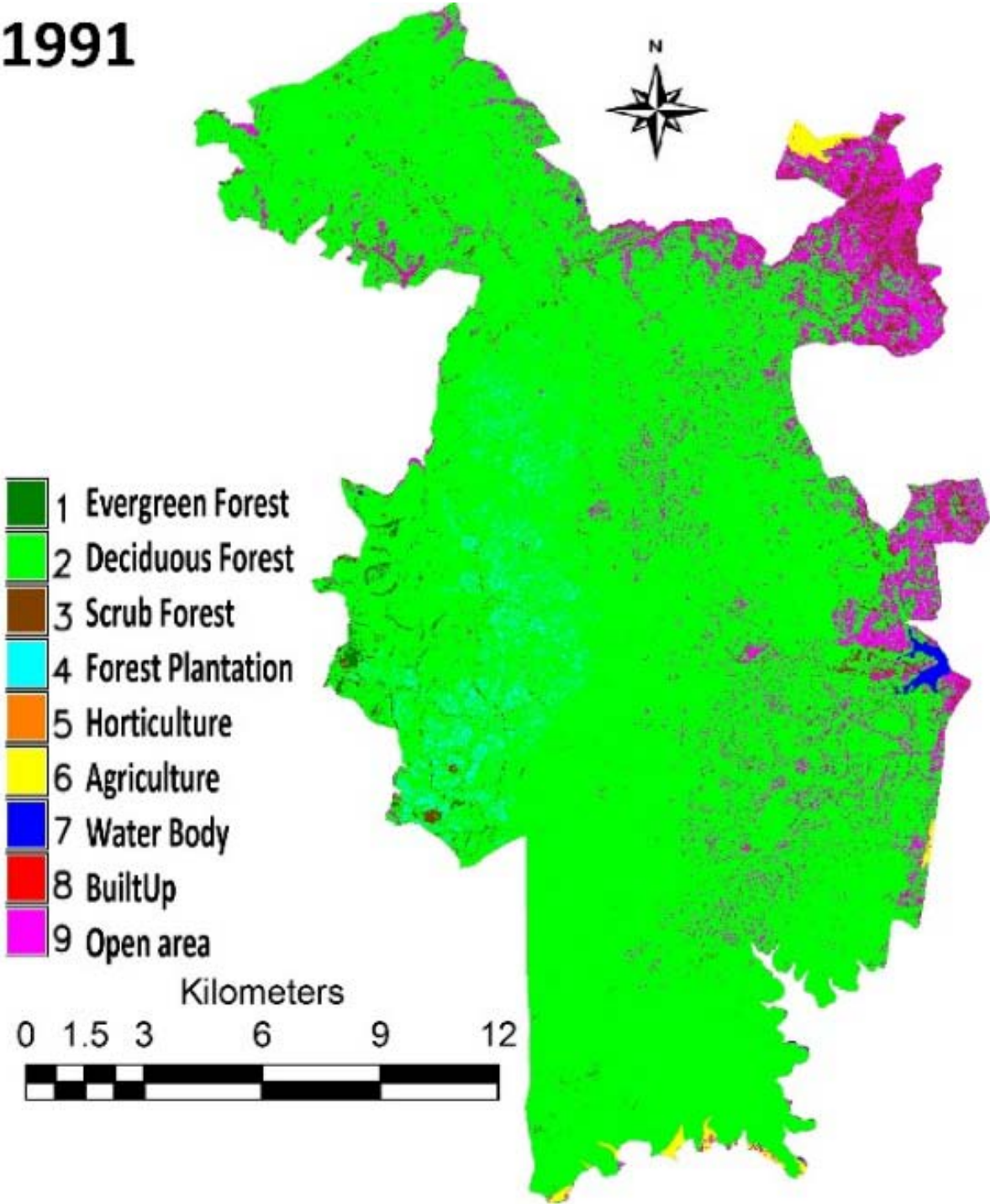

12. ನಾಗರಹೋಳೆ ಹುಲಿಧಾಮ

ನಾಗರಹೋಳೆ ಹುಲಿಧಾಮ

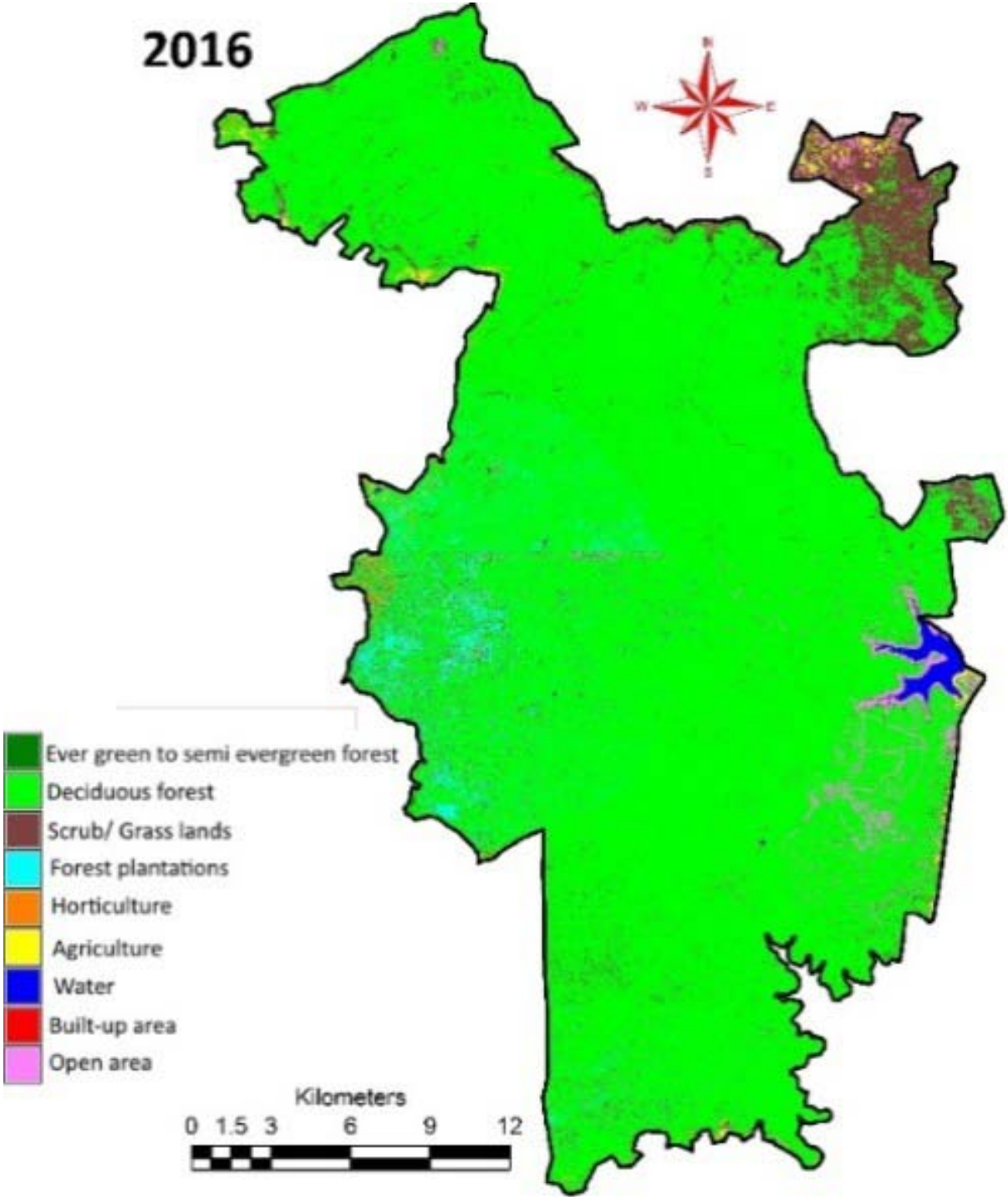
1991

ನಾಗರಹೋಳೆ ಹುಲಿಧಾಮ

2016

ಅನುಬಂಧ 2

(ಉಲ್ಲೇಖ: ಕಂಡಿಕೆ 3.1.2, ಪುಟ 16)

ರಕ್ಷಿತ ಪ್ರದೇಶಗಳ ಸುತ್ತಮುತ್ತ 1973 ಮತ್ತು 2016ರ ನಡುವೆ ಭೂ ಬಳಕೆ ಭೂ ವ್ಯಾಪ್ತಿ ಬದಲಾವಣೆಗಳು

ವರ್ಗ	ಭದ್ರ ವನ್ಯಜೀವಿಧಾಮ			ಪುಷ್ಪಗಿರಿ ವನ್ಯಜೀವಿಧಾಮ			ಕಾವೇರಿ ವನ್ಯಜೀವಿಧಾಮ		
	1973	1992	2016	1973	1992	2016	1973	1991	2016
ಸದಾ ಹಸಿರಿನಿಂದ ಅರೆ ಸದಾ ಹಸಿರು	28,712.33	25,761.00	23,319.88	80,159.29	75,552.49	63,841.17	0.00	0.00	0.00
ಎಲೆ ಉದುರುವ ಅರಣ್ಯ	110,052.20	96,652.24	82,236.05	10,110.33	11,245.49	13,697.26	268,925.76	238,540.83	197,619.42
ಪೊದೆ/ಹುಲ್ಲುಗಾವಲು	4,168.20	11,952.15	19,921.96	693.65	1,726.27	5,417.84	42,724.80	47,337.38	69,789.38
ಅರಣ್ಯ ನೆಡುತೋಪು	220.22	6,078.06	13,702.54	87.50	464.76	524.12	0.00	0.00	0.00
ತೋಟಗಾರಿಕೆ	21,517.56	22,037.61	32,050.55	4,089.87	4,511.79	6,551.82	0.00	14,361.51	7,102.26
ವ್ಯವಸಾಯ	18,150.57	16,626.24	10,570.89	613.05	1,242.99	2,857.55	86,332.68	86,657.19	95,303.98
ನೀರು	5,645.34	9,922.95	9,955.07	20.00	106.57	320.75	4,768.56	6,470.47	3,266.79
ಅಭಿವೃದ್ಧಿಯಾದ ಪ್ರದೇಶ	1,005.76	1,278.64	1,430.90	37.79	101.35	133.88	0.00	3,178.81	3,959.89
ಮುಕ್ತ ಪ್ರದೇಶ	30,239.96	29,403.25	26,524.30	3,485.43	4,345.20	5,952.51	3,160.80	9,372.80	28,872.60

ವರ್ಗ	ಶರಾವತಿ ವನ್ಯಜೀವಿಧಾಮ			ಕುದುರೆಮುಖ ವನ್ಯಜೀವಿಧಾಮ			ಬಿಆರ್‌ಟಿ ಹುಲ್ಲುಧಾಮ		
	1973	1992	2016	1973	1992	2016	1973	1991	2016
ಸದಾ ಹಸಿರಿನಿಂದ ಅರೆ ಸದಾ ಹಸಿರು	59724.77	55813.81	49578.93	97339.48	84737.33	79188.98	12180.24	11525.58	3895.65
ಎಲೆ ಉದುರುವ ಅರಣ್ಯ	57157.66	60015.33	61303.15	68498.74	70095.50	72181.26	116337.24	101572.74	87191.41
ಪೊದೆ/ಹುಲ್ಲುಗಾವಲು	21429.86	17310.41	11356.91	9887.47	17812.70	18747.29	17566.56	28073.34	50613.39
ಅರಣ್ಯ ನೆಡುತೋಪು	5321.46	9280.24	9229.62	0.00	2771.10	2027.64	0.00	0.00	2562.68
ತೋಟಗಾರಿಕೆ	17606.25	17552.89	25238.75	60489.62	63461.74	73517.56	2989.44	6685.65	13340.21
ವ್ಯವಸಾಯ	20395.77	20852.57	20118.75	18671.58	14351.93	10130.68	61964.28	68722.83	48939.48
ನೀರು	13055.49	16190.81	15076.67	1.98	218.16	337.25	1383.12	1178.28	3069.41
ಅಭಿವೃದ್ಧಿಯಾದ ಪ್ರದೇಶ	4631.88	5121.73	6008.60	1884.69	1939.27	2447.58	0.00	1277.82	5255.93
ಮುಕ್ತ ಪ್ರದೇಶ	17484.96	14670.33	18897.31	34172.68	35558.51	32368.00	10968.12	4356.27	8526.84

ವರ್ಗ	ನಾಗರಹೋಳೆ ರಾಷ್ಟ್ರೀಯ ಉದ್ಯಾನವನ			ಮೂಕಾಂಬಿಕ ವನ್ಯಜೀವಿಧಾಮ			ಸೋಮೇಶ್ವರ ವನ್ಯಜೀವಿಧಾಮ			ತಲಕಾವೇರಿ ವನ್ಯಜೀವಿಧಾಮ	
	1973	1991	2016	1973	1992	2016	1973	1992	2016	1991	2016
ಸದಾ ಹಸಿರಿನಿಂದ ಅರೆ ಸದಾ ಹಸಿರು	4462.74	3553.11	8957.49	57122.22	52055.06	50061.12	71166.22	65496.40	57720.42	41892.48	42113.00
ಎಲೆ ಉದುರುವ ಅರಣ್ಯ	127345.05	110151.99	103300.43	47114.94	60336.98	60124.25	45534.88	46000.61	51310.10	12555.90	7305.58
ಪೊದೆ/ಹುಲ್ಲುಗಾವಲು	14091.30	15257.34	17796.61	22562.60	13020.99	11721.44	1569.97	3040.63	3529.16	425.70	1670.29
ಅರಣ್ಯ ನೆಡುತೋಪು	0.00	1244.07	2402.62	2603.84	3956.52	1832.32	0.00	1356.75	174.67	0.00	0.00
ತೋಟಗಾರಿಕೆ	37662.12	31224.60	25904.67	28943.25	37433.59	41861.83	34272.36	35186.98	39411.14	23822.37	36796.23
ವ್ಯವಸಾಯ	54261.27	54565.47	69447.31	41158.59	27666.27	27375.47	15415.74	13384.44	13563.64	5671.80	2201.86
ನೀರು	878.49	5327.28	4861.29	4489.78	9491.01	10667.88	0.72	3281.94	4760.64	0.00	0.00
ಅಭಿವೃದ್ಧಿಯಾದ ಪ್ರದೇಶ	910.26	2447.10	1770.43	5011.21	7863.62	8904.04	607.50	601.33	938.26	75.06	636.83
ಮುಕ್ತ ಪ್ರದೇಶ	1940.04	17778.06	7109.76	19106.03	16288.42	15564.11	15096.33	15314.64	12255.69	10318.50	4890.98

ವರ್ಗ	ಮಲೈ ಮಹದೇಶ್ವರ ಬೆಟ್ಟ			ಅಂಶಿ ದಾಂಡೇಲಿ ಹುಲ್ಲುಧಾಮ			ಬಂಡೀಪುರ ಹುಲ್ಲುಧಾಮ			ಬ್ರಹ್ಮಗಿರಿ ವನ್ಯಜೀವಿಧಾಮ		
	1973	1991	2016	1973	1992	2016	1973	1991	2016	1973	1992	2016
ಸದಾ ಹಸಿರಿನಿಂದ ಅರೆ ಸದಾ ಹಸಿರು	2158.92	2541.96	3384.40	260327.70	199410.48	155749.89	2208.24	7163.28	3262.71	71473.14	60861.87	58487.81
ಎಲೆ ಉದುರುವ ಅರಣ್ಯ	237871.44	209341.35	202713.27	26189.41	41428.37	49942.13	225672.84	173847.51	173062.99	12747.27	11867.94	9692.00
ಪೊದೆ/ಹುಲ್ಲುಗಾವಲು	12285.36	38673.27	34725.69	5909.50	5990.53	10827.89	25139.16	42196.77	93593.87	5120.55	7058.43	8115.36
ಅರಣ್ಯ ನೆಡುತೋಪು	0.00	0.00	0.00	8105.16	26261.34	42998.74	0.00	0.00	478.36	1407.51	1402.43	1497.71
ತೋಟಗಾರಿಕೆ	24.48	17.64	3114.37	0.00	1098.89	3174.08	15908.04	12372.30	10607.78	33894.45	40720.05	39811.75
ವ್ಯವಸಾಯ	50473.08	52176.06	54838.09	5469.26	10871.72	14354.82	92278.08	120952.53	65011.30	11261.97	17345.74	21366.30
ನೀರು	1295.28	1876.68	1026.68	591.12	10482.68	17247.87	1567.80	4887.72	4992.39	44.79	27.27	320.39
ಅಭಿವೃದ್ಧಿಯಾದ ಪ್ರದೇಶ	18.00	598.95	1623.19	574.65	3138.52	3710.29	0.00	2842.83	3942.05	555.21	782.91	1302.60
ಮುಕ್ತ ಪ್ರದೇಶ	2394.36	1294.56	5097.91	1167.57	9651.85	10328.67	3029.04	1538.82	10956.82	12722.58	9160.83	8633.55

ಅನುಬಂಧ 3

(ಉಲ್ಲೇಖ: ಕಂಡಿಕೆ 5.1.1, ಪುಟ 37)

ಕಿರು ಜಲವಿದ್ಯುತ್ ಯೋಜನೆಗಳಿಂದ ಮಾನವ ಆನೆ ಸಂಘರ್ಷಗಳಲ್ಲಿ ಏರಿಕೆಯನ್ನು ಎತ್ತಿಹೇಳುವ ಅರಣ್ಯಗಳ ಮುಖ್ಯ ಸಂರಕ್ಷಣಾಧಿಕಾರಿಗಳು, ಆನೆ ಯೋಜನೆ ಇವರ ಪತ್ರ

**Government of Karnataka
Forest Department**

No: B1/BUD/CR-9/2011-12

Office of the
Chief Conservator of Forests
& Field Director
Project Elephant, Aranya Bhavana,
Ashokapuram, Mysore
Date: 26-09-2011.

To
The Principal Chief Conservator of Forests
(Wildlife), Aranya Bhavan,
18th Cross, Malleshwaram
BANGALORE-3

ಅಪರ ಪ್ರಧಾನ ಮುಖ್ಯ ಅರಣ್ಯ ಸಂರಕ್ಷಣಾಧಿಕಾರಿ
(ಭೂ ದಾಖಲೆಗಳು)
ಅರಣ್ಯಭವನ, ಮಲ್ಲೇಶ್ವರಂ,
18ನೇ ಅಡ್ಡರಸ್ತೆ, ಬೆಂಗಳೂರು-03

Sir,

Sub : Escalation in HEC in the Malavally Range of Mandya division.

Ref : Deputy Conservator of Forests, Mandya letter No. ಉಅಸಂ./ಮವಮ//2011-12 ದಿನಾಂಕ: 02/07/2011(Copy enclosed).

*****

In the recent years the intensity of human elephant conflict has increased many fold in the Malavally Range of Mandya division. As already been brought to your kind notice by the Conservator of Forests, Mysore Circle and Deputy Conservator of Forests, Mandya division, the increase in the conflict level in the Range is mainly due to the accumulated disturbances in last 10-12 years in Dhangur Reserved forest due to several mini hydro electric projects and Doddamakali eco tourism camp of JLR. Severe disturbances caused due to the sound, vehicle movements and several other activities of these projects and camp is driving the elephant herds out of forest areas. This has resulted in the frequent straying out of elephants even upto 20-25 kms from the forest boundary. In one of the such incident when a herd of elephant reached to Bannur on the border of Mandya and Mysore district and subsequently though driven back by the forest officials, two sub adult males got separated. These two elephants reached to Mysore City on 08-06-2011.

Recently, again a herd of five elephants moved up to Markal-Aladhally, about 20-25 kms from forests, towards the Bannur after crossing the highways. Though department has taken quick action to drive them back, after the darkness monitoring of their movements became very difficult due to the sugarcane and tree crops in the agriculture fields. In the midnight, elephants reached to the Malavally town. The alien staff took immediate action in driving them back to the forests. It is informed that there are

about 17 elephants in the Dhangur & Basavenbetta R.F's. Due to the disturbance in the elephants home range areas, in and around these reserved forests, the elephants are straying out in small groups of 5 to 7 for crop raiding and some time in their attempt to disperse out, reach upto 20-25 kms. The area on the other side of Cauvery river, the Satyagal Jagir also has disturbance due to the hydel power project, eco-tourism activities at Gagan Chukki/Barchukki falls and encroachments. In fact the core area of elephant home range along the Shimsha river and from Cauvery water falls to down stream, upto Sangam has now lot of disturbance. The list of hydel projects and eco-tourism camp in the area (on the either side of rivers) is given here below.

- 1) Limbavali Mini hydel project (Mandya Division)
- 2) Atrea mini hydel project (Mandya Division)
- 3) M.S. mini hydel project (Mandya Division)
- 4) Doddamakali JLR camp (Mandya Division)
- 5) Pioneer mini hydel project (Satyagal, Kollegal division)

The letter of Deputy Conservator of Forests, Mandya and sketch showing the locations of various mini hydel projects in Mandya and Kollegal divisions are enclosed in Annexure-I.

For mitigation of HEC in the Malvally Range it is necessary that:

1. The work of creation and maintenance of barriers on the fringes of the home range areas should be taken up on top priority. The existing anti depredation camps should be strengthened to effectively check the elephants from straying out.
2. Immediate action should be taken to make the home range area, free from disturbance.
3. Non forest government lands and some of the private lands, around the reserved forest, which are the part of elephant home range, may be transferred to forest department/acquired by the government.
4. Discouraging the crops like banana, sugarcane, maize etc. in the fringe areas of elephant home range.
5. Prompt payment of ex-gratia for the crop damage
6. Posts of Deputy Conservator of Forests, Mandya and Range Forest Officer, Malavally, which are vacant, should be filled up immediately with good officers.

The copies are kept under R.F. A

Funds for excavation 7.00 Kms EPT and 13.00 Kms Solar fencing may be provided to Mandya division for creation of barriers (during 2011-12), as requested by him during the presentation, made before the Hon'ble Forest Minister on 23/09/2011. (Copy of the note given by him during the Hon'ble Forest Minister visit is enclosed here with in Annexure II).

Yours faithfully,

[Signature]
Chief Conservator of Forests
& Field Director

Project Elephant, Mysore.

Copy to Conservator of Forests, Mysore Circle, Mysore and Chamrajnagar Circle, Chamrajnagar for information.
Copy to Deputy Conservator of Forests, Mandya Division, Mandya and Kollegal Division, Kollegal for information.

[Signature]
ರವಾನೆ ಸಲಾಗಿದೆ
ದಿನಾಂಕ: 26/9/11

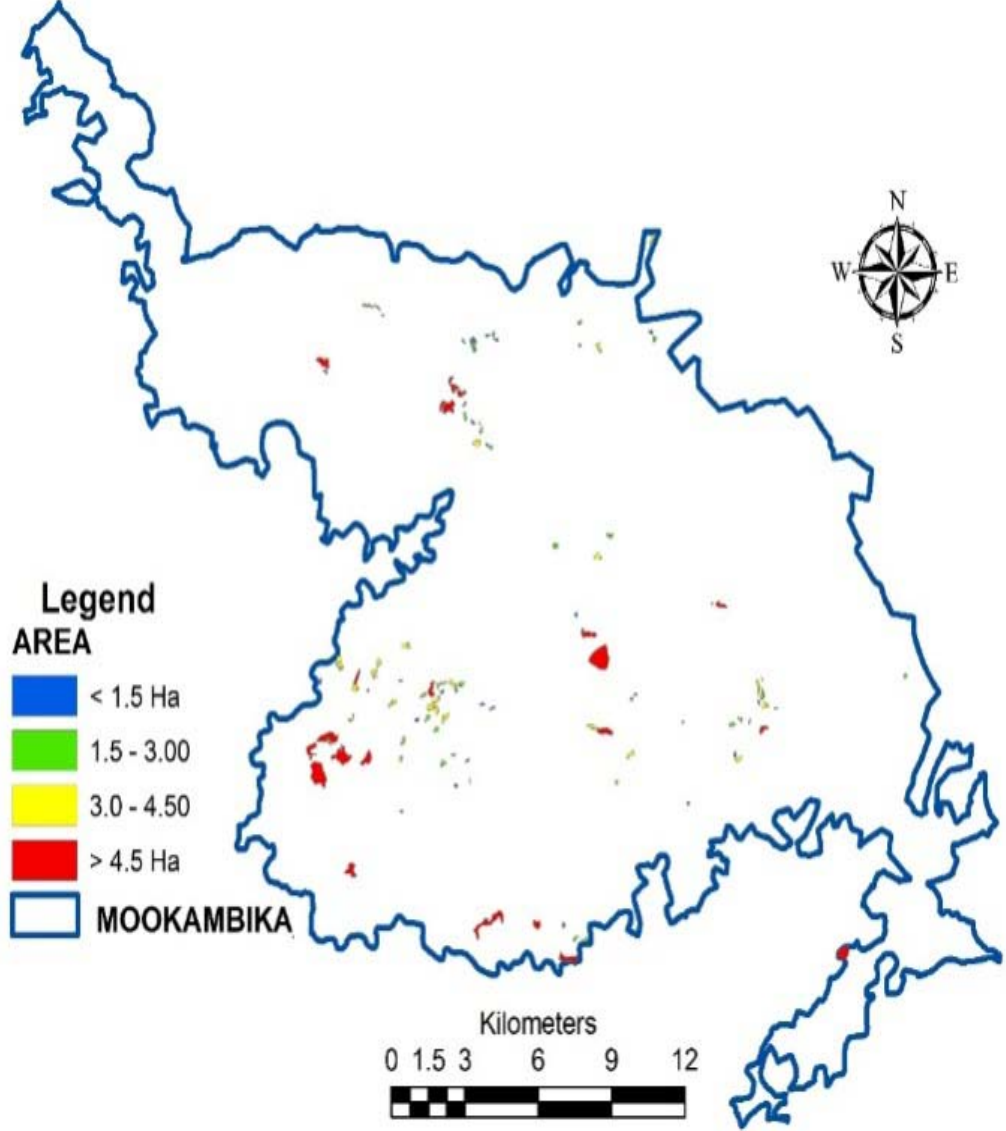
The Copies are Issued on
RTI Act 20

[Signature]
ಆರೋಗ್ಯ ಮತ್ತು ಕುಟುಂಬ ಕಲ್ಯಾಣ ಇಲಾಖೆ, ಕರ್ನಾಟಕ ಸರ್ಕಾರ

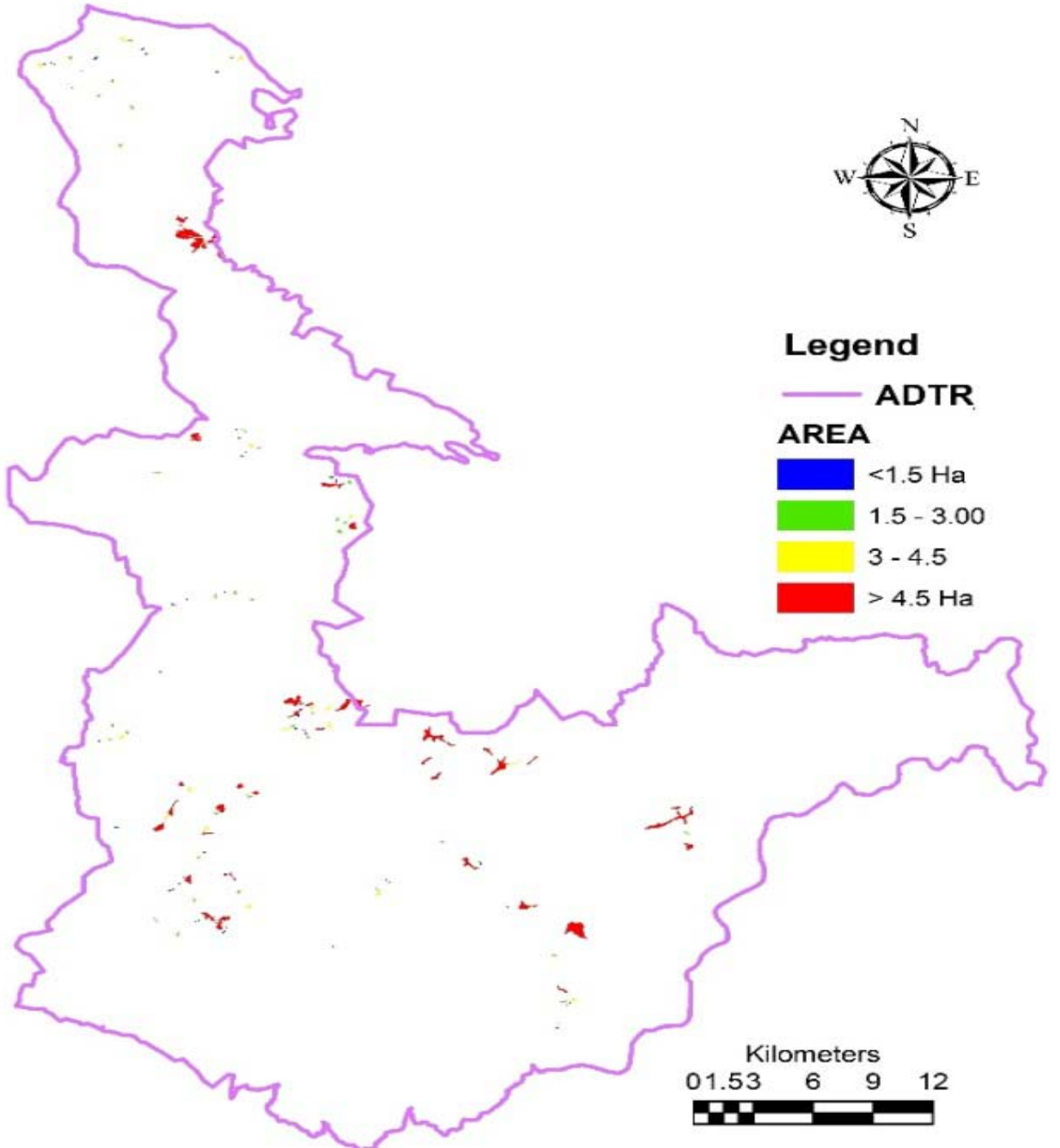
ಅನುಬಂಧ 4
(ಉಲ್ಲೇಖ: ಕಂಡಿಕೆ 6.1.2, ಪುಟ 50)

ಉಪಗ್ರಹ ಚಿತ್ರಗಳಿಂದ ರಕ್ಷಿತ ಪ್ರದೇಶಗಳಲ್ಲಿನ ಅತಿಕ್ರಮಣಗಳ ನಿರ್ಧಾರಣೆ

1. ಮೂಕಾಂಬಿಕ ವನ್ಯಜೀವಿಧಾಮ

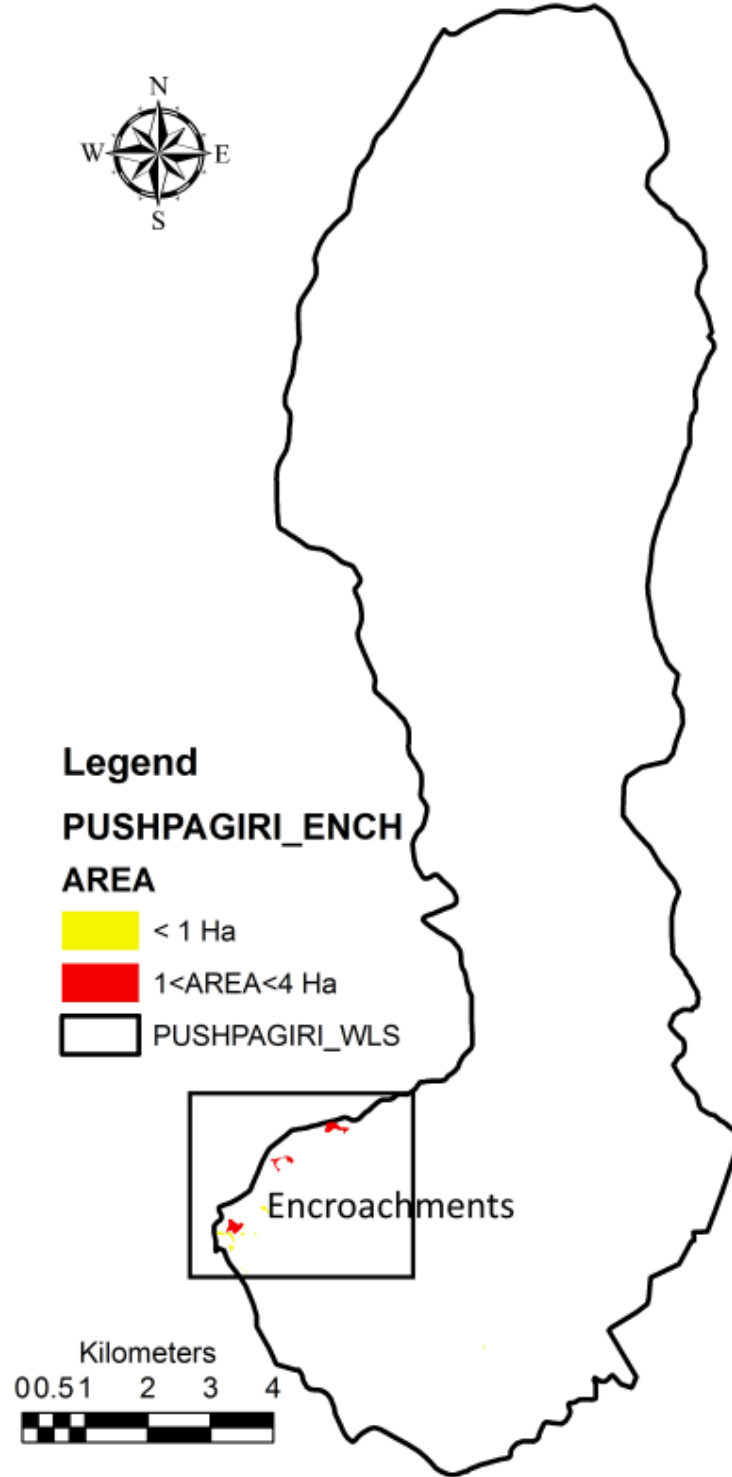

2. ದಾಂಡೇಲಿ ಅಂಶ ಹುಲಿಧಾಮ

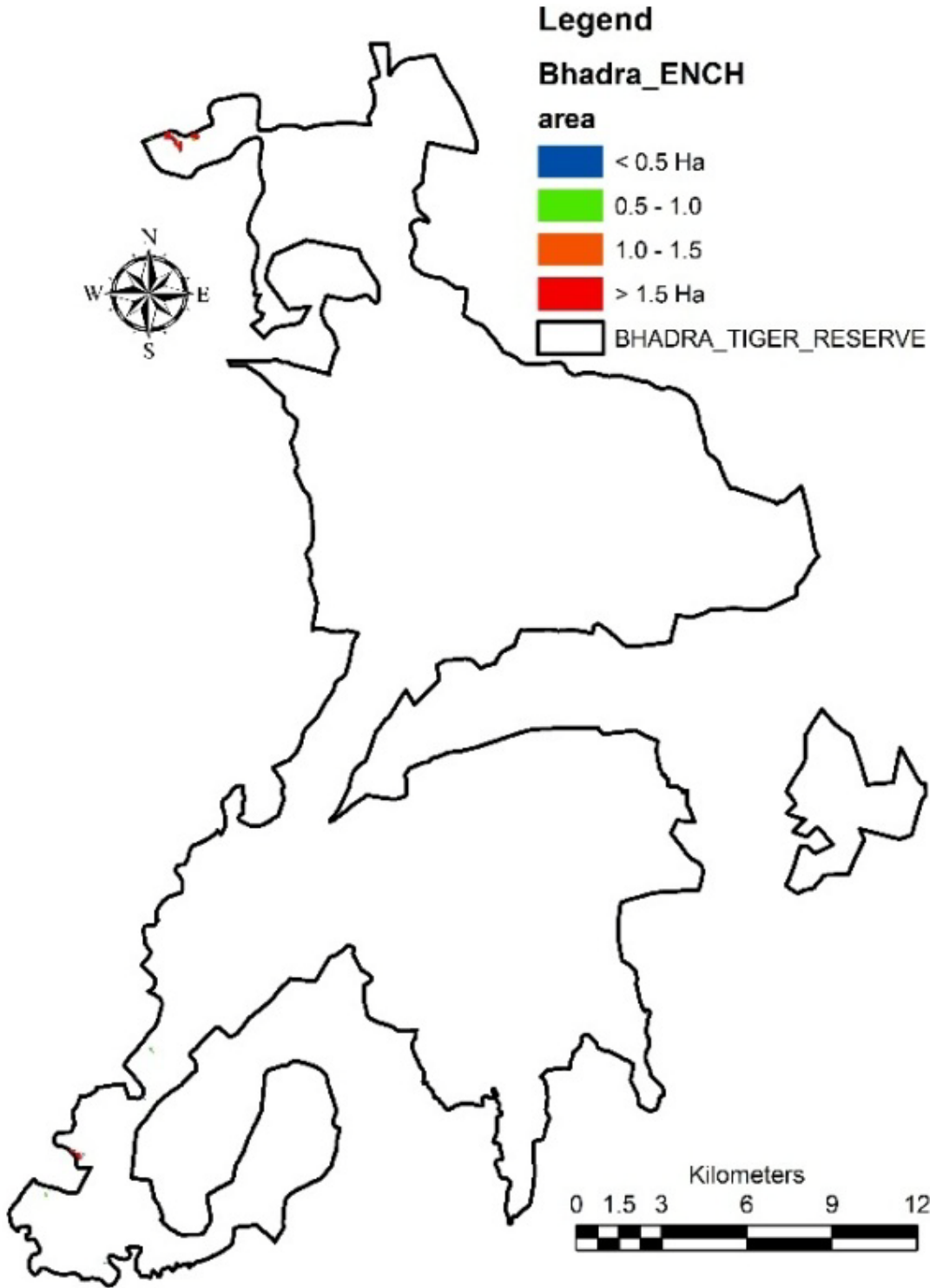

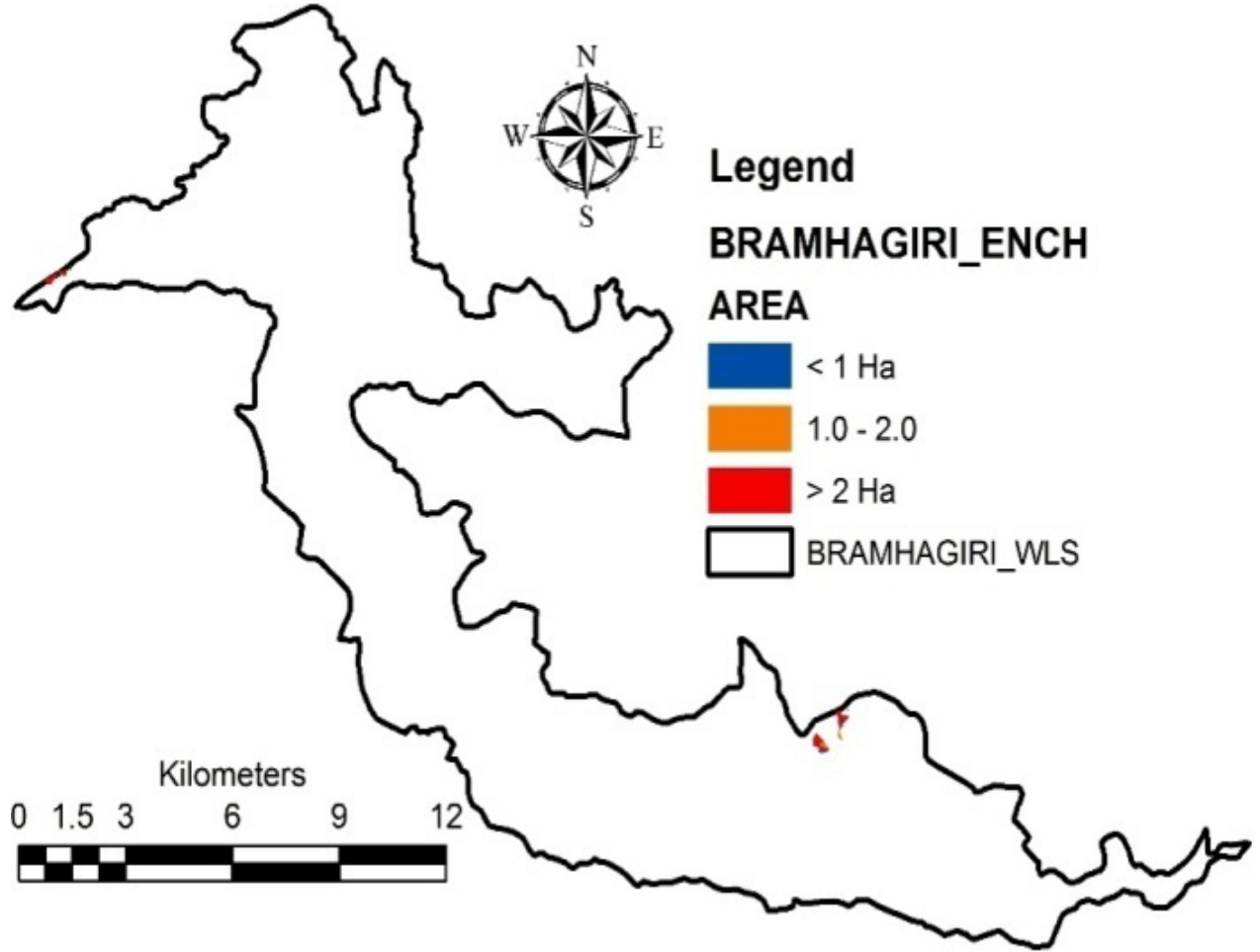
3. ಪುಷ್ಪಗಿರಿ ವನ್ಯಜೀವಿಧಾಮ

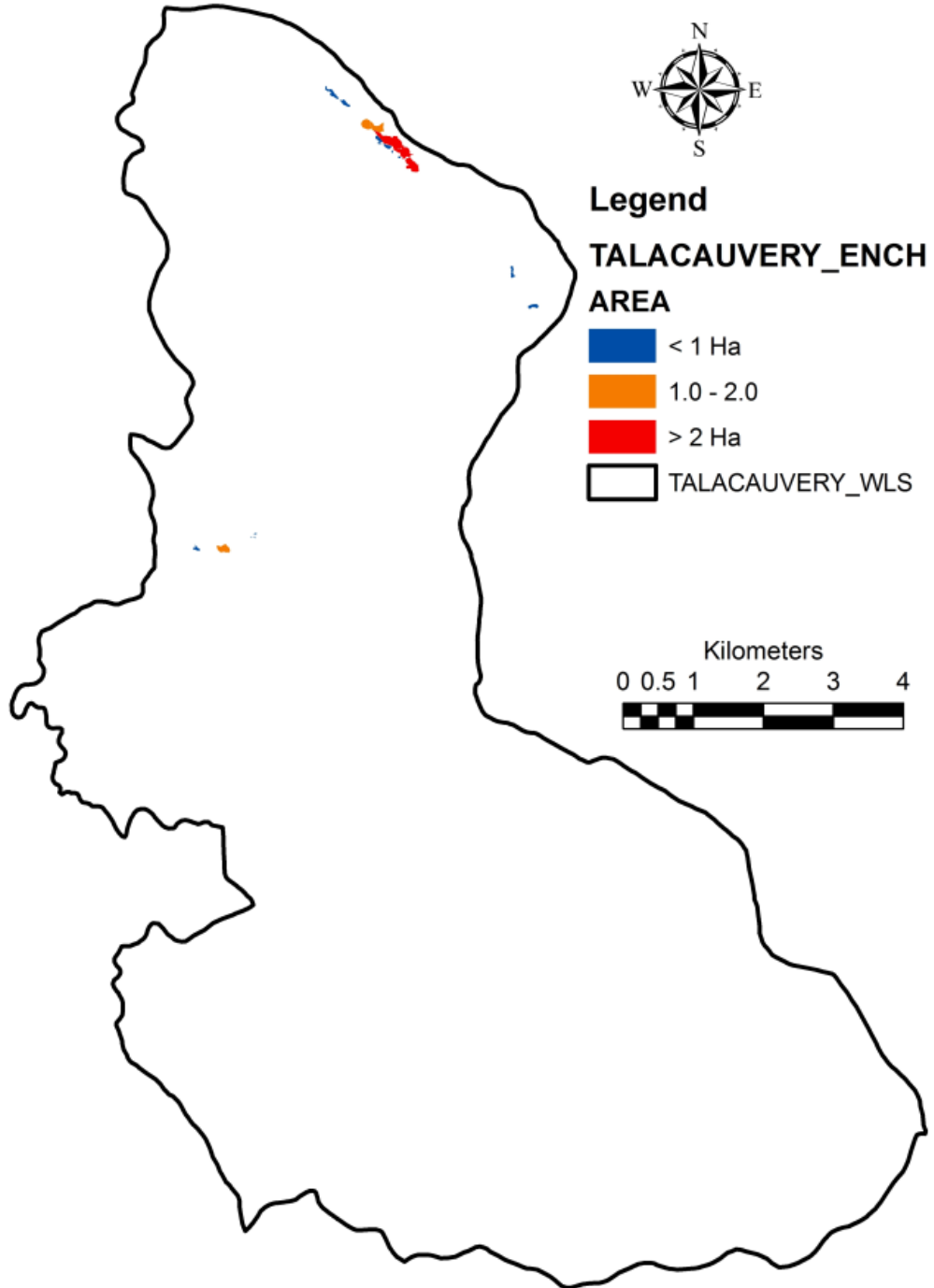
4. ಭದ್ರ ಹುಲಿಧಾಮ

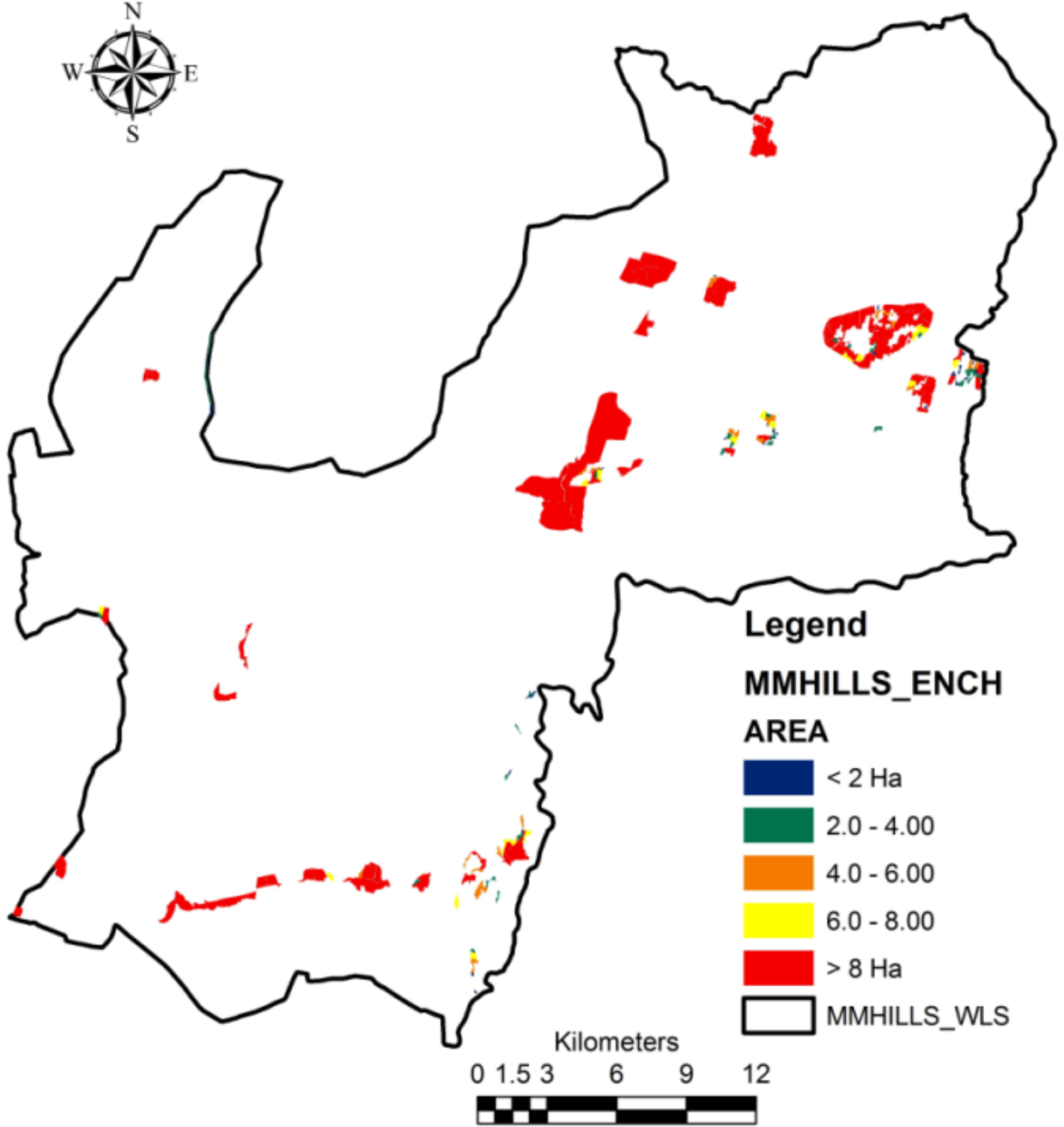
5. ಬ್ರಹ್ಮಗಿರಿ ವನ್ಯಜೀವಿಧಾಮ

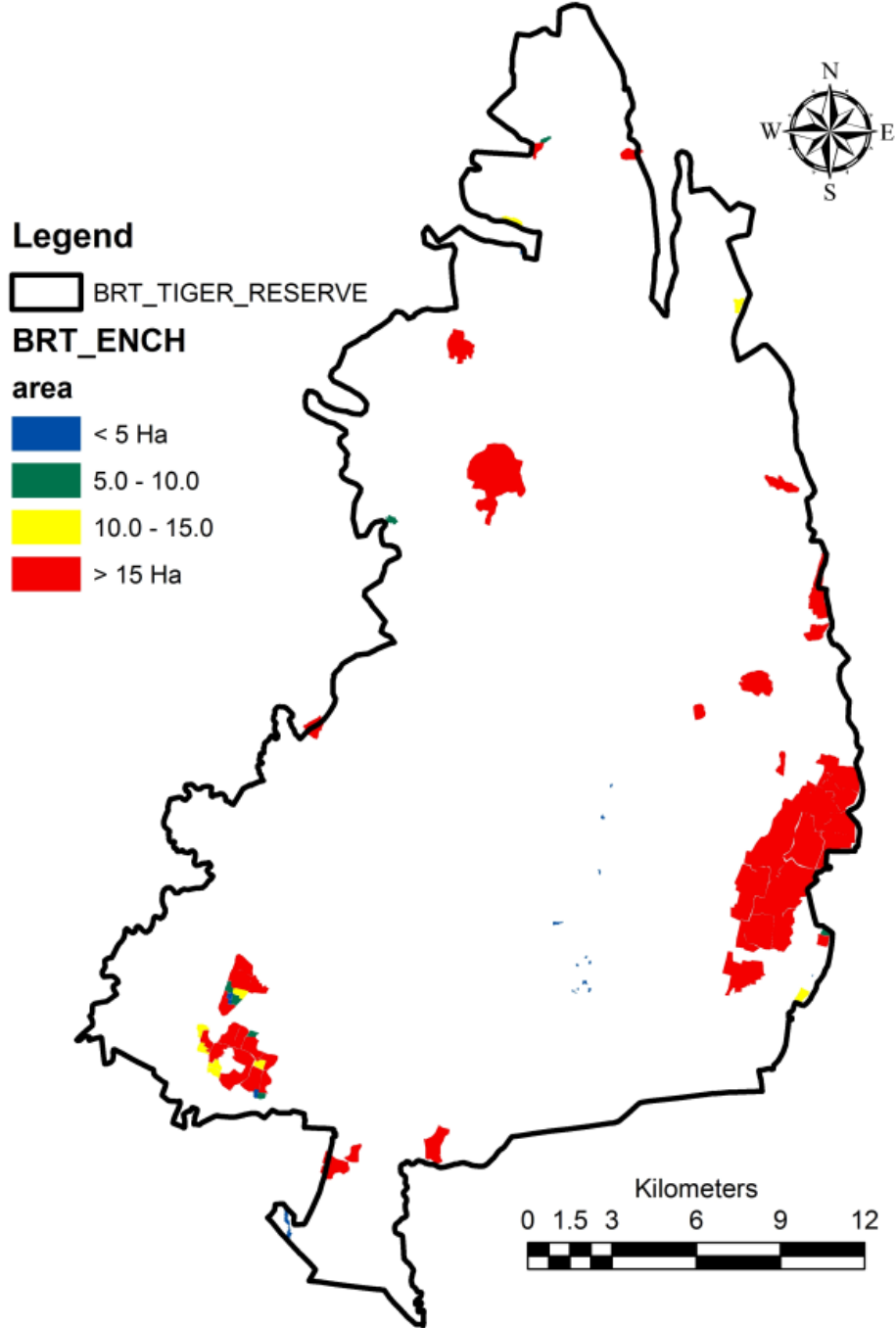
6. ತಲಕಾವೇರಿ ವನ್ಯಜೀವಿಧಾಮ

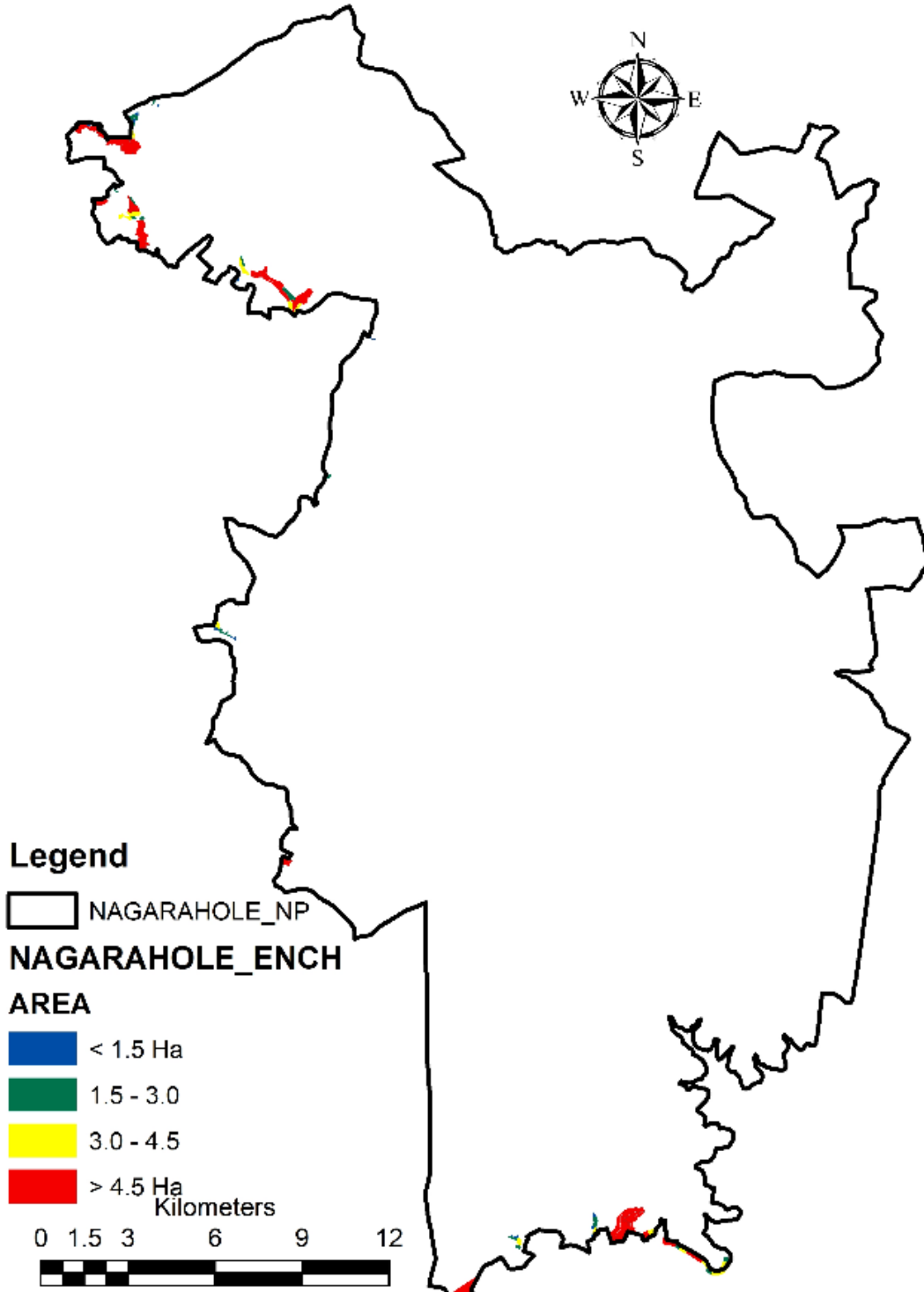
7. ಮಲೆ ಮಹದೇಶ್ವರ ವನ್ಯಜೀವಿಧಾಮ

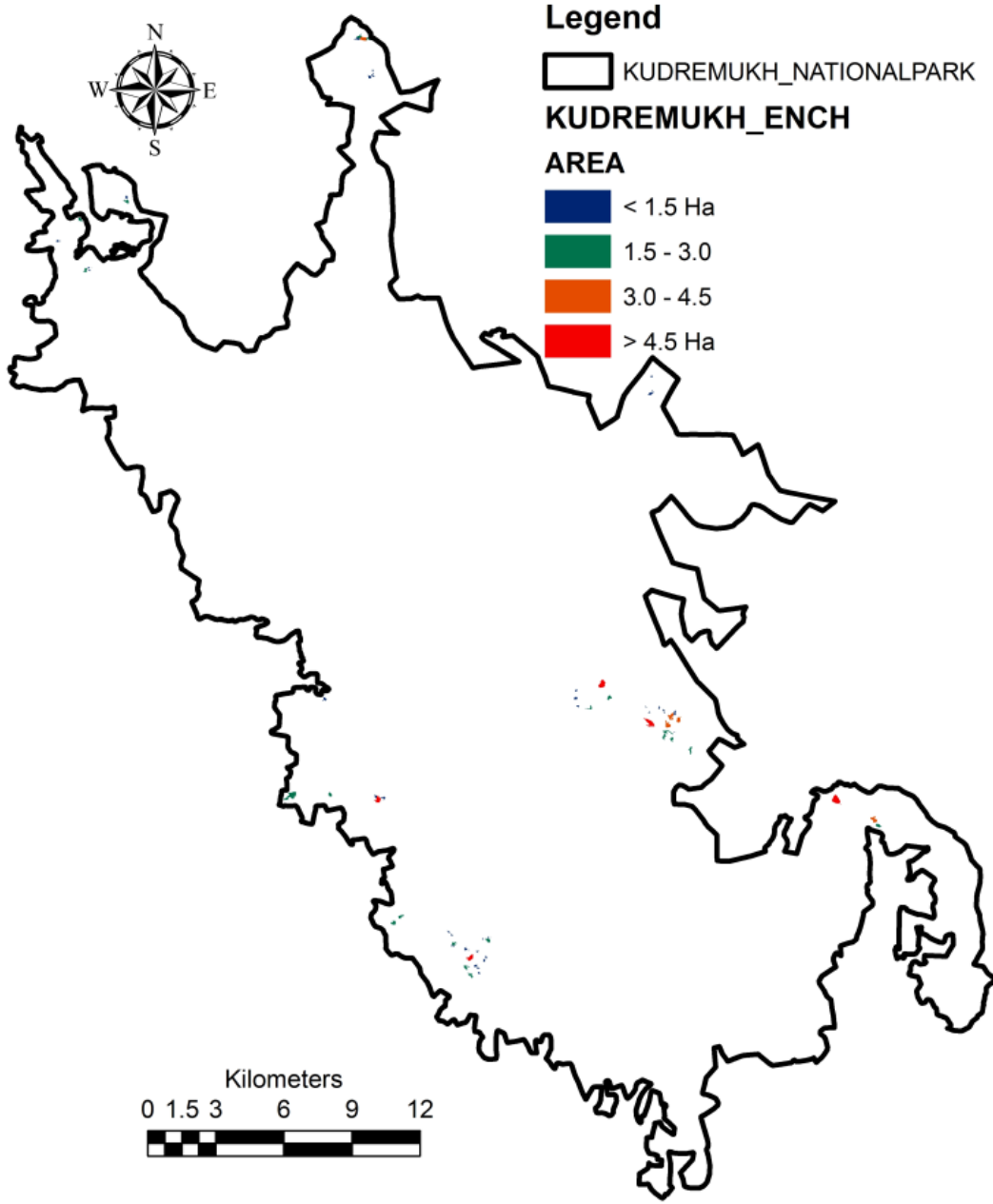
8. ಬಿಳಿಗಿರಿ ರಂಗನಾಥಸ್ವಾಮಿ ದೇವಾಲಯ ಹುಲಿ ಮೀಸಲು

9. ನಾಗರಹೋಳೆ ಹುಲಿಧಾಮ

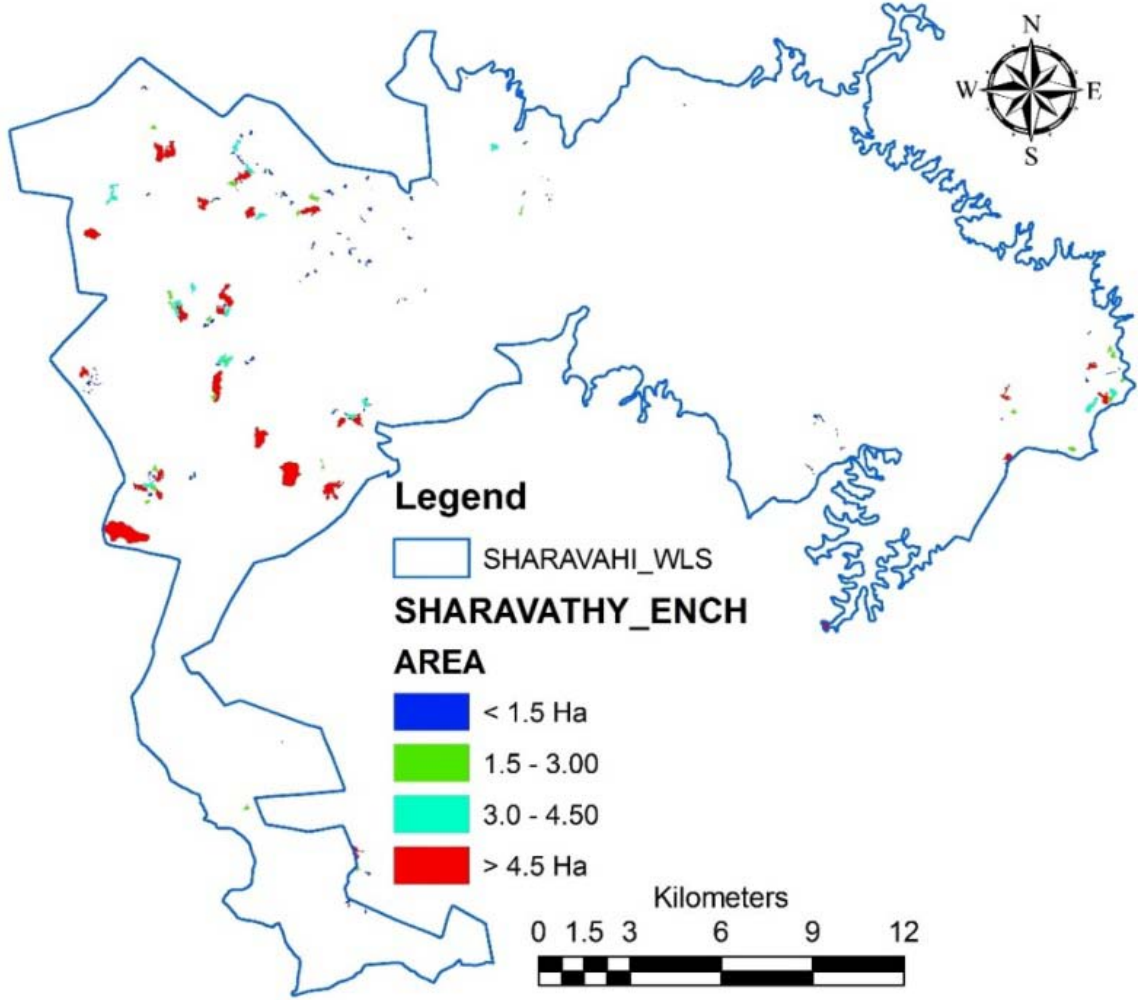

10. ಕುದುರೆಮುಖಿ ರಾಷ್ಟ್ರೀಯ ಉದ್ಯಾನವನ

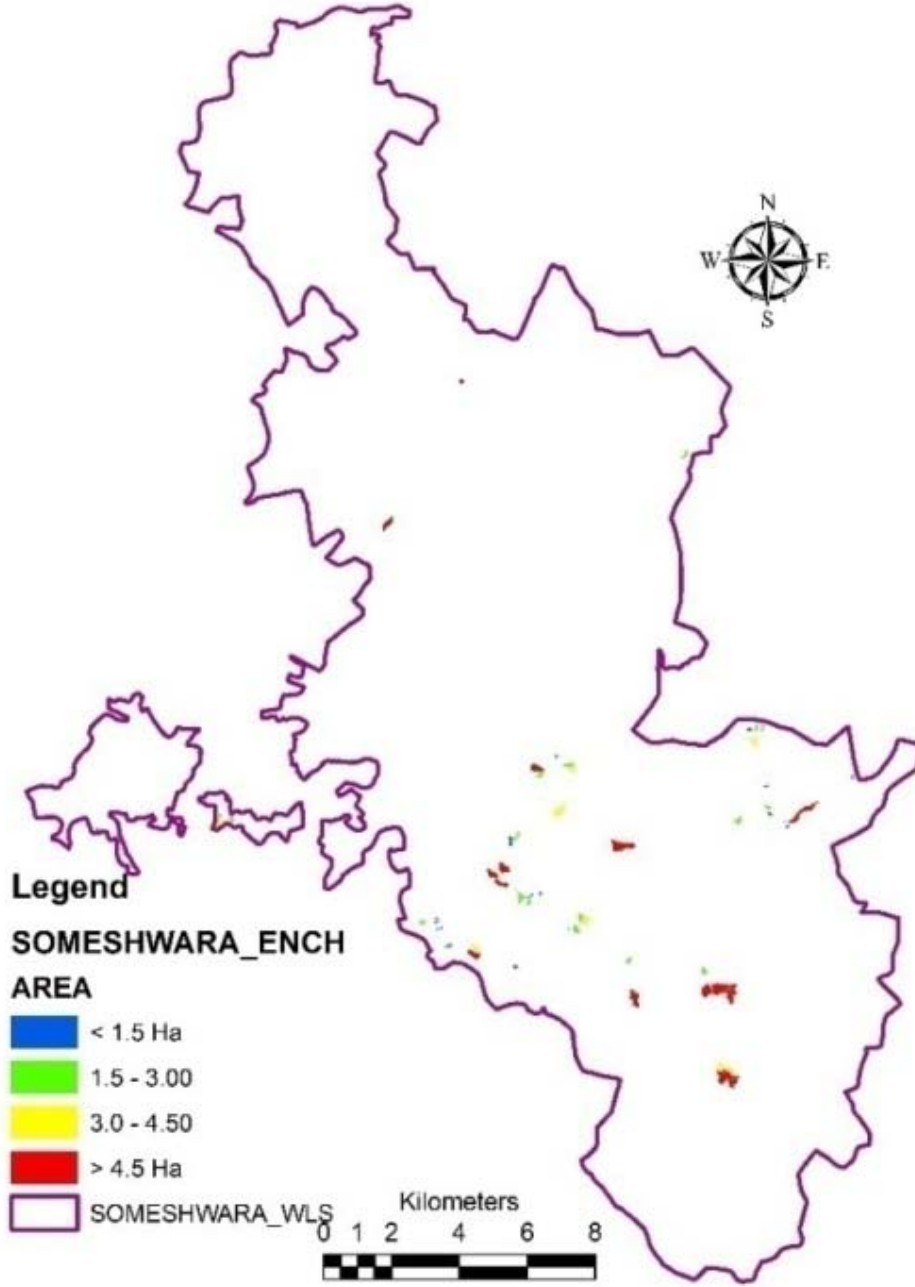

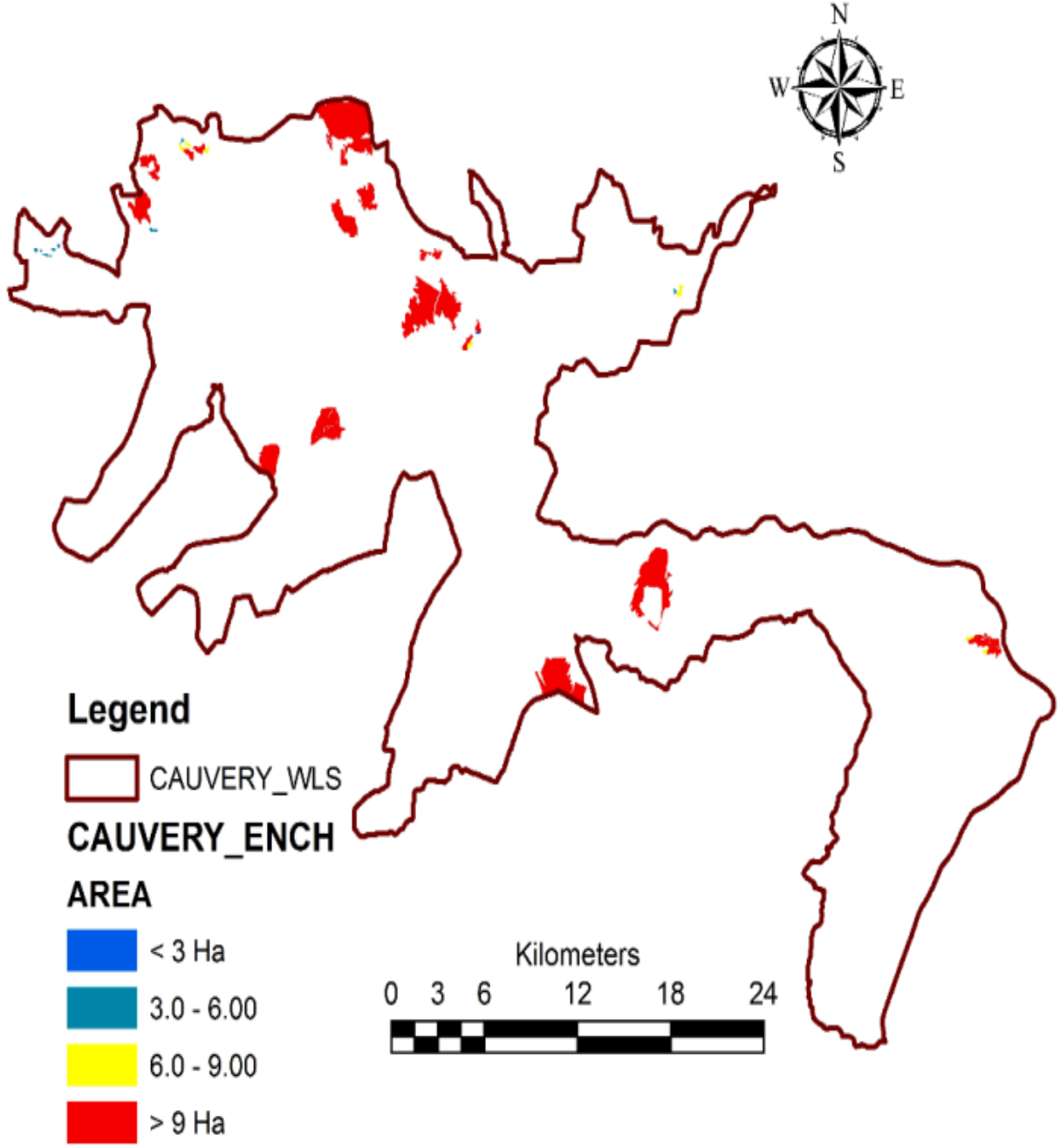
11. ಶರಾವತಿ ವನ್ಯಜೀವಿಧಾಮ

12. ಸೋಮೇಶ್ವರ ವನ್ಯಜೀವಿಧಾಮ

13. ಕಾವೇರಿ ವನ್ಯಜೀವಿಧಾಮ

ಅನುಬಂಧ 5

(ಉಲ್ಲೇಖ: ಕಂಡಿಕೆ 7.1, ಪುಟ 57)

2011-12ರಿಂದ 2015-16ರ ಅವಧಿಯಲ್ಲಿ ರಕ್ಷಿತ ಪ್ರದೇಶಗಳಲ್ಲಿ ದಾಖಲಾದ ಕಳ್ಳಬೇಟೆ ಪ್ರಕರಣಗಳ ವಿವರಗಳು

ರಕ್ಷಿತ ಪ್ರದೇಶ	2011-12	2012-13	2013-14	2014-15	2015-16	ಒಟ್ಟು
ನಾಗರಹೋಳೆ	ಕಾಡುಹಂದಿ-1 ಜಿಂಕೆ-1	ಜಿಂಕೆ-5 ಗೌರ್-1 ಚಿರತೆ-1 ಕಾಡುಹಂದಿ-1	ಜಿಂಕೆ-2 ಬೊಗಳುವ ಜಿಂಕೆ-1	ಚಿರತೆ-1 ಸಂಬಾರ್-1	ಜಿಂಕೆ-2 ಕಾಡುಹಂದಿ-1	ಚಿರತೆ-2 ಕಾಡುಹಂದಿ-3 ಜಿಂಕೆ-10 ಸಂಬಾರ್-1 ಗೌರ್-1 ಬೊಗಳುವ ಜಿಂಕೆ-1
ಮಲ್ಲೇ ಮಹದೇಶ್ವರ	ಆನೆ-1 ಜಿಂಕೆ-3 ಕಾಡುಹಂದಿ-2 ಸಂಬಾರ್-2 ಹೇಳಲಾಗಿಲ್ಲ-1 ಬೊಗಳುವ ಜಿಂಕೆ-1 ಗೌರ್-1	ಸಂಬಾರ್-5 ಜಿಂಕೆ-6 ಬೊಗಳುವ ಜಿಂಕೆ-1 ಕಾಡುಹಂದಿ-3 ಹೇಳಲಾಗಿಲ್ಲ-1 ಮುಂಗುಸಿ-1	ಜಿಂಕೆ-6 ಆನೆ-1 ಹೇಳಲಾಗಿಲ್ಲ-3 ಸಂಬಾರ್-4 ಮೊಲ-1 ಕಾಡುಹಂದಿ-1 ಗೌರ್-1	ಜಿಂಕೆ-1 ಕಾಡುಹಂದಿ-1	ಆನೆ-2 ಕಾಡುಹಂದಿ-1	ಆನೆ-4 ಜಿಂಕೆ-16 ಕಾಡುಹಂದಿ-8 ಸಂಬಾರ್-11 ಹೇಳಲಾಗಿಲ್ಲ-5 ಬೊಗಳುವ ಜಿಂಕೆ-2 ಗೌರ್-1 ಮುಂಗುಸಿ-1 ಮೊಲ-1
ಬ್ರಹ್ಮಗಿರಿ	ಗೌರ್-1	--	ಸಂಬಾರ್-1	ಮಾನಿಟರ್ ಹಲ್ಲಿ-1	--	ಗೌರ್-1 ಸಂಬಾರ್-1 ಮಾನಿಟರ್ ಹಲ್ಲಿ-1
ಭದ್ರ	ಸಂಬಾರ್-1	--	--	--	--	ಸಂಬಾರ್-1
ದಾಂಡೇಲಿ	ಮಾನಿಟರ್ ಹಲ್ಲಿ-1 ಪಂಗೊಲಿನ್-1	ಬ್ಲಾಕ್ ಪ್ಯಾಂಥರ್-1 ಗೌರ್-1 ಕಾಡುಹಂದಿ-1 ಪಂಗೊಲಿನ್-1 ಮಲಬಾರ್ ದೊಡ್ಡ ಅಳಿಲು-1	ಮಲಬಾರ್ ದೊಡ್ಡ ಅಳಿಲು-2 (1 ಪ್ರಕರಣ)	ಕಾಡುಹಂದಿ-2 ಆಮೆ-1 ಮಾನಿಟರ್ ಹಲ್ಲಿ-3 (1 ಪ್ರಕರಣ) ಮುಂಟ್‌ಜಾಕ್-1 ಸಂಬಾರ್-1	ಕಾಡುಹಂದಿ-1	ಬ್ಲಾಕ್ ಪ್ಯಾಂಥರ್-1 ಮಾನಿಟರ್ ಹಲ್ಲಿ-4 ಕಾಡುಹಂದಿ-4 ಮಲಬಾರ್ ದೊಡ್ಡ ಅಳಿಲು-3 ಪಂಗೊಲಿನ್-2 ಗೌರ್-1 ಆಮೆ-1 ಮುಂಟ್‌ಜಾಕ್-1 ಸಂಬಾರ್-1
ಕುದುರೆಮುಖ ವನ್ಯಜೀವಿ ವಿಭಾಗ	--	ಸಂಬಾರ್-1	ಮೌಸ್ ಜಿಂಕೆ-1 ಹಾರುವ ಅಳಿಲು-1 ಬೊಗಳುವ ಜಿಂಕೆ-2	--	ಸಂಬಾರ್-1	ಸಂಬಾರ್-2 ಬೊಗಳುವ ಜಿಂಕೆ-2 ಮೌಸ್ ಜಿಂಕೆ-1 ಹಾರುವ ಅಳಿಲು-1
ಬಂಡೀಪುರ	--	ಆನೆ-2	ಆನೆ-1 ಜಿಂಕೆ-1	--	ಹುಲಿ-1	ಹುಲಿ-1 ಆನೆ-3 ಜಿಂಕೆ-1
ಬಿಆರ್‌ಟಿ	--	--	ಆನೆ-1	--	--	ಆನೆ-1
ಒಟ್ಟು	ಹುಲಿ-1, ಚಿರತೆ-2, ಆನೆ-7, ಗೌರ್-4, ಬ್ಲಾಕ್ ಪ್ಯಾಂಥರ್-1, ಜಿಂಕೆ-27, ಕಾಡುಹಂದಿ-15, ಬೊಗಳುವ ಜಿಂಕೆ-6, ಮಲಬಾರ್ ದೊಡ್ಡ ಅಳಿಲು, ಮಾನಿಟರ್ ಹಲ್ಲಿ-5, ಆಮೆ-1, ಹಾರುವ ಅಳಿಲು-1, ಮೌಸ್ ಜಿಂಕೆ-1, ಮೊಲ-1, ಪಂಗೊಲಿನ್-1, ಮುಂಗುಸಿ-1, ಹೇಳಲಾಗಿಲ್ಲ-5=99					

ಅನುಬಂಧ 6

(ಉಲ್ಲೇಖ: ಕಂಡಿಕೆ 8.2, ಪುಟ 71)

ಬೆದರಿಕೆಗಳೆಂದು ನಿರ್ಧರಿಸಲಾದ ರಕ್ಷಿತ ಪ್ರದೇಶಗಳು, ಕಳೆಗಳ ಮತ್ತು ನಿರ್ವಹಣಾ ಯೋಜನೆ/ಹುಲಿ ಸಂರಕ್ಷಣಾ ಯೋಜನೆಯಲ್ಲಿ ಪ್ರಸ್ತಾವಿಸಲಾದ ಕ್ರಿಯಾಯೋಜನೆಯ ವಿವರಗಳು

ಕ್ರಮ ಸಂಖ್ಯೆ	ರಕ್ಷಿತ ಪ್ರದೇಶ	ಯೋಜನೆ ಮತ್ತು ಅವಧಿ	ನಿರ್ವಹಣಾ ಯೋಜನೆ/ಹುಲಿ ಸಂರಕ್ಷಣಾ ಯೋಜನೆಯ ಪ್ರಕಾರ ಪ್ರಮುಖ ಕಳೆಗಳು	ಕಳೆಗಳನ್ನು ಉದ್ದೇಶಿಸಿದ ಪ್ರಸ್ತಾವಿಸಿದ ಕ್ರಿಯಾಯೋಜನೆ
1	ಬಿಳಿಗಿರಿ ರಂಗನಾಥಸ್ವಾಮಿ ದೇವಾಲಯ ಹುಲಿಧಾಮ (ಬಿಆರ್‌ಟಿ ವನ್ಯಜೀವಿಧಾಮ)	ಹುಲಿ ಸಂರಕ್ಷಣಾ ಯೋಜನೆ 2014-24	ಲಂಟನ ಕಮರ ಯುಪಟೋರಿಯಂ ಪಾರ್ಥೇನಿಯಂ ಕ್ರೋಮೋಲಿನಾಡೊರಾಟ ಸಿಪಡೆಸ್ಸಾ ಫೂಟಿಕೋಸ	ಲಂಟನ ತೆರವುಗೊಳಿಸುವುದನ್ನು ಇದರಲ್ಲಿ ಸ್ವಾಭಾವಿಕ ಪರಿಣತಿಯಿರುವ ಸೋಲಿಗರನ್ನು ಸೇರಿಸಿಕೊಂಡು ಮಾಡುವ ಅಗತ್ಯವಿದೆ. ಈ ಕಾಮಗಾರಿಗಾಗಿ ಬೃಹತ್ ಮತ್ತು ದೀರ್ಘಾವಧಿಯ ಹೂಡಿಕೆ ಅಗತ್ಯವಿರುವುದರಿಂದ ಎಂಎನ್‌ಆರ್‌ಇಡಿಎದಂತಹ ಭಾರತ ಸರ್ಕಾರದ ಯೋಜನೆಗಳನ್ನು ಉಪಯೋಗಿಸಬಹುದು.
2	ಬಂಡೀಪುರ ಹುಲಿಧಾಮ (ಬಂಡೀಪುರ ರಾಷ್ಟ್ರೀಯ ಉದ್ಯಾನವನ)	ಹುಲಿ ಸಂರಕ್ಷಣಾ ಯೋಜನೆ 2014-24	ಲಂಟನ ಕಮರ ಯುಪಟೋರಿಯಂ ಪಾರ್ಥೇನಿಯಂ	ಕೇವಲ ಕ್ಷೇತ್ರ ಅಧ್ಯಯನ ಮಾಡುವ ಪ್ರಸ್ತಾವನೆಯಾಗಿದ್ದು, ಇದರ ಮೇಲೆ ಆಧಾರಿತವಾಗಿ ಮುಂದಿನ ನಿರ್ವಹಣೆಯನ್ನು ತೀರ್ಮಾನಿಸಬೇಕಿದೆ.
3	ಭದ್ರ ಹುಲಿಧಾಮ (ಭದ್ರ ವನ್ಯಜೀವಿಧಾಮ)	ಹುಲಿ ಸಂರಕ್ಷಣಾ ಯೋಜನೆ 2014-24	ಪಾರ್ಥೇನಿಯಂ ಲಂಟನ ಯುಪಟೋರಿಯಂ ಕಾಸಿಯ ಸ್ಪೆಕ್ಟಬ್ಲಿಸ್	ವಿಷಯಾಧಾರಿತ ಯೋಜನೆಯು, ಹೆಚ್ಚು ಹಾನಿ ಮಾಡುವ ಕಳೆ ಸಂಕುಲಗಳ ಗುರುತಿಸುವಿಕೆ, ದಾಖಲೆ ಮತ್ತು ಹಂಚಿಕೆ ಭೂಪಟ ತಯಾರಿಕೆಗಾಗಿ ವೈಜ್ಞಾನಿಕ ಸಂಶೋಧನೆ, ಕಳೆ ನಿರ್ವಹಣೆ ಉದ್ದೇಶಗಳು ಮತ್ತು ಗುರಿಗಳ ಸ್ಥಾಪನೆ, ಕಳೆ/ಪಟ್ಟಿಗಳ ಆದ್ಯತೀಕರಣ, ಸಮಗ್ರ ಕಳೆ ನಿರ್ವಹಣೆಯ ರಚನೆ, ಅದರ ಜಾರಿಯನ್ನು ಪ್ರಸ್ತಾವಿಸಿತ್ತು.
4	ಕುದುರೆಮುಖ ರಾಷ್ಟ್ರೀಯ ಉದ್ಯಾನವನ	ನಿರ್ವಹಣಾ ಯೋಜನೆ 2013-23	ಟೆರೀಡಿಯಂ ಗ್ಲೈಕೋಫೈರಿನ್ ಯುಪಟೋರಿಯಂ	ರೇಕಿ ಸರ್ವೆಯಿಂದ ಕಳೆಯ ವ್ಯಾಪಿಸುವಿಕೆಯ ನಿರ್ಧಾರಣೆ, ಪ್ರಮುಖ ಕಳೆಗಳ ನಿಯಂತ್ರಣಕ್ಕಾಗಿ ಯೋಜನೆಗಳ ರಚನೆ
5	ದಾಂಡೇಲಿ ಅಂಶಿ ಹುಲಿಧಾಮ	ಹುಲಿ ಸಂರಕ್ಷಣಾ ಯೋಜನೆ 2014-24	ಕ್ರೋಮೋಲಿನಾಡೊರಾಟ ಲಂಟನ ಕಮರ	ಲಂಟಾನವನ್ನು ಸೆಪ್ಟೆಂಬರ್‌ನಲ್ಲಿ ಅದರ ಹಣ್ಣುಗುವ ಋತುವಿನ ಮೊದಲೇ ಕೀಳಬೇಕು. ತಾತ್ಕಾಲಿಕವಾಗಿ ಇದನ್ನು, ಮಣ್ಣು ಅದರ ಬೇರು ಕೀಳಲು ಅನುಕೂಲಿಸುವ ಮೊದಲ ಮಳೆಯ ನಂತರ ಜುಲೈ ಮತ್ತು ಆಗಸ್ಟ್‌ನಲ್ಲಿ ಈ ಕಾರ್ಯಾಚರಣೆ ಮಾಡಬೇಕು. ಕಾರ್ಬೊ ಹುಲಿ ಮೀಸಲಿನಲ್ಲಿ ವಿಧಿಬದ್ಧವಾಗಿರುವ ಲಂಟನ ಬೇರು ಕೀಳುವ ಮಾದರಿಯನ್ನು ದಾಂಡೇಲಿ ಅಂಶಿ ಹುಲಿಧಾಮದಲ್ಲಿ ತೊಡಗಿಸಬೇಕು (ಸಿಆರ್ ಬಾಬು, ಕಟ್ ರೂಟ್‌ಸ್ವಾಕ್ ಮೆಥಡ್).
6	ನಾಗರಹೋಳೆ ಹುಲಿಧಾಮ	ಹುಲಿ ಸಂರಕ್ಷಣಾ ಯೋಜನೆ 2014-24	ಲಂಟನ ಕಮರ ಪಾರ್ಥೇನಿಯಂ ಹಿಸ್ಟರೋಫೋರಸ್ ಕ್ರೋಮೋಲಿನಾಡೊರಾಟ/ ಯುಪಟೋರಿಯಂ ಓಡೋರಟಂ	ಸಮಸ್ಯಾತ್ಮಕ ಕಳೆಗಳನ್ನು ಪತ್ತೆಹಚ್ಚುವುದು ಮತ್ತು ಹುಲಿಧಾಮದಲ್ಲಿ ಅದರ ಹರಡುವಿಕೆಯ ವ್ಯಾಪ್ತಿಯನ್ನು ನಿರ್ಧರಿಸುವುದು. ಲಂಟನ ನಿರ್ಮೂಲನೆಯನ್ನು ಮೊದಲ ವರ್ಷದಲ್ಲಿ ಮಾಡಬೇಕು; ವರ್ಷಾವಧಿ ಉಸ್ತುವಾರಿ, ದಾಖಲೆ ಮತ್ತು ಹೊಸ ಗಿಡ ಕೀಳುವುದರಿಂದ ಎರಡನೆಯ ಮತ್ತು ಮೂರನೆಯ ವರ್ಷದಲ್ಲಿ ಅನುಸರಿಸಬೇಕು.

